

שבוע אחרון של פסח (לכל העולם)

ט"ז – כ"ב ניסן תשע"ה
(5 – 11 April 15)

מפרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחרת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזיז בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵינוּ כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹאֲמָדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלֹום:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֶי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דִּגְגָךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לִכְבַּחְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבַּעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, כִּי־מִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ בְּמוֹדֶךָ מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלָּה כְּפִי שְׁמַתְחָלָה לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - המשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"ו") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ייהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגם הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך
הים כי תגום הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני ארון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעינו-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו פילשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים
איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחו: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא-יהנו בגוים: ח פמוהם יהיו
עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יספ
יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יהללויה ולא פלירדי דומה:
יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשי"ד

ברוקליו.

האברך הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו... ות"ח על מה שצירף למכתבו המאמר שנדפס באיטלקית בנוגע
לחג הפסח. ובודאי מכאן ולהבא ישתדל להדפיס לעתים תכופות ובקביעות קטעים משיחות נשיאנו
ומכתביהם הק' או גם מאמרי החסידות הקלים כפי דרישת השעה, ואשרי הזוכה לקחת חלק בהפצת
נגלה דתורה ופנימיות התורה ברבים בחוגים היותר שונים.

לפלא שאינו מזכיר במכתבו אודות השפעתו על חבריו באוניברסיטה שבטח יש ביניהם גם
יהודים, וכן אינו כותב על דבר שיעוריו הקבועים בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, ובודאי אין זה
אלא חסרון בכתיבה אבל לא ח"ו בפועל.

והשי"ת יצליחו להסתדר בקרוב בשידוך המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

המחכה לבשו"ט.

מפתח כללי

רה.....	יט) עין יעקב מסכת יומא.....	ב.....	א) סדר הנחת תפילין.....
מסכת כתובות עם ביאורים	כ).....	ג.....	ב) מזמורי תהלים קיד, קטו.....
מדף סב עד דף סח.....	רו.....		ג) מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		ה.....	אחרון של פסח, ה'תשכ"ח.....
כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים		יח.....	ד) שיחת אחרון של פסח ה'תשכ"ח.....
אדמו"ר הזקן.....	רמא.....	ה) לקוטי שיחות – חג הפסח	
כב) שולחן ערוך הלכות שבת על פי לוח רב יומי		מה.....	(בלה"ק) כרך ז.....
אדמו"ר הזקן.....	רמב.....	ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	
כג) לקוטי תורה		המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....	מט.....
אדמו"ר הזקן.....	רמד.....	ז) ילקוט גאולה ומשיח – אחרון של פסח.....	נב.....
כד) שערי אורה		ח) שיעור יומי חומש לשבוע אחרון של פסח.....	נג.....
אדמו"ר האמצעי.....	רמו.....	ט) שיעורי תהלים לשבוע אחרון של פסח.....	פ.....
כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו		י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	
אדמו"ר ה"צמח צדק".....	רמו.....	לשבוע אחרון של פסח.....	פא.....
כו) תורת שמואל תרל"ב		יא) לוח "היום יום" לשבוע אחרון של פסח.....	צא.....
אדמו"ר מוהר"ש.....	רמז.....	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....	צד.....
כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב		שיעורי רמב"ם	
אדמו"ר מוהר"ש"ב.....	רמז.....	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע אחרון של פסח.....	צז.....
כח) מאמרים קונטרסים – חלק ב'		יד) – פרק אחד ליום לשבוע אחרון של פסח.....	קנד.....
אדמו"ר מוהרי"צ.....	רמט.....	טו) – ספר המצוות לשבוע אחרון של פסח.....	קסג.....
כט) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק		טז) מסכת סוטה עם ביאורים	
אדמו"ר מוהרי"צ.....	רנ.....	מדף ב עד דף ז.....	קסו.....
ל) אגרות קודש		יז) נביאים וכתובים	
אדמו"ר מוהרי"צ.....	רנא.....	ישעיה פרק ה, משלי פרק ט.....	קצד.....
לא) לוח זמנים לשבוע אחרון של פסח.....	רנג.....	יח) משניות – מסכת אהלות	
לב) סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ושבת אחרון		ביאור קהתי.....	קצו.....
של פסח.....	רעא.....	דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	

ביאור בדרך אפשר

1 הנביא מיכה אומר על הגאולה העתידה לבוא:

2 **פִּימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת¹**. כלומר, בגאולה
3 העתידה יהיו נפלאות כפי שביציאת מצרים היו נפלאות. **הִנֵּה יָדוּעַ שְׁיֵשׁ**
4 **בְּזֶה** בדברי הנביא המשווה בין יציאת מצרים לגאולה העתידה בעניין
5 הנפלאות **ב' פִּירוּשִׁים** שונים.

6 **פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן**, שִׁבְגָּאוּלָה
7 הַעֲתִידָה יִהְיֶה אוֹתָן הַנִּפְלְאוֹת
8 שֶׁהָיוּ בִּיציאת מצרים,
9 כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא בְּזֶהר² כָּל
10 אֲתִין וְנָסִין וְגִבּוּרָאָן דְּעֵבֵד

11 קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּמִצְרַיִם
12 יַעֲבִיד לֹון לְיִשְׂרָאֵל, כְּמָה
13 דְּאָמַר כֹּל הָאוֹתוֹת וְהַנִּסִּים וְהַגְּבוּרוֹת
14 שֶׁעָשָׂה הַקּוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמִצְרַיִם
15 יַעֲשֶׂה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל [בגאולה העתידה
16 לבוא], כפי שנאמר **פִּימִי צֹאתָךְ**
17 **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ**
18 **נִפְלְאוֹת**.

19 **וּפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי**, שִׁבְגָּאוּלָה
20 הַעֲתִידָה יִהְיֶה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת
21 כֹּל-כֵּךְ שִׁיחֲשֹׁבו 'נִפְלְאוֹת' גַּם אִפִּילוּ
22 לְגַבִּי הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיציאת
23 מִצְרַיִם, וְכֹונֶת הַתּוֹכָח הָאוֹמֵר
24 **פִּימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**
25 **אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת** ומשווה ומדמה
26 בין הנפלאות שהיו בעת יציאת מצרים
27 לנפלאות שיהיו בגאולה העתידה (אף
28 שלפי האמור לכאורה אין ביניהם
29 דמיון, והנפלאות שיהיו לעתיד-לבוא
30 גדולות הרבה יותר) **הִיא, שֶׁשָּׁשׁ**
31 **שִׁבְיַציאת מצרים הָיוּ נִפְלְאוֹת**
32 **לְגַבִּי הַזְּמַן שֶׁקֹּדֶם יציאת**
33 **מִצְרַיִם**, שבו לא היו נפלאות כאלה,
34 כֵּךְ גַּם בְּגֹאוּלָה הַעֲתִידָה יִהְיֶה
35 **נִפְלְאוֹת לְגַבִּי כָּל הַזְּמַנִּים**
36 **שֶׁלִּפְנֵי-זֶה, כֹּולָל גַּם לְגַבִּי**
37 **הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיציאת**
38 **מִצְרַיִם³**.

39 **וּבְכָל אוֹפֶן, לְפִי שְׁנֵי**
40 **הַפִּירוּשִׁים** גַּם יחד, לְמַדִּים
41 הָעֲנִינִים דְּלַעֲתִיד-לְבֹא
42 שֶׁעֲתִידִים לְהִיט בַּגֹּאוּלָה הַעֲתִידָה
43 מִמָּה שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה בְּנוֹגֵעַ

ביאור בדרך אפשר

44 **לִימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁמִזָּה מוֹכֵן, שֶׁהִגְאוּלָה**
45 **הַעֲתִידָה וְהִגְאוּלָה מִמִּצְרַיִם שְׂכֹות זו לזו**, למרות ההבדלים
46 ביניהם, ואפילו לפי הפירוש שלעתיד-לבוא יהיו 'נפלאות' אפילו לגבי
47 ה'נפלאות' שהיו במצרים, וְהֵן בְּסוּג אֶחָד, ולכן למעשה אפשר וצריך
48 ללמוד על הגאולה העתידה מתוך מה
49 שמפורש על יציאת מצרים.

בס"ד. אחרון של פסח,

ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 **פִּימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת¹**.
2 **הִנֵּה יָדוּעַ שְׁיֵשׁ בְּזֶה ב' פִּירוּשִׁים. פִּירוּשׁ**
3 **הָרִאשׁוֹן**, שִׁבְגָּאוּלָה הַעֲתִידָה יִהְיֶה אוֹתָן
4 הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיציאת מצרים, כְּדֹאִיתָא בְּזֶהר²
5 **כָּל אֲתִין וְנָסִין וְגִבּוּרָאָן דְּעֵבֵד קוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא**
6 **בְּמִצְרַיִם יַעֲבִיד לֹון לְיִשְׂרָאֵל, כְּמָה דְּאָמַר פִּימִי**
7 **צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת. וּפִירוּשׁ**
8 **הַשֵּׁנִי**, שִׁבְגָּאוּלָה הַעֲתִידָה יִהְיֶה נִפְלְאוֹת גַּם לְגַבִּי
9 הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיציאת מצרים, וְכֹונֶת הַתּוֹכָח
10 **פִּימִי צֹאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֲנוּ נִפְלְאוֹת הִיא,**
11 **שֶׁשָּׁשׁ שִׁבְיַציאת מצרים הָיוּ נִפְלְאוֹת לְגַבִּי הַזְּמַן**
12 **שֶׁקֹּדֶם יציאת מצרים, כֵּךְ גַּם בְּגֹאוּלָה הַעֲתִידָה**
13 **יִהְיֶה נִפְלְאוֹת לְגַבִּי כָּל הַזְּמַנִּים שֶׁלִּפְנֵי-זֶה, כֹּולָל**
14 **גַּם לְגַבִּי הַנִּפְלְאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיציאת מצרים³. וּבְכָל**
15 **אוֹפֶן, לְפִי שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים, לְמַדִּים הָעֲנִינִים**
16 **דְּלַעֲתִיד-לְבֹא מִמָּה שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ בְּנוֹגֵעַ לִימִי צֹאתָךְ**
17 **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שְׁמִזָּה מוֹכֵן, שֶׁהִגְאוּלָה הַעֲתִידָה**
18 **וְהִגְאוּלָה מִמִּצְרַיִם שְׂכֹות זו לזו, וְהֵן בְּסוּג אֶחָד.**
19 **(ב) וְהִנֵּה אֶחָד הָעֲנִינִים הָעִיקָרִיִּים שֶׁהָיוּ**
20 **בִּיציאת מצרים הוּא ה'רְכוּשׁ גְּדוּל',**
21 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴ וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצְאוּ בְּרְכוּשׁ גְּדוּל, וְלִכֵּן**
22 **נִצְטָווּ קוֹדֶם יציאת מצרים וְיִשְׁאָלוּ גו' כְּלִי כֶסֶף**
23 **וְכִלֵּי זָהָב⁵, שְׁלֹא יֵאמָר אוֹתוֹ צָדִיק כו' וְאַחֲרֵי-כֵן**
24 **יֵצְאוּ בְּרְכוּשׁ גְּדוּל - לֹא קִיָּם בְּהֵם⁶. וְהִינּוּ, שְׁאֵף-עַל-פִּי שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל הָיוּ**
25 **מוֹתָרִים עַל ה'רְכוּשׁ גְּדוּל' בְּגִלְל גּוֹדֵל תְּשׁוּקָתָם לִצְאת כְּבֹר מִמִּצְרַיִם, כְּדֹאִיתָא**
26 **בְּגִמְרָא⁷ אָמְרוּ לוֹ (יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה) וְלֹאִי שְׁנִצָּא בְּעַצְמֵנוּ, מִשְׁלַל לְאָדָם שֶׁהָיָה**
27 **חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ בְּנֵי אָדָם, מוֹצִיאִין אוֹתָךְ לְמַחֵר מִבֵּית**

(ב) וְהִנֵּה אֶחָד הָעֲנִינִים

הָעִיקָרִיִּים שֶׁהָיוּ בִּיציאת

מִצְרַיִם הוּא ה'רְכוּשׁ גְּדוּל',

שבני ישראל לקחו איתם בצאתם

ממצרים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴ בדברי

הקדוש-ברוך-הוא לאברהם אבינו

ב'ברית בין הבתרים' על כך שבני

ישראל עתידים לרדת למצרים "ועבדום"

ועינו אותם, "וְאַחֲרֵי-כֵן יֵצְאוּ

בְּרְכוּשׁ גְּדוּל, וְלִכֵּן נִצְטָווּ בני

ישראל קודם יציאת מצרים

וְיִשְׁאָלוּ גו' מהמצרים כְּלִי כֶסֶף

וְכִלֵּי זָהָב⁵, שְׁלֹא יֵאמָר אוֹתוֹ

צָדִיק כו' אברהם אבינו שהקדוש-

ברוך-הוא קיים את מה שאמר

"ועבדום וענו אותם", ואילו וְאַחֲרֵי-

כֵּן יֵצְאוּ בְּרְכוּשׁ גְּדוּל - לֹא

קִיָּם בְּהֵם⁶. וְהִינּוּ, שְׁאֵף-עַל-

פִּי שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל מִצִּיד הָיוּ

מוֹתָרִים עַל ה'רְכוּשׁ גְּדוּל',

בְּגִלְל גּוֹדֵל תְּשׁוּקָתָם לִצְאת

כְּבֹר מִמִּצְרַיִם, כְּדֹאִיתָא כפי

שמוכא בְּגִמְרָא⁷ אָמְרוּ לוֹ

(יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה) לגבי היציאה

ממצרים 'ברכוש גדול' וְלֹאִי

שְׁנִצָּא בְּעַצְמֵנוּ, מִשְׁלַל לְאָדָם

שֶׁהָיָה חָבוּשׁ אֲסוּר בְּבֵית

הָאֲסוּרִים, וְהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ

בְּנֵי אָדָם, מוֹצִיאִין אוֹתָךְ

לְמַחֵר מִבֵּית הָאֲסוּרִין וְנוֹתְנִין

1 (מיכה ז, טו. 2 ח"ב ט, א. 3) אוה"ת נ"ך ח"א ע' תפז. 4) לך-לך טו, יד. 5) בא יא, ב. 6) פירש"י שם - מברכות ט, סע"א
ואילך. 7) ברכות שם ריש ע"ב.

ביאור בדרך אפשר

1 לָךְ מִמּוֹן הַרְבֵּה. וְאָמַר לָהֶם, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם הוֹצִיאֹנִי הַיּוֹם
2 וְאֵינִי מִבְּקֵשׁ כָּלוּם. וְהוּא מוֹתֵר בַּחֲפֵץ לֵב עַל הַמִּמּוֹן הָרֵב וּבִלְבַד שִׁיעָא
3 יוֹם אֶחָד קוֹדֵם, כִּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְצִידִם הָיוּ מוֹכְנִים לוֹתֵר עַל ה'רְכוּשׁ גְּדוֹל'
4 כְּדֵי לְצַאת מִמְּצָרִים מוֹקֵדִם כֻּלָּם הַאֲפֹשֶׁר, מִכָּל-מְקוֹם הָיָה הַצּוּרִי
5 וְיִשְׁאַלּוּ וְגו', בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהַמְּצָרִים
6 כְּלִי כֶסֶף וְכִלִּי זָהָב וְכו', כְּדֵי
7 שֶׁתְּהִיָּה הַיִּצְיָאָה בְּרִכּוּשׁ
8 גְּדוֹל, שְׁמֹנֶה מוֹבָן שְׁה'רְכוּשׁ
9 גְּדוֹל' הוּא עֲנִין עִקְרִי
10 בִּיצִיאת מְצָרִים. וְיִתְרָה מֵזָה
11 מְצִינוּ בְּקָרִיעַת יַם-סוּף (שָׁאוּ)
12 הָיָה סִיּוֹם הַגְּאוּלָּה מִמְּצָרִים,
13 שְׁהָרִי עַד שֶׁשָּׁבְעוּ הַמְּצָרִים
14 בִּיָּם הָיָה עֲדִין הַמּוֹרָא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְרָעָה
15 דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְרָעָה
16 (וְחִילוֹ⁸), כְּמֵאמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל⁹ גְּדוֹלָה הָיְתָה
17 ז"ל⁹ גְּדוֹלָה הָיְתָה בִּיזַת הָיָם
18 מִבִּיזַת מְצָרִים (וּכְפִירוֹשׁ בִּפְרֹשֶׁת
19 בְּשֵׁלַח: "... שְׁעִיטְרוּ מְצָרִים אֶת
20 סוֹסִיָּהֶם בַּחֲשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף וְאֲבָנִים
21 טוֹבוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצֵאִין אוֹתָם
22 בִּיָּם"), שְׁנֵאמַר¹⁰ תּוֹרִי זָהָב
23 נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקוּדוֹת הַכֶּסֶף.
24 הֵינּוּ, שְׁבִיזַת מְצָרִים נִקְרָאת
25 נְקוּדוֹת הַכֶּסֶף (נְקוּדוֹת קִטְנוֹת
26 בְּלֶבֶד, וְרִק מִכֶּסֶף) לְגַבִּי בִּיזַת
27 הָיָם שְׁנִקְרָאת תּוֹרִי זָהָב
28 (שֶׁמֶשְׁמַעוּ תִּכְשִׁיט נָאָה וְלֹא רִק
29 'נְקוּדוֹת', וּמִזָּהָב דְּוָקָא שְׁהוּא
30 חֲשׁוֹב וְיֻקָּר יוֹתֵר מִכֶּסֶף), וְכָל זֶה כֹּל
31 הַפְּרָטִים הָאֵמּוּרִים לְגַבִּי ה'רְכוּשׁ גְּדוֹל',
32 הֵן מֵה שֶׁלְּקַחּוּ בִּיצִיאת מְצָרִים וּבִיזַת
33 הָיָם נִכְלָל בְּהַפְלָאת הַגְּאוּלָּה
34 מִמְּצָרִים וּמֵהוּוֹת חֶלֶק בִּלְתִּי נִפְדָּר
35 מִמֶּנָּה. וְכִמּוֹכֵן יְהִיָּה גַם
36 בְּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה, כְּפִי
37 שְׁמֵצִינוּ בְּנִבְיָאָה יִשְׁעִיהוּ
38 אוֹדוֹת ה'רְכוּשׁ גְּדוֹל' שְׁהִיָּה
39 בְּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה¹¹, (כְּמוֹ,
40 לְמַשֵּׁל, נִבּוֹאָה יִשְׁעִיהוּ עַל לַעֲתִיד-
41 לְבוֹא: "שְׁפַעַת גִּמְלִים תִּכְסֹּךְ כְּבָרִי מִדִּין
42 וְעִפְפָה כּוֹלֵם מִשְׁבָּא יִבְאוּ זָהָב וְלִבְנוֹנָה
43 יִשְׁאוּ וְתַהֲלֹת ה' יִבְשׁוּ. כֹּל צֶאֱן קִדָּר

ביאור בדרך אפשר

44 יִקְבְּצוּ לָךְ אֵילִי נְבִיזוֹת יִשְׂרָתוֹנָךְ... כִּי לִי אֵיִים יִקּוּ וְאֲנִי תְּרִישִׁי בְּרֹאשָׁנָה
45 לַהֲבִיא בִּנְיָן מִרוּחֹק כֶּסֶפֶם וְזָהָבָם אִתָּם..."¹²) וְכִמּוֹכֵן גַּם מִמָּה שֶׁתִּכְתֹּב
46 הַרְמַב"ם¹² שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא הַטּוֹכָה תְּהִיָּה מוֹשְׁפַעַת הַרְבֵּה
47 וְכו', וְכֹל זֶה מוֹרָה עַל כִּךְ שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבוֹא קְשׁוּרָה ב'רְכוּשׁ גְּדוֹל'.
48 וְעַל-פִּי מַה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל
49 בִּפְרִיזוֹשׁ הַשְּׁנִי בַּכְּתוּב "כִּימִי צֹאֲתָךְ
50 מֵאַרְץ מְצָרִים אֲרֹאנוּ נִפְלְאוֹת"
51 שְׁעֵנִינִי הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה יְהִיָּה
52 בְּאוֹפֶן שֶׁל נִפְלְאוֹת גַּם לְגַבִּי
53 הַנִּפְלְאוֹת דִּיצִיאת מְצָרִים,
54 מוֹבָן שְׁה'רְכוּשׁ גְּדוֹל'
55 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא יְהִיָּה גְּדוֹל
56 הַרְבֵּה יוֹתֵר מִה'רְכוּשׁ גְּדוֹל'
57 שְׁהִיָּה בִּיצִיאת מְצָרִים.
58 וְכִמּוֹכֵן גַּם מִמָּה שֶׁתִּכְתֹּב
59 הַרְמַב"ם¹² שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא
60 יְהִיָּה כָּל הַמְּעַדְנִים מְצִינִין
61 כְּעָפָר שׁוּחֵי שֶׁפַע רַב ו'רְכוּשׁ גְּדוֹל'.
62 בְּצוּרָה מוֹפְלָאָה בִּיזַת, הַרְבֵּה יוֹתֵר
63 מִמָּה שְׁהִיָּה בִּיצִיאת מְצָרִים וְנִחְשָׁב
64 'נִפְלְאוֹת' גַּם בִּיחֹס ל'נִפְלְאוֹת' שְׁהִיָּה
65 בְּעֵינֵינוּ זֶה בִּיצִיאת מְצָרִים. וְכֵן מוֹבָן
66 יִשְׁנוּ מִקּוֹר גִּנּוּף הַמְּבָאָר אֶת ה'רְכוּשׁ
67 גְּדוֹל' שִׁיְהִיָּה בְּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה מִמָּה
68 שְׁאֵמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל¹³ שְׁלֹשׁ
69 מִטְּמוּנוֹתֵי שֶׁל אוֹצְרוֹת הַטְּמִין
70 יוֹסֵף בְּמְצָרִים, לְאַחַר שְׁבִימִי
71 הָרַעַב בָּאוּ מִכָּל הָעוֹלָם לִקְנוֹת מִזֶּן
72 בְּמִצְרַיִם, כְּמִסּוּפֵר בְּתוֹרָה ("וַיִּלְקֹט יוֹסֵף
73 אֶת כָּל הַכֶּסֶף..."¹⁴), אַחַת נִתְגַּלְתָּה
74 כּו', וְאַחַת נִתְגַּלְתָּה כּו' (וּבִלְשׁוֹן
75 הַגִּמְרָא: "אַחַת נִתְגַּלְתָּה לְקִרְחָה וְאַחַת
76 נִתְגַּלְתָּה לְאַנְטוֹנִינוֹס בֶּן אֲסִירִיֹּס")
77 וְאַחַת גִּנּוּזָה לְצַדִּיקִים
78 לְעִתִּיד-לְבֹא. וְהֵינּוּ, שְׁלַעֲתִיד-
79 לְבֹא יִתְגַּלְתָּה גַם הַמְּטָמוֹן
80 הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַטְּמִין יוֹסֵף, שְׁהוּא
81 נַעֲלָה יוֹתֵר בְּאִין-עֲרוּף לְאִין
82 שִׁיעוֹר וְלֹא כָּל יָחַס וְהִשּׁוּאָה לְגַבִּי
83 שְׁנֵי מִטְּמוּנוֹת הַקּוֹדְמִים,
84 שֶׁנִּתְגַּלּוּ לְפָנֵי שְׁנֵים רִבּוֹת (כִּימִי קוֹרָה
85 וְכִימִי אֲנִטוֹנִינוֹס) דְּכִינּוֹן שְׁשִׁנִּי
86 הַמְּטָמוּנוֹת הָרִאשׁוֹנִים נִתְגַּלּוּ

(8 בשלח טו, ד. 9) פירש"י בשלח טו, כב. (10) שה"ש א, יא. (11) ראה לדוגמא - ישעי' ס, ו ואילך. (12) סוף הלי' מלכים. (13) פסחים קיט, א. סנהדרין קי, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פִּזְמֹן הַזֶּה, וְהַמְטָמוֹן הַשְּׁלִישִׁי גִּנּוּז לְעֵתִיד-לָבֹא, וְרַק אִז
 - 2 יִתְגַּלֶּה, הָרִי מוֹבָן, שֶׁשְּׁלֹשֶׁת הַמְטָמוֹנִיּוֹת אֵינָם שְׁלִישִׁים שְׁוִין
 - 3 וְאִין הַכוּוֹנָה שִׁוּסָף חִילֵק אֶת הָאוֹצְרוֹת לְשִׁלוּשָׁה חֲלָקִים שְׁוִים, אֲלָא
 - 4 הַמְטָמוֹן הַשְּׁלִישִׁי שִׁתְּגַלֶּה רַק לְעֵתִיד לָבֹא, בְּזִמָּן נִעְלָה הָרֵבָה יוֹתֵר מִזִּמָּן
 - 5 הַזֶּה, הוּא נִעְלָה הָרֵבָה יוֹתֵר
 - 6 בְּאִין-עֲרוֹף לְגַבִּי שְׁנִי
 - 7 הַמְטָמוֹנִיּוֹת הַקּוֹדְמִים, שֶׁלֹּכַן
 - 8 לֹא נִתְגַּלֶּה הַמְטָמוֹן הַשְּׁלִישִׁי
 - 9 עַכְשָׁיו, בְּזִמָּן הַזֶּה, כִּי אִין הָעוֹלָם
 - 10 בְּמַצְבּוֹ הַנוֹכְחִי כְּדָאִי וְרָאִי
 - 11 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. וְכִין שְׁאִין
 - 12 עֲנִין יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ, וְיִחַד
 - 13 עִם הָעוֹמֵק שֶׁל הַדְּבָרִים וְהַמְשַׁמְעוֹת
 - 14 הַפְּנִימִית שֶׁלֹּהֶם יִשְׁנֶה הַמְשַׁמְעוֹת
 - 15 הַפְּשׁוּטָה שֶׁל הַדְּבָרִים, הָרִי מוֹבָן,
 - 16 שֶׁהַכּוֹנֵה בַּמְטָמוֹן הַגִּנּוּז
 - 17 לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד-לָבֹא הִיא
 - 18 גַּם לַמְטָמוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב
 - 19 בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ, כֹּאמֹר לְעִיל
 - 20 שֶׁהַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה קְשׁוּרָה בִּרְכוּשׁ
 - 21 גְּדוּלָּה (כְּמוֹ יִצִּיאת מִצְרַיִם, אֲלָא שְׂבוּחַ
 - 22 עֲצֻמוֹ הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה שֶׁל הַגְּאוּלָּה
 - 23 הַעֲתִידָה הוּא מוֹפְלָא בְּאִין-עֲרוֹף לְעוֹמֵת
 - 24 הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה שֶׁל יִצִּיאת מִצְרַיִם)
 - 25 וְכִמּוֹכֵן גַּם מִפְּסֵק הֶרְמֵב"ם
 - 26 הַנִּזְכָּר שֶׁלְעֵתִיד-לָבֹא תִּהְיֶה הַטּוֹבָה
 - 27 מוֹשַׁפְּעַת הָרֵבָה וְהַמְעַדְנִים יִהְיוּ מִצְוִים
 - 28 כְּעַפְרָא. וְיִמְזָה מוֹבָן גְּדוּלָּה הַפְּלָאָה
 - 29 הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה שִׁיְהִיָּה
 - 30 לְעֵתִיד-לָבֹא בְּחֻקָּהּ שֶׁלִּיהָ נִאֲמַר
 - 31 'אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת'.
 - 32 (ג) וְלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹבָן מֵהוּ
 - 33 בְּכָל עֲנִין הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה לְעֵתִיד לָבֹא,
 - 34 בַּגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה, הָרִי לְעֵתִיד-
 - 35 לָבֹא תִּהְיֶה הַשְּׁתוֹקְקוֹת לְעֲנִין
 - 36 הַחֲכָמָה כּו', וְכֹלֵם יִשְׁאֵפוּ
 - 37 שְׁאִיפּוֹת רִחוּנִיּוֹת נִעְלוֹת וְכִמּוֹכֵן
 - 38 בְּרִמְב"ם¹² בְּתִיאֹר הַזִּמָּן שֶׁל
 - 39 הַגְּאוּלָּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֶסֶק כָּל
 - 40 הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ הַזִּמָּן אֲלָא לְדַעַת
 - 41 אֶת ה' בְּלִבָּד, וְלֹא בְּדְבָרִים אֲחֵרִים,
 - 42 וְתִהְיֶה לְכָל בְּאֵי הָעוֹלָם הַכְּנָה
 - 43 וְהִשְׁגָּה בְּאֵלְקוֹת, כְּמוֹ
 - 44 שֶׁכְּתוּב¹⁴ בִּיעֻרֵי הַגְּאוּלָּה כִּי
- מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת הָוִי' וְגו', וְיִהְיֶה אִז גִּילּוּיִים אֱלֹקִיִּים
- הָכִי נִעְלִים, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב עַל גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם
- לְעֵתִיד-לָבֹא וְנִגְלָה כְּבוֹד הָוִי' וְרָאִי כָּל בֶּשֶׂר יַחְדָּו¹⁵, וְעוֹד נִאֲמַר
- עַל גִּילּוֹי הָאֱלֹקוֹת לְעֵתִיד-לָבֹא אֲשַׁפּוֹף רִחוּי עַל כָּל בֶּשֶׂר וְנִבְּאוּ
- בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם¹⁶, וּבְפֶרֶט
- עַל-פִּי הַמְּבַאֵר בְּקִבְלָה
- וְנִתְפָּרֵשׁ בְּחִסְדוֹת חֶבֶד גְּדוּלָּה הַמְּבַאֵר
- גְּדוּלָּה מַעֲלַת הַגִּילּוּיִים הָאֱלֹקִיִּים
- דְּלְעֵתִיד-לָבֹא. וְאִם-כֵּן, אֵיזוֹ
- תְּפִיסַת מְקוֹם וְאִזָּה חֲשִׁיבוֹת
- תִּהְיֶה לְהַעֲנִין שֶׁכָּל הַמְּעַדְנִים
- הַגִּשְׁמִיִּים יִהְיוּ מִצְוִינֵן כְּעַפְרָא?
- וְכִמּוֹ-כֵן אֵינוֹ מוֹבָן ה' תְּפִיסַת
- מְקוֹם' וְהַחֲשִׁיבוֹת הַמְּיוֹחֶדֶת
- דְּהִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב
- גִּשְׁמִי כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁבִּיצִיאת מִצְרַיִם.
- דְּהִנֵּה, גַּם בְּהִיּוֹתָם שֶׁל בְּנֵי
- יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָד וּמַצָּב שְׁקוֹדֵם
- מִתֵּן-תּוֹרָה, הָרִי לְמִדּוֹת שְׂטֵרֵם
- הַגִּיעוּ לְמַצֵּב הַנִּעְלָה שְׂבוּ חַיֵּינוּ לְאַחַר
- מִתֵּן תּוֹרָה וְעִדִּין חַיֵּינוּ בְּמַצֵּב רִחוּנֵינוּ
- נִחוּת, הָרִי נִוְסָף לְכָף שִׁפְיָנוּ
- שִׁיִּצְאוּ מִעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, לֹא
- יִהְיֶה אֲצֵלֵם 'תְּפִיסַת מְקוֹם'
- לִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה, וְכִנְז'ל שֶׁאֲמָרוּ
- שֶׁהֵם מְצִידִים מוֹתָרִים עַל
- הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה כּו', כִּי לְעוֹמֵת
- עֲצֵם הַיִּצִּיאה מִעֲבָדוֹת לְחֵירוֹת, גַּם
- הִרְכוּשׁ גְּדוּלָּה הוּא חֲסֵר חֲשִׁיבוֹת (וְכַפִּי
- הַמְּשַׁל שֶׁהוּבָא לְעִיל מְדַבְּרֵינוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
- לְגַבִּי מִי שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הָאֲסוּרִים
- וְאוֹמְרִים לוֹ לְהִיּוֹת אֲסִיר עוֹד יוֹם אֶחָד
- תַּמּוּרֹת מִמּוֹן רַב וְהוּא מוֹתֵר עַל הַמְּמוֹן
- כִּדִּי לְהִשְׁתַּחֲרֵר יוֹם אֶחָד קוֹדֵם), הִנֵּה
- עוֹד זֹאת, כִּין שֶׁגַּם לְפָנֵינוּ
- מִתֵּן-תּוֹרָה עֶסֶקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- בְּתוֹרָה, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
- ז"ל¹⁷ בְּגִמְרָא מִיַּמִּיָּהּ שֶׁל
- אַבּוֹתֵינוּ לֹא פָּרְשָׁה יִשְׁיָבָה
- מֵהֶם, אֲלָא תַּמִּיד עֶסֶקוּ בְּתוֹרָה, הָיוּ
- בְּמִצְרַיִם יִשְׁיָבָה עִמָּהֶם וְכו',
- וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁸ וְאֵת יְהוָה
- שָׁלַח יַעֲקֹב לְפָנָיו וְגו' לְפָנֵי שִׁירָד
- לְמִצְרַיִם, לְהַקִּים שֵׁם בֵּית תַּלְמוּד,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובפֿרט שֶׁבֶט לֹוי שְׁלֹא נִשְׁתַּעֲבַדוּ¹⁹ כאשר כל שאר בני ישראל
 2 השתעבדו למצרים ועבדו עבודת פֿך, שְׁאֲצֵלֶם הָיְתָה הַהֲתַעֲסָקוֹת
 3 בַּתּוֹרָה בְּיוֹתֵר, וְעַלֵּיהֶם עַל בְּנֵי שֶׁבֶט לֹוי נֶאֱמַר²⁰ בברכות משה רבנו
 4 לשבטים (בפרשת "וזאת הברכה") יִזְרֹו מִשְׁפָּטֶיךָ לְעֵקֶב וְתוֹרָתְךָ
 5 לְיִשְׂרָאֵל, הִנֵּה מִצַּד זֶה שֶׁהָיוּ
 6 עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וִידְעוּ אֵת מַעֲלַת
 7 הַעִיסוּק בְּדַבְרִים רוּחָנִיִּים לַעֲוֹמַת
 8 הַעִיסוּק בְּדַבְרִים גִּשְׁמִיִּים, לֹא הָיָה
 9 צְרִיךְ לְהִיט אֲצֵלֶם 'תַּפְּסִיט'
 10 מְקוֹם, לְרִכּוּשׁ גָּדוֹל, וְגַם
 11 בִּיצִיאת מִצְרַיִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ
 12 צָרִיכִים לִיחַס חֲשִׁיבוֹת לְרִכּוּשׁ גָּדוֹל,
 13 גִּשְׁמִי. וּבִפְרָט שֶׁהָיָה זֶה לְאַחֲרֵי
 14 הַגִּילּוּיִים הָאֱלֹוִקִיִּים הַיּוֹתֵר
 15 נֶעֱלִים שֶׁהָיוּ בִּיצִיאת מִצְרַיִם,
 16 כְּמֵאֲמָר²¹ כִּי שְׁאוּמִרִים בַּהֲגֵדָה שֶׁל
 17 פֶּסַח עַל הָאֲמֹר בַּכּוֹתוּב אֹדוּת יִצִּיאת
 18 מִצְרַיִם וּבְמֹרָא גָדוֹל²² זֶה
 19 גִּילּוֹי שְׁכִינָה, וְעַד שְׁנִגְלָה
 20 עַלֵּיהֶם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בַּעַת יִצִּיאת
 21 מִצְרַיִם, מִלֶּךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
 22 הַקָּבִ"ה בְּכַבּוּדוֹ וּבַעֲצֻמּוֹ²³,
 23 וּבִבְיָאוֹר כִּ"ק אֲדָמוֹ"ר הֲרִב
 24 הַרש"ב (רבי שלום דובער, האדמו"ר
 25 הַחֲמִישִׁי בִּשְׁוֹשֶׁלֶת אֲדָמוֹ"רֵי חֲב"ד)
 26 נִשְׁמָתוֹ-עֶדְן²⁴ דְּקָאֵי שֶׁהִכּוֹנָה
 27 הָיָה עַל הַגִּילּוֹי דְּבַחֲנִית
 28 מַלְכוּת וְתַפְאֶרֶת דְּאִין-סוֹף, כִּי
 29 "מַלְכוּת" וְ"תַפְאֶרֶת" קְשׁוּרוֹת בִּמְיֻחָד
 30 לַעֲנִיין הַכּוֹדֵר שְׁלֹמֶעֱלָה ("בְּכַבּוּדוֹ
 31 וּבַעֲצֻמּוֹ") וְגִילּוֹי זֶה "גִּילּוֹי שְׁכִינָה"
 32 שֶׁהָיָה בַּעַת יִצִּיאת מִצְרַיִם, כֹּאשֶׁר "נִגְלָה"
 33 עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ
 34 (בִּירוּךְ-הוּא וְגַאֲלָם) הָיָה בְּאִפְסוֹן
 35 שֶׁשְׁפַעֲלָ מֹרָא גָדוֹל גַּם בַּגּוֹף
 36 הַגִּשְׁמִי, וְאִם-כֵּן אֵינָה עֶרְךָ
 37 וְתַפְּסִיט מְקוֹם, יֵשׁ לְרִכּוּשׁ
 38 גָּדוֹל, לַעֲוֹמַת גִּילּוּיִים אֱלֹוִקִיִּים-
 39 רוּחָנִיִּים נֶעֱלִים כִּלְכֶּךָ?
- 1 וְעַל-אַחַת-פְּמַה-וְכִמְהָ בְּנוֹגַע לְגִאּוּלָה הַעֲתִידָה, שְׁאֵז יִהְיוּ
 2 גִילּוּיִים נֶעֱלִים עוֹד יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַגִּילּוּיִים שֶׁהָיוּ בַּעַת יִצִּיאת מִצְרַיִם
 3 (כְּנִ"ל) בְּפִירוּשׁ לִשׁוֹן הַפֶּסֶק "אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת", וְכִמְוֹכֵן גַּם מִמָּה
 4 שֶׁפָּתוּב בְּדִהֲר²⁵ עַל הַפֶּסֶק²⁶ בְּשִׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נַח גו'
 5 תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם
 6 נִפְתָּחוּ. כִּד יִהְיֶה קָרִיב לְיוֹמֵי
 7 מְשִׁיחָא, אֲפִילוּ רַבִּי דְּעִלְמָא
 8 זְמִינִין לְאַשְׁכָּחא טְמִירִין דְּחִקְמָתָא כּו'. כֹּאשֶׁר יִהְיֶה (הַזְמֵן)
 9 קְרִיב לְיָמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲפִילוּ הַתִּינוּקוֹת
 10 שֶׁבְּעוֹלָם יִהְיוּ מוֹכִנִּים לְמִצְוָה אֶת סוּדוֹת
 11 הַחֲכָמָה, וְהִינוּ, שְׁעוֹד לְפָנָי
 12 הַגִּאּוּלָה בְּפוֹעֵל, בַּתְּקוּפָה הַקְּרוּבָה
 13 לְבִיאת הַמְּשִׁיחַ, תִּהְיֶה הַהֲכָנָה
 14 לְעִידֵן הַגִּאּוּלָה מֵעֵין הַשֶּׁכֶר
 15 שְׁבִזְמֵן הַגִּאּוּלָה, וְכִינוּן שְׁבִזְמֵן
 16 הַגִּאּוּלָה פְּתִיב²⁷ בִּיעֲוִדִים
 17 הַנְּבוֹאִיִּים עַל הַגִּאּוּלָה וְלֹא לְמַדּוֹ
 18 עוֹד אִישׁ אֶת רַעְיוֹנוֹ וְאִישׁ אֶת אַחֲיוֹ גו'
 19 כִּי כוֹלָם יִדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטָנָם
 20 וְעַד גְּדוּלָם, וְכוֹלָם יִדְעוּ אֶת ה',
 21 לִכְן תִּהְיֶה גַם הַהֲכָנָה לְזֶה
 22 בַּתְּקוּפָה שְׁקוּדָם בִּיאת הַמְּשִׁיחַ
 23 בְּאִפְסוֹן שְׁגָם הַקְּטָנִים יִרְבּוּ
 24 בְּחִקְמָה כּו' כְּדַבְרֵי הַזְּוִהָר שֶׁהוֹבֵא
 25 לְעִיל. וְלְאַחֲרֵי כָל זֶה,
 26 מְדַגִּישִׁים בְּהַפְלָאת הַגִּאּוּלָה
 27 גַּם אֶת הָעֲנָנִי דְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל,
 28 שֶׁל כֶּסֶף זָהָב גִּשְׁמִי וּמַעֲדָנִים גִּשְׁמִיִּים
 29 מִצְוִיִּים כְּפֶרֶךְ אֶף שְׁאִין זֶה בְּעֶרְךָ
 30 כָּלֵל וְאִין לִזוֹת כָּל חֲשִׁיבוֹת לְגַבִּי
 31 הַגִּילּוּיִים הַעֲלִיזוֹנִים וְצִרִיךְ לַהֲבִין
 32 מִהוּ, אִם כֵּן, הַתּוֹכֵן שֶׁל הַרְכּוּשׁ גָּדוֹל
 33 הֵן בִּיצִיאת מִצְרַיִם, וְהֵן - וּבַעֲקֶר -
 34 בַּגִּאּוּלָה הַעֲתִידָה?
 35 וְגַם לְפִי הַבְּאֹר בַּתּוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 36 שֶׁהַרְכּוּשׁ גָּדוֹל, הוּא עֲנִין
 37 בְּרוּר הַנִּיצוּצוֹת הָאֱלֹוִקִיִּים

(19 פִּירֶשׁ"י שְׁמוֹת ה', ד. 20) בְּרַכָּה לָג, י. רַמְבַּם ה' שְׁמִיטָה וְיֹוֹבֵל פִּי"ג ה"ב. 21) הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח, פִּיֶּסְקָא בִּיד חֲזָקָה.
 (22 תְּבוּא כּו, ח. 23) הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח, פִּיֶּסְקָא מִצָּה זֹו. וְשֵׁם לְפָנָי פִּיֶּסְקָא וְיֹוֹצִיאָנוּ. 24) רָאָה הַמֶּשֶׁךְ תַּעֲרָב ח"ב ס"ע תַּתְּקַכֵּר.
 סה"מ אַעֲתָר ע' עַה. תַּעֲרָב-תַּרְעִי ע' סז. 25) ח"א קִיז, א. קִיח, א. וְרָאָה לְקו"ש חט"ו ע' 42 וְאִילָךְ. 26) נַח ז, יא.
 (27 יִרְמִי' לָא, לָג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הרוחניים שפדבכרים הגשמיים²⁸, על ידי שמשמשים בהם לקדושה,
 2 מפרידים את הטוב שבהם מתוך הרע שבהם וניצוצות הקדושה שירדו ונפלו
 3 בדברים הגשמיים חוזרים ומתעלים למקורם בקדושה, וגם לפי ההסבר שזהו
 4 התוכן והעניין של ה'רכוש גדול', עדיין לא מובן מה בעצם החשיבות הגדולה
 5 של הדברים, כי הרי מצד זה
 6 מבחינת בירור הניצוצות, נוגע חשוב
 7 רק הניצוץ האלקי שפדבכר
 8 הגשמי, ולא הדבר הגשמי
 9 עצמו, ואם-כן עדיין צריך
 10 להבין מהו העניין והפונה
 11 ב'רכוש גדול' הגשמי גופא מצד
 12 עצמו?
 13 (ד) ועל-דרך זה צריך להבין
 14 בענין תכלית שלמות השכר
 15 על לימוד התורה וקיום המצוות בעולם
 16 הזה שהארם מקבל בעולם הבא
 17 לאחר שנשמתו יוצאת מגופו ועולה
 18 למעלה. דהנה, ידוע דעת
 19 הרמב"ם²⁹ בנושא שכר המצוות
 20 שהעולם הבא אין בו גוף
 21 וגויה אלא נפשות הצדיקים
 22 בלבד בלא גוף כו', וזהו מה
 23 שהנשמה מקבלת בעולם הבא כאשר
 24 היא לא מלוכשת בגוף גשמי, השכר
 25 שאין שחר למעלה ממנו
 26 והטובה שאין אחריה טובה
 27 יותר גדולה ממנה כו'. והינו,
 28 שתכלית ועיקר השכר דעולם
 29 הבא הוא בגן-עדן, לנשמות
 30 ללא גופים דוקא. ואילו
 31 עולם התחייה, העולם שיהיה
 32 לאחר תחיית המתים, נשמות
 33 בגופים, יהיה רק לפי שעה,
 34 ואינו אמתית ענין השכר.
 35 והרמב"ם³⁰ חולק עליו, על
 36 הרמב"ם, וסבירא-ליה והוא,
 37 הרמב"ם, סובר ששכר ותכלית
 38 השכר דעולם הבא השכר
 39 העיקרי על לימוד התורה וקיום
 40 המצוות בעולם הזה יהיה בעולם
 41 התחייה בעת תחיית המתים
- לנשמות בגופים דוקא, שאז תהיה הסעודה
 לבוא דליתתן ושור הכר³¹
 באופן של אכילה גשמית.
 והפסק-דין של רבנו ה'תורת החסידות'³² המכריע
 במחלוקת זו של הרמב"ם והרמב"ן
 לגבי השאלה מהו עיקר שכר המצוות
 הוא פדעת הרמב"ן, ששכר
 השכר על לימוד התורה וקיום
 המצוות יהיה בעולם התחייה
 בתחיית המתים, נשמות בגופים
 דוקא, ולכן גם האבות ומשה
 רבנו שנמצאים בגן-עדן יותר
 מג' אלפים שנה, וכבר זכו
 לגילויים נעלים מאד במשך זמן רב
 ביותר, עדיין לא קיבלו את השכר
 המגיע להם בשלימות ששכרם כנשמות
 בגופים בעולם הזה, ולכן גם הם
 יקומו בתחיית המתים, ואז
 יהיה להם תכלית שלמות
 השכר.
 ולכאורה אינו מובן, מדוע
 באמת עיקר ושלמות השכר היא
 כנשמות בגופים ודוקא לאחר תחיית
 המתים, שהרי ירידת הנשמה
 בגוף היא ירידה גדולה מאד,
 כמו ירידה מאיגרא רמה לביא
 עמיקתא³³, מגג גבוה לבור עמוק,
 ואיזה מעלה ויתרון מיוחד יש
 בגוף הגשמי, שלכן יהיה
 תכלית שלמות השכר לנשמה
 פמו שהיא מלוכשת בגוף
 גשמי דוקא?
 (ה) ויובן כל זה בהקדים באור
 ענין אורות וכלים כמבואר
 בקבלה וחסידות שאופן הארת ופעולת
 הספירות העליונות הוא שה'אורות'
 האלוניים מתלבשים בתוך 'כלים'
 (המודדים ומגבילים את האור)
 ומאירים ופועלים באמצעותם,
 שדוגמתם הוא ענין נשמה
 וגוף וכך גם התלבשות הנשמה בגוף

(28) ראה לקו"ש ח"ג ע' 824 ואילך. (29) ה' תשובה פ"ח ה"בג. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין ר"פ חלק. (30) בשער הגמול בסופו (ע' שט - בהוצאת שאוועל). (31) ראה בבא בתרא ער, ב ואילך. ויק"ר פ"ג, ג. (32) לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, ד. סהמ"צ להצ"צ יד, ב. אוה"ת חוקת ס"ע תתט. (33) לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.

אחרון של פסח, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

- 1 והארתה ופעולתה באמצעות הגוף היא מעין התלבשות ה'אורות' האלוקיים
- 2 ב'כלים', וכפי שממשיך ומבאר.
- 3 **דְּהִנָּה יְדוּעָה**³⁴ שְׁעֵנִין הָאֹר הוּא בִּיטוּל לַמְקוּרָו וְשֵׁרָשׁוֹ וְאִין לֵאלָא
- 4 תְּחוּשָׁה שֶׁל יִישׁוּת' וְלֵאלָא שִׁיחִיה מְצִיאוֹת מוֹגְבֵלַת וּמוֹגְדֵרַת. וּבִפְרָטִיּוֹת יֵשׁ
- 5 בְּזָה בְּמַהוּתוֹ שֶׁל הָאֹר כִּיבִיטוּל'
- 6 ו'אין' ג' עֲנִינִים שׁוּנִים, כְּפִי שֶׁהוּלָךְ
- 7 וּמִפְרָט.
- 8 הָא', שְׁעֵנִין הָאֹר הוּא גִילּוֹי
- 9 (כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב³⁵ וַיִּקְרָא אֱלֹקִים
- 10 לְאֹר יוֹם וְיוֹם" הוּא עֵינֵן הַגִּילּוֹי,
- 11 בְּנִיגוּד ל"לִילָה" ו"חוּשָׁךְ" שֶׁהוּא עֵינֵן
- 12 הַהֶעֱלָם), וְהִגִּילּוֹי שְׁלֹו הָאֹרְפֵן
- 13 שְׁבוּ הָאֹר מֵאִיר וּמִתְגַּלָּה הוּא עַל-
- 14 יְדֵי הַיּוֹתוֹ בְּדִבְקוֹת נִפְרָת
- 15 בְּמִקְוֹרָו, דְּבֹק בְּמִקְוֹרָו וְלֹא נִפְרָד
- 16 מִמֶּנּוּ בְּצוּרָה כּוֹז שֶׁהִדְבַּקוֹת הוּז נִיכֵרַת
- 17 וְנִרְגַּשְׁתָּ בּוֹ וְהִיא חֶלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד
- 18 מִמַּהוּתוֹ וּמִמִּילָא הוּא בִּיטוּל לַמְקוּרָו
- 19 שְׁלֹכֵן הוּא מְעִין הָמֵאֹר, כִּיּוֹן
- 20 שֶׁהָאֹר דְּבֹק בְּמִקְוֹרָו וְהִדְבִּיקוֹת הוּז
- 21 נִיכֵרַת בְּכֹל הַמַּהוּת שְׁלֹו, לִכֵּן "אֹר
- 22 מְעִין הָמֵאֹר" וְלֹאֹר יֵשׁ תְּכֻנוֹת דּוּמּוֹת
- 23 לַמֵּאֹר, מְקוֹר הָאֹר, וְכִיּוֹן
- 24 שֶׁהָמֵאֹר הוּא בִּלְתִּי מְצִיאוֹת
- 25 נִמְצָא, הָאֲלוּקוֹת עֲצֻמָּה, מְקוֹר
- 26 וְשֵׁרָשׁ הָאֹר, הִיא מְצִיאוֹת שֶׁלֹא
- 27 מוֹגְדֵרַת בְּגִדְרִים וְהַגְבֵּלוֹת שֶׁל מְצִיאוֹת
- 28 לְפִי הַמּוֹשְׁגִים שֶׁלֵּנוּ. וְלִמְרוֹת הַיּוֹתוֹ,
- 29 כְּמוֹכֵן, מְצִיאוֹת אִמִּיתִית, אִין לֹה גִדְרִים
- 30 שֶׁל מְצִיאוֹת, לִכֵּן גַּם הָאֹר הִדְבֹק
- 31 בְּמֵאֹר, מְקוֹר הָאֹר, הוּא אִין,
- 32 מְצִיאוֹת לֵאלָא יִישׁוּת' וְגִדְרִים מְגַבִּילִים
- 33 לְהַיּוֹתוֹ מְעִין הַעֲצָם הַמּוֹפְשֵׁט
- 34 מְכֹל 'צוּר' וְהַגְדֵּרָה וְהַגְבֵּלָה.
- 35 עֲנִין הֵב', דְּכִיּוֹן שֶׁהָאֹר הוּא בְּדִבְקוֹת נִפְרָת בְּמִקְוֹרָו,
- 36 וְהִדְבִּיקוֹת בְּמִקְוֹרָו וְשֵׁרָשׁוֹ נִיכֵרַת וְנִרְגַּשְׁתָּ בּוֹ וְהִיא חֶלֶק מֵעֲצָם מַהוּתוֹ, הָרִי
- 37 הוּא מְרַגֵּשׁ אֶת הָמֵאֹר מְקוֹר הָאֹר, וּמֵצֵד הָרִגֵּשׁ מְקוֹרָו הָרִי
- 38 הוּא מִתְבַּטֵּל כִּי הוּא חֵשׁ כִּיִּצֵד לְעוֹמֵת מְקוֹרָו אִין לֹו כֹל חֲשִׁיבוֹת עַד
- 39 שְׁנַעֲשָׂה בְּכַחֲנֵת אִין לֵאלָא כֹל תְּחוּשָׁה שֶׁל יִישׁוּת' וּמְצִיאוֹת.
- 40 וְעֵינֵן הֵב', דְּכִיּוֹן שְׁכָל דְּכָר נִמְשָׁךְ בְּטַבְעוֹ וּמֵעֲצָם מַהוּתוֹ לְשֵׁרָשׁוֹ
- 41 וּמִקְוֹרָו, לִכֵּן רְצוּנוֹ שֶׁל הָאֹר (כִּיּוֹן שֶׁמְרַגֵּשׁ אֶת מְקוֹרָו)
- 42 לִיכָלֵל בְּמִקְוֹרָו וְשֵׁרָשׁוֹ הוּא רוצה להפסיק להיות מְצִיאוֹת בְּפִנִּי עֲצֻמָּה

ביאור בדרך אפשר

- 43 הנפרדת ממקורה ולהיות כלול במקור (כמו נר קטן שנמשך לאש גדולה
- 44 וכשהוא קרוב אליה הוא נכלל בה). וְהִנֵּנוּ, דְּאֶף-עַל-פִּי שְׁכַפְאָשֵׁר
- 45 יוֹכֵלֵל בְּמִקְוֹרָו אֲזִי יִתְבַטֵּל מִמְצִיאוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה הַמְצִיאוֹת
- 46 שְׁבָה הִיא קוֹדֵם לִכֵּן כְּדֹבֵר בְּפִנִּי עֲצֻמָּה, מְכַל-מְקוֹם תְּשׁוּקָתוֹ הִיא
- 47 לִיכָלֵל כּוֹי' גַּם ב'מִחִיר' שֶׁל אֲבָדָן
- 48 הַמְצִיאוֹת שֶׁלֹו (כְּמִבְאָר בַּתְּנָא³⁶
- 49 לְעֵינֵין טַבַּע הָאֵשׁ לְעֵלוֹת לְמַעְלָה וְטַבַּע
- 50 הַנִּשְׁמָה לְהִימָשֵׁךְ לְאֲלוּקוֹת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם, פִּירוּשׁ שִׁישְׂרָאֵל
- 51 הַקְרִיִּים אָדָם נִשְׁמַתָּם הִיא לְמַשֵּׁל כְּאוֹר
- 52 הֵנָּה שֶׁמִּתְנַעֵנַע תָּמִיד לְמַעְלָה בְּטַבְעוֹ
- 53 מִפְּנֵי שְׁאוֹר הָאֵשׁ חֲפֵץ בְּטַבַּע לְהִפְרֹד
- 54 מִהַפְתִּילָה וְלִהְיֶדֶק בְּשׁוֹרָשׁוֹ לְמַעְלָה
- 55 בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְיִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל הִירֵחַ
- 56 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ב'עֵץ חַיִּים' וְאֶף שְׁעֵל-יְדֵי
- 57 זֶה יִיכַבָּה וְלֹא יֵאִיר כְּלוֹם לְמַטָּה וְגַם
- 58 לְמַעְלָה בְּשׁוֹרָשׁוֹ יִתְבַטֵּל אֹורוֹ בְּמִצִּיאוֹת
- 59 בְּשֵׁרָשׁוֹ, אֶף-עַל-פִּי-כֵן בְּכֹךְ הוּא חֲפֵץ
- 60 בְּטַבְעוֹ. כֵּן נִשְׁמַת הָאָדָם וְכֵן בַּחֲנִית
- 61 רוּחַ וְנֶפֶשׁ חֲפָצָה וְחִשְׁקָה בְּטַבְעָה
- 62 לְהִפְרֹד וּלְצֵאת מִן הַגּוֹף וְלִהְיֶדֶק
- 63 בְּשׁוֹרָשָׁה וּמְקוֹרָה ב'חַי הַחַיִּים בְּרוּךְ-
- 64 הוּא הָגֵם שֶׁתַּחֲתֵי אִין וְאֶפֶס וְתִתְבַטֵּל
- 65 שֵׁם בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרִי וְלֹא יִישָׁאֵר מִמֶּנָּה
- 66 מֵאוֹמָה מִמַּהוּתָהּ וְעֲצֻמּוֹתָהּ הָרֵאשׁוֹן
- 67 אֶף-עַל-פִּי-כֵן זֶה רְצוֹנָהּ וְחַפְצָהּ,"
- 68 וּמֵצֵד תְּשׁוּקָהּ זֹו שֶׁל הָאֹר, לְהִיֹּת
- 69 כְּלוֹל בְּמִקְוֹרָו, הָרִי הוּא מִתְבַּטֵּל
- 70 מִמְצִיאוֹתוֹ לְגִמְרִי. הִנֵּנוּ,
- 71 שֶׁמִּתְבַטֵּל גַּם מִמְצִיאוֹת דְּאֹר
- 72 שְׁמִצִּיאוֹתוֹ הוּא אִין, כְּנִל
- 73 וְלִמְרוֹת שֶׁהוּא 'אִין' וְלֹא מְצִיאוֹת
- 74 מוֹגְדֵרַת עִם תְּחוּשַׁת יִישׁוּת', הִינּוּ שִׁישׁ
- 75 לֹו מְצִיאוֹת מֵאֵד דְּקָה' וְעֵדִינָה', גַּם מְצִיאוֹת זֹו הוּא רוצה להתבטל ושאיפתו
- 76 וְתִשׁוּקָתוֹ הִיא לְהִיֹּת כְּלוֹל בְּמִקְוֹרָו.
- 77 וְהֵעֵנֵן בְּזָה, דְּהִנָּה יְדוּעָה תּוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב³⁷ שְׁכַמְקוֹם
- 78 שְׁרָצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם הַמְקוֹם שֶׁאִילּוּ הוּא שׁוּאָף, אֶף שֶׁכּוֹפֵעַל הוּא נִמְצָא
- 79 בְּמִקְוֹם אַחֵר, רְחוֹק מִשֵּׁם - שֵׁם הוּא נִמְצָא כּוֹלוֹ, וּבְזָה מְבָאֵר
- 80 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב מַה שְׁכַתּוּב³⁸ בְּנִבְאוֹת יִשְׁעִיָּה עַל הַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
- 81 שְׁרָפִים מְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לֹו, דְּלִכְאוּרָה אִין שִׁינָּה
- 82 שְׁיָהִיו מְלָאכִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לְשִׁכְנָה עֲצֻמָּה, וְהִרִי בְּרוּר
- 83 שֶׁהַמְלָאכִים הֵם לְמַטָּה בְּמִדְרַגָּה מִהַשְׁכִּינָה עֲצֻמָּה?
- 84

(34) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב ח"א פרע"ט ואילך. וראה גם ד"ה קץ שם לחושך תשכ"ד (תו"מ סה"מ מנ"א ע' קנ"ג ואילך). (35) בראשית א, ה. וראה תו"א יתרו סז, ג. סה"מ תש"ח ע' 239 ובהערה א שם. (36) פי"ט. (37) הובא בהמשך תער"ב שם פר"פ. וראה כתר שם טוב הוספות סימן מח. וש"נ. (38) ישע' ו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

48 (ו) ובפרטיות יותר, הנה ג' ענינים הנ"ל בביטול האור
49 למקורו ושרשו (שהאור מתגלה עליידי שדבוק במקורו ולכן הוא 'מעין
50 המאור' וממילא האור הוא 'אין'; שהאור מתבטל מפני שמרגיש את מקורו;
51 שהרצון רוצה ושואף להתכלל במקורו) הם בג' מדרגות שונות, כפי
52 שמשך ומבאר. והענין בזה, **דהנה ידוע שבאורות יש**
53 **בכללות ג' מדרגות, אורות**
54 **המתלבשים בכלים, אורות**
55 **שלמעלה מהתלבשות בכלים**
56 בפועל ומאירים מבלי להתלבש בכלים
57 מגדירים ומגבילים אצלם הם על-כל-
58 פנים בגדר ואפשרות של
59 התלבשות בכלים, ואורות
60 שלמעלה מגדר התלבשות
61 בכלים ולא יתכן שיתלבשו בכלים.
62 והנה, ענין הא' בביטול
63 האור, שהביטול הוא מצד
64 ענין הגילוי שבו (דכין)
65 שהגילוי הוא על-ידי היותו
66 בדבקות נפרת במקורו ומעין
67 מקורו, ובעצם כל הגילוי שלו הוא
68 הארה של מקורו לכן הוא אין,
69 ולא מציאות בפני עצמו, כנ"ל,
70 ובחינה זו של ביטול האור הרי זה
71 בבחינת האורות המתלבשים
72 בכלים בפועל, פי ענין הגילוי
73 שבאור והעובדה שהוא מאיר ופועל
74 גם כלפי חוץ הוא בעיקר על-ידי
75 התלבשותו בכלים, וכידוע
76 בקבלה וחסידות שעיקר האור
77 והגילוי שבאור, שהוא מאיר
78 ומתגלה ופועל ביחס לאחרים, הרי
79 זה דרך הפלים שהם האמצעי
80 שדרכו האור מאיר ומתגלה ופועל.
81 וענין הב' בביטול האור,
82 שהביטול הוא מצד הרגש
83 מקורו, וכיוון שמקורו ניכר ונרגש
84 בו הרי הוא דבוק בו ובטל אליו ולא
85 מתבטא כמציאות בפני עצמו, הרי
86 זה בבחינת האורות שלמעלה
87 מהתלבשות בכלים, פי
88 ההוספה והיתרון בענין
89 הביטול שמצד הרגש מקורו
90 על הביטול שמצד ענין
91 הגילוי שבו (אף שגם הביטול מפני הגילוי כתוצאה מהדבקות במקור
92 הוא ביטול נעלה) - הוא שמצד הרגש מקורו מתבטל האור גם
93 מענין האור והגילוי, ואינו מאיר, דכין שמרגיש את מקורו

1 אף הענין הוא, דכין שרצון והשוקת השרפים הוא
2 להתעלות, לדבוק בשכינה ליכלל באור-אין-סוף שלמעלה
3 מבחינת שכינה, ולאבד את מציאותם לכן עומדים הם עצמם
4 ממצע לו, כי במקום שרצונו של אדם ואילו הוא שואף
5 ומשתוקק - שם הוא נמצא כולו
6 והרי זה נחשב שהתעלו אל השכינה.
7 וכן מוכן גם בפשטות, מצד
8 טבע האדם (ולא רק במלאכים
9 בעולמות עליונים) שהרי הרצון
10 הוא כוח כללי ונטייה כללית של הנפש
11 ולכן הרצון מושל ושולט על כל
12 הכחות הפרטיים, ולכן פשוטה
13 האדם באיזה דבר ברצון חזק
14 ונפשו נוטה לזה, אזי הרצון נוטל
15 עמו (נעמט מיט זיך מיט
16 לוקח איתו ובעקבותיו) את כל
17 הכחות וגורם שכל הכחות יפנו
18 ויהיו נוטים ונמשכים אל הדבר
19 שבו הוא רוצה, עד שגמץ
20 שם הוא כולו, ולא רק פרט
21 מסוים מכוחות הנפש, שכל
22 מציאותו של האדם עם כל כוחות
23 נפשו נכללת בדבר שרוצה
24 ואילו הוא שואף ומשתוקק, והינו
25 שמתבטל מכל מציאותו, גם
26 ממציאות הרצון, וכולו נוטה
27 אחר הדבר שבו הוא רוצה ואילו הוא
28 משתוקק עד כדי כך שגם הרצון אל
29 הדבר לא ניכר ונרגש כמציאות בפני
30 עצמה ולא נשאר אלא רק
31 (הרגש) הדבר עצמו שהוא
32 האדם רוצה ואין בעולמו (הרגשי)
33 אלא הדבר עצמו. ומזה מוכן
34 מעלת ביטול האור אל מקורו
35 ושרשו מצד הרצון והתשוקה
36 שנמצאת באור מעצם מהותו (כמו
37 בטבע האש לעלות למעלה, כמובא
38 לעיל) להכלל במקורו למרות
39 שעל ידי זה יאבד את כל מציאותו
40 כדבר בפני עצמו, שעל-ידי-זה
41 כתוצאה מההתכללות במקורו
42 מתבטל גם מהמציאות דאור,
43 שענינו הוא אין כי כבר אין לו
44 מציאות מוגדרת משלו כלל (בדומה
45 לאמור לעיל בענין הרצון שכאשר יש לאדם רצון חזק והוא שואף ומשתוקק
46 אליו, "שם הוא נמצא" ואין לו (הרגש של) מציאות אחרת, אפילו לא של
47 מציאות הרצון עצמו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ודבק בו לגמרי, הרי אי־אפשר שִׁיאִיר תוך כדי שדבק עד שאין לו
2 מציאות משלו, וְכִידוּעַ פֶּסֶק הַהֲלָכָה³⁹ לענין הרהור בדברים שבקדושה
3 כאשר דברים שאינם של קדושה מסיחים את דעתו שִׁיא־אֶפְשָׁר לא יתכן
4 שִׁיְהִיּוּ ב' מַחֲשָׁבוֹת בְּכַת אַחַת, וְלִכֵּן בְּשֶׁהָאֹר (חושב
5 ו) מְרַגֵּשׁ אֶת מְקוֹרוֹ ודבוק בו
6 לגמרי, אִזִּי אִי־אֶפְשָׁר שִׁיּוֹרֵגֶשׁ
7 ויקבל ביטוי עֲנִינָן הָאֹר וְהַגִּילּוּי
8 שָׁבוּ, וּבְמִילָא מִתְבַּטֵּל הוּא
9 האור מֵעֲנִינָן הַהֲתַלְבְּשׁוֹת
10 בְּכָלִים שְׁעַל־יָדָם הוּא מֵאִיר
11 וּמִתְגַּלֶּה ואינו מתלבש בכלים ואינו
12 מאיר באמצעותם. וְהֵינֵנוּ, דָּעָם
13 הַיּוֹת שֶׁהָאֹר מַצֵּד עֲצָמוֹ הוּא
14 בְּגֵדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים, וּמַצֵּד
15 מהותו יתכן שאכן יתלבש בכלים ויאיר
16 ויפעל באמצעותם, מְכַל־מְקוֹם
17 מַצֵּד הֶרְגֵשׁ מְקוֹרוֹ וכיון שהמקור
18 ניכר ונרגש בו נַעֲשֶׂה האור
19 לְמַעֲלָה מֵעֲנִינָן הַתְּלַבְּשׁוֹת כו'.
20 ולמעשה אינו מתלבש בכלים.
21 וְעֲנִינָן הַג' בְּבִיטוֹל הָאֹר,
22 שֶׁהַבִּיטוֹל הוּא מַצֵּד רְצוֹנוֹ
23 השאיפה והתשוקה שלו לִיכָלֵל
24 בְּמְקוֹרוֹ, הֵרִי זֶה בְּבַחֲבִינַת
25 עֲצָם וּפְנִימִיּוֹת הָאֹר
26 שְׁלִמְעֵלָה מְגֵדֵר הַתְּלַבְּשׁוֹת,
27 שהרי כל ענין ההתלבשות בכלים אינו
28 אלא בהארה חיצונית של האור אבל
29 העצם, העומק והפנימיות של האור,
30 לא שייך מלכתחילה להתלבשות
31 בכלים והוא נעלה ומופשט מכל גדר
32 ההתלבשות, והתשוקה להתבטל
33 ממציותו ולדבוק במקורו היא לא
34 בחלקו החיצוני (השייך להתלבשות
35 בכלים או אפילו מתלבש בהם בפועל)
36 אלא בעצמותו ובפנימיותו שלו כִּי מַצֵּד רְצוֹנוֹ לִיכָלֵל בְּמְקוֹרוֹ,
37 מִתְבַּטֵּל הוּא מְצִיאֹתוֹ לְגַמְרִי, וְמֵאֲבֵד אֶת כָּל ה'צִיּוֹר' שלו
38 כמציותו בפני עצמה, וְכִנְיָ לִגְבִי מַצְבּוֹ שֶׁל אָדָם שִׁישׁ לוֹ רְצוֹן (חזק) לדבר
39 מסוים שְׁכָל עֲנִינּוֹ הוּא רַק הַדְּבָר שֶׁהוּא רוֹצֶה ועד כדי כך שאפילו
40 הרצון עצמו לא ניכר ונרגש וכל הנטייה הנפשית של האדם היא אל הדבר
41 שבו הוא רוצה ואליה הוא משתוקק.
42 וְהֵנָּה ג' מְדַרְגּוֹת הַנ"ל, באורות ביחס לכלים שהם אורות המתלבשים
- בכלים; אורות שבגדר התלבשות בכלים אבל אינם מתלבשים בפועל; אורות
שלמעלה מגדר התלבשות בכלים בְּעֲנִינָן הַסְפִּירוֹת כפי שהם באים לידי
ביטוי בספירות העליונות הֵם בסדר של מלמטה למעלה בִּינָה חֲכָמָה
וְכֵתֵר, פִּדּוּעַ שֶׁהַתְּחִלָּת עֲנִינָן הַכָּלִים הִיא בְּבִינָה, הספירה
השנייה, מֵה־שְׁאִינ־פֶּן הַחֲכָמָה
הספירה הראשונה הִיא בְּחִינַת
חַיּוּהִי⁴⁰, שֶׁהוּא עֲנִינָן הָאֹר
שְׁלִמְעֵלָה מִהַכָּלִים, כמבואר
ב'אגרת הקודש' שבתניא בפירוש
מאמר הזוהר "איהו [הקודש-ברוך]
הוא] וחייהו חד, איהו וגרמוהי חד"
ש"חייהו" הם האורות ו"גרמוהי" הם
הכלים, וכוונת הזוהר לומר שעשר
הספירות הקדושות העליונות (כפי שהן
מאירות בעולם האצילות) אינן מציאות
בפני־עצמה, אלא "חד", בטלות
למקורם ושורשם האלוהי העליון
ומאוחדות אתו, ואופן הארת הספירות
הוא שאמנם גם בחכמה יש אור וכלי,
אבל עיקר עניין הכלים מתחיל בבניה
(וכמו בחכמה ובינה כפי שהן בשכל
האדם שבחכמה, ההבדלה הראשונית
של הרעיון השכלי כנקודה בלבד,
מודגש יותר עניין הביטול, חכמה
אותיות כח־מה, ובבינה שהיא
הסתעפות והתפשטות של הנקודה
הראשונית לאורך ורוחב נרגש יותר
עניין המציאות, והרי כל העניין של
מציאות מוגדרת בא מהכלים) אָבֵל
אֶף־עַל־פִּי־כֵן גַּם אֹר
הַחֲכָמָה שבו עניין הכלים אינו ניכר
ונרגש כל־כך הוּא בְּגֵדֵר
הַתְּלַבְּשׁוֹת ויתכן שיתלבש בכלים
בפועל, וְכִידוּעַ הַטַּעַם
שֶׁהַחֲכָמָה נִקְרָאת בְּשֵׁם
רִאשִׁית⁴¹, כמו שכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", לְפִי שִׁישׁ לָהּ
לספירת החכמה שִׁיכּוֹת לְסַפִּירוֹת שְׁלִמְטָה מְמַנָּה, שֶׁהִיא
רִאשִׁית אֱלֹהִי⁴² וכיון שהיא ה'ראשית' וההתחלה של כל שאר הספירות
מוכן שביחס עם מעלתה וייחודה, יש בה גם דברים משותפים לשאר הספירות,
וגם ספירת החכמה היא בגדר התלבשות בכלים.
אֲמָנָם הַבִּיטוֹל של האור למקורו ושורשו שְׁמַצֵּד הָרְצוֹן והשאיפה של
האור להתבטל לגמרי לִיכָלֵל בְּמְקוֹרוֹ, שֶׁהוּא בְּבַחֲבִינַת הָאֹר

(39) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סע"ג ס"ב בקו"א סק"ג. (40) ראה ד"ה כימי צאתך תרצ"א ותש"ח פ"ט (סה"מ תרצ"א ע' רעג ותש"ח ע' 161). (41) וש"נ. (42) ראה זח"א לא, ב. תקו"ז ת"ל (עג, א). פרדס שער ג (שער אם הא"ס הוא הכתר) פ"ג. עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. (42) ראה תניא שעהיה"א פ"ח. לקו"ת פקודי ז, ג. תוריע כב, ג. ובכ"מ.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁאִינוּ בְּגֵדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת, הוּא בְּבַחֲיֵנֶת הַפֶּתֶר בַּחֲנִית 'כְּתֹר עֲלִיּוֹן'
- 2 שְׁלֻמְעֵלָה מִכָּל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, כּוֹלֵל גַּם הַחֲכֻמָּה, כִּשְׁם שֶׁהַכְּתֹר הוּא מַעַל הָרֹאשׁ
- 3 (שְׁנִקְרָא בַּחֲנִית הַכְּתֹר רְצוֹן שֶׁהוּא כּוֹחַ כִּלְיֵי ר'מִקִּיף' הַנֶּעֱלָה מִשָּׂאֵר כּוֹחוֹת
- 4 הַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵם כּוֹחוֹת פְּרִטִּים ו'פְּנִימִיִּים').
- 5 ז) אֲמַנָּם הַכֹּלִים הֵם בְּבַחֲיֵנֶת
- 6 מְצִיאוֹת מוֹגֵדֶת, שְׁעִינָה הוּא
- 7 מְדִידָה וְהַגְבְּלָה, שְׁזָהוּ כִלּוֹת
- 8 הַעֲנִיּוֹן שֶׁל מְצִיאוֹת מוֹגֵדֶת וּמוֹגַבֶּלֶת
- 9 הַיֶּפֶף עֲנִין הַבִּיטוּל וְאֵין הַעֲדָר
- 10 הַמְצִיאוֹת שְׁבָאוֹרוֹת, וְהִנֵּנוּ לְפִי
- 11 שְׁהַפְּלִים הֵם בְּבַחֲיֵנֶת דְּבָקוּת
- 12 בְּלִתִּי נִפְרָת, גַּם הַכֹּלִים דְּבוּקִים
- 13 בַּמְקוֹרִם וְשׁוֹרֶשׁם אֲבָל הַדְּבָקוֹת לֹא
- 14 נִיכְרָת וְנִרְגַּשְׁתָּ בְּכָל הַמְצִיאוֹת שֶׁלָּהֶם,
- 15 וְאֵין בָּהֶם הֶרְגֵּשׁ נִיכָר וְגִלּוּי שֶׁל
- 16 מְקוֹרָם, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכֻמָּה שְׁאֵין בָּהֶם הֶרְצוֹן
- 17 וְכֻמָּה שְׁאֵין בָּהֶם בְּכֹלִים
- 18 הַמְּגַבִּילִים אֶת הָאוֹר הֶרְצוֹן
- 19 לְהַתְעַלּוֹת וְלִפְלֹל בַּמְקוֹרָם
- 20 שְׁאִינוּ נִיכָר וְנִרְגַּשׁ בָּהֶם בְּגִלּוּי,
- 21 וְאֶדְרָבָה, הַפְּלִים הֵם בְּטָבַע
- 22 הַיִּרְיָדָה לְמִטָּה וְהַתְּרַחֲקוֹת
- 23 מִמְּקוֹרִם וְשׁוֹרֶשׁם הַעֲלִיּוֹן כּוֹי, וּמִכָּל
- 24 זֶה מוֹכֵן גּוֹדֵל הַהֶפְכָּיוֹת
- 25 דְּאוֹרוֹת וְכֹלִים, שֶׁהֵם ב'
- 26 הַפְּכִים בְּתַכְלִית כִּי בְּאוֹרוֹת מוֹדַגֵּשׁ
- 27 עֵינֵי הַבִּיטוּל, וּבְכֹלִים מוֹדַגֵּשׁ עֵינֵי
- 28 הַמְצִיאוֹת.
- 29 וּמִכָּל-מְקוֹם לְמִרוֹת שֶׁכָּל מֵהוֹתם
- 30 שֶׁל הָאוֹרוֹת מְנוּגֶדֶת לְכָל מֵהוֹתם שֶׁל
- 31 הַכֹּלִים יִשְׁנֻ עֲנִין הַתְּלַבְּשׁוֹת
- 32 הָאוֹרוֹת בְּכֹלִים⁴³, בְּאוֹפֵן
- 33 שֶׁמִּתְחַבְּרִים יָחַד וְעַד שֶׁשְׁלֻמוֹת
- 34 הָאוֹרוֹת וּפְעוּלָתָם וְהָאֲרָתָם הִיא
- 35 עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתָם בְּכֹלִים
- 36 דּוֹקָא, וְכַנ"ל שְׁדוֹקָא עַל-יְדֵי
- 37 הַכֹּלִים נִעֲשֶׂה אוֹר הַמֵּאִיר
- 38 וְאִילוּ לֹא הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּכֹלִים, הָאוֹרוֹת
- 39 לֹא פּוֹעֲלִים וּמֵאִירִים כִּלְפֵי חוּץ.
- 40 וְהִנֵּנוּ, שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹרוֹת
- 41 בְּכֹלִים הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
- 42 הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, שֶׁהָאוֹר מֵאִיר בְּגִילּוּי בְּכֹלִי, בְּאוֹפֵן שֶׁהִכְלִי
- 43 מִרְגִּישׁ אֶת הָאוֹר וְהָאוֹר נִיכָר בּוֹ בְּגִלּוּי וְהַפְּלִי סוֹבֵל נוֹשָׂא וּמִקְבָּל קוֹלֵט

- 44 אֶת הָאוֹר וּמִתְאַחֵד עִמּוֹ וְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹרוֹת בְּכֹלִים
- 45 הִיא הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית שֶׁל הַתְּחַבְּרוֹת וְהַתְּאֲחָדוֹת. וּכְמוֹ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת
- 46 הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, לְהַחְיּוֹתוֹ וּלְהַאִיר בּוֹ וּלְפַעֵל בּוֹ, שְׁאוֹפֵן הַהִתְלַבְּשׁוֹת
- 47 הוּא שֶׁהַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף נִעֲשִׂים לְדָבָר אֶחָד, מְצִיאוֹת אֶחָד שֶׁל אָדָם
- 48 חֵי הַמּוֹרֶכֶת מִנֶּפֶשׁ וְגוֹף, שְׁאֵז כֹּאשֶׁר
- 49 הַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף מִתְאַחֲדִים, נִקְרָא
- 50 בְּשֵׁם אָדָם⁴⁴, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב⁴⁵
- 51 בְּתוֹרָה עַל בְּרִיאַת אָדָם וְחוּהוּ וְיִקְרָא
- 52 אֶת שְׁמֵם אָדָם, שְׁתוֹאֵר זֶה
- 53 קָאִי עַל הַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף יַחְדוֹ
- 54 דּוֹקָא וּבְחִיבוּרָם וְהַתְּאֲחָדוֹת יָחַד
- 55 נּוֹצֵרֶת הַמְצִיאוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁלֵּם.
- 56 וּמוֹסִיף וּמַבְאֵר כִּיזֵּד הַנִּשְׁמָה מְלוּבֶשֶׁת
- 57 בְּגוֹף בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית:
- 58 וּכְמוֹ שְׁאִינוּ רּוֹאִים
- 59 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּרִטִּי הַכּוֹחוֹת
- 60 הַתְּלַבְּשׁוֹת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ שִׁישׁ בָּהֶם
- 61 פְּרִטִּים שׁוֹנִים בְּאַבְרֵי הַגּוֹף,
- 62 שֶׁהַכּוֹחוֹת בָּאִים וּפּוֹעֲלִים בְּגוֹף
- 63 לְפִי מְזֻג חוֹמֶר אַבְרֵי הַגּוֹף
- 64 שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בָּהֶם, כָּל כּוֹחַ
- 65 בְּהִתְאֵם לְאוֹפִיו וּמֵהוֹתוֹ שֶׁל הָאֵבֶר בְּגוֹף
- 66 שֶׁכּוֹ הוּא מִתְלַבֵּשׁ וּפּוֹעֵל בְּפִנִּימִיּוֹת
- 67 כְּמוֹ לְמַשֵּׁל כַּח הָרְאִיָּה, שְׁתִּלּוּי
- 68 בְּמִזְג חוֹמֶר הָעֵינִן, וְהַעֲוֹבֶדָה
- 69 שְׁאוֹפֵן פְּעוּלָתוֹ שֶׁל כּוֹחַ הָרְאִיָּה הַנֶּפֶשִׁי
- 70 תְּלוּיָה בְּאוֹפִיו וְעֵינָיו שֶׁל חוֹמֶר הָעֵינִן
- 71 נּוֹבַעַת מִכָּן שְׁכּוֹחַ הָרְאִיָּה מִתְלַבֵּשׁ בְּעֵינֵי
- 72 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית, וְעַד שְׁגָם
- 73 הָעֵינֵן דְּטוֹב עֵינֵן⁴⁶ הַתְּכוֹנָה
- 74 לְהִבִּיט עַל דְּבָרִים בְּעֵינֵי טוֹבָה (תְּכוֹנָה)
- 75 שְׁמַצַּד הַחֶסֶד) וְהַפְּכּוֹ הַתְּכוֹנָה
- 76 לְהִבִּיט בְּעֵינֵי לֹא טוֹבָה (שְׁמַצַּד
- 77 הַגְּבוּרָה), תְּלוּיָה בְּמִזְיַגַת חוֹמֶר
- 78 הָעֵינֵן הַגְּשָׁמִית, אִם הוּא
- 79 בְּרִיבּוּי דְּמִים (שְׁנִקְרָא
- 80 אֲדָמוּנִי⁴⁷, בַּחֲנִית גְּבוּרָה) דְּבִר
- 81 הַגּוֹרֵם לְהִבִּיט בְּעֵינֵי לֹא טוֹבָה אוֹ
- 82 בְּמִיעוּט דְּמִים שְׁגוֹרֵם לְהִבִּיט בְּעֵינֵי
- 83 טוֹבָה כּוֹי (וּכְפִי שֶׁמְבֹאֵר בְּמֵאִמְרוֹ
- 84 'בְּשַׁעֲהַ שֶׁהִקְדִּימוּ – תַּעֲרִיב' לְאֲדָמוּר
- 85 הַרְשֵׁב נ"ע: "... שֶׁהָאֲבָרִים הֵמָּה כֹּלִים רְאוּיִים לְאוֹר צוֹרֵת הַנֶּפֶשׁ עַל כֵּן
- 86 הַכּוֹחוֹת מִתְגַּלִּים וּפּוֹעֲלִים בָּהֶם כּוֹי, וְלִכֵּן לְפִי אוֹפֵן חוֹמֶר הָאֲבָרִים כֵּן

(43 ראה המשך תער"ב ח"ב פתי"א. 44) ראה סה"מ תרנ"ג ע' רלה. וש"נ. 45) בראשית ה, ב. וראה זח"ג קמה, ב. 46) משלי כב, ט. וראה גם סידור (עם דא"ח) יג, ד. המשך תער"ב ע' ה. ועוד. 47) שמואל-א יז, מב (הובא בהמשך תער"ב שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא התגלות הכוחות, וכמו דלפי אופן חומר המוחין הוא התגלות אור השכל
2 שאם מזג המוח יבש וחס ביותר לא יהי' מזג השכל טוב ואם הוא מזג קר
3 ולח ביותר גם כן לא טוב, אך במזג ממוצע בין קר ולח וחס ויבש לפי אופן
4 טוב המזג במוח הגשמי כך יהי' השראת אור השכל במזג טוב אם בהשכלה
5 בעומק או ברוחב או בהשכלות דקות
6 וצחות וכהאי גוונא. וכמו כן בכח
7 הראי' שבעין לפי אופן חומר העין
8 בשחור ולבן שבו כך יבוא אור הראי'
9 הרוחניות כו', וכנודע דגם ענין טוב עין
10 ורע עין, תלוי במזיגת חומר העין
11 הגשמי אם הוא בריבוי דמים או
12 במיעוט דמים... (ובדרך כלל לפי אופן
13 מזיגת והרכבת הדם והמים באברי
14 הגוף (שזהו ענין אדם א' דם כו') לפי
15 אופן כזה הוא מזיגת הכחות הרוחניים
16 כו', וכמו מי שהוא רגזן בטבע או
17 שהוא שקט ונח בטבעו הרי זה לפי
18 הרכבת הדם והמים בחומר הגוף כו',
19 ויש שגם בריבוי דמים תהי' מזיגת
20 המים בטוב וכמו אדמוני עם יפה
21 עיניים כו'). והגם שהכוחות והאברים
22 אינם בערך כלל זה לזה שהכוחות
23 רוחניים המה והאברים גשמיים כו',
24 מכל-מקום מאחר שמתלבשים בהם
25 וכפי אופן מזגי הכלים הוא מזגי
26 הכוחות, בהכרח לומר שיש בהגשמת
27 טבעי האברים מעין ודוגמא טבע מהות
28 אור הרוחני דנפש שעל-ידיה הם
29 כלים מוכנים לקבל בהם צורת הנפש
30 כו', וכמו בהירות העין כלי לאור הראי'
31 וכמו כל דבר מלוטש מקבל אור כו',
32 וכמו כן חומר המוח והלחלויות
33 הדקות שבו יש בו איזה דוגמא מטבע
34 אור השכל כו').
35 וְעַל-דִּרְתָּהּ כשם שפעולת כוח
36 הראייה בעין היא בהתאם למהות חומר העין, כך הוא גם בראיית עין
37 הַשִּׁכּוֹל, ההבנה השכלית, שְׁתַּלּוּי בְּאֹפֶן מְזִיגָה וְהִרְכַּבְתָּ חוֹמֶר
38 הַמָּח, פִּידוּעַ שְׁתַּלְתָּ מוֹחִין שְׁלוֹשֶׁת חֲלָקֵי הַמוֹחַ חֲכָמָה-בִּינָה-
39 דַּעַת שְׁבַתְלַת חֲלָלִין דְּגִלְגְּלָתָא, הנמצאים בשלושת חלקי הגולגולת
40 הַגָּה מִחַ הַחֲכָמָה (שורש המים והחסד הפועלים ברוגע) הוא קָר
41 וְלַח, וּמִחַ הַבִּינָה (שורש האש והגבורות הפועלים ברעש) הוא חֶם
42 וְיָבֵשׁ כו'⁴⁸, הרי שיש קשר ישיר בין פעולת כוחות הנפש לאברי הגוף
43 בהם הם פועלים ובאופן מְזִיגָה וְהִרְכַּבְתָּ חוֹמֶר כָּלִי הַמָּח תְּלוּיָה
- נְטִית הַשִּׁכּוֹל לְחֶסֶד או לְגְבוּרָה וכו' והדבר נובע לא רק מתכונות
הנפש אלא גם מהאופי של חומר המוח (בְּדוּגְמַת הַחִילּוּק ההבדל
דְּטוֹב עֵין וְהַפְכוֹ, שְׁתַּלּוּי בְּמִזִּיגַת חוֹמֶר הָעֵין, כמבואר לעיל).
וְאִף שְׁנֵטִית הַשִּׁכּוֹל לְחֶסֶד או לְגְבוּרָה תְּלוּיָה בְּשׁוֹרֶשׁ
הַנְּשָׁמוֹת, והיא ענין נפש-רוחני
פְּמִבְּאָר בִּזְהָר⁴⁹ בְּעֵנִין
הַחִילּוּק בֵּין בֵּית-שְׁמַאי וּבֵית-
הֶלֶל, שְׁבִית-שְׁמַאי נוֹטִים לַחֲמִיד
ובית הלל נוֹטִים לַהֲקֵל שְׁזָהוּ לְפִי
שְׁשָׁרֶשׁ נְשָׁמוֹת בֵּית-שְׁמַאי
הוא מְבַחֲשֵׁת הַגְּבוּרוֹת, מקור
הדין והנטייה היא לחמדי, וְשָׁרֶשׁ
נְשָׁמוֹת בֵּית-הֶלֶל הוא
מְבַחֲשֵׁת חֲסָדִים, מקור התכונה
לַהֲקֵל, וְלְפִי אֹפֶן בְּנִין הַצּוּרָה
הנפש הרוחנית (אם שָׁרֶשׁ נְשָׁמָתוֹ
הוא מְבַחֲשֵׁת הַחֶסֶד או
מְבַחֲשֵׁת הַגְּבוּרָה) נַעֲשֶׂה גַם
בְּנִין הַחוֹמֶר של המוח הגשמי
בְּאֹפֶן כֵּזֶה, וזוהו מוכן שהנטייה
לחסד או לגבורה תלויה בנפש
הרוחנית ולא בחומר הגשמי, הַגָּה
לאמתו של דבר אין זו סתירה למבואר
לעיל שלחומר הגשמי של אברי הגוף
יש השפעה על אופן הפעולה של
כוחות הנפש כי זֶהוּ האמור שהדבר
תלוי "לפי אופן בנין הצורה", היינו
הנפש הוא רק בְּכָלְלוֹת הַבְּנִין
דְּחוֹמֶר וְצוּרָה כו', שבאופן כללי
החומר הוא על פי הצורה אֲבָל
פְּרִטִי אֹפִנִי הַתְּגִלוֹת הַצּוּרָה
ופעולתה בגוף בפועל הֵם כְּפִי
טִבֵּעַ וּמְזַג חוֹמֶר כָּלִי הַמָּח
הגשמי. וְזֶהוּ גַם עֵיקַר הַחִילּוּק
בֵּין הַשִּׁכּוֹל דְּקָטָן לְהַשִּׁכּוֹל
דְּגָדוֹל, שֶׁהוּא לְפִי אֹפֶן כָּלִי הַמָּח הגשמי, שֶׁהַגְּדוֹל כָּלִי
הַמוֹחִין שְׁלוֹ הֵם בְּהִתְרַבְּבוּת⁵⁰ וממילא שכלו גדול יותר, וְעוֹד
זֹאת, שְׁמַצֵּד רִיבּוּי הַהִשְׁפָּלוֹת שֶׁהַשִּׁכּוֹל נַעֲשֶׂה בְּמִשְׁךְ הַשְּׁנִים
קִמְטִים (קִנְיָטָשׁ) בְּחוֹמֶר הַמָּח⁵¹, וגם זה מוכיח שפעולת השכל
קשורה גם בחומר המוח הגשמי, מִה-שְּׁאִין-כֵּן הַקָּטָן שְׁכָלִי הַמָּח
שְׁלוֹ אֵינָם בְּהִתְרַבְּבוּת וכו'. ומִכָּל זֶה מוֹכֵן,
שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת הַכּוֹחוֹת של הנפש בְּאֲבָרִים של הגוף היא
לא רק בְּאֹפֶן שִׁישׁ שִׁכּוֹת בִּינִיָּהֶם, אֲלָא שֶׁהָאֶבֶר מְקַבֵּל

(48) ראה ת"ח לך-לך צא, ב"ג. שערי אורה שער החנוכה י, ובכ"מ. (49) ח"ג רמח"א. וראה תניא אגה"ק סי"ג. (50) ראה גם סה"מ תרצ"ב ע' לד. (51) ראה גם סה"מ תרצ"ז ע' 254. וישנ.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

טו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֶת הַכַּחַ וְקוֹלֵט אוֹתוֹ בְּפִנְיֹתָיו, וְעַד שְׁפֹעֵל הָאֵבֶר שֶׁל הַגּוֹף שִׁנִּי
 - 2 בַּכַּח הַרוּחָנִי הַנִּפְשִׁי, שֶׁמִּתְגַּלֶּה מִשּׁוֹרְשׁוֹ בְּעִמְקֵי הַנֶּפֶשׁ וּפּוֹעֵל לְפִי
 - 3 אוֹפֵן מְזִיגָת הָאֵבֶר דּוֹקָא.
 - 4 וְעִנְיָן זֶה שֶׁל פְּעוּלַת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ בָּאֵדָם בְּהִתְאֵם לְאִפְסִים וּמִהוּתָם שֶׁל אֲבָרֵי
 - 5 הַגּוֹף הוּא עוֹד יוֹתֵר מִכֻּמוֹ אוֹר
 - 6 הַשָּׁמֶשׁ הַמְאִיר עַל-יְדֵי
 - 7 זְכוּכִית שְׁנֵרָאָה גִּזָּן צִבֵּעַ הָאוֹר
 - 8 כְּפִי גִזָּן הַזְכוּכִית, כִּי אִמְנֵם גַּם
 - 9 בָּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמִּקְבֵּל אֶת צִבְעוֹ שֶׁל
 - 10 הַכִּלִּי נִרְאִית הַשְּׁפָעָה שֶׁל הַכִּלִּי עַל
 - 11 הָאוֹר אֲבָל בְּכוֹחוֹת וְאֲבָרֵי הַגּוֹף
 - 12 הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַכִּלִּים גְּדוּלָּה יוֹתֵר
 - 13 שֶׁהֵרִי הַגִּילּוֹי שֶׁל אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ
 - 14 הוּא רַק מִצֵּד הָאוֹר, וּפְעוּלַת הַזְכוּכִית
 - 15 הַזְכוּכִית אֵינָה אֶלָּא שְׁנֵרָאָה
 - 16 הָאוֹר בְּגִזָּן זֶה⁵², אֲבָל לִזְכוּכִית
 - 17 וְלִצְבֵּעַ שֶׁלֹּא אֵין חֶלֶק וְתַפְקִיד בְּהִתְאֵרַת
 - 18 הָאוֹר אֲבָל הַתְּלַבְּשׁוֹת הַכּוֹחוֹת
 - 19 בְּאִבְרִים הֵיא הַכּוֹחוֹת הֵיא
 - 20 שֶׁהִמְשַׁכְת וְגִילּוֹי הַכּוֹחוֹת הֵיא
 - 21 עַל-יְדֵי הָאֲבָרִים כִּי בְּחֹמֶר הַמּוֹחַ
 - 22 יֵשׁ תְּכוּנוֹת שֶׁדְּרָכּוֹ יַעֲלֶה כּוֹחַ הַשֶּׁכֶל
 - 23 וּבְחֹמֶר הָעֵין יֵשׁ תְּכוּנוֹת שֶׁדְּרָכָה יַעֲלֶה
 - 24 כּוֹחַ הָרְאִיָּה. וְהִנֵּנוּ, שֶׁהָאֲבָרִים
 - 25 הֵם לֹא רַק בָּלִים לְהַכּוֹחוֹת,
 - 26 אֶלָּא שֶׁהֵם גַּם מְמַשִּׁיכִים
 - 27 וּמְגַלִּים אוֹתָם מִתּוֹךְ עוֹמֵק
 - 28 וּפְנִימִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהָאֲבָרִים גּוֹרְמִים
 - 29 לְכוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ לְהַתְּגַלּוֹת בָּהֶם,
 - 30 וְכֹאשֶׁר יֵשׁ חֶסֶד בְּאֵבֶר אֵין
 - 31 נִעְשֶׂה חֶסֶד גַּם בַּכַּח שֶׁאֵינוֹ
 - 32 יָכוֹל לְהַתְּגַלּוֹת בְּאֵבֶר זֶה, וְלִכְנֹן
 - 33 הַתְּגַלּוֹת הַכּוֹחוֹת הֵיא לְפִי
 - 34 אוֹפֵן מְזִיגָת הָאֲבָרִים.
 - 35 וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן גַּם בְּעִנְיָן
 - 36 אוֹרוֹת וְכִלִּים שֶׁל הַסְּפִירוֹת
 - 37 הָעֵלְיוֹנוֹת, שֶׁהָאוֹרוֹת מִתְּלַבְּשִׁים בְּכִלִּים
 - 38 בְּאוֹפֶן כּוֹחַ שֶׁהֵם מִתְּאַחֲדִים זֶה
 - 39 עִם זֶה בְּתַכְלִית, וְעַד שֶׁנִּעְשִׂים
 - 40 דְּבָר אֶחָד, שֶׁלִּכְנֹן הַכִּלִּי סוֹבֵל
 - 41 נוֹשָׂא וּמִקְבֵּל וְקוֹלֵט אֶת הָאוֹר,
 - 42 וְאוֹפֵן הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר הוּא
- כְּפִי אוֹפֵן הַכִּלִּי כְּמוֹ מִשְׁלַח הַתְּלַבְּשׁוֹת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף הַמְּבֹרָא
- לְעִיל בְּאֲרִיכוֹת.
- (ח) אֵף עִדָּן צָרִיף לְהַבִּין, הֵרִי הָאוֹרוֹת וְהַכִּלִּים הֵם ב' הַכִּלִּים בְּתַכְלִית כְּפִי, כִּי הָאוֹרוֹת עֵינֵיכֶם בִּטּוֹל
- וְהַכִּלִּים עֵינֵיכֶם מִצִּיּוֹת אֶת הַשְּׁאֵלָה:
- דְּהִנָּה, בְּשִׁלְמָא לְכַאוֹרָה, הִיא נִיתָן
- לְהַבִּין וְלִהְיוֹת, מִה שֶׁהַכִּלִּי סוֹבֵל
- וּמִקְבֵּל אֶת הָאוֹר, אֶפְשָׁר
- לְבָאָר שֶׁזָּהוּ לְפִי שֶׁהַכִּלִּי
- רוֹאֶה בְּגִלּוֹי אֶת מַעֲלַת הָאוֹר
- שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ וּמִתְבַּטֵּל כִּלְפֵי
- וְנִהְיָ כִלִּי רְאוּי לְקוֹלֵט וְלִהְיוֹת אֶת
- הָאוֹר, וְלִכְנֹן אֶף-עַל-פִּי שֶׁטְבָעוֹ
- שֶׁל הַכִּלִּי מִצֵּד עֲצֻמוֹ לִירֵד לְמַטָּה,
- וְלֹא לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּשׁוֹרְשׁוֹ וּמִקְרוֹ
- הָעֵלְיוֹן, הֵרִי הוּא הַכִּלִּי מִשְׁתַּוְּקָק
- לְקַבֵּל אֶת הָאוֹר כֹּחַ וְזֶה הַהִסְבָּר
- לִכְנֹן שֶׁהַכִּלִּי מִתְּחַבֵּר וּמִתְאַחֵד עִם
- הָאוֹר. אֲבָל הָאוֹר, אֵין אֶפְשָׁר
- שֶׁיִּרְד וְיִתְלַבֵּשׁ בְּכִלִּים הֵיפֹךְ
- טְבָעוֹ לְשִׂאוֹף לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּשׁוֹרְשׁוֹ
- וּמִקְרוֹ הָעֵלְיוֹן?
- וּבְכַפֵּר עַל-פִּי הַיְדוּעַ שֶׁכָּל
- הַשְּׁפָעָה אֲמִתִּית הִיא בְּרָצוֹן
- דּוֹקָא, וּבְהִעָדָר רָצוֹן לְהַשְׁפִּיעַ,
- הַהִשְׁפָּעָה הִיא לֹא אֲמִתִּית וְלֹא שְׁלֵמָה,
- וְאִם-כֵּן אֵין שִׁיף לִזְמֵר בְּאוֹר
- שֶׁרָצוֹנוֹ לִירֵד לְמַטָּה וְלִהְיוֹת אֶחָד
- עִם הַכִּלִּי, הֵרִי זֶה הֵיפֹךְ טְבָעוֹ,
- דְּטְבָע הָאוֹר הוּא לְעֵלּוֹת
- לְמַעֲלָה כֹחַ וְכִיוֹן שׁוֹנֵה הֵיפֹךְ
- טְבָעוֹ אֵינוֹ רֹצֵה בְּכֹךְ?
- וּכְמוֹ-כֵן חֶסֶד עִדָּן בְּאוֹר
- בְּמֵה שֶׁהַכִּלִּי סוֹבֵל וּמִקְבֵּל אֶת
- הָאוֹר, דָּאף שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל
- שֶׁזָּהוּ לְפִי שֶׁהַכִּלִּי מְגַיֵּשׁ
- בְּמֵה שֶׁהַכִּלִּי סוֹבֵל וּמִקְבֵּל אֶת הָאוֹר, דָּאף שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל שֶׁהַכִּלִּי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּגִלּוֹי עֲנִין שְׁלֹמֶעֱלָה מִמֶּנּוּ, והרגשה זו גורמת לו להתבטל כלפי
2 האור ולרצות להתחבר אתו ולדבוק בו, מְכַל־מְקוֹם אֵינוֹ מוֹכֵן פִּיצָד
3 נַעֲשֶׂה בְּפוּעֵל דָּבָר שֶׁהוּא הִיפֹךְ עֲנִינוֹ של הכלי שמצד טבעו
4 ומהותו נמשך למטה. ?
- 5 אֶף הָעֲנִין הוּא, שְׁחִיבוֹר זֶה
6 בין האורות והכלים נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
7 הַמְּמוּצָע שְׂבִינְיָהֶם, שְׁכָלוֹ
8 מִשְׁנֵי הַהֶפְכִים שְׁלָהֶם, וְעַל-
9 יְדִיָּהּ יוֹכְלוּ לְהִתְחַבֵּר יַחַד
10 האורות והכלים מתחברים כי יש
11 ביניהם 'ממוצע' שיש בו גם מבחינת
12 האורות וגם מבחינת הכלים, ודרך
13 ה'ממוצע' נפעל החיבור ביניהם.
14 וְהֵינּוּ, שְׁהָאֹר וְהַפְּלִי
15 מִחֲלִיפִים טִבְעָם, וְעוֹשִׂים כָּל
16 אֶחָד פְּעוּלַת זולָתָם הַהֶפְכִי
17 דְּיוֹקָא, טבע האור לעלות למעלה
18 למקורו ולצורך ההתלבשות בכלי
19 וההתחברות אתו, הוא משנה את טבעו
20 ויורד להתלבש בכלי, וטבע הכלי הוא
21 לרדת למטה ולצורך קבלת והכלת
22 האור הוא משנה את טבעו ומתעלה
23 ומתחבר עם האור, והאור יורד
24 ומתלבש בכלי כתוצאה מזה שְׁהָאֹר
25 מְרַגֵּשׁ אֶת מַעֲלַת הַפְּלִי שִׁישׁ
26 בו יתרון לעומת האור עצמו, פִּדְיוֹעַ
27 בקבלה וחסידות שְׁשֹׁרֵשׁ הַפְּלִים
28 הוּא לְמַעַל מִשְׁרֵשׁ הָאֹר⁵³,
29 וזו הסיבה שהאורות נמשכים בכלים
30 למרות שטבע האור לעלות ולהידבק
31 ולהיכלל במקורו (כמבואר בחסידות
32 שהנפש יורדת להחיות את הגוף, היפך
33 טבעה, כי שורש הגוף, הנעלה משורש
34 הנופש, 'מכריח' את הנפש לרדת
35 ולהתלבש בגוף, כפי שיתבאר להלן
36 בפרטיות יותר) וְעַל-יְדִיָּהּ
37 ששורש הכלים נעלה משורש האורות
38 נִפְעֵל בְּאֹר הָרָצוֹן לִירֵד
39 לְמַטָּה ולהתלבש בכלים ולהאיר,
40 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּכָלִי, שְׁמַרְגִּישׁ אֶת עֲנִין הָאֹר ואת מעלתו,
- וְעַל-יְדִיָּהּ נַעֲשֶׂה בּוֹ הָרָצוֹן לַעֲלוֹת כּו', היפך טבע הכלי מצד
עצמו לרדת. וְכָל זֶה הוּא עַל-יְדֵי הַמְּמוּצָע שְׂבִינְיָהֶם שְׁמַחְבָּרָם
בְּאוֹפֵן שִׁיְהִיו (לא רק כְּדָבָר הַמְּיוֹנָח בְּתוֹךְ כָּלִי, אבל נשאר
מציאות נפרדת מהכלי אֶלָּא) דָּבָר אֶחָד מִמֶּשׁ, כִּמוֹ נִשְׁמָה וְגוֹף
שלֹאחר התלבשות הנשמה בגוף
נעשים מציאות אחת. וְעַל-פִּיָּהּ
מוֹכֵן, שְׁכָכֵל שִׁישְׁנוּ יוֹתֵר
גִּילּוֹי אֹר, שִׁיף יוֹתֵר עֲנִין
הַהִתְלַבְּשׁוֹת של האור בכלים,
דְּכִין שְׁהָאֹר מְרַגֵּשׁ אֶת
מַעֲלַת הַפְּלִי, הִרִי זֶה פּוּעֵל בּוֹ
תְּנוּעָה שֶׁל הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּכָלִי,
וכשיש יותר גילוי, ממילא יש יותר
התלבשות אף שְׁזָהוּ הִיפֹךְ טִבְעוֹ
של האור מצד עצמו. וְכִמּוֹ-כֵן
הוּא גַם בְּעֲנִין הַפְּלִים כּו'⁵⁴
גם הם משנים את טבעם לצורך
ההתלבשות, כמבואר לעיל.
(ט) וְעַל-פִּיָּהּ מוֹכֵן גַּם בְּעֲנִין
יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף, שְׁזָהוּ
לְפִי שְׁשֹׁרֵשׁ הַגּוֹף הוּא
לְמַעַל מִשְׁרֵשׁ הַנִּשְׁמָה ולכן
הנשמה מתלבשת בגוף למרות שירידה
והתלבשות זו היא היפך טבעה (אֶלָּא
שְׂגִילּוֹי שֹׁרֵשׁ הַגּוֹף הוּא דְּיוֹקָא
עַל-יְדֵי הַנִּשְׁמָה והגוף עצמו לא
יכול לפעול את ההתגלות הזו)⁵⁵,
וְלִכֵּן נִתְּנוּ הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת
לְנִשְׁמָה כְּפִי שֶׁהִיא מְלוּבָּשֶׁת
בַּגּוֹף דְּיוֹקָא, מפני מעלת הגוף מצד
שורשו הנעלה משורש הנשמה, וְעַל-
יְדֵי כָלִיל הַעֲבוּדָה לְמַטָּה
בַּגּוֹף בְּאוֹפֵן שֶׁל אֶתְפָּא
כפיית והכנעת היצר הרע וה'סטרא
אחר' אֶתְהִפְכָּא הפיכת הרע לטוב
והחושך לאור, נַעֲשֶׂה הָעֲנִין
ד'אֹתִי אֶתֶם לּוֹקְחִים⁵⁶ כדברי
חכמנו ז"ל על הפסוק "ויקחו לי
תרומה" ש"לי" פירושו "אותי", היינו
שעל ידי עבודת ה' בקיום התורה והמצוות 'לוקחים' ר'תופסים' את הקדוש-

(53) ראה סה"מ תרמ"ט ע' רמג ואילך. תרנ"ט ע' ז ואילך. וראה גם ד"ה ויאמר לו יהונתן דש"פ שמיני שנה זו (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 331. תו"מ סה"מ אייר ע' רלה. 'דבר מלכות' פרשת תזו"מ). (54) חסר קצת (המו"ל). (55) ראה סה"מ שבהערה 53. תורת מנחם שם ע' 328 ואילך. תו"מ סה"מ שם ע' רלג ואילך. (56) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. תנחומא תרומה ג. תניא פמ"ז.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

יז

ביאור בדרך אפשר

1 אמרו בזה: מעלמא דאתכסאי (עולם מכוסה ונסתר) לעלמא דאתגליא (עולם גלוי). ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם שהנבראים שבו מכוסים, ויש "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים, על-דרך-זה למעלה, להבדיל, יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסאי" ואילו האור האלוני המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא", ועל כך מבואר כאן שבזמן יציאת מצרים בני ישראל ביררו והעלו את ניצוצות הקדושה שבמצרים עד שעשו אותה ריקה ללא ניצוצות כמו מצודה שאין בה דגים, משל שמסמל את "עלמא דאתכסאי" הנמשל לים שבו נמצאים הדגים, וכמצולה שאין בה דגן, משל שמסמל את "עלמא דאתגליא" הנמשל ליבשה שבה נמצאים שאר הברואים, ובאופן ש'לא נשאר בהם עד אָחַד'⁶¹, ועל-פי חסידות הכוונה שלא נשאר במצרים אפילו ניצוץ אחד שלא התברר, עד ש'יש איסור ש'לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם'⁶², ואסור לחזור למצרים, לפי שפֶּכֶר הוציאו משם אֵת כָּל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה'⁶³, ואין תועלת בכך שיהיו ישובו למצרים ויכִמְדוּ כֵן יְהִי לַעֲתִיד-לְבָא, כאשר יושלם בירור הניצוצות שבכל העולם כולו שתהיה עליה מחיל אֵל חַיִּל כלומר, עליות מדרגה לדרגה בקדושה עצמה בְּכָל נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּגוֹף וְהַכְּלִי, כּוֹלֵל כָּל צָרָכִי הַגּוֹף, עד שיהיו כָּל הַמַּעֲדָנִים מְצוּיִן כְּעֶפֶר, כִּי בְּלֹא-הֶכִי חֶסֶר בְּגָאוּלָּה עֲצָמָה. וְכֵן שְׂפִימֵי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת לַעֲתִיד-לְבָא, בְּרִיבּוּי הַשְּׁפָעָה מִתּוֹךְ הֶרְחָקָה, בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

2 הגוף, עד שיהיו כָּל הַמַּעֲדָנִים מְצוּיִן כְּעֶפֶר, כִּי בְּלֹא-הֶכִי חֶסֶר בְּגָאוּלָּה עֲצָמָה כמבואר לעיל באריכות עד כמה הנשמה זקוקה לגוף והאורות זקוקים לכלים, כולל גם מעלת הגוף והכלי על הנשמה והאור מצד שורשם ומקורם. וְכֵן שְׂפִימֵי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת לַעֲתִיד-לְבָא, בְּרִיבּוּי הַשְּׁפָעָה מִתּוֹךְ הֶרְחָקָה, בִּדְרוֹשׁ גָּדוֹל, לאין-ערוך יותר מ'ה' רכוש גדול' שהיה בעת יציאת מצרים, כמבואר לעיל גם לגבי האוצרות שגנו יוסף במצרים שהחלק שיתגלה לעתיד-לבוא גדול לאין שיעור מהחלק שנתגלה בזמן הזה בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

1 ברוך-הוא בעצמו, וכל זה אפשרי, כאמור, דווקא כשהנשמה מלוכשת בגוף ומתאחדת אִתּוֹ. וְלִכֵּן הִנֵּה גַם תְּכַלִּית שְׁלֵמוֹת הַשֶּׁכֶר על התורה והמצוות היא בְּאוֹפֶן כֵּזֶה — לְנִשְׁמָה בְּגוֹף דְּוָקָא, והחיבור הזה הכרחי כי כך השכר ניתן לְגוֹף שֶׁשָּׂרְשׁוֹ לְמַעְלָה מִשָּׂרֵשׁ הַנִּשְׁמָה, וְלְנִשְׁמָה שֶׁהיא הַמְּגַלָּה אֵת מַעְלַת שָׂרֵשׁ הַגּוֹף, ולכן ההכרעה של תורת החסידות במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן לענין תכלית שלימות השכר על המצוות היא כדעת הרמב"ן שהוא השכר לנשמות בגופים דווקא, בעולם התחת.

2 וְהִנֵּה, כְּשֶׁם שֶׁיִּשְׁנֶה עֲבוֹדַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, כְּמוֹ-כֵן יִשְׁנֶה גַם הַעֲבוֹדָה בְּחִלְקוֹ בְּעוֹלָם, שֶׁזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהַתּוֹרָה חֹסֶה עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל'⁵⁷, לְהִיטוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁזֶה נּוֹגַע לְעֲבוֹדָתוֹ כּו'. וְלִכֵּן, בְּגָאוּלָּה הָאֱמֵתִית וְהַשְּׁלֵמָה יִצְטָרֵף לְהִיטוֹ הָעֵנִין דְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל, וְכֵמוֹ שֶׁהִיא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב'⁵⁸ וְנִצַּלְתֶּם אֵת מִצְרַיִם, כְּמֵאֲמֹר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל'⁵⁹ שֶׁעֲשָׂאוּהָ כְּמִצּוֹדָה שָׂאִין בָּהּ דָּגִים - עֲלָמָא דְּאֵתְפִסְיָא, וכמצולה שאין בה דָּגָן - עֲלָמָא דְּאֵתְגִלְיָא'⁶⁰, ובאופן ש'לא נשאר בהם עד אָחַד'⁶¹, עד ש'יש איסור ש'לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם'⁶², לפי שפֶּכֶר הוציאו משם אֵת כָּל נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה'⁶³, וכמו-כֵן יְהִי לַעֲתִיד-לְבָא, שֶׁתִּהְיֶה עָלֶיהָ מַחִיל אֵל חַיִּל כָּל נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּגוֹף וְהַכְּלִי, כּוֹלֵל כָּל צָרָכֵי הַגּוֹף, עד שיהיו כָּל הַמַּעֲדָנִים מְצוּיִן כְּעֶפֶר, כִּי בְּלֹא-הֶכִי חֶסֶר בְּגָאוּלָּה עֲצָמָה. וְכֵן שְׂפִימֵי צֵאתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת לַעֲתִיד-לְבָא, בְּרִיבּוּי הַשְּׁפָעָה מִתּוֹךְ הֶרְחָקָה, בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

3 מה שנמצא ברשותו צריך להתברר ולעלות לקדושה על ידי עבודתו.

4 וְלִכֵּן, בְּגָאוּלָּה הָאֱמֵתִית וְהַשְּׁלֵמָה יִצְטָרֵף לְהִיטוֹ הָעֵנִין דְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל, גם בגשמיות כפשוטו, וְכֵמוֹ שֶׁהִיא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב'⁵⁸ דְּבָרֵי ה' לְמֹשֶׁה רַבִּנוּ לֹמַר לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל לֵקְרָאת הַיִּצִּיאָה מִמִּצְרַיִם אֵת מִצְרַיִם, כְּמֵאֲמֹר רַבּוֹתֵינוּ ו'ל'⁵⁹ שֶׁעֲשָׂאוּהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת מִצְרַיִם כְּמִצּוֹדָה שָׂאִין בָּהּ דָּגִים — עֲלָמָא דְּאֵתְפִסְיָא, וכמצולה שאין בה דָּגָן — עֲלָמָא דְּאֵתְגִלְיָא'⁶⁰, על הכתוב "ברוך ה' אלוני ישראל מן העולם ועד העולם"

(57) ר"ה כז, א. ושי"נ. וראה כתר שם טוב סרי"ח. (58) שמות ג, כב. (59) ברכות ט, ב. (60) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער. (61) בשלח יד, כח. (62) שם יד, יג. רמב"ם ה' מלכים פ"ה ה"ז. (63) ראה ספר הליקוטים להאריז"ל ר"פ תצא. ועוד.

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. דובר כבר כמה פעמים בפרשת יום זה, שנוסף על היותו 'יום טוב שני של גלויות' (שזוהי נקודה
- 3 משותפת שישנה גם בימים הראשונים של חג הפסח, ובכל ה'ימים טובים', חג השבועות, חג הסוכות
- 4 ושמני-עצרת), ישנו ענין מיוחד ביום זה - כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ בשם הבעל-שם-טוב, שהסעודה
- 5 הנוספת שאוכלים באחרון-של-פסח (לאחרי הסעודה שחייבים בה מצד 'שמחת יום טוב') נקראת "סעודת
- 6 משיח".
- 7 ועל-פי הידוע שכל עניני התורה שבחלק הדרוש הרמז והסוד, קבלה וחסידות, ישנם גם בחלק הפשט
- 8 (דכשם שכל הענינים שבפשט ישנם ברמז דרוש וסוד, כן הוא לאידך גיסא, שכל הענינים שברמז כו'
- 9 ישנם גם בפשט), שהוא כנגד עולם העשיה²,
- 10 - ועל-דרך דברי הגמרא³ "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא", וכמאמר אילפא⁴ "אי איכא דשאל לי
- 11 במתניתא דר' חייא ורבי אושעיא, ולא פשטינא ליה ממתניתין", כמו-כן ישנם כל הענינים גם בחלק
- 12 הפשט -
- 13 הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לענין שנתגלה על-ידי הבעל-שם-טוב אודות "סעודת משיח"
- 14 באחרון-של-פסח, שענין זה ישנו גם בחלק הפשט שבתורה.
- 15 וזהו גם דיוק הלשון בנוגע ל"סעודת משיח", שענין זה נתגלה על-ידי הבעל-שם-טוב⁵ - כיון שענין
- 16 זה היה מכבר, אלא שהבעל-שם-טוב גילה זאת.
- 17 ועל-דרך מה שנתבאר⁶ בנוגע לדברי רבינו הזקן בהתחלת 'שער היחוד והאמונה': "הנה כתיב⁷ לעולם
- 18 ה' דברך נצב בשמים, ופירש הבעל-שם-טוב ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע.. תיבות ואותיות אלו הן
- 19 נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים וכו'" - שפירוש זה ישנו במדרש תהלים⁸, אלא
- 20 שהבעל-שם-טוב "פירש" וגילה זאת, כיון שעד אז לא היו מונחים כל-כך ("מ'האט זיך ניט
- 21 אַריינגעלייגט") לידע זאת או שלא ידעו אמיתית הענין; ועל-דרך-זה גם בנוגע לשייכות של
- 22 אחרון-של-פסח למשיח - שענין זה רק נתגלה על-ידי הבעל-שם-טוב, אבל ישנו גם בדרך הפשט.
- 23 ב. השייכות של אחרון-של-פסח למשיח מודגשת בפשטות בכך שהפטרת היום היא בעניינו של
- 24 משיח: "ויצא חוטר מגזע ישי, ונצר משרשיו יפרה"⁹, ובהמשך ההפטרה מדובר אודות פרטי עניני
- 25 הגאולה שתהיה בביאת משיח צדקנו (שרק לאחר ביאתו יהיה הענין דקיבוץ גלויות, כפסק-דין הברור
- 26 והידוע בדברי הרמב"ם¹⁰).
- 27 ואף שנתבאר טעם אמירת הפטרה זו באחרון-של-פסח, לפי שבליל פסח היתה מפלתו של סנחריב¹¹
- 28 - הרי מפלת סנחריב היתה בליל א' דפסח, ואם-כן היו צריכים לאמרה ביום א' דפסח, ומהי השייכות
- 29 לאחרון-של-פסח¹².

(6) ראה תורת מנחם - התוועדויות חנ"א ע' 461 הערה 65.
 וש"נ.
 (7) תהלים קיט, פט.
 (8) עה"פ - הובא בלקו"ת ר"פ אחרי.
 (9) ישע' יא, א.
 (10) הל' מלכים ספי"א.
 (11) ראה פירש"י ד"ה עוד היום - מגילה לא, א. שו"ע אדה"ז
 אור"ח סת"צ סי"ג.
 (12) ראה גם שיחת אש"פ תשכ"א בתחילתה (תורת מנחם -
 התוועדויות ח"ל ע' 244). וש"נ.

(1) שיחת יום אש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ע' 109 ואילך)
 - נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אש"פ. וראה גם שיחות יום
 אש"פ תרצ"ו סכ"ב; ליל אש"פ ה'ש"ת סי"ד; יום אש"פ
 ה'ש"ת בתחלתה; יום אש"פ תש"ג בסופה (סה"ש תרצ"ו ע'
 140; קיץ ה'ש"ת ע' 75; ע' 80; תש"ג ע' 118).
 (2) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36.
 (3) תענית ט, א.
 (4) שם כא, א.
 (5) ראה שיחת יום אש"פ תש"ד בתחילתה (סה"ש תש"ד ע'
 109). וראה גם שיחת אש"פ תשכ"ב בתחילתה (תורת מנחם -
 התוועדויות חל"ג ע' 330). וש"נ.

1 [יש מתרצים שזהו על-דרך המבואר בירושלמי¹³ הטעם שבני ישראל לא אמרו שירה מיד בצאתם
2 ממצרים, אלא רק לאחר קריעת ים-סוף, כיון שהיציאה ממצרים "היתה תחילת גאולתן, ולא היתה גמר
3 הגאולה עד עברם את הים", ועל-דרך-זה רוצים לומר שגמר מפלת סנחריב היתה בשביעי של פסח (ולכן
4 אומרים הפטרה זו ב'יום טוב שני' שלו).

5 אבל באמת אי-אפשר לומר כן, כי: בנוגע ליציאת מצרים - אכן לא נגמר הענין עד לקריעת ים-סוף,
6 שהרי היציאה ממצרים היתה באופן שאמרו לפרעה "דרך שלשת ימים נלך גו"¹⁴, ולכן כאשר "ויוגד
7 למלך מצרים (כיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים) כי ברח
8 העם"¹⁵, אזי "וירדוף אחרי בני ישראל"¹⁶, וכיון שפרעה היה עדיין בתקפו, הרי זה פעל מורא על בני
9 ישראל, לפי שבדרך הטבע לא היו יכולים להנצל, וכמסופר במכילתא¹⁷ שנחלקו לד' כתות וכו', כך שרק
10 בקריעת ים-סוף היה גמר היציאה ממצרים¹⁸;

11 מה-שאינ-כן במפלת סנחריב - הרי בנוגע לאותו לילה נאמר¹⁹ "ויצא מלאך ה' ויכה גו' מאה ושמונים
12 וחמשה אלף (וכדאיתא במדרש²⁰: "אלו שרים ונגידים וגיבורים שהיו עמו", ומזה מובן עד כמה היה
13 גדול החיל של סנחריב) וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים", ואלו שנשארו - בקושי מנין, שנער
14 קטן יספרם - ברחו וכו', כך שכל הענין נגמר בליל א' דפסח].

15 ועל כן צריך לומר, שהשייכות של הפטרה זו לאחרון-של-פסח היא - לפי שבה מדובר אודות משיח,
16 ובפנימיות הענינים קשור אחרון-של-פסח עם משיח.

17 ג. אמנם, לא די באמירת ההפטרה כשלעצמה, אלא לאחר-זה יש גם "סעודת משיח":

18 ענינו של משיח - צריך להיות בגשמיות בפועל. כידוע הסיפור²¹ אודות המענה ל'צמח צדק' -
19 שנתקבל אצלו - שצריכים שמשח יבוא בגשמיות בפועל. לא די בגילוי סודות התורה, שזהו אמנם מעין
20 תורתו של משיח, שעל זה נאמר²² "ישקני מנשיקות פיהו", כפירוש רש"י דקאי על גילוי "סוד טעמיה
21 ומסתר צפונותיה", ועל-פי מאמר רבותינו ז"ל²³ "תורה שאדם למד בעולם הזה, הבל היא לפני תורתו
22 של משיח", מובן שמעלת תורתו של משיח היא באי-ערוך לגמרי לתורה דעכשיו; אבל אף-על-פי-כן לא
23 די בכך, אלא יש צורך בביאת משיח בגשמיות, בגוף גשמי, כדברי הרמב"ם²⁴: "מלך מבית דוד הוגה
24 בתורה וכו'", וכפי שממשיך²⁵ שבביאת המשיח יהיו "כל המעדרים מצויין כעפר", והרי הכוונה שם היא
25 בפשטות הדברים.

26 ולכן, לא די באמירת ההפטרה אודות משיח, אלא אחר-כך יש גם "סעודת משיח" באכילה ושתייה -
27 כדי לקשר ענינו של משיח עם גשמיות, שזהו ענין עיקרי במשיח, שיהיה בגשמיות²⁵.

28 וכאמור, שה'צמח צדק' הסכים כשאמרו לו שמשח צריך להיות בגוף גשמי כו'.

29 - בוודאי ידע זאת ה'צמח צדק' מקודם לכן, אלא שענין זה היה צריך לבוא באופן של תשובה על
30 שאלה, כמו כל עניני הפסח שצריכים להיות בדרך שאלה ותשובה²⁶ [שזהו החילוק בין זכר ליציאת
31 מצרים בכל השנה כולה לסיפור ביציאת מצרים בליל הפסח, שצריך להיות בדרך שאלה ותשובה²⁷. ואף
32 שגם מי שאין לו בן ששואל צריך לספר ביציאת מצרים, הרי לכתחילה צריך להיות הסיפור ביציאת

וש"נ.

(22) שה"ש א, ב.

(23) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(24) שם ספי"ב.

(25) ראה גם ר"ד ליל אחש"פ דאשתקד ס"ג (תורת מנחם -

התועדויות חמ"ט ס"ע 332). וש"נ.

(26) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג סי"ד. וש"נ.

(27) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' טו. וש"נ.

(13) פסחים פ"י ה"ו.

(14) וארא ח, כג.

(15) בשלח יד, ה (ובפירוש").

(16) שם, ח.

(17) שם, יג"ד.

(18) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ע' 228. וש"נ.

(19) ישע"י לו, לו.

(20) תדבאר פ"ז.

(21) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ריש ע' 293.

- 1 מצרים באופן של שאלה ותשובה], וכן בנוגע לעניני הגאולה העתידה שהיא בדוגמת יציאת מצרים, כמו
- 2 שכתוב²⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", שגם הם צריכים להיות באופן של שאלה ותשובה,
- 3 ולכן הוצרך להיות באופן שישאלו כו' והוא יסכים, כדי שיבוא הענין בדיבור, ובאופן של שאלה. -
- 4 וזהו שגם לאחר אמירת ההפטרות בגלוי בדיבור, יש צורך גם בענין של מעשה בפועל - סעודה בפועל
- 5 שנקראת "סעודת משיח".
- 6 ועל-ידי כל הכנות אלו - תהיה ביאת משיח כפשוטו, ככל פרטי הענינים שנימנו בהפטרות, ועד
- 7 לסיומה: "כי גדול בקרבך קדוש ישראל"²⁹.

* * *

- 8 ד. האמור לעיל בנוגע לאחרון-של-פסח שייך לכל השנים; ונוסף לזה ישנם ענינים הקשורים עם
- 9 קביעות השנה, ובשנה זו ישנו ענין מיוחד מצד הקביעות דאחרון-של-פסח ביום השבת:
- 10 בדרך כלל, יש חילוק בנוגע לאחרון-של-פסח בין בני חוץ-לארץ לבני ארץ-ישראל. אמנם, בקביעות
- 11 שנה זו שאחרון-של-פסח חל ביום השבת, משתווים כולם בענין השמחה, שהרי שבת "אין עצב בה"³⁰
- 12 (ואדרבה: "וקראת לשבת עונג"³¹, ולכן אסור לבקש בקשות בתפילה³², כיון שכל הענינים צריכים להיות
- 13 חדורים בתענוג), ואיתא בירושלמי³³ שביום השבת ישנו ענין השמחה.
- 14 ומצד ההשתוות של כל בני ישראל (בני ארץ-ישראל ובני חוץ-לארץ) בקביעות שנה זו - נעשה גם
- 15 הענין ד"ברכנו אבינו (בגלל ש)כולנו כאחד"³⁴,
- 16 ובאופן ד"יאר פניו אתנו סלה"³⁵, והיינו, שמצד ענין האחדות - "אתנו" - נעשה הענין ד"יאר פניו
- 17 באופן נעלה יותר, שזהו מה שכתוב לאחר-יזה - "סלה", שמורה על ענין הנצחיות, כמאמר רבותינו ז"ל³⁶
- 18 "כל מקום שנאמר נצח סלה ועד, אין לו הפסק עולמית",
- 19 והרי ענין הנצחיות הוא לא רק באופן שבסופו של דבר רואים שזהו ענין נצחי, אלא זהו מלכתחילה
- 20 ענין נצחי, וכפי שמבאר רבינו הזקן³⁷ לשון חכמינו ז"ל³⁸ "יום שכולו ארוך" (דלכאורה הוה-ליה-למימר
- 21 "יום ארוך", ומהו "יום שכולו ארוך"), "שגם מתחילתו הוא ארוך". היינו, שכבר ברגע הראשון ניכר שזהו
- 22 "יום ארוך",
- 23 ומובן העילוי שבזה בנוגע לענין השמחה - כי כאשר השמחה היא רק לכמה ימים, שבוע או שמונה
- 24 ימים, אזי חושבים מה יהיה לאחר-יזה כו', ובמילא השמחה אינה בשלימותה, מה-שאינ-כן כשמדובר
- 25 אודות ענין נצחי, הרי זה מלכתחילה באופן אחר, כיון שלא צריך לדאוג מה יהיה לאחר זמן.
- 26 ה. ויש להוסיף עוד ענין - בנוגע לשמחה דאחרון-של-פסח:
- 27 ובהקדים המדובר כמה פעמים³⁹ שאפילו קסלקא-דעתא והוה-אמינא בתורה הרי זה גם תורה,
- 28 וכל-שכן כאשר יש דעה כזו בתורה, שזהו בכלל "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁰.
- 29 ובנוגע לעניננו: איתא במהרי"ל⁴¹ שיש נוהגין לומר בימים אחרונים של פסח "זמן שמחתנו" (אף

(36) עירובין נד, א.

(37) תו"א תולדות יח, סע"ד.

(38) ראה קידושין לט, ב. וש"נ.

(39) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חנ"ב ע' 168. וש"נ.

(40) עירובין יג, ב. וש"נ.

(41) הובא בחק יעקב אור"ח סת"צ סק"ט. וראה גם שיחת

אחש"פ תשי"ט בתחילתה (תורת מנחם - התועדויות חכ"ה ע' 222). תשכ"ד בתחילתה (תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 315).

(28) מיכה ז, טו.

(29) ישע"י יב, ו.

(30) ע"פ משלי יו"ד, כב. וראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז.

הובא בתור"ה מ"ד - מו"ק כג, ב.

(31) ישע"י נח, יג.

(32) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרסצ"ד. וש"נ.

(33) מגילה פ"א ה"ד. וראה גם תורת מנחם - התועדויות

חנ"א ע' 110. וש"נ.

(34) ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(35) תהלים סז, ב. וראה לקמן סמ"ז.

1 שהוא בעצמו לא נהג כן), כיון שזהו זמן של שמחה, מצד הנסים והנפלאות שהיו בקריעת ים-סוף (והיינו, 2 שאף-על-פי שלגבי הקב"ה ופמליא של מעלה היה אז מעמד ומצב ש"מעשה ידי טובעין בים"⁴², 3 מכל-מקום משה ובני ישראל אמרו אז שירה, מצד השמחה שלהם).

4 - ומובן שהמנהג לומר "זמן שמחתנו" הוא בהוספה על אמירת "זמן חרותנו" (ולא כהאומרים 5 שהמנהג הנ"ל הוא לומר רק "זמן שמחתנו"), שהרי אי-אפשר לבטל את העובדה שזהו גם זמן של 6 חירות, כי אף-על-פי שזה כבר לאחר הזמן של יציאת מצרים, לאחר הימים הראשונים, הרי גם 7 בחול-המועד (לאחרי ימים הראשונים) אומרים לכל הדעות "זמן חרותנו", ומזה מובן, שגם בימים 8 האחרונים צריך לומר "זמן חרותנו"; אלא שבהוספה לזה יש נוהגים לומר גם "זמן שמחתנו".

9 ו. המורם מכל האמור: נוסף על כללות הציווי "ושמחת בחגך"⁴³, הנה בימים האחרונים של חג הפסח 10 ניתוסף יותר בענין השמחה, כנ"ל מדברי המהרי"ל.

11 ובפרט מצד הקביעות ביום השבת, שיש בו ענין השמחה מצד עצמו, ומה גם ששמחה זו היא אצל 12 כל בני ישראל, הן בני ארץ-ישראל והן בני חוץ-לארץ.

13 וכאמור לעיל - שמצד האחדות של בני ישראל, נעשה הענין ד"יאר פניו אתנו סלה", וגם הענין 14 ד"יחננו ויברכנו"³⁵.

15 והעיקר - שיומשך ענין השמחה, ועד לשמחה הכי נעלית של ביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו 16 ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

17 ז. בענין האחדות (והקירוב על-כל-פנים) של בני ישראל גופא, ישנם חילוקי מדרגות - ובהקדמה:

18 כיון שישנה ההתחלקות ד"ראשיכם שבטיכם" עד ל"חוטב עצים" ו"שואב מימין"⁴⁴,

19 ועד להתחלקות ד"ששים ריבוא נשמות פרטיות.. (ש)הן שרשים, וכל שרש מתחלק לששים רבוא 20 ניצוצות כו"⁴⁵, וכדאיתא בגמרא בנוגע לששים ריבוא בני ישראל "שאין דעתם דומה זה לזה, ואין 21 פרצופיהן דומים זה לזה"⁴⁶, שכן "הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהן דומה 22 לחבירו"⁴⁷ (הן בגשמיות והן ברוחניות),

23 ואף-על-פי-כן צריך לפעול אצל כולם ענין של התאחדות, כמו שכתוב⁴⁴ "אתם נצבים היום כולם", 24 "לאחדים כאחד" (כמו שכתב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'⁴⁴) - הרי מובן שזהו דבר קשה ביותר, הדורש 25 עבודה ויגיעה. וכיון שכן, הנה לפי אופן העבודה - כך תהיה פעולת ההתאחדות.

26 ח. אך יש ב' אופנים בפעולת ההתאחדות: (א) להגביה את כולם לדרגת הראש, (ב) על-ידי ההשתוות 27 שמצד הרגל.

28 ומובן, שכאשר רוצים לפעול את ההתאחדות של בני ישראל על-ידי-זה שיגביהו את כולם לדרגת 29 הראש - יש צורך בעבודה ויגיעה גדולה, כי "ראשיכם", עיקר ענינם הוא ענין השכל. ואילו "חוטב 30 עצים" ו"שואב מימין", עיקר ענינם הוא ענין המעשה (רגל), והרי קשה להעלות את ה"חוטב עצים" 31 ו"שואב מימין" לדרגת הראש והשכל, כיון שבעצם הם באין-ערוך זה לזה. וכמו שהוא באדם גופא, 32 שהראש הוא באין-ערוך לגבי הרגל או שאר האברים, וכן הוא גם ב"קומה שלימה" של בני-ישראל, 33 ש"אתם קרויין אדם"⁴⁸. ולכן, הנה גם פעולת ההתאחדות היא רק למשך זמן, ורק לפי ערך היגיעה.

(46) ברכות נח, א.

(47) סנהדרין לז, א.

(48) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(42) מגילה יו"ד, סע"ב.

(43) פ' ראה טז, יד.

(44) ר"פ נצבים.

(45) תניא פל"ז (מח, א).

- 1 וזוהי המעלה באחדותם של בני ישראל מצד הרגל שבהם, שזהו ענין המעשה - שבענין זה משתווים
2 כולם, כיון שענין הרגל (מעשה) ישנו גם ב"ראש", שהרי "בכלל מאתיים מנה"⁴⁹.
- 3 [ואף-על-פי שאינו דומה הרגל בפני-עצמה (מנה בפני-עצמה) להרגל שבראש (מנה שבכלל מאתיים),
4 וכמו שאינו דומה דומם-צומח-חי בפני-עצמם לדומם-צומח-חי שבמדבר, שנעשה חלק מהאדם,
5 - וכפי שהדבר משתקף גם בנגלה דתורה, ועד להלכה, בנוגע לטבילה במים (שזהו ענינו של משיח,
6 שהרי בביאת המשיח יקויים היעוד⁵⁰ "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"), שלא די בטבילת
7 האדם עצמו, אלא צריך להטביל גם "את בשרו", "הטפל לבשרו"⁵¹, ואם נמצאת אפילו שערה אחת חוץ
8 למים - לא עלתה לו טבילה⁵². והיינו, שאף שהשערה אינה בחינת המדבר שבאדם, אלא דרגא נמוכה
9 בלבד, מכל-מקום כיון שהיא שייכת לאדם, לכן נעשית חלק ממנו -
- 10 הרי ריחוק הערך של הרגל בפני-עצמה לגבי הרגל שבראש, אינו מגיע לאין-ערור של הרגל לגבי
11 השכל שבראש].
- 12 ט. וזהו גם אחד הטעמים לדברי המשנה⁵³ "לא המדרש עיקר אלא המעשה" - כיון שבענין המעשה
13 משתווים כולם.
- 14 ואף-על-פי שגם מצד ענין ה"מדרש" יש שייכות בין כל בני ישראל, שהרי לכל אחד מישראל יש
15 חלק בתורה, כמו שכתוב⁵⁴ "ותן חלקנו בתורתך", ולכן מחוייב כל אחד מישראל בלימוד התורה - הרי
16 במדרש ולימוד יש בכל זאת התחלקות, ולכן יש חביבות מיוחדת בענין המעשה, שבזה משתווים כולם.
- 17 ובפרט לפי הדיעה שמצוות אין צריכות כוונה⁵⁵, שלכן לא נוגע ההתחלקות שישנה מצד הכוונה,
18 ובמילא שוים כולם.
- 19 י. וכאמור לעיל (סעיף ד) שעל-ידי ההתאחדות של בני ישראל, פועלים ש"יאר פניו אתנו", ובאופן
20 ד"סלה", שמורה על ענין הנצחיות, עד לגאולה העתידה, שתהיה גאולה שאין אחריה גלות⁵⁶, גאולה
21 נצחית.
- 22 והרי גם הגאולה העתידה קשורה עם ענין הרגל - שלכן, הזמן שלפני ביאת המשיח נקרא בגמרא
23 (במסכת סוטה⁵⁷) בשם "עקבות משיחא", ובוזהר⁵⁸ נקרא בשם "רגל": "מטו רגלין ברגלין" (אלא שבגמרא
24 נתפרט יותר - שברגל גופא, הכוונה לחלק התחתון שבו שנקרא בשם "עקב"), ובנוגע לביאת המשיח
25 נאמר⁵⁹ "ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים", והרי עמידה היא על-ידי העקב שברגל.
- 26 ולכן, ההכנה לביאת המשיח היא על-ידי העבודה שבבחינת רגל, כמבואר ב'אגרת הקודש'⁶⁰ ש"בעתים
27 הללו בעקבות משיחא.. אין דרך כו' כ"אם בבחינת עשיה כו'".
- 28 יא. וענין זה קשור גם עם המנהג הטוב שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר, שב'ימים טובים', שבהם מודגשת
29 אחדותם של ישראל, ש"כל ישראל חברים"⁶¹, הולכים ברגל, אפילו למקום רחוק בגשמיות וגם ברוחניות,
30 כדי לשמח יהודים, ולהביא לכאן מהשמחה שלהם.
- 31 ובהתאם לכך, הנה כל אלו שהלכו ב"תהלוכה" לשמח יהודים בשביעי-של-פסח (שבו ישנה השמחה
32 מצד הענין דקריעת ים-סוף, שאז "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל כו"⁶²), ובאופן שנמשך

(49) ב"ק עד, א. ועוד.

(50) ישע' יא, ט.

(51) עירובין ד, ב. וש"נ.

(52) ראה רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ז.

(53) אבות פ"א מ"ז.

(54) שם פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

(55) שם צה, סע"ב. וש"נ.

(56) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר -

פסחים קטז, ב.

(57) בסופה.

(58) ח"ב רנח, א.

(59) זכר' יד, ד.

(60) ס"ט (קיד, א).

(61) ע"פ ס' שופטים כ, יא. וראה חגיגה כו, א. ירושלמי שם

פ"ג סה"ו. תניא אגה"ק סוסכ"ב.

(62) מכילתא ופירש"י בשלח שם, ב.

גם באחרון-של-פסח (שבו מפטירין בענינו של משיח, כולל גם היעוד "מלאה הארץ דעה את הוי'") -
יאמרו עתה "לחיים", וימשיכו זאת גם על שאר המסובים, מתוך ניגון שמח. ועל-ידי-זה נזכה בקרוב
ממש לקבל פני משיח צדקנו.

* * *

יב. ישנו מנהג נוסף שקדם למנהג המוזכר לעיל,
- ואף-על-פי-כן נזכר תחילה המנהג הקרוב יותר אלינו, ואחר-כך המנהג שהיה עוד מקודם לכן, כמו
בנוסח הברכה "אשר גאלנו (ואחר-כך) וגאל את אבותינו"⁶³, אף-על-פי שגאולת אבותינו קדמה
לגאולתנו⁶⁴ -

שזהו המנהג שכבר נהגו יותר מג' פעמים ונעשה "חזקה"⁶⁵ - לשנות ד' כוסות באחרון-של-פסח⁶⁶.
ואף-על-פי שהתחלת מנהג זה היתה בישיבת תומכי-תמימים⁶⁷ - הרי על-פי הכלל "מעלין בקודש"⁶⁸,
צריך הדבר להתפשט מישיבת תומכי-תמימים לכל שאר בני ישראל⁶⁹.

- בנוגע לתמימים, אין צורך בבקשה וזירוז כו', וכן בנוגע לאלו שלמדו בעבר בתומכי-תמימים אין
צורך בבקשה כו', שהרי קדושה לא זזה ממקומה⁷⁰ (או כהלשון לא נעקרה ממקומה⁷¹), כך שלמדום
בתומכי-תמימים היה צריך להיות באופן ד"נצח סלה ועד" ש"אין לו הפסק"⁷², וישנו אצלם גם עתה⁷³;
ומהם יתפשט גם לכל אלו הקשורים עמהם, שהרי "כל המחובר לטהור טהור"⁷⁴, ועד שיתפשט גם
ב"חוצה", וכמו הענין ד"יפוצו מעיינותיך חוצה"⁷⁵ - שכולם יקבלו מנהג טוב זה, שיש בו גם משום
להרבות בשמחה.

וכמדובר פעם⁷⁶ שהענין דשתיית ד' כוסות באחרון-של-פסח יש לו אחיזה גם בנגלה - שהרי איתא
במדרש⁷⁷ שישנם ד' כוסות דלעתיד-לבוא, על-דרך ד' כוסות דיציאת מצרים, וכיון שכל הענינים
דלעתיד-לבוא תלויים במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות (כמו שכתוב בתניא⁷⁸), לכן כדי לפעול
את הענין דד' כוסות דלעתיד-לבוא, צריכה להיות עכשיו עבודה מעין זה, שזהו ענין שתיית ד' כוסות
באחרון-של-פסח, שקשור עם משיח (שלכן מדובר בהפטרות היום אודות הגאולה העתידה), ומוסיפים
לקשר זאת עם ענין של מעשה, ובפרט ב"סעודת משיח" - שתיית ד' כוסות, ועל-ידי-זה ממהירים ומחישים
את הגאולה העתידה בפועל על-ידי משיח צדקנו.

ולכן יקיימו עתה את המנהג דשתיית ד' כוסות, וכיון ש"אין אומרים שירה אלא על היין"⁷⁹, בוודאי
יעשו זאת בשמחה, מתוך ניגון שמח.

(ואחר-כך אמר:) כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁸⁰ שהטעם שלא עורכים "סדר" שלישי הוא, לפי
ש"בתלת זימני הוי חזקה"⁸¹, ולא רוצים לעשות "חזקה" ולהתרגל ל"סדר"...

אבל אף-על-פי-כן אין פירוש הדברים שצריך להדר ב"בלתי סדר"!

(71) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ד סכ"ג (תורת מנחם -
התועדויות חל"ט ע' 331). וש"נ.
(72) ב"ק צב, ב. וש"נ.
(73) לשון הכתוב - משלי ה, טז. וראה תענית ז, א. אגה"ק
דהבעש"ט הידועה - כתור שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.
(74) ראה שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ח (תורת מנחם -
התועדויות חמ"ט ע' 375). וש"נ.
(75) ראה ב"ר פפ"ח, ה. שמור"ר פ"ו, ד.
(76) רפ"ז.
(77) ברכות לה, א. וש"נ.
(78) שיחת יום אחש"פ תרצ"ו בתחילתה (סה"ש תרצ"ו ע'
137).

(63) הגש"פ, מפסחים שם.
(64) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ד ע' 187. וש"נ.
(65) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.
(66) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ בתחילתה (סה"ש תרח"ץ ע'
277) - נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.
(67) ברכות כח, א. וש"נ.
(68) בענין זה נזכר מאדו"ל (ערכין יו"ד, ב) "שילוח הי' מקלח
מים בכאיסר, צוה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו ונתמעטו
כו" - כנראה שאין מזה סתירה להמדובר כאן אודות ענין
ההתפשטות מישיבת תורת לכל בני" (המו"ל).
(69) ראה ע"ח של"ה פ"א.
(70) ראה שם של"ד פ"ג.

- 1 ולכן, בהמשך להמדובר אודות שתיית ד' הכוסות - בוודאי יהיה זה באופן של סדר.
2 (ואחר-כך אמר:) על-פי האמור לעיל (סעיף ה) שיש דעה שבימים האחרונים של פסח אומרים "זמן
3 שמחתנו" - הנה כשם שבשמחת-תורה מכריזים לאחרי כל הקפה: "עד כאן הקפה א'", ועל-דרך-זה
4 בשאר ההקפות, יכריזו גם עתה לאחרי כל כוס: "עד כאן כוס א'", כוס ב' וג', ובסיום הסעודה יכריזו
5 "עד כאן כוס ד'".
6 (וסיים⁷⁹): עד שלא יכריזו "עד כאן כוס א'" - הנה כל מה שעושים בינתיים נכלל בכוס א',
7 ועל-דרך-זה בשאר הכוסות.

* * *

- 8 יג. כוס ראשון הוא כנגד 'בן חכם' - דכיון ש"כנגד ארבעה בנים דברה תורה"⁸⁰, הרי מובן, שכל
9 עניני הסדר שהם במספר ארבעה, כמו ד' הכוסות, הם כנגד ארבעת הבנים. ואם-כן כוס ראשון הוא כנגד
10 'בן חכם'. וכן הוא להדיא בספרי קבלה, שכוס א' הוא כנגד 'בן חכם', וכנגד עולם האצילות⁸¹.
11 והנה, כיון שעל כל בני ישראל נאמר "בנים אתם לה' אלקיכם"⁸², ו"בני בכורי ישראל"⁸³, הרי מובן,
12 שאצל כל אחד מישראל ישנו תכלית העילוי של בנים - 'בן חכם'. ובכלל - נקראים כל בני ישראל "בנים
13 חכמים".
14 וכידוע גם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁴ בפיסקא "אחד חכם ואחד רשע כו'", שאצל כל אחד מהבנים,
15 הן החכם והן הרשע, ישנו ה"אחד". וכן הוא על-פי נגלה - כמובן מדברי הרמב"ם⁸⁵ שכל אחד ואחד
16 מישראל "רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצוות כו'", אלא שיכול להיות ש"תקפו יצרו
17 הרע.. אנס עצמו בדעתו הרעה", וצריך רק לבטל אונס זה, ואז מתגלית מציאותו האמיתית - 'בן חכם'.
18 וזהו גם מה שרואים במוחש, שכל בני ישראל, גם מי שהוא בסוג ד"חוטב עציץ", ואפילו מי שהוא
19 היפך ה"חכם" (רשע) - גם הוא בא לשולחן הסדר, ושותה ד' כוסות, כולל גם כוס ראשון [ואדרבה,
20 במיוחד כוס ראשון, שהרי גם בשבתות וימים טובים] דכל השנה ישנו החיוב של קידוש על היין, ובלייל
21 הפסח הרי זה נכלל בחשבון ד' הכוסות], שהוא כנגד הבן החכם.
22 ולכן אומרים בתשובה לבן רשע "אילו היה שם לא היה נגאל" - "שם" דייקא, במצרים, קודם
23 מתן-תורה, מה-שאינ-כן לאחר מתן-תורה, הנה "אף-על-פי שחטא ישראל הוא"⁸⁶ (כפי שלמדים מעכן,
24 ולכן הרי זה שייך רק לאחרי מתן-תורה), ולכן לא שייך לומר על איש ישראל "לא היה נגאל" (כמדובר
25 בהתועדות הקודמת⁸⁷).
26 יד. המשך השיחה - שאף שהחידוש דמתן-תורה הוא ש"לי בני ישראל עבדים"⁸⁸, ואילו הענין
27 ד"בנים", שהאהבה אליהם היא אהבה עצמית, היה גם קודם מתן-תורה⁸⁹, עוד בהיותם במצרים⁹⁰,
28 אף-על-פי-כן לא נגאלו אלו שלא רצו לצאת ממצרים (ומתו בשלשת ימי אפילה⁹¹), מה-שאינ-כן שאר

(86) סנהדרין מד, רע"א.

(87) שיחת ליל ב' דחפ"ס סכ"א (תורת מנחם - התועדות
חנ"ב ע' 259). וש"נ.

(88) בהר כה, נה.

(89) וכמו שנתבאר גם בהמכתב (אג"ק חכ"ה ע' קל ואילך).
(90) ועד שהענין ד"בני בכורי ישראל" נאמר בתור טענה
לפרעה, כדי לפעול עליו שישלח את כל בני, ובאופן ש"לא
תשאר פרסה" (בא יו"ד, כו), היינו, שענין זה הי' צריך לפעול
אפילו על נכסיהם של בני, ומזה מובן, שענין זה אינו בפנימיות
הענינים בלבד, אלא גם בגשמיות.

(91) "כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין
כמונו" (פירש"י שם, כב).

(79) ולפנ"ז אמר: כל דבר צריך אני לעשות בעצמי; אני צריך
להיות ה"גבאי", ה"שמש" וגם ה"עוזר" ("פאמאָנניק") של
ה"שמש"... - להבהיר גם בנוגע להכרזה הנ"ל.

(80) הגש"פ, מירושלמי פסחים פ"ה ה"ד. מכילתא ס"פ בא.

(81) פ"ח שער חמ"צ פ"ו. אוה"ת ורא"ע ע' קפו.

(82) פ' ראה יד, א.

(83) שמות ד, כב.

(84) שיחת ליל א' דחפ"ס תרח"ץ ס"י (סה"ש תרח"ץ ס"ע
262). ליל ב' דחפ"ס תש"ג סמ"א (סה"ש תש"ג ע' 74). ליל א'
דחפ"ס תש"ד ס"ד (סה"ש תש"ד ע' 78). ליל ב' דחפ"ס תש"ד
ס"ב (שם) ס"ע 89 ואילך. ליל א' דחפ"ס תש"ט ס"ו (סה"ש
תש"ט ע' 315).

(85) הל' גירושין ספ"ב.

הרשעים, ואפילו עובדי עבודה-זרה⁹², כי אלו שלא רצו לצאת ממצרים, התנגדו לגילוי ההתקשרות של
 "אבינו שבשמים" ל"בני בכורי ישראל" שפעל היציאה ממצרים⁹³, ולכן לא יתכן שגילוי זה יפעל אצלם
 את הגאולה ממצרים. ועל-דרך שיום הכיפורים אינו מכפר על "כרת דיומא", דכיון שהחטא הוא בענינו
 של יום הכיפורים גופא, הרי זה בגדר גורם להחטא, ואי-אפשר שהגורם לחטא יכפר עליו (וכמו האומר
 אחטא ואשוב, שהתשובה גורמת לו לחטא), דאין קטיגור נעשה סניגור⁹⁴ (ורק לאחר מתן-תורה,
 שההתקשרות היא על-ידי הבחירה שמצד עצמותו יתברך, אי-אפשר ליהודי להתנגד להתקשרות זו, ולכן
 בגאולה העתידה יגאלו⁹⁵ גם אלו שלא רצו לצאת מהגלות) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א,
 ונדפס⁹⁶ ב'לקוטי שיחות' חלק י"א בתחילתו.

טו. ופנימיות הענין בזה - כאמור לעיל (סעיף יג) שגם אצל הרשע ישנו ה"אחד",
 ולכן, החכם צריך לדעת, שאין לו להסתפק בכך שמתעסק עם עצמו, ומתעסק גם עם ה"תם" וה"שאינו
 יודע לשאול", אלא עליו להתעסק גם עם הרשע,

וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁷, שטעם סמיכות הבן הרשע לבן החכם הוא כדי שהחכם יפעל עליו,
 והיינו לפי שדווקא הבן החכם יכול לפעול על הבן הרשע,

ולא עוד אלא שהסיבה לכך שניתנה חכמה לבן החכם, "יהיב חוכמתא לחכימין"⁹⁸, היא - שינצל את
 החכמה לא רק לטובת עצמו, אלא גם בכדי לגלות את ה"אחד" אצל הרשע,

ועל-ידי עבודה זו ניתוסף (לא רק אצל הרשע, אלא) גם אצל החכם גופא, על-דרך מאמר רבותינו
 ז"ל⁹⁹ "מתלמידי יותר מכולן".

טז. ובנוגע לפועל: יש להפעיל השתדלות מיוחדת כדי לקרב רחוקים למצות תפילין, וכן לכל המצוות
 - ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁰⁰.

וככל הענינים - ניתן למצוא גם ענין זה בגמרא (אם רק רוצים לחפש...), כי ככל שגדלה מעלת
 המלמד את בנו תורה, מצינו בגמרא¹⁰¹ שיש מעלה גדולה יותר ל"המלמד את בן חבירו תורה", והמעלה
 הכי גדולה היא - "המלמד את בן עסהארץ תורה", ש"אפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו,
 שנאמר¹⁰² ואם תוציא יקר מזולל (תלמיד-חכם מעם-הארץ)¹⁰³ כפי תהיה".

ויהי-רצון שיתוסף חיות בענין זה אצל כל אלו שמקדישים זמן ומרץ לקרב רחוקים.
 ואז, "אפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו" - ביטול ה"גזירה" והפירוד בין הטוב הנראה
 והנגלה ובין ההעלם וההסתור, ויומשך הענין ד"אלקים יחננו ויברכנו, יאר פניו אתנו סלה"³⁵, ומתוך
 שירה על היין, בשמחה ובטוב לבב.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז: "עד כאן כוס א'"]

* * *

ויצאו מהגלות בחדס וברחמים.

(96) בשילוב שיחת כ"ף מנ"א תשל"ב.

(97) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ג (תורת מנחם -

התוועדיות חנ"ב ע' 253). וש"נ.

(98) דניאל ב, כא.

(99) תענית ז, א. וש"נ.

(100) קידושין לה, א. וש"נ.

(101) ב"מ פה, א.

(102) ירמי' טו, יט.

(103) פירש"י ב"מ שם.

(92) אף שרשעותם גדולה יותר מרשעותם של אלו שלא רצו
 לצאת ממצרים, שאין זה אלא חסרון באמונה במשה רבינו שאומר
 שבא בשליחותו של הקב"ה לבשר לבניי שהגיע הזמן לצאת
 מהגלות.

(93) והרי זה בבחינת "הוציא את עצמו מן הכלל" ש"כפר
 בעיקר" - בהעצם.

(94) ראה לקמן סל"ג. וש"נ.

(95) לאחר ש"הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן,
 וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב" (סנהדרין צז, ב),
 ועאכו"כ כאשר יפעלו על בניי בחדס וברחמים לשוב בתשובה,

- 1 יז. קודם שתיית כוס ב' - אומרים את ההגדה (כשם שאמירת השירה היא על היין⁷⁷), עד להסיום:
- 2 "לפיכך אנחנו חייבים להודות כו".
- 3 בפסקא זו נימנו כמה וכמה ענינים שונים, וביניהם "מעבדות לחירות.. ומשעבוד לגאולה", שלכאורה,
- 4 אינם שונים זה מזה, אלא היינו הך. אבל, כיון שכל עניני התורה הם מדויקים לתכליתם (לא רק תורה
- 5 שבכתב, אלא גם עניני תורה שבעל-פה, משנה וגמרא, ברייתא ותוספתא, רש"י ותוספות, וכל עניני תורה
- 6 שבעל-פה), בהכרח לומר, ש"מעבדות לחירות" ו"משעבוד לגאולה" הם ענינים שונים.
- 7 והביאור בזה: "עבדות" - הוא ענין עבודת עבד. ואילו "שעבוד" הוא על-דרך הלשון "שעבודא דרבי
- 8 נתן"¹⁰⁴, והיינו, שאינו עובד עבודת פרך, ואפילו לא עבודה קלה, אלא שהוא משועבד לפלוני; הוא לא
- 9 משוחרר, אלא הוא עדיין ברשותו של פלוני.
- 10 וזהו "הוציאנו מעבדות לחירות.. ומשעבוד לגאולה" - שלכתחילה היתה היציאה "מעבדות לחירות",
- 11 החל מראש-ההשנה, שאז "בטלה עבודה מאבותינו במצרים"¹⁰⁵, ונתבטלה העבדות; ואחר-כך היתה
- 12 היציאה "משעבוד לגאולה" - בעת היציאה ממצרים, שהרי כל זמן היותם במצרים היו תחת שעבוד
- 13 מצרים, שלכן הוצרכו לקבל רשות מהמצריים לצאת משם, ורק בט"ו בניסן נתבטל גם שעבוד זה¹⁰⁶.
- 14 יח. ענין זה קשור גם עם המדובר בהתוועדויות האחרונות¹⁰⁷ אודות פירוש רש"י על הפסוק¹⁰⁸ "אם
- 15 על תודה יקריבנו", "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית
- 16 האסורים כו", שרש"י נקט לפי סדר המאורעות שאירעו אז אצל בני ישראל, שבתחילה עברו את הים,
- 17 ואחר-כך הלכו במדבר, ואחר-כך נגזר עליהם להיות סגורים במדבר; ולא נקט תחילה "חבושי בית
- 18 האסורים" ביחס ליציאה ממצרים, כיון שארץ מצרים לא היתה חשובה כמו בית האסורים, שהוא מקום
- 19 של "חושך וצלמות" (כלשון הכתוב בתהלים¹⁰⁹ בנוגע לאלו שצריכים להודות).
- 20 המשך השיחה - הביאור בדברי רבינו הזקן¹¹⁰ "נוהגין.. שג' המצות של מצוה נעשין מעשרון אחד
- 21 קמח, כעין לחמי תודה.. זכר ללחמי תודה, שהיוצא מבית האסורין חייב להביא תודה, ואנו בפסח יצאנו
- 22 מבית האסורין משעבוד מצרים כו" (אף שפוסק¹¹¹ שהחיוב דברכת הגומל הוא רק¹¹² ב"מי שהיה חבוש
- 23 בבית האסורים על עסקי נפשות.. או על עסקי ממון אם היה מעונה בכבלי ברזל"¹¹³). ולאידך גיסא,
- 24 פוסק¹¹⁴ שלא לומר מזמור לתודה בימי הפסח "שאין תודה קריבה משום חמץ שבה", ואם-כן איך נוהגים
- 25 לעשות פעולה זכר ללחמי תודה - כי רבינו הזקן סבירא-ליה (לא כדעת המרדכי¹¹⁵ ש"צריך שלש מצות
- 26 זכר ללחמי תודה", אלא) כדעת הרא"ש¹¹⁶, שטעם ג' המצות הוא לפי "שמלכד ב' מצות שלימות.. צריכה
- 27 להיות עוד פרוסה אחת משום לחם עוני", והזכר לקרבן תודה הוא רק בזה שעושין ג' המצות מעשרון
- 28 קמח אחד, שזהו רק רמז בהעלם, לפי שארץ מצרים היא רק כעין בית האסורים (רמז בלבד), ולא בית
- 29 האסורים ממש שמחייב להביא תודה - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹¹⁷ ב'לקוטי שיחות'
- 30 חלק יב, עמוד 27 ואילך.

אסור כ"ב פעמים במאסר בית (ראה סה"ש תש"א ע' 57 (נעתק ב"היום יום" - כי "בית האסורים" לדינא הוא רק מקום "חושך וצלמות".

(113) כלשון הכתוב (תהלים שם): "אסירי עני וברזל". - ובדרך אגב יש להעיר, שמכאן מוכח שגם לאחר חתימת התלמוד יכולים ללמוד דין מפסוק, כידוע השק"ט בזה (ראה יד מלאכי כללי הדל"ת אות קמד. שד"ח (כרך ט) כללי הפוסקים סט"ז אות ג. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 268 הערה 24).

(114) שם סתכ"ט סי"ג.

(115) סוף פסחים.

(116) ערבי פסחים סי' ל.

(117) בשילוב שיחות ש"פ צו; ליל ב' דחה"פ; וש"פ שמיני שנה זו.

(104) קידושין טו, א. וש"נ.

(105) ר"ה יא, רע"א.

(106) ראה גם לקו"ש דלקמן בפנים הערה 65.

(107) שיחת ש"פ צו סי"ג (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 231 ואילך), ושיחת ליל ב' דחה"פ סי"א (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 252).

(108) צו ז, יב.

(109) קז, יו"ד.

(110) שו"ע או"ח סתנ"ח ס"ה.

(111) סדר ברכת הנהנין פי"ג ס"ב.

(112) ולכן לא מצינו שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בירך הגומל לאחר שהי' אסור במאסר בית (ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ה (סה"ש תש"ב ע' 112)), ועד"ז בנוגע להצ"צ שהי'

יט. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

אבל אף-על-פי-כן אסור לשכוח, שאף שארץ מצרים לא היתה נחשבת ל"בית האסורים", הרי היה שעבוד מצרים, באופן ש"וימרו את חייהם בעבודה קשה וגו' בפרך"¹¹⁸ (ההתחלה היתה אמנם "בפה רך"¹¹⁹, אבל מזה נעשה אחר-כך עבודת פרך כפשוטה), ובאופן ש"וירעו אותנו המצרים"¹²⁰, וכפי שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר¹²¹, שלא נאמר "וירעו לנו", אלא "וירעו אותנו", היינו, שעשו אותנו רעים, ועד שנעשה מעמד ומצב ש"הללו עובדי עבודה-זרה, והללו עובדי עבודה-זרה"¹²²; ורק בשביעי-של-פסח נתבטל הדבר.

אמנם בארץ מצרים עצמה, נמצאים - ברחמיו של הקב"ה - "במיטב הארץ"¹²³ [וישנם כאלו שיש להם שם נכסים וכו', ולכן אינם רוצים לצאת משם... ויש להם גם ראייה לדבריהם, מהאמור לעיל שאין חיוב להקריב קרבן תודה על היציאה ממצרים, כיון שאינה נחשבת לבית האסורים!...], אבל אף-על-פי-כן אין לשכוח שזוהי "ארץ מצרים", "ערות הארץ"¹²⁴, היפך המעמד ומצב דגילוי אלקות; ומשם מוציא אותנו הקב"ה בעצמו, כמו שכתוב¹²⁵ "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - למעמד ומצב של גילוי אלקות בכל מקום.

הן אמת שאפילו בזמן החושך, "לכל בני ישראל היה אור במושבותם"¹²⁶ (גם בהיותם בהתיישובות במצרים), אבל אף-על-פי-כן אין זה מגיע להעילוי ד"תעבדון את האלקים על ההר הזה"¹²⁷, ולהמשך ההליכה ל"ארץ טובה ורחבה"¹²⁸.

וזהו גם לימוד והוראה לכל אחד ואחד מישראל, ועד לימינו אלו:

ישנם החושבים שגם עכשיו יש לבני ישראל כל המצטרך להם, (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק:) ובפרט כשעומדים עתה קרוב לזמן ה"בחירות", הרי בוודאי יכולים לפעול הכל... ובכל אופן, להבטיח בוודאי יכולים... ואפילו כשנמצאים במעמד ומצב של עבדות, הרי "כל הקונה עבד כו' כקונה אדון לעצמו"¹²⁹, ובמילא, לא רוצים לצאת מהגלות.

ובכן, צריכים לדעת, שהיציאה ממצרים אינה בבחינת "הידור מצוה", היינו, שגם עד עכשיו היה במצב טוב, ולאחר-יזה יהי' לו יותר טוב, אלא זהו חילוק מן הקצה אל הקצה!

ולכן צריכים לעמוד מוכנים לגאולה, וכפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר באגרתו הידועה¹³⁰: "עמדו הכן כולכם", "ומקלכם בידכם"¹³¹, אבל "לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו"¹³², כפי שהיה ביציאת מצרים, אלא "בשובה ונחת תושעון"¹³³, בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו.

* * *

כ. יש שאלה נוספת ששאלו על מה שנתבאר במכתב⁸⁹ בנוגע לענין ד"בנים אתם לה' אלקיכם"⁸²:

הלשון במכתב הוא ש"ילדים מקבלים באופן טבעי תכונות וקווי אופי מהוריהם, וההורים מעבירים זאת לילדים". ושאלו על זה, שלכאורה הרי זה צריך להיות בסדר הפכי, שההורים מעבירים זאת לילדים, ולאחר-יזה מקבלים זאת הילדים בדרך ממילא?

(126) בא יר"ד, כג.

(127) שמות ג, יב.

(128) שם, ח.

(129) קידושין כ, א. וש"נ.

(130) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

(131) בא יב, יא.

(132) ישע"י נב, יב.

(133) שם ל, טו.

(118) שמות א, יד.

(119) סוטה יא, ב.

(120) תבוא כו, ו.

(121) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חמ"ו ע' 308. וש"נ.

(122) ראה לקמן הערה 224.

(123) ויגש מז, ו-יא.

(124) מקץ מב, ט"ב.

(125) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

- 1 אך הענין הוא - שסדר הדברים במכתב הוא בדיוק, וכפי שצויין: "ראה עדיות פרק ב משנה ט",
 2 ושם: "האב זוכה לבן, בנוי ובכח וכו'", שענינים אלו נמשכים לבנים באופן שאינו תלוי ברצון ההורים
 3 (אפילו אם האב אינו רוצה בכך); וכמו-כן אין זה תלוי במעמדו ומצבו של הבן, וכמו שאפילו תינוק
 4 בן יומו יורש כל נכסי אביו (אם רק רוצה בכך).
 5 ויש גם ענינים שההורים נותנים לילדים על-ידי-זה שמשתדלים ועושים כל התלוי בהם בנוגע לחינוכם
 6 ואופן הנהגתם, בדוגמת רב שמשתדל ללמד ולחנך את התלמיד (אם הרב הגון והתלמיד הגון כו') -
 7 בהוספה על הענינים שהאב מוריש לבנו על-פי תורה.
 8 שני הענינים (הן אלו שנעשים על-ידי השתדלות האב, והן אלו שבאים בדרך ממילא) הם בטבע
 9 העולם. אבל יש מעלה באותם ענינים שהתורה פוסקת ש"האב זוכה לבן", שאינם תלויים ברצון האב,
 10 וגם אם אין רצונו בכך, הרי זה כמו "מתנה על מה שכתוב בתורה", שדבריו בטלים¹³⁴.
 11 ובהתאם לכך הוא סדר הדברים במכתב: לכל-לראש - הענינים שהילדים מקבלים מההורים בדרך
 12 ממילא, באופן שאינו תלוי ברצון האב, ונוסף לזה - הענינים שההורים מעניקים לילדים על-ידי
 13 השתדלותם.
 14 כא. וענין זה - ביחס לבני ישראל והקב"ה - נפעל בשעת יציאת מצרים, שאז נעשית אצל בני ישראל
 15 המציאות ד"עבדי הם"⁸⁸ והמציאות ד"בני הם"¹³⁵ בגילוי, ללא ההעלמות וההסתרים שמצד פרעה,
 16 ואדרבה: פרעה פעל עליו אצל בני ישראל, כמאמר רבותינו ז"ל¹³⁶ על הפסוק¹³⁷ "ופרעה הקריב",
 17 ש"הקריב את ישראל לאביהם שבשמים".
 18 ביציאת מצרים היו בני ישראל בדוגמת "גר שנתגייר"¹³⁸, ש"קטן שנולד דמי"¹³⁹, והרי קטן שנולד
 19 הוא בדוגמת גרעין, שעוד לפני שצומח לאילן שלם, יש בו כבר בהעלם כל הענינים שיבואו אחר-כך
 20 בפועל, וכמו-כן אצל קטן ישנם בהעלם כל הענינים שיבואו לידי פועל במשך כל ימי חייו. וענין זה
 21 נפעל - כאמור - ביציאת מצרים.
 22 ומוכן, שענין זה ישנו גם בכל יום, כיון שבכל יום ויום ישנו הענין דיציאת מצרים, שהרי "בכל דור
 23 ודור וכל יום ויום - חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"¹⁴⁰.
 24 כב. וכדי שהענין דיציאת מצרים יהיה כדבעי - הנה "רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה
 25 דברים אלו בפסח - לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור"⁶³.
 26 ובנוגע לג' ענינים אלו מצד ההלכה - הנה: פסח - היה רק בזמן שהיו מקריבים קרבנות, ואילו עכשיו
 27 אין זה שייך כלל; מצה - על-פי פסק-דין התורה, חיובה גם עכשיו מן התורה כמו בזמן שבית-המקדש
 28 היה קיים; ומרור - ישנו גם עכשיו, אבל רק מדרבנן¹⁴¹.
 29 וכיון שבכל יום ישנו הענין דיציאת מצרים (כמבואר בפוסקים¹⁴²), הרי מובן, שג' ענינים הנ"ל ישנם
 30 גם בכל יום, ובלאו-הכי "לא יצא ידי חובתו". והיינו, שצריך תמיד לדעת שפסח שייך רק בזמן
 31 שבית-המקדש היה קיים, מצה ישנה היום כמו פעם ללא שינויים, ומרור - היום הוא מדרבנן, ופעם היה
 32 מן התורה.
 33 והענין בזה¹⁴³: ג' ענינים הנ"ל הם עניני אכילה, כולל גם פסח, שאף שהקריבוהו על-גבי המזבח,
 34 הרי עיקר ענינו הוא לאכילה, ש"לא בא מתחילתו אלא לאכילה"¹⁴⁴. וענין האכילה כולל כל צרכי האדם

(134) כתובות פג, א (במשנה). וש"נ.

(135) ראה לקו"ש ח"א ע' 3 הערות 23-24. וש"נ.

(136) מדרש לקח טוב עה"פ.

(137) בשלח יד, יו"ד.

(138) ראה יבמות מו, א"ב. וש"נ.

(139) שם כב, א. וש"נ.

(140) תניא רפמ"ז, מפסחים שבהערה 56.

(141) פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ה סט"ו.

(142) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסס"ז. וש"נ.

(143) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ל ואילך (תורת מנחם

- התועודיות חמ"ט ע' 377 ואילך). וש"נ.

(144) פסחים עו, ב (במשנה).

- (כמו לשון פרנסה, שכולל כל צרכי האדם), שכללותם הוא מזון לבוש ובית, שבהם תלוי קיום האדם, ועד שאפילו כח האין-סוף שבאדם, שהוא ענין ההולדה¹⁴⁵, נקרא בשם לחם - "הלחם אשר הוא אוכל"¹⁴⁶.
- ובצרכי בני אדם, ישנם ג' סוגים - ענינים המוכרחים, ענינים שהם רשות, ועניני גדלות והרחבה:
- לחם (צר ומים לחץ) - הרי זה דבר המוכרח שאי-אפשר בלא-הכי. ונוסף לזה, יש גם ירקות שבאים ללפת את הפת, שזהו ענין של רשות, אבל זהו ענין שפועל גם באכילת הלחם, כדמוכח מההלכה שכאשר אוכלים פת עם לפת, אזי משתנה השיעור של אכילת הפת¹⁴⁷. ואילו פסח (בשר) מורה על הרחבה וגדולה, שצריך לאכלו דרך חשיבות וגדולה, כאכילת כל הקדשים שנאמר בהם¹⁴⁸ "למשחה", "לגדולה"¹⁴⁹ וחשיבות, שלכן ה"פסח נאכל על השובע"¹⁵⁰ (אבל לא "אכילה גסה"¹⁵¹, כדברי הגמרא¹⁵² "רווחא לבסימא שכח" (ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים), ואם הוא "מנצל" את ה"רווח", הרי זו אכילה גסה).
- ובכן: בזמן שבית-המקדש היה קיים, כולל גם קיומו של בית-המקדש הפנימי שבאדם, על-ידי ההנהגה שהיא ההיפך ד"מפני חטאינו" - שרואה ומרגיש אלקות, ולכל הפחות בנוגע למעשה בפועל הנהגתו היא כדבעי - אזי יכול להיות אצלו לא רק הענין דלחם וירקות, אלא גם הענין דפסח, שמורה על מילוי צרכיו באופן של הרחבה וגדולה.
- אבל בזמן שבית-המקדש אינו קיים, והיינו, בזמן שאלקות אינו בגלוי, ולפעמים "כשזה קם, זה נופל"¹⁵³ - אזי אי-אפשר ליתן לו עניני הרחבה, עניני מותרות, כי אם יכניס את עצמו בעניני מותרות, מי יודע לאן יגיע ("דאס וועט אים פאַרפירן כ'ווייס וואו")!... ובמכל-שכן מהמבואר בתניא¹⁵⁴ בנוגע לבינוני, ש"מהותו ועצמותו של הרע.. נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתייה ושאר עניני עולם הזה".
- אמנם, חכמינו ז"ל ראו שבני ישראל לא יכולים להתקיים על לחם צר ומים לחץ בלבד, ופעלו שירחמו עליהם ויתנו יותר ממה שמגיע להם על-פי דין תורה - לפנינו משורת הדין (שהרי "לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפני משורת הדין"¹⁵⁵) - גם "ירקות"; אבל ענין זה צריך להיות באופן של "מרור", שלא יורגש בזה טעם של מתיקות, כדי שלא יבוא לידי עניני מותרות, שעל-ידי-זה נעשית התגברות נפש הבהמית (על-כל-פנים באופן שמביא לידי חטא בשוגג¹⁵⁶, שגם הוא צריך כפרה¹⁵⁷).
- כג. והלימוד מזה בנוגע לעניני מוסר והליכות עולם:
- כאשר יהודי יוצא בכל יום "מבית-הכנסת לבית-המדרש"¹⁵⁸, ומבית-המדרש יוצא למלחמה דבירור העולם - עליו לדעת שישנם ג' הענינים דפסח מצה ומרור, אלא שהבחירה בידו לנצל אותם כדבעי - לא באופן של מותרות כו'.
- ובהקדמה: "מצינו בנבוכדנצר, בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד השם-יתברך פסקו לו מלוכה על כל העולם ולזרעו אחריו עד ג' דורות"¹⁵⁹, ואין לך אדם מישראל שלא כיבד המקום בכך, וכל טוב עולם הזה כדאי הוא לו"¹⁶⁰.

(153) פירש"י תולדות כה, כג.

(154) פ"ג.

(155) ב"מ ל, ב.

(156) ראה תניא אגה"ק סוסכ"ח.

(157) פירש"י שבועות ב, א (ד"ה תולה). פרש"י נח ט, ה.

(158) ברכות בסופה. וש"נ.

(159) סנהדרין צו, א.

(160) תו"א מקץ לא, ג.

(145) ראה לקו"ת שה"ש לט, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(146) וישב לט, ו ובפרש"י.

(147) ראה סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פ"ב ה"ג. וש"נ.

(148) קרח יח, ח.

(149) ספרי ופירש"י עה"פ.

(150) שם ע, רע"א. וראה שיחת אחש"פ תשכ"ו סי"ד (תורת

מנחם - התוועדות חמ"ו ע' 341). וש"נ.

(151) נזיר כג, א. וש"נ.

(152) מגילה ז, ב (ובפירש"י).

1 ומה גם שבני ישראל נקראים "בני מלכים"¹⁶¹, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶²: כמו חתן הסמוך על
2 שולחן חותנו ("ווי אַ איידים אויף קעסט"), שהרי "לי הכסף ולי הזהב גו"¹⁶³, כך שלכל אחד ואחד
3 מישראל מגיע הכל!... ולא עוד אלא שצריכים ליתן לו כל הענינים באופן שלא יצטרך לטרוח, כי אצל
4 בן מלך, ועל-אחת-כמה-וכמה בנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הנה כל טירחא קלה, נחשבת לטירחא
5 גדולה ביותר!

6 וכיון שכן, הרי בוודאי שיהודי אינו יכול להסתפק ב"לחם צר ומים לחץ", אלא צריך ליתן לו גם
7 "ירקות", אלא שענין זה צריך להיות באופן שלא ירגיש את המתקנות שבעניני העולם, אלא ירגיש
8 שמקבל זאת מהקב"ה כו'.

9 ועל-דרך המדובר לעיל¹⁶⁴ בנוגע לרבי ואנטונינוס שלא פסקו מעל שולחנם צנון וחזרת, לא בימות
10 החמה ולא בימות הגשמים¹⁶⁵, ואף-על-פי-כן אמר רבי "לא נהניתי מעולם הזה אפילו באצבע קטנה"¹⁶⁶,
11 והיינו, שאף-על-פי שהקב"ה נתן לו הכל במשך כל השנה כולה, מכל-מקום לא נהנה מעולם הזה, אפילו
12 לא כאצבע קטנה!

13 ויהי-רצון שמ"זמן חרותנו" תומשך על כל השנה כולה חירות אמיתית מכל הענינים המבלבלים,
14 ותהיה שנת חירות והרווחה לכל אחד ואחד מישראל, ויתן הקב"ה לבני ישראל כל מה שהם רוצים -
15 "משיבֵע לכל חי רצון"¹⁶⁷, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶⁸, ומתוך שמחה וטוב לבב, ולשנה
16 הבאה בירושלים, על-ידי משיח צדקנו.

* * *

17 כד. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז: "עד כאן כוס ב'", וצוה שיכריזו גם מה שכתוב ב'הגדה'
18 לפני "שולחן ערוך" (בהראותו בסידורו): "ואחר-כך אוכל ושותה כדי צרכו, ויכול לשתות יין בין כוס
19 ב' לג'". ואחר-כך אמר:]

20 כאמור כמה פעמים שדווקא ענינים הכי פשוטים - לא תופסים!

21 רבינו הזקן אומר כאן, שעוד לפני ה"אפיקומן" (זכר לפסח¹⁶⁹) - דהיינו לפני ביאת המשיח, שאז
22 יקריבו קרבן פסח - צריך להיות מעמד ומצב של הרחבה: "אוכל ושותה כדי צרכו, ויכול לשתות יין
23 כו'".

24 ענין זה נאמר ב'סידור' - לא ב'שולחן ערוך' חושן-משפט, ב'אורים ותומים', ואפילו לא ב'לקוטי
25 תורה', אלא ב'סידור' - ששייך לכל נפש, גם לילדים, שהרי הדבר הראשון שקונים לילד הוא: 'סידור'
26 ('ברכון' או 'דף תפילות'), וב'סידור' זה נאמר שלפני האפיקומן "אוכל ושותה כדי צרכו", ולא רק כמו
27 בנוגע ליין ש"יכול לשתות כו'", אלא בלשון ציווי: "אוכל ושותה כדי צרכו"!

28 ומשמעות הדברים - על-פי תורת חסידות חב"ד, שענינה לבאר כל ענין בהבנה והשגה - שעוד לפני
29 ביאת המשיח, כשאוחזים עדיין ב"שולחן ערוך", עוד לפני השירה על היין, פוסק הקב"ה בלשון ציווי
30 שיהודי "אוכל ושותה כדי צרכו", היינו, לא רק אכילת כזית מצה, ובשאר ימי הפסח יאכל תפוחי-אדמה...
31 אלא "כדי צרכו", שזהו צורך גופו (לא רק צורך נשמתו), והיינו, שגם כאשר אוזז באמצע האכילה,
32 ועדיין אינו מבורר ומזוכך ("ער איז נאָך ניט אויסגעאַרבעט"), להיותו עדיין לפני העבודה - יש לדאוג
33 לצרכי גופו, ועד שזהו תנאי באכילת האפיקומן, שצריך להיות "נאכל על השובע"!

165 ברכות נו, ב. וש"נ. הובא בפירש"י עה"ת תולדות שם.

166 כתובות קד, א.

167 תהלים קמה, טז.

168 נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

169 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ז ס"ג. וש"נ.

161 שבת סז, א. וש"נ.

162 סה"ש תש"ז ע' 113. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות

חמ"ט ס"ע 158. וש"נ.

163 חגי ב, ח. וראה קידושין בסופה.

164 שיחת פורים סמ"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות

חנ"ב ע' 147 ואילך).

1 וכל זה - לא בדרך של קבלת-עול, אלא באופן של חירות, שזהו ענינו של חג הפסח - "זמן חרותנו",
2 וממנו לוקחים "חירות" על כל השנה כולה.

3 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): ולאחר כל זה, גאָר... לחיים ולברכה!

* * *

4 כה. על-פי האמור לעיל (סעיף יג) שד' הכוסות הם כנגד הארבעה בנים, נמצא - שכוס ראשון קשור
5 עם הבן החכם, וכוס שני קשור עם הבן הרשע:

6 על כוס ראשון - עורכים רק קידוש היום; ואילו כוס שני - הרי לאחריו בא ענין האכילה והשתיה,
7 ובאופן ש"אוכל ושותה כדי צרכו", וכאמור, לא רק ש"יכול לשתות", אלא באופן של ציווי, כיון
8 שהאפיקומן צריך להיות נאכל "על השובע", שלכן "אוכל ושותה כדי צרכו" - צורך הגוף שהוא האוכל
9 והשותה; ולכן הרי זה קשור עם הבן הרשע - כדברי הגמרא¹⁷⁰ "אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא
10 מתוך קופה של בשר", "מלי כריסיה כו'", שלכן יש צורך בזהירות מיוחדת שלא להיכשל כו'.

11 כו. ובהקדים ביאור שאלת הבן הרשע - שגם כנגדו "דברה תורה", כיון שגם לו יש שייכות לתורה,
12 והתורה שייכת גם אליו - "מה העבודה הזאת לכם"¹⁷¹:

13 כאשר מגיע "זמן חרותנו", והיינו, שעד עתה היה מעמד ומצב ש"עבדים היינו לפרעה", ועתה יצאו
14 בני ישראל לחירות "ביד רמה"¹⁶, ו"ברכוש גדול"¹⁷², ולאחרי הקדמת קרבן פסח שמקחו בעשור, שבזה
15 הראו בני ישראל שאינם מתייראים מפני המצריים כו'¹⁷³, והולכים לקבל את התורה, וכפי שמביא הר"ן
16 בסוף פסחים: "בהגדה.. אמרו, בשעה שאמר להם משה תעבדון את האלקים על ההר הזה"¹²⁷, אמרו לו
17 ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו. אמר להם, לסוף חמישים יום, והיו מונין כו'", מתוך השתוקקות
18 גדולה לקבלת התורה, ובגלל זה "קבעו חכמים לספירת העומר" - נשאלת השאלה "מה העבודה הזאת
19 לכם", שכל תיבה בלשון השאלה היא בדיוק:

20 "העבודה": מדוע צריכים לעשות זאת באופן של עבודה וקבלת עול, להיות "עבדים" להקב"ה, "עבדי
21 הם"⁸⁸, "שטרי קודם"¹⁷⁴ - אדרבה: תעשו זאת בחפץ לב, בשמחה ובטוב לבב, שהרי ענין העבודה הוא
22 היפך החירות, כך שזהו בסתירה ל"זמן חרותנו"?

23 ומוסיף ומדייק ("מה העבודה הזאת) לכם" - בהיותכם במעמד ומצב שראויים אתם לקבל את התורה
24 ומצוותיה, ואם-כן לשם מה זקוקים אתם לענין ה'קבלת עול', "עבודה"??!

25 ומדייק גם "מה העבודה הזאת לכם": בשלמא כאשר מדובר אודות קבלת-עול בנוגע לתנועה אחת,
26 יכולים להבין את הצורך בכך, כי אדם שטבעו בתנועה של התרחבות, צריך קבלת-עול בשביל ענינים
27 של צמצום. ואדם שטבעו בתנועה של צמצום, צריך קבלת-עול בשביל ענינים של התרחבות, ולולי
28 ה'קבלת עול' לא יוכל לפעול בעצמו לעשות היפך טבעו.

29 - ועל-דרך שמצינו¹⁷⁵ שבשעה שהקב"ה החזיר את התורה על כל אומה ולשון, הנה בני ישמעאל לא
30 היו מוכנים לקבל את הציווי "לא תנאף", כיון שזהו היפך טבעם בענין ההתפשטות כו', ואילו בני עשו
31 לא היו מוכנים לקבל את הציווי "לא תרצח", כיון שזהו היפך טבעם בענין הצמצום והגבורה
32 (מה-שאינ-כן בני ישראל הם בקו האמצעי).

33 אבל כאשר מדובר אודות "העבודה הזאת", של חג הפסח - הרי כיון שיש בה שני הקוין: הן מצה,
34 שרומז על הגאולה, הקשורה עם תנועת ההתרחבות, והן מרור, שקשור עם תנועת המרירות והכיווץ,

(173) ראה טור או"ח סת"ל.

(174) פירש"י עה"פ.

(175) זח"ג קצב, ב. וראה ספרי ברכה לג, ב.

(170) ברכות לב, א.

(171) בא יב, כו.

(172) לך-לך טו, יד.

- 1 נשאלת השאלה מהו הצורך בענין של "עבודה" (קבלת-עול) - דממה-נפשך: אם הוא בטבעו בתנועה
2 של התפשטות - הנה מיד כשיתבונן בחסדי ה' שגאל את בני ישראל ממצרים, יתעורר תיכף בתנועה של
3 התרחבות, ללא צורך ב"עבודה" בנוגע לענין ה"מצה"; ואם הוא מטבעו בעל מרה-שחורה - הנה מיד
4 כשיתבונן ש"שמים לא זכו בעיניו"¹⁷⁶, יבוא תיכף לתנועה של כיוון, ללא צורך ב"עבודה" בנוגע לענין
5 ה"מרור"?!
- 6 ועל-דרך-זה בנוגע לענין הפסח, שהוא ענין הדילוג באופן של יציאה מגדרי הטבע,
7 - דכשם ש"פסח ה'.. על בתי בני ישראל במצרים"¹⁷⁷, ולא רק דילוג בגשמיות, אלא כיון ש"הללו
8 עובדי עבודה-זרה, והללו עובדי עבודה-זרה", הוצרך להיות גם דילוג ברוחניות, מבלי להתחשב בכל
9 הגדרים של סדר ההשתלשלות, כמו-כן צריכה להיות אצל בני ישראל תנועה של דילוג, לצאת מכל
10 המדידות וההגבלות כו' -
- 11 הנה מי שנמצא במעמד ומצב שעניני הטבע של שני הקוין הנ"ל אינם תופסים מקום אצלו, כיון
12 שנגרש אצלו הענין ד"המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"¹⁷⁸, ולא רק בכל יום, אלא בכל
13 רגע ורגע¹⁷⁹, כך שכל מעשה בראשית וכל סדר ההשתלשלות הוא אין ואפס, אלא שהקב"ה מחדשם
14 בטובו בכל רגע מאין ואפס המוחלט¹⁸⁰, ולכן עומד בתנועה של יציאה מכל הגדרים והקוין, וכאשר
15 תובעים ממנו עבודה פרטית באופן של התלבשות באחד משני הקוין הנ"ל (מצה או מרור), הרי זה צריך
16 להיות אצלו בדרך "עבודה" (קבלת-עול) - הנה במעמד ומצב כזה, לא נדרש ממנו ענין של "עבודה"
17 בנוגע לענין ה"פסח", דילוג ויציאה מכל הגדרים והקוין.
- 18 זוהי איפוא שאלת הבן הרשע - שאלה על-פי שכל, שהרי גם הבן הרשע הוא חכם, שזהו אחד
19 הטעמים לסמיכות של הרשע לחכם, כיון שגם הוא חכם, וכמו שכתב האבודרהם¹⁸¹ ש"דרך חכמתו קא
20 חשיב להו", אלא ש"חכמים המה להרע"¹⁸², שמנצל את חכמתו בדרך עקלתון עבור ענינים הפכיים, כך
21 שלכאורה יש מקום בשכל לשאלתו - "מה העבודה הזאת לכם": איך יתכן שיהיה צורך בענין של
22 "עבודה", קבלת עול, בנוגע לכל ג' הענינים דפסח מצה ומרור?!
- 23 כזו. ועל זה אומרים לו, שעל-ידי קושיא זו "כפר בעיקר"¹⁸³, כיון שכל "עיקר" ענין התורה ומצוות הוא
24 הענין של קבלת-עול (שלילת קושיא זו).
- 25 וההסברה בזה: כתיב¹⁸⁴ "יצר לב האדם רע מנעוריו", והיינו, שאף-על-פי שיש לו "נפש השנית
26 בישראל" ש"היא חלק אלקה ממעל ממש"¹⁸⁵, מכל-מקום מצד היצר-הרע שניתן באדם (כדי "להרבות
27 שכרו, כפיתויי הזונה לבן המלך.. ברשות המלך"¹⁸⁶) הרי הוא "רע מנעוריו", והיינו, שבגלל פיתויי היצר
28 - עלול הוא לעשות רע, היפך טבעו.
- 29 וזהו החילוק שבין צדיק להפכו - שצדיק, "לבו ברשותו"¹⁸⁷, מה-שאינ-כן הפכו, "הוא ברשות
30 לכו"¹⁸⁷, כך שלא זו בלבד שהמוח אינו שליט על הלב, אלא אדרבה כו'.
- 31 ומצד זה הרי הוא גרוע מבהמה¹⁸⁸ - שהרי בהמה אינה משנה את תפקידה, מה-שאינ-כן בעל בחירה,
32 יש בכחו לשנות תפקידו. ולכן מצינו בהלכה, שכאשר בהמה קופצת לאש, הרי זו הוכחה שאינה בהמה
33 נורמלית¹⁸⁹, מה-שאינ-כן בן בחירה, שמחוייב בעונשין, להיותו בר דעת. אבל מצד זה גופא שהוא בר
34 דעת ובעל בחירה - יכול לבחור בהיפך הטוב חס-ושלום, אף-על-פי שזהו היפך השכל.

(176) הגש"פ מיל"ש ס"פ בא (רמז רכה).

(177) נח ח, כא.

(178) תניא רפ"ב.

(179) שם ספכ"ט.

(180) ב"ר פל"ד, יו"ד. ועוד.

(181) ראה גם תניא פכ"ד.

(182) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"נ ס"ע 165 ואילך.

חנ"א ס"ע 51. וש"נ.

(176) איוב טו, טו.

(177) בא יב, כז.

(178) ברכת יוצר.

(179) ראה אוה"ת בראשית כרך ו תתרכ, ב. סה"מ תרל"ה ח"ב

ע' ש. תרס"ה ע' רלו ואילך. הש"ת ע' 117 ואילך.

(180) תניא שעהיחיה"א בתחלתו.

(181) הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז.

(182) ירמ' ד, כב.

- ולכן, אי-אפשר לסמוך על השכל, או על התכונות הטבעיות, אלא יש צורך בענין ה'קבלת עול'.
- וזהו גם מה שמצינו במדרש¹⁹⁰ בנוגע לשאול, "כל שהוא רחמן על אכזרים, לסוף נעשה אכזר על רחמנים": כי לכאורה אינו מובן: כיון שהסיבה לכך שהוא רחמן במקום שאין צורך היא בגלל היותו בעל רחמנות מטבעו, איך יתכן שיתאכזר במקום שעל-פי תורה צריך לרחם?
- ואף-על-פי-כן רואים בפועל שכך היה אצל שאול, והיינו לפי ששאול "הלך אחר הטעם"¹⁹¹, והעמיד על שכלו - לחמול על "מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה"¹⁹², בחשבו שיש בזה העילוי "להוציא יקר מזולל"¹⁹³, להקריב קרבן לה' מ"חלב" הצאן והבקר של עמלק, ולכן "לסוף נעשה אכזר על רחמנים".
- והעצה לזה - כפי שאמרו לשאול: "הנה שמוע מזבח טוב"¹⁹⁴, שזהו הענין ד'קבלת עול', שזהו העיקר; וכאשר חסרה הגישה של קבלת-עול, אזי יכולים להתדרדר לענינים הכי גרועים, כמו בני עשו שלא יכלו לקבל את הציווי "לא תרצח", ובני ישמעאל שלא יכלו לקבל את הציווי "לא תנאף" (כנ"ל סעיף כו).
- ועל-פי-זה מובן, שכאשר נמצאים ב"זמן חרותנו", ואומרים ליהודי שצריך להיות "אוכל ושותה כדי צרכו" - אזי יכול הוא לחשוב שהכל מותר, ואין צורך בגדרים כו'. ולכן אומרים ב"זמן חרותנו" שהתחלת ענין החירות מתבטא בכך ש"עבדי הם", שזהו ענין העבודה.
- כח. אמנם, כיון שהיצר-הרע הוא "אומן במלאכתו" (כלשון הגמרא¹⁹⁵: "כך אומנתו של יצר-הרע כו'") - ממשיך לטעון:
- מהו הצורך בהקדמת ענין ה'קבלת עול' בנוגע לכל המצוות - כמאמר רבותינו ז"ל¹⁹⁶ "למה קדמה פרשת שמע ל-והיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר-כך מקבל עליו עול מצוות"; הצורך בקבלת-עול - טוען הוא - אינו אלא בנוגע למצוות שהן היפך טבע האדם, ולדוגמא: מי שהוא רחמן - צריך קבלת-עול כדי לקיים את הציווי "לא תחיה כל נשמה"¹⁹⁷, ומי שטבעו בקו הגבורה - צריך קבלת-עול כדי לעשות צדקה וחסד כו'; אבל בנוגע למצוות שיכול לעשותן מצד טבעו - יש לעשותן רק מצד הטבע, ללא צורך בקבלת-עול, ולא מתקבל אצלו שיצטרכו לקיים את כל המצוות מצד קבלת-עול.
- אך האמת היא - שהתורה דורשת לקיים את כל המצוות מצד קבלת-עול, וכידוע המבואר ב'דברי-אלקים-חיים'¹⁹⁸ שגם המצוות ששייכות לסוג ד"משפטים" יש לקיימן מתוך אותה קבלת-עול שבה מקיימים את המצוות ששייכות לסוג של "חוקים", ודוקא באופן כזה יש קיום למצוות אלו.
- ולדוגמא - במצות נתינת צדקה, שאף שנאמר¹⁹⁹ "ולא ירע לבבך בתתך לו", וצריך ליתן בסבר פנים יפות²⁰⁰, ואם-כן הרי זה צריך להיות מתוך הרגש, אבל הרי זה דוקא לאחרי ההקדמה דפרשת שמע, שענינה "קבלת עול מלכות שמים".
- כט. וזהו גם הענין ד"משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע"²⁰¹:
- לכאורה אינו מובן: מדוע אי-אפשר לסמוך על זה ש"כל העולם" - עולם על-פי תורה - "אומרים לך צדיק אתה", ובמכל-שכן מזה שסומכים על שני עדים כשרים, גם בנוגע לענינים של חיים והיפך החיים, ועל-אחת-כמה-וכמה שיכולים לסמוך על כל העולם כולו, ואם-כן מדוע אומרים לו "היה בעיניך כרשע"?

(196) ברכות רפ"ב.

(197) פ' שופטים כ, טז.

(198) ד"ה למען דעת תר"ץ פ"ה (סה"מ קונטרסים ח"א פד, א). ד"ה הוי' לי בעוזי תרצ"א (תרפ"ז) פ"ג (שם קפ, סע"א.

תרפ"ז ע' (רג). סה"מ אידיש ע' 46. ועוד.

(199) פ' ראה טו, יו"ד.

(200) ראה ב"ב ט, ב.

(201) נדה ל, ב.

(190) יל"ש שמואל-א רמז קכא. וראה קה"ר פ"ז, כד. מדרש תהלים (שוח"ט) סוף מזמור ז.

(191) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ה ס"ע 119. וש"נ.

(192) שמואל-א טו, טו.

(193) ע"פ ירמ' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

(194) שמואל-א שם, כב.

(195) שבת קה, ב.

- 1 אך הענין הוא - שבכל מעמד ומצב שבו נמצא האדם, אפילו בהיותו בדרגה הכי נעלית, עליו לדעת
- 2 שעדיין שייך ענין הפכי חס-ושלום; וכדי שיהיה צדיק ולא רשע, יש צורך בענין של שבועה (ששייכת
- 3 רק כאשר יש שתי ברירות, וכמו שבועה שאוכל או שלא אוכל), שזהו ענין שלמעלה מהשכל.
- 4 יש לך אמנם טענה על-פי שכל, ש"כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה", אבל אף-על-פי-כן
- 5 מזהירים אותך "היה בעיניך כרשע", ובדרך שבועה, וכל זה - עוד לפני ירידת הנשמה בגוף ונפש
- 6 הבהמית, כשהתינוק נמצא עדיין במעי אמו, ומלמדין אותו כל התורה כולה²⁰¹; כבר אז עליך לדעת
- 7 שיהיו לך קושיות, וגם מצד הקדושה, ואף-על-פי-כן "היה בעיניך כרשע". ובכדי ש"תהי צדיק", הנך
- 8 זקוק לשבועה.
- 9 ועל-דרך-זה בעניננו: כאשר בא יהודי ושואל "מה העבודה הזאת לכם" - שזוהי קושיא על-פי שכל
- 10 התורה, שהרי בחג הפסח צריכים להיות במצב של חירות, ואף-על-פי-כן תובעים ענין של "עבודה"
- 11 (קבלת-עול), ולא עוד אלא שתובעים "עבודה הזאת", שיהיה ענין של קבלת-עול בנוגע לכל ג' הענינים
- 12 דפסח מצה ומרור ביחד, אף-על-פי שאי-אפשר שיהיו אצל יהודי שני הפכים ביחד (ענין זה שייך רק
- 13 אצל הקב"ה) - אומרים לו, שדורשים מיהודי, בהיותו בגוף ונפש הבהמית, שכללות הנהגתו תהיה באופן
- 14 של קבלת-עול (אף-על-פי שכללות הענין דלימוד התורה צריך להיות באופן שיהיה מובן גם לנפש
- 15 הבהמית), וכאמור, "שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר-כך מקבל עליו עול מצוות", ובלשון
- 16 הזהרה²⁰²: "כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא"; וכאשר שואל "מה העבודה הזאת לכם" - "כפר
- 17 בעיקר", כיון שבזה תלוי עיקר עצם נקודת האמונה.
- 18 וכאמור לעיל - ענין זה שייך לכוס ב', שעליו אומרים את ההגדה, ומיד לאחריו "אוכל ושותה כדי
- 19 צרכו", כדי צורך הגוף (בניגוד לכוס א' וג', שאין להגוף תועלת מהם), כולל גם גוף גס, שגם הוא צריך
- 20 להיות שבע כדי לאכול את האפיקומן "על השובע", ולכן בתור הקדמה לזה שוללים את טענת הבן
- 21 הרשע, בדוגמת הענין ד"משביעין אותו" לפני ירידת הנשמה לעולם להתלבש בגוף ונפש הבהמית.
- 22 ל. וכיון שהתורה מהווה הוראה בנוגע לכל הענינים שבעולם - הנה גם ענין הנ"ל קשור עם מאורעות
- 23 שאירעו בזמנים האחרונים בארצות-הברית בפרט:
- 24 ישנם כאלו שהחליטו אודות אנשים מסויימים שהם נמצאים במצב של עבדות, וצריך להעניק להם
- 25 חירות - חירות מכל ענין של עבודה ועול, וליתן להם הכל בתורת צדקה וחסד חנם.
- 26 אמנם, כיון שכל ענין צריך להיות נוגע לבני ישראל, שהרי בריאת העולם היא "בשביל ישראל שנקראו
- 27 ראשית"²⁰³ - צריך לדעת, שהענין ד"לשבת יצרה"²⁰⁴ צריך להיות על-פי התורה.
- 28 ובכן: הטענה שהיציאה ממצב של עבדות (עבודת פרך כפשוטה, כולל גם שעבוד) צריכה להתבטא
- 29 בחירות מעולו של פרעה ללא התחייבויות כלל - הנה על-פי הוראת התורה הרי זה סדר של "רשע", כי
- 30 "טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו"²⁰⁵, והיינו, שדווקא כאשר "ישא עול", הרי זה הטוב האמיתי, ובאופן
- 31 כזה צריך להיות הענין ד"חנוך לנער ("בנעוריו").. גם כי יזקין לא יסור ממנה"²⁰⁶, וכאשר יתנהג כן, אזי
- 32 לא יחריב את העולם, אלא יבנה אותו.
- 33 אבל כאשר רוצים לתקן את ענין העבדות על-ידי נתינת אפשרות להתפשטות ללא שום התחייבות
- 34 מצדם - לא יהיה מזה נחת, אלא הפכו, רחמנא-ליצלן.
- 35 ועל-דרך-זה בנוגע לחינוך בני ובנות ישראל²⁰⁷:
- 36 לא כטעות העולם שעל-ידי הטלת עול יכולים לגרום תסביכים ("קאָמפּלעקס" וכו') - ככל השמות

(205) איכה ג, כז.

(206) משלי כב, ו.

(207) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חנ"א ע' 335 ואילך.

(202) ח"ג קח, א. הובא בתניא פמ"א (נז, א).

(203) פירש"י ר"פ בראשית.

(204) ישע"י מה, יח.

בשפה הלטינית או האנגלית שקראו לזה), ולכן - טוענים הם - יש לעזוב את הילד לנפשו שיתפתחו כשרונותיו בדרך הטבע; אלא כהוראת התורה ש"אדם לעמל יולד"²⁰⁸, וה"עמל" צריך להיות בכל הפרטים - "עמל שיחה", "עמל מלאכה" ו"עמל תורה"²⁰⁹.

ואם הדברים אמורים בנוגע לבני ישראל, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לכללות העולם — כי בנוגע לבני ישראל, הנה אף שצריך להיות ענין היגיעה, מכל-מקום ישנם ימים שאסורים במלאכה, כמו שבת ו"יום טוב" (ועד שאסור לומר תחנון, אשמנו וכו'²¹⁰, ואסור לבקש צרכיו³²), אלא "וקראת לשבת עונג"³¹; מה-שאיין-כן אצל אומות העולם, הנה גם ב"יום טוב" שלהם (כמו יום ירידת גשמים שהוא "יום טוב" הן עבור בני ישראל, והן עבור אומות העולם²¹¹), חייבים הם לעסוק במלאכה, כיון שענין המלאכה צריך להיות אצלם באופן ד"לא ישבותו"²¹².

וכיון שכן, הרי אם אצל בני ישראל צריך להיות ענין של "עול", "טוב.. כי ישא עול", הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא אצל אומות העולם — שעל-ידי הסרת העול לא תצמח שום טובה, ואדרבה כו' [וכפי שרואים במוחש נותני החופש, שכאשר מסירים את ההגבלות ומעניקים חופש - הרי זה גורם צרות רחמנא-ליצלן], כיון שכל המציאות שלהם הוא ענין העבודה.

וזהו הטעם שגוי שעובר על הציווי "לא ישבותו" חייב מית²¹³ - שאין זה סתם עונש על העבירה, אלא העונש הוא לפי ערך הפגם, כי מכיון שכל מציאותו הוא ענין העבודה, הרי מובן, שבשעה שאינו עובד, מתבטלת מציאותו²¹⁴.

אצל יהודי - בבוא יום השבת, צריך לשבות ולנוח, ועל-ידי-זה ניתוסף אצלו עונג; אבל אצל גוי, הרי זה להיפך - לא זו בלבד שהשבת אינה מחזקת חיותו, אלא אדרבה, היא נוטלת חיותו.

אמנם, גם אצל יהודי צריך להיות הענין ד"וקראת לשבת עונג" מתוך קבלת עול, כאמור לעיל (סעיף כח) שגם ענין שיש אליו נטיה מטבעו, צריך לעשותו מצד קבלת-עול.

לא. על-פי-זה יש לבאר גם מה שאומרים על הבן הרשע - ש"הוציא את עצמו מן הכלל":

כלל ישראל מורכב מ"חוטב עצין" ו"שואב מימין" עד ל"ראשיכם שבטיכם"⁴⁴. וכפי שמצינו²¹⁵ שהאריז"ל היה אומר את כל הוידויים, וכששאלוהו מהי השייכות אליו, ענה שזהו מצד שייכותו לכלל ישראל. ומובן, שכאשר פלוני רוצה להתנהג לפי תכונות נפשו, אזי אינו יכול להתערב עם כלל ישראל - "הוציא את עצמו מן הכלל".

ומובן, שכאשר מוציא את עצמו מן הכלל - הנה מצד ה'חשבון צדק', הרי גם "במלאכיו ישים תהלה"²¹⁶.

ולאידך גיסא, כאשר כולל את עצמו עם הכלל, אזי יכול לפעול כל הבקשות, כמו שמבקשים "ברכנו אבינו (כאשר) כולנו כאחד"³⁴, שזוהי ההתכללות של כל בני ישראל, עד ל"חוטב עצין" ו"שואב מימין", שמתאחדים כולם יחד - "קהל גדול"²¹⁷.

ובזה תלויה גם הגאולה של בני ישראל (יחד עם הגאולה דשכינתא בגלותא) - "קהל גדול ישובו הנה", וכפי שמפרט לפני-זה: "בם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו", ומכולם יחד נעשה "קהל גדול" ש"ישובו הנה", כשנזכה בקרוב לגאולה שאין לה הפסק, על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.

* * *

(214) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חנ"ב ע' 34. וש"נ.

(215) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל פ"א (דרמ"צ

כח, ב). וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ו ס"ט (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ו ע' 336). וש"נ.

(216) איוב ד, יח.

(217) ירמ' לא, ז.

(208) איוב ה, ז.

(209) סנהדרין צט, ב.

(210) ראה רמב"ם הל' תפלה ספ"ה. וראה גם שער הכולל

פלי"ו ס"ב וס"ו. וש"נ.

(211) ב"ר פיי"ג, ו.

(212) נח ח, כב.

(213) סנהדרין נח, סע"ב.

- לב. ישנן נקודות משותפות בכל המצוות, כמו ענין ה'קבלת עול' שהוא בכל המצוות בשוה, וכפי שאומרים בנוסח הברכה בכל מצוה: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", שבוה מתבטא ענין ה'קבלת עול'.
- וכמו־כן ישנם סוגי מצוות שיש נקודות משותפות ביניהם, כמו הענין ד"מועדים לשמחה" שהוא בכל ה'ימים טובים' בשוה, וכן הענין דאיסור מלאכה, וענין התפילה, שהם בכל ה'ימים טובים' בשוה.
- אבל יש גם ענינים שבהם מתבטא יחודו של 'יום טוב' זה משאר ה'ימים טובים', ולכן מצינו הלכות ומנהגים שישנם ב'יום טוב' זה, ולא בשאר ה'ימים טובים'. ובנידון־דידן, ישנם הענינים המיוחדים של חג הפסח.
- לג. ענין²¹⁸ מיוחד בפסח - שאינו בכל המצוות התלויות בזמן - שמי שלא עשה את הפסח במועדו - ארבעה עשר לחודש הראשון, יכול לעשותו בארבעה עשר לחודש השני.
- והנה ענינו ברוחניות הוא עבודת התשובה. וכמו שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹⁹: "פסח שני ענינו איז - עס איז ניטאָ קיין "פאַרפאַלען", מען קען אַלע מאָל פאַריכטן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, און אפילו "לכם"²²⁰, אַז דאָס איז געווען ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין".
- והנה אף שבדרך הפשט תיבת "לכם" שבכתוב קאי אדלעיל מיניה²²⁰ - "טמא גו' או בדרך רחוקה", והוא אשר זדונו היתה בזה שהיה טמא או בדרך רחוקה (וכלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר "אַז דאָס איז געווען ברצונו"), הנה לפי ההלכה, גם כשזדונו היה בענין הקרבת הפסח גופא (דגם כשהיה טהור ובדרך לא היה, ומכל־מקום חדל לעשות הפסח), כשעושה פסח בי"ד אייר, נפטר הוא מן הכרת²²¹. ולא עוד - אלא שלא מצינו בשום מקום, דאם אינו מקריב קרבן הפסח, וסומך על זה שפסח שני יפטרנו - לא יועיל לו.
- ועל־פי־זה, מעלה בפסח שני על כללות ענין התשובה, ד"האומר אחטא ואשוב כו' אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²²² [ויש אומרים שמה שגם לדעת רבי, אשר עיצומו של יום מכפר גם לשאינם שבים - אכרת דיום־כיפור גופיה לא מכפר²²³, הוא לפי ש"אין קטיגור נעשה סניגור"²²⁴], ופסח שני משלים ומתקן גם איסור כרת של אי־הקרבת הפסח גופא²²⁵.
- לד. והנה הטעם מה שענין התשובה אַז "עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלען" נרמז בענין הפסח דוקא, אשר דוקא פסח יש לו תשלומין, הוא לפי שיציאת מצרים היא לידתם של בני ישראל, כמבואר בנבואת

בשלשת ימי אפלה (שמו"ר פי"ד, ג. רש"י בא יו"ד, כב) - אף ששאר הרשעים, ואפילו עובדי ע"ז (ראה ילקוט ראובני בשלח יד, כז. זח"ב קע, ב. תנחומא תשא יד) יצאו ממצרים (והרי הרצון לא לצאת ממצרים אינו בערך כלל לחטא ע"ז) - כי הרצון לא לצאת ממצרים הוא בענין זה גופא ואין קטיגור נעשה סניגור*.

(225) דוגמא לזה מצינו גם בענין "אחטא ואשוב", דאף ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - "הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא" (אגה"ת פי"א ק, ב). וראה תניא פכ"ה (לב, סע"א), ואין קטיגור נעשה סניגור - מכל־מקום אם דחק כו' מקבלין תשובתו (אגה"ת שם). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הערה 16, שי"ל דתשובה דדחק היא נעלית יותר מיו"כ. ואפשר שעד"ו הוא גם בנוגע לפסח שני (ובאופן נעלה יותר, שלכן אין בזה מלכתחילה כל הענין ד"אין מספיקין").

וגם בענין גאולת הרשעים שאינם רוצים ליגאל (ראה בהערה שלפנ"ז) - כן הוא. וכמו שדובר כמה פעמים (וראה בארוכה לעיל סי"ג. וש"נ) בפירוש "אילו הי' שם לא הי' נגאל", שדוקא "שם", במצרים (קודם מ"ת) לא הי' נגאל, אבל בגאולה העתידה (מכיון שעכשיו הוא כבר אחרי מ"ת), יגאלו כולם, גם אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים*.

(218) מכאן עד סוסל"ח - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ב ע' 216 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(219) שיחת פסח שני תש"א ס"ה (סה"ש תש"א ע' 115) - נעתק ב"היום יום" יד אייר.

(220) בהעלותך ט, יו"ד.

(221) רמב"ם הל' ק"פ פ"ה ה"ב. (ואף דבסהמ"צ מ"ע נז כותב שלדעת רבי לא נפטר מחיוב כרת, עיין בביאור הרי"ף פערלא מ"ע נז (רמ, ג), שהרמב"ם חזר בו).

ברש"י פסחים צג, א ד"ה תשלומין דראשון: "חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני". ובצל"ח שם, שרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי. אבל באור חדש שם, שרש"י כתב כן אליבא דרבי דוקא, ולא אליבא דרבי.

(222) יומא פה, ב (במשנה).

(223) שבועות יג, א. כריתות ז, א.

(224) ברכות נט, רע"א. וש"נ. וראה צפנת פענח - להרצובי - הל' יבום פ"ד ה"כ.

וגם בענין יצי"מ (השייך לפסח - ראה להלן הערה 227) מצינו כן, שאותם הרשעים שלא היו רוצים לצאת ממצרים, מתו

- יחזקאל²²⁶. ולכן רצה הקב"ה אשר כל אחד ואחד - גם מי שהזיד בראשון - יוכל לעשות את הפסח, כי
 2 אם יחסר לו ענין הלידה²²⁷, הרי יחסר אז כל מציאותו.
- ועל-פי-זה יובן מה שהחיוב דפסח שני הוא גם על גר שנתגייר וקטן שהגדיל בין פסח ראשון לשני²²⁸
 4 - אף שאין שייך בהם הטעם דתשובה, שהרי לא הוזקקו לראשון - כי מכיון שפסח הוא ענין הלידה,
 5 זיכתה התורה גם את הגר והקטן במצוה זו, שעל-ידי שיעשו את הפסח השני ישלימו את ענין (פסח
 6 ראשון²²⁹, ענין) הלידה.
- לה. אמרו רבותינו ז"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"²³⁰. ושאלה הלכה למעשה: כשנבנה
 8 בית-המקדש בין פסח ראשון לשני²³¹, אם נתחייבו בעשיית פסח שני.
- והנה פלוגתא דתנאי היא בירושלמי²³²: "ניתן לישראל לבנות בית-הבכירה (בין פסח ראשון לפסח
 9 שני) כו", ולדעת רבי יודא - עושין פסח שני.
- ולחצור דרך אגב, דלכאורה היה צריך ליכתב "ניתן לישראל בית-הבכירה" - כי הרי הבית השלישי
 11 "בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים"²³³, ועל-דרך-זה במדרש תנחומא²³⁴, בזהר²³⁵ ועוד,
 12 אלא דהירושלמי לשיטתיה במגילה²³⁶ דהגליות יבואו ויבנוהו. ויותר מפורש ב'ויקרא רבה'²³⁷ דמשיח
 13 יבנהו. וכן פסק הרמב"ם הלכות מלכים²³⁸.
- לו. והנה ידוע ד"במה שאנו יכולין להשוותם (בבלי וירושלמי) יש לנו להשוותם" אפילו בענין
 15 דפליגי²³⁹, ואפילו בפירוש שיהיה רחוק קצת²⁴⁰ - וגם בנידון-דין יש לומר, שגם הבבלי סבירא-ליה
 16 כהירושלמי²⁴¹,
- אף שנפסק הדין לענין רובן זבין ומיעוטן טמאי-מתים (וכן לענין שליש טהורים, שליש זבין ושלש
 18 טמאי-מתים²⁴²) ש"הואיל ולא עשה רוב הקהל בראשון, לא יעשו אלו המיעוט הטמאים למת את
 19 השני"²⁴³. - ומסתייע אני בכמה מהבא לקמן - בדברי ה'מנחת חינוך' (מצוה שפ). עייין-שם.
- דהנה לשון הגמרא "איש נדחה לפסח שני, ואין ציבור נדחה לפסח שני"²⁴⁴ "ורובא לא מדחו לפסח
 21 שני"²⁴⁵ (ולא "לא עבדי פסח שני"), משמע שהדיוק בזה הוא, דהא דליכא פסח שני בציבור, אינו דין
 22 בפסח שני (שהתורה לא ניתנה לציבור ענין פסח שני), כי-אם דין הוא בפסח ראשון²⁴⁶ (בדחייתו).

(236) פ"א הי"א. ומש"כ בברכות (פ"ד ה"ג) "ובאש אתה
 עתיד לבנותה" - מדבר בירושלים.
 (237) פ"ט, ו.
 (238) פ"א בתחלתו ובסופו. וראה לקו"ש ח"א ע' 185,
 ובהנסמן שם.
 (239) תוד"ה והאמר יומא (פז, ב).
 (240) ראה יד מלאכי כללי שני התלמודים ס"י. וש"נ.
 (241) ראה מכתב סיון שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' קפ).
 (242) פסחים פ, ב. רמב"ם הל' ק"פ פ"ז ה"ו.
 (243) רמב"ם שם ה"ד (כדעת רב פסחים פ, א).
 (244) פסחים סז, א. ודלא כל' הספרי בהעלותך (ט, יג):
 "היחיד עושה כו' עושים כו'". וראה צפנת פענח שם (בהעלותך
 ע' צח). עיי"ש.
 (245) פסחים פ, ב. וממ"ש הרמב"ם שם ה"ו "שהרי מיעוט
 עשו בראשון, כמו שבארנו" - שכוונתו ב"כמו שבארנו" היא
 להלכה ד' (וראה בארוכה בביאור הרי"ף פערלא מ"ע נז (רמז, א
 ואילך)) - מוכרח שהדין "רובא לא מדחו כו'" הו"ע אחד עם הדין
 (פסחים פ, א) "כל היכא דלא עבדי ציבור בראשון, לא עבדי יחיד
 בשני". (ודלא כפירש"י "הואיל וטהרו זבין עכשיו כו'". שלדעתו
 הם שני דינים שונים, כמוכן). ומזה מוכח שפירוש "כל היכא דלא
 עבדי כו'" הוא שלא עשו מפני שנדחו, כדלהלן בפנים.
 (246) ועפ"ז תובן פשוטו ל' הש"ס בפסחים (בכ"מ) דחשבון

(226) יחזקאל טז. עיי"ש.
 (227) כי כללות הענין דיצי"מ, קשור הוא עם ענין עשיית
 הפסח. ולכן כללות החג דיצי"מ נקרא בלשון חכמים על שמו -
 חג הפסח. ולפי פירוש התיב"ע (בהעלותך ט, יב) - גם בלשון
 התורה נקרא כן.
 (228) דעת רבי - פסחים צג, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ה ה"ז
 (וראה לקו"ש חל"ג ע' 60. וש"נ).
 (229) ואף שהטעם מה שגר שנתגייר וקטן שהגדיל חייבין
 בפסח שני הוא לפי שרגל בפני עצמו הוא (פסחים שם),
 מכל-מקום הרי ענינו הוא תשלומין לראשון. שהרי כל שעשה את
 הראשון אי-אפשר לו להתחייב בשני (עיי' ביאור הרי"ף פערלא
 ריש מ"ע נ"ו), ולא עוד, אלא שגם בלא עשה את הראשון, החיוב
 דפסח שני הוא היכא דעבדי ציבור בראשון. ועיי' להלן.
 (230) ר"ה יא, רע"א. וכן סתם בשמור"ר פט"ו, יא. ובזח"ג
 (רמט, א) דכן אוקמה מרי מתניתין.
 (231) ראה ר"ה ל, א: "דאיבנא בחמיסר".
 (232) פסחים פ"ט ה"א [לגירסת ופי' המנ"ח מצוה שפ].
 תוספתא פסחים פ"ח ה"ב.
 (233) רש"י ד"ה אי נמי (סוכה מא, סע"א). ועד"ז בר"ה שם.
 (234) הובא בתוד"ה אין (שבועות ט, ב). וראה תנחומא ס"פ
 פקודי).
 (235) ח"א כח, סע"א. ובכ"מ.

- 1 - ונפקא-מינה גם-כן באם בזמן פסח ראשון היו הנדחים מיעוט, ולזמן פסח שני - נעשו רוב (על-ידי
 - 2 גרים שנתגייירו בינתיים וכיוצא בזה) -
 - 3 ועוד דזה שנדחה - היינו שהתורה דוחה (ואוסרת) את עשיית הפסח מראשון לשני - כל זה הוא
 - 4 ב"איש" דוקא ולא בציבור. והוא בשני פנים: כאשר הם טמאי מתים, אין נדחים לפסח שני, ועושים את
 - 5 הפסח בראשון (בטומאה)²⁴⁷. וכאשר הם טמאי זבים וכו', נדחים הן לגמרי מעשיית הפסח ואין להם
 - 6 תקנה בפסח שני, כי בציבור לא ישנו בפסח ראשון ענין הדחיה לפסח שני.
 - 7 ואם כנים הדברים הנ"ל שההפרש בין יחיד לציבור הוא בענין דחיית התורה, שאין התורה דוחה ציבור
 - 8 לפסח שני - יש לומר שאם לא עשו הציבור את הפסח מצד סיבה צדדית²⁴⁸, וכמו בנידון-דין
 - 9 שאי-עשיית הפסח בראשון הוא מפני יד האומות, ולא מצד עיכוב התורה, חייבים הם בפסח שני. כי
 - 10 בעצם הענין דפסח שני לא מצאנו מפורש חילוק בין יחיד לציבור, רק בזה שאינן נדחין בפסח ראשון
 - 11 לפסח שני, כנ"ל. ועל-פי-זה - אין מחלוקת בין מסקנת הבבלי והירושלמי (ואפילו לדעת רבי יודא).
 - 12 ועל-פי-זה יומתק גם-כן מה ש"היכא דלא עבדי ציבור בראשון, לא עביד יחיד בשני", נקט הגמרא ברובן
 - 13 זבין דוקא, ולא כשאי-עשייתן הפסח היתה מצד סיבה אחרת.
 - 14 לו. והנה לדעת הר"ח (ויש גורסין - רבי יחיאל) דפריש²⁴⁹, דמקריבין קרבנות (פסח) בזמן הזה²⁵⁰,
 - 15 החיוב דפסח שני הוא גם אם יתמהמה חס-ושלום. כי אף שכולנו טמאי מתים²⁵¹ - לדעת רבי יודא פסח
 - 16 שני דוחה את הטומאה. וגם על-פי הפסק-דין דפסח שני אינו דוחה את הטומאה²⁵², על-דרך הנ"ל יש
 - 17 לומר, שבנידון-דין מקריבין פסח שני גם בטומאה. כי [נוסף שלכמה דיעות, הא דפסח שני אינו דוחה
 - 18 טומאה הוא לפי שבא ביחיד (שהרי אין ציבור נדחה לפסח שני), והיחיד אין טומאה נדחית מפניו גם
 - 19 בפסח ראשון]²⁵³, מכיון שהטעם מה שפסח שני אינו דוחה את הטומאה הוא "מפני טומאה דחיתו יחזור
 - 20 ויעשה בטומאה"²⁵⁴, ויש לומר, שזהו דוקא כשהתורה דחתו, וכהלשון "התורה חזרה עליו לעשותו
 - 21 בטהרה"²⁵⁴ (אף שיש לפרש - דכל ענין פסח שני ניתן מפני שהתורה חזרה כו'). אבל היכא שלא הקריב
 - 22 פסח ראשון מצד סיבה צדדית, עושה פסח שני גם בטומאה²⁵⁵.
 - 23 והנה אף שעדיין צריך-עיון בכמה מהנ"ל, ובמיוחד שרבו האוסרין להקריב פסח בזמן הזה²⁵⁶ ודחו
 - 24 ראיות המתירין - לפי עניות-דעתי יש להמנע ולא להיות ב"ד באייר בתוך ט"ו מיל סמוך לירושלים²⁵⁷,
 - 25 כיון שלדעת הר"ח מפריש, ישנו החיוב דפסח גם עכשיו, כנ"ל, ולדעת רבי - שהרמב"ם פסק הלכה
 - 26 כמותו - פסח שני הוא רגל בפני עצמו וחייבין עליו כרת²⁵⁸, ולשיטת הראב"ד²⁵⁹ גם מי שהיה ב"ד
 - 27 בניסן בדרך רחוקה, חייב כרת כשהזיד בשני אליבא דרבי. ומכל-שכן שלא לנסוע לירושלים תיבנה
 - 28 ותיכונן ל"ד אייר²⁶⁰. ואפילו אם תמצא לומר שאינו אלא ספק וספק ספיקא וכו'²⁶¹. וכמה וכמה זמן
 - 29 לפני פסח שני ולאחריו, לראות בטוב ירושלים עיר קדשנו ומקום בית מקדשינו²⁶².
-
- רוב ומיעוט תלוי במצב בזמן פסח ראשון. וכן פירש במנ"ח. ואף
שבמחצה טמאין ומחצה טהורין ונשים עודפות על הטהורים, אין
הטמאים עושים גם את השני (רמב"ם שם ה"ג) "מפני שהנשים
[בפסח] שני רשות, ונמצאו הטמאים מחצה ואין מחצה עושים את
השני" - עכצ"ל הפי' - ובהקדם דהרחי' בפסח ראשון יש בה ב'
פרטים: נדחה מפסח ראשון, נדחה ונתחייב אז לפסח שני, ופרט
השני אינו (בזמן פסח ראשון) בנשים - "שהנשים [בפסח] שני
רשות". והא דמסיים "ואין מחצה עושים את השני" ולא "נרחיין"
(כבתחילת הפרק) - הוא כלשון כל הלכה זו "עושים".
(247) פסחים סו, סע"ב.
(248) להעיר מהחילוק שבין נאנס בפסח ראשון למי שהי'
טמא (רמב"ם שם פ"ה ה"ב). גרדי דיתוי וכו'.
(249) כפתור ופרח פ"ו. וראה שו"ת חתם סופר יו"ד סרל"ו.
(250) ראה מכתב הנ"ל (אג"ק שם ע' קפא).
(251) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. לקו"ש חכ"ח ע' 137
הערה 43. וש"נ.
(252) פסחים צה, ב. רמב"ם סוף הל' ק"פ.
- (253) מאירי פסחים שם. וראה גם תוס' יומא נא, א ד"ה דוחה.
- אבל מל' הרמב"ם שם "מה בין פסח ראשון לפסח שני", משמע
קצת שהדין דפסח שני אינו בא בטומאה, הוא גדר בפסח שני
מצד עצמו (ולא מפני שבא ביחיד).
(254) פסחים שם.
(255) ודלא כמ"ש המנ"ח מצוה שפ קרוב לסופו. וראה מכתב
הנ"ל (אג"ק שם ע' קצט ואילך).
(256) וכ"מ בירוש' הנ"ל דהקרבת ק"פ תלוי' בבניית ביהמ"ח.
השק"ט בזה ראה בס' שנשמנו בשד"ח כללים סוף מע' ק'. תו"ש
בא (חי"ב ע' קנה).
(257) ראה מכתב הנ"ל (אג"ק שם ס"ע קפא ואילך).
(258) רמב"ם שם פ"ה ה"א.
(259) שם ה"ב.
(260) וכ"ש וק"ו שכ"ה בנוגע לפסח ראשון כבמכתב הנ"ל
(אג"ק שם ע' קצח ואילך).
(261) ראה מכתב הנ"ל (אג"ק שם ס"ע קצו ואילך).
(262) ראה מכתב י"ג אייר ה'תשל"ה (אג"ק ח"ל ע' ר):

לח. על-פי הנ"ל שפסח שני הוא ענין התשובה, יובן הטעם מה שאלו שנדחו מפסח ראשון לשני, יש להם הוספה על אלו שהקריבו את הפסח ב"ד בניסן, שהרי גם הם מחוייבים בט"ו בניסן בכל הדברים שבפסח ראשון, ועוד נוסף להם הפסח שבחודש אייר - כי מכיון שבמקום שבעלי-תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו²⁶³, לכן ישנה הוספה באלו שנדחו מפסח ראשון לשני - בעלי-תשובה - על אלו שהקריבו את הפסח במועדו - צדיקים.

ויתן השם-יתברך, שבקרוב נזכה לנחמה ד"אנכי אנכי הוא מנחמכם"²⁶⁴, ב' פעמים אנכי, שלמעלה מ"אנכי הוי' אלקיך"¹²⁵ דמתן-תורה (אנכי פעם אחת) - כמעלת בעלי-תשובה (על צדיקים) שנאמר²⁶⁵ בהם "אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך" (אנכי אנכי ב' פעמים) - בגאולה האמיתית והשלמה, על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש, בעגלא דידן.

* * *

לט. ישנו עוד ענין בפסח שני:

ובהקדים הקושיא בפשוטם של כתובים: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח גו' ויאמרו גו' אנחנו טמאים לנפש אדם, למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו"²⁶⁶ - הרי העובדה ש"אנחנו טמאים לנפש אדם" הוא הטעם לכך ש"לא יכלו לעשות הפסח", ואם-כן היה צריך להיות סגנון דיבורם באופן שלמדות ש"אנחנו טמאים לנפש אדם", מכל-מקום "למה נגרע כו'", ולא ש"אנחנו טמאים לנפש אדם" הוא טעם שלכן "למה נגרע"?

וכבר דובר פעם²⁶⁷ בארוכה בביאור הענין בפשוטו של מקרא - שטענתם היתה שכיון ש"אנחנו טמאים גו'" מצד ציווי ה', לכן "למה נגרע לבלתי הקריב גו'":

אילו היתה הטומאה מרצונם (ולא בגלל ציווי ה'), לא היתה להם טענה "למה נגרע לבלתי הקריב גו'". ואפילו אם היו טהורים, ואף-על-פי-כן היה הקב"ה אומר להם שלא להקריב, לא היתה להם שום טענה, שכן "אם כה יאמר ה' לא חפצתי - הנני"²⁶⁸;

אבל כיון שסיבת הטומאה היתה בגלל שקיימו ציווי ה' - שנשאו אורנו של יוסף, או ש"היו עוסקין בנדב ואביהוא" (להוציא אותם מהמשכן)²⁶⁹ - היתה צריכה להיות להם אפשרות להקריב קרבן ה' במועדו כמו כל בני ישראל, ועל-כל-פנים "למה נגרע", לא פחות משאר בני ישראל.

וענין זה נאמר בשייכות לענין הפסח דוקא:

כאמור לעיל (סעיף כט) - ישנן קושיות בתורה שיש להם מקום בשכל התורה, וכמו הקושיא "למה נגרע" שזהו חלק מהתורה, ועד שלמדים ממנה כמה הלכות. אבל אף-על-פי-כן, בנוגע לפועל לא התחשבו בקושיא זו, ואכן לא הקריבו קרבן פסח יחד עם כל בני ישראל, אלא שניתן להם פסח שני.

וענין זה - שלא מתחשבים אפילו עם קושיות שהם על-פי שכל התורה - נאמר בשייכות לקרבן פסח דוקא, כי ענין הפסח הוא לידת עם ישראל (כנ"ל סעיף לד), וההתחלה בזה הוא ענין העבודה - "תעבדון את האלקים", שזהו ענין ה'קבלת עול'²⁷⁰.

* * *

ג. "בהמשך להשקו"ט.. בשיחת אחש"פ תשכ"ח.. נשתנה המצב.. ולכן גם אין מקום שלא להיות בער"פ או ב"ד באייר קרוב לירות"ר.

(263) פסק הרמב"ם הלי' תשובה פ"ז ה"ד (וראה סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה).

(264) ישע"י נא, יב.

(265) שם מג, כה. וראה לקו"ת נצבים מה, ד. דרושי ש"ש סה,

(266) בהעלותך ט, ו-ז.

(267) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ע' 298. וש"נ.

(268) שמואל"ב טו, כו. וראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ ס"פ פקודי.

(269) סוכה כה, סע"א ואילך.

(270) חסר הסיום (המו"ל).

- 1 מ. התחלת חג הפסח היא בענין הבנים - "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה", וזהו כל ענין הפסח -
- 2 "והגדת לבנך"²⁷¹, וגם כאשר הבן יודע (לא רק את הקושיא, אלא גם) את התירוצו, הנה הסדר הוא ש"הבן
- 3 שואל", ואז עונים לו, ועד שאפילו בנוגע לבן "שאינו יודע לשאול", הנה "את פתח לו"¹⁸³ - לא "והגדת
- 4 לו" או "אמור לו", אלא "פתח לו" דייקא - שעל-ידי-זה יבוא לשאול (ולא לומר לו ללא הקדמת
- 5 שאלתו), והיינו, שהכוונה היא שיחדל להיות "אינו יודע לשאול", וישאל גם הוא²⁷².
- 6 וגודל חשיבות ענין הבנים בחג הפסח - "הבן שואל" - רואים בזה שבלי-ברירה מתייחסים גם לבן
- 7 הרשע. והיינו, שאף-על-פי שבדרך כלל, הסדר בתורה הוא ש"ברשיעי לא עסקינן"²⁷³, ועל-אחת-כמה-
- 8 וכמה להגיש לו את הכסא השני... הנה בחג הפסח מקדישים את מלוא ההשתדלות לפעול עליו שיחדל
- 9 להיות רשע, ועד שמושיבים אותו בסמיכות לבן החכם, כדי שיושפע ממנו (והיינו, שנוסף על השפעת
- 10 אביו, יושפע גם מחבירו החכם. כי לפעמים יכול לקבל השפעה מהבן החכם עוד יותר מאשר מאביו).
- 11 מא. ועל-פי מה שכתוב²⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", וכמבואר בזהר²⁷⁴ ש"כל אתין
- 12 ונסין וגבוראן" שהיו ביציאת מצרים יהיו גם לעתיד-לבוא - הרי מובן שכן הוא גם בנוגע להדגשה על
- 13 ענין הבנים שהיתה ביציאת מצרים (שהרי כאשר פרעה טען "לכו נא הגברים גו"²⁷⁵, השיב לו משה
- 14 "בנערינו גו' בבנינו ובבנותינו גו' נלך"²⁷⁶), שכן יהיה גם בזמן ד"אראנו נפלאות".
- 15 וכפי שמצינו בנבואת הגאולה (בהפטרת אחרון-של-פסח) - שבביאת המשיח יקויים היעוד "לא ירעו
- 16 ולא ישחיתו בכל הר קדשי"⁵⁰, והסימן על זה: "ונער קטן נוהג במ"²⁷⁷, והיינו, שגם "נער", ולא רק נער
- 17 חכם, או על-כל-פנים נער שהגיע לחינוך, אלא "נער קטן" - גם הוא יהיה "נוהג במ".
- 18 ויתירה מזה, כפי שממשיך בכתוב²⁷⁸: "ושעשע יונק (תינוק היונק) על חור פתן ועל מאורת צפעוני
- 19 גמול (תינוק הנגמל משדי אמו) ידו גו' (יושיט שם ידו ולא יזק), היינו, לא רק "נער קטן", אלא גם
- 20 תינוק הנגמל משדי אמו ("גמול"), ואפילו "יונק" (במשך כ"ד ירחי יניקה); אלא ש"יונק" ו"גמול" - רק
- 21 לא יזוקו מהנחש כו', ואילו "נער קטן" (מאז שנגמל משדי אמו עד לבר-מצוה) - לא זו בלבד שלא
- 22 יהיה ניזוק מהם, אלא עוד זאת, שיהיה "נוהג במ"²⁷⁹.
- 23 מב. ולהעיר, שאף-על-פי שהרמב"ם²⁸⁰ כותב ש"זה שנאמר בישעיהו²⁷⁷ וגר זאב עם כבש.. משל
- 24 וחידה.. וכן כל כיוצא באלו הדברים בענין המשיח, הם משלים" - הנה:
- 25 (א) כבר השיג עליו הראב"ד: "והלא בתורה²⁸¹ והשבתי חיה רעה מן הארץ". ואין לומר שגם פסוק
- 26 זה אינו אלא משל (כפי שרוצים לתרץ את דברי הרמב"ם²⁸²) - שהרי יש בזה פלוגתא בספרא: "רבי
- 27 יהודה אומר מעבירים מן העולם, רבי שמעון אומר משביתן שלא יזוקו", ואם אין זה אלא משל בלבד,
- 28 לא שייך שתהיה בזה פלוגתא תנאים²⁸³.
- 29 (ב) מפורש בזהר²⁸⁴ שמה שאמרו רבותינו ז"ל²⁸⁵ "אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד
- 30 מלכיות בלבד", הרי זה רק בנוגע לעמי הארץ, אבל בנוגע לשאר בני ישראל יהיו כל הנסים והנפלאות
- 31 שנימנו בנבואת הגאולה - כפשוטן.
- 32 ואף-על-פי שידוע הכלל שכאשר יש מחלוקת בין פוסקים למקובלים, הלכה כהפוסקים²⁸⁶, הרי ישנו

(279) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ד סל"ו ואילך (תורת מנחם
- התוועדות חל"ט ע' 342 ואילך).
(280) ה' מלכים רפ"ב.
(281) בחוקותי כו, ו.
(282) ראה רדב"ז שם.
(283) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 193.
(284) ח"ג קכה, א (ברע"מ).
(285) ברכות לד, ב. וש"נ.
(286) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סכ"ח. וש"נ.

(271) בא יג, ח.
(272) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ד (תורת מנחם -
התוועדות חנ"ב ע' 254). וש"נ.
(273) ראה יומא ו, א. וש"נ.
(274) ח"ב ט, א.
(275) בא יו"ד, יא.
(276) שם, ט.
(277) ישע"י יא, ו.
(278) שם, ח (ובמצו"ד).

כלל נוסף, כפי שכותב רבינו הזקן בריש הלכות מכירת חמץ²⁸⁷ (בנוגע לנוסח שטר המכירה), ש"הרבה מספרים הראשונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל.. ולזאת ודאי אין לסמוך כו",² כי אילו היו האחרונים רואים דברי הראשונים, היו פוסקים כמותם, ולכן פוסק רבינו הזקן באופן אחר מכמו שנהגו לפניו. וכפי שמצינו גם בגמרא, שבתחילה היתה הדעה הרווחת באופן מסויים, וכאשר נתברר לאחר זמן שמקדמת דנא פסקו באופן אחר, אזי חזרו ופסקו כמקודם.

ובנוגע לענייננו:

הרמב"ם אינו מביא מספר הזהר, שנתגלה רק בזמנים שלאחרי-זה - קודם הגאולה, כי "בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר.. יפקון ביה מן גלותא ברחמים"²⁸⁸. ומזה מובן, שלאחרי שנתגלה ספר הזהר, המסקנא אינה כדברי הרמב"ם (ובפרט שבזמן הרמב"ם גופא חלק עליו הראב"ד, שלמד קבלה, כידוע בדברי ימי ישראל מהימים ההם²⁸⁹), אלא כפי שמוכח בכמה מקומות בדברי האחרונים, ועל-אחת-כמה - וכמה בקבלה וחסידות, שכל פרטי הענינים ד"וגר זאב עם כבש וגו' ונער קטן נוהג במ", עד "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם"²⁹⁰, הרי הם כפשוטם²⁹¹.

מג. ועל-פי המדובר כמה פעמים שהגאולה העתידה תלויה במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות⁷⁶, הרי מובן, שעל-כל-פנים מעין זה צריך להיות גם במשך זמן הגלות, ובזה תלויה ההנהגה דלעתיד-לבוא ב"מדה כנגד מדה"²⁹² (כדברי הגמרא²⁹³ "אף-על-גב דמדה בטילה, במדה לא בטיל") - כפי ששייך גם בנוגע לחינוך ילדי ישראל:

אף-על-פי שחייב החינוך על-פי דין מתחיל משהגיע לחינוך - הרי עוד לפני-זה, משהתינוק מתחיל לדבר, אביו מלמדו תורה²⁹⁴ (וגם זה נכלל במצות החינוך), והרי הזמן שהתינוק מתחיל לדבר הוא בגמר זמן היניקה - "גמול" (תינוק הנגמל משדי אמו).

ונוסף על החינוך באופן ישיר, הנה עוד לפני-זה, משעה שנולד - "יונק" - ישנו כבר ענין החינוך שלא באופן ישיר - על-ידי-זה שכללות הנהגת הבית היא כדבעי למהוי, כי אף-על-פי שהילד אינו שייך עדיין לענינים של הבחנה, כך שהנהגת ההורים אינה נוגעת אליו לכאורה, הרי האמת היא שהנהגת ההורים נוגעת לילד מהרגע הראשון²⁹⁵.

וכפי שמוכח גם ממצות מילה - שקיומה מיד ביום השמיני ללידתו (לא כמו בני קטורה שמלים לאחר-יזה), שכבר אז נעשית "בריתי בבשרכם"²⁹⁶ באופן שאינו ניתן לשינוי. ובאמת היתה המילה צריכה להיות לפני יום השמיני, אלא שאי-אפשר לעשות זאת מפני חלישות הגוף (כדברי הרמב"ם²⁹⁷), ומזה מובן, ששבעת הימים הראשונים הם הכנה ליום השמיני שבו נעשית המילה.

[וכן בנוגע לאשה - שאינה פטורה ממצות מילה, אלא "כמאן דמהילא דמיא", שלכן כשרה למול, כיון שהיא בכלל "המול ימול"²⁹⁶ ("מי שהוא מהול ימול אחרים")²⁹⁸, ואדרבה, מיד בלידתה יש אצלה ענין המילה, מבלי צורך להמתין עד ליום השמיני²⁹⁹].

ועל-פי-זה מבואר הטעם שבנוגע לכל מצוות-עשה אין עונש כרת, מלבד מילה ופסח³⁰⁰:

(294) סוכה מב, א. ספרי עקב יא, יט.
(295) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ד סנ"א (תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 358). ח"נ ע' 43. וש"נ.
(296) לך-לך יז, יג.
(297) מו"נ ח"ג ספמ"ט.
(298) ע"ז כז, א (ובפירש"י).
(299) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 238. וש"נ.
(300) משנה כריתות בתחילתה. וראה גם שיחת אחש"פ תשכ"א סכ"ג (תורת מנחם - התוועדויות ח"ל ע' 263). וש"נ.

(287) נדפסו לאחר ה' פסח (בהוצאה החדשה - ע' תנג).
וראה גם בשו"ע חיו"ד שלו סקפ"ט סי"ג סקמ"ג.
(288) זח"ג קדר, ב (ברע"מ). הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.
(289) ראה הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עה"ח). ועוד.
(290) יואל ג, א.
(291) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"נ ע' 56. וש"נ.
(292) סנהדרין ז, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.
(293) סוטה שם.

- 1 מצות מילה ענינה לפעול התקשרות עם הקדושה באופן של "ברית עולם"²⁹⁶ החל מרגע הלידה (ורק
- 2 מצד חלישות הגוף ממתינים עד יום השמיני). ומזה מובן, שמצות מילה נוגעת לכללות ענין החיות.
- 3 ולכן, העונש על העדר קיום מצות מילה הוא ענין הכרת - היפך החיות.
- 4 ועל-דרך-זה בנוגע לפסח, שבו היתה לידת עם ישראל (כנ"ל סעיף לד), ולכן הרי זה קשור גם-כן
- 5 עם נקודת החיות.
- 6 וזוהי גם השייכות בין מצות מילה לפסח - שתי המצוות שניתנו לבני ישראל בצאתם ממצרים, "דם
- 7 פסח ודם מילה". שנאמר³⁰¹ מתבוססת בדמיך, בשני דמים³⁰², ואכילת הפסח תלויה במילה, שהרי "כל
- 8 ערל לא יאכל בו"³⁰³.
- 9 ובאופן כזה צריך להיות ענין החינוך, החל מ"גמול" ואפילו "יונק" - שלא להתפעל מהעולם כו',
- 10 ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע ל"נער קטן", שהוא יהיה "נוהג במ", להנהיג את חבריו, ולא שהם ינהיגו
- 11 אותו כו'.
- 12 וענין זה נעשה על-ידי נשי ישראל - שהן אלו שמתעסקות בחינוך הבנים והבנות, "אקרויי בנייהו
- 13 לבי כנישתא כו"³⁰⁴, באופן שילכו בדרך המוליכה אל "הר קדשי"⁵⁰, כמו ביציאת מצרים, שהנשים
- 14 הצדקניות שבאותו הדור העמידו תינוקות ש"הם הכירוהו תחילה"¹¹⁹.
- 15 וזוהי ההכנה לקיום היעוד "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"⁵⁰, בגאולה העתידה, שאז "נודה
- 16 לך שיר חדש על גאולתנו כו"⁶³, "שיר חדש" לשון זכר, כמובא ב'תוספות' מדברי המדרש⁵⁶ ש"כל
- 17 השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר", כיון שהגאולה תהיה באופן של זכר, גאולה שאין
- 18 אחריה גלות - גאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו.
- * * *
- 19 מד. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.
- * * *
- 20 מה. דובר כמה פעמים שכיון ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", ישנו קשר בין יציאת
- 21 מצרים לגאולה העתידה, וכמובן ממאמר רבותינו ז"ל ש"אילו זכו" היתה היציאה ממצרים באופן של
- 22 גאולה שאין אחריה גלות³⁰⁵, והיינו, שיציאת מצרים שייכת לגאולה העתידה. וכן לאידך, שזכירת יציאת
- 23 מצרים צריכה להיות גם לעתיד-לבוא, "כל ימי חיך, להביא לימות המשיח"³⁰⁶, שגם אז יזכירו - על-פי
- 24 תורה - יציאת מצרים (באופן דטפל על-כל-פנים).
- 25 ומזה מובן, שגם בפסח גופא ישנם ב' הענינים - יציאת מצרים וגאולה העתידה, ובכללות - הימים
- 26 הראשונים דפסח קשורים עם גאולת מצרים, והימים האחרונים דפסח (ש"הכל הולך אחר החיתום"³⁰⁷)
- 27 קשורים עם הגאולה העתידה³⁰⁸.
- 28 וכיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה³⁰⁹ - הנה בימים הראשונים דפסח גופא, ישנם שני הענינים³¹⁰:
- 29 ב' כוסות ראשונים קשורים עם יציאת מצרים, וב' כוסות האחרונים קשורים עם הגאולה העתידה, שלכן
- 30 אומרים אז "שפוך חמתך", ובפרט לפי המנהג שקודם ברכת המזון מוזגים "כוסו של אליהו"³¹¹, מבשר
- 31 הגאולה, ועד לסיום הסדר בהכרזה "לשנה הבאה בירושלים", שקאי בפשטות על הגאולה העתידה.

(308) ראה שיחת ליל אחש"פ ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 72). וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ה (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ט ע' 370). וש"נ.

(309) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

(310) ראה גם שיחת אחש"פ הנ"ל (תורת מנחם - התוועדיות שם ס"ע 369). תורת מנחם - התוועדיות חנ"ב ע' 236. וש"נ.

(311) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות שם. וש"נ.

(301) יחזקאל טז, ו.

(302) מכילתא ופירש"י בא יב, ו.

(303) שם, מח.

(304) ברכות יז, א. וש"נ.

(305) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 230. וש"נ.

(306) הגש"פ, משם יב, סע"ב (במשנה).

(307) שם, א.

ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לימים האחרונים דפסח, שקשורים עם הגאולה העתידה - הכנה קרובה
 לגאולה, שלכן אוכלים באחרון-של-פסח "סעודת משיח"¹, והיינו, שענינו של משיח בא באופן של
 אכילה, שנעשית דם ובשר כבשרו. וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר³¹² בנוגע לשביעי-של-פסח ואחרון-של-
 פסח, שמהם לוקחים את ענין ההכנה לגאולה על כל השנה כולה.
 מו. וההכנה לזה היא - הפצת המעיינות חוצה, להפיץ המעיינות בכל מקום ומקום, אפילו ב"חוצה",
 באופן ש"מלאה הארץ דעה את הוי' גו'⁵⁰, ובוודאי ניתנו הכחות הדרושים לקיים ציווי זה מתוך הרחבה,
 באופן של חירות, שהרי עומדים ב"זמן חרותנו".
 וכללות הענין בזה - דכשם שב"מי צאתך מארץ מצרים" היה הסיום בענין ד"תעבדון את האלקים
 על ההר הזה"¹²⁷, שזהו ענין דמתן-תורה, כך גם ביציאה מהגלות, שאז יתגלו טעמי תורה²², שזהו ענין
 תורתו של משיח.
 ההתחלה בזה בגשמיות היתה על-ידי-זה ששלחו יהודים לארץ ישראל,
 - ומובן שאין זה חס-ושלום ענין של אתחלתא דגאולה³¹³; עדיין נמצאים אנו בגלות ממש, בעומק
 הגלות, בחושך כפול ומכופל, ואילו "אתחלתא דגאולה" תהיה - כפסק-דין הרמב"ם¹⁰ - רק לאחר
 ש"יעמוד מלך מבית דוד.. ויכוף כל ישראל.. ובנה מקדש במקומו", ורק לאחר-יזה "וקבץ נדחי ישראל".
 ועד אז, נמצאים עדיין בגלות, אלא שבגלות גופא צריך להיות מעמד ומצב ד"אוכל ושותה כדי צרכו"
 (כנ"ל סעיף כד).
 וכשם שעוד בזמן הגלות ישנו כבר הענין ד"טועמיה חיים זכו"³¹⁴, טעימת מאכלי השבת בערב שבת,
 על-ידי גילוי פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה, כלשון הזהר³¹⁵: "יתפרנסון", ובאופן של הרחבה,
 כפי שזה התחיל על-ידי האריז"ל, באמרו, ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"³¹⁶,
 ולאחר-יזה על-ידי הבעל-שם-טוב ורבינו הזקן וכו' ועד לנשיא דורנו, שהתעסק בהפצת המעיינות מתוך
 מסירות-נפש - כן הוא גם בנוגע לקיבוץ גלויות, "וקבצתים מירכתי ארץ גו'²¹⁷, שיהיה לאחר בנין
 בית-המקדש (כפסק-דין הברור בדברי הרמב"ם), שיש בזה הענין ד"טועמיה חיים זכו", על-ידי-זה שחלק
 מהם יצאו כבר והגיעו לארץ ישראל, ומתעסקים בעבודת האדמה.
 ובכן: יברך אותם השם-יתברך בתוככי כלל ישראל שיקויים אצלם היעוד "וישבתם לבטח
 בארצכם"³¹⁷, "ונתתי שלום בארץ גו' והשבתי חיה רעה מן הארץ"²⁸¹, ועד - "ואולך אתכם קוממיות"³¹⁸.
 אמנם, בינתיים נמצאים עדיין בעמקי הגלות ("טיפ טיף אין גלות"), אלא ש"חשף הוי' זרוע קדשו"³¹⁹
 - כפי שכתב רבי חיים ויטאל אודות האריז"ל²⁸⁹, וכן כתב כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות גילוי תורת
 החסידות הכללית על-ידי הבעל-שם-טוב ותורת חסידות חב"ד³²⁰, ולכן כל חסיד שהולך בעקבותיו, צריך
 להתעסק בהפצת התורה והפצת פנימיות התורה במיוחד, ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ובוודאי
 תומשך ברכת הוי' שיוכלו לעשות זאת מתוך חירות מכל הענינים המטרידים ומבלבלים.
 ועל-ידי-זה נזכה שיבוא משיח צדקנו ויוציא אותנו "מעבדות לחרות", ולפני-זה - "משעבוד
 לגאולה"³²¹, בקרוב ממש.

(316) אגה"ק שבהערה 288 (קמב, ב).
 (317) בחוקתי כו, ה.
 (318) שם, יג.
 (319) ישעי' נב, יו"ד.
 (320) אג"ק שלו ח"ד ע' שיג. וש"נ.
 (321) ראה לעיל סי"ז.

(312) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ה ס"ב (סה"מ תשי"א ע' 240)
 - נעתק ב"היום יום" כג ניסן, אסרו חג. וראה גם שיחת אחש"פ
 תשכ"ג סט"ו (תורת מנחם - התוועדויות חל"ו ע' 312).
 (313) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חנ"א ע' 213. וש"נ.
 (314) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.
 (315) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות
 ח"נ ריש ע' 83. וש"נ.

1 [ואחר-כך אמר:] לעת-עתה לא תיקנו ניגון על התיבות "שפוך חמתך". ולכן, יכריזו עתה "עד כאן
2 כוס ג'", וינגנו ניגון על הפסוק³²² "וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק", שתוכנו דומה לתוכן
3 הפסוק "שפוך חמתך".

4 [וצוה להכריז: עד כאן כוס ג', ומכאן ואילך מתחיל כוס ד'].

* * *

5 מזו. הניגון המתאים לכוס ד' הוא - הניגון השייך ל"נחלת יעקב"³²³, "נחלה בלי מצרים", כדברי
6 הגמרא³²⁴: "לא כאברהם כו' ולא כיצחק כו' אלא כיעקב שכתוב בו"³²⁵ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה",
7 דקאי על משיח [וקשור גם עם בית-המקדש השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא כו"]³²³, כמאמר רבותינו
8 ז"ל³²⁶ "לא כאברהם שכתוב בו הר.. ולא כיצחק שכתוב בו שדה.. אלא כיעקב שקראו בית"[³²⁷, עליו
9 נאמר³²⁷ "עלה הפורץ לפניהם".

10 ובפרט שענין זה שייך גם לזמן של "רעוא דרעוין"³²⁸ - שזהו הזמן שעומדים בו עתה, דכיון שעדיין
11 לא התפללו מעריב, הרי זה עדיין יום השבת, ש"מזמורו כפול" - "מזמור שיר ליום השבת"³²⁹.

12 ולהעיר, שכן הוא גם ב"למנצח בנגינות מזמור שיר"³³⁰, שעל זה מביא ה'צמח צדק'³³¹ מה שכתב
13 האלשיך (תלמיד האריז"ל, שאמר עליו שנשמטו היא מעולם הדרוש³³²), ש"מזמור זה (ש"הוא נכבד מאד
14 כנודע"³³³) ידבר על ימות המשיח.. אז יוכלו שני דברים. אחד, שפע ברכת טוב לישראל. שנית, אשר
15 יתקדש שמו יתברך בעולם כי ישפוט עמים מישור, ועל ב' הדברים אמר מזמור שיר, מזמור על הראשונה,
16 שיר על השנית", ומבאר ה'צמח צדק', ש"מזמור הוא שיר של המלאכים, ושיר הוא של הנשמות",
17 ונעשה שיר אחד, על-ידי התאחדות שני הענינים - על-דרך מה שנתבאר לעיל (במאמר³³⁴) אודות
18 ההתאחדות של האורות והכלים, נפש האלקית ונפש הבהמית, נשמה וגוף, ובאופן שנמשך שפע ברכת
19 טוב לישראל (כדברי האלשיך), ועל-ידם - לכל העולם, ועד לקיום כל היעודים שעתידיים להתקיים
20 בגאולה העתידה לבוא, שתהיה באופן ד"לעבדו שכם אחד"³³⁵. ובהתאם לכך, ינגנו עתה הניגון "ופרצת".

21 [אחר-כך צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג' פעמים),
22 והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי".

23 לאחר ברכת המזון, תפלת מעריב והבדלה - חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל הנאספים
24 שיחיו מ"כוס של ברכה".

25 טרם צאתו, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

(330) תהלים מזמור סז*. וראה גם ד"ה ויאמר לו יהונתן דש"פ
שמיני פ"ה (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ס"ע 326 ואילך).
(331) אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ ע' רכו.
(332) ראה שה"ג (להחיד"א) ערך ר' משה אלשיך. וראה גם
תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ריש ע' 144. וש"נ.
(333) לשון ה"כותרת" למזמור.
(334) ד"ה כימי צאתך - פ"ח ואילך (תורת מנחם -
התוועדויות חנ"ב ס"ע 271 ואילך).
(335) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שבהערה 10.

(322) תהלים עה, יא.
(323) ישעי' נח, יד.
(324) שבת קיח, סע"א ואילך.
(325) ויצא כח, יד.
(326) פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א. ועוד.
(327) מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר פפ"ה, יד
ובפירש"י שם.
(328) זח"ב פח, סע"ב.
(329) תהלים צב, א ובמדרש תהלים שם.

(*) להעיר שב"א ניטן שנה זו התחילו לומר מזמור זה (ראה סה"מ י"א ניטן ח"א בתחילתו). - המו"ל.

לקוטי שיחות חג הפסח כרך ז

מתורגם ללשון הקודש

25 אך תירוצ זה אינו מובן:

26 (א) בודאי יש אנשים שמתביישים להראות שהם
27 עמי הארץ ואינם בקיאים בהלכות, ובמיוחד אנשים
28 שבכל זאת יודעים לומר את ההגדה וכדומה, ואל
29 אנשים אלו אין הבקיאיים באים. ואם כך, קיים החשש
30 לגביהם, שהם ילכו בחשאי אל הבקי ללמוד?

31 (ב) לפי זה יוצא, שבפשטות, גם בפסח קיים החשש
32 וצריך היה לקבוע תקנה זו, אלא שמפני שבית דין נהגו
33 לשלוח שליחים אל הבתים, לא גזרו גזירה זו בפועל.
34 אך דבר זה הוא חידוש מיוחד, שהגמרא, או, לפחות,
35 מפרשי הגמרא, ה"ראשונים", היו צריכים לצינו. ואילו
36 בפועל אין מוזכרת קושיה זו או הסיבה דלעיל, אלא
37 רק ב"אחרונים"!

ג.

לימוד ההלכות במקום קיום המצוה בפועל

38 תירוצ נוסף מופיע בדברי ה"אחרונים"⁸:

39 תקנת חכמים, שבראש השנה ובסוכות שחלים
40 בשבת לא יתקעו בשופר ולא יברכו על הלולב, אינה
41 עוקרת לחלוטין את מצות תקיעת שופר ונטילת לולב,
42 כי גם בשבת אפשר ללמוד את ההלכות של מצוות אלו,
43 וכל העוסק בתורת עולה כאילו⁹ הקריב עולה.

44 ואילו במצוות הפסח חייבות גם נשים¹⁰, וכיון
45 שנשים פטורות מתלמוד תורה¹¹, יוצא, שאם יקבעו
46 תקנה זו, תבוטלנה מצוות אלו אצל הנשים לחלוטין.

47 לפי זה אפשר לומר, שה"חידוש", שגזירת רבה
48 אינה קיימת בפסח שחל בשבת, אינו מופיע בגמרא
49 וב"ראשונים", כי מלכתחילה נקבעה תקנה זו רק כאשר

א.

תקנת חז"ל ביום טוב שחל בשבת

1 בכל חג יש ענינים יחודיים שבהם הוא נבדל
2 מהחגים האחרים. כך גם לגבי פסח, בכל שנה.
3 ובמיוחד כאשר הוא חל, כבשנה זו, בשבת, שאז ניכרת
4 יותר יחודיותו משאר החגים, כפי שיוסבר להלן.

5 בגמרא¹ נאמר, שאין תוקעים בשופר ב"יום טוב
6 של ראש השנה שחל להיות בשבת", כי "הכל חייבין
7 בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים... גזירה שמא יטלנו
8 בידו ויוליכנו אצל הבקי ללמוד ויעבירו ד' אמות
9 ברשות הרבים". ומסיימת שם הגמרא²: "והיינו טעמא
10 דלולב והיינו טעמא דמגילה", שמאותה סיבה – שמא
11 יעבירו – אין נוטלים את הלולב בסוכות שחל בשבת,
12 ואין קוראים את המגילה בפורים שחל בשבת.

13 שואלים ה"אחרונים"³: לפי זה צריך היה לגזור,
14 לכאורה, שגם בפסח שחל בשבת לא יאכלו מצה
15 ומרור, לא ישתו ארבע כוסות, ולא יאמרו את ההגדה,
16 ובמיוחד כאשר לגבי המצה והמרור ושתיית ארבע
17 הכוסות יש הלכות רבות ומפורטות, יותר מאשר בשופר
18 ובמגילה, ועל-אחת-כמה-וכמה בלולב, שאי-הבקיאות
19 בו הוא לגבי "נענועו או ברכתו"⁴?

ב.

בפסח הולכים הבקיאיים אל הבתים

20 בין התשובות לשאלה זו⁵:

21 בפסח הלכו הבקיאיים אל בתיהם של אלו שאינם
22 בקיאים, כדי לערוך עבורם את הסדר, ולומר עמם את
23 ההגדה⁶. ולכן אין קיים בפסח החשש "שמא ילך אצל
24 הבקי ללמוד"⁷.

(1) ר"ה כט, ב.

(2) וכ"ה גם בסוכה מב, ב. מגילה ד, ב.

(3) שואל ומשיב מהדורא ד' ח"א ס"ה. העמק שאלה לשאלות
שאלתא סז סכ"א.

(4) רש"י סוכה שם סע"ב.

(5) העמק שאלה שם.

(6) ראה רי"ף סוף מס' פסחים. טור או"ח סתפ"ד.

(7) עוד תירוצ בהעמק שאלה שם, שבליילה אין דרך לצאת כ"כ, ומשום
הכי לא גזרו במצה וכו' שהם בלילה (וע"פ סברא זו רוצה לחדש שגם
במגילה ה' מותר בעצם לקרות בליל שבת, ועיקר הגזירה היא מצד
הקריאה שביום, עיי"ש).

אבל קשה לומר כן, כי – בכדי לצאת י"ח מצה וכו' בודאי ילך לבקי
גם בלילה. ובפרט שהוא ליל שימורים.

(8) חמדת ישראל (להר' מאיר דן פלאצקי) בהקדמה.

(9) מנחות ק, א. ובפרט לפי דעת רבא במנחות שם (שלא רק כאילו
הקריב, אלא) ש"אינו צריך לא עולה כו'".

(10) פסחים מג, ב – בנוגע למצה. וראה שו"ע אדה"ז הל'
פסח סתע"ב סכ"ה ש"כל המצות הנוהגות בלילה זה אין חילוק בין
אנשים לנשים".

(11) קידושין כט, ב. הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

ואף שחייבות ללמוד הלכות הצריכות להן (הל' ת"ת שם) – הרי
באם יפטרון ממצוות אלו בפסח, שוב אין צריכות להן הלכות אלו עד
לשנה הבאה.

ותירה מזו י"ל (גם באם ילמדו ההלכות), דמכיון שהלימוד שלהן
הוא רק בכדי לידע את המעשה, היינו שהוא טפ"ל מעין הכשר מצוה –
אין זה פוטר מהמצוה עצמה (משא"כ באנשים).

11 שיש לומר¹⁴, שמצות קריאת מגילה נקבעה לאחר גזירת
12 רבה¹⁵, ולכן תיקנו במקרא מגילה מלכתחילה¹⁶ שכאשר
13 פורים חל בשבת, יקראו את המגילה ביום חול¹⁷,
14 הרי בנוסף לכך: אף לדעת רש"י¹⁸, שמלכתחילה
15 "י"ד הוקבע לפרזים" (אפילו כשחל בשבת), ו"חכמי
16 ישראל שאחר כנסת הגדולה" תיקנו שכאשר חל פורים
17 בשבת יקראו ביום חול,

18 הרי כיון שמקרא מגילה היא מצוה מדרבנן בלבד,
19 יש בכוחם של חכמים לעקור את המצוה לגמרי¹⁹, כי
20 "הם אמרו והם אמרו"²⁰. לעומת זאת, מצוות שופר
21 ולולב הן מדאורייתא, ואם לא תהיה אפשרות לקיימן
22 לפחות על ידי עיסוק בתורת שופר ולולב, הרי לא

1 אין היא מבטלת את המצוה לחלוטין, ואילו כאשר
2 המצוה נעקרת, מובן מאליו שהתקנה אינה קיימת.
3 אך גם תירוץ זה אינו מובן: לפי זה, הרי צריך היה
4 להופיע, בשולחן ערוך או בספרי הלכה אחרים,
5 שבראש השנה ובסוכות שחלים בשבת חובה ללמוד
6 את ההלכות של שופר¹² ולולב?

ד.

מקרא מגילה - מדרבנן

7 לכאורה, מתעוררת שאלה נוספת על התירוצ
8 שהובא לעיל: גם במקרא מגילה נשים חייבות¹³, ובכל
9 זאת נקבעה הגזירה של רבה גם על כך!
10 אך לאמיתו של דבר אין זה קושי כלל, כי בנוסף לכך

שהשבות דהוא משום גזירה דרבה (פסחים סט, א) היתה בימי משה.
(16) וכפשוטו המשמעות דלשון הש"ס (מגילה ה, א) "דערב שבת
זמנא הוא"****. ומה שס"ל לרבי "הואיל ונדחו כו" (אף שאין סברא
לומר שחולקים בזה מתי תיקנו שלא לקרוא בשבת), י"ל שפולגת רבי
ורבנן היא, שרבי סובר שהתקנה דמקרא מגילה (מצד עצמה) היא שבכל
שנה יקראו פורים ב"ד ומוקפין בט"ו, אלא שמצד גזירה דרבה דחו
(באותו זמן עצמו) תקנה זו. ורבנן ס"ל שמצד גזירה דרבה היתה התקנה
דמקרא מגילה, ששכשחול בשבת יקדימו את קריאתה. וראה הערה
הבאה.

(17) ועפ"ז תובן קושיית הש"ס (מגילה ד, ב) "וסבר רבי עיירות לא
דחינן ליום הכניסה והתניא חל להיות בשבת.. הואיל ונדחו עיירות
ממקומן ידחו ליום הכניסה"

— דלכאורה: הרי בביריתא זו עצמה אומר "הואיל ונדחו כו",
ומהיכי יתני לומר שגם כשחל פורים בערב שבת ידחו עיירות ממקומן?
— כי מכיון שהתקנה דמקרא מגילה היתה מלכתחלה שכשחל בשבת
יקראו בזמן אחר, לכן ס"ל להמקשן שכוונת רבי ב"הואיל ונדחו כו"
ממקומן" היא — דחי' שנדחו מזמנם שבכל שנה ושנה. ומכיון שס"ל לרבי
שהיא שנדחו מזמנם שבכל שנה נדחין ליום הכניסה, לכן מקשה שם
כשחל פורים בערב שבת ידחו ליום הכניסה בכדי שיהיו עיירות קודמין
למוקפין, כי כשיקראו שניהם באותו היום — הוא שינוי מזמנם שבכל שנה
(דוגמת "נדחו ממקומן").

וע"ז מחדש התרצן "התם זמנם שבת הוא כו", שפירוש "הואיל
ונדחו כו" הוא (לא מזמנם שבכל שנה, כ"א) מעיקר התקנה, כי לדעת
רבי, התקנה מצד עצמה היא לקרוא ב"ד בכל שנה, כבהערה הקודמת.
(18) מגילה ה, א.

(19) ובפרט שלא עקרו את המצוה לגמרי, ורק דחו אותה לזמן אחר.
(20) וכמו שמתרץ בחמדת ישראל — במפתחות והוספות בתחלתם.

אבל צ"ע בזה. כי מזה שמברכות ברכות התורה — לפי שחייבות
ללמוד מצות הצריכות להן (שו"ע אדה"ז אור"ח סוסמ"ז), משמע שלימוד
זה, אף שהוא רק בכדי לידע איך לקיים את המצוה, הו"ע של תורה*.
ולהעיר גם ממ"ש בסוסמ"ז שם "ובקריאת פ' התמיד הן שוות לאנשים",
ושם רסמ"ח: כאילו הקריבו כו'. וראה לקר"ש ח"ד ע' 37 ואילך.
(12) בנוגע לשופר, י"ל (בדוחק גדול עכ"פ) שזה נעשה ע"י אמירת
פסוקי שופרות.

ואף שהלשון במנחות שם הוא "כל העוסק כו", צ"ל שהעוסק לאו
דוקא — ראה תענית כז, ב: בזמן שקוראין כו'. (ובפרט שבב"י (אור"ח
סוס"א) הביא ב' מרז"ל אלו ביחד). וכן מוכח מזה שאומרים פרשת
העולה כו' קודם התפלה מטעם כל העוסק כו' כאילו הקריב (אור"ח שם)
— אף שלימוד התורה שקודם התפלה אינו בדרך התעסקות**.

ועפ"ז יומתק מה שאדה"ז (במהדו"ב סוס"א) מוסיף שדרשת כל
העוסק כו' היא ע"פ זאת התורה לעולה גו' (דלכאורה, למאי נפק"מ) —
שהוא לתרץ ולהכריח ש"עוסק" לאו דוקא, כ"א שתה"י "התורה לעולה".
— ולהעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"א.

(13) מגילה ד, א. אור"ח ר"ס תרפט.

(14) ראה טורי אבן (מגילה ה, א), שלדעת רב יוסף (ד, ב) שהטעם
דאין קוראין מגילה בשבת הוא "מפני שעניניהם של עניים כו", מוכרח
לומר שכן היתה התקנה מלכתחלה. כי מטעם ש"עניניהם כו" לא היו רבנן
בתראי יכולין לבטל זמן מקרא מגילה שציוו חכמים שלפניהם. עיי"ש.
ועפ"ז י"ל, שכי"ה גם לדעת רבה (ודלא כמ"ש בטו"א שם), כי דוחק
לומר*** שרבה ור"י חולקים בזמן תקנת הקדמת קריאת המגילה.

(15) ברש"י (הובא לקמן בפנים. וראה גם תשב"ץ ח"ג סי' חצור)
שתקנת הקדימה היתה מחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה, אבל במדרש
שכל טוב וירא (כב, יח): גזרו אנשי כנסת הגדולה על השופר ועל הלולב
ועל המגילה. ולהעיר מלקו"ת ר"ה נז, ג. ולהעיר מסמ"ג מ"ע רכז,

(* וכן מוכח גם ממז"ח (סנה' נט, א) עכו"ש שעסק בתורה ה"ה ככה"ג — שוהו מצד המעלה דתורה — אף שהלימוד שלו הוא רק בשבע מצות דידהו, בכדי לידע איך לקיימם.
(**) ולהעיר שנקרע זמן ת"ת (עיין בשו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס קנה) ומעלת לימוד התורה הוא לאחר התפלה, כידיע בענין שתהא תפלתו סמוכה למסתי (לקו"ת ברכה
צו, ב).

(***) להעיר גם ממ"ש התוס' (ד"ה ורב יוסף) "דאיכא נפקותא מיהא במקדש כו", ואילו להסו"א הרי יש נפקותא בכל משך הזמן עד שהיתה גזירה דרבה. — אף ש"ל.
שהתוס' נקטו נפקותא שישנה תמיד. וכיו"ב.

(****) מה שמקשה שם "ערב שבת זמנם הוא שבת זמנם הוא" — יש לומר:
(א) שהמקשה סבר שהא דנקט "זמנם" הוא ע"פ לשון הכתוב (מג"א ט, כז). והרי בפסוק שם קאי "זמנם" (משא"כ "בזמניהם" שם, ל' — ראה מגילה ב, א) רק על "שני
הימים האלה".

(ב) שהמקשה סבר, שגם לדעת רבנן, מה שמקדימין את קריאת המגילה (כשחל פורים בשבת) הוא בדרך דחי', כמו לרבי (ורק שלא ס"ל הטעם ד"הואיל ונדחו כו'
ידחו ליום הכניסה", ולכן דוחין רק ליום אחד). ומשו"ז מקשה "הא שבת זמנם הוא". ועל זה מחדש התרצן "לאפוקי מדרב"י. הא קמ"ל דערב שבת זמנם הוא", היינו
שלדעת רבנן, אי"ז בגדר דחי', כפנים ההערה.

הקדוש־ברוך־הוא מהווה תמיד את הבריאה מאין ליש²⁶, ותכלית הבריאה היא בשביל ישראל ובשביל התורה²⁷. לפיכך לא ייתכן מצב בבריאה או בקביעות הזמנים אשר יפריע לקיום תורה ומצוות, כך שהאדם לא יוכל לקיים מצוה שהוא חייב לקיימה, למרות שירצה לקיימה.

וכיון שגם בשבת חלה חובת תקיעת שופר, כדלעיל בסעיף ד', לא ייתכן שיהא צורך לחשוש "שמא יעבירונו", שהרי אז יוצא שהקדוש־ברוך־הוא קבע בבריאה מצב המחייב מניעה של המצוה של תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת. ומשום שדבר זה לא ייתכן, הכרחי לומר שאין לחשוש "שמא יעבירונו".

ומכך שחז"ל בכל זאת עוררו חשש זה, ותיקנו בגינו שבראש השנה שחל בשבת לא יתקעו בשופר²⁸, מוכיחה תורת החסידות, שבראש השנה שחל בשבת אין צורך בתקיעת שופר²⁹, כדלעיל.

ו.

בפסח אין אפשרות לחטא

מכך מובן בענינו, שלגבי פסח שחל בשבת לא תיקנו חכמים את הגזירה של רבה, כי הענינים הרוחניים ה"נמשכים" על ידי אכילת מצה וכדומה אינם "נמשכים" בשבת מאליהם. וכיון שגם בשבת זקוקים לאכילת מצה וכדומה, הרי זו הוכחה לכך שאין קיים כאן החשש "שמא יעבירונו..."³⁰.

וזוהי מעלת הפסח, והמצוות הקשורות בו, על שאר המועדים ומצוותיהם, שבחג זה אין קיים החשש אפילו לפגיעה בהלכה בשוגג³¹.

יעקרו אותן חכמים. ולכן לא גזרו חכמים גזירה זו לגבי אכילת מצה, שהיא מצות עשה מן התורה²¹, כיון שהיא חלה גם על נשים, כדלעיל, ואם תחול לגביה תקנה זו, תיעקר בכך לחלוטין מצות עשה מן התורה.

אך עדיין נותרה בעינה השאלה, כדלעיל בסעיף ג': מזה שלא כתוב בשום מקום שבר"ה ובסוכות שחלים בשבת קיימת חובה מיוחדת ללמוד הלכות שופר ולולב, הכרחי, לכאורה, שמפני החשש "שמא יעבירונו..." נעקרה מצות עשה מן התורה. ואם כך, מדוע לא נקבעה תקנה זו גם בקשר לאכילת מצה וכדומה בפסח שחל בשבת?

ה.

בשבת אין צורך בתקיעת שופר

להבנת הדברים בדרך החסידות, יש להקדים ולבאר שאלה המובאת בכמה מאמרי חסידות על כך שאין תוקעים בשופר בראש השנה שחל בשבת: כיצד דחו חז"ל מצות עשה מדאורייתא מפני החשש "שמא יעבירונו..."?

מכך מוכיחה תורת החסידות, שבראש השנה שחל בשבת אין זקוקים לשופר, כי השפעת הרוחני ש"נמשך" על ידי תקיעת שופר (לאחר חורבן בית ראשון). "נמשך" בשבת מצד עצמו, ללא תקיעת שופר.

ולכאורה לא מובן: ההלכה קובעת²², ש"יש כוח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה", ומדוע אפוא מתעורר הקושי "איך²³ דחו" או "איך²⁴ היה כוח ביד חכמים לעקור"²⁵?

ההסבר לכך הוא:

(21) ובמילא לא גזרו גם על שתיית ד' כוסות, כי אין תיקון ע"י אי שתיית ד' כוסות – שהרי גם אז ילך אצל הבקי ללמוד בנוגע למצה וכו'. ולחשוש להבקי במצה ואינו בקי בד' כוסות – לא שכיחא. ואדברה, שהרי באכילת מצה ישנם כו"כ דינים ועד לפלוגתא חכמים והלל.

(22) תוד"ה וחותם – ברכות טז, א. ובכ"מ.

(23) רד"ה יו"ט של ר"ה דשנת תרנ"ט, תרס"ה, תש"ג, ועוד.

(24) סידור רמ, ג.

(25) בלקו"ת ר"ה נו, א ובהמשך ר"ה תרס"ו בתחלתו, הלשון הוא: "מה ראו כו' והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת כו'". (ועפ"י הי' אפ"ל, שהקושיא היא למה עקרו את המצוה מאלו שאין לחשוש בהן שיעבירו ד"א – בשביל ההדיוטים כו' וע"ד שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה בחיורק). אבל בסידור שם ועוד – אינו מסיים "והלא החשש הוא להדיוטים כו'", ומוזה משמע שהקושיא היא גם על מה שביטלו את המצוה מאלו שיש עליהם חשש זה. ומ"ש בלקו"ת ובתוס"ו "והלא החשש הוא כו'" – היינו רק בכדי לחזק את הקושיא. ובהמשך ר"ה תש"ג בתחלתו, מפורש: ועוד זאת כו'.

(26) שעהיוה"א בתחלתו.

(27) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 159 הערה 62.

(28) ולהעיר ג"כ שדוחים ר"ה מלחול בימי אד"ו ולא דחו מלחול

בשבת (עכ"פ – בכדי שלא לרחות לפעמים לארבעה ימים (ראה שו"ת רש"י דלהלן) – במקום יום א' או וא"ו) מפני שופר ולולב [ראה ירושלמי סוכה פ"ד סוף ה"א (ובפרט לתוס' ר"ד (מהדור"ק) למגילה (ד, ב) ולמהרש"א פסחים (עא, א ד"ה ליל) הדדחי' מיום א' מפני ערבה – תקנה לאחר זמן]; אבל ראה תוד"ה לא (סוכה מג, ב) פירש לרש"י שו"ת סקנ"ג (ובהוצאת עהרנרייך – סוף הל' חוה"מ). שו"ת רש"י סק"ח].

ועוד ועיקר דאנו אין לנו למסקנא אלא דברי הרמב"ם (הל' קדח"ח פ"ז ה"ו) הדרחיות הם בכדי לפגוע ביום קיבוץ האמתי, ולכן גם צ"ל ג' ימים דחויים ובהפסק (יום) ביניהם. (וכדברי הלבוש או"ח סתכ"ז) בחרו בימי אד"ו – מפני ערבה מתייא וירקא.

ועפ"י שתי השגות הראב"ד על הרמב"ם שם מתורצות זכ"ו.

הדעות בהג"ל ושקו"ט וכו' – ראה תורה שלימה ח"ג (בא). ואכ"מ. (29) ראה עד"ו תו"א צח, ג.

(30) ועפ"י תתורץ גם קושיית התוס' (מגילה ד, ב ד"ה ויעבירונו) בנוגע למילה. ולהעיר שמילה ופסח שייכים זל"ז (ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 121 ואילך. מכתב כללי לפסח – תש"ל – נדפס בהגש"פ (קה"ת תשמ"ו ושלאח"כ) ע' תרכו. ועוד).

(31) ואולי י"ל שג"ז שייך להענין דליל שימורים.

- 5 וקלי הדעת³⁵, נמצאים בדרגה שבה "לא³⁶ יאונה לצדיק
6 כל און", אפילו בענינים שאינם קשורים באכילה³⁷.
(משיחת ליל ב' דחג הפסח
ואחש"פ תשכ"ה)

- 1 ההסבר לכך הוא:
2 חטא בשוגג נובע מהתגברות הנפש הבהמית³², וכיון
3 שבפסח "לא הספיק להחמיץ" – אין כלל אפשרות³³
4 לחמץ (זה היצר הרע³⁴), לכן כל ישראל, אפילו "הדייטום

- (34) ראה לקו"ת שם יג, ג ובהנמנן שם.
(35) לשון אדה"ז בלקו"ת (נעתק לעיל הערה 25).
(36) משלי יב, כא.
(37) ראה תוד"ה השתא – גיטין ז, א. וש"נ. אבל ראה לקו"ש
[המתורגם] ח"ה ע' 187 הערה 23.

- (32) אגה"ק סו"ס כח.
(33) ראה לקו"ת צו יד, א: "דאין ביטולתו להחמיץ כלל מפני עוצם
הגילוי דבחי ממה"מ שנגלה עליהם".
ואף שגילוי זה הוא אחר חצות – הרי מבואר בלקו"ת שם ד"לאחר
שקיבלו ישראל תומ"צ.. גם במצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים
אנו לקבל.. מבחי' שנגלה.. אחר חצות", עיי"ש.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' א

- 12 שונה הבעל, שאם אשתו מורדת עליו דִּיחֲבִינָן לֵיהּ דְּשִׁבְתָּ –
13 שנותנים לו מטבע אף כנגד שבת, שכן פוחתין לה מכתובתה
14 שבעה מטבעות לשבוע ודינרים או טרפעיקין, אחד כנגד כל יום,
15 וּמֵאֵי שְׁנָא אִיהִי – ומדוע שונה האשה, שבשבעה מורד בה דְּלֹא
16 יִחֲבִינָן לָהּ דְּשִׁבְתָּ, שהרי אין מוסיפים לה על כתובתה אלא שלשה,
17 חצי כנגד כל יום מימות החול. השיב לו שמואל: אִיהִי, דְּמִיפְחַת
18 קָא פְּחִית – האשה המורדת, שפוחתים לה מכתובתה, לֹא מִיחֲזִי
19 כְּשֹׁבֵר שִׁבְתָּ – אין הפחת נראה כשכר שבת, שהרי אין כאן קבלת
20 שכר אלא הפקעה מחיוב כתובתו, אבל אִיהִי, דְּאִוּסְפִי קָא מוֹסְפָא
21 – הבעל המורד, שקונסים אותו להוסיף על כתובת אשתו, אם היו
22 מוסיפים לה גם כנגד יום השבת,

- 1 שיעורם של המטבעות ששמן טְרַפְעִיקִין. מבארת הגמרא: אָמַר רַב
2 שֵׁשֶׁת, אֶסְתִּירָא – סלע מדינה. וְכִמָּה הוּא אֶסְתִּירָא, פְּלָנָא דְּוִוּוּא –
3 חצי זוז צורי, ששווי שש מעות, נמצא ש'טרפעיק' הוא שלש
4 מעות. מסייעת הגמרא לדבריו מברייטא: תִּנְיָא נָמִי הָבִי, רַבִּי יְהוּדָה
5 אָמַר, המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה בכל שבוע שְׁלֹשָׁה
6 טְרַפְעִיקִין, שֶׁחֵן תַּשַּׁע מַעֲוִין, נמצא שמוסיפים לה מַעָה וְחֲצִי לְכָל יוֹם
7 מששת ימי השבוע [מלבד שבת]. ומבואר שכל טרפעיק הוא שלש
8 מעין, וכדברי רב ששת.
9 הגמרא מבררת את האמור בברייטא, שקונסים את האיש במעה
10 וחצי לכל יום מששת ימי השבוע, אך לא כנגד שבת. שואלת
11 הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בְּרִי יוֹסֵף לְשִׁמוּאֵל, מֵאֵי שְׁנָא אִיהִי – במה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

- 13 אִיצְטְרִיבָא לְמִיכְתָּב לָהּ יִטְמָא – הוצרכה התורה לכתוב לה
14 יטמא, ללמדנו שמותר לכהן להיטמא לאחותו ולכל קרוביו, אך אין
15 זו חובה. שואלת הגמרא, וְרַבִּי עֲקִיבָא מְנִיין לוֹ שְׁחִיב להיטמא, הרי
16 פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין איסור בדבר ומנין שחובה עליו
17 להיטמא. ומשיבה, סובר רבי עקיבא שדבר זה נלמד מהפסוק "מִכִּי
18 אִם לְשֹׂארוֹ" נִפְקָא, וכיון שכן, לָהּ יִטְמָא לָמָּה לִּי – לשם מה חזרה
19 התורה וכתבה לָהּ יטמא, לְחֻבָּה – ללמדנו שמצוה עליו להיטמא
20 לקרוביו. שואלת הגמרא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שְׁסוּבֵר שאין חיוב
21 להטמא מה דורש מהפסוק לָהּ יטמא, שהרי למדנו שאין איסור
22 בדבר מהפסוק כִּי אִם לְשֹׂארוֹ. ומשיבה, דורש לָהּ מִיִּטְמָא וְאִין
23 מִיִּטְמָא לְאִיכְרִיָּה – שאסור לכהן להטמא לאברים של קרוביו, אלא
24 רק לכל גופם.

- 1 על כל העניין בשביל החידוש שמתחדש שם. ולכך סובר רבי
2 ישמעאל שאין לדרוש ממה שחזרה התורה על הפסוק וקנא לאשתו
3 שחייב לקנאות, שהרי הייתה צריכה התורה לכתוב 'והיא לא
4 נטמאה' כפי שהתבאר, ולכן חזרה שוב גם על ענין הקינוי.
5 מבארת הגמרא את מחלוקתם השנייה של רבי ישמעאל ורבנן. לָהּ
6 יִטְמָא רְשׁוּת – מותר לכהן להיטמא לקרוביו, דְּבִרְיִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
7 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר חֻבָּה – מצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת
8 הגמרא, מֵאֵי מַעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁבְּכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שבתורה
9 חייב לקיימם, ואילו באן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, שאין
10 ללמוד מהפסוק שחובה עליו להיטמא, אלא אִיִּדִי דְּכִתִּיב – מאחר
11 שכתוב "אִמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתְ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא
12 יִטְמָא בְּעַמּוּיָם" – שאסרה התורה על הכהנים להיטמא למתים,

שאמרו שני זמנים, ימים ועשור, ימים קאי על הב' ימים דר"ה שאז הוא הכתיבה, ועשור היום יום העשור דיוהכ"פ שאז הוא החתימה.

אך בין השני זמנים דימים ועשור יש עוד מלת או שמספרו ז', זה רומז על הז' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ. שהימים הללו אינם דומים לא לר"ה ולא ליוהכ"פ. כי הרי הב' ימים דר"ה הם יום טוב ויש בהם תקיעת שופר, ויוהכ"פ הוא ג"כ יום טוב ואדרבה נק' שבת שבתון⁷ והוא יום סליחה ומחילה. משא"כ הז' ימים שבאמצע אין בהם כל זה והם ימי חול וכו'.

וזהו שתיתב או בפה אינו עוד זמן אחר מלבד הב' זמנים דימים ועשור, כי העיקר הוא רק ב' זמנים, דהיינו ב' ימים דר"ה, ויום א' דיוהכ"פ, שבהם הוא עיקר הכתיבה בדר"ה, וחתימה ביום הכפורים, בחיצוניות⁸ בראש השנה, ובפנימיות ביום הכפורים.

ועליהם כתיב⁹ יחינו מיומים שקאי על ב' ימים דר"ה, ביום השלישי יקימנו ונחזי' לפניו שקאי על יוהכ"פ. ועיין בלקוטי תורה¹⁰ ע"פ זה ע"ש.

ומלת או בכאן רומז רק על ההפסק שבין ימים לעשור¹¹. אך מ"מ רומזת ג"כ על הז' ימים, שהז' ימים הם גופא ההפסק שבין ר"ה ליוהכ"פ. ובמספר הז' גופא הוא א' בפני עצמה וששה בפני עצמה, אם שהם בתיבה א', היינו כי בכלל כל הז' ימים הם בחי' א' שאין בה שופר וכו', אך מ"מ מפני שבצום¹² גדלי' שהוא היום הא' דהז' ימים, לכן במספר ז' דמלת או הוא א' בפני עצמה וז' בפני עצמה וכמובן וכו'.

וזהו שמה שנותנין לבתולה י"ב חדש להכין תכשיטי' נלמד ממה שכתוב תשב הנערה אתנו ימים, שעפ"י פשוט ימים הוא שנים היינו הב' ימים דר"ה, כי הב' ימים דר"ה הם על דרך כמו י"ב חדשים דכל השנה, כי החיות דכל

בראשית כד, נה - ויאמר אחיה ואמה תשב הנער אתנו ימים או עשור אחר תלך

רמז בפ' לעשרת ימי תשובה, "ימים" (ר"ה) "עשור" (יוהכ"פ), "או" - בני י"ז - הוי ימים בין ר"ה ויוהכ"פ, ורמזים בזה

ויאמר אחי' ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך. ויאמר אליהם אל תאחרו אתי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדוני. הנה ימים פירושו שנה דהיינו י"ב חדש שכך נותנין לבתולה זמן י"ב לפרנס עצמה וליף לה מפסוק זה בכתובות דנ"ז ע"ב¹. ואיתא שם שיליף ימים דכאן מימים תהי' גאולתו דבית עיר חומה² שכמו שהתם ימים הוא שנה, כמו"כ כאן ימים הוא שנה. וצ"ל³: א) מהו השייכות דימים דכאן לימים דבית עיר חומה, שיליף הכא מהתם.

גם לכאורה עפ"י פשוט ימים הוא שני ימים, כי מיעוט רבים שנים, ועשור פירושו עפ"י פשוט יום העשירי, לא עשרה ימים, כמו אך בעשור לחדש השביעי⁴ שפירושו הוא ביום העשירי, ואיך יעלה זה עם האמור בגמרא דימים הוא י"ב חדש, שנה, ועשור הוא י' חדשים וכו'.

ולהבין כל זה - הנה כללות הענין דתשב הנערה אתנו ימים או עשור רומז על הב' ימים דראש השנה⁵, עשור רומז על יוהכ"פ שהוא בעשור לחדש, ותיבת או שבאמצע שעולה ז' רומז על הז' ימים שבאמצע בין ר"ה ליוהכ"פ. וזהו שאמרו שתשב הנערה אתנו ימים או עשור ואחר תלך להנשא ליצחק שהוא ע"ד כמו אחר עשרת ימי תשובה וכו' הוא ענין⁶ הנשואין וכו'.

שבר"ה הוא הכתיבה וביוהכ"פ הוא החתימה וזהו

(1) מותני'. נותנין לבתולה שנים עשר חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה. גמרא. מנא הני מילי אמר רב חסדא דאמר קרא (בראשית כד, נה) ויאמר אחי' ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור, מאי ימים, אלימא תרי יומא, משתעי איניש הכי, אמרו ל' תרי יומי, אמר להו לא, אמרו ל' עשרה יומי, אלא מאי ימים שנה דכתיב (ויקרא כה, כט) ימים תהי' גאולתו.

[ופרש"י: נותנין לבתולה, זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטי'. לפרנס עצמה, בתכשיטי'. ואימא, מאי ימים חודש, ועשור עשרה ימים.] ראה לעיל סימן קסב. ועיין לקמן סימן קעט, הביאור, דבפועל רבקה הלכה ונשאה מיד ליצחק, ומאין ה' לה תכשיטים. עיי"ש.

(2) ויקרא כה, כט. (ראה גם לקמן סימן קסד הערה 3).

(3) ראה בפנים הספר בלקוטי לוי יצחק, אריכות הביאור.

(4) ויקרא כג, כז.

(5) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, דרומז על ענין הנסירה הנעשה בב' ימים דר"ה ויוהכ"פ וכו'.

(6) ראה סידור עם דא"ח רסג, ב. ג. לקוטי תורה דרושים לשמיני עצרת פח, ב ואילך. צו, א. אור התורה שמיני עצרת עמוד א'תשפו. וראה ספר הערכים חלק ב' עמוד קצב-קצג.

(7) ויקרא כג, לב. "שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם".
(8) דבראש השנה הוא דין על הגשמיות ובוים הכיפורים הוא דין על הרוחניות. "חיצוניות" - ענינים גשמיים, "פנימיות" - ענינים רוחניים. ראה פרי עץ חיים שער ראש השנה סוף פרק א'. לקוטי תורה דרושים לראש השנה נח, א. תורת מנחם התוועדותי' ה'תשמ"ח חלק א' עמוד 50.

(9) הושע ו, ב.

(10) לקוטי תורה דרושים לר"ה עמוד סג, ב.

(11) "ימים או עשור בגימטריא שם אדנ"י מלא* - תרעא, עם הי"ב אותיות דשם אדנ"י מלא, ושם אדנ"י במלכות ואדנ"י אותיות דינא וכו', שרומז על בנין המלכות שהוא בר"ה ויום הכפורים. והז' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ שזהו ימים או עשור שקאי על הזמנים הללו" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(* פירושו: שם אדנ"י במלואו, הוא: אל"ף (בג"ד 111) + דל"ת (434) + נו"ן (106) + יו"ד (20) = 671. תרע"א, + 12 אותיות של המילוי = 683. וכן ימ"ם (100) + א"ו (7) + עשור"ד (576) = 683.

(12) ראה לקמן סוף הסימן.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בא לגואלה אינו יכול לגואלה עד שיעברו עליו ב' ימים, והיינו כי הימים דבית עיר חומה רומז ג"כ על הב' ימים דר"ה¹⁶.

נמצא הי"ב חדש נמשך מהב' ימים דר"ה מהתקיעות שופר שבהם וכמובן.

וזוהו ג"כ מה שהאורוג בחג הסוכות הנק' בתורה¹⁷ פרי עץ הדר הוא דר באילנו משנה לשנה, דהיינו י"ב חדש כדרז"ל¹⁸, והיינו אורוג הוא בחי' מלכות כידוע¹⁹ והי"ב חדש שדר הוא ע"ד הי"ב חדש שנותנין לבתולה להכין תכשיטי' שעל ידם היא מתפארת ונעשית הדר, זהו שהאורוג נק' הדר, שכפשוטו הדר הוא פאר ויופי. וע"י מה הוא נעשה הדר ע"י שדר באילנו י"ב חדש שבמשך הי"ב חדשים נעשה הדר. והוא גופא ענין מה שבמשך הי"ב חדשים נעשים התכשיטי בתולה שעל ידם היא נעשית הדר.

וידוע שהאורוג בסוכות נמשך מר"ה, דהיינו מהתקיעות שבר"ה, ששופר פירושו יופי ושופרי', ומזה נעשה האורוג שהוא הדר. והיינו מן בחי' ²⁰בהדר גאון עוזר שאומרים בר"ה נמשך האורוג פרי עץ הדר בסוכות. ונרמז זה ג"כ כאן, והוא ע"י שתשב הנערה אתנו ימים שקאי על הב' ימים דר"ה, שמהם נמשך הי"ב חדש שנותנין לבתולה. הנה אח"כ כתיב אחר תלך²¹, אחר תלך גימט' פרי עץ הדר במכוון.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל ע' נא כא ואילך

במד"ך²² פ' זו מפרש דימים הוא ז' ימים, שבעת ימי אבלו דבתואל ע"ש.

י"ב חדשי השנה, נמשך מהב' ימים דר"ה, כידוע הטעם מה שר"ה נק' בשם ראש השנה ולא תחלת השנה, היינו שהוא כמו הראש לכל השנה, שכשם שבהראש מלובש כללות החיות הנמשך לכל הגוף, כמו כן בראש השנה נמשך החיות על כל השנה, היינו שמר"ה נמשך לכל י"ב חדשי השנה, וכמ"ש בלקוטי תורה בד"ה והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול¹³ ע"ש.

והחיות שנמשך בר"ה על כללות השנה הוא ע"י תקיעת שופר דוקא, שע"י תק"ש עומד הקב"ה מכסא דין¹⁴ ויושב על כסא רחמים שנמשך החיות על כללות השנה. נמצא הב' ימים דר"ה הם כמו י"ב חדשי השנה. וזהו שנקרא ראש השנה, השנה עולה ש"ס היינו י"ב חדשי השנה, שבכל חדש יש ל' יום. (אם כי יש חדשים חסרים ג"כ שהוא מכ"ט יום, אך בד"כ חושבין חדש ל' יום, ועיין בע"ח שער אנך פ"ב בענין חדשי העיבור ע"ש). והראש דהי"ב חדשים הוא הב' ימים דר"ה.

אמנם מי יאמר דהימים קאי על י"ב חדשים, אולי הם ב' ימים ממש. הנה נלמד זה ממל' ימים דבית עיר חומה, כי כמו שהימים הכתוב בבית עיר חומה הוא משך י"ב חדשים, כמו"כ הימים הכתוב כאן הוא משך י"ב חדשים. ומ"מ אינו סותר לפירוש הפשוט דימים הוא שני ימים, היינו הב' ימים דר"ה שע"ז קאי הימים דכאן, שהם חשובים כמו י"ב חדש יען בהם נמשך החיות על כל הי"ב חדשים.

וגם בימים דבית עיר חמה יש דעה דאין מקרא יוצא מידי פשוטו שימים הוא ב' ימים והוא דעת רבי בערוכין דף ל"א¹⁵, ובנזיר דף ה', שימים הוא ב' ימים ממש, שאם

(13) (לקוטי תורה דרושים לראש השנה נח, א) וז"ל שם: הנה ענין ראש השנה שנקרא ראש, הוא על דרך משל כמו הראש שבאדם הוא מקור החיות לכל האברים, שבו ראשית גילוי כללות החיות, וממנו נמשכים לכל האברים חיותם וקיומם בפרטות, שמתחלה היו כלולים בראש ומוח בהעלם, כי משכן נפש השכלית היא במוח, וממנה מתפשטות כחות הנפש לכל האברים, מהעלם אל הגילוי, לעין לראות ולרגל להלך כו'.

כך ראש השנה הוא ראשית גילוי כללות החיות של כל השנה, כי ואתה מחי' את כולם כתיב ובכל יום יום חדשים לבקרים מתחדש החיות שחיות יום זה אינו כשל אתמול, וכן בפרט הימים טובים שבכל השנה שבהם נמשך חיות רב בתוספת עליו מבימי החול כידוע, הנה כל בחי' החיות הזה באים ונמשכים מבחי' ראש השנה והוא כוללם יחד... כי בו הוא שנמשך החיות ממקור החיים המחי' חיים אין סוף ב"ה שלמעלה מבחי' זמן שלנו, וחיות זה הוא עליון יותר וכולל כל חלקי החיות של השנה כאחד, אלא שהם בו בהעלם עדיין כנ"ל במשל, ואחר כך נמשכים מהעלם לגילוי בכל פרק ופרק כפי הראוי. ע"ש.

(14) ויקרא רבה פרשה כט, ג. "בשעה שישראל נוטלין את שופריהן... הקב"ה עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים".

(15) ראה לקמן סימן קסד הערה 3.

(16) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור עפ"י קבלה.

(17) ויקרא כג, מ.

(18) סוכה לה, א.

(19) פירוש: בקבלה וחסידות מבואר דע"י הד' מינים – לולב ומיניו – נמשכת המשכה פנימיות, דסוכה מרמז על מקיפים – בחי' בינה. (ראה זח"ג רנה, ב. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק א' עמוד קכו ואילך. קנח ואילך).

ולולב ומיניו הם בחי' ז"א – המשכה במדות. ומבואר ד"לולב בחי' יסוד, ג' הדסים כנגד חסד גבורה ותפארת, ב' ערבות הן (ב' כליות יועצות) נצח והוד, אורוג בחי' מלכות. (ראה זהר חלק א' דף רכ, ב. עץ חיים שער לו פרק ב'. פרי עץ חיים שער לולב פרק א. סידור עם דא"ח רמד, ב. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ג' ע' פה). [ראה גם לעיל סימן פה הערה 19].

(20) מתפלת שמונה עשרה של ראש השנה.

(21) אח"ר (בג"ר (209) + תל"ך (450) = 659, וכן פר"י (290) + ע"ץ (180) + הד"ר (209) = 659.

(22) פרשה ס, יב. תשב הנערה אתנו ימים אלו שבעת ימי אבלות (של בתואל. רש"י).

אבילות כי הרי גדלי' בן אחיקם נהרג בג' בתשרי²⁵ א"כ הו' ימי אבילות הם הו' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ.

שם ע' מז

(25) ראה בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שו, מה שמפלפל בזה. ועיין תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ו חלק א עמוד 41. תורת מנחם התועדויות ה'תנש"א משיחות צום גדלי' עמוד 38 וז"ל: לשון הגמרא "ג' בתשרי שבו נהרג גדלי' בן אחיקם". ר"ה יח, ב. ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. וכ"ה במגילת תענית (בסופה). ברמב"ם (הל' תעניות פ"ה ה"ב), ובטור (או"ח סתקמ"ט. סתק"פ). ועוד.

ומודגש יותר ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל (פע"ח שער ר"ה פ"ב. מ"ח מס' ימי תשובה פ"א) שהריגת גדלי' היתה מפני תוקף הדינים וחסרון המתקן ע"י תקיעת שופר – למזרח ר"ה.

ולעיר שבלקוטי תורה לוי"צ (אג"ע ע' שו) מתוך עם דעה שנהרג בר"ה – ש"אין הכוונה על יום א' דר"ה רק על יום ב' דר"ה, שאצלנו אחר החורבן הוא יו"ט, ובזמן הבית הי' חול. . . הריגתו הי' ביום. . . שיש הרבה דינים ואין אז תק"ש, ואצלנו היום הזה הוא יום ג' דתשרי", עיי"ש.

וי"ל הלימוד במד"ר על ימים אלו ז' ימי אבילות דבתואל, נלמד ממלת או שמספרו ז', ולפי המבואר לעיל דימים רומז על הב' ימים דר"ה, שזהו שהוא ב' ימים כפשוטו, א"כ בתואל מת בליל א' דר"ה, והב' ימים דר"ה הם יו"ט שאין בהם אבילות, א"כ הו' ימי אבילות שלו היו בהו' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, ועל הימים הללו יתכן לומר שהם ימי אבילות²³.

כי הרי בהם הוא נסירת הדינים, והם דינים קשים בערך. כי הרי אין בהם תקיעת שופר שימתיקום, ומכ"ש שאינם דומים להגבורות שביוהכ"פ שהם מפנימיות²⁴ בינה שהם בחי' רחמים גמורים. א"כ הימים הללו הם דינים קשים בערך. והיינו שהיו ז' ימי אבילות דבתואל. ובאמת אפילו בסט' דקדושה גופא מצינו שהם ימי

(23) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק הביאור עפ"י קבלה.

(24) ראה לקוטי שיחות חלק כט עמוד 313 ואילך.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' א

מחמשים וזו, ואפילו אם אין בקופה סכום זה, עליו ללוות סכום זה כדי להשיאה. אמנם אם יש בנים של צדקה סכום גדול מחמשים זה, הרי מפרנסין אותה לפי כבודו הראוי לה, ואפילו יותר מחמשים זה.

גמרא
שנינו במשנה שאב המשיא את בתו, או גבאי צדקה המשיא את היתומה, לא יפחתו מחמשים זה. מבארת הגמרא: אמר אביי, כוונת המשנה לחמשים וזו פשיטי – פשוטים, המכונים זו מדינה, שהם שמינית מזוהים חשובים יותר, המכונים זו צורי. מבארת הגמרא: מ"א – מנין למד אביי דבר זה, מדקתני סיפא 'אם יש בנים, מפרנסין אותה לפי כבודו', ואמרין בביאור המשנה, מ"א – מה הוא אותו 'בנים', אמר רבקה, היינו ארנקי של צדקה. מסיימת הגמרא את ההוכחה: ואי סלקא דעתין – ואם יעלה בדעתנו לומר שחמשים וזו שבמשנה היינו זווים ממש, כלומר זווים צוריים שווים מרובה, אם כן, מה כוונת המשנה שאם יש בנים למעלה מחמשים וזוים נותנים לה יותר, בכת יתבין לה – וכי כמה ניתן לה, בתמיה, הרי לא יתכן שניתן לנישואיה סכום גדול יותר מחמשים זה צורי, שזהו ממון רב מאד. אלא ש"מ"א מ"א כדברי אביי, ש'חמשים וזו' היינו זו פשיטי.

אגב דין פרנסת יתומה שהוזכר במשנתנו, מביאה הגמרא דינים נוספים בנושא פרנסת יתומים מקופת הצדקה: תנו רבנן, יתום ויתומה ש"באו לגבאי הצדקה בכדי להתפרנס לקבל מזונות מהצדקה, מפרנסין את היתומה תחילה, ואחר כך, אלא אם נשארו מעות, מפרנסין גם את היתום. והטעם לכך, מפני שהאיש דרבו לחזור על הפתחים, ואינו מרגיש כל כך בזיון בכך, ואין אשה דרבה לחזור על הפתחים, וצערה בכך גדול יותר. דין נוסף: יתום ויתומה

ששמו ערבין, אשה גובה פרנא – שליש מהם, כלומר, בעלה מוסיף לה עליהם בכתובתה שליש, כיון שהם מזומנים תמיד להשתכר בהם, והרי הם ככספים. אמר רב פפי, הני תורבי דבי מכתבי – אותן שמולות של מקום ששמו מכסי, אשה גובה פרנא מהם, לפי ששוכרים בהם, ודינם ככספים. ואמר רב פפי, הני שני – שקים דמקום ששמו רודין, ואשלי – חבלים דמקום ששמו קמחוניא, אשה גובה פרנא מהן.

הגמרא מביאה דין בענייני גביית כתובה מיתומים: אמר רבא, מריש תה אמניא – מתחילה הייתי סבור לומר, הני ארנקי דמחוזא – אותם כיסים מלאים מעות של העיר מחוזא, אשה גובה פרנא – כתובתה מהם, ואף שאין גובין ממטלטלין של יתומים, ומ"א מ"א – מה הטעם שגובים מארנקי דמחוזא, לפי שאסמכתיהו עליהו – כיון שהאשה סומכת דעתה לגבות מהם את כתובתה, לפי שהיו אנשים אלו עוסקים בסחורה תמיד, והרי ממון זה משועבד לה כקרקעות, וגובה את כתובתה ממנו. ממשיך רבא ואומר, אמנם, כיון דתואי דשקלי להו ונפשי – אחר שראיתי שנשים הגובות את כתובתן נוטלות ממון זה ויוצאות, וכי משכחי ארעא וכו' בהו – וכשדון מוצאות קרקע לקנות, הרי הן קונות אותה תמורתן, אמניא – אמרתי, שאין עיקר סמיכתן על ממון זה, אלא אסמכתיהו וארעא הוא – הם סומכות ובוטחות בשמירת ממוןן על קרקעות, וכיון שכך אין דין הארנקים הללו כקרקע, ואין גובים אותם מיתומים.

משנה המשנה מפרשת את חובותיהם של האב והבעל לתת לאשה בנישואיה: המשיא את בתו סתם, ולא פירט קודם לכן כמה ממון יתן לה בנישואיה לצורך כסות ובגדים, לא יפחות לה מחמשים וזו לצורך כסותה. אם פסק האב בפירוש להכניסה ערומה, כלומר שאינו נותן לה משלו כלום לנישואיה, לא יאמר הפעל, ש"אנסינה לביתו – לאחר הנישואין, אכסנה בכסותי – אקנה לה בגדים, אלא כשבא לכונסה מכסה, ואף שהיא עורה בבית אביה. וכן גבאי צדקה המשיא את היתומה מכספי צדקה, לא יפחות לה

יד, כט – ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים וירדוף אחרי בני ישראל ובני ישראל יוצאים ביד רמה

א. ידועה אגרת הקודש של הבעל שם טוב¹, בה מסופר על שאלתו את המשיח: "אימתי קא אתי מר?" מתי יבוא המשיח? ותשובת משיח: "לכשיפוצו מעינותיך (מעיינות החסידות) חוצה",

כל הענינים הרי רמוזים בתורה²: התרגום אומר על הפסוק³ "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" – "בריש גליל". ובספרים נאמר שבתבת "בריש" מרומז הבעל שם טוב: **בריש** הוא ראשי תיבות "ר' ישראל בן שרה", וגם "ר' ישראל בעל שם"⁴.

גם נאמר בספרים, שבתבת "בריש" מרומז הרשב"י: **בריש** הוא ר"ת "ר' שמעון בן יוחאי". גם האריז"ל: "ר' יצחק בן שלמה". שעל ידי תורת רשב"י והאריז"ל⁵ תבוא הגאולה – "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". כדאיתא בזוהר: "האי ספר הזהר יפקון ב' מן גלותא ברחמים" (בספר הזהר יצאו מהגלות ברחמים). רשב"י וכן האריז"ל הרי גילו פנימיות התורה רק ליחידי סגולה, וגם זאת בהגבלה, ואילו גילוי המשיח יהי כאשר פנימיות התורה תתגלה באופן של הפצה דוקא⁶, ובכל מקום עד **לחוצה**, וענין זה החל מהבעל שם טוב, שהתחיל לגלות חסידות לכול, ללא הגבלות.

ב. בתורה בא הכל בדיוק. גם מה שהרמז של רשב"י, האריז"ל ושל הבעל שם טוב אינו בלשון הפסוק כי אם בתרגום, הוא איפוא מדויק.

פשוטו של הכתוב מדבר על יציאת מצרים. אלא שמאחר וגלות מצרים היא שורש לכל הגליות⁷, ויציאת מצרים היא שורש לכל הגאולות, נרמזת בפסוק זה של יציאת מצרים גם הגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו.

בתרגום, רמזה הגאולה העתידה בגילוי יותר. תירגום התורה מלשון הקודש לשפת גלות, לתרגום, בא משום שבזמן הגלות לא הבינו הכל את לשון הקודש. ונמצא, שעל ידי התרגום המשיכו תורה ולשון קודש גם בלשון חול, שגם

החול יהי קודש⁸. וזוהי ההכנה לגאולה העתידה. בגאולות מצרים נותר הרע בתקפו, הרי לכן נאלצו בני ישראל לברוח מהרע⁹ "כי ברח העם". לא כן בגאולה העתידה, שעל אותו הזמן נאמר: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שהרע והטומאה יעלמו אז לגמרי. ולכן בגאולה העתידה לא יהי צורך לברוח – "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו"¹⁰, כי אם "וראו כל בשר יחדיו"¹¹, שגם הבשר הגשמי כאן למטה יראה אלקות במוחש.

לכן נרמזים שמותיהם של הרשב"י, האריז"ל והבעל שם טוב דוקא בתרגום, כי תורתם היא באופן של "פוצו מעינותיך חוצה" (לא לברוח מהחוץ, אלא אדרבה, להפיץ שם את המעיינות של פנימיות התורה), כשם שהתרגום מביא לשון קודש ותורה לתוך החול והחוצה, שעל ידי זה תהי הגאולה העתידה.

ג. יהודי כתב לי, שבתבת "בריש" מרומז גם הרבי בעל ההילולא – ר' – רבי, י' – יוסף יצחק, ב' – בן, ש' – שלום (דובער) וכן שטערנא שרה (אם הרבי).

אף שבדרך כלל אין להמציא ר"ת ורמזים, אבל בנוגע לענינים שמצד עצמם הם ברורים ונכונים, יש מקום למצוא להם גם רמז. – כל הנהגה ודרך בעולם, מה טוב למצוא דוגמתם (על כל פנים דוגמא רחוקה) בעניני תורה. ובענינינו יש לומר שהוא על דרך דברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, על אתרוג, הדס וכו', שהגמרא דורשת אותם מהפסוק, שאין פירוש הדבר, שללא הדרשות לא היינו יודעים מהי כוונת "פרי עץ הדר וכו'", אלא שבני ישראל בכל הדורות ידעו בקבלה ממושה רבינו דור אחר דור מה הם הד' מינים, אלא כיון שהכול הרי מרומז בתורה, חפשו חכמים ומצאו רמז על כך גם מפסוקי התורה.

ד. כאמור לעיל, גילוי החסידות לכל, ללא הגבלה, החל מהבעל שם טוב. וכידוע, שהבעש"ט הלך מעיר לעיר ומכפר לכפר, ומסר ענינים של תורת החסידות גם לאנשים פשוטים ביותר. אלא כדי שהאנשים הפשוטים יוכלו להשיג הדברים, התאים הבעל שם טוב את עניני החסידות לפי ערכם, בסיפורים, פתגמי תורה קצרים והדומה, כשבתוכם חבויים רזין ורזין דרזין.

הנהגת המגיד ממעזריטש – תלמיד וממלא מקומו של הבעל שם טוב – היתה, לומר חסידות בגלוי (לא על ידי הלבשתם בלבושים של סיפורים וכדומה), אבל זה רק לתלמידיו וגדולי תורה, אבל לא לכולם.

הנהגת אדמו"ר הזקן – תלמידו וממלא מקומו של המגיד – והרביים ממלאי מקומו, היתה להלביש עניני חסידות בשכל, שגם שכל אנושי יוכל להשיג את תורת החסידות. וזהו החידוש של חסידות חב"ד, לגלות חסידות לכל בני

המשך בעמוד עט

9 (ראה לקוטי שיחות ח"ג (המתורגם ללה"ק) ע' 47 הערה 29 * והע' 30. ביאור הענין גו' לבנת הספיר.

10 (תניא פל"א.

11 (זכרי' יג, ב.

12 (ישעי' נב, יב. וראה המשך וככה – תרל"ז בסופו.

13 (שם ש, ה.

1 (ראה לקוטי שיחות ח"ג (המתורגם ללה"ק) ע' 47 הערה 29 * והע' 30. ביאור הענין – ראה שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב ע' 572 ואילך).

2 (זח"ג רכא, א. וראה ב"ק צב, א.

3 שמות יד, ח.

4 הובא בדגל מחנה אפרים במקומו.

5 ראה הקדמת הס' כסא מלך, מקדש מלך.

6 ח"ג קכד, ב. וראה אגה"ק סי' כו.

7 כדיוק הלי' בתקוני זוהר (ת"ו בסופו) דברי אליהו הנביא מבשר הגאולה מגלותנו זה (לרשב"י): כמה ב"נ לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה בסוף יומיא ונבינא וקראתם דרור בארץ גו'. ובכסא מלך שם ביאר והדגיש: בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפושטו מאמרו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' שיבינו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגינ' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירוש המאמרים כו'. – ראה ג"כ הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

8 (ראה ויק"ר פ"ג, ה.

♦ יום ראשון ט"ז ניסן ♦

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה יוֹמָא תְּמִינָא קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וְלִסְבִּי יִשְׂרָאֵל:

השמיני ביום השמיני. שמיני למלואים, הוא ראש-חדש ניסן שהוקם המשכן בו ביום; ונטל עשר עשרות השנויות ב"סדר עולם". ולזקני ישראל. להשמיעם שעל-פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהנה גדולה, ולא יאמרו מאליו נכנס.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני המשכן בשלמותם, קרשי המשכן וכו' וכן כל כלי המשכן, ועד שמשה רבנו הקריב כבר קרבנות, שהרי "כל שבעת ימי המילואים (ש) העמידו משה למשכן ושמש בו" - הנה כל עילויים אלו לא הספיקו עדין, והנה צורך בענין נעלה יותר ("מעלין בקדש") - יום השמיני למילואים, שאז נתקיימה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו". תשרה שכינה במעשה ידיכם, כמו שכתוב "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם וירגו".

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל, במשכן הפרטי שבו, כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם", דקאי על כל בית יהודי, שהוא בבחינת משכן ומקדש להקב"ה, על-ידי-זה שהבית מתנהל וחדור באוירה יהודית, ומואר באור ד"ג מציצה ותורה אור", על-ידי כל עניני התורה ומצוותיה, ובמיוחד על-ידי הדלקת נרות שבת-קדש - שהעבודה בכל זה צריכה להיות באופן שאינו מסתפק בהישגים הקודמים, אלא מוסיף ומעלה בקדש ביתר שאת וביתר עוז.

ב) וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לָךְ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת
וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרִיב לִפְנֵי יְהוָה:

השמיני קח-לך עגל. להודיע שמכפר לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 19)

קח לך עגל (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה. על מעשה העגל (רש"י) יש לשאל, הרי בשבעת ימי המילואים הקריב אהרן פר כדי לכפר על העגל (תצוה כט, א), וישם מה הקריב קרבן נוסף. ויש לומר, שיש כאן שני שלבים בפפרה. (א) "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך.. ונפטר לגמרי מן הדין". (ב) "שיהיה לרצון לפני ה', ומרצה וחיביב. כקדם החטא. . להיות נחת רוח לקונו".

ג) וְאֶל־בָּנָיו יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר־עִזִּים
לְחֻטָּאת וְעֵגֶל וּכְבֹשׂ בְּנִי־שֵׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

ד) וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחֵ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

השמיני כי היום ה' נראה אליכם. להשרות שכינתו במעשה ידיכם; לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה.

ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָל־הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ
וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

ה ונסיבו נת די פקיד משה לקדם משכן זמנא וקריבו כל כנשתא וקמו קדם יי:

ו ויאמר משה דין פתקמא די פקיד יי תעבדון ויתגלי לכון וקרא יי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קָרֵב לַמִּדְבָּחָה וְעֲבַד
יְת חֲטָאתְךָ וְיֵת עֲלֶיךָ וְכַפֵּר עָלֶיךָ וְעַל עַמָּא
וְעֲבַד יְת קָרְבֵּן עֲמָא וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי
פְקִיד יְיָ:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה
אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֲלֹתְךָ וְכַפֵּר בְּעֶדְךָ וּבְעַד הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבֵּן הָעָם וְכַפֵּר בְּעֵדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה:

כ"ז א קרב אל המזבח • (ח) שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וְיֵרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לְמָה אַתָּה בּוֹשׁ? לָכֵן נִבְחַרְתָּ!'.
אֶת חֲטָאתְךָ • עָגַל בֶּן בָּקָר. וְאֶת־עֲלֹתְךָ • אֵיל. קָרְבֵּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעָגֹל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמַר
"עָגֹל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לְמַד.

ח וקרב אהרן לַמִּדְבָּחָה וְיִנְכַּס יְת עָגֹלָא
דחטאתא דִּי לָהּ:

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל
הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ט וקריבו בְּנֵי אַהֲרֹן יְת דְּמָא לָהּ וּטְבַל
אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהְיֶה עַל קֶרְנֵת מִדְבָּחָה וְיֵת
דְּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְּמִדְבָּחָה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קֶרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַּק
אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

י וְיֵת תְּרֵפָא וְיֵת כְּלִיתָא וְיֵת חֲצֵרָא מִן כְּבִדָּא
מִן חֲטָאתָא אֶסְק לַמִּדְבָּחָה כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ
יְת מֹשֶׁה:

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיֹת וְאֶת־הַחֲצֵרָא מִן־הַכֶּבֶד
מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

יא וְיֵת בְּשָׂרָא וְיֵת מִשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(יא) וְאֶת־הַבֶּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ
לַמִּחֲנֶה:

כ"ח א וְאֶת־הַבֶּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֱלָא זֹו וְשֵׁל מְלוֹאִים; וְכֵלֶן עַל־פִּי
הַדְּבוּר.

יב וְיִנְכַּס יְת עֲלֹתָא וְאִמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לָהּ יְת
דְּמָא וְזִרְקָה עַל מִדְבָּחָה סְחוּר סְחוּר:

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו
אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כ"ט א וַיִּמְצְאוּ • לְשׁוֹן הַשָּׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת לֵב עַמ' 54)

לְשׁוֹן הַשָּׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיִּמְצְאוּ", וְאֵלּוּ בְּחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּקְרִיבוּ". וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זִרְיקַת דָּם
הַחֲטָאת הִיתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבָּע בַּדָּם, וְאֵלּוּ זִרְיקַת דָּם הָעֹלָה הִיתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלֵי שְׁבוּ נִתְּנוּ הַדָּם. לָכֵן נֶאֱמַר
"וַיִּמְצְאוּ" ("הַשָּׁטָה וְהַזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שֶׁכֵּן עִם הַשָּׁטָה הַדָּם לְאַהֲרֹן הָיָה הַדָּם מוּכָן וּמִזְמָן לְזִרְיקָה; וְאֵלּוּ בְּחֲטָאת הָיָה
צָרָךְ בְּפֻעֵלָה נּוֹסֶפֶת לְאַחֵר מִסִּירַת הַדָּם - טְבִילַת אֶצְבָּע.

יג וְיֵת עֲלֹתָא אִמְטִיאוּ לָהּ לְאַבְרָהָא וְיֵת
רִישָׁא וְאַסְק עַל מִדְבָּחָה:

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הַמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ
וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

יד וְחִלִּיל יְת גִּנָּא וְיֵת כְּרִעָא וְאַסְק עַל עֲלֹתָא
לַמִּדְבָּחָה:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת־הַכְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל־
הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַה:

טו וְקָרַב יָת קָרְבָּן עֲמָא וְנָסִיב יָת צִפְרָא
דְּחִטָּאָתָא דִּי לְעֲמָא וְנָכְסָהּ וּכְפָר בְּדָמָהּ
כְּקִדְמָאָה:

(טו) וַיִּקְרַב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקָּח אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיַּחַטְּאֵהוּ בְּרָאשׁוֹן:

טז וַיַּחַטְּאֵהוּ • עֲשֵׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חֹטֵאת. בְּרָאשׁוֹן • כְּעֵגֶל שְׁלוֹ.

טז וְקָרַב יָת עֲלֵמָא וְעֲבָדָה כְּדָחִיז:

(טז) וַיִּקְרַב אֶת־הָעֵלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפַּט:

טז וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפַּט • הַמִּפְרֵשׁ בְּעוֹלֹת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוודעויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

כְּלִי־הָעָם בְּבִרְיָת קָבֵל הַבְּרִית: ד וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלָקִיהֶוּ הַכֹּהֵן
הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּזְבֵּחַ סָגְי כְּהוֹנֵה גְדוֹלָה כְּסָגֵן מִשּׁוֹת מִלְחָמָה
וְאֶת־שְׂמֵרֵי הַסֵּף הַשְּׁמֹעִים לְהוֹצִיא מִהִיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַכֹּהֲלִים
הַעֲשׂוֹיִם לַבַּעַל וְלֹא־שָׂרָה וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרָפֵם מַחוּץ
לִירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמוֹת בְּמִשְׁוֹר
קִדְרוֹן וְנִשָּׂא אֶת־עֶפְרָם בֵּית־אֵל
כִּי שָׁם הָיָה מָקוֹם טוֹמָאָה:
ה וְהַשְׁבִּית בִּישָׁל אֶת־הַכְּמָרִים
כֹּהֲנֵי עֲבוּדָה זָרָה אֲשֶׁר נִתְּנוּ אֲשֶׁר
הַעֲמִידוּ מִלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹר וַיַּחַטְּר לְהוֹת
מִקְטָרִים בְּבָמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה
וּמִסָּבִי וּמִכִּיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאֶת־
הַמִּקְטָרִים לַבַּעַל לְשַׁמֵּשׁ וְלִזְרֹחַ
וְלַמְזוּלוֹת וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם גַּם
אוֹתָם הַשְׁבִּית: ו וַיֵּצֵא אֶת־הָאִשְׁרָה

עטרת מרים

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּאֲסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל
הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַם אִתּוֹ
וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתָם
אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה מִפְּנֵי שִׁמְצָאוֹ שֶׁהָיָה
נִגְלָל בְּתוֹכָהּ שִׁפְיוֹמָה אֵלֶּה דְּבָרֵי
הַבְּרִית: ג וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־
הָעֲמוּד מָקוֹם מַעֲמַד הַמֶּלֶךְ בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית | לִפְנֵי
יְהוָה לְלִבָּת אַחֵר יְהוָה וְלִשְׁמֹר
מִצְוָתוֹ וְאֶת־עֲדוּתוֹ וְאֶת־
חֻקָּתוֹ בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ
לְהִקִּים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד

הפטרה ליום שני של פסח מלכים ב פרק כג

כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּאֲסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי

יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה

וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַם אִתּוֹ

וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־

גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתָם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר

הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעֲמוּד וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית | לִפְנֵי יְהוָה לְלִבָּת
אַחֵר יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוָתוֹ וְאֶת־עֲדוּתוֹ וְאֶת־חֻקָּתוֹ בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לְהִקִּים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית
הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד בְּלִי־הָעָם בְּבִרְיָת: ד וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלָקִיהֶוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־שְׂמֵרֵי הַסֵּף לְהוֹצִיא מִהִיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַכֹּהֲלִים הַעֲשׂוֹיִם לַבַּעַל וְלֹא־שָׂרָה
וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרָפֵם מַחוּץ לִירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמוֹת קִדְרוֹן וְנִשָּׂא אֶת־עֶפְרָם בֵּית־אֵל: ה וְהַשְׁבִּית
אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נִתְּנוּ מִלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹר בְּבָמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמִסָּבִי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְטָרִים
לַבַּעַל לְשַׁמֵּשׁ וְלִזְרֹחַ וְלַמְזוּלוֹת וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם: ו וַיֵּצֵא אֶת־הָאִשְׁרָה מִבֵּית יְהוָה מַחוּץ לִירוּשָׁלַם

עטרת מרים

עטרת מרים

מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לַיְרוּשָׁלַם אֶל־נֶחֱל קִדְרוֹן וַיִּשְׁרֹף אֹתָהּ בְּנֶחֱל קִדְרוֹן וַיִּדַּק לְעֹפֶר שְׂרָפָה עַד שֶׁהִיתָה דֹק בַּעֲפֹר וַיִּשְׁלֹף אֶת־עֶפְרָה עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים לָהֶם: וַיִּתֵּן אֶת־בְּתִי הַקִּדְשִׁים בְּתִי הַזֶּה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנְּשִׁים מִיְּהוּדָה לָעֹת אֲרָגוֹת שָׁם בָּתִּים וְרִיעוֹת לְאַשְׁרָה: ח וַיָּבֹא לַיְרוּשָׁלַם לְהַחֲזִיר בְּתוּכָה אֶת־כָּל־ הַכֹּהֲנִים מִזֶּרַע אַהֲרֹן מִעֲרֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ כְּמֹרִים לַעֲבֹדָה וְהָ וַיִּטְמֵא אֶת־הַבְּמֹת הַשְּׁלֹף שָׁם גְּבֻלוֹת וּבְדֻמָּה אֲשֶׁר קִטְרוּ־שִׁמָּה הַכֹּהֲנִים הַבְּמֹת אֲשֶׁר עָמְדוּ מִגִּבְעַ עַד־בָּאֵר שֶׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־בְּמֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר עָמְדוּ מִלִּשְׁעָרִים וְאֲשֶׁר בִּפְתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שֶׁר־ הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמָאוֹל אִישׁ גִּבּוֹא אֶל הָעִיר בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אֵד לא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבְּמֹת עוֹד לְשֶׁרֶת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי לא הוֹכְשָׁרוּ עוֹד לַעֲבֹדָה כִּי אִם־אֶכְלוּ מִצֹּת מִנְחֹת הַנִּזְבָּח מִצֹּת, וְהָ

אֶל־נֶחֱל קִדְרוֹן וַיִּשְׁרֹף אֹתָהּ בְּנֶחֱל קִדְרוֹן וַיִּדַּק לְעֹפֶר וַיִּשְׁלֹף אֶת־עֶפְרָה עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם: וַיִּתֵּן אֶת־בְּתִי הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנְּשִׁים אֲרָגוֹת שָׁם בָּתִּים לְאַשְׁרָה: ח וַיָּבֹא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מִעֲרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמֵא אֶת־הַבְּמֹת אֲשֶׁר קִטְרוּ־שִׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגִּבְעַ עַד־בָּאֵר שֶׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־בְּמֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פְּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שֶׁר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־ שְׂמָאוֹל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אֵד לא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבְּמֹת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי

הָיוּ לְשָׂר קִדְשִׁים בְּתוֹךְ אַחֲיהֶם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־ בְּשִׁמְנָה עֲשָׂרָה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ וַאֲשִׁיהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־ הָאֲבֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים וְאֶת־ הַתַּרְפִּים וְאֶת־הַגִּלְלִים וְאֶת כָּל־ הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָּאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בַּעַר וַאֲשִׁיהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר כַּעֲבוּר הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מֵצָא חִלְקִיהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה כִּי הַסֵּפֶר הַזֶּה הָיָה סִיפָה לְכָל־ זֶה: כה וְכִמְהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־ לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־ קָם כְּמֹהוּ:

אִם־אֶכְלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אַחֲיהֶם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־ בְּשִׁמְנָה עֲשָׂרָה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ וַאֲשִׁיהוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים וְאֶת־הַתַּרְפִּים וְאֶת־הַגִּלְלִים וְאֶת כָּל־ הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָּאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בַּעַר וַאֲשִׁיהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר מֵצָא חִלְקִיהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה: כה וְכִמְהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמֹהוּ:

♦ יום שני י"ז ניסן ♦

י"ז וְקָרַב יָת מִנְחָתָא וּמִלָּא יְדָה מִנָּה וְאַסֵּק עַל מִדְּבָחָא בִּר מַעֲלַת צִפְרָא:

(יז) וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹרַע עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עַל־תֵּת הַבִּקֹּר:

י"ח וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ • הִיא קְמִיצָה • מִלֶּבֶד עַל־תֵּת הַבִּקֹּר • כָּל אֵלֶּה עֲשֶׂה אַחֵר עוֹלַת הַתָּמִיד.

י"ח וְנִכְסֵי יָת תּוֹרָא וְיָת דְּכִרָא נִכְסֵי קוּדְשִׁיא דִּי לְעִמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּגִי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵיה וַיִּרְקָה עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר:

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל וְכַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

שיעור יומי ליום שני י"ז ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – ט – פרשת שמיני
 (יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשֹּׁר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלֶּה וְהַמִּכְסָּה וְהַפִּלִּית וְיִתְּרַת הַכֶּבֶד:
 כ וְשִׁוִּיאוּ יֵת תְּרִבִּיָּא עַל חֲדוּתָא וְאַסֵּק תְּרִבִּיָּא לְמַדְבָּחָא:
 כז וְהַמִּכְסָּה • חֶלֶב הַמִּכְסָּה אֶת הַקָּרֵב.

(כ) וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹּר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:
 כח וַיִּשְׁמְרוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת • לְאַחַר הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כִּהֵּן הַמִּנִּיף לִכְהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם, נִמְצָאוּ הָעֲלִיזוֹנִים לְמִשָּׁה.

(כא) וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הַנִּיף אֶהְרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צֹוָה מֹשֶׁה:
 כא וְיֵת חֲדוּתָא וְיֵת שׁוֹקָא דְיִמִּינָא אֶהְרֹן אֲרַמָּא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִּי פִקִּיד מֹשֶׁה:

(כב) וַיֵּשֶׂא אֶהְרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיִּירָד מִעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהַעֲלָה וְהַשְׁלָמִים:
 כג וַיְבָרֶכֶם • בְּרַבַּת כְּהֲנִים: יְבָרְכְךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא. וַיִּירָד • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חלק כב. עמוד 39 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ברכת כהנים בפרשת שמיני

וישׂא אהרן את־ידו גו' ויברכם

ויברכם – בְּרַבַּת כְּהֲנִים, יְבָרְכְךָ, יָאֵר, יֵשֶׂא (ט, כב. ובפירוש רש"י)
 במפרשים הקשו על פירוש רש"י: א. הרי על מצות ברכת כהנים נצטוו רק לקמן בפרשת נשא, ומדוע מפרש שהברכה כאן היא ברכת כהנים. ב. מדוע מפרט "ויברכך יאר ישא", הרי פשיטא שברכת כהנים כוללת ג' ברכות אלו. ותצו בכמה אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).
 ויש לומר בזה, דחדא מתורצת בחבירתה; והפונה ב"ויברכם", היא לא שקים אהרן את מצות ברכת כהנים, אלא שבוחר אהרן בַּצִּוּוּ לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כהנים, "ויברכך, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המפרש "פשוטו של מקרא", מה שאין־כן בדרך ההלכה. כדמוכח בכמה מקומות בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצות ברכת כהנים].
 דהנה, השראת השכינה במשכן היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק משכן העדות (סוף פרשת פקודי) "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם".
 וזהו תוכן הברכה שבירך אהרן את בני ישראל: **יְבָרְכְךָ ה'** – הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחרי כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני לכו" – "אני בעצמי" (תשא לג, יד ורש"י שם).
יאר – "יראה לך פנים שוחקות" (רש"י נשא ו, כה), והינו שתשכון ותשרה השכינה בין בני ישראל.
 והוא על־ידי ש"ישא" – "יכבדו כעסו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

(כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:
 כג וְעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וַיִּפְקֹוּ וַיְבָרְכוּ יֵת עֲמָא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּי לְכָל עֲמָא:

כז וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וְגו' • לָמָּה נִכְנסוּ? מִצָּאתִי בְּפִרְשֵׁת מְלוּאִים בְּבִרְיָתָא הַנוֹסֶפֶת עַל 'תּוֹרַת כְּהֲנִים' שָׁלֵנוּ: לָמָּה נִכְנס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. או, לֹא נִכְנס אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר? הֲרִינִי דִן יְרִידָה וּבִיאָה טְעוֹנוֹת בְּרָכָה: מֵה יְרִידָה מַעֲיִן עֲבוּדָה, אִף בִּיאָה מַעֲיִן עֲבוּדָה. הָא לְמַדְתָּ, לָמָּה נִכְנס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת. דְּבָר אַחֵר: כִּיִּן שָׂרָאָה אֶהְרֹן שִׁקְרָבוּ כָּל הַקְּרָבּוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יְרָדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל, הִנֵּה מַצְטַעַר וְאוֹמֵר: "יִדְעֵנָּה אֲנִי שֶׁפַּעַס הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָלִי, וּבִשְׁבִילִי לֹא יְרָדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל! אֲמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אַחִי, כִּךְ עָשִׂיתָ לִּי, שֶׁנִּכְנסְתִּי וְנִתְבַּשְׁתִּי'? מִיָּד נִכְנס מֹשֶׁה

עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את העם. אמרו: "יהי נעם ה' אליהנו עלינו" (תהלים ז), "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם". לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: "משה רבנו, כל הטרם שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו וגדע שנחפפר לנו עון העגל! לכן אמר להם: "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויבא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל ידי קרבותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 237)

וירא כבוד ה' אל כל העם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלוואים היתה השפעת השכינה על ידי עבודת ישראל (הקרבת קרבנות), ועבודת המטה ממשיכה אור מסדר השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השפעה זו מצד הקנה, ולכן נמשיכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - הגיע הגלוי גם ל'עם'.

♦ יום שלישי י"ח ניסן ♦

(כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כלהעם וירגזו ויפלו על-פניהם:

ש"י • וירגזו • פתגמו.

י (א) ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחבתו ויתנו בהן אש וישמו עליה קמרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 99)

אשר לא צוה אותם (י, א) כתב ב'אור החיים', שבני אהרן מתו מ'פלות הנפש', תשוקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי כתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'. ויש לומר, שהיו בדרגה קצו של התקשרות והתחברות לה' (קטרת מלשון התקשרות) עד שלא נזקקו לצווי; כל מעשיהם היו בדרך ממילא בהתאמה מלאה לרצון ה', כי רצונו הפך לרצונם שלהם.

(כד) ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה:

ש"י • ותצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי זין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזוהר הנוהרם שלא יפנסו שתויי זין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא ב'ויקרא רבה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר תשכ"ו)

עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר, ועד כדי כך שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים ממני ומקור", והקב"ה קראם "בקרובי" - בבחי'ר, בכל זאת נענשו בעונש חמור ביותר, בגלל העדר ה"ביטול" הראוי להם - שהורו הלכה בפניו.

רבי אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כנ"ל - הוא האומר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו הוא דבר הנוגע לגילוי השכינה לכללות ישראל.

ומזה ההרואה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני ותלמיד-חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחכות שירה לי ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם, והדרך אשר אלך בה בעבודת ה' - והלא בכוחי להורות לעצמי!

- כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל-זאת זה היה כל חטאם, **"לא מתו בני אהרן אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן"**, ועד כדי כך - שזה נוגע לא רק להם, אלא שגורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל. לאידך גיסא: דורשים מכל אחד ואחד שליווד התורה שלו יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא - ועד שכל פולו יהיה חדור בהבנת התורה.

- וזהו שממשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל אומר שתניי יין נכנסו למקדש": יין הוא בחינת בינה - הבנה והשגה, ו"שתניי יין" פירושו שהיו מלאים וחדורים בהבנה והשגה, והחטא הוא - שנכנסו למקדש בצירור זה: החסרון של "שתניי יין" אינו אלא בעת הכניסה למקדש - אבל עבודת האדם לקונו כשאינו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות בהבנה והשגה: מקדש הוא ענין התפלה, שאז עומד האדם לפני מלך המלכים הקב"ה, ומאן דמחני במחוג קמי מלכא וכו' - שצריך להיות בתכלית הביטול "כעבדא קמי מריה", אבל עבודתו ויגיעתו בתורה צריכות להיות באופן ד"שתניי יין" שכל מציאותו ממואלת וחדורה בשכל התורה.

- וכמו שמצינו ברבי יהודה ברבי אילעאי שאמרה לו מטרוניתא, שפניו היו דומים לפני "שתני יין". ואמר לה רבי יהודה שזהו לפי שתלמודו מצוי בידו - והינו דזה שבגשמייות היה נראה כ"שתני יין", הרי זה מפני שהגשמייות שלו היתה כפי הרחנניות שלו, וברוחניות היה "שתני יין" - חדור בהבנת התורה -

והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל האדם ממצויאותו לגמרי כנ"ל - הרי זה נותן כח ופועל שגם עבודתו אחר-כך בלימוד התורה בשכלו הוא, תהיה בביטול הראוי, עם שהיא גם בהבנה והשגה כדבעי.

אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו של הלומד, וביטול מציאותו וכו'? - התשובה ניתנת בהמשך פירוש רש"י להלן: "משל למלך שהיה לו **בן-בית** וכו'" - מפני שהמדובר בבני ישראל שהם "בן-בית" של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הפח לחבר ב' ההפכים, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה, ובחד עם זה להיות בביטול המתאים וכו': עד שעל-ידי-זה 'פעלו את החיבור (דב' ההפכים) של עולם ואלקות, העולם מתנהג על-פי פסק-דין של הלומד ומסקנתו בלימודו, וכדרשת רבותינו ז"ל על הפסוק לא-ל גומר עלי, ומקרב על-ידי-זה את קיום היעוד "ונגלה כבוד הו'" וראו כל **בשר** יחדיו כי פי הו' דבר". בביאת משיח צדקנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 51)

שהורו הלכה בפני משה . . שתניי יין נכנסו למקדש (רש"י י, ב) יש לתמוה, הרי החטא מפרש בכתוב - הם הקטירו קטרת בנגוד לצווי ה'. ויש לומר, דהנה לעיל בסמוך נאמר לגבי השראת השכינה "ותצא אש מלפני ה'"; ומזה שלשון זה **עצמו** מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גילוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה כשלעצמה היתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באפן הנהגתם בעבודה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק יב, עמוד 49 - מתוך 'לקראת שבת')

בני ביתו של הקב"ה

ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וגו'

ותצא אש - . . רבי ישמעאל אומר שתניי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתו הזהיר הנזירים שלא יכנסו שתניי יין למקדש, משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה (יב, ובפירוש רש"י)

משל למלך שהיה לו בן בית נאמן מצאו עומד על פתח חנויות והתיו את ראשו בשתיקה, ומנה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצוה את השני ואמר לא תפנס בפתח חנויות, אנו יודעים שמתוך כך הרג את הראשון. (ויקרא רבה)

וצריך להבין מהי פגמת רש"י בהעתקתו מדברי המדרש "משל למלך שהיה לו בן בית וכו'", דממה-נפשך, אם פגמתו רק לציון לדברי המדרש, הנה ליה לקצר ולומר "משל למלך וכו' כדאיתא בויקרא רבה", ואם ברצונו להודיע גם את תוכן המשל, הרי אין די בתחלת המשל שהביא?

ויש לומר, דבדבריו אלו מתרץ מפני מה נענשו נדב ואביהוא, והרי לא נצטוו על האסור דשתיית יין, ועל זה תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הזהיר על כך, הוא מפני שבהיותו "בן בית" של המלך היה צריך להבין **מעצמו** - גם מבלי אזהרה מפורשת - שהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך.

ועל-דרך-זה בעניננו, מפניו שגני אהרן היו בני ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפירוש.

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הֲוֹא אֲשֶׁר־דָּבָר יְהוָה |
לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל־פָּנָי כָּל־הָעַם אֶפְבֹּד וַיִּדְּם
אַהֲרֹן:

כ"ט"א הוֹא אֲשֶׁר־דָּבָר וְגו' • (זכחים קטו) הֵיכָן דָּבָר? "וְנַעֲדָתִי שְׁמָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכַבְדִּי" (שמות כט). אֵל תִּקְרִי "בְּכַבְדִּי", אֵלָּא 'בְּמַכְבְּדִי'. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי! יוֹדַע הָיִיתִי שִׁיתְקַדֵּשׁ הַבֵּית בְּמִידַעַי שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר: אוֹ בִּי אוֹ בְךָ. עֲכָשִׁי, רוּאָה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמֶּךָ! (ת"כ. ויקרא רבה) • וַיִּדְּם אַהֲרֹן • (שם ושמ) קָבַל שָׂכָר עַל שְׁתִּיקָתוֹ, וּמָה שָׂכָר קָבַל? שְׁנַתִּיחַד עִמּוֹ הַדְּבוּר, שֶׁנֶּאֱמָרָה לוֹ לְבַדּוֹ פְּרִשְׁתָּ שְׁתּוּנֵי יַיִן. בְּקִרְבִּי • בְּבַחֲרִי. וְעַל־פָּנָי כָּל־הָעַם אֶפְבֹּד • פֶּשֶׁתְקִדּוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּצַדִּיקִים מִתְּנִירָא וּמִתְעַלָּה וּמִתְקַלָּס; אִם בֵּן בָּאֵלּוּ, כָּל־שָׂכָן בְּרִשְׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סו) "נִוְרָא אֱלֹהִים מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ" – אֵל תִּקְרִי "מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ", אֵלָּא 'מִמֶּקְדָּשֶׁיךָ'.

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֵל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל
דָּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבּוֹ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם
מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כ"ט"ב דָּד אַהֲרֹן • עֲזִיזָאֵל אָחִי עִמָּרָם הָיָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (שמות ו) "וּבְנֵי קָהָת וְגו'". שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם וְגו' • כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרֵי הַעֵבֶר אֶת הַמֶּת מִלִּפְנֵי הַכֹּהֵן, שְׂלֵא לְעֶרְבָב אֶת הַשְּׂמֻחָה.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּסִיר־שִׁיחוֹת חֶלֶק י"ז עמוד 107 וְאִילָךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבָּת')

הַמִּשְׁחָה שֶׁל כָּל לִוִּי

עַל הַפֶּסוּק "שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה" (י, ד), מְפָרֵשׁ רַש"י כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרֵי הַעֵבֶר אֶת הַמֶּת מִלִּפְנֵי הַכֹּהֵן, שְׂלֵא לְעֶרְבָב אֶת הַשְּׂמֻחָה.

מִצִּינוֹ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה זֶה ד"ה עֵבֶר אֶת הַמֶּת" - נִצְטוּוּ קְרוֹבֵי הַמֶּת, הַלְוִיִּים.

וּמִזָּה יֵשׁ לְלִמּוּד הוֹרָאָה נִפְלְאָה בְּעִבּוּדֵת הָאֵדָם לְקוֹנוֹ:

כְּתַב הַרְמַב"ם (סוף הל' שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל) "לֹא שָׁבַט לִוִּי בְּלֶבֶד אֵלָּא כָּל אִישׁ וְאִישׁ כֹּי" אֲשֶׁר נִדְּבָה רֹחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ לְהַבְדִּיל לַעֲמֻד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלַעֲבֹדוֹ כֹּי וּפְרָק מֵעַל צִנְאוֹ עוֹל הַחֲשָׁבוֹנוֹת הַרְבִּים אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ בְנֵי הָאֵדָם, הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, וְיִהְיֶה ה' חֶלְקוֹ וְנִחְלָתוֹ כֹּי כְּמוֹ שֶׁזָּכָר לְכַהֲנִים לְלוֹיִם."

וְהִנֵּה אִישׁ זֶה שֶׁ"נִדְּבָה רֹחוֹ אוֹתוֹ" וְהוּא בְּבַחֲיִנַת "לִוִּי", יָכוֹל לְחַשׁוֹב, שֶׁמִּכִּין שֶׁ"נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים" עָלָיו לַעֲסוֹק רַק בְּעִנְיָ תוֹרָה וְקִדּוּשָׁה, אֶף בְּעִנְיָנִים הַקְּשׁוּרִים בִּ"סוּר מִרְעֵ" ו"לֹא־פְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא" - מוּטָב שֶׁיַּעֲסֻק בָּזֶה אֵלּוּ שֶׁעֵדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, וְעֵדִין לֹא פָּרְקוּ מֵעַל צִנְאוֹרָם "הַחֲשָׁבוֹנוֹת הַרְבִּים".

וְזֶה מִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב, שֶׁכֵּדִי "לֹא לְעֶרְבָב אֶת הַשְּׂמֻחָה", שֶׁהַעוֹלָם יִהְיֶה מְכוּן וּמְדוּר לְשִׁבְתוֹ יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ לְ"הַעֲבִיר אֶת הַמֶּת" וְלֹא־פְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא. וּבִצּוּי זֶה "שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ" נִצְטוּוּ הַלְוִיִּים דְּנֻקָּא. דָּאִף שֶׁהֵם מוֹרְמִים מְעַם, וּמוֹבְדִּלִים "לַעֲמֻד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלַעֲבֹדוֹ" - עָלֵיהֶם לַעֲסוֹק בְּהַעֲבֵרַת הָאִיסוּר וְה"לְכָלוּךְ", "מִלִּפְנֵי הַכֹּהֵן". וְרַק בְּאוֹפֶן זֶה יִכָּשֶׁר הַעוֹלָם לְהִיּוֹת מְכוּן וּמְדוּר לְשִׁבְתוֹ יִתְבָּרַךְ.

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׁאֲמֻ בְּכִתְנֵתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
בְּאֶשֶׁר דָּבָר מֹשֶׁה:

כ"ט"ג בְּכִתְנֵתָם • שֶׁל מַתִּים, מְלַמֵּד שְׂלֵא נִשְׁרָפוּ בְּגִדֵּיהֶם, אֵלָּא נִשְׁמַתָּם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנָסוּ לְתוֹךְ חוּטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"כ) •

הַיִּקְרִיבוּ וְנִטְלָנוּן בְּכִתְנֵיהוֹן לְמִפְרָא
לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְעֹזֶר וּלְאִיתָמָר
בְּנוֹהֵי רִישׁוֹכֹן לֹא תִרְבוּן פְּרוּעַ וּלְבוּשִׁיכֹן
לֹא תִבְזְעוּן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַל כָּל כְּנֻשָּׁתָא יְהִי
רִיגּוּזָא וְאַחִיכֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּן יָת
יִקְדָּתָא דִּי אוֹקִיד יְיָ:

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וּלְעֹזֶר וּלְאִיתָמָר בְּנָיו
רִאשֵׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא
תָמֹתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאַחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִכְבּוּ אֶת־הַשָּׂרֶפָה אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוָה:

כ"ט אֶל־תִּפְרְעוּ • אַל תִּגְדְּלוּ שֹׁעַר. מִכָּאן, שְׂאֵבֶל אֲסוּר בְּתַסְפֶּרֶת. (מ"ק י"ב) אָבֵל אַתֶּם אַל תִּעַרְבְּבוּ שְׂמֹחֶתוֹ
שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תָמֹתוּ. הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵן, תִּמּוּתוּ. וְאַחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן, שְׂעָרְתֵּן שֶׁל
תַּלְמִידֵי־חֻכְמִים מְשַׁלֵּת עַל הַכָּל לְהַתְאֵבֵל בָּהּ.

ז ומתרגע משפן זמנא לא תפקון דילמא
תמותון ארי מושח רבותא דיי עליכון ועבדו
כפתגמא דמשה:

(י) וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן־תָּמֹתוּ כִּי־שָׁמֶן
מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ

ח ומליל יי לאהרן למימר:

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ט חמר ומרבי לא תשתי את ובניך עמך
במעלכון למשפן זמנא ולא תמותון קים
עלם לדריכון:

(ט) יֵינ וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתִּי אֶתְּהָּ וּבְנֶיךָ אִתְּךָ בְּבִאכֶם
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֹתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"ט יֵינ וְשָׁכַר • יֵינ כְּדָרְךָ שְׁכֻרוֹתוֹ. בְּבִאכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • אֵין לִי אֵלָא בְּבוֹאִם לְהִיכָל, בְּגִשְׁתָּם
לְמִזְבֵּחַ מִיָּין? נֹאמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד', וְנֹאמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרִגְלַי: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מַה לְהֵלֵן
עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ בְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד, אִף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ בְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד.

י ולאפרשא בין קודשא ובין חלא ובין
מסאבא ובין דכנא:

(י) וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין
הַטְּהוֹר:

כ"ט וְלַהַבְדִּיל • כְּדִי שְׁתַּבְּדִילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחְלָלָת. הָא לְמִדָּת, שְׂאִם עָבַד — עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (זכרים
י"ז. ת"כ) •

יא ולאקפא ית בני ישראל ית כל קנמא די
מליל יי להון בידא דמשה:

(יא) וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

כ"ט וְלְהוֹרֹת • לְמַד שְׂאֲסוּר שְׁפוּר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יְהִי חֻיב מִיתָה? תַּלְמוּד לוימר: "אַתָּה וּבְנֶיךָ אִתְּךָ...
וְלֹא תָמֹתוּ" (במדבר יח). כְּהֻנִּים בְּעֹבְדֹתָם בְּמִיתָה וְאֵין חֻכְמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

♦ יום רביעי י"ט ניסן ♦

יב ומליל משה עם אהרן ועם אלעזר ועם
איתמר בנוהי דאשתארו סיבו ית מנחתא
דאשתארת מקרבנא דיי ואכליה פטיר
בסטר מדבחא ארי קדש קודשין היא:

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר
בְּנָיו הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרָת מֵאִשֵּׁי
יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצֹּת אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים
הוּא:

כ"ט הַנּוֹתָרִים • מִן הַמִּיתָה. מְלֻמָּד, שְׂאִף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֲוֹן הָעֶגְלָה. הוּא שְׂנֵאָמַר: (דברים ט) "וַיִּבְאֲהֲרֹן
הַתַּנַּנִּף ה' מֵאֹד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמָדָה' אֵלָא כְּלוּי בָנִים, שְׂנֵאָמַר: (עמוס ב) "וְאִשְׁמִיד פְּרִיז מִמַּעַל"; וְתַפְלָתוֹ

שֶׁל מֹשֶׁה בְּטִלָּה מִחֻצָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט): "וְאַתְּפֹלֵל גַּם-בְּעַד אֶהְרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה • אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵתָם אוֹנֵנִין, וְקֹדְשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן. אֶת-הַמִּנְחָה • זוּ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נִחְשׁוֹן. וְאֶכְלוּהָ מִצּוֹת • מֵה תִלְמוּד לומר? לִפִּי שֶׁהִיא מִנְחַת צָבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאֵין פִּיּוּצָא בֵּה לְדוּרוֹת, הִצְרָךְ לְפָרֵשׁ בֵּה דִין שְׁאָר מִנְחוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 275)

וּתְפִלְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטִלָּה מִחֻצָּה (רש"י, י, יב) סֵפֶר כ"ק מו"ח אַדְמו"ר, שְׁמַהר"י סֵלֶנְטֶר שָׁאַל אֶת הַרְבֵּי מַהר"ש, מְדוּעַ מִזְרִיכִים חֲסִידִים כָּל-כָּף בְּתַפְלָה, וְעֵנָהוּ, שִׁידוּעָה הַפְּלוּגָתָא אִם תְּפִלָּה עוֹשֶׂה מִחֻצָּה אוֹ פְּלָה, וְלָכֵן מִזְרִיכִים בְּתַפְלָה, כִּדִּי שֶׁגַם מִחֻצָּה תִסְפִּיק. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ: עַל יְדֵי אֲרִיכוֹת הַתְּפִלָּה מְגִיעִים בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה יוֹתֵר, וְרִגְלֵי הַדִּרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה הֵם כְּנֶגֶד כָּל הַדִּרְגּוֹת שֶׁלִּמְטָה מִמֶּנָּה.

(יג) **וְאֶכְלֹתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֻקְךָ וְחֻק-בְּנֶיךָ**
הוּא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי-כֵן צִוִּיתִי:

יג וְתִכְלֹן יְמֵה בְּאֶמֶר קֹדֶשׁ אֲרֵי חֻלְקוֹ
וְחֻלֵּק בְּנֶיךָ הִיא מִשְׁרַבְנֵי דִינֵי אֲרֵי כֵן
אֶתְפַּקְדִּית:

כ"ג ~ וְחֻק-בְּנֶיךָ • אֵין לְבָנוֹת חֹק בְּקֹדְשִׁים. כִּי-כֵן צִוִּיתִי • בְּאַנְיָנוּת יֶאֱכֹלֶהָ (ת"כ, זבחים קא) ♦

(יד) **וְאֵת חֻזָּה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ**
בְּמָקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אֶתְךָ כִּי-חֻקְךָ
וְחֻק-בְּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יד וְיֵת חֻדְיָא דְאַפְרִשְׁתָּא וְיֵת שׁוֹקָא
דְאַפְרִשְׁתָּא תִּכְלֹן בְּאֶמֶר דְּכִי אֶת וּבְנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ עִמָּךְ אֲרֵי חֻלְקוֹ וְחֻלֵּק בְּנֵיךָ אֶתְהִיבּוּ
מִנְחָסַת קוֹדֶשְׁיָא דְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל:

כ"ד ~ **וְאֵת חֻזָּה הַתְּנוּפָה** • שֶׁל שְׁלָמֵי צָבוּר. **תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר** • וְכִי אֵת הַרְאִשׁוֹנִים אֶכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא? אֵלָּא, הַרְאִשׁוֹנִים שֶׁהֵם קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, הִזְקָקָה אֶכְלֹתֶם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. אֲבָל אֵלוֹ אֵין צְרִיכִים תוֹךְ הַקְּלָעִים, אֲבָל צְרִיכִים הֵם לְהֶאֱכֹל תוֹךְ מִחֻנָּה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהַכְנֵס שָׁם מִצְרָעִים (שם נה). מִכָּאן, שֶׁקֹּדְשִׁים קָלִים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ • (ת"כ) אֹתָהּ וּבְנֶיךָ בְּחֻלֵּק, אֲבָל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֻלֵּק, אֵלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מִתְּנוֹת, רִשְׁאוֹת הֵן לֶאֱכֹל בְּחֻזָּה וְשׁוֹךְ. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא אֶף הַבָּנוֹת בְּחֻלֵּק? תִּלְמוּד לומר: "כִּי-חֻקְךָ וְחֻק-בְּנֶיךָ נִתְּנוּ" – חֹק לְבָנִים וְאֵין חֹק לְבָנוֹת.

(טו) **שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים**
יָבִיאוּ לְהִנִּיף תְּנוּפָה לְפָנֶי יְהוָה וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֶיךָ
אֶתְךָ לְחֻק-עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

טו שׁוֹקָא דְאַפְרִשְׁתָּא וְחֻדְיָא דְאַרְמוֹתָא עַל
קֶרְבְּנֵי תְרֻפָּא יִתְּנוּ לְאַרְמָא אֲרָמָא קָדֵם יֵי
וְהָיָה לָךְ וּלְבְנֶיךָ עִמָּךְ לְקִנְיָם עֲלֵם כְּמָא דִּי
פְקִיד יֵי:

כ"ה ~ **שׁוֹךְ הַתְּרוּמָה וְחֻזָּה הַתְּנוּפָה** • לְשׁוֹן "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה – מוֹלִיךְ וּמִבִּיא, תְּרוּמָה – מַעֲלָה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חֻלְקֵן הַכְּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹךְ, וְתְנוּפָה בְּחֻזָּה? לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּהִרְמָה וְהִנְפָּה. עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים • מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמִטָּה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה. וַיֵּשׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה, כִּכָּר פִּרְשֵׁתִי שֶׁלְשֹׁתֵן בְּ"צוֹ אֶת אֶהְרֹן".

♦ יום חמישי כ' ניסן ♦

(טז) **וְאֵת שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה**
שָׂרָף וַיִּקְצָף עַל-אֱלֻעָזָר וְעַל-אִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן
הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר:

טז וְיֵת צִפְרִיא דְחֻטְאָתָא מִתְּבַעֵי תְּבַעֵי מֹשֶׁה
וְהָא אִתּוּקֵד וְרִגְזוּ עַל אֱלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי
אֶהְרֹן דְאַשְׁתָּאֲרוּ לְמִימָר:

כ"ו ~ **שְׁעִיר הַחַטָּאת** • שְׁעִיר מוֹסְפֵי רֹאשׁ-חֲדָשׁ. וְשִׁלְשָׁה שְׁעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׁעִיר עֲזִים וְשְׁעִיר

נחשון וישעיר ראש-חדש. ומכלן לא נשרף אלא זה. ונחלקו בדבר חכמי ישראל (בת"ס), יש אומרים: מפני טומאה שנגעה בו נשרף, ויש אומרים: מפני אגנינות נשרף, לפי שהוא קדשי דורות; אבל בקדשי שעה סמכו על משה, שאמר להם במנחה: "ואכלוה מצות". דרש דרש. שתי דרישות הללו: מפנימה נשרף זה, ומפנימה נאכלו אלו? כך הוא ב'תורת כהנים' (ועין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו). על-אלעזר ועל-איתמר. בשביל כבודו של אהרן, הפך פניו כנגד הכהנים וכעס. לאמר. אמר להם: השיבוני על דברי!

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 182)

ויקצף על אלעזר ועל איתמר (י, טז) בפרשת מטות (לא, כא) פרש רש"י: "ויקצף . . בא לכלל פעם בא לכלל טעות". ומה שלא כתב כן כאן – יש לומר: החלוק בין קדשי שעה לקדשי דורות הוא דבר התלוי בסברא, ובזה אפשר שתהיה מחלקת מפני שאין דעות בני אדם שוות, ולא מפני שאחד מהם טועה. אבל לאחר ששלמדנו שם שטעה מפני הכעס, יש לפרש כן גם כאן.

(יז) מדוע לא-אכלתם את-החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה:

כ"י מדוע לא-אכלתם את-החטאת במקום הקדש. וכי חוץ לקדש אכלוה, והלא שרפוה? ! ומהו אומר "במקום הקדש"? אלא אמר להם: שמה חוץ לקלעים יצאה ונפסלה? כי קדש קדשים הוא. ונפסלת ביוצא, והם אמרו לו: לאו. אמר להם: הואיל ובמקום הקדש היתה, מדוע לא אכלתם אותה? . ואתה נתן לכם לשאת וגו'. שהכהנים אוכלים ובעלים מתפפרים. לשאת את-עון העדה. מכאן למדנו שישעיר ראש-חדש היה, שהוא מכפר על עון טמאת מקדש וקדשיו, שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו.

(יח) הן לא-הובא את-דממה אל-הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש באשר צויתי:

כ"י הן לא-הובא וגו'. שאלו הובא היה לכם לשרפה, כמו שנאמר: (לעיל ח) "וכל-חטאת אשר יובא מדמה וגו'". אכול תאכלו אתה. היה לכם לאכלה אף-על-פי שאתם אוננים. באשר צויתי. לכם במנחה.

(יט) וידבר אהרן אל-משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת-עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי באלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה:

כ"י וידבר אהרן. אין לשון "דבור" אלא לשון עז, שנאמר: (במדבר כא) "וידבר העם וגו'". אפשר, משה קצף על אלעזר ועל איתמר, ואהרן מדבר? הא ידעת, שלא היתה אלא מדרג כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברים לפניו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי פשרה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי בספרי של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (זבחים קא) אלא, אמר להם משה: שמה זרקתם דמה אוננים, שהאונן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן גדול ומקריב אונן. ותקראנה אתי באלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חביב להיות אונן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהפכה מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'?. היום. (שם) אבל אגנינות לילה מתר, שאין אונן אלא ביום קבורה. הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

יז מדין לא אכלתו ית חטאתא באתר קדש ארי קדש קודשין היא ונתה זבב לבון לסלקא על חובי כנשתא לכפרא עליהון קדם יי:

יח הא לא אתעל ית דמה לבית קודשא גואה מיכל תיכלון יתה בקודשא כמא די פקדית:

יט ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו ית חטאתהון ונת עלתהון קדם יי וערעא יתי עקן כאלין אלו פון אכלית חטאתא יומא דין תתקן קדם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 106)

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י י, יט) משה סבר שההתקדש לאכל קדשים באנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אכלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפרעו"), ואם כן אין הבדל בין קדשי שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוראה להפגוע מאכלות אינה אלא **לפני ה'**, במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה **לפני ה'** ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוראה מיוחדת)..

(ב) וישמע משה וייטב בעיניו: פ כ וישמע משה וישפר בעיניוהי:

רש"י וייטב בעיניו • (ת"כ) הודה, ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

♦ יום שישי כ"א ניסן ♦

יא (א) וידבר יהוה אלימשה ואליאהרן לאמר אלהם: א ומליל יז עם משה וליאהרן למימר להון:

רש"י אל משה ואליאהרן • למשה אמר שיאמר לאהרן. לאמר אלהם • אמר שיאמר לאלעזר וליאיתמר. או אינו אלא "לאמר" לישאל? כשהוא אומר: "דברו אל בני ישראל", הרי דבור אמור לישאל. הא מה אני מקיים: "לאמר אלהם"? לבניו, לאלעזר וליאיתמר.

(ב) דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מפלהבהמה אשר עלהארץ: ב מלילו עם בני ישראל למימר דא חיתה די תיכלון מפל בעירא די על ארעא:

רש"י דברו אל בני ישראל • את כלם השנה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהשנו בדמימה וקבלו עליהם גזרת המקום מאהבה. זאת החיה • לשון חיים, לפי שישאל דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך, הבדילים מן הטמאה וגזר עליהם מצות, ולאמות העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנוכנס לבקר את החולה וכו' פדאיתא במדרש רבי תנחומא. זאת החיה • מלמד, שהיה משה אויזו בחיה ומראה אותה לישאל: זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו. "את זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אחזי מפל מין ומין והראה להם, וכן בעוף: "ואת אלה תשקצו מן העוף", וכן בשרצים: "וזה לכם הטמא". זאת החיה. מפל הבהמה • (מנחות כ) מלמד שהבהמה בכלל חיה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שמייני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"ח)

מה שלא נצטוו ישראל על איסור דאכילת חיות ובהמות שאינן טהורות מיד לאחרי מתן תורה - אפשר לתרץ בפשטות, שבתקופה זו לא היה ענין זה נוגע למעשה בפועל: במשך כל התקופה הסמוכה למתן תורה - חנו ישראל בסביבות הר סיני, כלומר, במדבר סיני (עד לשנה הבאה). ומכיון שבמקום מדבר אינם בנמצא כלל בעלי חיים, כגון: גמל, שפן וארנבת, וכן עופות, כמו "נשר" וכיוצא בזה, ועל-אחת-כמה נכמה "כל אשר במים" - אין צורך להזהיר מיד על איסור אכילתם, מפיון שבלאו-הכי לא היתה קנימת אפשרות כלל לאוכלם.

ובנוגע ל"נחש" ("כל הולך על גחון") שנמצא ב"מדבר" [וכמו שכתוב "המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו"'] - הרי הבחימה למקרא יודע שבצאתם ממצרים הלך לפניכם "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם הדרך", וכן להרוג נחשים ועקרבים. וכפי שידע הבחימה למקרא אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", ובנדאי הסביר לו אביו שהפנה ל"ענני כבוד" שהקיפו את מחנה בני ישראל. ומכיון שכן, מבין בפשטות שבשטח דמחנה ישראל לא היו בנמצא נחשים ועקרבים. ולכן, לכל-לראש באו ענינים שהזמן גרמא - נדבת המשפן והקמטו כו', ורק אחר-כך נצטוו על איסור אכילת חיות ובהמות

שאין טהורות, דבר שיהיה נוגע לפועל בזמן שלא תהיה - פאָשר יתקרב למקום ישוב, לארץ סיחון ועוג, וכיוצא בזה, שאז תהיה באפשרותם לקנות מתגרי אומות העולם, וכיוצא בזה.

(ג) כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו:

כ"א מפרסת • כתרגומו: 'סדיקא'. פרסה • פלאנט"ה בלע"ז. ושסעת שסע • שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, כתרגומו: "מטלפא טלפין", שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואין שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות (חולין עא). מעלת גרה • מעלה ומקאה האכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק. גרה • כך שמו; ויתכן מגזרת: (שמואל ב יד) "וכמים הנגרים", שהוא נגור אחר הפה; ותרגומו: 'פשא', שעל ידי הגרה, האכל נפשו ונמות. בבהמה • תבה זו תרה היא לדרשה, להתיר את השליל הנמצא במעי אמו. אתה תאכלו • ולא בהמה טמאה. והלא באזהרה היא? אלא לעבר עליה ב'עשה', ו'לא תעשה' (ובחים לה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 222)

מפרסת פרסה .. מעלת גרה (יא, ג). **מפרסת פרסה** - רמז לאדם שעובד את ה' בשני הקוים של חסד (ימין מקרבת) וגבורה (שמאל דוחה), שאז מוכח שעושה זאת לשם שמים, לא מצד טבעו. **מעלת גרה** - רמז לאדם שבוחן שוב ושוב האם המעשה שהוא עומד לעשות, הוא אכן, טוב ונחוצ. מי שיש בו שני 'סמנים' הללו - נפשו בהמית היא 'בהמה טהורה'.

(ד) אך אתה לא תאכלו מפעלי הגרה וממפרסי הפרסה אתהגמל כימעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם:

(ה) ואתהשפן כימעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא הוא לכם:

(ו) ואתהארנבת כימעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם:

(ז) ואתהחזיר כימפרים פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגור טמא הוא לכם:

(ח) מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם:

כ"א מבשרם לא תאכלו • אין לי אלא אלו, שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה, מנין? אמרת קל-וחמר: ומה אלו, שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בתורת כהנים). **מבשרם** • על בשרם באזהרה, ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים. **ובנבלתם לא תגעו** • יכול יהיו ישראל מזהרים על מגע נבלה? תלמוד לומר: (לקמן כא) "אמר אל-הכהנים וגו'" - פהנים מזהרין ואין ישראל מזהרין, קל-וחמר מעתה: ומה טמאת המת חמורה - לא הזהיר בה אלא כהנים, טמאת נבלה קלה - לא כל-שכן? ומה תלמוד לומר: "לא תגעו"? ברקל, וזהו שאמרו: חייב אדם לטהר עצמו ברקל (ר"ה יז).

דברים ית דין לא תיכלין ממסקי פשא וממסדיקי פרסתא ית גמלא ארי מסיק פשא הוא ופרסתא לא סדיקא מסאב הוא לכון:

ה וית טפא ארי מסיק פשא הוא ופרסתא לא סדיקא מסאב הוא לכון:

ו וית ארנבא ארי מסאב פשא היא ופרסתא לא סדיקא מסאבא היא לכון:

ז וית חזירא ארי סדיק פרסתא הוא ומטילפן טלפין פרסתא והוא פשא לא פשר מסאב הוא לכון:

ח מבשרהון לא תיכלין ובנבלתהון לא תקרבין מסאבין אגין לכון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 58)

חֵיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלָא (רש"י יא, ח) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִזֵּן לוֹ שְׁחֻבַּת הַטְּהָרָה מִתִּיכְסֵּת לְרִגְלֵי דְּוָקָא. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה רִש"י פָּרַשׁ לְעֵיל בְּפִרְשֵׁת בֵּא עַל הַפֶּסֶק "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - "קֹרֵא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לְאֹכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִסּוּת". וּמֵאַחַר שֶׁמֻּטֵּל עַל הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם בְּאֹכִילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ, מוֹכֵן שֶׁעָלָיו לְהִטְהָר, שֶׁהָרִי אֹכִילָה וְשִׁתְיָה בְּטֻמְאַה אֵין בְּכֻחָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם.

(ט) **אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָׁת בַּמָּיִם בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים אַתֶּם תֹּאכְלוּ:**
טִיַּת דִּין תִּיכְלוֹן מִכָּל דִּי בְּמִיָּא כָּל דִּי לֵה צִיצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא וּבִנְחָלִיָּא יִתְהוֹן תִּיכְלוֹן:

רש"י סִנְפִיר • אֵלּוּ שֵׁשֶׁט בָּהֶם. קִשְׁקִשָׁת • אֵלּוּ קִלְפִין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוּאֵל א יז) "וְשָׂרִיזִן קִשְׁקִשִּׁים הוּא לְבוֹשׁ".

(י) **וְכָל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָׁת בַּיָּמִים וּבִנְחָלִים מִכָּל שָׂרֵץ הַמָּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֵּץ הֵם לָכֶם:**
יִכָּל דִּי לִית לֵה צִיצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא וּבִנְחָלִיָּא מִכָּל רִחְשָׂא דְּמִיָּא וּמִכָּל נֶפֶשׂא חַיָּתָא דִּי בְּמִיָּא שֶׁקֶצָא אֲנוּן לָכוֹן:

רש"י שָׂרֵץ • בְּכָל מְקוֹם מְשֻׁמָּעוֹ: דְּבַר נִמוּךְ שְׂרוּחַשׁ וְנִד עַל הָאָרֶץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יט אלול תש"א – מוֹתֵךְ 'לְקִרְאָת שְׁבֹת')

סימני הכשרות – בעבודת האדם

אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָׁת בַּיָּמִם . . כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָׁת בַּיָּמִם שֶׁקֵּץ הוּא לָכֶם: (יא, ט"ב)

כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִשְׁקִשָׁת יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ סִנְפִיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקִשָׁת (נדה נא, ב). וְיֵשׁ לְבָאֵר זֹאת בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

דְּגִים הַנִּמְצָאִים תְּמִיד בְּמִקוֹם חַיִּיתָם – מִיָּם, רוֹמְזִים לְיוֹשְׁבֵי אֶהָל שְׁעוֹסְקִים בַּתוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לְמִיָּם, וְהִיא מְקוֹם חַיִּיתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְצִרִיף לְהִיּוֹת בָּהֶם קִשְׁקִשִּׁים וְסִנְפִירִים, שֶׁשִּׁנְיָהֶם אֵינָם מַעֲקֵר הַדֵּג, וְאֵינָם אֵלָּא טְפִלִּים וּמִשְׁמָשִׁים אֶת הַגּוֹף: קִשְׁקִשִּׁים שֶׁהוּא לְבוֹשׁ הַמִּגֵּן עַל הַדֵּג, וְסִנְפִירִים שֶׁבָּהֶם הַדֵּג שֵׁט מִמְּקוֹם לְמִקוֹם.

וְזֶה מוֹרָה, עַל עֲנִינִים בְּלִימּוּד הַתוֹרָה שֶׁאֵינָם מְגוּפִי הַלִּימּוּד, אֲבָל נִצְרָכִים הֵם לְהַלִּימּוּד: קִשְׁקִשָׁת – יִרְאֵת שְׁמִיָּם שֶׁמִּשְׁמֶרֶת עַל הַלִּימּוּד, כְּמוֹ קַב חוֹמָטִין מְשֻׁמֶּרֶת אֶת הַתְּבוּאָה. וְסִנְפִירִים שֶׁבָּהֶם הַדֵּג שֵׁט לְמִקוֹם אַחֵר, מוֹרָה עַל כַּח הַחִידוּשׁ בַּתוֹרָה, שֶׁאִף הוּא עֲנִין הַמוֹכֵרֶת. וְזֶה הַרְמִז בְּמָה דְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁלְּכַאוֹרָה הַתוֹרָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְכַתוּב סִנְפִיר, כִּי כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִשְׁקִשָׁת יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, אֵלָּא "אָמַר קָרָא מִשּׁוּם גִּדְּלִיל תוֹרָה וְיִאֲדִיר", שֶׁהַסִּנְפִיר עֲנִינּוּ גִדְּלִיל תוֹרָה – כַּח הַחִידוּשׁ בַּתוֹרָה.

וְהִנֵּה עַל־זֶה אָמְרוּ בְּמַסֶּכֶת נִדָּה, דֵּג שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִשְׁקִשָׁת – תְּלִמִּיד־חֶכֶם שֶׁהוּא יִרְאֵא־שְׁמִיָּם – יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, הוּא בּוֹדָאי יַחֲדָשׁ בַּתוֹרָה וְהוּא דֵּג טְהוֹר – כִּי צִרִיף לְנוֹהֵג. אֲבָל יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקִשָׁת – מִי שֶׁמִּחְדָּשׁ בַּתוֹרָה בְּלֹא יִרְאֵת־שְׁמִיָּם הוּא דֵּג טְמוֹא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "לֹא זָכָה נַעֲשִׂית לוֹ סֵם הַמֶּנֶת".

(יא) **וְשֶׁקֵּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאַתֶּם נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:**
יֵא וְשֶׁקֶצָא יִהְיוּ לָכוֹן מִבְּשָׂרָהוֹן לֹא תִיכְלוֹן וְיִת נִבְלָתָהוֹן תִּשְׁקְצוֹן:

רש"י וְשֶׁקֵּץ יִהְיוּ • לְאָסֵר אֶת עֲרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טַעַם (חולין צט). מִבְּשָׂרָם • אֵינּוּ מְזַהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת. וְאַתֶּם נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ • (שם סו) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין שֶׁסִּנְגְּנוּ. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁיירוֹנ"ש בְּלַע"ז.

(יב) **כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקִשָׁת בַּמָּיִם שֶׁקֵּץ הוּא לָכֶם:**
יב כָּל דִּי לִית לֵה צִיצִין וְקִלְפִין בְּמִיָּא שֶׁקֶצָא הוּא לָכוֹן:

רש"י כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ת"כ) מַה תְּלַמּוּד לִזְמַר? שֶׁיִּכּוֹל, אֵין לִי שִׁיָּהא מִתֵּר אֵלָּא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שֶׁלוֹ

לִיבְשָׁה; הִשְׁרִין בְּמִים מִיָּן? תִּלְמִיד לומר "כל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִפּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִים", הָא אִם הָיוּ לוֹ בְּמִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִשְׁרִין בְּעִלְיָתוֹ, מִתֵּר.

(יג) וְאֶת-אֵלֶּה תִּשְׁקֹצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקֶץ
הֵם אֶת-הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּרֶם וְאֶת הָעוֹנִיָּה:

כ"א • לֹא יֹאכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילִין לִקְטִינִים, שֶׁכֶּף מִשְׁמְעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל-יָדָךְ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְאֶסְרֵן בַּהֲנָאָה? תִּלְמִיד לומר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בְּאֲכִילָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה מִתְּרִין. כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ", "לְמִינוֹ", "לְמִינֵהוּ", יֵשׁ בָּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמִרְאֵיהֶם וְלֹא בְּשִׁמוֹתֵם, וְכֵלֶן מִין אֶחָד.

(יד) וְאֶת-הַדָּאָה וְאֶת-הָאִיָּה לְמִינָהּ:

(טו) אֶת כָּל-עוֹרֵב לְמִינוֹ:

(טז) וְאֶת כָּל הַיַּעֲנָה וְאֶת-הַתַּחֲמָם וְאֶת-הַשֹּׁחַף
וְאֶת-הַנֶּץ לְמִינֵהוּ:

כ"א • הַנֶּץ • אישפרו"ר.

(יז) וְאֶת-הַכּוֹס וְאֶת-הַשֵּׁלֶף וְאֶת-הַנִּשּׁוֹף:

כ"א • הַשֵּׁלֶף • פֶּרֶשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין סה) זֶה הַשֵּׁלֶף (פ"י מַגְבִּיָּה) דְּגִים מִן הַיָּם. וְזֶה שֶׁתִּרְגַּם אוֹיֶנְקֶלוֹס: וְשִׁלְיִנוֹנָא. כּוֹס וְנִשּׁוֹף • הֵם צוּאִיטִי"ש הַצּוֹעֲקִים בְּלִילָה וְיֵשׁ לָהֶם לְסִתּוֹת כְּאֵדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמָה לוֹ שְׁקוּרִין יִיב"ו.

(יח) וְאֶת-הַתְּנִשְׁמָת וְאֶת-הַקָּאָת וְאֶת-הַרְחָם:

כ"א • תְּנִשְׁמָת • הִיא קֶלֶב"א שׁוּרִי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרְחַת בְּלִילָה; וְתִנְשִׁמָת הָאֲמוּרָה בְּשָׂרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוּרִין לָהּ טִלְפ"א.

(יט) וְאֶת הַחֲסִידָה הַאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת-הַדּוֹכִיפֶת
וְאֶת-הַעֲטָלָף:

כ"א • הַחֲסִידָה • זוֹ דִּיהַ לְבָנָה צִיגוֹנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה חֲסִידָה? שְׁעוֹשֶׂה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בְּמִזְוֹנוֹת. הָאֲנָפָה • הִיא דִּיהַ רִגְזָנִית. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהִיא שְׁקוּרִין לָהּ הִיירוֹ"ן. הַדּוֹכִיפֶת • תִּרְנָגוֹל הַכֹּר וְכִרְבָּלָתוֹ כְּפוּלָה, וְכִלְע"ז הַרופ"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוֹכִיפֶת? שֶׁהוּדוֹ כְּפוּת, וְזוֹ הִיא כְּרָבָלָתוֹ. "וְנִגַּר טוֹרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כִּמּוֹ שֶׁפֶּרְשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחִזּוֹ" (דף ס"ג).

(כ) כָּל שֶׁרֵץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל-אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם:

כ"א • שֶׁרֵץ הָעוֹף • הֵם הַדָּקִים הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצִרְעִין וְיִתוּשִׁים וְחִגְבִּים.

(כא) אֲךָ אֶת-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שֶׁרֵץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ
עַל-אַרְבַּע אֲשֶׁר-לוֹ כַּרְעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתֵר
בֵּהֶן עַל-הָאָרֶץ:

כא כָּרִם יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל רַחֲשָׁא דְעוֹפָא דְמַהֲלָף עַל אַרְבַּע דְּמַהֲלָף עַל אַרְבַּע דִּי לָהּ קַרְצוּלִין מַעֲלוֹי רִגְלוֹהִי לְקַסְצָא כְּהוֹן עַל אַרְעָא:

כ"א על ארבע. על ארבע רגלים. ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי פרעים ופזרח. ויש מהן הרבה, באותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסלין, אלו פרעים הכתובים כאן, וכנפיו חופין את רבו. וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו, אבל יש שראשן ארך, ויש שאין להם זנב, וצריך שיהא שמו 'חגב'; ובה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם.

(כב) את־אלה מהם תאכלו את־הארבה למינו ואת־הסלעם למינהו ואת־החרגל למינהו ואת־החגב למינהו:

(כג) וכל שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם:

כ"א וכל שרץ העוף וגו'. (כ"ג) בא ללמד שאם יש לו חמש - טהור.

(כד) ולא־לה תטמאו כל־הנוגע בנבלתם וטמא עד־הערב:

כ"א ולא־לה. (כ"ד) העתידין להאמר למטה בענין. תטמאו. כלומר, בנגיעתם יש טמאה.

(כה) וכל־הנשא מנבלתם יכבם בגדיו וטמא עד־הערב:

כה וכל דיטול מנבלתהוץ יצבע לבושהו ויהי מסאב עד רמשא:

כ"א וכל־הנשא מנבלתם. כל מקום שנאמרה טמאת משא, חמורה מטמאת מגע, שהיא טעונה כבוס בגדים.

(כו) לכל־הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה ושסע. איננה שסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל־הנוגע בהם וטמא:

כ"א מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה, אבל למטה היא מחברת. כאן למדך, שנבלת בהמה טמאה מטמאה, וכענין שבסוף הפרשה פרש על בהמה טהורה.

(כז) וכל הולך על־כפיו בכל־החיה ההלכת על־ארבע טמאים הם לכם כל־הנוגע בנבלתם וטמא עד־הערב:

כז וכל דמהלך על ידוהי בכל חיתא דמהלךא על ארבע מסאבין אנון לכוז כל דיקרב בנבלתהוץ יהי מסאב עד רמשא:

כ"א על־כפיו. כגון: כלב ודב וחתול. טמאים הם לכם. למגע.

(כח) והנשא את־נבלתם יכבם בגדיו וטמא עד־הערב טמאים המה לכם:

כח ודיטול ית נבלתהוץ יצבע לבושהו ויהי מסאב עד רמשא מסאבין אנון לכוז:

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטֶּמָּא בַּשָּׂרִין הַשָּׂרִין עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶדֶת
וְהַעֲכָר וְהָצֵב לְמִינֵהוּ:
כט וְדִין לְכוֹן מִסָּאָבָא בְּרַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל
אַרְעָא חֹלְדָא וְעַכְכָּרָא וְצָבָא לְזִנְוָהּ:

כס"י וְזֶה לָכֶם הַטֶּמָּא • כָּל טִמְאוֹת הָלָלוּ אֵינָן לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֲלָא לְטִמְאָה מִמֶּשׁ; לִהְיוֹת טִמָּא
בְּמַגָּעַן וְנֶאֱסָר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים וְלִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ. הַחֹלֶד • מוֹשְׁטִיל"ה. וְהָצֵב • פּוּי"ט, שְׂדוּמָה
לְצַפְרָדֵּעַ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְנַשְּׁמָת:
כס"י וְהָאֲנָקָה • הַרִיצוֹן. וְהַלְטָאָה • לִישֹׁר"ה. וְהַחֲמָט • לִימָצ"א. וְהַתְנַשְּׁמָת • טִלַּפ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטִּמְאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרִין כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם
בְּמָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
לא אֵלֶּיךָ דְּמִסָּאָבִין לְכוֹן כָּל רַחֲשָׁא כָּל
דִּיקְרָב בְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהִי מִסָּאָב עַד
רַמְשָׁא:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלֵעַלֹּי מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל־
כָּל־עֵץ אוֹ בְּגֵד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק בָּל־כָּל־יְאֶשֶׁר־יַעֲשֶׂה
מִלֵּאכָה בָּהֶם בְּיָמִים יוֹבָא וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְיִטְהַר:
לב וְכָל דִּי יִפְלֵ עֲלוֹהִי מִנְהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהִי
מִסָּאָב מִכָּל מֵאָן דָּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מִשְׁחָ אוֹ
שֶׁק כָּל מֵאָן דִּי תִתְעַבֵּד עֲבִידָא בְּהוֹן בְּמֵאָ
תַּעֲלֵ וְיִהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׁא וְיִדְפִי:

כס"י בְּיָמִים יוֹבָא • (יבמות עה) וְאִם לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טִמָּא הוּא לְתְרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן – וְיִטְהַר • בְּהָעֶרֶב
הַשְּׁמֶשׁ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש
בחדשו גו", ולא הפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי
אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את הפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור
מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את הפטרה הקשורה עם פרשת
השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

שי למודא

(א) בְּיוֹם הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו, לַעַת וְקִנְיָנוּ לְאַחַר שְׁעָבְרוּ
עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וְנִצַּל מִכָּלם. פְּרוּשׁ אַחֵר, כָּבֵל עַת שְׂבָאָה עָלָיו צָרָה וְנִצַּל מִכָּלָהּ
תָּהָ שֶׁר הַשִּׁירָה הוֹאֵת. וּמִכַּף שְׂאוּל,
לִפִּי שִׁתָּה אוֹיְבוֹ וְזָדְפוּ מִכָּלם, הוֹפִירוּ
לְחֹדֶר. (ב) סִלְעִי, חֲזָק, כְּמוֹ סִלַּע חֲזָק.
וּמִצְדָּתִי, מִכְצָרִי. וּמִפְלָטִי לִי, מִפְלָט
אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה. וְגַם
בְּקִיּוֹתֵי לְבָדִי. (ג) צוּרִי, חֲזָק, כְּמוֹ צוּר
וְסִלַּע. וְקֶרֶן יִשְׁעִי, הוּא לִי לְעוֹר כְּמוֹ
קֶרֶן לְבַעַל הַפָּרִיעִים. מִשְׁגָּבִי, סוּמָךְ
אוֹתִי. וּמְנוּסִי, שְׁתִּייתִי גַם אֵלָיו לְעוֹרָה.
מִחֲמָם, מִאֲנָשֵׁי חֲמָם. (ד) מִחֲלָל
אֶקְרָא ה' וְגו', כָּאֲשֶׁר אָנִי קוֹרָא אֶל
ה' בְּחֲלָל, אֲנִי נוֹשֵׁעַ. (ה) אֶפְפָּנִי,
סִבְבִּנִי. מִשְׁבְּרֵי כּוֹת, צִדּוֹת שׁוֹבְרוֹת
מִזִּבְלוֹת אֶל מִקְוֵה. פְּרוּשׁ אַחֵר, גָּלִי מִקְוֵה.

עטרת מרים

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה
אוֹתוֹ לַעַת וְקִנְיָנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיְבָיו וּמִכַּף שְׂאוּל וְנִצַּל מִכָּלם: ב וַיֹּאמֶר
יְהוָה סִלְעִי מַחְסִי וּמִצְדָּתִי מִכְצָרִי
חֲזָק וּמִפְלָטִי לִי וּמִצִּיל אוֹתִי:
ג אֱלֹהֵי צוּרִי חֲזָקִי אֲשֶׁר אֶחֱסֶה
מִתְכַּסֶּה בּוֹ מִגִּזְלֵי וְקֶרֶן וְחֲזָקִי
יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּמְנוּסִי יַעַד לְנוֹם
מֵאִיִּים הָאוֹיֵב מִשְׁעִי מִחֲמָם מֵאֲנָשִׁי
חֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד כָּאֲשֶׁר מִחֲלָל בְּחֲלָל
כְּשֶׁאֲנִי מִתְחַלֵּל אֶקְרָא אֶל יְהוָה אוֹ
וּמֵאִיִּי אֲנוֹשֵׁעַ אֲנִי נוֹשֵׁעַ: ה כִּי
אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעַל
מִשְׁגָּבִי וּמְנוּסִי מִשְׁעִי מִחֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד מִחֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיִּי
אֲנוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעַל יִבְעֵתִנִּי: ו חֲבָלִי שְׂאוּל

הפטרה ליום שביעי של פסח

בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אוֹתוֹ מִכַּף כָּל־אוֹיְבָיו וּמִכַּף
שְׂאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְלָטִי
לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה־בּוֹ מִגִּזְלֵי וְקֶרֶן יִשְׁעִי
מִשְׁגָּבִי וּמְנוּסִי מִשְׁעִי מִחֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד מִחֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיִּי
אֲנוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפָּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעַל יִבְעֵתִנִּי: ו חֲבָלִי שְׂאוּל

שי למורא

עטרת מרים

נחלי בלעל, גסות שוטפות כנחל, מאנשי בלעל. ובעתני, ובעיתו ונחרדו אותי. (1) חבלי שאול, מכאובי מות. "חבלי", כמו "חבלי ילדה" (דודשע יג.ג). קדמני, באו לפני. (ח) ויתגעש ותרעש הארץ, געש ורעד ורעש תקפו את אויבי וישיבי הארץ. מוסדות השמים ירגזו, שהרעיש הקב"ה גם את

צבא השמים בשבילי. כי חרה לו, כאשר חרה לו על מעשיהם ונקם מהם נקמתי. (ט) עלה עשן באפו, הוא ענן בעם. כמו "אז יעשן אף ה'" (דברים כט.יט). תאכל, תשרף את הקמים עלי. (י) ויט שמים וירד, נטה את השמים למטה לארץ וירד עליהם להתקרב אל שניא להכות בהם. כלומר שיהיה כמחר להפער מהם וערפל תחת רגליו, שירד בעב הענן להיות מוכן להפער משונאי. (יא) וירפב על פרוכ ויעף וגו', הוא משל על מהירותו לבוא לעזרת. (יב) וישת חשך סביבותיו סבות, שם את החשך סביבותיו לסבה להגן עליו. בענן שנאמר "ויהי הענן והחשך" (שמות יד.כ) שהיה מפסיק בין המצרים לישראל. חשרת מים עבי שחקים, קשר המים בענני השמים, מהם בא החשך. (יג) מננה נגדו וגו', מתוך האור שלפניו אשר חפצו להאיר ולהושיע לו, מזה עצמו בערו חבלי אש באויביו. (יד) ורעם, יתן בהם רעמים. (טו) ויהם, עשה בהם מהומה. (טז) ויראו אפקי ים, ויראו מעמקי הים. כלומר, נתגלו דברים סתומים ונפלאים. ויגלו מוסדות תבל, נתגלו המוסדות העמוקים של ישוב העולם. (יז) ומשני ממים רבים, כלומר, שהצילו מצרות רבות. (יח) מאויביו עז, מאויביו שהיה חזק. כי אמצו מנני, כאשר התחזקו מנני. (יט) קדמני ביום אירי, ביום שהיה קורה לי מקרה רע היו אויבי מקדימים לבוא עלי. (כא) כבר די, כפי שדי ברורות ונקיות מעול.

(כג) כי כל משפטיו לנגדי, כי כל משפטי תורתו לנגד עיני תמיד להתנהג לפיהם. (כד) בכרי לנגד עיניו, בכריותיו אשר הוא לנגד עיניו. (כו) גבור

סבני קדמני מקשימות: ו בצרלי אקרא יהוה ואלאליהי אקרא וישמע מהיכלו קולי וישועתי באזניו: ח ויתגעש ותרעש הארץ מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו פירחיה לו: ט עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו מננו: י ויט שמים וירד ויערפל תחת רגליו: יא וירפב על פרוכ ויעף וירא על פנפירווח: יב וישת חשך סביבותיו סבות חשרתמים עבי שחקים: יג מננה נגדו בערו גחליאש: יד ירעם מן שמים יהוה ועליון יתן קולו: טו וישלח חצים ויפיצם ברק ויהם: טז ויראו אפקי ים יגלו מוסדות תבל בגערת יהוה מנשמת רוח אפו: יז ישלח ממרום יקחני ומשני ממים רבים: יח יצילני מאויביו עז משנאי כי אמצו מנני: יט יקדמני ביום אירי ויהי יהוה משען לי: כ ויצא למרחב אתי ויחלצני פרחי פי: כא וימלני יהוה בצדקתי כבר ידי ישיב לי: כב פי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי מאלהי: כג פי כל משפטיו לנגדי וחקתיו לא אסור ממנה: כד ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני: כה וישב יהוה לי בצדקתי בכרי לנגד עיניו: כו עס חסיד

ובעתני: ו חבלי שאול סבני קדמני אויבי לשים בדרבי מקשי המולכים את מות: ז בצרלי או אקרא יהוה ואלאליהי אקרא וישמע מהיכלו מן השמים קולי וישועתי וצחקתי באה באזניו: ח ויתגעש ותרעש הארץ מוסדות השמים ירגזו ויתגעשו פירחיה לו: ט עלה עשן באפו משל על חרון אפו באויבים ואש מנורת דבר מפיו תאכל גחלים, גחלים בערו מננו לשרוף בשונאי: י ויט שמים וירד להקדם מאויביו וערפל תחת רגליו להיות מוכן להפער מהם: יא וירפב עליו על פרוכ מלאך ויעף במהירות וירא היה נראה כא על פנפירווח: יב וישת שם חשך סביבותיו סבות להיות מוכן להפער מהם: יג מננה נגדו בערו גחליאש משמיע קול רעם: יד ירעם מן שמים יהוה ועליון יתן קולו: טו וישלח חצים הם האשים הבערים שירדו בחזק מהענן ויפיצם ברק והם מתחלשים מנוף הברק ויהם: טז ויראו אפקי ים אפקי ים קרקעות מי הים כי נבקע המים ויגלו מוסדות תבל כי נבקע התהום בגערת יהוה בקמים עלי מנשמת מנשיבת רוח אפו והכל הוא בדרך משל: יז ישלח ממרום עזותי יקחני מיד האויב ומשני הוציאני ממנים רבים מיד הרבים הקמים עלי: יח יצילני מאויביו עז משנאי כי כאשר אמצו התחזקו מנני: יט כאשר קדמני הרע ביום אירי בעת יקרני מקרה רע ויהי יהוה משען לי ואף כי נפלת, הפה קמתי: כ ויצא למרחב לקום רחב אחי ויחלצני ויצאני מן המצר כי חפץ פי: כא וימלני יהוה בצדקתי כפי צדקתי כבר בנקיות

ידי ישיב לי: כב פי שמרתי דרכי יהוה ולא רשעתי לנשות מאלהי: כג פי כל משפטיו לנגדי לנגד עיני תמיד להתנהג עמי בהם, וחקתיו לא אסור מפניו: כד פשעתי בלבי לחטוא בדבר ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני משמתי מאותו עון: כה לך וישב יהוה לי בצדקתי בכרי לנגד עיניו ולא נגד בני אדם ולהתנער: כו כי בן דרך להתנהג

תמים, כמו "נָכַר תָּמִים". תתקבץ, אתה נזהר עמו בתמימות. כו) עם נָכַר תתבר, עם איש ברור ונקי, תתנהג בברירות. ועם עקש תתפל, ועם איש המתנהג בעקמימות, תבוא עליו בדרך הנפקלת והמקטמת. כח) עם עני, מכנע בעני. וענייך על רמים תשפיל, ותמן ענייך על המתנאים להשפילם.

כט) כי אתה גירי, כי אתה תאיר לי. כפר. יגיע חשבי, יאיר לי את החשד, כלומר, יוציאני מן הצרה. ל) כי בכה ארון גידוד, כי בעזרתך ארון אל גידוי הנעים. אדלג שור, אקפץ על החומות של ערי אויבי לבבשם. לא) תמים דרכו, לגמל לאיש כמפעלו. צרופה, נקיה מכללות, ככפר צדוק. לג) מעונייך חיל, מחזק אותי בכח. ויתר תמים דרכי, והתיר ופתח דרכי למלחמה באפן תמים ושלם, שלא נחסר אחד מאנשי המלחמה. לד) משונה רגלי באילות, משים רגלי קלות לרוץ אחר האויב, כאילה זו שרצה מהר. ועל כמותי יעמידני, והעמיד אותי על גברי ונדרתי. לה) ונחת קשת נחושה ורעתי, ונדרה קשת נחושה על ידי ורועתי. "קשת נחושה" הוא כנוי לקשת עשויה ממתכת חזקה ומישיה. לו) כגון ישעך, ישעך היה לי לקנן. וענתך תרבני, הענה שפך להשגיח בי, עשתה אותי כאלו הייתי עם רב. לו) תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא ימערדו רגלי. כלומר, שלא נפילתי בידי שונאי. מ) ותורני חיל למלחמה, אורת אותי בכח להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי מפיל לכרע תחתני. מא) תתה לי ערף, נתת אותם שניסו ונתפכו לי ערפם. משנאי ואצמיתם, וגם משנאי ניסו, ועם כל זה אישנים ואכריתם. מב) ישעו ואין מושיע וגו', כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק וארדד אותם על פני האדמה. מד) מריבי עמי, מאנשי מלחמתי אשר כבני עמי הלוהמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתי מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעתי, עמים אשר הם מארץ רחוקה. מה) לשמוע און ישמעו לי, מפני משמע אונותם בלבד, אפילו שלא בפני, יהיו נשקעים לי.

עם חסיד תתחסד עם גבור תמים תתקם: כו עם נָכַר איש ברור ונקי תתבר תתנהג בברירות ועם עקש תתפל תשלב לאיש כמעשהו: כח ואתעם עני תושיע וענייך תמן על רמים על המתנאים ותשפיל אותם: כט כִּי־אתה גירי יהוה כפר ויהוה יגיע חשבי יאיר לי חשבי יוציאני

מן הצרה: ל כי בכה בעזרתך ארון לקראת גידוד אויבי, באלהי ובמאמר אלהי אדלג שור אקפץ על החומות, לכבוש עירות: לא האל תמים דרכו לגמול לאיש כמפעלו אמרת יהוה צרופה בדרך, שאין בה סינים ודבר ללא תועלת מן הוא מחסה כמנו לכל החסידים בו: לב כי מיראל מפלעדי יהוה אשר יוכל לעמוד כנגדו ומי צור מפלעדי אלהינו: לג האל מעונייך חיל מחזק אותי בכח ויתר תמים דרכי, להיות תמים דרכי מבלי מכשול: לד משונה רגלי קלות באילות לרוץ אחר אחר האויב ועל כמותי יעמידני שם בטוח: לה מלמד ידי למלחמה להלחם בטוב ונחת נחת בי כח לשבר קשת נחושה ורעתי בעת הפתחי לירוח: לו ותתנלי מן ישעך ישעך היה לי לקנן וענתך מדה ענותותך תרבני עשתה כאלו הייתי עם רב: לו תרחיב תרחבת צעדי פסיעותי תחתני ולא לכל ימערדו קרסלי רגלי לגמול בארץ: לח ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד פלוחם: לט ואכלם ואמחצם עם פצעים ולא יקימו ויפלו תחת רגלי: מ ותאורני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ותורני חיל למלחמה להלחם ואת שונאי תכריע קמי מפיל לברוע תחתני: מב ואיבי שברחו לפני תתה לי הפכו לי ערף משנאי עם כי ניסו, אישנים ואצמיתם אכרות אותם: מכ ישעו יפנו אל מלכי האדמה ואין מושיע לאחר זמן יפנו אלי יהוה

להתפלל אליו, אבל ולא ענם: מנ ואשחקם אכתש אותם להיות דק כעפר ארץ כמיט המושלך בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם אדקם: מד ותפלגני מריבי עמי כמו שאול ונבל ואחיתופל ואבשלום תשמרני מיד בולם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי והם יעבדני: מה בגי נָכַר ותכחשו לי יכובו

שי למזרא

עטרת מרים

ל' מִירָתָם אוֹתִי, וְאִמְרוּ לֹא חָטֵאתִי
לָהּ, אֲפִילוּ שְׁלֹא בִפְנֵי לְשִׁמְעֵי אֶזְנִי
יִשְׁמְעוּ לִי יִהְיוּ נִשְׁמָעִים אֵלַי לְכָל
אֲשֶׁר אֲצַוֶּה: מו בְּנֵי נָכָר יִבְלוּ יִהְיוּ
אֲבוֹדִים וְיִחָגְרוּ וְיִהְיוּ חֲגָרִים
מִמִּסְגְּרוֹתָם מְקוֹשֵׁי יִסּוּרֵי מִסְגֵּר שְׁאֵנִי
מִשְׁכָּרָן בָּהֶם: מז חִירְיָהוּהָ הַעוֹשֶׂה לִי
אֵלֶּה וּבִרְוֹדָה עַל כָּל בְּרָכָה וְהַחֲלָה
צוּרֵי תַקְפִּי וְחִזְקִי וְיִרְם הוּא רָם עַל
כָּל רָמִים אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי וְלֹהֶה לֹא
אֵירָא שְׁתַּקְצֵר יְדֹו מִלְּהוֹשִׁיעֵנִי:
מח הָאֵל הַנֶּתֶן נִקְמָת לִי הַגּוֹמֵם
נִקְמָתִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:
מט וּמִצִּיאִי וּמִצִּיל אוֹתִי מֵאִיִּבִי

נָכָר יִתְפַּח־שׁוּלִי לְשִׁמְעֵי אֶזְנִי יִשְׁמְעוּ לִי: מו בְּנֵי
נָכָר יִבְלוּ וְיִחָגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: מז חִירְיָהוּהָ
וּבִרְוֹד צוּרֵי וְיִרְם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי: מח הָאֵל
הַנֶּתֶן נִקְמָת לִי וּמִרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי:
מט וּמִצִּיאִי מֵאִיִּבִי וּמִקְבִּי תִרְוִמְמִנִי מֵאִישׁ
חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: נ על־כֵּן אוֹדֶה יְהוָה בְּגוֹיִם
וְלִשְׁמֹךְ אֲזַמֵּר: נ מגדול יְשׁוּעוֹת מַלְכוּ וְעֲשֵׂה
חֶסֶד לְמִשִּׁיחֹו לְדוֹד וּלְזֶרְעֹו עַד־עוֹלָם:

(מו) בְּנֵי נָכָר יִבְלוּ, אִיִּבִי הַגּוֹיִם
יִבְלוּ וְיִקְמְשׁוּ. וְיִחָגְרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם,
וְיִהְיוּ חֲגָרִים בְּרַגְלֵיהֶם מִמָּה שִׁיחֲיוּ
סְגוּרִים בְּיָד בְּכָלִי בְּרָל. (מז) וְיִרְם
אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעֵי, וְהָאֱלֹהִים שֶׁהוּא
תַקַּף יִשְׁעֵי הוּא רָם עַל כָּל רָמִים,
וְלִכֵּן לֹא אֵירָא מֵאִיִּבִי. (מח) הַנֶּתֶן
נִקְמָת לִי, הַגּוֹמֵם נִקְמָתִי.
(מט) וּמִצִּיאִי מֵאִיִּבִי, וּמִצִּילִי
מֵאִיִּבִי. וּמִקְבִּי תִרְוִמְמִנִי, וְכֵן
תִּקְמִים עָלִי תַחְבִּיהִנִי. (נ) מַגְדוֹל
יְשׁוּעוֹת מַלְכוּ, מַגְדֵּל יְשׁוּעוֹת הוּא
לְמַלְכוּ, שֶׁקָּשָׁם שְׂאָרָם נִסְ בְּמַגְדֵּל־עַו
וְהוּא נִגְזֵל מֵאִיִּבִיו, כְּמוֹ בֶן נִסְתִּי
אֵלָיו וְנוֹשְׁעִי מֵאִיִּבִי. וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לְמִשִּׁיחֹו, כְּלוּמֵר, לֹא בַעֲבוּר
תְּשׁוּלִים מְבוֹל, כִּירָאִים בְּחֶסֶדֹו הַגְדוֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמִשִּׁיחֹו שֶׁהוּא דוֹד
תַּמְלִךְ. וּלְזֶרְעֹו עַד עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁעֲשֵׂה לְדוֹד, בֶּן יַעֲשֶׂה לְזֶרְעֹו עַד
עוֹלָם.

♦ שבת קודש כ"ב ניסן ♦

עטרת מרים

עטרת מרים

וַיֵּצֵא חֲמֹר שִׁבְט מְלוּכָה מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי דָוִד הוּא מִלִּפְנֵי הַמִּשְׁחָה וְנִצָּר נִטַּע
מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה יַעֲשֶׂה פֶרִי: ב וְנָחָה עָלָיו רֹחַם יְהוָה רֹחַם נְבוּאָה רֹחַם
חֲכָמָה וּבִינָה רֹחַם עֲצָה וְגִבּוּרָה רֹחַם דַּעַת וְיִרְאָת יְהוָה: ג וְהִרְיָחוּ
בְּמַעַט בְּהֵנָה כְּמוֹ רֵיחַ, יִרְיָשׁ וְיִכְחֹן בְּכֵנִי אֲדָם הַטּוֹבִים חֲמָה אִם רָעִים, וְהַכֵּל

לֵב מִלִּפְנֵי אֲשׁוּר אֲמֹר עוֹד הַיּוֹם בְּנִבְלֵי לַעֲמֹד כִּי מִשָּׁם נִרְאִית יְרוּשָׁלַם
וְאִזְנֵי יִנְפֹךְ יְדֹו עָלֶיהָ בְּרֹדָה לַעַג פֶּאֶרֶם הָלֹא בְּנָקֵל אֲכַבְשֶׁנָּה לְחֵר בַּת־צִיּוֹן
גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: ד לֹא אֶכֶל לֹא חֵיהָ כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁב כִּי הִנֵּה בְּלִילָה הִיא הָאֲדוֹן
יְהוָה צְבָאוֹת מִסְעָף פֶּאֶרָה כֶּרֶת עֲנִפֵּי בְּמַעְרָצָה בְּמִשׁוֹר, כְּלוּמֵר, שֶׁלֹּא

הַמִּלֻּאֵד וְהַכָּה בָהֶם וְרָמִי הַקּוֹמָה
הַשָּׂרִים הַגְדוֹלִים גְּדָעִים נִכְרָתִי
וְהַגְבֻּהִים יִשְׁפְּלוּ: ד וְנִקְףָּ וּבְרוּחַ
סִבְכִי הַיַּעַר הַעֲנָפִים הַמִּסְבָּכִים זֶה
כְּוֵנָה בְּכִרְוֹל רֹחַה לִזְמֹר: חֵילֹו תִּרְבֵּי
וּיִחַתּוּ עַל יְדֵי הַמִּלֻּאֵד וְהַלְבָּנוֹן מְרִבִּית
חֵילֹותָיו בְּאֲדִיר עַל יְדֵי הַמִּלֻּאֵד הָאֲדִיר
וְהַחֲזָק יָפוֹל: א אֵל תַּחְבִּיהֵנִי מִחֲפָלָה
הַגְדוֹל הַנֶּה שֶׁעֲשֵׂה בִימֵי חֻזְקָתִי
בְּמַפְלֵת מַחֲנֵה אֲשׁוּר כִּי וְכֹא וְכֹן בִּימֹת
הַמִּשְׁחָה שֶׁפִּלְאִי לַעֲשׂוֹת עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה

וַיֵּצֵא חֲמֹר שִׁבְט מִלִּפְנֵי דָוִד הוּא מִלִּפְנֵי הַמִּשְׁחָה וְנִצָּר נִטַּע
מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה יַעֲשֶׂה פֶרִי: ב וְנָחָה עָלָיו רֹחַם יְהוָה רֹחַם נְבוּאָה רֹחַם
חֲכָמָה וּבִינָה רֹחַם עֲצָה וְגִבּוּרָה רֹחַם דַּעַת וְיִרְאָת יְהוָה: ג וְהִרְיָחוּ
בְּמַעַט בְּהֵנָה כְּמוֹ רֵיחַ, יִרְיָשׁ וְיִכְחֹן בְּכֵנִי אֲדָם הַטּוֹבִים חֲמָה אִם רָעִים, וְהַכֵּל
בְּיִרְאָת יְהוָה שִׁשׁ לוֹ וְלֹא יִצְרֹד
לְמִירָאָה עֵינָיו כְּדֵי שִׁשְׁפּוֹט וְלֹא־
לְמִשְׁמַע אֲזִינוּ כְּדֵי שִׁיבִית כִּי
בְּלִבּוֹ יִכֵּן מִדַּעַת: ד וְשִׁפְטָה בְּצִדְקָה
אֵת מִשְׁפַּט דָּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר
כְּפִי הָרָאוּ לַעֲנִי־אֶרֶץ שְׁלֹא יִגְדֹּל
עוֹד וְהַכָּה רִשְׁעֵי אֶרֶץ בְּשִׁבְט
בְּקִלְלָה פִּיּוּ וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית
רִשְׁעֵי: ה וְהִנֵּה צִדֵּק וְאֱמוּנָה שִׁיחֲזִיק
בָּהֶן יִהְיוּ לוֹ אֲזוֹר מִתְּנִיּוֹ לַחֲזֹק
וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו: ו וְגַר זָאֵב
עַם־כֹּפֵשׁ וְנֹמֵר עַם־גִּדִּי

הפטרת אחרון של פסח

ישעיה פרק י

לֵב עוֹד הַיּוֹם בְּנִבְלֵי לַעֲמֹד יִנְפֹךְ יְדֹו הַר
בַּת־צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: ג הִנֵּה הָאֲדוֹן יְהוָה
צְבָאוֹת מִסְעָף פֶּאֶרָה בְּמַעְרָצָה וְרָמִי הַקּוֹמָה
גְּדָעִים וְהַגְבֻּהִים יִשְׁפְּלוּ: ד וְנִקְףָּ סִבְכִי הַיַּעַר
בְּכִרְוֹל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֲדִיר יָפוֹל: יא א וַיֵּצֵא

חֲמֹר מִגִּזְעֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא חֲמֹר שִׁבְט מִלִּפְנֵי דָוִד הוּא מִלִּפְנֵי הַמִּשְׁחָה וְנִצָּר נִטַּע
רֹחַם דַּעַת וְיִרְאָת יְהוָה: ג וְהִרְיָחוּ בְּיִרְאָת יְהוָה וְלֹא־לְמִירָאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אֲזִינוּ יוֹכִיחַ:
ד וְשִׁפְטָה בְּצִדֵּק דָּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לַעֲנִי־אֶרֶץ וְהַכָּה־אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוּ וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי:
ה וְהִנֵּה צִדֵּק אֲזוֹר מִתְּנִיּוֹ וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו: ו וְגַר זָאֵב עַם־כֹּפֵשׁ וְנֹמֵר עַם־גִּדִּי יִרְבֹּץ וְעָגַל וּכְפִיר

עטרת מרים

הפורח ללכת בכתף בצד פלשתים ומה במערכה של ארץ ישראל, יחדיו יהודה ואפרים יבזו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ישלחו ידם לבזום ובגני עמון וסורו אל משמעתם לקבל מזונם: זו והחרים יכרת יהודה את לשון ים מי נהר מצרים והגוף ידו על־הנהר פרת בעים רוחו והפחול יחלץ אותו לשבעה

נחלים עם דוד בנייהם והדריד ודריד עליהם את בני הגולה בנעלים אשר ברגליהם לשוב מהגולה: זו והיתה מסלה דוד סלילה לשאר עמו שלא מתו בגולה אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל מסלה בים סוף ביום עלתו מארץ מצרים: א ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי אנפת כי והגליתי וכפר גלותי על ישוב אפך ותנחמני בהבאת הטובה: ב הואיל הזה עמי אל ישועתי אבטח אשבון בטה ולא אפחד עוד כי עני התשועה היתה למען הראות חסדי וזמרת יה ולמען אומר בשבחיו יהוה ויהי־לי לישועה: ג ושאתם־מים בששון כמו השואב מים מן הפעון הנובע כי לא ידאג פן יכלו המים, פן תשאבו בששון את הישועה ממעיני הישועה: ד ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו הוֹפִירו כי נשגב שמו: ה זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל־הארץ: ו צהלי ורני יושבת ציון כי־גדול בקרבך קדוש ישראל:

עטרת מרים

ירבץ ועגל וכפיר ומריא בהמה פטומה יחדיו ונער קטן נהג בם וילך אותם: ו פרה ורוב תרעינה יחדיו ולא יחרדו זה מזה ירבצו ויגדלו ילדיהן ואריה בבקר יאכל־תבן: ח ושעשע יונק יתעסק לשמוח בהושטת ידו על־חר פתן אשר הפתן יושב שם ולא יוצגו ועל מאורת

ומריא יחדיו ונער קטן נהג בם: ו פרה ורוב תרעינה יחדיו ורבצו ילדיהן ואריה בבקר יאכל־תבן: ח ושעשע יונק על־חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הרה: ט לא־ירעו ולא־ישחיתו בכל־הר קדשי ביימלאה הארץ דעה את־יהוה במים לים מכסים: י והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנם עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד: יא והיה ביום ההוא יוסיף אדני ו שנית ידו לקנות את־שאר עמו אשר־ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומפוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאי־הים: יב ונשא גם לגוים לעורר לב הפרסים לשלוח את ישראל מן הגולה ובה ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע בנפות הארץ: יג וסרה קנאת אפרים וזררי יהודה יפרתו אפרים לא־יקנא את־יהודה ויהודה לא־יצר את־אפרים: יד ועפו בכתף פלשתים ומה יחדיו יבזו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ידם ובגני עמון משמעתם לקבל מזונם: טו והחרים

הקע שיושב שם צפעוני גמול ידו הרה יושיט שם: ט הנחשים הרעים לא־ירעו עוד ולא־ישחיתו מישהו בכל־הר קדשי הטובה תואת תהיה ביימלאה הארץ דעה את־יהוה במים לים מכסים: י והיה ביום ההוא משיח הוציא משרש ישי אשר עמד לנם עמים ביום קבוצ גלות אליו כל גוים ידרשו כדי לעשות מה שצוים והיתה מנחתו לכבוד כי כל הגוים יכבדוהו ויעבדוהו: יא והיה ביום ההוא יוסיף אדני ו שנית כנגד גאולת מצרים ידו לקנות את־שאר עמו את הנשארים בגולה אשר לא מתו אשר־ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומפוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאי־הים: יב ונשא גם לגוים לעורר לב הפרסים לשלוח את ישראל מן הגולה ובה ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע בנפות הארץ: יג וסרה קנאת אפרים לא יתקנאו ביהודה וזררי יהודה הם בני אפרים יפרתו אפרים משיח בן יוסף לא־יקנא את־יהודה ויהודה את משיח בן דוד לא־יצר את־אפרים: יד ועפו ימהרו בעוף

יהוה את לשון ים־מצרים והגוף ידו על־הנהר בעים רוחו והפחול לשבעה נחלים והדריד בנעלים: זו והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל ביום עלתו מארץ מצרים: יב א ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי אנפת כי ישוב אפך ותנחמני: ב הזה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עני וזמרת יה יהוה ויהי־לי לישועה: ג ושאתם־מים בששון ממעיני הישועה: ד ואמרתם ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו הוֹפִירו כי נשגב שמו: ה זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל־הארץ: ו צהלי ורני יושבת ציון כי־גדול בקרבך קדוש ישראל:

וּשְׁמוֹנָה בְּלוֹתֶיהָ יָלְדוּ שִׁשָּׁה בָּנִים בְּכָרָם אַחַת, וּבְכֹתֹב בִּ"דְבָרֵי תַנְיִים" רבוי הבנים שהיו להם. (יב) עיר דוד, לעיר דוד. (יד) מכרפר, מרדך מתוך שמחה. אפוד בד, מעיל עשוי מפשתן. (טז) מִפְּזוֹ, גם הוא ענין רקוד (בפזיזות ומהירות). וּתְבוּ לוֹ בִּלְבָהּ, כי חשבה שאין זה מדרך המלך לעשות ככה אפילו לפני ארון הקודש. (יט) לְאִישׁ, כלומר, לכל אחד, בין איש ובין אשה. וְאֶשְׁפָּר, מנה יפה של בשר.

הַתַּי: יֵא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֶבֶד אֲדָם
הַתַּי שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וַיְכַרְךָ יְהוָה אֶת־עֶבֶד

אֲדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יֵב וַיֵּגֶד לְמַלְךְ דָּוִד לְאֹמֹר בֶּרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֶבֶד
אֲדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּלְךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים מִבַּיִת עֶבֶד אֲדָם עִיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יֵב וַיְהִי כִּי צָעְדוּ גִשְׁאֵי אֲרוֹן
יְהוָה שִׁשָּׁה צָעֲדִים וַיִּזְבַּח שָׁזֹר וּמָרִיא: יֵב וַדָּד מְכַרְפֵּר בָּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה
וַדָּד חֲגוּר אֶפּוֹד בָּד: טו וַדָּד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
בְּתִרְעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: טז וַהֲיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכָל בֶּת־שָׂאוֹל
נִשְׁקָפָה | בַּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּזוֹ וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתְּבוּ
לוֹ בִּלְבָהּ בֹּתָה אוֹתוֹ בִּלְבָהּ כִּי חֲשָׁבָה שָׂאִין זֶה מִדֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ: יז וַיָּבֹאוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּמִקְוָמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בְּתוֹךְ הָאֶהָל אֲשֶׁר
נִטְהַלְּוּ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל דָּוִד
מִהַעֲלֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים וַיְכַרְךָ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת:
יט וַיַּחֲלֶק לְכָל־הָעָם לְכָל־חֶמְדוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת
לֶחֶם אֶחָת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וְאִשְׁשִׁיטָה אֶחָת וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל אֶחָד חֶלֶת אֶחָת וְאֶשְׁפָּר מְנָה יָפָה בָּשָׂר אֶחָד וְאִשְׁשִׁיטָה אֶחָת כָּל־אִישׁ וַיִּשְׂמוּ בָּהּ הַיּוֹם וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

הָיָה וּמִן הַשּׁוֹעֲרִים הָיָה (ד"ה טו כא), וְקָרְאוּ גַּם לָפִי שֶׁהַתְּגוּרָר בְּנֵת שְׁלֹשָׁה
חֲדָשִׁים וַיְכַרְךָ יְהוָה אֶת־עֶבֶד אֲדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יֵב וַיֵּגֶד לְמַלְךְ
דָּוִד לְאֹמֹר בֶּרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֶבֶד אֲדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר
אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יָשָׁב בְּבֵיתוֹ, וַיִּלְךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
מִבַּיִת עֶבֶד אֲדָם לְעִיר דָּוִד הָיָה
צִיּוֹן בְּשִׁמְחָה: יֵב וַיְהִי כִּי צָעְדוּ
הָלְכוּ גִשְׁאֵי אֲרוֹן יְהוָה שִׁשָּׁה
צָעֲדִים פְּסִיעוֹת וַיִּזְבַּח שָׁזֹר וּמָרִיא
שׁוֹר פָּסָם: יֵב וַדָּד מְכַרְפֵּר מְרַדֵּךְ
בָּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וַדָּד חֲגוּר
אֶפּוֹד בָּד מְלֻבָּשׁ עֲשׂוֹי בְּדִמּוֹת הָאֶפּוֹד
שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל: טו וַדָּד וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
בְּתִרְעָה וּבִקְוֹל שׁוֹפָר: טז וַהֲיָה
אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכָל
בֶּת־שָׂאוֹל נִשְׁקָפָה | הַבִּישָׁה בַּעַד
הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד
מִפְּזוֹ וּמְכַרְפֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתְּבוּ
לוֹ בִּלְבָהּ בֹּתָה אוֹתוֹ בִּלְבָהּ כִּי חֲשָׁבָה
שָׂאִין זֶה מִדֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ: יז וַיָּבֹאוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ אוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ
בְּמִקְוָמוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בְּתוֹךְ הָאֶהָל אֲשֶׁר
נִטְהַלְּוּ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלֹת
לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל דָּוִד
מִהַעֲלֹת הָעוֹלָה וְהַשְׁלָמִים
וַיְכַרְךָ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה
צְבָאוֹת: יט וַיַּחֲלֶק לְכָל־הָעָם
תְּבָאִים עִם הָאֲרוֹן לְכָל־חֶמְדוֹן יִשְׂרָאֵל
לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל אֶחָד חֶלֶת אֶחָד וְאֶשְׁפָּר מְנָה יָפָה בָּשָׂר אֶחָד וְאִשְׁשִׁיטָה אֶחָת כָּל־אִישׁ וַיִּשְׂמוּ בָּהּ הַיּוֹם וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר־יָפֵל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ:

ט"ז אֶל־תּוֹכוֹ • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטָּמֵא אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ (חולין כה) • כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּא • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמִטָּמֵא
מִה שֶׁבְּאֲוִירוֹ (סְפָרִים אֲמָרִים: צִדִּיק לֹמֵר: 'בְּתוֹכוֹ'). וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ • (ת"כ) לְמַד שָׂאִין לוֹ טְהָרָה בְּמִקְוָה.

(לד) מִכָּל־הָאֶכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם
יִטָּמֵא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטָּמֵא:

ט"ז מִכָּל־הָאֶכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוֹסָב עַל מִקְרָא הָעֲלִיּוֹן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמֵא.. מִכָּל הָאֶכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל,
אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטָּמֵא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי וְהוּא
בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטָּמֵא. לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן דְּבָרִים הַרְבֵּה: לְמַדְנֵנוּ שָׂאִין אֶכָל מִכָּשֶׁר וּמִתְקֵן לְקַבֵּל טָמֵאָה
עַד שֶׁיָּבֹאוּ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת, וּמִשְׁבָּאוֹ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל טָמֵאָה לְעוֹלָם וְאֶפְלוֹ נִגּוֹב; וְהֵיזֵין

והשמן וכל הנקרא משקה, מכשיר זרעים לטמאה פמים, שפך יש לדרש המקרא: 'אשר יבוא עליו מים, או כל משקה אשר ישתה בכל-כלי – יטמא האכל'. ועוד למדו רבותינו (פסחים ב) מכאן: שאין לדרש הטמאה מטמא כלים, שפך שגינו: יכול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס? תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא... מכל-האכל", אכל ומשקה מטמא מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס, לפי שהשרץ אבי הטמאה והכלי שנטמא ממנו לדרש הטמאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שגפול לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת: התנור – ראשון, והפת – שנייה; ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה ונתהא הפת תחלה, שאם אתה אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגפן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים, אלא-אם-כן גפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחבר, אין לה שלא באו עליו מים. ומהו אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא-אם-כן יש בו כביצה (ת"כ, יומא ב), שנגמר: "אשר יאכל", אכל הנאכל בבת אחת, ושערו חכמים: 'אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת'.

(לח) וְכֹל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנִּבְלָתָם, עָלָיו יִטְמָא תִּנּוֹר וְכִירִים יִתֵּן טִמְאִים הֵם וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: (לח) וְכֹל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנִּבְלָתָם, עָלָיו יִטְמָא תִּנּוֹר וְכִירִים יִתֵּן טִמְאִים הֵם וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: לח וכל די יפל מנבלתהון עלוהי יהי מטמא תנור וכירים יתעון מטמאין אנון ומסאבין יהון לכו:

ה"י תנור וכירים • כלים המטלטלים הם, והם של חרס ויש להן תוף, ושופת את הקדרה על גב החלל, ושניהם פיהם למעלה. יתן • שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם • שלא תאמר: 'מצוה אני לנתצם', תלמוד לומר: "וטמאים יהיו לכם"; אם רצה לקימן בטמאתן – רשאי.

(לח) אֵךְ מַעֲיֵן וּבֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: (לח) אֵךְ מַעֲיֵן וּבֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: לח ברם מעין וגוב בית פנישות מים יהי דכי ודיקרב בנבלתהון יהי מטמא:

ה"י אף מעין ובור מקוה-מים • המחברים לקרקע, אין מקבלין טמאה; ועוד יש לה ללמד. יהיה טהור • הטובל בהם – מטמאתו. ונגע בנבלתם יטמא • (ד"ה) אפלו הוא בתוף מעין ובור ונגע בנבלתם, יטמא. שלא תאמר קל-וחומר: אם מטהר את הטמאים מטמאתם, קל-וחומר שיציל את הטהור מלטמא, לך נאמר: "ונגע בנבלתם יטמא".

(לח) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל-פְּלִזָּרָע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא: (לח) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל-פְּלִזָּרָע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא: לח וארי יפל מנבלתהון על כל בר זרע זרוע די יזרע דכי הוא:

ה"י זרע זרוע • זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: (דניאל א) "ויתנו-לנו מן-הזרעונים". טהור הוא • למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים.

(לח) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: (לח) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם: לח וארי יתנהבון מים על (בר) זרעא ויפל מנבלתהון עלוהי מטמא הוא לכו:

ה"י וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע • לאחר שנתלש. שאם תאמר: "יש הכשר במחבר", אין לה זרע שלא הכשר! מים על זרע • בין מים בין שאר משקין, בין הם על הזרע בין הזרע גפול לתוכו; הפל נדרש בתורת כהנים. ונפל מנבלתם עליו • אף משגב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אכל, ומשייר עליו הכשר קבלת טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כו עמ' 74)

וכי יתן מים על זרע • . טמא הוא לכם (יא, לח) מאכל יבש – רומז לעבודת ה' 'יבשה'. מאכל רטב – רומז לעבודה מתוך חיות ולחלוחית'. ומאכל אינו מקבל טמאה עד שיבואו עליו מים, שכן הטמאה נמשכת דוקא למקום שיש בו

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יא - פרשת שמייני עז

קִדְּשָׁה יִתְּרָה, כְּדִי לִקְבֹּל מִשָּׁם תּוֹסֶפֶת חַיִּית. וְכִפִּי שִׁמְצִינוּ לִגְבִי נְגִיעָה בְּמֵאֶכֶל לִפְנֵי נְטִילַת יָדַי: "לְנִגְיַעַת הַנְּקָרִים אֵין לְחוֹשׁ, כִּי רוּחַ טָמְאָה זֶה אֵינָה מוֹתָאנָה לְשֵׁרוֹת אֶלָּא . . בְּמִקּוֹם קִדְּשָׁה שְׁנִסְתַּלַּק".

(למ) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָה הִנֵּנִי בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
לְטוֹאֲרֵי יָמוּת מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוּן לְמִיכָל דִּיקְרַב בְּנִבְלָתָהּ יְהִי מְסָאב עַד רַמְשָׁא:

כס"א < בְּנִבְלָתָהּ • (חולין קיח. ת"ס) וְלֹא בַעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנִים וְטַלְפִּים, וְלֹא בַעֲוֹר.

(מ) וְהֵאֱכַל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
מִדְּיָכוֹל מִנִּבְלָתָהּ יִצְבַּע לְבוּשָׁהּ וְיִהְיֶה מְסָאב עַד רַמְשָׁא וְדִיטוּל יֵת נִבְלָתָהּ יִצְבַּע לְבוּשָׁהּ וְיִהְיֶה מְסָאב עַד רַמְשָׁא:

כס"ב < וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ • חֲמוּרָה טָמְאָה מִשָּׂא מִטְמָאָה מַנְעָה, שֶׁהַנּוֹשָׂא מִטְמָא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אֵין בְּגָדָיו טָמֵאִין, שְׁלֹא נֶאֱמַר בּוֹ: "יִכְבֵּס בְּגָדָיו". וְהֵאֱכַל מִנִּבְלָתָהּ • יָכוֹל תִּטְמָאנוּ אֲכִילָתוֹ? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר: (לִקְמֹן כב) "נִבְלָה וְטִרְפָּה לֹא יֵאָכֵל לְטָמְאָה־בָּהּ", אוֹתָהּ מִטְמָאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ וְאֵין נִבְלַת בְּהֵמָה מִטְמָאָה בְּגָדִים בְּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מִשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תִּחַבֶּה לּוֹ חֲבֵרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מִה תִּלְמוּד לֹא־מֵר "הֵאֱכַל"? לִתֵּן שְׁעוֹר לְנוֹשָׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדִי אֲכִילָה, וְהוּא כִּזְיֵת (נדה מב) • וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב • אֶף־עַל־פִּי שְׁטָבֵל, צָרִיף הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ.

(מא) וְכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵּץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:
מֵא וְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא שְׁקָצָא הוּא לֹא יִתְאָכֵל:

כס"ג < הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ • (חולין סו) לְהוֹצִיא אֶת הַיִּתּוּשִׁין שֶׁבְּכִלְסִין וְשֶׁבְּפוֹלִין וְאֵת הַזְּיוֹזִים שֶׁבְּעֵדָשִׁים, שֶׁהֵרִי לֹא שָׂרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֶלָּא בְּתוֹף הָאֱכָל, אֲבָל מִשִּׁינְאָו לְאוֹר וְשָׂרְצוּ, הֵרִי נֶאֱסָרוּ. לֹא יֵאָכֵל • לְחֵיב עַל הַמֵּאֲכִיל כְּאוֹכֵל. וְאֵין קְרוֹי "שָׂרִץ" אֶלָּא דְּבַר נְמוֹף קָצֵר רִגְלִים שְׂאִינוּ נִרְאָה אֶלָּא כְּרוֹחֶשׁ וְנֵד.

(מב) כָּל־הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מְרִבָּה רִגְלִים לְכָל־הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֵאָכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם:
מֵב כָּל דְּמַהֲלֵף עַל מַעוֹהֵי וְכָל דְּמַהֲלֵף עַל אֶרְבַּע עַד כָּל סְגִיאוֹת רִגְלָאִין לְכָל רַחֲשָׁא דְרַחֲשָׁא עַל אֶרְעָא לֹא תִכְלֹנוּן אֲרִי שְׁקָצָא אֲנִין:

כס"ד < הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן • זֶה נֶחֱשׁ. וְלִשׁוֹן "גָּחוֹן", שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מַעֲיו. כָּל הוֹלֵךְ • לְהִבִּיא הַשְּׁלִשׁוּלִין וְאֵת הַדּוּמָה לְדוּמָה. הוֹלֵךְ עַל אֶרְבַּע • זֶה עֶקְרָב. כָּל • לְהִבִּיא אֶת הַחֲפוּשִׁית אֲשֶׁקְרָבוֹ טַבְלָע"ז וְאֵת הַדּוּמָה לְדוּמָה. מְרִבָּה רִגְלִים • זֶה נָדָל, שָׂרִץ שֵׁשׁ לוֹ רִגְלִים מֵרָאשׁוֹ וְעַד זַנְבוֹ לְכָאן וְלָכָאן וְקוֹרִין צִינְטִפִיד"ש.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פִּי לְקוּטִיר־שִׁחוֹת חֶלֶק יו, עמוד 122 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הַעֲצָה שְׁלֹא לְהִיּוֹת "נוֹפֵל עַל מַעֲיו"

כָּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן

זֶה נֶחֱשׁ. וְלִשׁוֹן גָּחוֹן שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח, וְנוֹפֵל עַל מַעֲיו (יא, מב. ובפירוש רש"י)

יֵשׁ לְפָרֶשׁ הַטֵּעַם שֶׁנֶּקֶט הַכְּתוּב מִכָּל תְּכוּנוֹת הַנֶּחֱשׁ דּוֹקָא "לִשׁוֹן גָּחוֹן שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח" - בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ: אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (זהר חלק א לה, ב) "נֶחֱשׁ דָּא יִצְרֵה־רַע". וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב, שְׂאִין הַיִּצְרֵה־רַע בָּא לְאָדָם לְפִתּוּתוֹ שִׁיְהִיָּה "הוֹלֵךְ עַל מַעֲיו", שִׁיְהִיָּה שְׁקוּעַ בְּתַאֲוֹת הָאֲכִילָה וּבַעֲנִינִים אֲרִצִּים, אֶלָּא בְּרָאשׁוֹנָה אוֹמֵר הַיִּצְרֵה־רַע לְאָדָם שִׁיְהִיָּה "הוֹלֵךְ שָׁח".

כְּלֹמֹר: בְּנִגּוּד לְהוֹרָאָה הַתּוֹרָה "שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָּרָא אֶלֶּה" (ישעיה מ, כו), שֶׁהָאָדָם צָרִיף לְהַעֲלוֹת רָאשׁוֹ, וְלִהְתְּבֹנֵן בְּגָדְלוֹת הָאֵל, אוֹמֵר הַיִּצְרֵה־רַע לְאָדָם לְהוֹרִיד רָאשׁוֹ וְלִהְיֹת "הוֹלֵךְ שָׁח". וְעַל־דִּי־זֶה יָכוֹל הַיִּצְרֵה־רַע לְהוֹרִיד אֶת הָאָדָם,

רחמנא-ליצלו, עד שלא זו בלבד שיהיה "הולך" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו", דהינו שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רחמנא-ליצלו. וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אומנותו של יצירה-הרע, היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה-זרה". והעצה להנצל מזה היא להיות שקוע בענייני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי-שיחות חלק ד' עמוד 9-1038), דכש"מרים" ראשו ועוסק בתורה, הנרי הוא נצול מ"הנחש" דא יצירה-הרע".

(מג) אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם:

ה"א אל-תשקצו • באכילתו, שהרי כתיב: "נפשתיכם". ואין שקוץ נפש במגע. וכן ולא תטמאו, באכילתם. ונטמאתם בהם • אם אתם מטמאין בהם בארץ, אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה.

(מד) כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ:

ה"א כי אני ה' אלהיכם • כשם שאני קדוש, שאני ה' אלהיכם, כך: "והתקדשתם", קדשו את עצמכם למטה. והייתם קדשים • לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא. ולא תטמאו וגו' • לעבר עליהם בלאוין הרבה; וכל לאו – מלקות. וזהו שאמרו בגמרא: אכל פוטיתא – לוקה ארבע, נמלה – לוקה חמש, צרעה – לוקה שש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק לב עמוד 66 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות בכל תשקצו לטהרת הנפש

אל-תשקצו את-נפשתיכם וגו' והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני (יא, מו-מד)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות, לאחר שמונה את הדברים שאסרו חכמים מפני שהם "בכלל אל תשקצו את נפשתיכם", "כל הנזוהר בדברים אלו מביא קדושה וטהרה ויתרה לנפשו, וממקד נפשו לשם הקב"ה שגאמר והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני".

ויש לענן מדוע כתב הרמב"ם ש"הנזוהר בדברים אלו" דוקא שהם הדברים שאסרו חכמים מפני כל תשקצו, מביא קדושה וטהרה ויתרה לנפשו, ולא כתב פן לגבי דברים המפורשים בקרא שהם ב"ב תשקצו?" ויש לומר, דבזה השמיענו גדר הזהירות מהדברים שהם בכל תשקצו מדבריהם.

דהנה הדברים שאסרו חכמים משום כל תשקצו, הם דברים "שנפש רוב בני אדם קהה מהן כו' מתאוננת מהם" (לשון הרמב"ם כאן הלכה כט), ואם פן יש מקום לתמוה, מה ראו חכמים להזהיר שצריך להמנע מדברים אלו, כאשר בלא-הכי טבע רוב בני אדם להתרחק מהם?

וזה משמיענו הרמב"ם, שפונת האדם בזהירותו בדברים אלו צריכה להיות לא רק מצד טבע גופו, אלא מפני ש"הנזוהר מדברים אלו מביא קדושה וטהרה ויתרה לנפשו וממקד נפשו לשם הקב"ה" היינו שזה נוגע לקדושת וטהרת הנפש.

(מה) כי אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני:

מה ארי אנה יי דאסק יתכון מארעא דמצרים למנהי לכו לאלה ויהיו קדישין ארי קדיש אנה:

ה"א כי אני ה' המעלה אתכם • על-מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. [דבר אחר: "כי אני ה' המעלה אתכם", בכלן כתיב: "הוצאתי", וכאן כתיב: "המעלה". תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אמות – דים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון "מעלה"].

(מו) וְזֹאת תֹּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשֶׁת בַּמַּיִם וְלִכְלֵל־נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצָת עַל־הָאָרֶץ:

מִרְדָּא אֲוִיָּתָא דְבַעֲיָרָא וְדַעוּפָא וְדַכָּל
נִפְשָׁתָא חֵיתָא דְרַחֲשָׂא בַמַּיָא וְלִכְלֵל נִפְשָׂא
דְרַחֲשָׂא עַל אָרְעָא:

(נו) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פפפ

מִזְלָא פְרָשָׂא בֵּין מְסַאָבָא וּבֵין דְכֵיָא וּבֵין
חֵיתָא דְמִתְאָכֵלָא וּבֵין חֵיתָא דִּי לֹא
מִתְאָכֵלָא: פ פ פ

ה"פ לְהַבְדִּיל. לא בלבד השוונה, אלא שְתֵהא יוֹדַע וּמְכִיר וּבָקִי בָהֶן. בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. צָרִיף לומר בֵּין חֲמור לְפָרָה? וְהֵלָא כָּבֵד מְפָרְשִׁים הֵם? ! אֵלָּא בֵּין טָמֵאָה לָךְ לְטָהוֹרָה לָךְ, בֵּין נִשְׁחַט חֲצִיו שֶׁל קֶנָה לְנִשְׁחַט רַבּוֹ. וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת. צָרִיף לומר בֵּין צָבִי לְעֹרֹד? וְהֵלָּא כָּבֵד מְפָרְשִׁים הֵם? ! אֵלָּא בֵּין שְׁנוּלְדוֹ בֵּה סִמְנֵי טְרֵפָה כְּשֶׁרָה, לְנוֹלְדוֹ בֵּה סִמְנֵי טְרֵפָה פְסוּלָה:

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

המשך מעמוד נב

רזין דרזין, אך האנשים הפשוטים קלטו בגלוי את הסיפורים, או את הפתגם הקצר, ולא את תוכנו הפנימי, את הסודות החבויים בפתגם או בסיפורים.

אבל הרבי, גילה את תורת החסידות באופן שכולם יוכלו להבין אותה. הוא אמנם ביטא אותם בענינים קלים ובאותיות פשוטות, אבל גם המקבלים הבינו שמדברים חסידות, ואף קלטו אפס קצהו של הרזים שבהם.

כלומר את הכיוון להפצת תורת החסידות באופן כזה הנדרש כהכנה קרובה וסמוכה ממש לביאת המשיח נתן הרבי. משיח הרי יבוא בגלוי לכל ישראל, כך שגם ההכנה לכך, הפצת תורת החסידות, צריכה להיות לכל ישראל באופן גלוי –

הרבי ה' זה שנטל את האבן הטובה שבכתר המלך, שבה תלו' כל חשיבות הכתר – כמשל הידוע¹⁵, והפיצה עד לאנגלית וצרפתית וכו'. הרי מובן איפוא, שהרבי ה' זה שעשה את ההכנה, האחרונה ממש, לגאולה האמיתית, שהיא כפי שהרמב"ם פוסק בבירור כיצד ה' תחילת ותהליך סדר הגאולה¹⁶:

(בתחילה יהי) יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו – כפי תורה שבכתב ו(תורה) שבעל פה; ויכוף כל ישראל לילך בה (דרך התורה) ולחזק בדקה; וילחום מלחמות ה' כו' ויצליח ויבנה המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל כו' ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' כו', וכדברי הנביא שהגאולה הנוכחית תהי' כימי צאתך מארץ מצרים – באופן¹⁷ של – אראנו נפלאות, גאולה ביד רמה ובריש גלי, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש. לקוטי שיחות ח"ג, משיחות יו"ד שבט תשי"ב (מתורגם ללה"ק)

ישראל, לא רק ליחיד סגולה, השייכים לזה מצד גודל נשמתם או מצד עבודתם. ובמיוחד נעשה כן לאחר גאולת י"ט כסלו¹⁸. ועל ידי כך גדל והתרחב חוג לומדי מעיינות תורת החסידות, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה, הנהגה חסידותית.

מכל מקום, לא היתה לכולם גישה נוחה כל כך לתורת החסידות, שכן רק בעלי שכל מסוגלים היו להבין את תורת החסידות. דרכי החסידות היו אמנם עבור כולם, גם לאנשים פשוטים, אבל את תורת החסידות יכלו להבין רק בעלי שכל בלבד. גם בנוגע לפרסום חסידות ה' הבדל בין חסידים ושאינם חסידים. חוג החסידים אמנם הלך וגדל, אך עדיין נותרו שני חוגים: חסידים ושאינם חסידים.

דרכו של הרבי בעל ההילולא היתה, לומר חסידות לכולם, ללא כל הגבלות. בכל מקום אליו הגיע הרבי דיבר חסידות, מבלי להתחשב אם המקום הוא חסידי או לא. 'תרה מזו: הרבי השקיע כוח מיוחד שגם אלו, שחסר להם עדיין בקיום המצוות, ילמדו תורת החסידות. הוא התאים ואיפשר הבנת החסידות גם לאלו שחסרה אצלם ידיעה, עד שאפילו אלו שאינם מבינים לשון קודש ואפילו לא אידיש, ציוה הרבי לתרגם עבורם חסידות בשפת המדינה.

ובדרך אפשר יש לומר, שבזה דומה הנהגת הרבי להנהגת הבעש"ט: שניהם שוחחו בתורת החסידות באופן המתאים לכולם, גם לאנשים פשוטים, וכן הפיצו שניהם חסידות בכל החוגים – ללא הגבלות. שאר רבותינו קירבו לכולם, גם לאנשים פשוטים, את ההליכה וחיי דרכי החסידות. ואילו הבעש"ט והרבי, נתנו לכל בני ישראל לא רק את דרכי החסידות כי אם גם את תורת החסידות.

ה. כאמור, ה' הבעש"ט מתאים ומלביש עניני חסידות בסיפורים וכדומה, שהי' מספר לאנשים פשוטים ובפתגמי תורה קצרים. אמנם היו בפתגמי התורה ואפילו בסיפורים

15 (ראה התמים חוברת ב ע' סט.)

16 (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד. וראה מכתב כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע (בקובץ

מכתבים ח"א מכתב ט).

17 (מיכה ז, טו. וראה ג"כ זח"ב קפט, ב. רמ, רע"א.

18 (ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (תורת שלום ע' 211 ואילך).

שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחרון של פסח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז ניסן פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט ניסן פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז ניסן פרק כ, מפרק פג עד סוף פסוק פז	יום חמישי - כ' ניסן פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח ניסן פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א ניסן פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב ניסן פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 110, והנה אף דרחילו... עד עמ' נו, באריכות:

מעין עולם הבא, אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו כל היום, ואינו מרוה צמאנו - לאלקות, כמי התורה שלפניו - הרי זה כמי שעומד בנהר וצועק: "מים! מים!" לשתות, כמו שקובל עליו הנביא¹⁶: "הוי כל צמא לכו למים", - חכמינו ז"ל

מפרשים: "מים" היינו

"תורה" - "אין מים אלא

תורה"¹⁷ - ואותו "צמא"

שהנביא קובל עליו, אינו

מתכוון שהוא צמא

ללימוד התורה, שהרי אם

כך, ירוה בעצמו את

צמאנו בלימוד תורה -

מדוע, איפוא, קובל עליו

הנביא וקורא לו ללמוד

תורה? אלא, ה"צמא" כאן

מתכוון, שהוא צמא

ומקוננת בו אהבה חזקה

לאלקות. ועל כך אומר לו

הנביא ומצביע שעליו

לרוות את צמאנו

לאלקות - בלימוד

התורה, ובלשון ה"תניא":

הפסוק "הוי כל צמא",

שהצמאן הוא ללימוד

התורה, אינו מוכן, דמי שהוא צמא ומתאווה ללמוד,

פשיטא שילמד מעצמו, ולמה לו - איפוא, לנביא לצעק

עליו "הוי"? - אלא, משמעות המלה "צמא" כאן, היא, שהוא

צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו (להקב"ה) כשלעצמה,

משום "תכלית" - היה יכול להסתפק בעבודת התפילה המביאה

את האהבה והצמאן לאלקות; אך, כיוון שה"תכלית" היא

ה"עבודה" הבאה מן האהבה - לכן "צועק" הנביא, ומכריז, שכל

יסתפק באהבה עצמה, אלא - ילמד תורה, ובכך ירוה את

צמאנו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, וכמו שנתבאר

במקום אחר באריכות:

ליקוטי אמרים

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה מקום מצות מעשיות וכן מקרא אבל כמשנה מתגלה היחוד ואור אין סוף ברוך הוא ביצירה ובתלמוד בבלי דהיינו שכלימוד מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם ב"ה מאציל עד העשיה ובמשנה עד היצירה לכדה ובתלמוד עד הכריאה לכדה כי כולן באצילות אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

לקבל שכר ומי שלא הגיע למדה זו למעום מעין עוה"ב אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו כל היום ואינו מרוה צמאנו במי התורה שלפניו הרי זה כמי שעומד בנהר וצועק מים מים לשתות כמו שקובל עליו הנביא הוי כל צמא לכו למים. כי לפי פשוטו אינו מוכן דמי שהוא צמא ומתאווה ללמוד פשיטא שילמוד מעצמו ולמה לו לנביא לצעוק עליו הוי וכמ"ש במ"א באריכות:

1 והנה, אף דרחילו ורחימו - יראה ואהבה, הם גם בן מתרין ג
2 מצות, אף על פ"כ נקראין - התורה והמצוות, "גדפין", -
3 כנפיים, להיות כי תכלית האהבה היא העבודה מאהבה. -
4 הרי, אף שגם אהבת ה' היא מצוה, אבל התכלית במצוה זו, היא
5 לא האהבה כשלעצמה,

6 אלא שהאהבה תביא

7 לעבודת ה'. ומכיוון

8 שהאהבה משמשת

9 כאמצעי לעבודת התורה

10 והמצוות, היא (וכן

11 היראה) נקראת "גדפין"

12 (כנפיים) - כמו הכנפיים

13 שתפקידן לשמש את גוף

14 העוף. ואהבה פלי

15 עבודה, - אהבה שאינה

16 מביאה ל"תכלית", לקיום

17 התורה והמצוות, אלא

18 היא "תכלית" לעצמה -

19 היא "אהבה בתענוגים",

20 - מדריגה עליונה ביותר

21 באהבה, להתענג

22 מאלקות, להתענג על ה'

23 מעין עולם הבא - ענינו

24 של עולם הבא, הוא הרי

25 "נהנין מזיו השכינה" -

26 תענוג מאלקות, ואהבה זו

27 היא מעין התענוג שבעולם הבא, ונקבלת ש"כר, - באהבה זו

28 יש גם משום קבלת שכר (ולא ענין של עבודה), כלומר: יש

29 לאותו אדם, כאן למטה בעולם הזה, מעין, משוה, מהשכר

30 שנותנים בעולם הבא עבור עבודה; ו"היום לעשותם", בתיב,

31 ו"למחר לקבל שכרם"¹⁵. - והרי כתוב "היום לעשותם,

32 "היום" - בעולם הזה הוא הזמן ל"מעשה", ל"עבודה", ו"למחר"

33 - בעולם הבא, ב"גן עדן", הוא הזמן של קבלת שכר. לפיכך, הרי

34 "היום", כאן בעולם הזה, ובזמן של "עבודה" - נוגעת האהבה

35 המביאה ל"עבודה" ולקיום תורה ומצוות. ומי שלא הגיע

36 למדה זו, למעם מעין עולם הבא, - "אהבה בתענוגים" שהיא

יום שני י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נו, פרק מא ברם... עד עמ' 112, ותפילין.

77 מצוות העשה, שלצורך קיומן כראוי, הדבר צריך להיות תוצאה של
78 אהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו - שבגלל כך הוא
79 מקיים מצוה, משום שעל ידה הוא מתדבק עם הקב"ה; וראת ה' היא
80 שורש לקיומן של כל מצוות הלא-תעשה, הימנעותו של יהודי לעבור

73 פרק מא. כפי שמוזכר בדף-השער של ספר זה, מבוסס ספר
74 ה"תניא", על הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
75 לעשותו", שקרוב וקל ליהודי לקיים תורה ומצוות עם הלב, מתוך
76 אהבת ה' ויראת ה'; אהבת ה' היא השורש לקיומן של כל

פנים", דהיינו – כיצד מעורר אדם בקרבו יראה זו? – על ידי
שהוא מביא את עצמו להתבונן במחשבתו על כל פנים –
כדי לעורר יראת ה' בהתגלות בלב – יש להתבונן מתוך העמקת
הדעת, ואילו אם אין בכוחו של אדם להגיע לכך – עליו לפחות
להתבונן במחשבתו, בלי
העמקת הדעת, בגדלות
אין סוף פרוץ הוא,
ומלכותו אשר היא –
מלכותו, היא, "מלכות
כל עולמים" – עליונים
ותחתונים, – ובכל
שגדולה יותר מלכותו של
מלך, היא מעוררת יותר
מורא ופחד מהמלך,
ואיך "מלא כל
עלמין" – הקב"ה "ממלא"
את כל העולמות ומחיה
אותם בחיות פנימית. חיות
זו אפשר שתהא מורגשת
בנבראים, ונבראים אפשר
שתהיה להם השגה והבנה

בחיות אלקית זו, ו"סובב כל עלמין", – והקב"ה "סובב" כל
העולמות, הוא מחיה אותם גם בחיות שאינה מורגשת בנבראים
ואין ביכולת הנבראים להשיג חיות זו; וכמו שכתוב: "הלוא
את השמים ואת הארץ אני מלא", – אומר הקב"ה, ומניח
העליונים ותחתונים – הקב"ה "מניח" את הנבראים של
העולמות העליונים ותחתונים, כלומר, כל אלה אינם מהווים
תכלית הבריאה, ואין הקב"ה מייחד מלכותו עליהם, שייקרא
אלקה ומלך שלהם, אלא, ומיחד מלכותו על עמו ישראל
בכלל, – שכן, הקב"ה נקרא "מלך ישראל", ועליו בפרט, –
מייחד הקב"ה את מלכותו, כי חיב אדם לומר: בשבילי
נברא העולם, – כל כוונת הבריאה, שהיא כדי שהקב"ה יהיה
מלך, הרי זה "בשבילי", שיהיה מלך עלי, ובפשטות – האמת
אכן כך היא, כי כל ישראל הם הרי קומה אחת שלימה, כמו גוף
אחד, המכיל אברים שונים – הרי כל אבר נוגע לגוף כולו,
וכשאדם הוא חס־שולום בעל מום, ביד או ברגל, מהווה הדבר
פגם בכל הגוף, כולל הראש – כך גם ביחס למה שהקב"ה מייחד
מלכותו על עם ישראל, הרי כאשר חסר משהו ביהודי אחד –
חסר בקומת כלל ישראל כולה. ענין זה, שהקב"ה מייחד מלכותו
עליו בפרט, מטיל על היחיד יתר אחריות ויתר קבלת עול מלכות
שמים – ובפרט לפי ביאורו של הרבי שליט"א (בשיחתו הנדפסת
בסוף פרק זה), הרי זה חל עליו במיוחד בתור יחיד. והוא גם
הוא מקבל עליו – מצדו, מלכותו, להיות מלך עליו, –
שהקב"ה יהיה מלך עליו, ולעבדו ולעשות רצונו בכל מיני
עבודת עבד, – בענין זה עליו להתעמק במחשבתו, כדי לקבל
על עצמו עול מלכות שמים. שכן, יהודי בכלל צריך שיהיה לו

עבירה, באה מיראתו ופחדו להמרות ציווי של הקב"ה.
בפרקים הקודמים למדנו גם כן שאהבת ה' ויראת ה' הן "כנפיים" (גדפין).
על ידן מתעלות התורה והמצוות בספירות העולמות העליונים; כשחסרה
בקיום המצוות הכוונה של אהבת ה' ויראת ה' – המצוות הן אנו, בגוף בלי
נשמה. בפרק מא, אותו אנו
מתחילים ללמוד, יוסבר,
שיראת ה' היא ראשיתה
ועיקרה של עבודת ה',
ולמרות שכאמור, אהבת ה'
היא שורש קיומן של מצוות ה'
עשה, בכל זאת, לא די
ב"אהבת ה'" בלבד לשם קיום
מצוות העשה, ומן ההכרח
לעורר, לשם כך, לכל הפחות,
גם דרגה קטנה של "יראת ה'",
שכן, יש לשרת את הקב"ה
באופן של עבודה דוק
(עבודת ה'). ככתוב: "ועבדתם
את ה' אלקיכם", "ואורו
תעבודו", כמו עבד המשרת
את אדונו. ובעבודת עבד

נדרש ענין היראה. לכן, יראה היא ראשיתה ועיקרה של עבודה (ובאהבת
ה' ויראת ה' – יראה קודמת לאהבה). פרט, צריך להיות לזכרון
תמיד – ולתשומת לב מתמדת את ראשית העבודה – עבודת
ה', ועיקרה ושרשה. והוא, כי אף שהיראה היא שרש ל"סור
מירע" – למרות שיראת ה' היא השורש להימנעות מעשיית רע,
שלא לעבור על מצות לא-תעשה, והאזהרה – היא שורש,
ל"עשה טוב", – לקיום מצוות עשה, אף-על-פי-כן לא די
לעורר האזהרה לבדה ל"עשה טוב", – גם לשם קיומן של
מצוות העשה, לא די ליהודי לעורר בקרבו "אהבת ה'" בלבד,
ואילו "יראת ה'" תישאר חבויה עמוק בלבו; ולפחות צריך –
לשם קיום המצוות, לעורר תחלה היראה הטבעית המסתתרת
בכל ישראל, – המביאה, שלא למד במלך מלכי
המלכים הקדוש-פרוץ-הוא, בנזק לעיל, – שבלב כל יהודי
ישנה יראה מסותרת טבעית – פחד שלא להמרות ציווי של
הקב"ה. יראה זו לכל הפחות, עליו לעורר כדי לקיים "ועשה
טוב", כלומר: לאמיתו של דבר, על יהודי לעורר יראה מהקב"ה
על ידי התבוננות בגדלות ה', אך אם אין בכוחו להגיע לכך –
עליו, לכל הפחות, לעורר את היראה הטבעית המסתותרת בלבו,
שלשם כך לא נדרש ממנו להתעמק בגדלות ה', באותה מדה
שהדבר נדרש, כשהוא רוצה לעורר את המדריגה העליונה
יותר שביראה (על ידי התבוננות). שתהא – יראה זו, בהתגלות
לבו או מחוץ על-כל-פנים. – גם בהתעוררות יראה זו, ישנם
שני אופנים (א) הוא מעורר את היראה עד לידי הרגשתה בלבו.
(בהתגלות לבו). (ב) אין בכוחו לעורר יראה זו בהרגשת הלב,
אלא, שתהא מורגשת במוחו ובמחשבתו בלבד ("מחוץ על-כל-

שעומד בעצמו לפני מלך. ויעמיק — ויתעמק, במחשבה זו
וירידה בה כפי יכלת השגת מוח ומחשבתו, וכפי הפנאי
שלו, — שיש ביכולתו להקדיש להתבוננות זו. שעתה של
התבוננות זו, היא: לפני עסק התורה, או המצוה, כמו —

למשל, לפני לבישת

טלית ותפלין. — לפני

שהוא עוסק בעבודת ה',

בלימוד תורה או בקיום

מצוות, יתעמק

בהתבוננות האמורה, כדי

שה"עבודה" שהוא עומד

לעשות תהיה מתוך יראת

ה' שהוא יעורר בקרבו על

ידי התבוננות. להלן מסביר רבנו הזקן ענין נוסף של התבוננות,

שאנינה התבוננות כללית שצריכה להיות כאמור לפני עבודת

ה' בכלל — אלא התבוננות פרטית, לפני עשותו מצוה פרטית

— התבוננות זו קשורה בתוכנה וחיזוקה של כל מצוה,

והשפעתה על נפשו.

ליקוטי אמרים

בכל מיני עבודת עבד. והנה ה' נצב עליו ומלא כל
הארץ כבודו ומביט עליו ובוחר כליות ולב אם עובדו
כראוי. ועל כן צריך לעבוד לפניו באימה וביראה
כעומד לפני המלך ויעמיק במחשבה זו וירידה בה כפי
יכולת השגת מוחו ומחשבתו וכפי הפנאי שלו לפני
עסק התורה או המצוה כמו לפני לבישת טלית ותפלין

1 עול מלכות שמים ולהיות נכון לעשות רצון הקב"ה, כמו עבד

2 שעושה רצון אדונו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהתבוננות זו

3 (כדי לעורר את היראה הטבעית במוחו כו') צריכה להיות לא

4 רק שהקב"ה מייחד עליו מלכותו באופן כללי — כי אם, יתירה

5 מזו, ובלשון כ"ק אדמו"ר

6 שליט"א: "ולא רק מייחד

7 מלכותו בכללות כ"א עוד

8 זאת: "והנה ה' נצב

9 עליו", ו"מלא כל

10 הארץ — הוא רק,

11 כבודו", ומביט עליו, —

12 לא זו בלבד שהקב"ה

13 נמצא בכל מקום ורואה

14 כל דבר, אלא, הוא מביט עליו באופן מיוחד, ובוחר כליות

15 ולב — הקב"ה בוחן רגשותיו ורעיונותיו הפנימיים של האדם,

16 אם עובדו כראוי, ועל כן צריך — האדם, לעבוד לפניו

17 באימה וביראה, — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק כזה

18 שנמצא במדינת המלך, כי אם", בעומד לפני המלך. — כמו

יום שלישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 112, וגם יתבונן איך... עד עמ' נז, ליודעים:

62 — ציצית ותפלין, של המתבונן לפני לבישה זו, הוא ממשך

63 אורו ותפודה עליו, דהיינו על "חלק אלוהי מפעל" שבתוך

64 גופו, — על נפשו

65 האלקית, המחיה את גופו

66 שהיא חלק אלקי ממעל,

67 וזאת כדי, לפלל ולפטר

68 באורו ותפודה. — זו תהיה

69 פעולת התורה שהוא

70 לומד והציצית שהוא

71 לובש, על נפשו האלקית

72 בכלל, וביתר פירוט הרי

73 פעולת הנחת תפלין על

74 כוחות הנפש האלקית,

75 היא, כפי שנלמד מיד, על המוח והלב — ודרך פירוש, — באופן

76 מפורט, תהיה הפעולה על נפשו: בתפלין — על ידי התפלין

77 שהוא מניח, תהיה הפעולה, לפטר ולפלל בחינת חכמתו

78 ובינתו ששנפשו האלהית בבחינת חכמתו ובינתו של

79 אינסוף ברוך-הוא, המלפשות דרך פירוש בפרשיות:

80 "קדש", "והיה כי יביאך", — בפרשיות "קדש" ו"והיה כי

81 יביאך" שבתפלין, מלוכשות חכמתו ובינתו של אינסוף ברוך

82 הוא: בפרשת "קדש" — חכמה, ובפרשת "והיה כי יביאך" —

83 בינה; וחכמתו ובינתו של האדם המניח את התפלין, נכללות

84 ובטלות בחכמתו ובינתו של אינסוף ברוך-הוא שבשתי פרשיות

85 אלו. דהיינו — במה מתבטאת ונראית התכלותן וביטולן של

86 חכמתו ובינתו? — הרי זה, שלא להשתמש בחכמתו ובינתו

37 וגם יתבונן, איך שאור אינסוף ברוך-הוא, תפודה כל

38 עלמין" ו"מלא כל עלמין", — כל העולמות, הוא רצון

39 העליון, — כפי שלמדנו

40 בפרקים הקודמים,

41 שהרצון העליון הוא מקור

42 חיות כל העולמות,

43 המחיה אותם באופן של

44 "סובב" ו"ממלא" — ורצון

45 זה, הוא מלפש באותיות

46 וחכמת התורה, —

47 אותיות התורה הנאמרות

48 על ידו, וחכמת התורה

49 שהוא מבין — בהן, מלוכש

50 רצון הקב"ה, כפי שלמדנו בפרק ד', שהרצון העליון התלבש

51 באותיות הדיו שנכתבו על קלף של ספר תורה ובחכמת התורה

52 — מה שחכמת התורה מוחיבת שהדבר כשר או פסול, בכך גלום

53 הרצון העליון, כך רוצה הקב"ה שדבר זה יהיה כשר או פסול —

54 וכשאדם מתבונן לפני עסקו בתורה יתעמק בכך, איך שאור אין

55 סוף ברוך-הוא (הרצון העליון), מלוכש באותיות ובחכמת

56 התורה שהוא עומד ללמוד, או בציצית ותפלין אלו, — אם

57 ההתבוננות היא לפני שהוא עומד ללבוש ציצית או להניח

58 תפלין — יתבונן איך שהרצון העליון מלוכש בציצית ובתפלין

59 אלו שהוא עומד ללבוש — שכן, זהו רצונו של הקב"ה, שיהודי

60 ילבש ציצית ויניח תפלין, ובקריאתו — בקריאת ולימוד התורה

61 שלו, כאשר ההתבוננות היא לפני עסקו בתורה, או בלבישתו

3. בראשית כח, יג. 4. "כמבואר בארוכה בדרושי תפלין שבפע"ח, בסידור (שעם מאמרי החסידות), באמרי בינה וכו' - הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א.

שמקבל על עצמו עול מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, **היא** 46
 - הרי, **אמתית בלי שום ספק, שהרי היא** - קבלה זו, **טבע** 47
נפשות כל ישראל שלא למד במלך הקדוש ותברך - 48
 בהקב"ה הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת 49
 קבלה זו - של מלכות 50
 שמים, ומחמת המשכת 51
 היראה שבמחש, נקראות 52
 - תורה ומצוות אלו, בשם 53
 "עבודה שלמה", - 54
 עבודה שלימה היא דוקא 55
 זו שבאה מתוך יראה 56
 מהקב"ה, כפי שנלמד 57
 להלן - **ככל עבודת** 58
העבד לאדונו ומלכו. - 59
 שהיא באה מתוך יראה, 60
 כל האמור הוא, כשאדם 61
 מעורר בקרבו, לפחות, 62
 דרגה קטנה של יראה, גם 63
 אם זה במחשבה בלבד, 64
 וביראה זו הוא לומד 65
 תורה ומקיים מצוות. **מה** 66
שאין בן אם לומד 67
ומקיים המצוה באהבה 68
לבדה, - בלי יראה כלל, 69
כדי לדבקה בו - יתברך, 70
על-ידי תורתו ומצותיו 71
 - **אינה נקראת** - עבודה 72
 זו, בשם **עבודת העבד**, 73
והתורה - הרי, **אמרה:** 74
"ועבדתם את ה' 75
אלהיכם וגו'"; - הרי 76
 שנאמר **"ועבדתם"**, לשון 77
 עבודה, כמו עבודת עבד, 78
 שהיא מתוך יראה, **"ואותו תעבדו וגו'";** - גם כן לשון 79
 עבודה, וכמו **שכתוב בזהר [פרשת בהר]: "כחאי תורא** 80
דיהכין עליה על בקדמיתא בגין לאפקא מניה טב לעלמא 81
בו', - כאותו שור ששמים עליו עול בתחילה, כדי להפיק ממנו 82
 טוב לעולם, **הכי נמי אצטריך לבר נש לקבלא עליה על** 83
מלכות שמים בקדמיתא בו', - כך צריך גם האדם לקבל על 84
 עצמו בתחילה עול מלכות שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת 85
 ה'). **ואי האי לא אשתבח גבה** - **לא שריא ביה קדשה בו";** 86
 - ואם אין בו קבלת עול מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. 87
[וברעיא מהימנא שם דף קיא עמוד ב] - נאמר: **שכל אדם** 88
צריך להיות - בעבודת ה', **בשתי בחינות ומדרגות, והן:** 89
בחינת "עבד" ובחינת "בן". - עבד - שעבודתו היא מתוך 90

ליקוטי אמרים

שבנפשו, בלתי לה' לבדו, - שישתמש בחכמתו ובינתו 1
 לתורה ומצוות בלבד, להביך את התורה וגדלות ה' וכו'; **וכן** 2
לבטל ולכלל בחינת הדעת שבנפשו, - החלק השלישי 3
 שבמוח, **הכולל** - מוח הדעת כולל בתוכו, **חסד וגבורה, שהן** 4
יראה ואהבה שגלבו, - 5
 מוח הדעת כולל אותן 6
 ועל-ידו הן נוצרות. שכן, 7
 על ידי התקשרות 8
 והתעמקות מוח ה"דעת" 9
 בגדולת ה' - נוצרות 10
 המדות יראת ה' ואהבת 11
 ה' - כפי שלמדנו בסוף 12
 פרק ג. - ותפקידו של 13
 אדם למסור את כוח 14
 ה"דעת" שבנפשו, 15
בבחינת דעת העליון - 16
 בבחינת ה"דעת" 17
 שלמעלה, **הכולל חסד** 18
וגבורה, המלבש - 19
 הדעת העליון מלובש, 20
בפרשיות: "שמע", 21
"והיה אם שמע", **והינו** 22
כמו שכתוב ב"שליח" 23
ערוף: - שהכוונה 24
 בשעת הנחת תפילין, 25
 צריכה להיות: **לשעבד** 26
הלל והמח בו; - 27
 להקב"ה. זוהי פעולת 28
 מצות תפילין על הנפש 29
 האלקית בכלל ועל כוחות 30
 השכל והמדות שלה 31
 בפרט. **ובעטיפת ציצית**, 32
יבין כמו שכתוב בזהר: 33
להמשיך עליו מלכותו ותברך, אשר היא - למרות 34
 שמלכותו היא, **"מלכות כל עולמים" וכו'**, - אף על פי כן 35
 יכוון ויפעול, **ליחדה** - את מלכותו יתברך, **עלינו על-ידי מצוה** 36
 זו, - של לבישת ציצית, המסוגלת במיוחד להמשיך עלינו 37
 קבלת מלכות שמים. והוא **בענין "שום תשים עליך מלך"**. 38
 - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **"שפי"** - שלפני השימה אין לו 39
 מלך ועתה הוא משים ע"ע מלך. כלומר: לפני שהוא שם על 40
 עצמו מלך, אין לו מלך, ועכשיו הוא שם על עצמו מלך. **ואז,** 41
 - כשהוא יתבונן בהאמור, **אף אם ככל זאת לא תפל עליו** 42
אימה ופחד בהתגלות לבו, - לפני הקב"ה, **מכל-מקום** 43
מאחר שמקבל עליו מלכות שמים, וממשיך עליו יראתו 44
ותברך בהתגלות מחשבתו ורצונו שבמחו, וקבלה זו 45

12 מדה שהתורה קוראת בשם "עבודה"; וכשאין ביכולת האדם
13 ליצור הרגשת יראה מהקב"ה בלבו – יעורר לכל הפחות יראה
14 במוחו ומחשבתו, ששם, לכל הפחות, ירגיש יראה זו. להלן
15 יסביר רבנו הזקן, שגם מי שאינו מסוגל לעורר אפילו במוחו
16 יראה מוחשית ומורגשת –
17 בכל זאת, כיוון שהוא
18 מתעמק בדברים
19 האמורים, וכוונתו בשעת
20 לימודו תורה וקיומו
21 מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש כבר בכך
22 משום עבודה אמיתית.

ליקוטי אמרים

ואף דיש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לֵב
למדרגה זו בלי קדימת היראה עילאה כידוע לידועים:

1 יראה, הוא ירא מאדונו, כך על האדם לעבוד את ה' מתוך
2 יראה; בן – עושה למען אביו מתוך אהבה, כך, על האדם להיות
3 בבחינת בן ולעבוד את ה' מתוך אהבה. ואף דיש – מדרגה של
4 "בן" שהוא – בד בבד, גם בן "עבד", הרי אי אפשר לֵב
5 למדרגה זו בלי קדימת
6 היראה עילאה, כידוע
7 לידועים. – כלומר: גם
8 מדרגה זו של בן (שהוא)
9 עבד, קדמה לה יראה. –
10 על כל פנים, רואים אנו שגם כשישנה לאדם אהבת ה', אלא
11 שחסרה לו יראת ה', אין בכך משום קיום תורה ומצוות, באותה

יום רביעי י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נז, והנה אף מי... עד עמ' 114, כנ"ל.

54 היראה גם לא במוחו, אך מכיוון שהוא מתעמק בענינים
55 שעליהם לעורר יראה, ובמחשבתו הוא מהרהר בענינים של
56 יראה – הוא אף מקיים בכך מצות יראה. ועוד, – יתירה מזו,
57 שנקמת מקים גם מצות יראה – לא רק מצות ה"עבודה",
58 כמה – על ידי, שממשיך
59 היראה במחשבתו, –
60 שבמחשבתו הוא מהרהר
61 אודות יראה זו ומנסה
62 לעורר אותה, כי בשעה
63 ורגע זו על-כל-פנים
64 מורא שמים עליו, על-
65 כל-פנים כמורא בשר
66 ודם הדיוט לפחות
67 שאינו מלך, המביט
68 עליו, שנמנע בעבורו
69 מלעשות דבר שאינו
70 הגון בעיניו, – כשמישהו
71 מסתכל עליו, גם אם הוא
72 איננו מלך, כי-אם בשר –
73 ודם פשוט – מונעת אותו

ליקוטי אמרים

והנה אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
יראה ובושה מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חוצבה
ממדרגות תחתונות ד"ס דעשיה אעפ"כ מאחר שמתכוין
בעבודתו כדי לעבוד את המלך הרי זו עבודה גמורה
כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנין תרי"ג
ואינו מעכבות זו את זו. ועוד שבאמת מקיים גם מצות
יראה במה שממשיך היראה במחשבתו כי בשעה ורגע
זו עכ"פ מורא שמים עליו עכ"פ כמורא בשר ודם הדיוט
לפחות שאינו מלך המביט עליו שנמנע בעבורו מלעשות
דבר שאינו הגון בעיניו שזו נק' יראה כמו שאמר
רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שיהא מורא
שמים עליכם כמורא בשר ודם כו' תדעו כשאדם עובר
עבירה אומר שלא יראני אדם כו' רק שיראה זו נקראת

23 והנה, אף מי שגם במוחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
24 יראה ובושה, – שהתבוננות האמורה – כיצד מייחד הקב"ה
25 את מלכותו עליו, ויתירה מזו – איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט
26 אם הוא עובדו כראוי וכ' – איננה מעוררת בו הרגשת היראה,
27 גם לא במוחו ומחשבתו
28 בלבד, וסיבת הדבר היא –
29 מפני פחיתות ערך
30 נפשו ממקור חוצבה
31 ממדרגות תחתונות
32 דעשר ספירות דעשיה,
33 – שמקור נפשו הוא
34 מהעולם התחתון ביותר,
35 "עולם העשיה", ובעולם
36 זה עצמו – מהמדרגות
37 התחתונות ביותר בעשר
38 הספירות שבו – ומשום
39 כך, אין ביכולתו לגלות
40 בקרבו הרגש אלקי, של
41 יראה אלקית, גם לא
42 במוחו, אף-על-פי-כן,
43 מאחר שמתכוין בעבודתו – בקיום תורה ומצוות, כדי לעבד
44 את המלך – את הקב"ה, שהוא המלך שלו, הרי זו עבודה
45 גמורה, – לא חסר מאומה במה ששייך ל"עבודה" – קיומו
46 תורה ומצוות הוא באופן ההולם את התואר "עבודה", כי
47 היראה והעבודה – יראה, ועבודת השי"ת, נחשבות לשתי
48 מצות – נפרדות, במנין תרי"ג, – 613 מצוות, ואין מעכבות
49 זו את זו. – ולמרות שאין הוא מקיים מצות היראה, כי על
50 היראה להיות מורגשת בלב, או לכל הפחות במוח – בכל זאת,
51 אין בכך משום עיכוב בקיום מצות עבודת ה', בלומדו תורה
52 ובקיומו מצוות כדי לשרת את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו
53 הזקן ממשיך ואומר יתר על כן שלמרות שאין הוא מרגיש את

הסתכלות זו לעשות דברים בלתי הוגנים – באותה מדה הוא
מונע את עצמו, בשעה שהוא מהרהר בעניני אותה יראה,
מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, שזו – ביטוי פשוט זה של
מורא, נקראת יראה, כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי
לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא
בשר ודם כו'", – וכשתלמידיו שאלוה: האם אין מורא נעלה
מכך? – ענה: תדעו כשאדם עובר עברה אומר שלא יראני
אדם כו'". – הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכם מלעבור
עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא מורא שמים –
יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא
שלו מבשר-ודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי,

45 לְעִילָא, – העבודה מתוך יראה לבדה, אינה "פורחת" (עולה)
 46 למעלה, אִם שְׁנֵקְרָאֵת "עֲבֹדֶת עֶבֶד". – שכן, העבודה הרי
 47 נעשית מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די
 48 ב"עבודת עבד", וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת גַּם בֵּן בְּחִינַת "בֵּן", – עבודה
 49 מתוך אהבה, הנקראת
 50 בחינת "בן", שכן בן עושה
 51 למען אביו מתוך אהבה –
 52 לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַמְּבַעֵיִת
 53 עַל-כָּל-פָּנִים – להקב"ה,
 54 הַמְּסַתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, שֶׁתִּהְיֶה
 55 בְּהַתְגַּלּוּת מוֹחוֹ עַל-כָּל-
 56 פָּנִים, לְזַכֵּר אֱהָבָתוֹ לַה' אֶחָד
 57 וּבְרָצוֹנוֹ, לְדַבֵּק בּוֹ
 58 יְתִבְרֶה. – זכרון אהבתו
 59 המסותרת, תעורר בו את
 60 הרצון להיות דבוק
 61 בהקב"ה; וְזֹאת תִּהְיֶה
 62 בְּוִנָּתוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזֶּה, – שהוא עומד להתעסק
 63 בהן: לְדַבֵּק בּוֹ – בהקב"ה, נִפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית וְהַחַיּוּנִית
 64 וּלְבִשְׁתָּהּ, בְּנוֹכַח לְעִילָא. – כפי שלמדנו, שהעסק בתורה
 65 ומצוות פועל על הנפש האלקית ועל הנפש החיונית ולבושיתה,
 66 שתהייה דבוקת בהקב"ה. הרי, שבעבודתו של יהודי צריכות
 67 להיות שתי הבחינות: בחינת "עבד" – העובד את הקב"ה מתוך
 68 יראה, כעבודת עבד לאדונו, ובחינת "בן" – העושה למען אביו
 69 מתוך אהבה. למדנו שכונתו של יהודי בשעת קיומו תורה
 70 ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, – ורבנו
 71 הזקן ממשיך ומוסיף, יהודי צריך להכליל את עצמו ב"כלל
 72 ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שִׁנְפִּשׁוֹ
 73 תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל
 74 ישראל – יהיה דבוק בהקב"ה, על ידי כך מייחדים, כלומר –
 75 מאחדים ומדבקים את קודשא בריך הוא (הקב"ה) ושכינתה
 76 (ושכינתו), שכן "קודשא בריך הוא" הוא מקור התורה והמצוות,
 77 ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל – והו פירוש הנוסח "לשם
 78 יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד קודשא בריך
 79 הוא ושכינתה" וזאת "בשם כל ישראל" – "שפי" – והיחוד
 80 (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל – וע"פ הנ"ל מובן ההכרח
 81 בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינתו, שהיא מקור נפשות כל
 82 ישראל – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: משמעות "בשם
 83 כל ישראל" היא, שהיחוד (וזאת אומרת: מעשה המצוה) הוא
 84 בשם כל ישראל – שעשיית המצוה היא בשביל ובשם כל כלל
 85 ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קודשא-
 86 בריך הוא), הנוצרת על-ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתה"
 87 (השכינה שלו), שהיא מקור כל ישראל.
 88

ליקוטי אמרים

יראה תתאה ויראת חטא שקודמת לחכמתו ויראה
 עילאה הוא ירא בושת כו' דאית יראה ואית יראה כו'
 אבל בלי יראה כלל לא פרחא לעילא באהבה לבדה
 כמו שהעוף אינו יכול לפרוח בכנף אחד דדחילו ורחימו
 הן תרין גרפין [כמו"ש בתיקונים] וכן היראה לבדה היא
 כנף אחד ולא פרחא בה לעילא אף שנק' עבודת עבד
 וצריך להיות ג"כ בחי' בן לעורר האהבה הטבעית עכ"פ
 המסותרת בלבו שתהא בהתגלות מוחו עכ"פ לזכור
 אהבתו לה' אחד במחשבתו וברצונו לדבקה בו ית'
 וזאת תהיה כוונתו בעסק התורה או המצוה הזו לדבקה
 בו נפשו האלהית והחיונית ולבושיתה כו'.

1 שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו
 2 במחשבתו על ידי התבוננות. רַק שְׁיִרְאָה זו נִקְרָאֵת "יִרְאָה
 3 תַּתְאֵה" – "יראה תחתונה" וכן "יִרְאָה תַּתְאֵה" – לא "יראת
 4 ה'" או "יראת אלקים", כי אם "יראת חטא" – הוא ירא לעבור
 5 עבירה, ויראה זו היא
 6 שְׁקוּדָמֶת לְחֻכְמָתוֹ¹², –
 7 היא משמשת כהקדמה
 8 ל"חכמה", שהיא קיומן
 9 של תורה ומצוות (כי
 10 "תכלית חכמה תשובה
 11 ומעשים טובים"¹³, ולכן
 12 נקראים המעשים הטובים
 13 של קיום התורה
 14 והמצוות, בשם "חכמה"),
 15 הרי יראה זו, עליה אנו
 16 לומדים כעת, היא
 17 הקדמה ל"חכמה" –
 18 לקיום התורה והמצוות
 19 (שכן, אנו לומדים¹⁴: "אם אין חכמה אין יראה"¹⁵, ש"חכמה"
 20 היא הקדמה ל"יראה", ומאידך אנו לומדים ש"אם אין יראה
 21 אין חכמה", ש"יראה" היא הקדמה ל"חכמה", מכאן שישנן
 22 שתי מדריגות ביראה: א) "יראה תתאה" – יראה תחתונה,
 23 והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות, הנקרא "חכמה",
 24 ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". ב) "יראה עילאה" –
 25 יראה עליונה, יראה זו באה אחרי קיומן של תורה ומצוות,
 26 ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין יראה" ואילו "יִרְאָה
 27 עִלָּאָה" הוא "יִרְאָה בִּשְׁת" כו', – היראה העליונה היא יראה
 28 המבוססת על הבושה שלו מפני גדלות ה', דִּאִית יִרְאָה וְאִית
 29 יִרְאָה כו'. – יש יראה ויש יראה. כאמור ישנן שתי מדריגות
 30 ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה הנוצרת
 31 על ידי קיום תורה ומצוות. אֶבֶל בְּלִי יִרְאָה כָּלֵל – אם אין
 32 אפילו "יראה תתאה" לֹא פִּרְחָא לְעִילָא – אין עבודתו בקיום
 33 תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, בְּאֱהָבָה לְבָדָה, – אם
 34 הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה זו
 35 מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, כְּמוֹ
 36 שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לִפְרֹחַ בְּכַנְף אֶחָד¹⁶, דְּדָחִילוּ וְרָחִימוּ הֵן
 37 תְּרִין גְּרָפִין – שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
 38 בְּתִיקוּנִים]. – ב"תיקוני זוהר" – ששתי הכנפיים ("גרפין") של
 39 אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן)
 40 לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים.
 41 אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות
 42 מתוך אהבה בלבד – הרי שקיימת כאן "כנף" אחת בלבד,
 43 וב"כנף" אחת אין ביכולת התורה והמצוות לעלות למעלה. וְכֵן
 44 הִיִּיאָה לְבָדָה – בלי אהבה, הִיא כְּנֶף אֶחָד, וְלֹא פִּרְחָא בָּהּ

12. ראה אבות פרק ג משנה ט. 13. ברכות יז, א. 14. ראה בתחילת פרק מג באריכות. 15. אבות פרק ג משנה יז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ במדרש הובא בתו"ה כנפי' (שבת מט, א) 'פורחת באחת' - הרי בשעת מעשה יש להם גם כנף שני, וכחסיוס 'ונינוחת באחת' - משא"כ בנידו"ד שאין לו אלא כנף אחד. ולגירסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת - גם בכנף ה', לפי שא"א לפרוח באחד".

יום חמישי כ' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' נח, החסדים:

ברוך-הוא, שלימוד התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור
נפשות כל ישראל - "יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתה" -
מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות
ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות

למעלה, שחסד וגבורה,

שהם הפכיים ומנוגדים

אחד לשני, יהיו לענין

אחד, על ידי המשכת אור

שלמעלה משתי מדות

אלו, עד ששתיהן בטלות

לעומת אור זה, והניגוד

שבין מדה אחת לחברתה

- מתבטל ממילא. אור זה,

המביא יחוד זה במדות,

הוא הרצון העליון הנמשך

על ידי קיום תורה ומצוות

- שכן, תורה ומצוות הן

הרי רצונו של הקב"ה

שלמעלה מעלה מהמדות

חסד וגבורה - וכשרצון

עליון זה, שהוא מקור

החסדים, נמשך ומתגלה

על ידי לימוד תורה וקיום

מצוות, מתאחדות מדות

אלו, ו"גבורה" נהפכת

ל"חסד". * (וגם על-ידי

זה - על ידי קיום תורה

ומצוות, יתמתקו גם כן

הגבורות בחסדים -

התוקף של ה"גבורות"

ימתק

ב"התבטלות" - על ידי התבטלות, המדות ויחודם, - שהמדות

למעלה יתאחדו ויתבללו אחת בשניה, על-ידי גלוי רצון

העליון ברוך-הוא, המתגלה למעלה באתערותא דלתתא,

- על ידי התעוררות מלמטה, הוא גלוי למטה בעסק התורה

והמצוות - בעסק זה מתגלה הרצון העליון, שהן - התורה

והמצוות, הן רצונו יתברך; - ובשעה שיהודי, ממשך ומגלה,

על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה -

מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא

את ההתבטלות וה"יחוד" במדות, שה"גבורות" נמתקות ונהפכות

ל"חסדים". וכמו שכתוב באדרא רבא וב'משנת חסידים'

מסכת אריה-אנפין פרק ה, שתרי"ג מצות התורה נמשכות

מ"תורתא" ד"אריה-אנפין", שהוא רצון העליון, מקור

1 אך אמנם אמרו רבותינו זכרונם לברכה: "לעולם אל

2 יוציא אדם עצמו מן הכלל", - ולכן, לא די במה שהוא

3 מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו

4 שלו בהקב"ה, אלא - לכן יתבונן בעבודתו, ליחד ולדבקה בו

5 יתברך, מקור נפשו

6 האלהית ומקור נפשות

7 כל ישראל, שהוא -

8 מקור נפשו האלקית

9 ונפשות כל ישראל, הוא

10 רוח פיו יתברך, הנקרא

11 בשם "שכינה", על שם

12 ששוכנת ומתלבשת תוך

13 כל עמין - בתוך כל

14 העולמות, להחיותן

15 ולקיימן, והיא -

16 ה"שכינה", היא

17 המשפעת בו - באדם

18 הלומד תורה, כח הדבור

19 הזה שמדבר בדברי

20 תורה, או כח המעשה

21 הזה לעשות מצוה זו.

22 - שהוא עוסק בהן כעת -

23 הרי שעל-ידי לימוד

24 התורה או קיום המצוה,

25 יתכוון לדבק וליחד באור

26 אין סוף, את מקור כוח

27 הדיבור או כוח המעשה,

28 שהוא גם מקור נפשו

29 האלקית ונפשות כל

30 ישראל. ויחוד זה, - של

31 מקור נפשות ישראל באור

32 אין סוף הוא על-ידי המשכת אור אינסוף ברוך-הוא

33 למטה, על-ידי עסק התורה והמצוות שהוא - אור אין סוף

34 ברוך הוא, מלבש בהן. - בתורה ובמצוות; ויתבונן להמשיך

35 אורו יתברך על מקור נפשו ונפשות כל ישראל ליחדן, -

36 ליחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, וכמו

37 שכתוב לקמן פרוש יחוד זה באריכות, עין שם. וזהו

38 פרוש "לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתה בשם כל

39 ישראל". - שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום

40 מצוות, יהיה יחוד קודשא-ברוך-הוא (הקב"ה). מקור התורה

41 והמצוות, ושכינה, זאת "בשם כל ישראל", כי כאמור, שכינה

42 היא מקור כל נפשות ישראל. הגהה בהגהה שאנו עומדים

43 ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אינסוף

איין־סוף - "יחוד קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה" - יש להודק
 כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת
 רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה
 אמיתית - ובעבורת ה' יש להיזהר מדבר שאינו כולו אמת,
 כיצד, איפוא, אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? - מסביר
 רבנו הזקן להלן, שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, אבל
 מכיון שיש בה קצת מן האמת - שהרי כל יהודי רוצה לקיים
 רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה יחוד קודשא־ברוך־הוא
 ושכינתיה, הוא הרי רצונו האמיתי של הקב"ה), לכן, כל ימנע
 עצמו מלכוון כוונה זו, כי אין בכך משום רמיה עצמית, שהרי,
 מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה.

1 הַחֲסִידִים): - אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא באמור,
 2 שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם.
 3 למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די
 4 שיכוון לדבק על ידי כך את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו
 5 גם לכוון לדבק ולייחד על ידי כך את מקור נפשות כל ישראל
 6 באור איין־סוף ברוך־הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה:
 7 רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה - באים
 8 מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך
 9 שיש לו אהבה להקב"ה - הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא
 10 - כוונה זו היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל־ידי
 11 התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור

יום שישי כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 114, ואף שלחיות כוונה... עד עמ' נח, באריכות.

נפשו עבור אביו ואמו - כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל
 אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא
 זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדריגה נעלה ביותר של אהבה?
 מכל־מקום יש לכל אדם להתגליל עצמו בכוונה זו, כי אף

23 ואף שלחיות כוונה זו אמיתית בלבד, שיהיה לבו חפץ
 24 באמת יחוד העליון הזה, - של מקור כל נפשות ישראל באור
 25 אין סוף ברוך הוא, צריך להיות בלבד אהבה רבה לה' לבדו,
 26 - שכן, כל אהבה "חוררת אל האהבה", כלומר: הוא אוהב דבר
 27 מזה מפני שזה טוב לו,
 28 (והיינו שבעצם הוא אוהב

ליקוטי אמרים

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
 הגבורות בחסדים ממילא
 בהתכללות המדות ויהודם על ידי
 גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
 למעלה באתערותא דלתתא הוא
 גילוי למטה בעסק התורה
 והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש
 באדרא רבא ובמשנת חסידים
 מסכת א"א פ"ד שתי"ג מצות
 התורה נמשכות מחוורתא דא"א
 שהוא רצון העליון מקור
 החסדים):

שאינה באמת לאמתו
 לגמרי בלבד שיחפץ בזה
 בכל לבו, - שכאמור,
 נדרשת לכך מדריגה
 נעלה ביותר של אהבה,
 מכל־מקום מעט מזער -
 במדה מועטה לפחות,
 חפץ לבו בזה באמת,
 מפני אהבה הטבעית
 שבלב כל ישראל -
 ואהבה טבעית זו מניעה
 אותו לעשות כל מה
 שהוא רצון העליון
 ברוך־הוא, ויחוד זה -

29 את עצמו - את מה שטוב
 30 לעצמו); על דרך זה גם
 31 באהבתו של יהודי
 32 להקב"ה ורצונו להיות
 33 דבוק בו על ידי קיום תורה
 34 ומצוות - הרי גם זה נובע
 35 ממה שהוא רוצה את
 36 הטוב שלו, מזה שטוב
 37 לנפשו שלו. אך כדי לרצות
 38 שמקור נפשות כל ישראל
 39 יהיה דבוק בהקב"ה, והרי
 40 אין בכך משום ענין שטוב
 41 לו עצמו, שמספיקה לשם
 42 כך אהבה להקב"ה
 43 שמורגש בה מזה שטוב
 44 לעצמו - אלא, לשם כך,
 45 נדרשת אהבה כזו שהיא
 46 כל כולה רק להקב"ה
 47 בלבד - לעשות נחת רוח
 48 לפניו לבד, ולא לרוות -
 49 צמאון, נפשו - הנפש
 50 שלו, הצמאה לה', אלא
 51 כברא דאשתדל בתי

יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה
 באמת לאמתו לגמרי בלבד שיחפץ בזה בכל לבו
 מ"מ מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה
 הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא
 רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד
 העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י
 יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש
 בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחדיו ממש כמ"ש
 כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא
 הקב"ה עם מקור נפשו האלהית הנקרא בשם שכינה
 המלבש בתורה ומצות שעוסקת בהן, והיו - הנפש האלקית
 ואור ה', לאחדים ממש, - מאוחדים כדבר אחד ממש, כמו
 שנתבאר לעיל, - שעל ידי כך נעשה היחוד ב"עולם
 האצילות", כי על־ידיה מתיחדים גם כן מקור התורה
 והמצות, שהוא הקדוש־ברוך־הוא, עם מקור נפשו

כשם רעיא מהימנא]. מ"מ
 52 אבוי ואמיה - כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרחים לון
 53 יתיר מנרמיה ונפשיה בו' - שהוא אוהב אותם יותר מאשר
 54 גופו ונפשו, [כמו שנתבאר לעיל - בפרק י', בשם רעיא
 55 מהימנא], - שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את
 56 נפשו לשם יחוד קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה, כבן המוסר את

- 1 הָאֱלֹהִית, הִנֵּקְרָא בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", - על ידי יחוד הנפש עם
- 2 אור ה' שבתורה ומצוות, מתהווה היחוד של מקור הנפש -
- 3 "שְׂכִינָה", עם מקור התורה והמצוות - "קודשא בריך הוא", שְׁהֵן
- 4 - ביחס לאורות העליונים הכלליים: בְּחִינַת "מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין"
- 5 ובְּחִינַת "סוֹכֵב כָּל
- 6 עֲלָמִין", כְּמוֹ שְׁנֵתְבָרָר
- 7 בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאִרְיוֹת. 1 שְׁהֵן בְּחִי' מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין וּבְחִי' סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין כְּמִ"ש
- 8 - אך, כל האמור הוא 2 כְּמִ"א בְּאִרְיוֹת.
- 9 ביחס לכך שעל יהודי
- 10 לכוון לפעול יחודו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה

ליקוטי אמרים

יום שבת קודש כ"ב ניסן
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נח, אבל יחוד נפשו... עד עמ' 116, אתה וכה"ג.

- 21 אֲבָל יְחִיד נַפְשׁוֹ וְהִתְכַּלְלוּתָהּ בְּאוֹר ה' - שהנפש שלו תהיה
- 22 מיוחדת וכלולה לגמרי באור ה', לְהִיּוֹת - הנפש ואור ה',
- 23 לְאַחֲדִים, בְּזֶה חֲפִץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל פְּאֻמַּת לְאַמְתּוֹ לְנִמְרִי
- 24 כָּבֵל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ - ובא, מֵאַהֲבָה הַטְּבָעִית הַמְּסֻתֶּרֶת כָּלֵב
- 25 כָּל יִשְׂרָאֵל, לְדַבְּקָה בְּה',
- 26 וְלֹא לִפְרֵד וְלִהְיוֹת נִכְרֵת
- 27 וּנְבִדָּל חֲסִדֵּי-שְׁלוֹם
- 28 מִיְּחֻדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ
- 29 בְּשׁוּם אִפֹּן, אִפֹּלוּ
- 30 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ. -
- 31 האהבה המסותרת שבלב
- 32 כל אחד מישראל
- 33 להקב"ה, מעוררת ויוצרת
- 34 את הרצון להתאחד עם
- 35 הקב"ה ושלא להיות בשום
- 36 אופן נפרד ונבדל מאחדות
- 37 ה', גם אם זה קשור
- 38 במסירת נפש ממש,
- 39 ולמשל: כשכופים עליו
- 40 לעבוד חלילה עבודה-
- 41 זרה, או אפילו רק
- 42 להשתחוות בצורה
- 43 חיצונית בלבד לעבודה-
- 44 זרה - ימסור את נפשו
- 45 שלא לעשות זאת, כדי
- 46 שלא להיות נכרת

ליקוטי אמרים

- אבל יחוד נפשו והתכללותה באור
- ה' להיות לאחדים בזה חפץ כל אדם מישראל באמת
- לאמיתו לגמרי בכל לב ובכל נפש מאהבה הטבעית
- המסותרת בלב כל ישראל לדבקה בה' ולא ליפרד
- ולחיות נכרת ונבדל ח"ו מיחודו ואחדותו ית' בשום אופן
- אפי' במסירת נפש ממש ועסק התורה ומצות והתפלה
- הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש כמו בצאתה מן הגוף
- במלאת שבעים שנה שאינה מהרהרת בצרכי הגוף
- אלא מחשבתה מיוחדת ומלוכשת באותיות התורה
- והתפלה שהן דבר ה' ומחשבתו ית' והיו לאחדים ממש
- שזהו כל עסק הנשמות כג"ע כדאיתא בגמרא וכוזהר
- אלא ששם מתענגים בהשגתם והתכללותם באור ה'
- וזהו שתקנו בתחלת ברכות השחר קודם התפלה אלהי
- נשמה וכו' ואתה נפחתה כו' ואתה עתיד ליטלה ממני
- כו' כלומ' מאחר שאתה נפחתה כי ואתה עתיד ליטלה
- ממני לכן מעתה אני מוסרה ומחזירה לך לייחודה
- באחדותך וכמ"ש אליך ה' נפשי אשא והיינו על ידי
- התקשרות מחשבתי במחשבתך ודיבורי בדיבורך
- מאחדות ה', ועסק התורה ומצות והתפלה הוא גם כן ענין -
- של, מְסִירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ בְּצֵאתָהּ - של הנשמה, מן הגוף
- בְּמִלָּת - לה, שְׁבָעִים שָׁנָה, שְׁאִינָה מְהֻרָּת - או, בְּצִרְכֵי
- הַגּוֹף, אֲלֹא מִחֲשַׁבְתָּהּ מִיְּחֻדָּתָהּ וּמְלוֹכְשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
- וְהַתְּפִלָּה, שְׁהֵן דְּבַר ה' וּמִחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְהָיוּ - הנפש
- ואותיות התורה והתפלה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה,
- לְאַחֲדִים מִמֶּשׁ, שְׁזָהוּ כָּל עֵסֶק הַנְּשָׁמוֹת בְּגִי' עֲדָה, בְּדִאֲתָא -

- 1 באותיות התורה והתפלה, - שיהודי חושב ומדבר בהן,
2 מתאחדים ומתקשרים
3 מחשבתו ודיבורו
4 במחשבתו ודיבורו של 1 באותיות התורה והתפלה
5 הקב"ה, ובפסוק 2 כמו ברוך אתה וכה"ג
- 6 באמירה לה' לנבך, כמו "ברוך אתה", ובתאי גונא.
7 - וכדומה, שפונים אל
8 הקב"ה בברכה זו, באופן
9 בלתי אמצעי, בלשון
10 נוכח,

ליקוטי אמרים

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' ב

- 1 בפונדיון אינה חצי קב ושזהו אחד מארבעים ושמונה מארבע
2 סאין, אלא שליש קב ושזהו אחד משבעים ושתים, מארבע סאין,
3 הקא נמי - גם כאן, במשנתנו, כיון שאין האשה קונה פת אלא
4 אופה בעצמה, ואינה מפסידה את השליש שנטל החנוני, אם כן
5 אייתי תילתא שרי עליהו - הבא שליש והוסף על מנין הסעודות
6 שהיית סבור מתחילה שיש בקב (ארבע), ויהיו שש סעודות בקב,
7 ובשני קבים שהיא מקבלת בשבוע יש מזון שנים עשרה סעודות.
8 ממשיכה הגמרא ומקשה: ואפתי תרתי סרי הויין - הרי עדיין הם
9 רק שנים עשרה סעודות, ואין די בהם לשבוע. מתרצת הגמרא:
10 הרי שנינו במשנה שהאשה אוכלת עמו בלילי שבת, ואת אותה
11 סעודה של ליל שבת מביא הבעל.
12 דוחה הגמרא את התירוץ: הניחא - תירוץ זה נכון למאן דאמר
13 שאוכלת עמו בלילי שבת' היינו אוכלת ממש, אלא למאן דאמר
14 שאוכלת זו היא כינוי לתשמיש, כמבואר להלן (סד), מאי איכא
15 למימר - כיצד יתבאר הדבר, מדוע די לה בשנים עשרה סעודות.
16 ועוד, אף אם האכילה של לילי שבת היא אכילה ממש, והיא
17 מצטרפת לשנים עשרה הסעודות שיש לה בשני קבין שהוא נותן
18 לה, עדיין רק תליסר הויין - שלש עשרה סעודות הן, והיא צריכה
19 ארבע עשרה סעודות.
20 הגמרא מבארת באופן אחר את חשבוננו של רבי יוחנן בן ברוקא:
21 אלא כדאמר רב חסדא, מאותן ארבע סאין שנמכרים בסלע, צא
22 מהן מחצה לחנוני - יש להפחית חצי שנטל החנוני בשכר טרחתו,
23 נמצא שהכבר הנמכרת בפונדיון אינה חצי קב, ואף לא שליש קב,
24 אלא רבע קב, ובכבר זו סובר רבי יוחנן בן ברוקא שיש שיעור שתי
25 סעודות, הקא נמי, במשנתנו שהאשה עצמה אופה את הפת,
26 אתיא פלגא ושדי עליהו - הבא מחצה והוסף על מנין הסעודות
27 שהיית סבור מתחילה שיש בקב (ארבע), ויהיו שמונה סעודות
28 בקב, ובשני קבין חטיין שנותן לה הבעל יש שיעור שש עשרה
29 סעודות.
30 לפני שתמשיך הגמרא בביאור משנתנו, מקשה הגמרא על שתי
31 המימרות האחרונות שהובאו בשם רב חסדא. מקשה הגמרא:
32 קשיא דרב חסדא אדרב חסדא - יש סתירה בין המימרא הראשונה
33 של רב חסדא, שבה אמר שהחנוני משתכר שליש, לבין המימרא
34 השניה שלו, בה אמר שהחנוני משתכר מחצה. מתרצת הגמרא:
35 לא קשיא, הא - דרבי רב חסדא שהחנוני משתכר שליש, היינו
36 באתרא דיהבי ציבי - במקום שהמוכר את החטיין לחנוני נותן לו
37 גם עצים לצורך אפיית הככרות, והא - דרבי רב חסדא שהחנוני
38 משתכר חצי, היינו באתרא דלא יהבי ציבי, וכיון שקניית העצים
39 מוטלת על החנוני, הוא ממעט בככרות עד כדי מחצה, כדי
40 להשתכר יותר.
41 חזרת הגמרא לברר את האמור במשנתנו. מקשה הגמרא: אי הכי
42 - אם כן, שלדברי רבי יוחנן בן ברוקא יש בכל חצי קב ארבע
43 סעודות, נמצא שאותם שני קבין שנטלת האשה בשבוע, שיתקרי
- 44 הויין - שש עשרה סעודות יש בהם, ומדוע צריכה האשה יותר
45 מארבע עשרה סעודות. וכי כמאן - כדעת מי תצטרך לפרש את
46 המשנה, כרבי חידקא, דאמר, ארבע סעודות חייב אדם לאכול
47 בשבת, ולפיכך צריכה האשה שש עשרה סעודות בכל שבוע,
48 שנים עשרה לימות החול, ועוד ארבע לשבת, והרי לא מסתבר
49 שתסתום המשנה כדעתו, שהרי חכמים חולקים עליו.
50 מתרצת הגמרא: אפילו תימא - אף אם תאמר שמשנתנו אינה
51 סוברת כרבי חידקא אלא כרפנן, שרק שלש סעודות צריך אדם
52 לאכול בשבת, אין זו קושיא, דל תרא לארתי ופריה - הורד סעודה
53 אחת שהיא צריכה כדי לתת לאורחים, הרי שנשארו לה חמש
54 עשרה סעודות, שנים עשרה לימות החול ושלש לשבת.
55 אומרת הגמרא: השתא דאתית להכי - מעתה שבאת לכך, לומר
56 שיש לתת לה סעודה יתירה כדי שיהיה לה לתת לאורחים, אפילו
57 תימא שמשנתנו היא כרבי שמעון, שבשני קבין יש מזון שמונה
58 עשרה סעודות, לרפנן האומרים שעליה לאכול שלש סעודות
59 בשבת, דל תלת לארתי ופריה - הורד שלש מהם שהיא נותנת
60 לאורחים, ונשארו לה חמש עשרה, ולרבי חידקא המחייב לאכול
61 ארבע סעודות בשבת, דל תרתי לארתי ופריה - הורד שנים מהם
62 שהיא צריכה לתת אותם לאורחים, ויש לה שש עשרה סעודות
63 לעצמה.
- 64 * * *
- 65 שנינו במשנה: לא יפחות לה משני קבין חטיין או מארבעה קבין
66 שעורין, אמר רבי יוסי לא פסק לה שעורין וכו' אלא רבי ישמעאל
67 שהיה סמוך לאדום. תמזה הגמרא: אלא - וכי רק באדום הוא
68 דאכלין שעורים, אבל בבבלי עלמא - בכל העולם לא אכלי
69 שעורים, והרי גם בכל העולם אוכלים שעורים, ומסתבר שיכול
70 הבעל לתת לה שעורים, ומדוע אמר רבי יוסי שרק באדום פוסקים
71 שעורים.
72 מתרצת הגמרא: אין כוונת רבי יוסי שבשאר המקומות אין לפסוק
73 שעורים, אלא הכי קאמר רבי יוסי, לא פסק שעורים בשיעור
74 כפלים בחטין, אלא רבי ישמעאל, שהיה סמוך לאדום, מפני ששעורין
75 אדומיות רעות הן, אבל במקומות אחרים, אינו צריך לתת לה
76 שעורים כפלים מהחטים, אלא מוסיף על החטים בשיעור אחר
77 כפי הנראה לבית דין.
- 78 * * *
- 79 שנינו במשנה: ונותן לה חצי קב קטנית וחצי לוג שמן וקב גרורות
80 או מנה דבילה. מדייקת הגמרא: ואילו יין, לא קתני - לא כתבה
81 המשנה שחייב הבעל לתת לה יין, ודבר זה מביע ליה לרבי אלעזר,
82 דאמר רבי אלעזר,

יום ראשון יום רביעי טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר ה'תש"ג

ליל ב' ד'תג המצות - קריאת שמע שעל המטה כמו בכל יום טוב.

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לצלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לצלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

יום שני יום חמישי יז ניסן, שני לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז.

תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

"הרי זה משבח" - "זה" מורה על מדרגה דקדשה, "הנה אלקינו זה" - וכל המרבה כו', "זה" ש"ל"ו הוא משבח.

יום שלישי יום ששי יח ניסן, שלשה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.

תהלים: פח"פט.

תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שנת תר"ח אמר ה"צמח צדק" מאמר על הפסוק "אם כסף תלוה גו'", כסף הוא הנשמה, על שם שהיא תמיד בכסף [=בגזעגועים] ותשוקה לעלות למעלה, וכדכתיב "רוח האדם היא העולה למעלה", דאדם הם נשמות ישראל, "אתם קרויים אדם", והנשמה נתונה בהלואה להאדם, וכתיב "ימים יצרו גו'", דיש מספר קבוע כו', וחסר יומא חדא - חסר לבושא חדא ונקשחסר יום אחד - חסר לבוש אחד].

יום רביעי שבת יט ניסן, ארבעה לעומר ה'תש"ג

גם בשמחה ובצחלה.

ש"לום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך - אומרים בלחש.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.

פעם פרש אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מה נשתנה הלילה - גלות שנמשל ללילה - הנה - האחרון - מכל הלילות - גליות שקדמוהו. שבעל הלילות אין אנו מטבילין - לשון מרוק, נקיון וטהרה - אפילו פעם אחת - לא נגמר

היום יום . . .

המרוק בהם, כי הרי היה אחריהם עוד גלות - הלילה הזה שתי פעמים - מרוק גוף וגלוי הנפש. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה - הינו כי גם אחר הגלות, העבודה היא מצד נפש האלקית, מצה בטול, ומצד נפש הבחמית, חמץ ישות - הלילה הזה - אחר גלות האחרון - בלוי מצה - שיעבר רוח הטמאה.

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות - כל המקנא פניו מוריקות, ובכל הגליות הרבה בחינות בקנאה: קנאת סופרים והדומה - הלילה הזה - אחר גלות האחרון - בלוי מרור - קנאה היותר גדולה, על דרך מאמר רז"ל כל צדיק נכזה מחפתו של חברו.

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין - כל הגלויים שעל ידי הגליות - אוכלין - בחינת התענוג, ויש התפשטות התענוג ותענוג העצמי, ויש מי שמגיע בעבודתו להתפשטות התענוג ויש לתענוג העצמי - הלילה הזה - אחר גלות האחרון - בלוי מסבין - שכל ישראל גיעו לבחינת תענוג העצמי.

יום
חמישי

יום ראשון

כ ניסן, חמשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צו"קג.

תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב. וסיפר אז - הרח"א - שרבינו הזקן אמר: פסח דארף איינער דעם אנדערען ניט מכבד זיין באכילה ושתי, אבער נעמען אליין מעג מען.

פעם נכנס כבוד קדשת הרב חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב [=חג שמח]. וסיפר אז - הרב חיים אברהם - שרבינו הזקן אמר: בפסח אין לאחד לכבד את זולתו באכילה ושתי, אף לקחת לבד מתר.

יום
שישי

יום שני

כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר

ה'תש"ג

בצת קריאת השירה - עומדים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אין ליובאוויטש פלעגט מען זיין אויף שש"פ - אויך שבועות און הושענא רבה. אז איך בין אלט געווען ניין יאהר האב איך זיך שוין ניט געלייגט שלאפען שש"פ - מ'דארף לערנען א גאנצע נאכט.

בליובאוויטש היו נעורים בשביעי של פסח - גם בשבועות והושענא רבה. כשהייתי בן תשע שנים, כבר לא שכבתי לישן בשביעי של פסח - יש ללמד לילה שלם.

שבת קודש

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחול], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קור'קו.

תנאי: וגם . . . 120 כנ"ל פ"ב.

ביום מהדרים: לקדש, אחר כך מתפללים תפלת המנחה, ואחרי זה סעדת יום טוב.

הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הפעל שם טוב היה אוכל ג' סעודות באחרון של פסח.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעל שם טוב – "סעודת משיח". "סעודת משיח" היא באחרון של פסח, כי באחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון של פסח אכל אנדי אבי מורי ורבי (הרש"ב) ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמ' ב

שְׂרָאָתָהּ אוֹתוֹ – אֵת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, נִתְעַטְפָה בְּשִׁעָרָה וְעָמְדָה
לְפָנָיו וְאָמְרָה לוֹ, רַבִּי, פְּרִינְסִי. אָמַר לָהּ, בַּתִּי, מִי אַתְּ. אָמְרָה לוֹ, בַּת
נְקִדִּימוֹן בֶּן גּוּרִיּוֹן אֲנִי. אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, בַּתִּי, מִמּוֹן שֶׁל
בֵּית אֲבִיךָ שְׂדֵיחָה עֲשִׂיר מוֹפֵלֵג הֵיכָן הָלַךְ. אָמְרָה לוֹ, רַבִּי, לֹא פָדִין
מִתְלִין מִתְלָא בִּירוּשָׁלַיִם – הָאֵם לֹא כִּי הֵיוּ מוֹשְׁלִים מִשֵּׁל
בִּירוּשָׁלַיִם, מִלֵּחַ מִמּוֹן, חֶסֶד – אָדָם הָרוּצָה לְמַלּוּחַ מִמּוֹנוֹ שִׁיתְקִיִּים
וְדוֹגְמַת הַמִּלָּח שֶׁמִּשְׁמֵר אֶת הַמַּאכְלִים שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ, יִחְסֹר
מִמּוֹנוֹ לְצַדִּיקָה, וְחִסְרוֹנוֹ זֶהוּ קִיוּמוֹ. וְאָמְרָה לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים
שֶׁאִמְרָה לוֹ מִלָּח מִמּוֹן, חֶסֶד – עַל יַד חֶסֶד שִׁיעֶשֶׂה בּוֹ. וְרִמּוּהָ לוֹ
שֶׁמִּמּוֹן אֲבִיהָ אֲבָד כִּי לֹא עָשָׂה בּוֹ צַדִּיקָה וְחֶסֶד. שָׁאֵל אוֹתָהּ רַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי, וּמִמּוֹן שֶׁל בֵּית חֶמְיָה, הֵיכָן הוּא. אָמְרָה לוֹ, בָּא זֶה –
מִמּוֹן אֲבִי שֶׁלֹּא עָשָׂה בּוֹ צַדִּיקָה וְחֶסֶד, וְאִיכָּד אֵת זֶה – אֵת הַמִּמּוֹן
שֶׁהֵבִיא בְּעַלִּי מִבֵּית אֲבִיו, כִּיּוֹן שֶׁהִתְעַרַּב בּוֹ. הַמְשִׁיכָה הִנֵּעְרָה
וְאָמְרָה לוֹ, רַבִּי, זְכוּר אֶתָּה בְּשִׁתְחַתְּמָתָ עַל כְּתוּבָתִי, אָמַר לָהּ רַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי לְתַלְמִידָיו, זְכוּר אֲנִי בְּשִׁתְחַתְּמָתִי עַל כְּתוּבָתָה שֶׁל זֶה,
וְהִיִּיתִי קוֹרֵא בָּהּ שֶׁהִכְנִיסָה בְּכַתּוּבָתָה אֵלַי אֲלֵפִים דִּינָרִי וְהֵב מִכֵּית
אֲבִיהָ, חוּץ מִשָּׁל חֶמְיָה, שֶׁהוֹסִיף לָהּ בְּעַלָּה כְּתוּסַפַּת כְּתוּבָתָה, וְהַכֵּל
אֲבָד מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָשָׂה צַדִּיקָה וְחֶסֶד. בָּהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי וְאָמַר,
אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, בּוֹמֵן שְׁהֵם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֵין כָּל אוֹמְרָה
וְלִשּׁוֹן שׁוֹלֵמַת בָּהֶם. וּבּוֹמֵן שְׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, מוֹסְרִין בִּיד
אוֹמְרָה שֶׁפָּלָה כְּעַרְבִיִּים, שְׁהֵם יוֹשְׁבֵי אֶהֱלִים בְּמִדְבָּר, וְלֹא בִיד אוֹמְרָה
שֶׁפָּלָה עֲצָמָה, אֵלֹא בִיד בְּהִתְחַנֵּן שֶׁל אוֹמְרָה שֶׁפָּלָה, כִּמוֹ כַּאֲשֶׁר שְׁלִיקְטָה
שְׁעוּרִים לְמַאכְלָה מִבֵּין גָּלִיל בְּהַמָּתֶם שֶׁל הָעַרְבִיִּים.
הַגְמָרָה מְבַרֶּרֶת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא בְּעִנֵּין נְקִדִּימוֹן בֶּן גּוּרִין. מִקְשָׁה
הַגְמָרָה: וְכִי נְקִדִּימוֹן בֶּן גּוּרִיּוֹן לֹא עָבַד [לֹא עָשָׂה] צַדִּיקָה, כִּפִּי
שֶׁאִמְרָה עָלָיו בְּתוֹ, וְהִתְנַיָּא בְּבְרִיתָא, אָמְרוּ עָלָיו עַל נְקִדִּימוֹן בֶּן
גּוּרִיּוֹן, בְּשִׁתְחַתְּמָתוֹ יוֹחֵלֶךְ לְבֵית חֶמְיָה, בְּלִי מִלֵּית – בְּגָדִים
חֲשׁוּבִים שֶׁל צִמְרָן נָקִי הָיוּ

הוא נותן לה סכום מועט בכל יום ויום, ואינו נותן לה הכל יחד.
והוא תמצי לומר שכל שבת ושבת הוא נותן לה סכום מועט לכל
יום, יש להסתפק האם עושה כן רק בתוך הראשון לנישואים, שגם
אז דרכה להתקשט יותר מסתם ימים, ואחר כך יתן לה את כל
הסכום, או שבכל חרש וחרש יש לו לנהוג כן. והוא תמצי לומר
שנוהג כן כל חרש וחרש, עדיין יש להסתפק, האם זהו רק בשנה
הראשונה לנישואים, שגם בה מתקשטים יותר משאר שנים, ואחרי
אותה שנה יתן לה הכל, שתשתמש כרצונה, או שכל שנה ושנה
הוא נותן לה צרכיה לפי כל יום ויום, ולעולם אינו נותן לה הכל
יחד. אומרת הגמרא: תיקו – יעמדו שאלות אלו בספק, שלא
נפשו.

* * *

מביאה הגמרא מעשה בענין הפסיקה לקופה: אמר רב יהודה, אמר
רב, מעשה בבתו של נקדימון בן גוריון שהיה מגדולי העשירים
שבירושלים, שלאחר שמת בעלה והיתה מתפרנסת מנכסיו, פסקו
לה חכמים ארבע מאות והובים לקופה של בשמים לבו ביום –
לצורך יום אחד. וכיון שאפילו סכום זה היה מועט בעיניה, אמרה
להם דרך קללה, כך תפסקו לבגותיכם, וענו חכמים אחריה' אמנו,
כיון שהחשיבו זאת ככרכה, שהרי לבני אדם רגילים זהו סכום
גדול מאד.

* * *

אגב המעשה הקודם מביאה הגמרא מעשה נוסף בבתו של
נקדימון בן גוריון: תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זבאי שהיה רוכב
על החמור, והיה יוצא בירושלים, אחרי שנחרב בית המקדש, והיו
תלמידיו מחליבין אחריו. ראה בדרכו ריבה – נערה אחת, שהיתה
מלוקחת שעורים למאכלה מבין גלילי בהמתן של ערביים. כיון

'לא יחל דברו' – גם של הזולת? יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ה

עובר על איסור מעילה, כדין הנהגה מקדשים) – אם ידיר אדם את חברו ויאמר לו "כיצר אסורה עליך" ואחר כך יתן לו אותה, אף שבקדשים אם הוציא מרשות הקדש לרשות אחרת מעל, כאן אף שהוציא את הכיכר מרשותו לא מעל, כי כיון שהכיכר אינה אסורה עליו לא תיתכן בזה מעילה. ונמצא שהמדיר שאינו מודר בעצמו והוציא מרשותו לא מעל, כי אין מעילה בדבר שלא נאסר עליו. ואם כן, הוא הדין בבעל שהדיר את אשתו והנהגה אותה, שהוא עצמו לא יעבור על 'בל יחל' כי אף שהדיר את אשתו, עליו לא חל כל איסור!

וה'לחם משנה' (לעיל פ"ה ה"א) מבאר את שיטת הרמב"ם: במעילה (אם יש מעילה בקונמות), האיסור אכן לא חל בדבר שלא נאסר עליו, וכן הוא בהקדש. אבל ב'בל יחל', היות והבעל הדיר את אשתו והוא זה שהנהגה אותה – הרי עבר על נדרו, ולכן לוקה.

הלכות נדרים פרק י, הלכה יב: מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סבות – הרי זו אסורה להנות לו מיד... ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח – הרי זה לוקה.

לדעת הרמב"ם הבעל שהדיר את אשתו והנהגה אותה לוקה, אבל האשה אינה לוקה כי לא עברה על 'לא יחל דברו' שהרי אין זה דיבורה.

אבל לדעת הר"ן (נדרים טו, א. ד"ה הלכה) האשה שנהנתה מנכסים המודרים ממנה היא עצמה לוקה, ומה שאמרה תורה "לא יחל דברו" פירושו 'לא יוחל דברו', אך הבעל אינו לוקה כי עליו לא חל כל איסור.

ועל שיטת הרמב"ם, הקשה הר"ן (הובא בכסף משנה) מדברי הגמרא (שם לה, א) שגם לדעת רבי מאיר הסובר שיש מעילה בקונמות (אדם שנאסר עליו דבר ב'קונם' ונהנה ממנו,

נזירות – איסור 'חפצא' או איסור 'גברא'? יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ה

וה'שיטה מקובצת' הביא ראייה לכך ממה שהנזיר מזהיר על הטומאה ומצווה על התגלחת, ואלו הרי וודאי אינם איסור 'חפצא'. והוסף המהרי"ט (בתשובותיו ח"א סי' ג): "נהי דביין שייך איסור חפצא, אבל תגלחת וטומאה היכי שייך בהו איסור חפצא כלל, דהא לית בהו ממש".

והגרי"פ פערלא (בביאורו לסהמ"צ לרס"ג) מסכם:

גם לפי הסוברים שנזירות היא איסור 'חפצא', הרי זה מתבטא באיסור על ה'יוצא מגפן היין', כי המקבל על עצמו נזירות אוסר על עצמו בקונם כל היוצא מן הגפן, אבל תגלחת וטומאה הם איסורים שהתורה הטילה עליו בעל-כרחו. וכך היא משמעות הכתובים: באיסור יין ושכר נאמר "מיין ושכר יזיר" – היינו האדם מזיר עצמו מיין ושכר, ואילו איסורי תגלחת וטומאה – התורה היא שהטילה עליו, כנאמר "כל ימי נזרו – תער לא יעבור על ראשו", וכן "כל ימי הזירו לה" – על נפש מת לא יבא", וזו אזהרה ככל אזהרות התורה שאינן תלויות בקבלה שלו.

הלכות נזירות פרק א, הלכה א: הנזירות הוא נדר מכלל נדרי אפר, שנאמר: כי ידר נדר נזיר וגו'.

לדעת כמה ראשונים (רמב"ן במלחמות, שבועות פ"ג, רשב"א, ריטב"א נדרים יז, א) נזירות היא איסור 'חפצא', כמו נדר שהאדם אוסר עליו את החפץ והאיסור חל על החפץ. ומטעם זה חלה הנזירות על יין של מצוה, לא כמו בשבועות, שאין השבועה חלה על המצוה, כיון שהנשבע אוסר את עצמו על החפץ ('גברא'), והיות שהוא עצמו מושבע ועומד מהר סיני – אין שבועתו חלה על השבועה (ראה הל' נדרים פ"ג ה"ז).

ויש אומרים (תוספות שבועות כד, א ד"ה חומר. רא"ש נדרים ב) שנזירות היא איסור 'גברא'. וכן כתב ב'שיטה מקובצת' (נדרים יז, א) בשם תלמיד הרמב"ן: "הנזיר לא אסר על עצמו לא את הענבים ולא את היין, אלא מחוקת הנזירות היא שמיד שקיבל האדם על עצמו להיות נזיר, נאסר בדברים אלו. דומה למי שנתגייר, שמיד נאסר בכל איסורי תורה מבלתי שיאסרם עליו".

אחכה לו בכל יום שיבוא יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ה

מג. ב.

ועדיין יש לשאול: לפי המבואר במדרשי חז"ל, זמן רב קודם ביאת משיח בן דוד יופיע משיח בן יוסף, והרי אין להניח שמשיח בן-יוסף הופיע מזמן ועדיין לא שמעו על כך, ומאחר שמשיח בן יוסף עדיין לא הופיע, משיח בן דוד לא יבוא היום, ומדוע אסור הנודר בשתיית יין? והביאור:

בשונה מביאת אליהו המפורשת בכתובים, לביאת משיח בן יוסף אין מקור במקרא, אלא שחז"ל גילו ברוח קודשם שכך יהיה סדר הגאולה, אך כיון שאין זה מוכרח על-פי

הלכות נזירות פרק ד, הלכה יא: האומר: הריני נזיר פיוס שפן דוד פא בוא... הרי זה אסור לעולם.

נאמר בנבואת מלאכי (ג, כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא', היינו שאליהו הנביא עתיד להופיע יום קודם ביאת המשיח ולבשר על הגאולה. מדוע אם כן נאסר על הנודר לשתות יין בכל יום, והרי אם אליהו לא הופיע אתמול, משיח לא יבוא היום?

אלא יתכן שאליהו הופיע אתמול בפני בית-דין הגדול, והשמועה על כך עדיין לא הגיעה למקומו של הנודר (עירובין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צה

ההלכה, למעשה כל יום ויום נחשב כראוי לביאת המשיח, וכדי שהנודר מן היין ביום שכן דוד בא ייאסר בשתיית יין תמיד, די בכך שיום זה נחשב כ'ראוי' לביאת משיח (תוס' עירובין שם ד"ה ואסור, ע"פ לשון הוזהב ומרומי שדה שם). ויש להוסיף:

בתיאור סדר הגאולה ברמב"ם (הלכות מלכים פי"ב) לא נזכר כלל משיח בן יוסף, הרי שכאמור מצד ההלכה סדר הגאולה

אינו כולל בהכרח את ביאת משיח בן יוסף. יתירה מכך: נראה שלדעת הרמב"ם (הל' מלכים שם, ה"ב) להלכה אין הכרח אפילו בביאת אליהו קודם ביאת המשיח אלא יתכן שיבוא אחריו, ולפי זה מובן בפשטות מדוע הנודר בשתיית יין ביום שכן דוד בא, אסור אף אם אליהו עדיין לא הופיע.

(לקוטי שיחות ה' עמ' 419, שו"ת גאולה ב' ע' נסח).

תספורת בבית הכנסת

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ה

בעזרה, אך הרי התגלח בעזרת הנשים, ומכאן שבמקום קדושה פחותה כעזרת נשים אין לחשוש לבזיון של תגלחת, וכיון שקדושת הר הבית כולו חמורה מקדושת בית הכנסת, שהרי להר הבית אסור להכנס במגע (הל' בהב"ח פ"ז ה"א-ב) ואילו לבית הכנסת מותר (הל' תפילה פי"א ה"ו), הרי אם בעזרת נשים של בית המקדש הותרה תגלחת מצוה, כל-שכן בבית הכנסת.

מצד שני, אפשר לדחות ראייה זו בנימוק שתגלחת הנזיר היא מצוה מהתורה וחייבים לעשותה דוקא בבית המקדש, אלא שמשום בזיון אין עושים אותה בעזרה אלא בעזרת הנשים, אך כל תגלחת אחרת אסורה אף בעזרת הנשים. ודוגמא לדבר ממצות אכילת קדשים שבהכרח לעשותה במקדש ולכן מותרת, אך אכילה סתם אסורה במקדש. ואם כן גם תגלחת הקטנים שאין חובה לעשותה בבית הכנסת, יש לאוסרה משום בזיון המקום. ומכל-מקום, לכבד אנשים חשובים לגזוז מעט מהשערות וודאי מותרת בבית הכנסת (בית אהרן וישראל, גלין קנר ע' קיט).

הלכות נזירות פרק ח, הלכה ג: וְהִכֵּן מְגִלַּח שְׁעָרָיו? בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים... וְאִינוּ מְגִלַּח עַד שִׁיְהִי פֶתַח הָעֶזְרָה פְּתוּחָה, שְׁנֵאמַר: פֶּתַח אֶחָל מוֹעֵד. לֹא שִׁיְגִלַּח בְּנֶגֶד הַפֶּתַח, שְׂוֵה בְּזִיוֹן מִקֹּדֶשׁ הוּא.

מכאן שגילוח במקום קדוש נחשב כדרך בזיון, ואם כן לכאורה אסור להסתפר בבית הכנסת שאין לעשות בו תשמיש בזיון (רמב"ם הל' תפילה פי"א).

ולפי זה תמה ב'שדי חמד' (אסיפת דינים מע' בית הכנסת, י) על המנהג בירושלים לעשות תגלחת ראשונה לקטן בתוך בית הכנסת והרי זה דרך בזיון? וכתב, שאולי מאחר והיא תגלחת מצוה כי בתגלחת הראשונה מניחים לקטן פאות בראשו, ובאותם ימים לא היו בירושלים בתים מרווחים להכיל בהם את הקהל לעשות את השמחה בציבור, התירו תגלחת זו בבית הכנסת.

ולכאורה יש לתמוה על ביאור זה, שהרי איסור הגילוח נלמד מתגלחת הנזיר שהיא מצוה מן התורה, ובכל זאת אסורה בבית המקדש משום בזיון!

ויש שכתבו (יחזקאל דעת ח"ה סי' לה) שאמנם הנזיר לא התגלח

נדבת הגוי לבדק הבית

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ה

כתב בהלכות מעילה (פ"ה הט"ו): "קדשי גוים, אם לבדק הבית הקדישו מועלין בהם", והרי מדברי הגמרא בערכין (ה), עולה שדמי נדבת גוי שדינם להגנו אין מועלין בהם, ואם כדברי הרמב"ם כאן שנדרי הגוי לשם הקדש יגנו, מדוע מועלין בהם? וביאר:

כאן מדבר הרמב"ם באופן שהגוי נודר ומעריך ואינו מפרט לאיזה מטרה אלא "נדר על דעת ישראל" ואין אנו אומרים שכוונתו לבדק הבית כיון שהתורה מונעת מהגוי לנדר לבדק הבית ("לא לכם ולנו לבנות וגו'"), ולכן מקבלים ממנו הן 'דבר מסוים' והן 'דבר שאינו מסוים', ובית-דין מוציאים אותו לכל דבר שיראה להם, חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים. אבל בהלכות מתנות עניים מדובר ב'גוי שהתנדב לבדק הבית' במפורש ואז לכתחילה אין מקבלים ממנו כלל, אך בדיעבד אם לקחו ממנו 'דבר מסוים' מחזירים לו, ודבר 'שאינו מסוים' אין מחזירים, כי אף שנאמר "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים", כיון שה'חלק' וה'זכרון' אינו ניכר, יש להתיר.

הלכות ערכין וחרמין פרק א, הלכות יא"ב: עֹבֵד בּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת שְׁאֵמַר: דְּמִי עָלַי .. נוֹתֵן כֶּפֶי נִדְרוֹ. וְאִינוּ נוֹפְלִין לְלִשְׁבָּה, שְׁאֵין מְקַבְּלִין מִן הָעֹבְדִים בּוֹכְבִּים וּמְזֻלּוֹת נִדְבָה אוֹ נִדְרֵי לְחֹק אֶת בְּדֵק הַבַּיִת אוֹ בְּדֵק יְרוּשָׁלַם. וְמֵה יַעֲשֶׂה בָהֶן? .. אִם נִדְרָה עַל דַּעַת יִשְׂרָאֵל – יוֹצִיאֻהוּ בֵּית-דִין בְּמֵה שִׁירָאָה לָהֶם חוּץ מִבְּדֵק הַבַּיִת וּבְדֵק יְרוּשָׁלַם; וְאִם אֲמַר: לְשִׁמּוֹם נִדְרָתִי – יִגְזֹזוּ.

והקשה ה'לחם משנה':

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן "שאיין מקבלים מן הגוים" נדבה לבדק הבית ולירושלים, סותרים לדבריו בהלכות מתנות עניים (פ"ח ה"ח): "גוי שהתנדב לבדק הבית אין מקבלים ממנו לכתחילה, ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו. היה הדבר מסוים כגון קורה או אבן מחזירין לו, כדי שלא יהא להם דבר מסוים במקדש", היינו שרק דבר מסוים אין מקבלים מהגוי!

ועוד: כאן כתב הרמב"ם שאם אמר הגוי 'לשמים נדרתי', כיון שאי-אפשר להשתמש בנדבותיו לדברים שאינם 'בדק הבית ובדק ירושלים' – יגנו, ולפי זה יש להקשות מדוע

הבית ובדבר 'שאינו מסוים', שאז נתינתו אינה נגזרת אלא משתמשים בה לבדק הבית ולכן מועלים בה.

ומה שכתב הרמב"ם בהלכות מעילה, שקדשי גוי מועלים בהם – הרי זה רק כאשר פירש שנתינתו היא לבדק

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ה

ספק בנדירים

ויש לחלק:

כאן מדובר במי שחייב את עצמו בסכום מסוים להקדש והחייב לקיים את נדרו הוא מהכתוב 'לא יחל דברו', ואילו שם מדובר במקדיש נכסים שמרגע הנדר הם עוברים לרשות הקדש, ואם אינו מוסרם עובר על איסור מעילה בהקדש. ושני איסורים אלו חלוקים בגדרם: איסור מעילה בהקדש הוא כעין איסור גזל, שאסור ליטול ממון הקדש כשם שאסור ליטול ממון של אדם אחר ללא רשות, ולכן בספק יש לדון בזה לפי הכללים של דיני ממונות, ואין להוציא מיד המוחזק מספק.

ואילו איסור 'בל יחל' אינו שייך לדיני ממונות אלא עיקרו הוא חובת העמידה בדיבורו (והוא בכל דבר איסור שאדם קיבל על עצמו, ולא דווקא בהתחייבות ממונית), ולכן כאשר יש ספק האם עומד בדיבורו או לא, עליו להחמיר כדין כל ספק איסור תורה (עולת שלמה ערכין יט, ב).

הלכות ערכים וחרמים פרק ב, הלכה ח: האומר: עמדי עלי, ושיבתי עלי... כל אלו ספק, ומביא לפי ממונו, עד שיאמר: לא כך נתפונתי. ואם מת – יתנו תיורשים פחות שכלשונות.

הנודר עצמו חייב לקיים את נדרו בשלמות, כדי שלא לעבור על 'בל יחל דברו', ולכן במקום ספק עליו להחמיר כדין ספק באיסור תורה, אך היוורשים שלא נדרו ואין עליהם איסור 'בל יחל' אינם צריכים לשלם מספק, שהרי בדיני ממונות אין מוציאים ממון מהמוחזק ללא ראייה (לחם משנה). ולכאורה קשה על כך: הגמרא (בבא בתרא קמח, ב) מסתפקת האם גוסס שהקדיש את כל נכסיו ואחר כך חזר לאיתנו יכול לחזור בו מההקדש. בגמרא הספק לא הוכרע, ולמעשה פסק הרמב"ם (הל' זכיה ומתנה פרק ט, יט) שמספק יכול לחזור בו. ולכאורה, הרי זו סותרת להלכה זו שהנודר חייב להחמיר מספק?

שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ה

נדר בדבר שלא בא לעולם

כוונת הרמב"ם שחייב להקדישו, כיון "שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם", אלא שאמירתו 'יהיה הקדש' היא התפסה בדבר הנודר (ראה הל' נדרים פ"א ה"ט), והרי זה כאומר 'יהיה אסור עלי' (שהרמב"ם מביא בסמיכות) שהוא נדר, וכך גם דבר שלא בא לעולם יכול להיאסר עליו.

ובזה יובן דיוק נוסף:

כאן, בהלכות ערכין, כתב הרמב"ם שהאומר 'הרי עלי להקדישו' חייב להקדישו כשיבוא לעולם, ואם לא הקדיש עובר על 'בל תאחר', 'לא יחל דברו' וככל היוצא מפיו יעשה. ואילו בהלכות מכירה כתב רק ש"חייב לקיים דברו, שנאמר, ככל היוצא מפיו יעשה"!

וטעם ההבדל הוא שכאן, באומר 'הרי עלי להקדישו', כיון ש"חייב להקדישו כשיבוא לעולם" נחשב כקנוי להקדש, ולכן אם אינו נותנו להקדש עובר על שלשת הציוויים 'בל תאחר' 'לא יחל' וככל היוצא מפיו יעשה'. אבל האומר 'יהיה הקדש' או 'יהיה אסור עלי' אינו חייב להקדישו אלא שהדבר נאסר עליו בנדר, ואם כן לא שייך לחיבו משום 'בל תאחר' או 'לא יחל דברו', אלא ש"חייב לקיים דברו" ולא ליהנות מהדבר שאסר על עצמו בנדר.

הלכות ערכים וחרמים פרק ו, הלכה לא: שאף על פי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר: הרי עלי להקדישו – הרי זה חייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדרו. ואם לא הקדיש – הרי זה עובר משום בל תאחר ולא יחל דברו, ומשום בבל יצא מפיו יעשה.

והקשה הלחם משנה:

לדעת הרמב"ם, האומר "מה שתעלה מצודתי מן הים, קודש" או "מה שתוציא שדה זו מן הפירות, חרם" – לא אמר כלום, כי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (לעיל הל' כו), אבל האומר "הרי עלי הקדש" הרי זה כנדר, וצריך לקיים נדרו. ויש לתמוה: מדוע אם כן בהלכות מכירה (פכ"ב הל' טו) כתב שגם אם אמר "כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש" (ולא "הרי עלי להקדישו") "חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה"?

ומבאר ה'יד המלך' (הל' מכירה שם):

אף שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, יכול הוא לאסור על עצמו בנדר גם דבר שלא בא לעולם, כשם שיכול לאסור על עצמו פירות חברו אף שאינן ברשותו (נדרים מז, א). ולפי זה יש לומר שבדבריו בהלכות מכירה שהאומר "מה שתלד בהמתי יהיה הקדש" חייב לקיים דברו, אכן אין

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – ט"ז כ"ב ניסן ה'תשע"ה

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ה

הלכות נדרים

פרק עשירי

א. הנודר או הנשבע שאיני טועם היום - אינו אסור
אֶלָּא עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף.² שאיני טועם יום אחד - אסור מעת
לעת משעת נדרו.³ לפיכך,⁴ הנודר שאני טועם היום,
אף על פי שהוא מתר⁵ משתחשף - לא יאכל⁶
מששתחשף עד שיִשְׁאֵל⁷ לַחֲכָם; גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁבַּע פְּעַם
אַחֲרַת יוֹם אֶחָד וַיֹּאכַל מִשְׁתַּחֲשָׁף,⁸ שֶׁהָרִי אֵין כָּל הָעַם
יֹדְעִים הַפֶּרֶשׁ שֶׁבֵּין זֶה לָזֶה.
ב. נדר שאני טועם יום⁹ - הרי ספק¹⁰, ואסור מעת לעת
כְּאוֹמֵר יוֹם אֶחָד, וְאִם אֶכֶּל אַחֵר שֶׁחֲשַׁכָּה - אֵינוֹ
לוֹקָה.¹¹ שאני טועם שבת¹² ז¹² - הרי זה אסור בשאר
יְמֵי הַשַּׁבָּת וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת¹³, וְהָרִי הוּא מִתֵּר מֵאֶחָד
בַּשַּׁבָּת.¹⁴ שאני טועם שבת אחת¹⁵ - הרי זה אסור

שֶׁבַעָה יָמִים מֵעַתָּה לְעַתָּה. אָמַר שֶׁבַת סֶתֶם וְלֹא פֶרֶשׁ לֹא
אַחַת וְלֹא זוֹ - הָרִי סָפֵק, וְאִסּוּר שֶׁבַעָה יָמִים מֵעַתָּה לְעַתָּה,
וְאִם אֶכֶּל אַחֵר שֶׁבַת - אֵינוֹ לוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ג. שאני שותה חֲדָשׁ זֶה - אסור בשאר יְמֵי הַחֲדָשׁ¹⁶,
אֶכֶּל בְּיוֹם רֹאשׁ חֲדָשׁ יִהְיֶה מִתֵּר¹⁷, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה¹⁸
חֲדָשׁ חֲסֵר¹⁹. שאני טועם חֲדָשׁ אֶחָד - אסור שלשים יום
גְּמוּרִים מֵעַתָּה לְעַתָּה. נדר חֲדָשׁ סֶתֶם - אסור שלשים יום
מֵעַתָּה לְעַתָּה מִסָּפֵק.
ד. שאני אוכל בֶּשָׂר שְׁנָה זו, אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאַר מִן הַשְּׁנָה
אֶלָּא יוֹם אֶחָד²⁰ - אֵין אִסּוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וּבִיּוֹם
רֹאשׁ הַשְּׁנָה מִתֵּר. וְרֹאשׁ הַשְּׁנָה לְנִדְרִים הוּא יוֹם רֹאשׁ
חֲדָשׁ תִּשְׁרִי²¹. שאני אוכל שְׁנָה אַחַת - הרי זה אסור
שְׁנָה תְּמִימָה מִיּוֹם לְיוֹם²². וְאִם נִתְעַבְּרָה²³ הַשְּׁנָה - אסור
כֶּה וּבְעֵבֶרָה²⁴. שאני אוכל שְׁנָה²⁵ - הרי זה אסור שְׁנָה
תְּמִימָה מִיּוֹם לְיוֹם מִסָּפֵק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
ה. שאני שותה יַיִן שְׁבוּעָה זֶה²⁶ - אסור בשאר שְׁנֵי
הַשְּׁבוּעֹת וּבְשִׁנַּת הַשְּׁמִיטָה²⁷, וְאֵינוֹ מִתֵּר אֶלָּא מִרֹאשׁ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נדרים התלויים בזמנים שונים עד מתי נמשך זמן האיסור, תלה נדרו במאורעות זמניים, שאין קבע לאירועם, עונת הגשמים בלשון הנודר. (2) שאז נגמר היום. (3) ואם עמד בשעת הנדר בחצי היום אסור לו לטעום למחר עד חצי היום. (4) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מעת לעת. (5) מדין תורה. (6) מדברי חכמים. (7) להתיר לו נדרו. (8) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מעת לעת. (9) ולא אמר "היום". (10) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתחשך או דינו "כיום אחד" ואסור מעת לעת. (11) בעיניי שלא נפשטה, ובאיסור נדר שהוא איסור תורה - הולכים להחמיר, אבל אינו לוקה, שאין לוקים על הספק. (12) שבוע זה. (13) שלאחריהם, שהוא גמר ימי השבוע. וכתב הרדב"ז: אין הדברים אמורים, אלא כגון שעמד בשעת נדרו בימי החול, אבל היה עומד בשבת ונדר שלא ישתה יין בשבת זו אינו אסור אלא באותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום השבת קורא שבת זו לשבוע הבא. (14) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מעת לעת. (15) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, וכגון שלא אסר עצמו אלא ממין אחד, כגון יין וכדומה, כי אם אסר עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר לו להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שווא שאינו חל. (16) של החודש השוטף. (17) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. (18) החודש הבא. (19) בן עשרים ותשעה יום. נמצא שהחודש שהוא עומד בו בשעת נדרו הוא מלא. שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר, ועושים בחודש חסר הבא שני ימים ראש חודש, שלמעשה היום הראשון הוא למלאות החודש שעבר, בכל זאת מותר לנודר לשתות בו, הואיל ובלשון בני אדם נקרא יום זה ראש חודש - ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אולם לפי פירוש זה, יותר היה נוח אילו היה כתוב: "אף על פי שהיה החודש מלא" ולפיכך פירש ה"אור שמח" בדרך אחרת, שלפעמים יקרה, שהמולד החדש של הירח יחול בלילה שלאחר ראש חודש, וזה נקרא "מולד זקן" ודבר זה ייתכן רק כאשר החודש שעבר, היה חסר, שאז החודש הבא אין לו אלא יום אחד ראש חודש, והייתי אומר, שהנודר לא לשתות יין בחודש חסר זה, יהיה אסור לשתות גם ביום ראש חודש הבא, שהוא כולו שייך ללבנה הישנה, שלפני המולד, אולם מפני שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והם קוראים לו: ראש חודש, לפיכך מותר לו מראש חודש ומעלה. (20) כגון שעמד בכ"ט באלול. (21) שדרך בני אדם לקרוא תשרי ראש השנה. (22) עד שנה אחרת באותו יום שנדר. (23) שהוסיפו לה אדר שני. (24) נמצא זה אסור בבשר שלושה עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת נקראת שנה. (25) ולא פירש, לא אחת ולא זו. (26) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. (27) שהיא שייכת לשבוע העבר. כשם שיום השבת הוא סוף השבוע, כך שנת השמיטה היא סוף מחזור השמיטה שעברה.

- 1 השנה של מוצאי שביעית. שאני שותה יין שבוע אחד
 - 2 - אסור שבע שנים גמורות מיום ליום. אמר: יוכל זה²⁸
 - 3 - אסור בשאר שני היובל ובשנת חמשים עצמה²⁹.
 - 4 ו. שאני שותה יין עד ראש אדר, אם היתה שנה
 - 5 מעברת ולא ידע שהיא מעברת פשנדר - אינו אסור
 - 6 אלא עד ראש חודש אדר ראשון³⁰. ואם נדר עד סוף אדר
 - 7 - הרי זה אסור עד סוף אדר שני³¹. ואם ידע שהשנה
 - 8 מעברת ונדר עד ראש אדר - אסור עד ראש אדר שני³².
 - 9 ז. האוסר עצמו בדבר עד הפסח, בין שאמר 'עד פגי
 - 10 הפסח' בין שאמר 'עד הפסח' - אינו אסור אלא עד
 - 11 שיגיע בלבד³³. ואם אמר: עד שיהיה הפסח³⁴ - הרי
 - 12 אסור עד שיצא הפסח. אמר: עד הקציר או עד הפציר,
 - 13 או שאמר: עד שיהיה הפציר או הקציר - אינו אסור
 - 14 אלא עד שיגיע.
 - 15 ח. זה הפלל: כל שזמנו קבוע³⁵ ונדר עדיין³⁶ - אין אסור
 - 16 אלא עד שיגיע; ואם נדר עד שיהיה - הרי זה אסור
 - 17 עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע³⁷, כגון זמן הקציר
 - 18 והפציר, בין שנדר עדיין בין שנדר עד שיהיה - אינו
 - 19 אסור אלא עד שיגיע³⁸.
 - 20 ט. האוסר עצמו בדבר עד הקצין³⁹ - הרי אסור עד
 - 21 שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס פלגלות⁴⁰
- 22 תאנים⁴¹. עד הקציר - עד שיתחילו העם לקצר קציר
 - 23 חטים, אבל לא קציר שעורים⁴². פרש ואמר: עד שיעבר
 - 24 הקצין - הרי זה אסור עד שיכפלו⁴³ העם רב המהצלות
 - 25 שבמקצה⁴⁴ שמיבשין עליהם תאנים וענבים לעשותם
 - 26 גרונות⁴⁵ וצמוקים⁴⁶. הפל לפי מקום נדרו של נדר.
 - 27 י. כיצד? הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד
 - 28 הקצין, ועלה להר⁴⁷ - אינו מסתפל בקצין של מקום שהוא
 - 29 בו עתה אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקצין של מקום
 - 30 שנדר בו, ועליו הוא סומך⁴⁸. וכן כל פיצא בזה⁴⁹.
 - 31 יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור עד
 - 32 זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש חודש כסלו⁵⁰.
 - 33 הגיע זמן הגשמים - הרי זה מתר, בין ירדו גשמים בין
 - 34 לא ירדו. ואם ירדו גשמים משכנה עשר במרחשון⁵¹ -
 - 35 הרי זה מתר⁵². ואם אמר: עד הגשמים⁵³ - הרי זה אסור
 - 36 עד שירדו הגשמים. והוא שירדו מזמן רביעה שניה⁵⁴,
 - 37 שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה משלשה
 - 38 ועשרים במרחשון ואילך⁵⁵. ואם פרש ואמר: עד
 - 39 שיפסקו הגשמים - הרי זה אסור עד שיעבר הפסח
 - 40 בארץ ישראל⁵⁶ ובמקומות שהם כמותה⁵⁷.
 - 41 יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: שאין
 - 42 את נהנית לי⁵⁸ מפאן⁵⁹ ועד הפסח אם תלכי לבית אביך

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(28 שהוא מחזור של חמישים שנה. (29 ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע הבא. (30 שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט. (31 כי נתכוון עד סוף כל הנקרא אדר וזהו סוף אדר שני. (32 כדעת רבי מאיר שם האומר: "אדר שני - כותב אדר סתם". (33 לפני הפסח. (34 משמעו: כל זמן שהוא הווה. (35 שיש להמשכו זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה שבעה ימים. (36 עד הגיע זמנו. (37 שאין להמשכו זמן קבוע כגון קציר או בציר שאין זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי הקציר מעטים ופעמים מרובים לפי ברכת השנים. (38 שאין בדעת הנודר להכניס את עצמו באיסור זמן בלתי ידוע לו ובוודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר. (39 זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, לפי שקוצרים אותן ביד. (40 סלים. (41 ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ, אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השדה. (42 אף על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חטים, אינו נקרא קציר סתם אלא קציר חטים, לרוב חשיבותו. (43 יקפלו. (44 מקום מיוחד בחצר שמאחורי הבית לשמור בו פירות. (45 תאנים יבשות. (46 ענבים מיובשות. ואחרי שמכניסים הפירות מקפלים המחצלות לשמן לשנה הבאה. (47 בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה מקדים להגיע. (48 "הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל". והוא הדין להיפך ולהקל. (49 שאם במקום נדרו הורגלו לקרוא לקציר שעורים "קציר סתם" ונדר עד הקציר אינו אסור אלא עד שיתחילו לקצור קציר שעורים. (50 בשנה מאוחרת, אבל בשנה בכירה עונת הגשמים מתחילה ב"ז מרחשון, כמבואר בסמוך. וזה שנדר עד הגשם - משמעו, עד שיגיע זמן ירידת הגשמים ואפילו שלא ירדו בפועל וכוונתו לזמן המאוחר ביותר שהוא הרביעה השלישית שזמנה ראש חודש כסלו. (51 שזוהי עונת הגשמים בשנה בכירה. (52 הואיל וכבר ירדו בפועל אינם גרועים מהגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו, שמותר. (53 כוונתו לירידת גשמים ממש וגם שירדו מרביעה שנייה ואילך, שלשון "גשמים" משמעה רבים, ומיעוט רבים - שניים. (54 שלושה זמני רביעה הם: "הבכירה (בשנה מוקדמת) - בשבעה עשר במרחשון; הבינונית - בשלושה ועשרים בו; האפילה (המאוחרת) בראש חודש כסלו. רביעה - על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו. תרגום רובץ: רובע. (55 אבל אם ירדו גשמים ב"ז במרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה כנ"ל. ובכל זאת אם לא ירדו גשמים והגיע זמן הרביעה השלישית שהיא ראש חודש כסלו, הרי זה מותר, כי אין לאסרו עד שיעבור הפסח אלא אם אמר בפירוש: עד "שיפסקו הגשמים". (56 שאז פסקו הגשמים כליל. (57 שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, הנודר בהם ופירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח, למעט מצרים ובבל, שאינם צריכים למים כל כך, הנודר בהם יהיה מותר קודם לכן בהתאם לזמן פסיקתם. וכבר נתבאר לעיל הלכה ט ש"הכל לפי מקום נדרו של הנודר". וראוי להעיר, שאף על פי שלעניין נדר פוסק רבינו כרבי יוסי, שזמן רביעה ראשונה הוא ב"ז מרחשון, ולדבריו, אין שואלים את הגשמים (תפילת: "ותן טל ומטר") אלא מ"ז במרחשון. (58 משלי. (59 מעכשיו.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ראשון ט"ז ניסן – ספר הפלאה – הלכות נדרים צט

מתוך מהדורת וגשל

18 אם יודעין לשם מי נדרו⁵ ולשם מי הקדישו ונשבעו -
19 נדריהן קמים והקדשן הקדש⁶; ואם לא ידעו - אין
20 בנדריהם ובדבריהם כלום⁷. וצריכין בדיקה כל השנה
21 בלילה⁸, שהוא שנת שמים עשרה לקטנה, ושנת שלש
22 עשרה לקטן.
23 ב. כיצד? הרי שנדרו או הקדישו בתחלת שנה זו⁹,
24 ושאילו אותן¹⁰ ונמצאו יודעין, ונתקנים נדרן, ונדרו נדר
25 אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה ואחר כך
26 יתקנים. ואין אומרים: הואיל ונמצאו יודעין בתחלת
27 השנה - אין צריכין בדיקה; אלא בודקין אותן את כל
28 השנה הזו בלילה¹¹.
29 ג. קדם הזמן הזה, אף על פי שאמרו: יודעין אנו לשם
30 מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - אין נדריהן נדר ואין
31 הקדשן הקדש¹². ואחר הזמן הזה, שנמצא הבן בן שלש
32 עשרה שנה ויום אחד, והבת בת שמים עשרה שנה ויום
33 אחד, אף על פי שאמרו: אין אנו יודעין לשם מי נדרנו
34 ולשם מי הקדשנו - דבריהן קמיין¹³, והקדשן הקדש

1 מהיום ועד סכות - הרי זו אסורה להנות לו מיד⁶⁰, גזרה
2 שמא תלך⁶¹. ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה
3 אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה⁶². עבר הפסח⁶³, אף
4 על פי שהלך התנאי⁶⁴ - הרי זה אסור לנהוג חלין
5 בנדרו⁶⁵ ולהניחה שתלך ותהנה⁶⁶, אלא נוהג בה אסור
6 עד החג כמו שנדר⁶⁷, ואף על פי שתלה הנדר באסור
7 זמן שעבר⁶⁸. וכן כל פיצא בזה. ואם הלכה אחר
8 הפסח⁶⁹ - אינה אסורה מלהנות לו⁷⁰.
9 יג. אמר לה⁷¹: שאין את נהנית לי עד החג⁷² אם תלכי
10 לבית אביך עד הפסח - אסורה להנות מיד⁷³. ואם
11 הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה⁷⁴ - הרי זה לוקה.
12 ואסורה בהניתו עד החג⁷⁵. ומתרת לילך לבית אביה
13 משהגיע הפסח⁷⁶.

פרק אחד עשר

15 א. קטן בן שמים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת
16 אחת עשרה שנה ויום אחד, שנשבעו או נדרו, בין נדרי
17 אסר² בין נדרי הקדש³ - בודקין אותן ושואלין אותן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

60 אף על פי שעדיין לא הלכה. 61) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. 62) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל. 63) אחרי שהלכה לפני הפסח והינה אותה. 64) העונש שהטיל עליה שלא להנהותה לפני הפסח. 65) שהדירה לא לילך לבית אביה עד הסוכות. 66) מאחר שחילל נדרו והנהג לפני הפסח, נאסר עליו לא להניחה לילך לבית אביה עד החג, ועליו לפסוק לה כפיה שנייה, שלא יהנה אותה גם אחרי הפסח, כדי שלא תלך ויעבור על "לא יחל", כי אמצעי אחר אין בידו למנעה מהליכתה, אלא איסור הנאתו עליה, ובנדר זה, שהוא נדר עליה, יצא ידי חובתו שלא לעבור עוד על לא יחל. 67) שלא תלך. 68) איסור הנאה לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. 69) ולא הנהה קודם הפסח, נמצא שלא עבר על נדרו, ולא חילל את תנאו. 70) אף על פי שעדיין אסורה לילך עד החג מחמת נדרו, אין מחמירים עליו לכפותה שנית שלא תיהנה לו, הואיל ולא עבר על הכפייה הראשונה, ולא הנהה לפני הפסח. 71) לפני הפסח. 72) הסוכות. 73) גזירה שמא תלך לפני הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. 74) בידיו ובהסכמתו. 75) שהרי עברה על תנאי. 76) אף על פי שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה לילך אחרי הפסח, כי לא הדירה לילך אלא עד הפסח, ומשהגיע הפסח עבר זמן נדרו ואיננו ואין מקום למנעה לילך, שלא ינהוג חולין בנדרו בעוד שבהלכה הקודמת הדירה שלא לילך עד חג הסוכות, ואסור לו לנהוג חולין בנדרו להניחה לילך לבית אביה עד הסוכות, אף על פי שזמן תנאו הלך ונגמר. 1) קטן שנדר ויודע למי נדר מאימתי נדרו קיים, עד מתי האב מפיר נדרי בתו, נערה מאורסה מי מפיר נדריה, שומרת יבם ויתומה בחיי האב מי מפיר נדריהן, דרך תלמידי חכמים בהפרת נדרי בנותיהם. 2) שאסור על עצמם לאכול דברים המותרים להם, כלשון הכתוב (במדבר ל, ג) "לאסר אסר על נפשו" וכמבואר לעיל פ"א, ה"א. 3) שחיבו עצמם בקרבן שאינם חייבים בו, כגון שאמר הקטן הרי עלי להביא קרבן עולה, וכמבואר לעיל (שם ה"ב). 4) חוקרים. 5) שהנדר צריך לידור לשם שמים, ככתוב (במדבר שם): "איש כי ידור נדר לה". ובספרי זוטא פ' מטות ל, ד אמרו: "מעשה בתינוק אחד, שבא לפני ר' עקיבא. אמר לו: רבי! הקדשתי קרדומי. אמר לו: בני, שמא לחמה וללכנה הקדשת, אמר לו: רבי! אל תתיגע, לא הקדשתי אלא למי שברא את אלה, אמר לי: צא בני, נדריך נדרים". 6) משנה במס' נדה מה: ואע"פ שאין הבן נעשה גדול עד שיהיו לו י"ג שנה ויום אחד, ואין הבת נקראת גדולה עד שתהיה בת שנים-עשרה שנה ויום אחד, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"א? לענין נדרים גילתה תורה, שאם הגיעו לגיל זה סמוך להתבגרותם הרי הם כגדולים ונדרם קיים, שנאמר (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". קיבלו חכמינו: שאם יודע להפלות (לפרש) לשם מי נדר נדרו קיים, אע"פ שעדיין אינו גדול לשאר מצוות שבתורה, וכמבואר בסמוך ה"ד (נזיר סב. ותמורה ב:). 7) שהרי קטנים הם (נדה שם). 8) כמבואר בסמוך ה"ב. 9) שנים-עשרה לקטן, ואחת-עשרה לקטנה. 10) אם ידעו לשם מי נדרו. 11) נדה שם, בקשר לשינוי במשנה "ובודקים כל שנים-עשרה", הסבירו בגמ': שאפילו נבדקה בתחילת השנה צריכה בדיקה עד סוף השנה. וגירסת רבינו שם: "היכא דבדקנא שלשים וידעה להפלות", ולא כגירסת הספרים שלפנינו "ולא ידעה להפלות" (רבי"ז). 12) שהרי קטנים הם (משנה נדה שם). ולעיל ה' שבועות פ"ב, ה"ז כתב רבינו: "קטנים שנשבעו ויודעים טעם השבועה, אע"פ שאינם חייבים כופים אותם לעמוד בדבריהם, כדי לחנכם ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועה". וכן הדין בנדרים, כמבואר בשו"ע יו"ד רלג סעיף א. 13) שכבר גדולים הם ואינם נחשבים כשוטים (שאין

- 1 וְנִדְרֵיהֶן נִדְרִים¹⁴. וְאִם עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹⁵.
- 2 וְזוֹ הִיא¹⁶ עֹנֶת נִדְרִים הָאֲמִירָה בְּכָל מְקוֹם¹⁷.
- 3 ד. הוֹאִיל¹⁸ וְהִגִּיעוּ לִשְׁנֵי הַגְּדוּלִּים - נִדְרֵיהֶן קִיּוּמִן, אִם
- 4 עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיאוּ סִימָנִין וְעָדִין לֹא נַעֲשׂוּ גְדוּלִּים לְכָל
- 5 דָּבָר. וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהִמְפָּלֵא¹⁹ הַסְּמוּךְ לֵאשׁוֹ²⁰
- 6 הַקֹּדֶשׁ²¹ הַקֹּדֶשׁ וְנִדְרוֹ נִדְרָה²². אִם עַל פִּי שֶׁנִּדְרֵיהֶן קִיּוּמִן,
- 7 אִם חִלּוֹל נִדְרָן אוֹ נִשְׁבְּעוּ וְהִחְלִיפוּ - אֵינָן לוֹקִין, עַד
- 8 שֶׁיִּגְדִּילוּ וְיִבִּיאוּ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת²³.
- 9 ה. הַקֹּדֶשׁ וְכֹא הַגְּדוֹל וְנִהְיָה מִן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהִקְדִּישׁוּ -
- 10 לִוְקָה²⁴, מִשּׁוּם שֶׁנִּדְרֵיהֶם נִדְרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ
- 11 שֶׁבִּאֲרָנָה²⁵.
- 12 ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים שֶׁבַת שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיוֹם
- 13 אֶחָד נִדְרִיהָ קִיּוּמִן? בְּשֵׁלֹא הִיָּתָה בְּרִשּׁוֹת הָאֵב²⁶ אוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נדרים (נדר) כי סופם לבוא לכלל דעת, ואין שוטה אלא המקרע כסותו והלן בבית הקברות וכו' (משנה נדה שם, וברש"י). נמצאת הבת ממחרת להתבגר מהבן, וכן דרשו בגמרא שם: "ויבן ה' את הצלע - מלמד, שנתן הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש". ורבינו בפירוש המשנה שם מוסיף: "ושני הנקבה לעונת נדרים פחותות משני הזכר, להיות חייהן קצרים מחיי האיש ברוב". (15) "למטה בגוף, במקומות הידועים להבאת שיער" (לשון רבינו בהל' אישות, פ"ב, ה"א). ויש להעיר שדעת הרע"ב במשנה שם, שאין נדרים קיימים אלא כשהביאו שתי שערות, וכמשמעות לשון הגמרא שם: "אם לא הביא שתי שערות, קטן הוא" וכן היא דעת רבינו בפירושו למשנה שם, האומר: "אם יביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם". ונראה, שלא נתכוון רבינו שם אלא לענין עונש, שאין הנדר לוקה על חילול נדרו עד שיביא שתי שערות, וכמבואר בדבריו שם, אבל לענין תחולת נדרו הרי הוא קיים, אע"פ שלא הביא שתי שערות (מרכבת המשנה). ורבינו נמשך בזה אחרי בעל הלכות גדולות בהלכות מיאון. (16) מוסב גם על קטן בן שתיים-עשרה, וקטנה בת אחת-עשרה, הנזכרים לעיל ה"א. (17) בגיטין סה. ויבמות קה: ורש"י פירש שם: "עונת נדרים, שנה אחת לפני נעוריה נדרים נבדקים" וכו'. משמע מדבריו, שאין המונח "עונת נדרים" אמור, אלא כשלא הגיעה לשנות גדולתה. אבל משהגיעה לשנת י"ב נדרה קיים כשאר הגדולות, ולא מטעם "עונת נדרים" מיוחדת. (18) בדפוס רומי, ר"מ וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת הלכה. אלא מחובר עם דברי ההלכה הקודמת, המתחילה במילים: וזו היא עונת נדרים וכו'. (19) מי שהגיע לפרק זמן הראוי להפלות ולפרש לשם מי נודרים, מלשון הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". וזה במלאות י"ג לבן וי"ב לבת, אע"פ שאינו יודע עדיין להפלות. (20) סמוך לכלל גדול, שעדיין לא הביא שתי שערות. (21) בדפוס ר"מ: הקדשו הקדש. (22) נדה מו. "איש כי יפליא - מה תלמוד לומר איש? לרבות בן י"ג שנה, שאע"פ שאינו יודע להפליא, נדריו קיימים". ורש"י שם מפרש: מופלא - יודע לפרש לשם מי נדר, סמוך לאיש - שהוא סמוך לבוא לכלל גדול, שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות, בתינוקות - כל שנת י"ב, ובתינוק - כל שנת י"ג. והשוה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"ט. (23) כי אינם נעשים גדולים לענין עונשים עד שיגדלו ויביאו שתי שערות, וכמבואר בנדה מו: (24) שם, כדין כל הנהנה מן ההקדש בזדון שלוקה ומשלם מה שפגם, כמבואר בהל' מעילה פ"א ה"ג, ואזהרתו מ"לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" (דברים יב, יז) - קיבלו חכמינו שזוהי אזהרה לנהנה מן הקדשים, כמבואר שם. (25) בהלכה הקודמת, שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו הקדש מדין תורה. וראה נזיר כט: (26) כגון שבגרה או שנשאת ונתגרה, כמפורש לקמן הכ"ה. (27) מפורש בסמוך. (28) משהביאה שתי שערות והיא בת שתיים-עשרה שנה, תקרא נערה עד ששה חדשים גמורים, ומתחילת יום תשלום הששה חדשים ומעלה, תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"ב). (29) משנה בנדרים ע. ככתוב (במדבר ל, יז) "בנעוריה בית אביה" בנעוריה - ולא בבגרותה (רש"י שם). (30) יקום עליה. (31) שיביאנה לתוך ביתו, וייתחד עמה, ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה (הל' אישות פ"א, ה"א). וכן שנינו במשנה (נדרים עג:): "אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו", כמפורש בתורה (במדבר ל, יא-יג) "ואם בית אישה נדרה... אישה הפרם". (32) שאם שלחו בידי שליח ועדיין לא הגיע הגט לידה, יכול עוד בעלה להפר לה (ש"ך ליו"ד רלד ס"ק ו). (33) כגון שזרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. כמבואר בהל' גירושין פ"ה, ה"ג. (34) ממשמעות הברייתא בגיטין עד. כדעת החכמים שם, האומרים: "מגורשת ואינה מגורשת". והרשב"א מנמק: כיון שנתן לה גט, לא איכפת לו אם תתגנה ואינו יכול להפר, כשם שאינו יכול להפר כל נדר שאין בו עינוי נפש, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. (35) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת, ועדיין לא נתקיים. ראה הל' גירושין פ"ח, ה"א. (36) שאמר לה: הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (37) שבין נתנית הגט לתחולתו הסופית (גיטין עד). (38) שבעלה הראשון בא חי לפנינו ודינה לצאת מזה ומזה, כמבואר בהל' גירושין פ"י, ה"ה. (39) כגון שנשאת לאחר, ונמצא גיטה מבעלה הראשון בטל (שם ה"ז).

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ראשון ט"ז ניסן – ספר הפלאה – הלכות נדרים קא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 האחרון מפרין נדריו⁴⁰. היתה מחיב לאוין⁴¹, ואין צריך
- 2 לומר מחיב⁴² עשה, והפר נדריו - הרי אלו מופרין⁴³.
- 3 ט. נערה מארסה⁴⁴ - אין מפר נדריו אלא האב עם
- 4 הבעל⁴⁵ באחד. ואם הפר האחד לבדו - אינו מופר⁴⁶.
- 5 הפר הבעל לבדו, ועברה על נדרה קדם שיפר האב -
- 6 אינה לוקה⁴⁷.
- 7 י. מת הארוס - חזרה לרשות אביה. וכל שתדר⁴⁸ -
- 8 האב מפר פשהיה קדם שתתארס⁴⁹. מת האב אחר
- 9 שנתארסה, ונדרה אחר מותו - אין הבעל מפר⁵⁰; שאין
- 10 הבעל מפר נדרי אשתו עד שתפנס לחפה⁵¹.
- 11 יא. נערה ארוסה⁵² שנדרה, ושמע אביה ולא שמע
- 12 ארוסה, ונתגרשה בו ביום, ונתארסה לאחר בו ביום⁵³,
- 13 אפילו למאה - אביה ובעלה האחרון מפרין נדריו

- 14 שנדרה בפני ארוס ראשון; מפני שלא יצאנה לרשות
- 15 עצמה שעה אחת, שעדין היא ברשות האב, מפני שהיא
- 16 נערה⁵⁴.
- 17 יב. אבל האשה הנשואה שנדרה ולא הפר לה בעלה,
- 18 וגרשה בו ביום, והחזירה בו ביום - אינו יכול להפר⁵⁵;
- 19 שהרי יצאנה לרשות עצמה אחר שנדרה⁵⁶. אף על פי
- 20 שנדרה ברשותו והיא עתה ברשותו, הואיל ויצאנה
- 21 לרשות עצמה בינתים - נתקמו נדריו⁵⁷.
- 22 יג. נערה מארסה שנדרה, ולא שמע אביה ולא בעלה,
- 23 ונתגרשה ונתארסה לאחרים, אפילו לאחר כמה ימים,
- 24 כשישמע האב והבעל האחרון - מפרין נדריו שנדרה
- 25 בפני ארוס הראשון, הואיל ולא שמע אותם הארוס
- 26 הראשון⁵⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(40) משנה ביבמות פז: ובגמרא שם צ: פירשו הטעם, שכל עיקר הפרת נדרים ע"י הבעל אינו אלא כדי שלא תתגנה על בעלה, ובמקרה זה תתגנה ותתגנה. (41) כגון גרושה לכהן, ושאר חברותיה המנויות בה' אישות פ"א, ה"ז. (42) כגון בעולה לכהן גדול, או מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני (שם ה"ח) ובכל אלה הקידושין תופסין, בניגוד לחיבי כריתות שאין קידושין תופסין בהן ואינן נקראות אשתו, ראה הל' אישות פ"ד, ה"ב, וי"ד. (43) תוספתא יבמות פ"ב, ה"ג. וכן אמרו ב"ספרי זוטא" מטות יד "אשה יקימנו ואישה יפרנו, מה תלמוד לומר? לרבות אלמנה לכהן גדול, גרושה... לכהן הדיוט" וכו'. והשווה דברי התוספות ביבמות פט: דיבורהמתחיל כיון דלא ירתי, בסוף הדיבור שם. אבל ב"שניות" אע"פ שאין איסורן אלא מדברי סופרים (הל' אישות פ"א, ה"ו) אמרו בתוספתא שם: "אינן כאשתו לכל דבר, אין לה כתובה... ואין (בעלה) זכאי לא במציאתה... ולא בהפרת נדריה". והטעם, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולפיכך ה"שניות" אין להן דין אישות כלל, ואפילו היפר לה בדיעבד, אין נדרה מופר, כדן חייבי כריתות. (44) שנתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה. (45) הארוס. (46) משנה בנדרים סז. ובגמרא שם סח. אמרו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל, יז) - מכאן לנערה מאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה" ומפרש הרא"ש שם: משמע להם, שבאשה אחת הכתוב מדבר, שרשות האב והבעל שולטים עליה, ושניהם מפירים, ששניהם שותפים בה, ובנערה הכתוב מדבר, כמודגש בסוף הפסוק: "בנעוריה בית אביה". והשווה פירוש המשנה לרבינו שם. (47) שם סח. שהבעל מקליש הנדר, ומסיר חצי האיסור מכל הנדר, ולא נשאר הנדר חמור כבתחילה. וכן מסקנת הסוגיא שם סט. על-פי בית הלל, וכתב הר"ן שם סח. הוא-הדין אם היפר האב לבדו ועברה על נדרה, אינה לוקה. (48) לאחר מות הארוס. (49) כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין אפילו נדרה קודם שמת הארוס ושמע הארוס ושתק, ומת בו ביום, נתרקנה רשות לאב ויכול להפר לבדו, כמבואר להלן ה"ז. והטעם מבואר בנדרים ע. שנאמר (במדבר ל, ז) "ואם היו תהיה לאיש" שתי הוויות (קידושין) במשמע, השווה קודמי הויה שניה, לראשונה, כשם שלפני האירוסין הראשונים האב מיפר לבדו, אף קודמי האירוסין השניים, כשמת הארוס הראשון, האב מיפר לבדו, ואפילו נדרים שנראו לארוס הראשון, כמבואר שם. (50) "שאינן הארוס מיפר אלא בשותפות" = האב (להלן ה"ח). ובנדרים ע. אמרו: "מת האב לא נתרקנה רשות לבעל", שנאמר: בנעוריה בית אביה, כל זמן שהיא נערה - לא תצא מרשות אביה, ואפילו מת האב ולא נשאר לה אלא בית אביה (ר"ן שם). (51) ובכת"י התימנים: "אחר מותו, אין הבעל מיפר נדרי רשותו עד שתיכנס לחופה" וראה להלן ה"כ, שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת. (52) ואילו לא נתארסה, אביה לבדה היה מיפר לה ביום שמעו, כמבואר לעיל אות מז. (53) כי אם נתארסה למחר, אין האב יכול להפר למחרת יום שמעו. וראה לקמן פ"ב, ה"ז. (54) וגם לא נישאה לאחר (נדרים עב). וכל זה כשלא שמע הארוס הראשון את נדרה, אבל שמע ארוסה ונתגרשה, אין האב יכול להפר אפילו בשותפתו הארוס האחרון. כי אם גירשה הארוס אחר ששמע ולא היפר לה, הרי הוא כאילו הקים לה נדרה, ומשהקים לה ארוסה אין הפרת אביה מועילה כלום, וכמבואר להלן ה"ז. ואם לא גירשה הארוס הראשון אלא מת, אפילו שמע את נדרה לפני מותו ושתק, יכול אביה לבדו להפר לה, כמבואר להלן ה"ז. ואם נתארסה בו ביום, אביה וארוסה האחרון מפירים נדרה, כמבואר בנדרים עא. שנאמר "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון, יכולים אביה וארוסה האחרון להפר לה (כספ-משנה). (55) ואפילו אם תאמר גירושין כשתיקה הם (ראה להלן ה"ז) - מכיון שיצאה לרשות עצמה שעה אחת, אינו יכול להפר. (56) וגם אביה אינו יכול להפר, שמשנישאה בפעם הראשונה יצאה מרשותו (משנה בנדרים פט. וכפי שהוסברה בגמרא שם עב). (57) ואין הבעל מיפר נדריה שקדמו לנישואיו (כספ-משנה). (58) אין הגירושין נידונים כהקים הנדר, שהרי לא ידע שיש לו להפר, והואיל וגם אביה לא שמע, יכולים להפר לה כשישמעו אפילו לאחר כמה ימים, כדברי הש"ס נדרים עב. אם לא שמע: "אפילו לאחר מאה ימים נמי" (אור שמח, וכבר קדמו בבאור הגר"א לוי"ד רלד ס"ק מה), אבל אם שמע האב כשנדרה, לא יוכל להפר לה לאחר כמה ימים. שאין הפרה אלא ביום שמיעה, וכמבואר

- 1 יד. נערה מארסה שנדרה, ושמע אביה לבדו והפר
- 2 לה⁵⁹, ומת הארוס קדם שישמע⁶⁰, ונתארסה בו ביום⁶¹,
- 3 אפלו למאה - אביה וארסה האחרון מפרין נדריה⁶²
- 4 שנדרה בפני ארוס ראשון, שמת קדם שישמע⁶³.
- 5 טו. שמע ארוס ראשון והפר ומת⁶⁴, ואחר כך שמע
- 6 האב, ונתארסה לאחר בו ביום⁶⁵ - אביה עם הארוס
- 7 האחרון⁶⁶ מפרין נדריה.
- 8 טז. שמע אביה ולא שמע הארוס, ומת בו ביום
- 9 הארוס, או ששמע גם הארוס והפר⁶⁷ או ששתק⁶⁸ ומת
- 10 בו ביום⁶⁹ - נתרוקנה⁷⁰ רשות לאב⁷¹, והאב יכול
- 11 להפר⁷². שמע הארוס וקדם⁷³ ומת בו ביום, או ששמע
- 12 ושתק ומת ביום שלאחריו⁷⁴ - אין האב יכול להפר⁷⁵.
- 13 יז. גרשה הארוס אחר ששמע - הרי זה ספק אם

- 14 הגרושין פשתיקה ונפר האב עם הבעל האחרון שיארס
- 15 בו ביום⁷⁶, או הגרושין פמו שקים ארוס ראשון⁷⁷,
- 16 שפכר נתקיימו הנדרים⁷⁸.
- 17 יח. שמע⁷⁹ האב והפר לה ומת האב, ואחר כך שמע
- 18 הבעל, אפלו שמע הבעל קדם שמינת האב⁸⁰ - לא
- 19 נתרוקנה רשות לבעל, ואינו יכול להפר לעולם אחר
- 20 מות האב; שאין הארוס מפר אלא בשתפות⁸¹.
- 21 יט. שמע ארוס והפר לה ומת, ואחר כך שמע האב⁸²;
- 22 או ששמע האב והפר⁸³ לה, ומת הבעל קדם שישמע⁸⁴
- 23 - אין האב לבדו יכול להפר נדרים אלו, שנראו לארוס
- 24 ראשון⁸⁵, אלא בשתפות ארוס האחרון⁸⁶, אם נתארסה
- 25 בו ביום⁸⁷, פמו שבאננו⁸⁸.
- 26 כ. נדרה והפר לה אביה לבדו, ולא שמע הארוס עד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לקמן פ"ב, ה"ו. (59) החליש את הנדר כולו, כמבואר בבאורנו לעיל ה"ט, ואפילו חלקו של הארוס נגרע ע"י כך. (60) נמצא שחלקו של הארוס קלוש מאד, עד שאינו ראוי להורישו לאביה, שהרי לא שמע כלל על הנדר. (61) כי אם תתארס למחר, לא יוכל האב להפר עם הארוס האחרון, שאין הבעל מיפר אלא ביום שמוע האב, וכמבואר לקמן פ"ב, ה"ז. (62) נדרים עא. אבל האב לבדו אינו יכול להפר, אפילו אם לא נתארסה כלל. ואין אומרים בזה: "מת הבעל נתרוקנה רשות לאב", כי הואיל וקדם האב והפר בחיי הבעל, נחלשה זכות הבעל ואינה חשובה להורישו לאב, כמבואר שם סט. על-פי בית-הלל. אבל כשישנו ארוס שני, הרי הוא ממלא מקום הארוס הראשון, וכאילו הראשון קיים (ר"ן שם עא. וכן ברדב"ז). (63) ואין צורך לומר אם מת הארוס לאחר ששמע ושתק, שלא נחלש כל-כך חלק הארוס וכדאי הוא להורישו לאב ולארוס האחרון שיפרוהו (לחם-משנה לעיל ה"א). (64) נתבטלה הפרת הבעל, כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו. (65) כי אם נתארסה למחר, אין האב ששמע הנדר היום יכול להפר לה מחר, כי אין הפרה אלא ביום שמיעה, אבל אילו לא שמע אביה עד למחר, אזי אפילו התארסה למחר, אביה עם הארוס האחרון מפרים נדריה (רדב"ז). (66) אבל האב לבדו אינו יכול להפר נדריה, כמבואר להלן ה"ט בדברי רבינו. ומקורו בדברי בית-הלל (נדרים עא). שאמרו: "אין יכול להפר". וסובר רבינו שאינו יכול להפר לבדו. שאחרי שהופר ע"י הבעל, הוקלש הנדר, ואין האב יכול לירשו, שמרוב קלישותו לא תפסה בו זכיה. אבל עם ארוס שני הוא מיפר, שרואים את השני כממלא מקום הראשון וכאילו הוא חי, כאמור לעיל אות נט. וכן נראה מדברי ביאור הגר"א יו"ד רלד ס"ק ל. (67) בו ביום. (68) לא היפר ולא קיים. (69) ולא הספיק לגלות דעתו עד שמת. ויתכן, אילו היה קיים היה מפר לה באותו יום, אלא שמיתתו גרמה לו. (70) בכת"י התימנים: חזרה. נתרוקנה = כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שבתוכו, כן הבעל נשאר ריק והוריש לאב כל זכות שהיתה לו בה (רא"ש לנדרים סח.). (71) ברייתא נדרים סח. (72) אפילו לבדו, הואיל ושמע לפני שמת הארוס (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לא). אבל בהלכה הקודמת, כשלא שמע האב לאחר מות הארוס אינו יכול להפר לבדו, הואיל ולא היה נדר זה ראוי להפרה בחיי הארוס, אין בו כדי להוריש זכותו לאב (ע"פ הרא"ש, שם סח.). (73) אישר. (74) גילה דעתו שאינו רוצה בהפרתו, ונוח לו בנדרה, שהרי אי-אפשר להפר אלא ביום שמעו, ומכיון שעבר היום ולא היפר - זהו קיומו. (75) שהרי קיימו הארוס, ואין הפרת האב מועילה במקום הקמת הארוס (נדרים סח.). ואפילו היפר האב אתמול ביום שמעו, אין הפרתו מועילה, לאחר שהתבררה הקמת הארוס ע"י שתיקתו עד סוף היום. (76) או לבדו, כשלא תתארס בו ביום, שהרי נתרוקנה רשות האב (לחם-משנה). (77) מכיון שידוע הארוס שלא יוכל להפר לה אחר הגירושין, ולא היפר קודם הגירושין, הרי זה כאילו קיים (נדרים עא: ובר"ן). (78) ואין הפרת האב מועילה במקום קיום הארוס, ומתוך שבעיה זו לא נפשטה בגמרא שם, הרי זה ספק תורה והולכים בו להחמיר, ואפילו החזירה הארוס בו ביום אין האב יכול להפר עמו, מכח ספק זה, כמבואר בגמרא שם. וכל זה כששמע ואח"כ גירשה, אבל גירשה ואח"כ שמע, מבואר דינה לעיל ה"ג. (79) בהיותה ארוסה. (80) ולא הספיק להפר, אע"פ שהיה ראוי להפר באותה שעה. (81) עם האב ובחיי (שם סח.). ומכיון שמת האב בטלה הפרתו, ולא נתרוקנה רשות לבעל, שנאמר: "בנעוריה בית אביה" - בית אביה, אע"פ שאביה אינו קיים (שם ע.). אבל משכנסה לחופה, בעלה מיפר נדריה שתדור אחר כך, ואפילו היא נערה, כמבואר לעיל ה"ח, שהנישואין מוציאים מרשות האב. (82) מבואר לעיל ה"ו. (83) ועם הפרתו החליש את הנדר, ואפילו חלקו של הבעל נגרע על ידי כך. (84) ואין צורך לומר אם שמע ואח"כ מת, שבוודאי יכול הוא להורישו לארוס השני, וכמבואר לעיל אות ס. (85) נדרים עא. כיון שנחלשו עם הפרת האב, אין בהם כדי להתפסם ולהורישם לאב, ולפיכך אין אומרים כאן: "נתרוקנה רשות לאב". (86) שם. הארוס האחרון נידון כממלא מקום הראשון. וכמבואר לעיל ה"ד. (87) כי אם נתארסה למחר, לא יוכל אביה להצטרף עם הארוס להפר, שצריכה להיות כל ההפרה ביום שמיעה אחיד, ואיך תצטרף הפרת הארוס היום עם הפרת האב אתמול, ראה לקמן פ"ב, ה"ז, ואפילו שמע האב אתמול ושתק, לא יוכל להפר היום, שאין הפרה אלא ביום שמיעה (רדב"ז). (88) לעיל ה"ד והט"ו.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ראשון ט"ז ניסן – ספר הפלאה – הלכות נדרים קג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁנֵכְנֶסָה לְרִשּׁוֹת⁸⁹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפָּרֵשׁ; שָׁאִין הַבֶּעַל מִפֶּרֶק
2 נְדָרֵי אֲרוּסָתוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁאָתָה, אֲלָא קִדְּשׁ שֶׁתִּפְּנֶס לְרִשּׁוֹתוֹ
3 הוּא שֶׁמִּפֶּר בְּשִׁתְּפוֹת הָאֵב⁹⁰. לְפִיכָּךְ⁹¹ הָיָה דֶּרֶךְ תַּלְמִידֵי
4 חֲכָמִים, עַד שֶׁלֹּא תִּצָּא בְּתוֹ מִרִּשּׁוֹתוֹ אוֹמֵר לֵאמֹר: כָּל
5 נְדָרִים⁹² שֶׁנִּדְרָתָ בְּתוֹךְ בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין.
6 כֹּא. וְכֵן⁹³ הַבֶּעַל⁹⁴, עַד שֶׁלֹּא תִפְּנֶס לְרִשּׁוֹתוֹ אוֹמֵר לֵאמֹר⁹⁵:
7 כָּל נְדָרִים שֶׁנִּדְרָתָ מִשְׁאֲרִסְתִּיךָ עַד שֶׁלֹּא תִפְּנֶסִי בְּתוֹךְ
8 בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין⁹⁶. שֶׁהַבֶּעַל מִפֶּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ אִף עַל
9 פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָם⁹⁷.
10 כֹּב. הֵלֶךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבֶּעַל⁹⁸ אוֹ שֶׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי
11 הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבֶּעַל - עֲדִין אֲבִיָּה וּבִעֲלָה מִפֶּרֶק
12 נְדָרֵי⁹⁹. מִסֵּר הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבֶּעַל¹⁰⁰ אוֹ שֶׁמִּסְרוּ שְׁלוּחֵי
13 הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבֶּעַל - אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהִפָּרֵשׁ, שֶׁהָרִי יִצָּא
14 מִרִּשּׁוֹתוֹ¹⁰¹, וְלֹא הַבֶּעַל יָכוֹל לְהִפָּרֵשׁ¹⁰², שָׁאִין הַבֶּעַל מִפֶּר
15 בְּקוֹדֶמִין¹⁰³, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁰⁴.
16 כֹּג. שׁוֹמֵרֵת יָבָם¹⁰⁵, אֲפִלּוּ עָשָׂה בָּהּ יָבָמָה מִאֲמָר¹⁰⁶,

- 17 וְאֲפִלּוּ יָבָם אֶחָד לִיבָמָה אַחַת¹⁰⁷ - אֵינוֹ מִפֶּר נְדָרֵי יָבָמָתוֹ
18 עַד שֶׁיָּבֹא עָלֶיהָ¹⁰⁸.
19 כֹּד. הֵיטָה יָבָמָתוֹ נִעְרָה מֵאֲרִסָּה לְאֲחִיו¹⁰⁹ וְאֲבִיָּה קָם -
20 אֵין הַיָּבָם וְאֲבִיָּה מִפֶּרֶק נְדָרֵיָה כְּאַחַת¹¹⁰, אֲלָא הָאֵב
21 לְבָדוֹ הוּא שֶׁמִּפֶּר כָּל שְׁתֵּדֶר¹¹¹. וְאֲפִלּוּ עָשָׂה בָּהּ הַיָּבָם
22 מִאֲמָר - אֵינָה כְּנִעְרָה מֵאֲרִסָּה; שָׁאִין הַמִּאֲמָר קוֹנֶה
23 בְּיָבָמָה קִנְיָן גָּמוּר¹¹², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹¹³.
24 כֹּה. נִעְרָה שֶׁהִשְׁאִיָּה אֲבִיָּה¹¹⁴ וְנִתְאֲלָמְנָה אוֹ
25 נִתְגַּרְשָׁה מִן הַנִּשְׁאִיָּין - הָרִי זֶה כִּיתוּמָה בְּחִי
26 הָאֵב¹¹⁵, וְאֵין אֲבִיָּה מִפֶּר נְדָרֵיָה וְאִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין
27 הָיָה נִעְרָה¹¹⁶.
28 כֹּו. נִעְרָה מֵאֲרִסָּה שֶׁנִּדְרָה, וְלֹא שֶׁמִּעַנּוּ נְדָרֵיָה אֲבִיָּה
29 וּבִעֲלָה עַד שֶׁבִּגְרָה¹¹⁷ אוֹ עַד שֶׁנִּשְׁעִשְׁתָּ יְתוּמָה בְּחִי
30 הָאֵב¹¹⁸ - הָרִי נְדָרֵיָה¹¹⁹ קָמָם; וְאֵין הַבֶּעַל¹²⁰ יָכוֹל
31 לְהִפָּרֵשׁ, שֶׁהָרִי יִצָּא מִרִּשּׁוֹת אֲבִיָּה¹²¹ שֶׁהוּא מִפֶּר עִמּוֹ
32 בְּשִׁתְּפוֹת¹²², וְעֲדִין לֹא נִכְנָסָה לְרִשּׁוֹת הַבֶּעַל¹²³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(89 לחופה ונשאת לו. (90 ומשנשאת כבר יצאה מרשות אביה, ואינו מיפר לה אלא מה שתידור מנישואין ואילך, כמבואר לעיל ה"ח. (91 הואיל ולא תועיל לה הפרה לאחר נשואיה, משיצאה מרשות אביה. (92 אפילו אלה שלא שמעתי עליהם כלל, וכמבואר בסמוך הכ"א. (93 בכת"י התימנים אין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר להלכה הקודמת, ובצדק, שהרי בלי הפרת הבעל אין תקנה לנדריה. (94 כשהוא ת"ח. (95 דרכו לומר. א"כ מה שכתב רבינו: "דרך תלמידי חכמים" מוסב גם על אביה וגם על בעלה. (96 משנה נדרים עב: (97 וכן האב, כמבואר בסוגיית הגמרא שם. גם ממה שאמרו שם עג. "אם תמצא לומר בכל מיפר בלא שמיעה" וכו' משמע שכך היא ההלכה, כשיטת הגאונים, שכל מקום שאמרו: אם תמצא לומר וכו' סימן שכך ההלכה, (רדב"ז). וראה לקמן פ"ב הי"ג, שהראוי לשמוע (פרט לחרש) אין השמיעה מעכבת בו. (98 שבאו להביאה לבית בעלה. (99 שכל עוד שהאב או שלוחיו עמה, עדיין לא יצאה מרשותו (נדרים פט.). (100 ולא הלך עמה. (101 כשמסרה לשלוחיו, ושוב אין לו זכות בה (שם). ואם נדרה בדרך, בעלה לבדו מיפר לה (רדב"ז). והשווה הל' אישות פכ"ב, ה"ב. (102 נדריה שנדרה לפני מסירתה. (103 מה שנדרה קודם נישואיה. (104 לעיל ה"כ. וכן אם נדרה עכשיו וגירשה והחזירה אין לה הפרה, כמבואר לעיל ה"ב. וראה כתובות מט. "הרי שמסר האב לשלוחי הבעל... ונתארמלה בדרך או נתגרשה... כיון שיצאתה שעה אחת מרשות אביה, שוב אינו יכול להפר" כלומר, לא נתרקנה רשות לאב, וכפירוש התוספות שם. (105 אשה שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה לאחיו להתייבם. (106 "מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה... וזהו הנקרא מאמר" (לשון רבינו בהל' יבום פ"ב, ה"א). (107 שאין שם אחים אחים אלא יבם זה, וכן אין שם נשים אחרות להתייבם אלא זו, באופן שהיא זקוקה בהחלט ליבם זה. (108 משנה נדרים עד. וכדעת רבי עקיבא "שאיין היבמה גמורה ליבם (שזר הבא עליה יתחייב מיתה) כשם שהארוסה גמורה לאישה" (שהבא על ארוסת רעהו, חייב מיתה), ואין אני קורא בה: "ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה", שאין זה אישה. ואשר למאמר - מבואר בסמוך בהלכה הבאה. (109 המת, שלא הספיק לכנסה לחופה. (110 כדין נערה המאורסה. (111 שהרי מת הארוס וחזרה לרשות אביה לגמרי, וכמבואר לעיל ה"י. ואע"פ שהיבם קיים, מתוך שלא קנאה עדיין קנין גמור, הרי זה כמי שאינו, ונתרוקנה רשות לאביה. תדע, שבמשנה שם לא הזכירו שלא יכול אביה להפר לה (כסף-משנה). וראה בר"ן שם עה. דיבור-המתחיל כשם, שנסתפק בזה. וכל זה כשהיתה מאורסה לאחיו, אבל היתה נשואה לאחיו ומת, שכבר יצאה לגמרי מרשות אביה, אינה חוזרת לרשותו לעולם ואפילו היא נערה, כמבואר בסמוך הכ"ה. (112 ליורשה או להפר נדריה, או לפטרה אח"כ בגט חליצה, שאין קנין ביבמה מן התורה אלא בבואה. (113 בהל' יבום פ"ב ה"א. וראה ברש"י ליבמות נב. "שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא היתירה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוות, וביאה כתבה בה רחמנא". (114 יצאה מרשות אביה לגמרי. (115 ואינה חוזרת לרשות אביה להפרת נדריה. (116 משנה בנדרים פט: ובגמרא שם. והשווה הל' אישות פ"ג הי"ב: "וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה... אין לאביה רשות בה לעולם. (117 ובגרות מוציאה מרשות אביה, כמבואר לעיל ה"ז. (118 שנשאת לו או לאחר ונתגרשה ושוב נתקדשה, והרי היא עכשיו ארוסה. (119 שנדרה בהיותה נערה, ועכשיו בגרה, או נדרה לפני שנעשתה יתומה בחיי אביה. (120 ארוסה האחרון. (121 עם התבגרותה או נישואיה. (122 ואין כח ביד הארוס להפר לבדו. (123 בשעה שנדרה. ואפילו כשנכנסה עכשיו לרשות הבעל, אין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת, כמבואר לעיל ה"כ (משנה נדרים פט: וכפירוש רבינו שם). וכן אמרו שם עמ' א במשנה הקודמת: "נדרה בו ביום ונתגרשה בו ביום, אינו יכול להפר" והעמידו בגמרא שם

פרק שנים עשר

מִשְׁעָבֵד לָהּ בַּשָּׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
אִישׁוּת. אָכֵל אִם אִמְרָה לוֹ: הִנָּאת תִּשְׁמִיֶּשֶׁךְ אֲסוּרָה עָלַי
- צָרִיךְ לְהִפָּר. וְאִם לֹא הִפָּר - הָרִי זֶה אֲסוּר לְשִׁמְשָׁה;
שָׂאִין מֵאֲכִילִין אֶת הָאֵדָם דְּכָר הָאֲסוּר לוֹ.
י. אִמְרָה: יִקְדָּשׁוּ יָדַי לְעוֹשִׂיהֶן, אוֹ שֶׁנִּדְרָה שְׁלֹא יִהְיֶה
בְּמַעֲשֵׂה יָדָיָה - אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּמַעֲשֵׂה יָדָיָה, מִפְּנֵי שִׁיְדָיָה
מִשְׁעָבֵדִין לוֹ. שָׂאֵף עַל פִּי שָׂאֲמוֹ: הִשְׁחָרוּר וְהַחֲמִץ
וְהַהֲקָדָשׁ מִפְּקִיעִין הִשְׁעָבוּד, חֲכָמִים עָשׂוּ חֲזוּק לְשַׁעְבּוֹד
הַבַּעַל שְׂאִינָה יִכּוֹלָה לְהַפְקִיעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְדַבְּרִיהֶם.
אָכֵל צָרִיךְ הוּא לְהִפָּר, שְׂמָא יִגְרָשְׁנָה וְתִהְיֶה אֲסוּרָה
לְחֹזֵר לוֹ.
יא. נִשְׁבָּעָה אוֹ נִדְרָה שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ לֹא אָבִי בַּעֲלָהּ וְלֹא
אֲחִיו וְשָׂאֵר קְרוֹבָיו - אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפָּר. וְכֵן אִם נִדְרָה:
שְׁלֹא אֲתֵן מִיָּם לִפְנֵי בְּהֵמָתָךְ וְחֵבֶן לִפְנֵי בְּקָרְךָ וְכִיּוֹצֵא
בְּדָבָרִים אֵלֶּי, שָׂאִין בָּהֶן עֲנּוּי נֶפֶשׁ, וְאֵינָם מְדַבְּרִים
שְׁבִינּוֹ לְבִינָה, וְאֵינָם מְקַלְכּוֹת שֶׁהִיא חֵיבָת בָּהֶן - הָרִי
זֶה אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפָּר.
יב. יֵשׁ לַבַּעַל וְלָאָב לְהִפָּר נִדְרִים שְׁעָדִין לֹא חִלוּ וְלֹא
נֶאֱסָרָה בָּהֶן. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁאִמְרָה: הִינֵן אֲסוּר עָלַי אִם
אֵלֶּף לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מִפֶּר, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא
הִלְכָה וְלֹא נֶאֱסָרָה. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּזָה.
יג. הָאָב אוֹ הַבַּעַל שָׂאִין שׁוֹמְעִין - אֵינָם מְפָרִין. אֵף עַל
פִּי שֶׁהַבַּעַל מִפֶּר נִדְרִים שְׁלֹא שִׁמְעוֹן, הָרִאִי לְשִׁמְעָא אֵין
הִשְׁמוּעָה מַעֲבָכָת בּוֹ.
יד. הַשׁוֹטֵה אֵינוֹ מִפֶּר, בֵּין אָב בֵּין בַּעַל. הַקָּטָן אֵין לוֹ
אִישׁוּת, לְפִיכָךְ אֵינוֹ מִפֶּר. וְהַבַּעַל מִפֶּר נִדְרֵי שְׁתֵּי נִשְׂוִי
בְּאֶחָת. וְכֵן הָאָב מִפֶּר נִדְרֵי שְׁתֵּי בְּנֹתָיו בְּאֶחָת.
טו. הַפֶּרֶת נִדְרִים - כָּל הַיּוֹם, וְאִינָה מַעַת לַעַת. בִּיצֵד?
נִדְרָה בְּתַחֲלַת לַיִל שְׁנֵי - הָרִי מִפֶּר כָּל אוֹתָהּ הַלַּיְלָה וְכָל
יוֹם שְׁנֵי. נִדְרָה בְּיוֹם שְׁנֵי בְּתַחֲלַת הַיּוֹם - מִפֶּר כָּל אוֹתוֹ
הַיּוֹם. נִדְרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם חֲשָׁכָה: אִם הִפָּר לָהּ עַד
שְׁלֹא תִחַשֵּׁף - מוֹפָר; וְאִם לֹא הִפָּר לָהּ עַד שֶׁחֲשָׁכָה -
אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפָּר.
טז. וּמַהוּ זֶה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה 'מִיּוֹם אֶל יוֹם'? מִלְּמַד,
שֶׁמִּפֶּר בַּלַּיְלָה אִם נִדְרָה בַּלַּיְלָה וְכֵן מִפֶּר כָּל הַיּוֹם, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ. נִדְרָה וְשִׁתָּה כְּמָה יָמִים וְאַחֵר כֶּף שִׁמְעָה הָאָב
אוֹ הַבַּעַל - הָרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם שִׁמְעוֹ, וְכֵאלוֹ נִדְרָה בְּעַת
שִׁשְׁמִיעָה; שֶׁנֶּאֱמָר: בְּיוֹם שִׁמְעוֹ, לֹא בְּיוֹם נִדְרָה בְּלִבָּד.
יז. נִצְרָה מֵאֲרָסָה שֶׁנִּדְרָה, וְשִׁמְעָה אָבִיהָ וְהִפָּר, וְלֹאֲחֵר
יָמִים שִׁמְעָה הָאֲרוֹס וְהִפָּר בְּיוֹם שִׁמְעוֹ - אֵין זֶה מוֹפָר.

א. כָּל הַנִּדְרִים וְהַשְּׁבוּעוֹת הָאֵב מִפֶּר בְּיוֹם שִׁמְעוֹ;
שֶׁנֶּאֱמָר: כָּל נִדְרִיהָ וְאֲסָרָהּ. אָכֵל הַבַּעַל אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפָּר
אֲלֹא כָּל נִדְרִים וְשְׁבוּעוֹת שִׁשְׁ בָּהֶן עֲנּוּי נֶפֶשׁ, אוֹ שֶׁהֵן
בְּדָבָרִים שְׁבִינּוֹ לְבִינָה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּעָה אוֹ נִדְרָה שְׁלֹא
תִּכְחַל אוֹ שְׁלֹא תִחַקֵּשׁט; שֶׁנֶּאֱמָר: בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ.
ב. וּמַה בֵּין נִדְרִים שִׁשְׁ בָּהֶן עֲנּוּי נֶפֶשׁ לְדָבָרִים שְׁבִינּוֹ
לְבִינָה? שֶׁהַנִּדְרִים שִׁשְׁ בָּהֶן עֲנּוּי נֶפֶשׁ - מִפֶּר אֶל עַצְמוֹ
וְאֶל אֲחֵרִים; וְשְׁבִינּוֹ לְבִינָה - לְעַצְמוֹ מִפֶּר, וְלֹאֲחֵרִים
אֵינוֹ מִפֶּר.
ג. בִּיצֵד? נִדְרָה שְׁלֹא לֵאכֹל בֶּשָׂר - מִפֶּר לָהּ, וְתִהְיֶה
מִתַּרְתֵּן לֵאכֹל עִם כָּל אָדָם לְעוֹלָם. אֲסָרָה עָלֶיהָ תִּשְׁמִישׁ
כָּל אָדָם שְׁבַעֲוֹלָם - יִפָּר חֲלָקוֹ, וְתִהְיֶה מִשְׁמִשְׁתּוֹ,
וְכִשְׁמִימוֹת אוֹ יִגְרָשְׁנָה - הָרִי הִיא אֲסוּרָה בְּתִשְׁמִישׁ כָּל
אָדָם. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּזָה.
ד. אֶחָד עֲנּוּי גְדוֹל וְאֶחָד עֲנּוּי קָטָן, וְאֶחָד עֲנּוּי שֶׁהוּא
לְזִמְנֵן מְרַבָּה אוֹ לְפִי שַׁעָה - הַכֹּל מִפֶּר הַבַּעַל.
ה. בִּיצֵד? נִדְרָה אוֹ נִשְׁבָּעָה שְׁלֹא תִרְחֹץ הַיּוֹם, אוֹ שְׁלֹא
תִשְׁתֶּה יַיִן הַיּוֹם, אוֹ שְׁלֹא תֵאכֹל הַיּוֹם דְּבִשׁ; וְכֵן אִם
נִדְרָה שְׁלֹא תִכְחַל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֹא תִלְבֹּשׁ רִקְמָה הַיּוֹם -
מִפֶּר. וְכֵן כָּל בִּיצֵא בָּזָה. אֲפִלּוֹ נִדְרָה מִמֵּאֲכָל רַע אוֹ
מִמֵּין שְׁלֹא טַעְמָה אוֹתוֹ מִיָּמִיהָ - הָרִי זֶה יִפָּר.
ו. נִדְרָה מִשְׁתֵּי כְּפֻרוֹת, בְּאֶחָת יֵשׁ לָהּ עֲנּוּי וּבְאֶחָת אֵין
לָהּ עֲנּוּי - מִפֶּר לְזוֹ שֶׁמִּתְעַנֶּה בָּהּ, וְאֵינוֹ מִפֶּר לְזוֹ שָׂאִין
לָהּ עֲנּוּי.
ז. נִדְרָה שְׁלֹא תֵאכֹל תְּאֵנִים שֶׁל מְדִינָה זוֹ - יִפָּר מִשׁוּם
דְּבָרִים שְׁבִינּוֹ לְבִינָה; שֶׁעֶסֶק גְּדוֹל הוּא לוֹ לְהִטְפֹּל
וְלְהִבְאִי לָהּ מִמְּדִינָה אֲחֵרָת. לְפִיכָךְ, אִם מֵת אוֹ גֵּרָשָׁה,
אוֹ שֶׁהִבְאִי לָהּ אִישׁ אֲחֵר מִפְּרוֹת אוֹתָהּ מְדִינָה - הָרִי
אֵלוֹ אֲסוּרִין עָלֶיהָ; שְׂאִינּוֹ מִפֶּר לְאֲחֵרִים בְּדָבָרִים שְׁבִינּוֹ
לְבִינָה.
ח. וְכֵן אִם נִדְרָה שְׁלֹא לְהִנּוֹת לְבָרִיּוֹת, אֵף עַל פִּי שָׂאִין
הַבַּעַל בְּכָל־ל יֵשׁ לוֹ לְהִפָּר מִשׁוּם דְּבָרִים שְׁבִינּוֹ לְבִינָה,
שְׁלֹא יִהְיֶה זָקוּק לְהֵאֲכִילָהּ מִשְׁלוֹ בְּלִבָּד. וְכֵן אִם אֲסָרָה
הִנָּאֲתָה עַל אִמָּה (כָּלָה), כְּגוֹן [כָּל] הַיְּהוּדִים אוֹ כָּל
הַיִּשְׁמַעְאֵלִים - הָרִי זֶה יִפָּר.
ט. הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ: הִנָּאת תִּשְׁמִיֶּשֶׁנִּי אֲסוּרָה
עָלַיךְ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִפָּר. הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְאֲסוּר
פְּרוֹת חֲבָרוֹ עַל בַּעַל הַפְּרוֹת. וְכֵן הוּא שְׂאִימָר לָהּ: הִנָּאת
תִּשְׁמִיֶּשֶׁנִּי אֲסוּרָה עָלַיךְ - לֹא אֲמַר כָּלוּם; מִפְּנֵי שֶׁהוּא

1 ושַׁעַת יְדִיעָתוֹ כָּאִלוּ הִיא שְׁעַת הַנֶּדֶר אוֹ שְׁעַת שְׁמוּעָתוֹ, 26
2 וְיִפְרָ כָּל הַיּוֹם. 27
3 **כא.** נֶדְרָה אֲשֶׁתוֹ, וְסָבוּר שֶׁהִיא בָּתוּ, וְהִפְּרָ לָהּ עַל דַּעַת 28
4 שֶׁהִיא בָּתוּ; וְכֵן אִם נֶדְרָה בְּנִזִּיר, וְסָבוּר שֶׁנֶּדְרָה בְּקֶרֶבָן, 29
5 וְהִפְּרָ לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנֶּדְרָה קֶרֶבָן; אֲסֵרָה עֲצָמָהּ בְּתַאֲנִים, 30
6 וְסָבוּר [שֶׁאֲסֵרָה עֲצָמָהּ] בְּעֻנְבִים, וְהִפְּרָ לָהּ עַל דַּעַת 31
7 שֶׁנֶּדְרָה לְאַסֵּר [עֲצָמָהּ] בְּעֻנְבִים - צָרִיךְ לַחְזוֹר וְלִהְפֹּר 32
8 כְּשִׁידַע הַנֶּדֶר וְהַנּוֹדֶרֶת לְשֵׁם הַנּוֹדֶרֶת הַזֹּאת וְלִשְׁם הַנֶּדֶר 33
9 הַזֶּה. שְׁנֵאֲמַר: לֹא הֵנִיא אֲבִיהָ אֶתָּה - לְנוֹדֶרֶת עֲצָמָהּ. 34
10 וְאֹמַר: וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת נֶדְרָהּ - עַד שִׁידַע אִי זֶה נֶדֶר 35
11 נֶדְרָה. וְיֵשׁ לוֹ לִהְפֹּר אוֹתוֹ כָּל יוֹם הַיְדִיעָה. 36

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ה

פרק שלשה עשר

37 **א.** מִפֶּר אָדָם אוֹ מִקְיָמָה² דְּבָרֵי אֲשֶׁתוֹ אוֹ בָּתוּ בְּכָל 39
40 לְשׁוֹן³, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָהּ מִפֶּרֶת; שְׁאִין הָאִשָּׁה צְרִיכָה 41
42 לְשִׁמְעָהּ הִתְפַּחֵת אוֹ הַקִּיּוֹם.⁴ 43
44 **ב.** וְכִיצַד מִפֶּר? אֹמַר: מוֹפֵר, אוֹ בָטֵל, אוֹ אֵין נֶדֶר זֶה 45
46 כְּלוּם⁵, וְכִיצַד בְּדָבָרִים שֶׁעֲנִינָם עֲקִירַת הַנֶּדֶר מֵעֲקָרוֹ. בֵּין 47
48 בְּפִנְיָהּ בֵּין לְאַחֲרֶיהָ⁶. אָבֵל אִם אָמַר לָהּ: אִי אֶפְשִׁי 49
50 שְׁתִּדַּר⁸, אוֹ אֵין כָּאֵין נֶדֶר - הִרִי זֶה לֹא הִפְּרָ. וְכֵן הָאֹמֵר 51
52 לְאֲשֶׁתוֹ אוֹ לְבָתוּ: מַחֲוִל לִיךְ, אוֹ מִתֵּר לִיךְ, אוֹ שְׂרִי לִיךְ¹⁰, 53
54 וְכָל כִּי־יִצָּא בְּעֻנְיָהּ זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׁאִין הָאֵבֶל 55
56 מִתִּיר¹¹ כְּמוֹ הַחֶכֶם, אֲלֵא עוֹקֵר הַנֶּדֶר מִתְחַלְתּוֹ וּמִפְּרֹו¹². 57

1 שְׁנֵאֲמַר: וְאִם הֵנִיא אֲבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ וְגוֹמֵר. וְאִם 2
3 הָיָה תְּהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרָהּ עָלֶיהָ, וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם 4
5 שְׁמָעוֹ וְגוֹמֵר. הָאֵל לְמִדָּת, שְׁאֵחֶר שֶׁהִפְּרָ הָאֵבֶל וְשָׁמַע 6
7 הָאֵרוֹס - הִרִי זֶה מִפֶּר בְּיוֹם שְׁמָעוֹ הָאֵבֶל. וְהוּא הִדִּין 8
9 אִם שָׁמַע אֵרוֹס וְהִפְּרָ, וְאֵחֶר כְּמָה זְמַנִּים שָׁמַע הָאֵבֶל 10
11 וְהִפְּרָ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ - שְׁאִינָהּ מוֹפֵר. וּמִזִּין שֶׁבְּנִעְרָה 12
13 מֵאֲרֵסָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר? שֶׁהִרִי הוּא אֹמֵר לְמִטָּה: וְאִם 14
15 בֵּית אִשָּׁה נֶדְרָה וְגוֹמֵר, וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהִתְרִישָׁה לָהּ 16
17 וְגוֹמֵר. מְכַלֵּל שְׁאִישָׁה הָאֹמֵר לְמַעַלָּה אֵרוֹס, כְּמוֹ 18
19 שְׁבִאֲרָנוּ. 20
21 **יח.** שָׁמַע הָאֵבֶל אוֹ הַבַּעַל וְשָׁתַק כְּדִי לְצַעֲרָהּ, אֵף עַל פִּי 22
23 שֶׁלֹּא הָיָה בְּלָבוֹ לְקַיֵּם נֶדְרָהּ, הוּאִיל וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפְּרָ 24
25 וְלֹא בָטֵל - נִתְקַיְּמוּ נִדְרֶיהָ. נֶדְרָה וְהִפְּרָ לָהּ הָאֵבֶל אוֹ 26
27 הַבַּעַל, וְהִיא לֹא יִדְעָה שֶׁהִפְּרָ וְעֵבֶרָה עַל נֶדְרָהּ אוֹ עַל 28
29 שְׁבוּעָתָהּ בְּזִדּוֹן - הִרִי זֶה פְטוּרָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּחֵתָהּ 30
31 לְאַסוּר, הוּאִיל וְנַעֲשֶׂה הִתְרָה - פְטוּרָה. וְעַל זֶה נֵאֲמַר: 32
33 וְה' יִסְלַח לָהּ, כִּי הֵנִיא אֲבִיהָ אֶתָּה. וּמִכֵּין אוֹתָהּ מִפֶּת 34
35 מִרְדּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפַּחֵתָהּ לְאַסוּר. 36
37 **יט.** נֶדְרָה וְעֵבֶרָה עַל נֶדְרָה קֶדֶם שֶׁיִּפְּרָ לָהּ אֲבִיהָ אוֹ 38
39 בַּעַלָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע בּוֹ בְּיוֹם וְהִפְּרָ לָהּ - הִרִי זֶה 40
41 חִיבָתָה עַל דְּבַר שֶׁעֵבֶרָה בּוֹ; אִם מִלְקוֹת - מִלְקוֹת, וְאִם 42
43 קֶרֶבָן - קֶרֶבָן. 44
45 **כ.** שָׁמַע נֶדְרָה וְשָׁתַק מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שִׁישׁ לָאֵבֶל 46
47 אוֹ לְבַעַל לְהִפְּרָ, אוֹ שִׁידַע שִׁישׁ לָהֶם לְהִפְּרָ אָבֵל לֹא יִדַּע 48
49 שֶׁנֶּדֶר זֶה צָרִיךְ הִפְּרָה, וְלֹאֲחֵר זְמַן יִדַּע - הִרִי זֶה יִפְּרָ. 50

1 כיצד מפירים נדר וכיצד מבטלים אותו, ההבדל שבין ביטול נדר להפרתו, הפרת נדרים בשבת, שליחות בהפדת נדרים, נדר שהופר מקצתו אם הופר כולו, שהולכים בהפדה אחר זמן קבלת הנדר ולא אחר שעת תחולתו, הקמת הנדר בלב ודין הפרתו בלב בלבד, הנדר נדר מתי הוא נחשב לזריז ומשובח. 2 מביע הסכמתו. 3 שאפילו לא ידעה שהפירו לה את נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה" ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפר. 4 שאפילו קיימו בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום. 5 שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטל. 6 בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה". 7 אני רוצה. 8 עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר נדרה. 9 שאין זו לשון הפרה ברורה. 10 לשונות של התרת נדר על ידי חכם. 11 הנדר על ידי טעם ונימוק. 12 בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעם, כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שלהלכה אין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת שאין בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא ורופאה אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קריית ספר" מגדיר, שיש חילוק בין התרת החכם להפדת הבעל, כי הראשון [=החכם] מתיר הנדר ועדיין יש על הנדר קצת עונש, כי היתר חכם אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רמז מועט, ואילו הבעל והאב מוסמכים להפדת את הנדר ברשות התורה, שכתבה מפורש: "ואם הפר יפר" "ואישה יפרנו" וכו' ולא נשאר שום עונש על הנדירות, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רושם, ועונש. בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא מבטלו כליל ללא עונש. ומרן ה"כסף משנה" מתיר: שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל את הנדר, אילו היית יודע בשעת נדרך, שתצטער כל כך, או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר מזהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתירו, מורה הוראה, שלאור חרטת הנדר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם. אבל הפדת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקר לרצונו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו (מכאן

- 1 ג. וכיצד מקים? כגון שיאמר לה: קים ליכ¹³, או יפה
- 2 נדרת, או אין כמותך, או אלו לא נדרת הייתי מדיך,
- 3 וכל כיוצא בדרך שמשמען שרצה בנדר זה.
- 4 ד. המבטל נדרי אשתו או בתו - אינו צריך לומר
- 5 כלום¹⁴, ונתבטלו כל הנדרים.
- 6 ה. ומהו הבטול? שיכף אותה לעשות דבר שאסרה
- 7 אותו¹⁵. אבל ההפך אינו כופה אותה, אלא מפר לה¹⁶
- 8 ומניחה, אם רצתה - עושה, ואם רצתה - אינה עושה.
- 9 ו. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה,
- 10 ואמר לה: מופר לך¹⁷ - הרי זה הפר, ומתרת לאכל
- 11 ולשתות. נטל ונתן לה, ואמר לה: טלי ואכלי, טלי
- 12 ושתי - הרי זו אוכלת ושותה, והנדר בטל מאליו¹⁸.
- 13 ז. המפר נדרי בתו או אשתו - צריך להוציא
- 14 בשפתי¹⁹. ואם הפר בלב - אינו מופר²⁰. אבל
- 15 המבטל - אינו צריך להוציא בשפתי, אלא מבטל
- 16 בלב בלבד, וכופה אותה לעשות²¹. בין עשתה בין
- 17 לא עשתה - בטל הנדר²².
- 18 ח. מפרין נדרים בשבת, בין לצרף השבת²³ בין שלא
- 19 לצרף השבת²⁴. ולא יאמר לה בשבת 'מופר לך', כדרך

- 20 שאומר בחול²⁵, אלא מבטל בלבד ואומר לה: טלי
- 21 אכלי, טלי ושתי²⁶, וכיוצא בזה.
- 22 ט. האומר לאשתו או לבתו: כל הנדרים שתדרי
- 23 מכאן²⁷ ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קמיין או הרי
- 24 הן מופרין - לא אמר כלום²⁸. עשה שלית להפר לה²⁹
- 25 או לקים לה - אינו כלום; שנאמר: אישה יקימנו
- 26 ואישה יפרנו³⁰. וכן האב - בעצמו ולא בשלו³¹.
- 27 י. אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בנדר בין
- 28 בשבועה, בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה
- 29 תאנים וענבים אלו, וקיים לתאנים והפר לענבים, או
- 30 שקיים לענבים והפר לתאנים - מה שקיים קיים, ומה
- 31 שהפר מופר. וכן כל כיוצא בזה. ואין אומרים בהפך: בין
- 32 נדר שהופר מקצתו - הופר כלו, כדרך שאומרים
- 33 בהתרה³².
- 34 יא. מי שנדרה אשתו ושמע והתפס עצמו³³ בנדרה -
- 35 אינו יכול להפר, שהרי קים לה³⁴. נדר הוא והתפסה
- 36 עצמה בנדר³⁵ - מפר את שלה³⁶, ושל קיים³⁷.
- 37 יב. כיצד? שמע אשתו או בתו אומרים 'הריני נזירה',
- 38 ואמר 'ואני'³⁸ - אינו יכול להפר, ושניהם נזירים. אמר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ולחבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצא שהפרה, פירושה: עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת. (13 לך. (14 בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתי ואם הפר בליבו אינו מופר. (15 שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה כלום. (16 שאומר לה: מופר לך. (17 או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. (18 אף על פי שלא אמר לה שום לשון הפרה. (19 לומר לה: מופר לך. (20 כיוון, שאם שתק ביום שמעו הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפר צריך להוציא הפרתו בשפתי, כדי שהדיבור יוציא מכלל שתיקה. (21 שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה מוציא מדי שתיקה, כהפרה בדיבור. (22 נמצא ביטול נדר לחוד, והפרתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייאא בנדרים עז: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל מאליו - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול הוא בלב, בעוד שההפרה אינה אלא בשפתי. ולדעת הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפרה, ואין שום דרך לכופ את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפרה שהם אחד. וכשאמרו: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל מאליו" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שלא יפר לה כדרך שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשונו ומבטלו בליבו דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפרה, כי שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפר נזירותה. אולם המעיין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל לפניו או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו. (23 כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. (24 שאם לא יפר לה היום ביום שמעו שוב לא יוכל להפר לה למוצאי שבת. אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך שבת. (25 כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול. (26 והוא הדין אם אמר לה לשון זה בחול, שהנדר בטל, כי אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה. (27 מאותה שעה שאצא מכאן. (28 כי נדרים שעדיין לא באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין שאין בידו להפרם (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור). שנאמר "אישה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל עדיין) לא בא לכלל היפר. (29 נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (30 אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (31 "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח. (32 כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו. (33 שאמר: גם אני כמותך. (34 גילה רצונו שמשכים לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (35 שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (36 שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (37 שאין נדרו תלוי בנדרה. (38 כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל לחכם על הקמתו, חוזר ומפר

- 1 הוא 'הריני נזיר', ושמעה היא ואמרה 'ואני' - מפר
- 2 לה³⁹, ושל קיים⁴⁰. וכן כל פיוצא בזה.
- 3 יג. נדר לעצמו, והדירה כמותו⁴¹, וגמר בלבד⁴²
- 4 להדירה, ואמרה אמן⁴³ - הרי זה אינו יכול להפרי⁴⁴. ואם
- 5 נדר, והדירה דרך שאלה לידע מה בלבה, כמו שאמר
- 6 לה: התרצי בנדר זה להיות כמותי או לא? ואמרה אמן
- 7 - הרי זה מפר לה⁴⁵.
- 8 יד. ביצד? אמר לה: הריני נזיר ואף, כלומר, ואף נזירה
- 9 כמותי, ואמרה אמן - אינו יכול להפרי⁴⁶. אמר לה:
- 10 הריני נזיר, ומה תאמרי, האף נזירה כמותי? ואמרה
- 11 אמן - הרי זה יפרי⁴⁷. ואם הפרי לה⁴⁸ - שלו בטל; שזה
- 12 פמי שתלה נדרו בנדרה. אמרה לו: הריני נזירה ואמרה,
- 13 ואמר אמן - אינו יכול להפרי⁴⁹. וכן כל פיוצא בזה.
- 14 טו. האשה שנדרה, ושמע אחר והתפס עצמו בנדרה⁵⁰
- 15 ואמר 'ואני', ושמע אביה או בעלה והפרי לה - שלה
- 16 מופר, וזה שהתפס עצמו חביב⁵¹.
- 17 טז. האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה:
- 18 הרי הבשר אסור עלי לאחר שלשים יום, ונשאת בתוך
- 19 שלשים יום, אף על פי שבשעה שחל הנדר הרי היא
- 20 ברשות הבעל - אינו יכול להפרי; שבשעת הנדר לא
- 21 היתה ברשותו. ועל זה נאמר: ונדר אלמנה וגרושה
- 22 וגומר⁵². ואפילו היתה מארסת לו בשעת הנדר⁵³; שאין
- 23 הבעל מפר בקודמין⁵⁴, כמו שבארנו.
- 24 יז. נדרה תחת בעלה שיהיה הבשר אסור עליה לאחר
- 25 שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפרי
- 26 לה בעלה, ומת או גרשה בתוך שלשים יום, אף על פי
- 27 שבשעה שיהיה לנדר לחול הרי היא גרושה או אלמנה
- 28 - הרי זו מתרת; שפכר הפרי לה נדר זה⁵⁵.
- 29 יח. אלמנה או גרושה שאמרה: הריני אסורה ביין
- 30 כשאנשא⁵⁶, ונשאת - אין הבעל יכול להפרי⁵⁷. אמרה
- 31 והיא תחת בעלה: הריני אסורה בבשר כשאנתגרש⁵⁸ -
- 32 הרי הבעל מפר, וכשתתגרש תהיה מתרת⁵⁹.
- 33 יט. המקיים בלבד⁶⁰ - הרי זה קיים⁶¹. והמפר בלבד -
- 34 אינו מופר, כמו שבארנו⁶². לפיכך, אם הפרי בלבד - הרי
- 35 זה יכול לחזור ולקיים; ואם קיים בלבד - אינו יכול לחזור
- 36 ולהפרי⁶³, אלא אם חזר בתוך כדי דבור; כדי שלא יהיה
- 37 פח דברים שבלבו גדול מכל המוציא בשפתיו⁶⁴.
- 38 כ. המקיים נדרי בתו או אשתו ונחם⁶⁵ - הרי זה נשאל
- 39 לחכם ומתיר לו הקמתו, וחזר ומפר לה בו ביום⁶⁶.
- 40 אבל אם הפרי לה ונחם, אינו יכול להשאל לחכם כדי
- 41 שיחזור ויקיים.
- 42 כא. נערה מארסה שנדרה וקיים לה אביה לבדו או
- 43 בעלה לבדו והפרי לה האחר, אף על פי שנשאל לחכם
- 44 והתיר לו הקמתו - אינו חוזר⁶⁷ ומפר לה עם האחר
- 45 שפכר הפרי לה⁶⁸; שאין להם להפרי אלא שניהם
- 46 כאחד⁶⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לה. (39) שנאמר "לנדור נדר נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר נדרי בתו ובעל מפר נדרי אשתו, אף נזירות האב מפר נזירות בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (40) עד שישאל לחכם ויתירנו. (41) שאמר: הריני נזיר ואת כמוני. (42) על דרך הוודאות וההחלט. (43) בזה הביעה הסכמתה לקבלת הנדר. אבל אם לא אמרה אמן אינו יכול להדירה בעל כורחה. (44) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקו יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (45) כאן לא תלה נדרו בנדרה ואפילו יופר נדרה לא תבטל נדרו. ולא עבר על "לא יחל דברו". (46) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל "ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבטל". (47) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות יישאר הוא נזיר על כל פנים. (48) דבר זה חוזר אל דברי תחילת ההלכה שאמר: הריני נזיר ואת נזירה כמותי, שלפיכך לא יפר, מפני שאם יפר יהיה גם חלקו בטל, שהרי תלה נדרו בנדרה, ואם נדרה בטל הרי בהכרח גם נדרו בטל הואיל ושניהם תלויים זה בזה, אמנם לכתחילה אסור לו להפרי חלקה ולגרום לעצמו לעבור על "לא יחל דברו", אבל אם עבר והפרי הרי ממילא חלקו מופר. (49) שהרי קיים לה. (50) בתוך כדי דיבורה. (51) בנזירות, שם כא: בעיני שנפשטה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו אלא מכאן ולהבא, ולפיכך זה שהתפס עצמו בנדרה בחיובו עומד. אבל החכם כשמתיר הנדר עוקר מעיקרו וכשהותר הראשון הותרו ממילא כל הנתפסים בו. (52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (53) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתיכנס לרשותו. (54) מה שנדרה קודם נישואיה. (55) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו. (56) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יוכל להפרי לה. (57) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחרי שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. (58) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה. (59) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר. (60) שלא הוציאו בשפתיו. (61) וזה נלמד משתיקה ביום שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפרי, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפרי. (62) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציא מדי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. (63) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפר, אם לא שישאל על הקמתו. (64) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפרי הרי זה מופר, שהרי זה כטועה. (65) ומתחרט על הקמתו. (66) ביום שאלתו, שהוא אצלו כיום השמיעה. (67) המקיים. (68) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל. (69) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב את ההפריה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל

- 1 **כב.** אָמַר לְבָתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: קָיָם לִיךְ, קָיָם לִיךְ, וְנִשְׁאַל
- 2 עַל הַקָּמָה הָרִאשׁוֹנָה - הָרִי הַשְּׂנִיָּה חָלָה עָלַי⁷⁰. אָמַר
- 3 לָהּ: קָיָם לִיךְ וּמוֹפֵר לִיךְ, וְלֹא תַחֲוִל הַקָּמָה אֶלָּא אִם פֶּן
- 4 חָלָה הַפֶּרָה - הָרִי זֶה מוֹפֵר; שְׁאִין הַקָּמָה מוֹעִיל אַחֵר
- 5 הַהִפְרָה⁷¹. אָמַר לָהּ 'קָיָם וּמוֹפֵר לִיךְ' בִּבְת אַחַת⁷² - הָרִי
- 6 זֶה קָיָם⁷³. אָמַר לָהּ: קָיָם לִיךְ הַיּוֹם⁷⁴ - הָרִי זֶה קָיָם
- 7 לְעוֹלָם⁷⁵. אָמַר לָהּ: מוֹפֵר לִיךְ לְמַחֵר - אֵינּוּ מוֹפֵר;
- 8 שְׁהָרִי קָיָמוֹ הַיּוֹם, וְלִמְחֵר אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְרָה⁷⁶. אָמַר לָהּ:
- 9 קָיָם לִיךְ שְׁעָה אַחַת, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפֵּר - הָרִי זֶה
- 10 קָיָם; וְאֵין אוֹמְרִין שְׁזָה כְּמִי שְׁאָמַר לָהּ: הָרִי מוֹפֵר לִיךְ
- 11 לְאַחֵר שְׁעָה, שְׁהָרִי לֹא הוֹצִיא הַפֶּרָה מִפִּיּוֹ. אָמַר לָהּ:
- 12 קָיָם לִיכִי שְׁעָה אַחַת, וְכִשְׁעֵבְרָה הַשְּׁעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר
- 13 לִיךְ - הָרִי זֶה סִפְקָא⁷⁷; וְלִפְיָכָּהּ אֲסוּרָה בְּנִדְרָה, וְאִם עֵבְרָה
- 14 עַל נִדְרָה - אֵינָה לוֹקָה⁷⁸.

- 15 **כג.** מִי שֶׁנִּדֵּר נִדְרִים כְּדִי לְכוֹנֵן⁷⁹ דְּעוֹתָיו וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו
- 16 - הָרִי זֶה זָרִיז וּמִשְׁפָּחָה. פִּיּוֹד? כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה זוֹלָל,
- 17 וְאָסֵר עָלָיו הַבֶּשֶׂר שֶׁנָּה אוֹ שְׁתִּים; אוֹ מִי שֶׁהָיָה שׁוֹגֵה⁸⁰
- 18 בְּיֵין, וְאָסֵר הֵינֵן עַל עֲצָמוֹ זְמַן מְרֻבָּה⁸¹, אוֹ אָסֵר הַשְּׂכָרוֹת
- 19 לְעוֹלָם⁸²; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלִמּוֹנִים⁸³ וְנִבְהַל לַהוֹן⁸⁴,
- 20 וְאָסֵר עַל עֲצָמוֹ הַמִּתְנַוֵּת אוֹ הַנִּית אֲנָשִׁי מְדִינָה זוֹ⁸⁵; וְכֵן
- 21 מִי שֶׁהָיָה מִתְגַּאֵה בְּפִיּוֹ, וְנִדֵּר בְּנִזְרִיר⁸⁶; וְכִיּוֹצֵא בְּנִדְרִים
- 22 אֲלוּ⁸⁷ - כְּלָן דֶּרֶךְ עֲבוּדָה לְשֵׁם הֵם. וּבְנִדְרִים אֲלוּ וְכִיּוֹצֵא
- 23 בָּהֶן אָמְרוּ חֲכָמִים: נִדְרִים - סִיגָה⁸⁸ לְפָרִישׁוֹת⁸⁹.
- 24 **כד.** וְאֵף עַל פִּי שֶׁחָן עֲבוּדָה (לְשֵׁם) - לֹא יִרְבֶּה אָדָם
- 25 בְּנִדְרֵי אֲסוּר וְלֹא יִרְגִּיל עֲצָמוֹ בָּהֶם⁹⁰, אֶלָּא יִפְרֹשׁ
- 26 מִדְּבָרִים שְׂרָאוּי לְפָרֹשׁ מִהֶן בְּלֹא נִדֵּר.
- 27 **כה.** אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַנּוֹדֵר - כָּאֲלוּ בִּנְהָ מְהִירָה⁹¹. וְאִם
- 28 עֵבֶר וְנִדֵּר - מִצְוָה לְהִשְׁאַל⁹² עַל נִדְרוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לא היה ראוי להפרי. (70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקוים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. (72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק בתיבת: לך, בין הקמה להפרה, הרי זה כבבת אחת. (73) על פי הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". וכיוון שאם אמר: קיים לך וחזר ואמר: מופר לך, אין ההפרה חלה, הוא הדין כשאמר קיים ומופר לך כאחד אין ההפרה חלה, ואפילו אם תרצה לומר ששתיהן אינן חלות, ממילא נשאר הנדר קיים, ששתיקתו מקיימתו (כסף משנה). והוסיף ה"אור שמח" להסביר, כיוון שלא אמר כלום, נמצאת שנשארה רק מחשבתו, והלכה היא: קיים בליבו - הרי זה קיום, הפר בליבו - אין זה מופר, וכשיש התנגשות במחשבה בין הקמה להפרה, הרי זה "כבת אחת". (74) אף על פי שיש לדקדק מדבריו: היום יהיה קיים, ולמחר יהיה מופר, ותתחיל ההפרה מהיום. (75) שסוף-סוף לא הוציא ההפרה בשפתיו, ונשאר מקוים. (76) בזה שאמר: מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיום במחשבה הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפרה. (77) אם קיום לשעה הוא קיום לעולם, או אולי, מכיוון שכל היום ראוי להקמה ולהפרה, כל היום ברשותו הוא לקיים ולהפר. ולא אמרו: "קיים אינו יכול להפר" אלא כשקיים סתם, אבל לא כשפירש ואמר: "קיים לך שעה אחת". (78) משום: לא יחל דברו, שאין לוקין על הספק. (79) להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכוון דעותיו. (80) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. (81) פרט לשבחות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. (82) כי שלושה הקב"ה אוהבים: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". (83) תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. (84) אף להעשיר. (85) כדי שלא להיכשל בשוחד. (86) להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתיו, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעתיד להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים ... אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה". (87) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום מצוות עשה. (88) גדר וחזוק. (89) "רצונו לומר, השמירה מהטומאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות. ולחסום תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכעוס לקלות הפעלות וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפר להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדין האנשים". (90) שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות". (91) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב קרבנות בפנים (במקדש) הזהירות שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנזיר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנזיר רגיל להתפיס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דייך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". (92) על ידי חכם שיתירו.

שנאמר: גדל פָּרַע שָׁעַר ראשו. ואם גלח בימי נזרו -
עובר בלא תעשה⁵, שנאמר: תער לא יעבר על ראשו.
וכן אסור להטמא למתים⁶ או לאכל דברים שאסרן
הכתוב עליו מגפן היין⁷ כל ימי נזרו.
ב. עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין - הרי זה
לוקה שתיים⁸: אחת - משום לא יחל דברו, שפולל כל
הנדרים⁹; ואחת - משום דבר שעבר עליו מדברים
שאסורין אסור מיוחד על הנזיר¹⁰.
ג. נדר בנזיר וקנס נדרו כמצותו - הרי זה עושה שלש
מצות עשה: האחת - ככל היצא מפיו יעשה, והרי
עשה; והשניה - גדל פָּרַע שָׁעַר ראשו, והרי גדל;
והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו¹¹, שנאמר:
וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגומר¹².
ד. האומר: לא אפטר¹³ מן העולם עד שאהיה נזיר -
הרי זה נזיר¹⁴ מיד, שמא ימות עתה¹⁵. ואם אחר
נזירותו¹⁶ - הרי זה עובר בכל תאחר לשלמו¹⁷. ואין
לוקין על לאו זה¹⁸.
ה. אין אומרים בנזירות: עד שיוציא בשפתי דבר
שמשמעו אצל כל העם כענין שבלבו; אלא כיון שגמר

מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדר אסור⁹; אבל
נדר הקדש⁹⁴ - מצוה לקימן, ולא ישאל עליהן אלא
מדחק⁹⁵; שנאמר: נדר לה' אשלם⁹⁶.
סליקו להו הלכות נדרים בסיעתא דשמיא

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצות. שתי מצות עשה, ושמונה מצות
לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שיגדל הנזיר פָּרַע. (ב)
שלא יגלח שערו כל ימי נזרו. (ג) שלא ישתה הנזיר
יין ולא תערבת יין ואפלו חמץ שלהם. (ד) שלא יאכל
ענבים לחים. (ה) שלא יאכל צמוקים. (ו) שלא יאכל
תרצנים. (ז) שלא יאכל זגין. (ח) שלא יכנס לאהל המת.
(ט) שלא יטמא למתים. (י) שיגלח על הקרבנות
כשישלים נזירותו או כשיטמא.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. הנזירות הוא נדר מכלל נדר אסור², שנאמר: כי ידר³
נדר נזיר וגומר. ומצות עשה שיגדל שער ראשו⁴,

93 שאוסר על עצמו דברים המותרים. 94 שנדר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו:
וידר יעקב נדר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. 95 בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם.
96 ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להיזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור,
אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".
1) דברים האסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם, ידות נזירות וכינויי נזירות כיצד, המתנה על מה שכתוב בתורה בקבלת
הנזירות, דין האומר הרי ידי נזירה או ראשי נזיר. 2) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר המותר, בניגוד לאומר: הרי עלי
להביא קרבן, שאף הוא נקרא נדר, אבל לא "נדר איסור" אלא "נדר הקדש", כלשון רבינו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ב.
ואע"פ שגם הנזיר מביא קרבנות במלאת ימי נזרו, עיקר הנזירות הוא נדר איסור, כמבואר בסמוך. 3) בכ"י התימנים: כי
יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', כנוסח הכתוב בתורה. 4) כל ימי נזרו. 5) ראה לקמן פ"ה, ה"א דיני איסור גילוחו.
6) לנגוע במת, או להכנס לאהל שהמת בו, ראה לקמן פ"ז דיני טומאת נזיר. 7) (שם, ד) והם מבוארים לקמן פ"ה, ה"א-י.
והקדים רבינו מצות גידול שער נזיר וגילוחו, למצוות הטומאה והיוצא מן הגפן, בעוד שבתורה נכתבו תחילה דיני אכילת
מיני הגפן, - מפני שבגילוח שיער נזיר יש מצות-עשה ולא-תעשה, בעוד שבאכילת מיני הגפן אין אלא מצות לא-תעשה
בלבד, ובכל זאת, הקדים הכתוב איסור שתיית היין, כדי להסמיך פרשת נזיר לפרשת סוטה שלמעלה ממנה, כמאמרם ז"ל
(סוטה ב.) "כל הרואה סוטה בקלולה, יזיר עצמו מן היין" (ע"פ הרדב"ז). 8) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים
ותשע מלקות. 9) ראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ה. 10) שכל העובר עבירה שיש בה לאוין חלוקים, לוקה כמנין הלאוין
שבה. ומובן, שאם גילח, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע (רדב"ז). 11) במלאת ימי נזרו, ככתוב (במדבר ו, יג), והן תלויות
זו בזו, כמבואר לקמן פ"ה, ה"א-ד. וכתב רבינו במורה נבוכים ח"ג, פמ"ח: "וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא הפרישות
מן היין, אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים, רבים ועצומים כל הרוגיו, ו"גם אלה ביין שגו" (לשון הכתוב ישעיה כח,
ז)... כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו, זאת
הגדולה מפני שפירש מן היין". והשווה לקמן פ"י, ה"ד: "ושקלו הכתוב כנביא, שנאמר (עמוס ב, יא) ואקים מבניכם
לנביאים, ומבחרוכם לנזירים". וכתב ה"אבן עזרא" (במדבר ו, ז) "ויש אומרים כי מלת נזיר מגזרת נזר (= כתר), והעד:
"כי נזר אלקיו על ראשו". ודע, כי כל בני האדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו,
כל מי שהוא חפשי מן התאוות". 12) ראה לקמן פ"ח, ה"ג: "ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח
אהל מועד, לא שיגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא". 13) לא אצא. 14) חייב לקבל עליו נזירות (רא"ש לנדרים
ג.). וכן לשון רבינו לקמן הל' ערכין פ"ו, הל"ג: "ואע"פ שעדיין לא נדר בנזיר, הואיל ואמר: שידור בנזיר, חייב להנזיר".
15) ונמצא שלא קיים את נדרו, והשווה הל' תרומות פ"ט ה"א, ולקמן פ"ד ה"י. 16) קבלת נזירותו. 17) נדרים ג:
18) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה (הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) ואיחור נזירותו אין בו מעשה. והוא הדין אם קבע זמן
לנזירותו ואיחר, ולא קיבל עליו נזירותו, אינו לוקה, כנ"ל (רדב"ז).

- 1 בלבד¹⁹ והוציא בשפתיו דברים שענינם²⁰ שיהיה נזיר, אף על פי שהן ענינות רחוקות, ואף על פי שאין במשמען לשון נזירות – הרי הוא נזיר²¹.
- 2 ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר: אהיה – הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא פירש ואמר אהיה כמו²² זה. וכן אם אחז בשערו ואמר: אהיה נאה²³, או אהא מכלל²⁴, או מסלסל; או שאמר: הריני מסלסל, או הריני מכלל²⁵, או הרי עלי לשלם פרע²⁶ – הרי זה נזיר²⁷. והוא שיעבור בלבד להזיר²⁸.
- 3 ז. אמר: הרי עלי צפרים²⁹, אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו ואף על פי שהיה בלבד להזיר – אינו נזיר³⁰, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום³¹.
- 4 ח. כל כנתי³² נזירות – כנזירות. כיצד? מקומות העלגים שמשנין את הדבור³³ ואמר שם: הריני נזיק, נזיח, פזיח³⁴ – הרי זה נזיר³⁵.
- 5 ט. האומר: הריני נזיר מן החרצנים³⁶ בלבד או מן הנזגים³⁷ בלבד, או הריני נזיר מן התגלחת, או הריני

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) לקבל עליו נזירות. (20) תכנס ומובנס. (21) נזיר ב: שמחשבת לבו מגלה (=משלימה) את משמעות דיבורו (תוספות שם). (22) נזיר שם. והשווה לקמן פ"ב, ה"ד. (23) ובכת"י התימנים: אהא נאוה. כלומר, אהיה נאה במצוה התלויה בשיעור, כגון נזירות (תוספות שם). וכאן אפילו לא עבר נזיר לפניו – הרי זה נזיר (תוספות שם, דיבור-המתחיל הריני כזה). וכל אלו נקראו בגמרא שם ב. "ידות נזירות", שלא גמר דיבורו, והרי זה מועיל כאילו גמרו, כאדם האוחז בבית יד של כלי ומגביהו בכך, כאילו אחז בכלי עצמו (תוספות שם דיבור-המתחיל האומר). והשווה לעיל הל' נדרים פ"א, הכ"ג ובביאורנו. (24) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה, ולשון משנה היא בנזיר שם, וכן בשבת ע"ז: "כדי לעשות כלכל" (הערות). ויש מפרשים: כלכל – לשון גידול שיער (תוספות לנדה נב:). ולדבריהם כך גירסת הגמרא בנזיר ג. "כלכל – לשון גידול שער הוא". (25) ומדובר, כשתפס שיער ראשו, אמר כך (פירוש המשנה לרבינו, נזיר שם). (26) לגדל שער, מלשון הכתוב (במדבר ו, ה) "גדל פרע שער ראשו", והנביא אומר (יחזקאל מד, כ) "ופרע לא ישלחו". (27) משנה נזיר ב. (28) נזיר ב: וכמבואר בהלכה הקודמת. (29) שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא, ככתוב במדבר ו, י. (30) משנה נזיר ב. וכדעת חכמים. (31) כי שמה נתכוין להביא ציפרים, כקרבן נדבה, וספק נזירות להקל (נזר ג:). וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואמנם חייב להביא שתי תורים בלבד, ויקריב אותן נדבה". (32) שמות לואי. (33) "מפסידים את הלשון, ומכנים על דבר בדבר אחר" (הל' נדרים פ"א, ה"ז). (34) משנה נזיר ב. ומפרש רש"י: "לשון אומות הן, כשתמחוק רגל הקוף של נזיק, ודופן החיית של נזיח, וגגו של פ"א דפזיח, ודופן חיית שלו, עשיתו: נזיר. (35) ורבינו בפירוש המשנה, אומר: "שהעלגים מן האומות המשתתפין לישראל, היו משבשים לשון נזיר על צד שינוי לשונם, אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דיבורם". והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ה והל' נדרים פ"א, ה"ט. ובביאורנו שם. (36) הגרעינים הפנימיים מהענבים שזורעים אותם. (37) והם הקליפה החיצונה של הענבים, לשון רבינו לקמן פ"ה, ה"ב. (38) שלא להטמא למתים. (39) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הריני נזיר סתם (משנה נזיר ג:). (40) שנאמר (במדבר ו, ג) "מיין ושכר יזיר" – אפילו לא נדר אלא מיין בלבד, הרי זה נזיר מכולם (גמרא שם). (41) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאינן פירות הגפן. (42) תאנים מיובשות דרוסות יחד עד שנעשו גוש אחד, ונזירות במקרא, שמואל-א, ל, יב ועוד. (43) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר, ראה לקמן פ"ה, ה"א. (44) כאילו נדר מן הגרורות, שהיו אסורים עליו כקרבן, שאף בגמר דבריו אדם נתפס. (45) שלא נדר כדרך הנוזרים, שאין נזירות מן הגרורות ומן הדבילה (משנה נזיר ט). וכדעת רבי נתן שם בגמרא ע"ז ב, ע"פ בית-הלל: נדור, ואינו נזיר. וגורס רבינו שם: "מתניתין כרבי נתן" (כסף-משנה). (46) מן היין שבכוס. (47) וכל דקדוקי נזירות עליו (משנה נזיר יא). ואין זה גרוע מהאומר: "הריני נזיר מהחרצנים בלבד" שהוא נזיר בכל, כמבואר לעיל ה"ט. (48) מצוקתו וחלאתו, מלשון הכתוב (משלי לא, וז) "ויין למרי נפש, ישתה וישכח רישו, ועמלו לא יזכר עוד". (49) שאסר עליו כוס זה כקרבן, ונתכוין לסלק את המפצירים בו לשתות, כי אם לא יאמר: נזיר אני, ירא הוא שיביאו לו כוס אחר. וכל הקטע הזה אין לו מקור בתלמודים. (50) להשקותו לרויה, שכן דרך בני אדם להפציר בשיכור שיוסיף לשתות. (51) ואילו אמר: כוס זה עלי כקרבן, הוא מתירא, שמה יביאו לו כוס אחר (נזיר יא). (52) אבדה לו דעתו לגמרי, ראה בראשית יט, לג. (53) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר. (54) עירובין סה. והשווה הל' מכירה פכ"ט, הי"ח "הגיע לשכרותו של לוט, והוא השיכור שעושה

- 1 יג. האומר: הריני נזיר על מנת שאֶהְיֶה שוֹתֵה יַיִן או
- 2 מטמא לַמִּיתִים או מַגְלַח שְׁעָרָי⁵⁵ - הרי זה נזיר ואֲסוּר
- 3 בְּכֶלֶם; מִפְּנֵי שֶׁהִתְנַה עַל מָה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה⁵⁶, וְכָל
- 4 הַמִּתְנַה עַל הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה - תָּנָא בְּטָל⁵⁷.
- 5 יד. נדר בנזיר, ואמר: לא הייתי יודע שהנזיר אסור בִּיַּיִן
- 6 או בִּטְמֵאָה או בַּתְּגַלְחָת, וְאֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ כֵּן לֹא הֵייתִי
- 7 נוֹדֵר - הרי זה נזיר וְחֵיב בְּכֶלֶם⁵⁸; שֶׁהָרִי הוּא הֵיָּ יוֹדֵעַ
- 8 שֶׁאֲסוּר עֲצֻמוֹ בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה מִיַּיִן, וְכִכָּר בְּאַרְנֵי⁵⁹,
- 9 שֶׁאֲפֹלוֹ לֹא נָדַר אֶלָּא מֵאֶחָד מֵהֶם - אֲסוּר בְּכָלֶן⁶⁰.
- 10 טו. אמר: יודע הייתי שהנזיר אסור בְּכָל אֵלּוּ, אָבָל
- 11 הִיָּה בְּדַעְתִּי⁶¹ שֶׁמֶתֶר לִי לִשְׁתּוֹת אֲנִי⁶² הֵינִן מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי
- 12 יָכוֹל לַחֲיּוֹת בְּלֹא יַיִן⁶³, או מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי קוֹבֵר אֶת
- 13 הַמֵּתִים⁶⁴ - הרי זה אינו נזיר⁶⁵; מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ בְּכָלֶן נִדְרֵי
- 14 שְׁגָגוֹת⁶⁶, שֶׁאֲנִים צָרִיכִין שֶׁאֵלָּה לְחֹכֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁶⁷.
- 15 טז. האומר: הרי ידי נזירה, הרי רגלי נזירה - לא אֲמַר
- 16 כְּלוּם⁶⁸. הרי ראשי נזיר, כַּבְּדֵי נִזְיָרָה - הרי זה נזיר. זה
- 17 הַכָּלֶל: כָּל אֵיבָר, שֶׁאִם יִנָּטֵל מִן הַחַי - יָמוּת, אִם אֲמַר
- 18 הָרִי הוּא נָזִיר - הרי זה נזיר⁶⁹.
- 19 יז. האומר: הריני נזיר כְּשִׁיְהֶיָּה לִי בֵן, אִם נוֹלֵד לוֹ בֵּן
- 20 זָכָר - הרי זה נזיר; אָבָל אִם נוֹלֵדָה לוֹ בַּת או טְמֵטוּם⁷⁰

פרק שני

- 21 או אֲנִדְרוּגִינוּס⁷¹ - אֵין זֶה נָזִיר⁷². אָמַר: הָרִינִי נָזִיר
- 22 כְּשִׁיְהֶיָּה לִי וְלָד, אֲפֹלוֹ נוֹלֵד לוֹ בַּת או טְמֵטוּם
- 23 וְאֲנִדְרוּגִינוּס - הָרִי זֶה נָזִיר⁷³. הַפִּילָה אֶשְׁתּוּ - אֵינוֹ נָזִיר⁷⁴.
- 24 חֲזָרָה וְנִתְעַבְרָה וְלָלָה - הָרִי זֶה נָזִיר⁷⁵.
- 25
- 26 א. הַנּוֹדֵר בְּנָזִיר בְּשׁוּגָג אוּ בְּאִנּוּס אוּ שֶׁנָּדַר לְזָרָו חֲבֵרוֹ
- 27 או דֶּרֶךְ חֲבָאִי - הָרִי זֶה פְטוּר, בִּשְׁאָר נִדְרִים. וְיָמִי שֶׁנָּדַר
- 28 בְּנָזִיר וְנָחַם עַל נִדְרוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁאָל לְחֹכֶם וּמִתִּיר לוֹ
- 29 נִזְרֹתוֹ, כְּדֶרֶךְ שְׁמַתִּירִין שֶׁאֵר הַנִּדְרִים.
- 30 ב. מִי שֶׁנָּדַר בְּנָזִיר, וְהָלַךְ לְהִבְיָא קְרַבְנֹתָיו שֶׁנָּזַר עַל
- 31 דַּעַת שִׁיבִיאָם בְּמִלֵּאת יָמֵי נִדְרוֹ, מִצָּאֵן שֶׁנִּגְנְבוּ אוּ נִגְנְבָה
- 32 בְּהִמָּה מִקֵּהן אִם עַד שְׁלֹא נִגְנְבָה בְּהִמָּה נִזְרָה - הָרִי זֶה
- 33 נָזִיר; וְאִם אַחֵר שֶׁנִּגְנְבָה אוּ שֶׁאֲבָדָה אוּ שֶׁמֶתָה נִזְרָה -
- 34 אֵינוֹ נָזִיר, שֶׁזֶּה נִזְרָה בְּטַעוּת.
- 35 ג. הַמִּתְפִּיס בְּנִזְרֹת - הָרִי זֶה נָזִיר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי בְּדִין
- 36 כָּל הַמִּתְפִּיס בְּנִדְרָה.
- 37 ד. הִיָּה נָזִיר עוֹבֵר לִפְנֵי וְאָמַר: הָרִינִי כְּזֶה - הָרִי זֶה
- 38 נָזִיר. נָדַר חֲבֵרוֹ בְּנָזִיר, וְאָמַר הוּא: פִּי כָפִיו מִיַּיִן, אוּ
- 39 שֶׁאָמַר: שְׁעָרִי כְּשֶׁעָרָו מִלְּהַגְזוֹ - הָרִי זֶה נָזִיר. וְכֵן אִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ואינו יודע מה עושה... הרי הוא כשוטה או כקטן פחות מכן שש" (55) וקיבל עליו רק חלק מן הנזירות. (56) כשאמר הריני נזיר, נאסר בכולם, וכשהוא מטיל תנאי בדיני נזירותו, הרי זה מתנגד לדיני התורה, ואין בדבריו כלום (נזיא יא. ובתוספות שם). (57) שכל תנאי המועיל לבטל את המעשה, אנו למדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט-ל), ושם לא היה התנאי נגד הכתוב בתורה (תוספות כתובות נו. דיבור-המתחיל הרי זו). והשווה הל' אישות פ"ו, ה"ט-י. (58) משנה נזיר יא. (59) לעיל ה"ט. (60) והראב"ד מעיר, שאם יבוא לפני חכם להשאל על נזירותו דרך חרטה זו, אין פתח (=חרטה) לנזרו גדול מזה, והרי זה מותר, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. ומה שאמרו במשנה: "הרי זה אסור" לא נתכוונו אלא כשהוא חושב להתיר לעצמו בלא שאלת חכם. ויתכן שגם רבינו יודה בזה (רדב"ז, ובמעשה רוקח). (61) בדפוס רומי, ובכ"י תימן: בדעתי. (62) בדפ' ויניציאה, תיבה זו איננה. (63) ששונה יין לרפואתו. (64) וצריך להטמאות להם ולטפל בהם בשכרי, מחמת דוחקי, ולכך לא היה בדעתי לאסור עלי, שאין קוברים באותו מקום אלא הוא. (65) ומותר בכל (שם). (66) שהיה סבור. שהחכמים יתירו לשותות או להטמא. נדרי שגגות - כגון שאמר: ככר זה אסור עלי כקרבן אם אכלתי היום, ושכח שאכל היום, ראה לעיל הל' שבועות פ"ג, ה"ו, ובתוספות נזיר יא: דיבור-המתחיל נדרי שגגות. (67) לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"א. הראב"ד מעיר, שבגמרא שם (נזיר יא:) אמרו, שהם "נדרי אונסים", אלא שרבינו מפרש כרש"י שם, בלשון השני, שלמעשה הרי זה נדר בשגגה, וקראוהו "אונס" מפני שלבו אנסו (= הטעו), שסבר שיתירו לו חכמים לשותות, וכן אמרו (שבועות כו.) "לבך אנסך". והכוונה, שהיה שוגג בדבר (כסף-משנה). ויש לציין שבפירוש המשנה (שם) כתב רבינו: "מפני שהוא נדרי אונסין בלא ספק". (68) נזיר כא: (69) שם, "זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה נזיר" ורבינו שינה וכתב: "שם יבטל מן החי ימות", בהתאם לשיטתו בהל' שחיטה פ"ח, ה"ט, שהכבד אם הוא חסר מתחילת בריאתו - הבהמה כשרה, אבל אם ניטל מהבהמה הרי היא טריפה (שם כא). ולפיכך דקדק לכתוב: "שם ינטל מן החי ימות" לכלול את הכבד, שחסרונו - כשר, ונטילתו - טריפה (אור שמח). והשווה לקמן הל' ערכין פ"ב, ה"א. (70) "שאיין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום". (71) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (הל' אישות פ"ב, הכ"ד, כה), ושניהם יש להם דין ספק זכר ספק נקבה, כמבואר שם. (72) משנה נזיר יב: שבלשון בני אדם אינו נקרא בן אלא זכר, ולא בת וכל אלו (רע"ב שם). (73) שם, שגם הטומטום נקרא ולד. ואין אומרים, לולד חשוב נתכוון (גמרא שם יג.). (74) שמא לא היה ולד של קיימא, ולא נולד לתשעה חדשים גמורים, ואין זה ולד. וספק נזירות להקל (רש"י שם). (75) שם במשנה "חזרה וילדה, הרי זה נזיר". ופירשו התוספות, ילדה מהריון אחר. וכתב הרדב"ז: ואין צורך לומר אם חזרה וילדה מאותו הריון, שהרי זה נזיר, ומעשים בכל יום שאשה מפילה, ויולדת ולד של קיימא מאותו הריון, שטיפה אחת היא ונחלקת לשתיים, וכמבואר בתוספות שם דיבור-המתחיל והפילה אשתו. (1) קבלת נזירות באונס או בשוגג, דין המתפס בנזירות, ספיקות שונים בקבלת נזירות, שהולכים בהם להקל, שהאיש מדיר את בנו הקטן בנזירות ולא האשה, דיני נשים ועבדים בנזירות, הפרתן וכפיית העבדים בביטול נזירותם, נזירות שלא בפני הבית ובחוץ-לארץ.

47 כְּאֲנָשִׁים וְלֹא כְּנָשִׁים; וְהַהוּגוֹ - נִהְיָה עָלָיו, כְּאֲנָשִׁים
48 וְכְנָשִׁים. וְיֵשׁ בּוֹ דִּינִים אַחֲרִים, וְכָל אֶחָד יִכְתֹּב בְּמִקוּמוֹ.
49 יב. וְכֵן אִם רָאוּ אֲנָשִׁים בָּאִים כְּנֹגְדִם, מִהֶם פְּקָחִים
50 וּמִהֶם סוּמִים, וְאָמַר אֶחָד: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵלוֹ פְּקָחִין,
51 וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵין אֵלוֹ פְּקָחִין, וְאָמַר אַחֵר:
52 הֲרִי אֲנִי נֹזֵר שְׂאֵלוֹ סוּמִין, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵין
53 אֵלוֹ סוּמִין, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵלוֹ פְּקָחִין וְסוּמִין,
54 וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵין אֵלוֹ לֹא פְּקָחִין וְלֹא סוּמִין
55 - הֲרִי כֻּלָּם נֹזִירִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
56 יג. קִטְּן שֶׁהִגִּיעַ לְעֹנֶת נְדָרִים וְנָדַר בְּנֹזֵר - הֲרִי זֶה נֹזֵר
57 וּמִבֵּיא קְרִבּוּתָיו, וְאֵף עַל פִּי שְׂעִדִּין לֹא הִבִּיא שְׁתֵּי
58 שְׂעִדוֹת, כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. וְהָאִישׁ מְדִיר אֶת בְּנוֹ קִטְּן
59 בְּנֹזֵר, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּא לְעֹנֶת נְדָרִים, וְאֵין הָאִשָּׁה
60 מְדִירָה אֶת בְּנָהּ בְּנֹזֵר. וְדָבָר זֶה הִלָּכָה מִפִּי הַשֶּׁפְּלָה הוּא,
61 וְאֵינוֹ נוֹהֵג בְּשָׂאֵר נְדָרִים.
62 יד. פִּיצֵד? הָאֵב שְׂאֵמֶר לְכֹנֹ הַקִּטְּן: הֲרִי אַתָּה נֹזֵר, אוֹ
63 שְׂאֵמֶר: בְּנִי פְלוֹנִי נֹזֵר, אוֹ הֲרִי זֶה נֹזֵר, וְשִׁתַּק הֵבֵן -
64 הֲרִי זֶה נֹזֵר. וְחֵיב הָאֵב לְנוֹהֵג בּוֹ כָּל דְּקֻדּוּקֵי נֹזִירוּת,
65 וְאִם נִטְמָא - מִבֵּיא קְרִבּוֹן טְמֵאָה, וּכְשִׁישְׁלִים נֹזִירוּתוֹ
66 מִבֵּיא קְרִבּוֹן טְהוֹרָה, כְּשֶׁאֵר הַנְּזִירִים הַגְּדוּלִּים.
67 טו. לֹא רָצָה הֵבֵן וּמִתָּה בְּדָבָר זֶה אוֹ שִׁמְחוֹ קְרוּבִיו, אוֹ
68 שְׁגָלַח שְׂעִרוֹ אוֹ שְׁגָלַחוּהוּ קְרוּבִיו, שְׁהֵרִי נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה
69 שְׁגָלָה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא רָצָה הוּא אוֹ קְרוּבִיו בְּנֹזִירוּת זוֹ - הֲרִי
70 זֶה אֵינוֹ נֹזֵר. וְעַד מַתִּי יֵשׁ לוֹ לְהַדִּירוֹ? עַד שְׁיִגְדִּיל
71 וְיַעֲשֶׂה אִישׁ.
72 טז. הַעֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת - אֵין לָהֶן נֹזִירוּת;
73 שְׂנֵאָמֶר: דָּבָר אֵל בְּנִי יִשְׂרָאֵל.
74 יז. נָשִׁים וְעֹבְדִים - יֵשׁ לָהֶן נֹזִירוּת. וְהָאֵב אוֹ הַפֶּעַל
75 מִפֶּר נֹזִירוּת הָאִשָּׁה, אִם רָצָה, כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים. אָבֵל
76 הָעֶבֶד - יֵשׁ לְרַבּוֹ לִכְפֹּת אוֹתוֹ לְשִׁתּוֹת וּלְהַטְמֵא לְמַתִּים.
77 וְאִם לֹא כָּפָה אוֹתוֹ - נוֹהֵג נֹזִירוּת.
78 יח. נָדַר הָעֶבֶד שְׂאֵר נְדָרִים שִׁישׁ בָּהֶן עֲנוּי נָפֶשׁ אוֹ
79 שְׁמַעֲכֵבִין אֶת הַמְּלָאכָה, אוֹ שֶׁהִעֲרִיף - אֵין רַבּוֹ צְרִיף
80 לְכַפּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאֵין נִפְשׁוֹ קְנוּיָה לוֹ וְלֹא יַחֲוֹל עָלָיו נָדַר.
81 לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה? לְאוֹסֵר פְּרוֹת אַחֲרִים עֲלֵיהֶם. אָבֵל
82 אִם אֵין שֵׁם עֲנוּי וְלֹא דָבָר שְׁמַעֲכֵב מְלָאכָה - אֵינוֹ יָכוֹל
83 לְכַפּוֹ. נָדַר עֲבָדוֹ בְּנֹזִירוּת, וְאָמַר לוֹ: מוֹפֵר לָךְ - יָצָא
84 לְחֵירוֹת, וְחֵיב לְהַשְׁלִים נֹזִירוּתוֹ; שֶׁהָעֶבֶד כּוֹפִין אוֹתוֹ
85 וְאֵין מְפָרִין לוֹ, וְאִם הִפֵּר - יָצָא לְחֵירוֹת.
86 יט. עֶבֶד שֶׁנָּדַר בְּנֹזִירוּת וַיִּכְרַח אוֹ שֶׁהִלָּךְ מִרְבּוֹ - הֲרִי
87 זֶה אִסּוּר לְשִׁתּוֹת יֵין, כְּדִי שִׁיַּצְטַעַר וַיִּחְזוֹר לְרִשּׁוֹת רַבּוֹ.
88 נָזַר וְהַשְׁלִים נֹזִירוּתוֹ וּגְלַח, וְלֹא יָדָעוּ רַבּוֹ, וְאִתָּר כֶּף יָצָא
89 לְחֵירוֹת - הֲרִי זֶה יָצָא יָדִי נָדַר; אָבֵל אִם נָדַר וְלֹא גִלַּח
90 וְיָצָא לְחֵירוֹת - לֹא יָצָא יָדִי נָדַר. נִטְמָא וְאַחֵר כֶּף יָצָא
91 לְחֵירוֹת - מוֹנֶה מַעֲשֶׂה שְׂנֵטְמָא.
92 כ. נֹזִירוּת נוֹהֶגֶת בְּפָנֵי הַבֵּית וּשְׁלֹא בְּפָנֵי הַבֵּית. לְפִיכָךְ,

1 שָׁמַע וְאָמַר 'וְאֲנִי' בְּתוֹךְ כְּדִי דְבוּר, וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי בְּתוֹךְ
2 כְּדִי דְבוּר] שֶׁל שְׁנֵי וְאָמַר 'וְאֲנִי', וְאִפְּלוּ הֵן מֵאָה - כָּלָן
3 נֹזִירִין.
4 ה. הָאֹמֶר נָד: הֲרִינִי נֹזֵר כְּשִׁיחִיָּה לִי בֵּן, וַיִּכְבְּרוּ אָמַר
5 'וְאֲנִי' - הֲרִי חִבְרוּ נֹזֵר מִיָּד.
6 ו. הָאֹמֶר לְחִבְרוּ: הֲרִינִי נֹזֵר כְּשִׁיחִיָּה לָךְ בֵּן, וְשָׁמַע
7 חִבְרוּ וְאָמַר 'וְאֲנִי' - אֵין זֶה נֹזֵר; שֶׁלֹּא נִתְפַּנֵּן זֶה
8 הָאֲחֵרוֹן אֲלֵא לֹאמַר: שְׂאֵנִי אוֹהֵב שִׁיחִיָּה לָךְ בֵּן כְּמוֹ זֶה,
9 שְׁהֵרִי הוּא בּוֹשׁ מִמֶּנּוּ.
10 ז. הָאֹמֶר: הֲרִינִי נֹזֵר כְּשִׁיחִיָּה לְפְלוֹנִי בֵּן, וְשָׁמַע חִבְרוּ
11 וְאָמַר 'וְאֲנִי' - הֲרִי זֶה סָפֵק: שְׂמָא לֹא נִתְפַּנֵּן אֲלֵא לְהִיּוֹת
12 נֹזֵר כְּמוֹתוֹ, אוֹ לֹאמַר שְׂאֵנִי אוֹהֵב אוֹתוֹ כְּמוֹתָךְ. וְסָפֵק
13 נֹזִירוּת - לְהִקָּל.
14 ח. שְׁנַיִם שְׁהִיו מְהֻלָּכִים בְּדָרֶךְ וְרָאוּ אֶחָד בָּא כְּנֹגְדָן,
15 וְאָמַר אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם: זֶה הִהוּלָךְ כְּנֹגְדָנוּ שְׁמַעוֹן הוּא,
16 וְאָמַר חִבְרוּ: רְאוּבֵן הוּא, וְאָמַר זֶה: הֲרִינִי נֹזֵר אִם יִהְיֶה
17 רְאוּבֵן, וְאָמַר הָאֲחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר אִם יִהְיֶה שְׁמַעוֹן, הִגִּיעַ
18 אֲלֵיהֶם וַיִּהְיֶה הוּא רְאוּבֵן - הֲרִי זֶה נֹזֵר, וְאִם יִהְיֶה שְׁמַעוֹן
19 - הֲרִי חִבְרוּ נֹזֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּדְרוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. לֹא
20 הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אֲלֵא חֲזוֹר לְאַחֲרֵיוֹ וְנַעֲלַם מַעֲיָנֵיהֶם, וְלֹא
21 יָדָעוּ מִי הוּא - אֵין אֶחָד מֵהֶן נֹזֵר.
22 ט. וְכֵן הָאֹמֶר: הֲרִינִי נֹזֵר אִם יִהְיֶה בְּכָרִי זֶה מֵאָה כּוֹר,
23 וְהִלָּךְ לְמִדְּרוֹ וּמִצָּאוֹ שְׁנֹגֵב אוֹ שְׂאֵבֵד - אֵינוֹ נֹזֵר. וְכֵן
24 כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. שְׁסָפֵק נֹזִירוּת - לְהִקָּל.
25 י. הִיו מְהֻלָּכִין בְּדָרֶךְ וְרָאוּ אֶת הַכּוֹי מִרְחוּק, וְאָמַר אֶחָד
26 מֵהֶם: הֲרִינִי נֹזֵר שְׁנֵה חֵיה, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׁנֵה
27 בְּהֵמָה, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵין זֶה חֵיה, וְאָמַר
28 אַחֵר: הֲרִינִי נֹזֵר שְׂאֵין זֶה בְּהֵמָה, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי
29 נֹזֵר שְׂאֵין זֶה לֹא חֵיה וְלֹא בְּהֵמָה, וְאָמַר אַחֵר: הֲרִינִי
30 נֹזֵר שְׁנֵה בְּהֵמָה וְחֵיה - הֲרִי כֻּלָּם נֹזִירִים; מִפְּנֵי שֶׁהַכּוֹי
31 יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁנֵה בָּהֶן לְחֵיה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁנֵה בָּהֶן
32 לְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁנֵה לְחֵיה וְלְבְּהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ
33 דְּרָכִים שְׂאֵינוֹ שְׁנֵה לֹא לְבְּהֵמָה וְלֹא לְחֵיה. וְהוּא הַדִּין
34 אִם רָאוּ אֲנִדְרוּגִינוֹס וְנִתְלַקּוּ בּוֹ אִם הוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה,
35 וְנָדְרוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּדְרוּ אֵלוֹ בְּכּוֹי - הֲרִי כֻּלָּם נֹזִירִים;
36 שֶׁהָאֲנִדְרוּגִינוֹס יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁנֵה בָּהֶן לְאִישׁ, וְדְרָכִים
37 שְׁנֵה בָּהֶן לְאִשָּׁה, וְדְרָכִים שְׂאֵינוֹ שְׁנֵה בָּהֶן לֹא לְאִישׁ
38 וְלֹא לְאִשָּׁה, וְדְרָכִים שֶׁהֵן שְׁוִין לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה.
39 יא. וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלוֹ - בַּעֲנִיגֵי הַמַּצּוֹת, לֹא בְּטַבְּעוֹ
40 וְתוֹלְדָתוֹ. וְכֵן דְּרָכֵי הַכּוֹי - בַּעֲנִיגֵי הַמַּצּוֹת, לֹא בְּטַבְּעוֹ
41 וְתוֹלְדָתוֹ. בִּיצֵד? דְּמֹ טַעוֹן פְּסוּי, בְּחֵיה; וְתִלְבּוֹ אִסּוּר,
42 בְּבְהֵמָה; וַיִּהְיֶה הוּא כְּלָאִים עִם הַבְּהֵמָה וְכֵן עִם הַחֵיה,
43 כְּאֵלוֹ אֵינוֹ חֵיה וְלֹא בְּהֵמָה; וְטַעוֹן שְׁחִיטָה, בְּבְהֵמָה
44 וְחֵיה. וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים אַחֲרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר
45 בְּמִקוּמוֹ. וְכֵן אֲנִדְרוּגִינוֹס: מִטְמָא בְּלִבָּן, כְּאֲנָשִׁים;
46 וּמִטְמָא בְּאֲדָם, כְּנָשִׁים; וְאֵינוֹ נִמְכָּר בְּעֶבֶד עֲבָרִי, לֹא

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קיג

מתוך מהדורת וגשל

ד. האומר: הריני נזיר שעה אחת - הרי זה נזיר שלשים יום³. אומר: הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת - הרי זה נזיר אחד ושלשים יום; שאין נזירין שעות⁴.
ה. האומר: הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אם לא החזיק בדרך⁵ - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפסן זה אלא לנזירות גדולה, והרי לא פירש זמן⁶. ואם החזיק בדרך⁷: אם היה מהלך פחות משלשים יום - הרי זה נזיר שלשים יום⁸; ואם היה יותר משלשים יום - הרי זה נזיר נזירות אחת כמנן הקמים⁹.
ו. מי שאמר: הריני נזיר שתי נזירות או שלש או ארבע - הרי זה נזיר כמנן שאמר, כל נזירות מהן שלשים יום. ובסוף כל שלשים ושלשים¹⁰ מגלח ומביא קרבנותיו ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: הריני נזיר מאה אלה נזירות, שאי אפשר שיחיה כזמן הזה - הרי זה מונה אחת אחר אחת עד שיממות¹¹ או עד שישלם מנן נזירותיו¹².
ז. האומר: הריני נזיר כמנן ימות השנה - מונה נזירותיו כמנן ימות השנה¹³. אם פירש שנות החמה - מונה שלש מאות וששים וחמש נזירות, כל אחת מהן שלשים יום¹⁴; ואם פירש שנת הלבנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי בארנו, שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ורב שני החמה שלש מאות וחמשה וששים יום מונין לה¹⁵, ורב שני הלבנה שלש מאות וארבעה וחמשים יום מונין לה¹⁶, ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת הלבנה¹⁷.
ח. האומר: הריני נזיר אחת ומחצה - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁸. אומר: הריני נזיר ויום אחד, או שאמר: הריני

מי שנדר כנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית כדי שיביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו.
כא. אין הנזירות נוהגות אלא בארץ ישראל. ומי שנזר בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנן הקמים שנזר. לפיכך, מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות עד שיממות או עד שיבנה המקדש ויביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו.
כב. וכל זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו, ואף על פי שאין ימים אלו עולין לו. ואם עבר ושתה או גלח או נגע במת וכיוצא בנגיעה - לוקה.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ה

פרק שלישי

א. סתם נזירות - שלשים יום. כיצד? מי שאמר: הריני נזיר - אין פחות משלשים יום. ואפלו אמר: הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה - הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פירש זמן.
ב. פירש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: הריני נזיר יום אחד, או עשרה ימים, או עשרים יום - הרי זה נזיר שלשים יום; שאין נזירות פחותה משלשים יום. ודבר זה הלכה מפי הקבלה².
ג. פירש זמן יותר משלשים יום, כגון שאמר: אחד ושלשים או ארבעים או מאה יום, או מאה שנה - הרי זה נזיר כמנן שפירש, לא פחות ולא יותר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) זמן סתם נזירות, ודין האומר: הריני נזיר כמנן ימות השנה, ההבדלים בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב, נזירות שמשון ונזירות שמואל הרמתי, המקבל נזירות כשער ראשו או כעפר הארץ. (2) "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז והוא מה שאמרו (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". אמנם בנזיר ה, אמרו: "קדוש יהיה - יהיה בגימטריה שלושים". אבל רבינו בפירושו למשנה שם כותב, שהיה להם דבר זה בקבלה, אלא, שסמכו על הפסוק דרך סימן בלבד, "כי אין לנו לסמוך על גימטריא". וראה בנזיר ו: שדרשו: "קדוש יהיה גדל פרע - אין גדול פרע פחות משלושים יום". שדרך בני אדם לגדל שער שלושים יום ועד אז אין בו כובד. (3) כיוון שאין נודרים שעות, שנאמר "ימי נזרו" - מלמד שאין נזירות לשעות, ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נתכוון לנזירות שלימה. (4) והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר אחד ושלשים יום. (5) שלא יצא ללכת לשם. (6) והרי זה כאילו אמר ארוכה לי נזירות זו כמכאן ועד מקום פלוני. (7) שהתחיל ללכת בדרך המוליכה למקום פלוני. (8) שאין נזירות פחותה משלושים יום. (9) שמכאן ועד אותו מקום. ופירושה בגמרא שם ז. "כשהחזיק בדרך". שהדעת מוכיחה, שנתכוון להיות נזיר כל זמן שיהיה בדרך. והתוספות שם פירשו: שבוודאי מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להינצל מסכנת הדרך למספר מהלך ימים עד מקום פלוני. (10) ביום שלושים ואחד. (11) ומגלח בכל שלושים יום כנ"ל. (12) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף כל שלושים ומביא קרבנותיו. (13) נזירות של שלושים יום כנגד כל יום מימי השנה. (14) נמצא שהוא נוהג נזירות שלושים שנה. (15) ובהלכות קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביע היום". (16) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמישים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'. (17) ולפיכך אם נדר כמניין ימות השנה סתם הרי זה מונה נזירותו כמניין ימי שנת הלבנה. (18) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת. וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נזיר שתי נזירות.

קיד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 נזיר וְשָׁעָה אַחַת - הָרִי זֶה נֹזֵר שְׁתֵּי נְזִירוֹת¹⁹. אָמַר:
- 2 הָרִינִי נֹזֵר וְאֶחַת - הָרִי זֶה נֹזֵר שְׁתֵּים²⁰. הָרִינִי נֹזֵר
- 3 וְאֶחַת וְעוֹד - הָרִי זֶה נֹזֵר שְׁלֹשׁ נְזִירוֹת. הָרִינִי נֹזֵר וְאֶחַת
- 4 וְעוֹד וְשׁוּב - הָרִי זֶה נֹזֵר אַרְבַּע נְזִירוֹת. הָרִינִי נֹזֵר
- 5 שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה נֹזֵר נְזִירוֹת אַחַת שָׁל
- 6 שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד יוֹם²¹.
- 7 ט. מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כַּתִּיבֵי עֲדִים מְעִידִין אוֹתוֹ, אֵלּוּ מְעִידִין
- 8 שְׁנֹזֵר שְׁתֵּים, וְאֵלּוּ מְעִידִין שְׁנֹזֵר חֲמֵשׁ²² - הָרִי זֶה נֹזֵר
- 9 שְׁתֵּים; שֶׁבְּכָלֵל חֲמֵשׁ שְׁתֵּים, וְהָרִי כָּלֵן מְעִידִים
- 10 בְּשְׁתֵּים²⁴.
- 11 י. מִי שֶׁנֹּזֵר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, בֵּין שְׁנֹדֵר שְׁתֵּיהֶן כַּבֵּת אַחַת²⁵
- 12 בֵּין שְׁנֹדֵר זֶה אַחֵר זֶה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הָרִינִי נֹזֵר יוֹם, הָרִינִי
- 13 נֹזֵר יוֹם, וּמִנָּה אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהַפְּרִישׁ קֶרֶבֶן²⁶, וְאֶחָד כֶּף
- 14 נִשְׁאָל²⁷ עַל הָרִאשׁוֹנָה וְהַתִּיר נִדְרוֹ - עֲלֵתָה לוֹ רִאשׁוֹנָה
- 15 בְּשִׁנְיָה²⁸, וּמִבִּיא זֶה הַקֶּרֶבֶן וְנִפְטָר. וְאִפְּלוּ הִבִּיא
- 16 כִּפְרָתוֹ²⁹, וְאִפְּלוּ גִלַח שְׁעָרוֹ³⁰, וְאֶחָד כֶּף נִשְׁאָל עָלֶיהָ -
- 17 עֲלֵתָה לוֹ רִאשׁוֹנָה בְּשִׁנְיָה. שֶׁהָרִי אֵין הַשְּׁנִיָּה חֵלָה אֲלָא
- 18 לְאַחֵר הָרִאשׁוֹנָה³¹, וְהָרִאשׁוֹנָה בֵּין שֶׁהַתִּירָה כְּאֵלּוּ אֵינָה
- 19 מְעַקְרָה³².
- 19 יא. מִי שֶׁאָמַר: הָרִינִי נֹזֵר לְעוֹלָם, אוֹ הָרִינִי נֹזֵר כָּל
- 20 יָמֵי חַיֵּי - הָרִי זֶה נֹזֵר לְעוֹלָם. וְאִם אָמַר: הָרִינִי נֹזֵר
- 21 אֶלְפֵי שָׁנָה - הָרִי זֶה נֹזֵר לְזֶמֶן קָצוֹב, וְאָף עַל פִּי שְׂאִי
- 22 אֶפְשָׁר שְׂיַחֲזֶה הָאָדָם אֶלְפֵי שָׁנָה.
- 23 יב. וַיֵּמָּה בֵּין נֹזֵר עוֹלָם לְנֹזֵר לְזֶמֶן קָצוֹב? שֶׁהַנֹּזֵר לְזֶמֶן
- 24 - אֲסוּר לְגַלַּח עַד סוֹף יָמֵי נִדְרוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל יָמֵי נְדָר
- 25 נִדְרוֹ תַּעֲרֹ לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִם. וְנֹזֵר
- 26 עוֹלָם, אִם הִכְבִּיד שְׁעָרוֹ - מִקְלָב³³ בַּתַּעַר מְשֻׁנִּים עֶשֶׂר
- 27 חֹדֶשׁ עַד שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וּמִבִּיא קֶרֶבֶן שְׁלֹשׁ בְּהֻמוֹת³⁴
- 28 כְּשִׁינְיָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּהְיֶה³⁵ מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים אֲשֶׁר יִגְלַח,
- 29 כִּי כָבֵד עָלָיו וְגִלַּח³⁶. וְאִבְשָׁלוּם נֹזֵר עוֹלָם הִיָּה³⁷. וְדָבָר
- 30 זֶה³⁸ הַלֵּכָה הִיא מִפִּי הַקְּבִלָּה³⁹. וְנֹזֵר עוֹלָם שֶׁנִּטְמָא -
- 31 הָרִי זֶה מִבִּיא קֶרֶבֶן טְמֵאָה וּמִגִּלַּח תְּגַלַּחַת טְמֵאָה, כְּמוֹ
- 32 נֹזֵר לְזֶמֶן קָצוֹב⁴⁰.
- 33 יג. שֶׁמִּשְׁוֹן⁴¹ לֹא הִיָּה נֹזֵר גָּמוּר, שֶׁהָרִי לֹא נִדָּר בְּנִזְרוּת⁴²,
- 34 אֲלָא הַמִּלְאָף הַפְּרִישׁוֹ מִן הַטְּמֵאָה⁴³. וְכִיצַד הִיָּה דִּינוֹ?
- 35 הִיָּה אֲסוּר בֵּינָן וְאֲסוּר בַּתְּגַלַּחַת, וַיִּמָּתֵר לְהַטְמֵא לְמַתִּים.
- 36 וְדָבָר זֶה הַלֵּכָה מִפִּי הַקְּבִלָּה⁴⁴.
- 37 יד. לְפִיכָף, מִי שֶׁאָמַר: הָרִינִי נֹזֵר כְּשִׁמְשׁוֹן - הָרִי זֶה
- 38

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

19 שהאומר: הריני נזיר שעה אחת, הרי זה נזיר שלושים יום. 20 כשאמר: ואחת, נתכוון להוסיף נזירות שנייה. 21 כאן הפסיק בתיבת: "שלושים" בין הריני נזיר לתיבת: ויום אחד, נמצא שלא נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלושים ואחד יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלושים ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד - נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדור שתיים, ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלושים ואחד יום" וכן נראה גם מדברי ה"סוף משנה", אלא שבכל הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים יום ויום אחד", ולפיכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב, ולפיכך פסק רבינו כמותה. 22 וזוגות. 23 והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני יודע. 24 כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל, על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד אומר חמש, שביט שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתיים". וב"לחם משנה" תמה למה לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד מנה הלווה והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל מאתיים מנה". 25 שאמר: הרי עלי שתי נזירות. 26 לתגלחתו. 27 לחכם, שיתיר לו את נדר נזירותו. 28 המניין שמנה לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור עוד נזירות שנייה. 29 הקריב קרבנותיו. 30 על הראשונה. 31 כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה. 32 שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ונמצא המניין למפרע של שנייה". 33 ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי נתלה בשערו. ומעשה תלייתו סמוך לגילוחו היה. 34 לעולה ולחטאת ולשלמים, כדין תגלחת הטהרה. 35 צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד התימנים. 36 לסוף שנים עשר חודש. 37 שקיבל עליו להיות נזיר כל ימי חייו. 38 שאבשלום היה נזיר. 39 למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו וגילחו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות אחרות גידל שערו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו. 40 כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ואם נטמא מביא קרבן טומאה". וסובר רבינו ש"הכביד שערו" - הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר לזמן קצוב אינו מגלח כלל, שהרי נזיר נזירות ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה, ואינו מגלח כלל, אלא אם נטמא, כשאר נזירים. 41 בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער". 42 הוא עצמו לא נדר וגם אביו מנוח לא הדירו. 43 באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". 44 למשה מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו, ששמשון הרג את הפלשתים וגם נגע בהם במוותם ונטמא בהם, וזה על פי הקבלה. כמבואר שם.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קטו

מתוך מהדורת וגשל

נדרתי⁵⁸ - רואים את הקפה כאלו היא מלאה חרדל⁵⁹,
ויהיה נזיר כל ימיו⁶⁰. ויש לו לגלח משנים עשר חדש
לשנים עשר חדש, ויביא קרבנותיו, כשאר נזירי עולם⁶¹.
יח. האומר: הריני נזיר כשער ראשי, או כשער הארץ,
או כחול הים - הרי זה כמי שאמר: הרי נזירות עלי
כמנן שער ראשי, או כמנן עפר הארץ, או כמנן חול
הים⁶². לפיכך⁶³ יגלח כל שלשים יום, ויתחיל למנות
נזירות שניה שלשים יום ויגלח, וכן עד שימות⁶⁴. ובכל
תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מטמא למתים⁶⁵.
ואם שתה או נטמא, אפלו ביום התגלחת - הרי זה
לוקה⁶⁶.
יט. האומר: הריני נזיר אם אכל כפר זו, הריני נזיר אם
אכלנה, הריני נזיר אם אכלנה, ואכלה - הרי זה חייב
בנזירות כמנן שאמר⁶⁷. ומונה אחת אחר אחת, כל
אחת מהן שלשים, ומגלח בסוף כל שלשים ומביא
קרבנו.
פרק רביעי
א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת טהרה²

1 נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם, ואינו מגלח כל שנים
2 עשר חדש כשאר נזירי עולם⁴⁵, ומתיר להטמא למתים⁴⁶.
3 ואם אמר: לא נתפונתי אלא לאיש אחר ששמו
4 שמשון⁴⁷ - אינו נזיר. ומי שגדר נזיר כשמשון - אינו
5 יכול להשאלו⁴⁸ על נדרו; שנזירות שמשון לעולם
6 היתה⁴⁹.
7 טו. האומר: הריני כשמשון כבן מנח⁵⁰, כבעל דלילה,
8 כמי שעקר דלתות עזה, כמי שנקרו פלשתים את עיניו
9 - הרי זה נזיר כנזירות שמשון, ואף על פי שאפשר
10 שנעשו מעשים אלו לאיש אחר⁵¹.
11 טז. שמואל הרמתי⁵² נזיר עולם היה⁵³. לפיכך, האומר:
12 הריני כשמואל הרמתי, כבן חנה, כבן אלקנה, כמי
13 ששפס⁵⁴ את אגג בגלגל, וכיצא באלו - הרי זה נזיר
14 עולם⁵⁵. ואין אומרים: שמה לאיש אחר שפעשו כאלה
15 נתפנו.
16 יז. האומר: הריני נזיר מלא הבית או מלא הקפה⁵⁶ -
17 בודקין אותו. אם אמר: לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל
18 ימי, ולא נתפונתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרבה
19 - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד⁵⁷; ואם אמר: סתם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(45) שלא מצינו בשמשון שיגלח שערו בכל שנים עשר חודש כאבשלום, אלא מצינו שאמר "מורה לא עלה על ראשי כי נזיר אלקים אני מבטן אמי אם גילחתי וסר ממני כוחי". (46) כשמשון. ואף על פי שאין מתפיסים אלא בדבר הנדור ולא בדבר האסור, ואיך אפשר להתפיס נזירות בשמשון שלא היה נדור, אלא נאסר ביין ובתגלחת על פי המלאך? כבר השיב ר"י בן לב, שבנזיר נאמר: נזיר להזיר לה', לרבות נזיר שמשון, שאף על פי שהוא נזיר על פי ה' מתפיסים בו. (47) והוא לא היה נזיר כלל. (48) לחכם להתירו. (49) ולא הייתה ניתרת בשאלה, שעל ידי מלאך נזיר, ואין שאלה "לציווי שלמעלה". (50) ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון בן מנח, אבל אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלשמשון אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא כנוסח שלפנינו, שאפילו לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי זה נזיר, וכן בכולם. שכל אחד מחמשת השמות האלה מספיק להתפיס בו נזירות, ולפיכך משמיעתנו המשנה את כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנח נתכוון לאיש אחר ששמו כך. (51) אין אומרים, שמה נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירוש: לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר. (52) בן אלקנה וחנה. (53) שהדירתו אמו בנזירות (=בהסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו", ונאמר בשמשון: "ומורה לא יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף "מורה" האמורה בשמואל - נזיר. (54) ביקע. (55) מיקל שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים. (56) סל. (57) שכל שלא פירש זמן הרי הוא בכלל סתם נזיר, שאינו נזיר אלא שלשים יום. ומה שאמר: נתכוונתי להאריך זמן הנזירות, לא נתכוון אלא לומר, ארוכה עלי נזירות זו כמלוא הבית. (58) ולא היה בליבי אלא כפי שיפרשו החכמים את לשון נדרי. (59) גרעיני זרע חרדל, שהם קטנים מאוד. (60) נזירות אחת ארוכה עד סוף ימיו. (61) ואין אומרים, שמה לקופה מליאה קישואים נתכוון ויהיה נזיר כמניין הקישואים שסל זה ראוי להכיל ולא יותר. מאחר שנודר זה ירד לתורת נזירות, לקבל עליו נזירות ארוכה, והדבר ספק לאיזה מין מילוי הקופה נתכוון, על כורחו לא יוכל להביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו למניין הקישואים. כי שמה לחרדל נתכוון, נמצא שעדיין לא מלאו ימי נזרו ואסור לו להביא חולין לעזרה. ולפיכך לעולם לא יעלה זה מקבלת נזירותו. (62) הואיל וכל אלה גופים חלוקים הם ומובדלים זה מזה. (63) הואיל וקיבל עליו הרבה נזירות נפרדות זו מזו. (64) ששערות ראשו מרובות משני חייו. (65) שהרי עם גמר הנזירות הראשונה מתחלת השנייה ואין שום פרק זמן מבדיל ביניהן. (66) משום חילול הנזירות החדשה שהוא עומד בה. (67) שהנזירות חלה על נזירות. והוא הדין אם אמר: הריני נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א"ב, שנדר חל על נדר, בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה. (1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו נדר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירות אשתו בתגלחת הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה. (2) שהיא במלאת ימי נזרו, בנגוד לנזיר שנטמא, שהוא סותר את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א.

קטז שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יום אחד ושלושים³, ואם גלח ביום שלשים - יצא⁴.
 - 2 אמר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח אלא ביום
 - 3 אחד ושלושים⁵.
 - 4 ב. מי שגזר שתי נזירות - מגלח את הראשונה ביום
 - 5 אחד ושלושים, ואת השנייה ביום אחד וששים⁶. ואם
 - 6 גלח את הראשונה יום שלשים - מגלח את השנייה יום
 - 7 ששים⁷, ואם גלח יום תשעה וחמשים - יצא; שיום
 - 8 שלשים עולה לו אף למנן נזירות שניה⁸.
 - 9 ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן⁹, והתחיל
 - 10 נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו¹⁰
 - 11 ואחר כך מונה את של בנו¹¹. אמר: הריני נזיר כשיהיה
 - 12 לי בן, והריני נזיר כך וכך יום¹², והתחיל בנזירות שלו
 - 13 ואחר כך נולד לו בן¹³ - פוסק נזירות שלו ומונה את
 - 14 של בנו¹⁴, ואחר כך חזר ומשלים את שלו¹⁵, והרי
 - 15 שתיקה בנזירות אחת¹⁶. לפיכך¹⁷, אם נטמא בתוך נזירות
 - 16 של בנו - סותר הפלל¹⁸; נטמא אחר נזירות בנו,
 - 17 כשהתחיל להשלים נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות
 - 18 בנו¹⁹. ובכמה ימים משלים את שלו? אם נשאר
- 19 מנזירותו כשנולד הבן שלשים או יותר²⁰ - מונה נזירות
 - 20 בנו ומשלים הימים שנשארו מנזירותו²¹; ואם נשארו
 - 21 מנזירותו פחות משלושים²² - מונה שלשים אחר נזירות
 - 22 בנו; שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום²³.
 - 23 ד. כיצד? האומר: הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני
 - 24 נזיר מאה יום, והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן²⁴: אם
 - 25 נשאר מן המאה שנדר שלשים יום²⁵ או יתר כשנולד
 - 26 הבן - לא הפסיד כלום, שחרי פוסק נזירות שלו
 - 27 ומתחיל ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו,
 - 28 ומשלים השלושים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח
 - 29 לנזירותו; ואם נשאר מן המאה פחות משלושים - סותר
 - 30 עד שבעים²⁶.
 - 31 ח. כיצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו²⁷
 - 32 ומשלים את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר
 - 33 התגלחת שלשים יום²⁸. ונמצא מפסיד מקדם הנולד
 - 34 עשרה ימים, שהם מיום שבעים עד הנולד. וכן כל
 - 35 פיוצא בזה²⁹.
 - 36 ו. האומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום³⁰, וחזר ואמר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(3) שסתם נזירות שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה בניזיר טז, וכן בגמרא שם ה: על-פי רב מתנה).
(4) שם, שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד (נזיר ה: וברש"י). (5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת היום ככולו (שם), ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני נזיר). וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א: "כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות (=הקודמת לגילוח) בלשון התורה". (6) שכשגילח את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחלת נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדין (תוספות לנזיר ה:). (7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. (8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז). (9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשיוולד לו בן. (10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. (11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג). וכתב הרדב"ז: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בנו, מקדים איזו מהן שירצה. (12) כאן הקדים נזירות של בנו לנזירות שלו. (13) ולא הספיק לגמור את שלו. (14) ומגלח ומביא קרבנותיו. (15) ומגלח, ואם לא נשארו לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. (16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנו, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלים את של בנו, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתיקה, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנו ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלים נזירות בנו, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשארו לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום". (17) הואיל והן נזירות אחת. (18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן). (19) שהרי כבר השלים את נזירות בנו וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיון שאינו סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בבאורנו אות כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנו. (20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. (21) ומגלח. (22) כגון שנדר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנו. (23) שאין גידול שיער פחות משלושים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאיין תגלחת פחות משלושים יום". ובה יובנו דברי רבינו לעיל: ש"אינו סותר אלא עד נזירות בנו", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנו שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנו, ולא את הימים שמנה לפניו (רדב"ז). (24) והרי עליו להפסיק נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. (25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. (26) ומונה שלשים יום ומשלים עד מאה (משנה נזיר טו). ושם הנוסח: "סותר שבעים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משובשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבעים" (תוספות יו"ט שם). (27) שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. (28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום. (29) כמו שאמרנו בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום. (30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קיז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הָרִינִי נְזִיר מִעֵתָהּ מָאָה יוֹם³¹ - מוֹנֶה עֲשָׂרִים יוֹם³²
- 2 וּפּוֹסֵק³³, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת שְׁלֹשִׁים, שֶׁהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנֶּדֶר
- 3 לְאַחַר עֲשָׂרִים, וְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים מְגַלַּח תְּגִלַּת טְהוֹרָה
- 4 וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו, וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה שְׁמוֹנִים יוֹם כְּדִי לְהַשְׁלִים
- 5 הַמָּאָה שֶׁנֶּדֶר בְּסוֹף, וּמְגַלַּח וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו³⁴.
- 6 ז. אָמַר: הָרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם, וְהָרִינִי נְזִיר
- 7 מִעֵתָהּ³⁵ - מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁶ וּמְגַלַּח תְּגִלַּת טְהוֹרָה,
- 8 וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵים, וְהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנֶּדֶר
- 9 לְאַחַר עֲשָׂרִים. שֶׁאִם תֹּאמַר: מוֹנֶה עֲשָׂרִים וּפּוֹסֵק, מוֹנֶה
- 10 שְׁלֹשִׁים וּמְגַלַּח - נִשְׁאַר מְנִזִּירוֹת שֶׁהִתְחִיל בָּהֶן עֲשָׂרָה
- 11 יוֹם בְּלִבָּד, וְאֵין בֵּין תְּגִלַּת טְהוֹרָה לְתְּגִלַּת טְהוֹרָה
- 12 לְעוֹלָם פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם³⁷.
- 13 ח. אָמַר: הָרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֲשָׂרִים יוֹם³⁸, וְחוֹזֵר וְאָמַר:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) נמצא שקיבל עליו שתי נזירות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. (32) לנזירות המאה. (33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. בברייתא. (35) נמצא קיבל עליו שתי נזירות, כל אחת של שלשים יום. (36) מעכשיו. (37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מד. וכן שנינו שם טו. "שאין תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד). וסובר רבינו, הואיל ולא נשארו מהנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו וחוזר ומונה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם ביין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא. (38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום, שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. (40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה). (41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, ה"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, ה"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), ופסק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, ה"ז) - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כסף-משנה). וב'לחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם ספק נזירות להקל הוא, מפני שאין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:), ובה'ל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט: (44) שמא ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמא ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפנינו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמא ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפנינו, אינו אלא אסור לשתות יין, אבל אינו לוקה, שהרי זה התראת ספק, שמא יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק. (45) שמא היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקה" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג:). (47) שהוא שבת או יו"ט. (48) נזיר ח.

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם שְׁלוֹשָׁה פְּרָקִים לְיוֹם – יוֹם שְׁלִישִׁי י"ח נִיסָן – סֵפֶר הַפְּלֵאָה – הַלְכוֹת נְזִירוֹת

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשָׁל

- 1 וְאֵילָף⁴⁹ חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת⁵⁰, וְשָׁבַת הִבָּאָה שֶׁהִיא סֵפֶק⁵¹
- 2 אֵינָה מִפְּקַעַת נְזִירוֹת שֶׁחָלָה עָלָיו⁵².
- 3 **יב.** נְזִיר שֶׁשָּׁלְמוֹ יָמֵי נְזִירוֹתוֹ וְלֹא גִלַּח תְּגַלְחַת טְהָרָה⁵³
- 4 - הָרִי זֶה אֲסוּר לְגַלַּח וְלִשְׁתּוֹת יֵין וּלְהַטְמִיא לְמֵתִים
- 5 כְּשֶׁהָיָה מְקַדֵּם, וְכָל דְּקָדוּקֵי נְזִירוֹת עָלָיו. וְאִם גִּלַּח אוֹ
- 6 שָׁתָה יֵין אוֹ נִטְמָא - לֹקָה⁵⁴.
- 7 **יג.** מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזִּיר וְדָמָה⁵⁵ שָׁאִינוּ נִדְרָה⁵⁶, וְהָיָה נוֹהֵג
- 8 הֵתֵר בְּנִדְרוֹ וְשָׁתָה יֵין⁵⁷, וְלֹאֲחֵר זָמַן שָׁאֵל לְחֶכֶם וְהוֹרָהוּ
- 9 שֶׁהוּא נִדָּר וְשֶׁהוּא חֵיב בְּנְזִירוֹת⁵⁸ - הָרִי זֶה מוֹנֶה מִשְׁעָה
- 10 שֶׁנָּדַר⁵⁹. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁶⁰, שֶׁיִּנְהַג אֲסוּר כְּיָמִים שֶׁנִּהְיָה
- 11 בִּהְיוֹת הֵתֵר⁶¹.
- 12 **יד.** בִּיצֵד? הָרִי שֶׁנָּדַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְנִהְיָ הֵתֵר בְּנִדְרוֹ
- 13 עֲשָׂרָה יָמִים, וְנִהְיָ אֲסוּר עֲשָׂרִים יוֹם, וְלֹאֲחֵר הַשְּׁלֹשִׁים
- 14 שָׁאֵל לְחֶכֶם וְאָסַר לוֹ - הָרִי זֶה מוֹנֶה עֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם
- 15 שֶׁשָּׁאֵל, כִּנְגִיד הַעֲשָׂרָה שֶׁנִּהְיָ בִּהְיוֹת הֵתֵר. וְאִם שָׁתָה אוֹ

- 16 גִּלַּח אוֹ נִטְמָא בַּעֲשֻׁרֵת יָמִים הָאֵלּוּ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
- 17 מִדְּרוֹת⁶².
- 18 **טו.** בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁶³? בְּנְזִירוֹת מוֹעֲטָת⁶⁴; אָבֵל
- 19 בְּנְזִירוֹת מִרְבָּה - דִּיּוֹ שֶׁיִּנְהַג שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּנְזִירוֹת⁶⁵, אָף
- 20 עַל פִּי שֶׁעֲבָר עַל נְזִירוֹתוֹ הַמִּרְבָּה כָּל יָמָיו⁶⁶. וְאִם לֹא
- 21 נִהְיָ אֲסוּר בַּעֲצָמוֹ - אֵין נִזְקָקִין לוֹ כָּלִל⁶⁷.
- 22 **טז.** כָּל בֵּית דִּין שֶׁנִּזְקָקִין לָהּ⁶⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁶⁹, וּמוֹדִיעִין
- 23 לְאֵלּוּ שֶׁמְזַלְזֵלִין בְּנִדְרִים שֶׁאֵין חֵיבִין מִן הַתּוֹרָה⁷⁰, אוֹ
- 24 שִׁיּוּרֵי לָהֶן לְהַקְלִי⁷¹, אוֹ שֶׁיִּפְתָּחוּ לָהֶן פֶּתַח⁷² - מְנַדִּין
- 25 אוֹתוֹ⁷³ בֵּית דִּין הֵהָדוּט⁷⁴.
- 26 **יז.** הָאֲשָׁה שֶׁנָּדְרָה בְּנְזִירוֹת, וְשָׁלְמוֹ יָמֵי הַנְּזִירוֹת וְהִבָּיָאָה
- 27 קֶרְבְּנוֹתֶיהָ, וְנִשְׁחַטָּה אַחַת מִן הַבְּהֵמוֹת⁷⁵ וְנִזְרַק דָּמָה,
- 28 וְאַחֵר כָּף שֶׁמֶע בַּעֲלָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא גִלְחָה - אֵינוֹ
- 29 יָכוֹל לְהַפְרֵה⁷⁶. וְאִם קָדָם זְרִיקָה - הָרִי זֶה יִפְרֵה⁷⁷. בְּמָה
- 30 דְּבָרִים אָמוּרִים⁷⁸? בְּתַגְלַחַת טְהָרָה⁷⁹; אָבֵל בְּתַגְלַחַת

מִתּוֹךְ רַמְבַּ"ם לַעֲם – הוֹצֵאת מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

(49 בימי החול. (50 ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבן-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשותת (מעשה רוקח). (51 אם יבוא או לא יבוא. (52 עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשותת יין אבל אינו לוקה, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום. (53 שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54 נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזיזר לה", על נפש מת לא יבא" - לרבות ימים שלאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכולם נאמר: "כל ימיו" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:). (55 וחשב. (56 שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57 דקדק רבינו לנקוט: ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גילח, גילוחו סותר שלשים יום, ואפילו גילוחו באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58 שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59 כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה בנזיר לא:), שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה מדין תורה. (60 החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד-לומר סופרים (דברי הימים-א, ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות" מנין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתרומו: חמשה דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך היה סופר בדברי חכמים" (ירוש' שם), למנות ההלכות כנ"ל. (61 ברייתא נזיר לב. (62 על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל. והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה באותו הזמן (שנהג היתר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו הנדר". (63 שינהגו איסור כמנין הימים שנהג בהם היתר. (64 שהיא בת שלשים יום. (65 נדרים כ. וכן בתוספתא שם פ"א, מ"א. (66 כגון שנזר מאה יום, וזילול בכולם, דיו שינהגו איסור שלשים יום בלבד. (67 אין החכמים נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנודר פתח חרטה להתיר לו (נדרים כ.). (68 להתיר לו נדרו. (69 שנדר נדר גמור ונהג בו היתר (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור-המתחיל ולענין הלכה). (70 שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים, כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, הי"ב-יג. (71 שאומר לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג זה בנדרים ולגעור בו, כמבואר שם. (72 חרטה, וע"י כך הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו. (73 מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמטא, ראה הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. (74 נדרים כ. ובכת"י התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט. (75 שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א. (76 את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש, כי לאחר שנזרק הדם יכולה היא לשותת יין (לקמן פ"ח, ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. (77 שעדיין אסורה היא בשתיית יין, ומיפר אדם נדרי אשתו משום עינוי נפש (משנה נזיר כח.). ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה שהפרישה לפני ההפרה. (78 שאין הבעל יכול להפר אחרי זריקת דם הקרבן. (79 שהיא מתגלחת אחרי נזירות שמנתה בטהרה.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר הפלאה - הלכות נזירות קיט

מתוך מהדורת וגשל

40 - הרי זה אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו בהלכות
41 מאכלות אסורות, ומפני אותו אם אכל מפת מרדות.
42 ח. נזיר שאכל פזית ענבים וכו' חרצן וכו' וגו' וכו' וכו'
43 צמוקים ושתה רביעית זין, ואפלו סחט אשכול ושתה
44 ממנו רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקיות, שכל אחד
45 מהן בלאו אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום לא
46 יחל דברו, שהוא שנה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית
47 זג או פזית ענבים - לוקה שמים: אחת - משום זג או
48 משום ענבים, ואחת - משום לא יחל דברו. והוא הדין
49 לנזיר שגלח או נטמא - שהוא לוקה שמים: אחת - על
50 האסור המיוחד בו, ואחת - על האסור השנה בכל
51 הנדרים, שהוא לא יחל דברו.
52 ט. נזיר ששתה רביעית זין ורביעית חמץ - אינו לוקה
53 אלא אחת; שאינו חייב על זין בפני עצמו ועל החמץ
54 בפני עצמו. שאין כתוב: זין לא ישתה וחמץ לא ישתה,
55 אלא כך: חמץ זין וחמץ שכר לא ישתה. כלומר: לא
56 ישתה זין ולא דבר שנתערב בו הזין, והוא השכר,
57 ואפלו התמיצו. והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא
58 שם אחד - אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני
59 עצמו.
60 י. נזיר שהיה שותה בזין כל היום פלו, אף על פי
61 שהוא חייב לשמים על כל רביעית ורביעית - אינו לוקה
62 אלא אחת משום זין ואחת דלא יחל דברו, כמו
63 שבארנו. ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואמרו
64 לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא שותה - חייב על כל
65 אחד ואחד. מדברי סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב
66 שותי זין ויתרחק ממנו הרבה, שהרי מכשול לפניו.
67 אמרו חכמים: סביב לכרם לא יקרב.
68 יא. נזיר שגלח שערה אחת - לוקה, בין בתער בין
69 בזוג. והוא שקצצה מעקרה כעין תער. וכן אם תלשה
70 בידו - לוקה. אחד המגלח ואחד המתגלח; שנאמר:
71 תער לא יעבר על ראשו. ואם הניח ממנו כדי לכף
72 ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער.
73 יב. העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר את
74 השער - אינו לוקה, אלא בשל מצות עשה, שנאמר:
75 גדל פרע שער ראשו.
76 יג. נזיר שגלח כל ראשו - אינו לוקה משום התגלחת
77 אלא אחת. ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו:
78 אל תגלח, אל תגלח, והוא מגלח - לוקה על כל אחת
79 ואחת.

1 טמאה⁸⁰ - יפר אף על פי שקרבו הקרפנות של התגלחת
2 טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת⁸¹.
3 פרק חמישי
4 א. שלשה מינין אסורין לנזיר: השמאה, והתגלחת,
5 והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל השכר
6 של תמרים או של גרוגרות וכו' יוצא בהן - מתיר לנזיר.
7 ושכר זה שנאסר עליו בתורה, הוא השכר של תערכת
8 היין.
9 ב. היוצא מן הגפן ביצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי,
10 שהוא ענבים, לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית
11 מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם הקלפה החיצונה, או
12 החרצנים, והם הזגין הפנימין שזורעים אותן - הרי זה
13 לוקה. וכן אם שתה רביעית זין או אכל פזית מיין
14 קרוש, שהוא הפרי, או שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת
15 הפרי - הרי זה לוקה. אבל העלין והלולים ומי גפנים
16 והסמדר - הרי אלו מתירין לנזיר; שאין לא פרי ולא
17 פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים.
18 ג. כל אסורי גפן מצטרפין זה עם זה. ביצד? הרי
19 שצריך ענבים לחים עם יבשים או עם בסר וחרצן וזג,
20 ואכל מן התערכת פזית - לוקה. וכן אם אכלם זה אחר
21 זה עד שאכל מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה
22 רביעית תערכת זין וחמץ - לוקה.
23 ד. דבר המתיר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. ביצד?
24 זין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם זין,
25 ושתה מן התערכת, וכן הצמוקין שדרסן עם הגרוגרות,
26 וטעם הכל טעם צמוקין, ואכל מן התערכת - אינו
27 לוקה; עד שיהיה מדבר האסור בתערכת פזית בכדי
28 שלש ביצים ואכל כשלש ביצים, כשאר האסורין
29 השוים בכל אדם, כמו שבארנו בהלכות מאכלות
30 אסורות.
31 ה. וכן אם שרה פתו בזין, והיה הרביעית זין בכדי פרס
32 מן הפת, ואכל כדי פרס, שנמצא שאכל רביעית זין -
33 הרי זה לוקה. ועל זה יוצא בו נאמר בתורה: וכל
34 משרת ענבים - לאסור דבר שנתערב בו הזין וטעמו
35 כטעם הזין. והוא שיהיה טעמו וממשו, כשאר אסורי
36 מאכלות.
37 ו. נתערב זין וכו' יוצא בו בדבש ואין שם טעם זין - הרי
38 זה מתיר לנזיר. לא יהיה זה חמור מחלב ודס.
39 ז. היה בו טעם זין ואין שם רביעית בכדי אכילת פרס

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

80 שנטמא וסתרה את כל מנין נזירותה, ועליה להתגלח ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. 81) ויכול בעלה לומר: "אי-אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה ומנועה משתיית זין (משנה שם). 1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המשיר את השער ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנטמא למת פעמים הרבה אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

לפי שנתאמר: וטמא את ראש נזרו - אינו לוקה עד
שיתטמא עצמו מדעתו.
כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא
תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה ועשה מעשה.
וכן אם נדר בבית הקברות - לוקה אף משום לא תאחר.
הא למדת, שהנזיר שטמא עצמו - לוקה ארבע מלקיות:
משום לא יטמא, ומשום לא יחל דברו, ומשום לא
תאחר לשלמו, ומשום לא יבוא, אם היתה ביאה
וטמאה כאחת, כמו שבארנו.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ה

פרק ששי

א. נזיר ששטה יין ואכל יוצא מן הגפן אפלו ימים רבים
- אינו סותר מימי נזירותו אפלו יום אחד.² וכן אם גלח
מעוט שער ראשו, בין בשוגג בין במזיד.³ נתגלח רב
ראשו, בין בתער בין כעין תער,⁴ ולא נשאר מן השערות
כדי לכף ראשו לעקרן,⁵ בין בזדון בין בשגגה, אפלו
גלחוהו לסטים⁶ באנס - הרי זה סותר שלשים יום עד
שיהיה לו פצע,⁷ ואחר כך מתחיל למנות.⁸
ב. כיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום
נתגלח רב ראשו - הרי זה שוקה שלשים יום עד
שיקרבה שער ראשו, ואחר השלשים יום מונה שמונים
יום תשלום ימי נזירותו. וכל אותן השלשים יום כל
דקדוקי נזירות עליו,⁹ אלא שאין עולין לו מן המניין.¹⁰
ג. נזיר שנטמא, בין בזדון בין בשגגה, ואפלו טמאוהו
עובדי כוכבים ומזלות באנס¹¹ - סתר הכלל¹², ומגלח
תגלחת טמאה¹³, ומביא קרבנות טמאה¹⁴, ומתחיל למנות
ימי נזירות; שנתאמר: והימים הראשנים יפלו. ואפלו
נטמא ביום מלאת ימי נזרו¹⁵ בסוף היום - סתר הכלל.¹⁶
ד. נטמא אחר יום מלאת¹⁷, שהוא יום הקצת קרבנות
טהרה אלו לא נטמא - סותר שלשים בלבד¹⁸. וכיצד

יד. נזיר חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו, ואם נפל
שער - אינו חושש, שהרי אין פונתו להשיר ואפשר
שלא ישיר. אבל לא יסרק במסרק ולא יחף באדמה,
מפני שמשורת את השער ודאי. ואם עשה כן - אינו
לוקה.
טו. נזיר שנטמא למת טמאת שבעה, בין בטמאות
שהוא מגלח עליהן, כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו
מגלח עליהן - הרי זה לוקה.
טז. נטמא למת פעמים הרבה, אף על פי שהוא חיב
מלקות על כל אחת ואחת לשמים - אין בית דין מלקין
אותו אלא אחת. ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא
משמא - לוקה על כל אחת ואחת.
יז. במה דברים אמורים? בשנטמא ופרש, וחזר ונגע
או נשא או האהיל; אבל אם היה נוגע במת, ועדין המת
בידו, ונגע במת אחר - אינו חיב אלא אחת, אף על פי
שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה, שהרי מחלל ועומד.
יח. נזיר שזכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת,
או שזכנס לאהל המת בשדה תבה ומגדל ובא חבירו
ופרע גג התבה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה שתיים:
אחת - משום לא יבא, ואחת - משום לא יטמא; שהרי
טמאה וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס בדרכו -
טמאתו קודמת לביאתו; שמעת שיכניס חטמו או
אצבעות רגליו נטמא, ואינו חיב משום ביאה עד שיבוא
כלו.
יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר
שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם -
הרי זה לוקה. והוא שישקא שם כדי השתחויה, כמו
טמא שזכנס למקדש.
כ. המטמא את הנזיר: אם היה הנזיר מזיד - הנזיר
לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן
מכשל; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו מזיד - אין
אחד מהם לוקה. ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר?

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) נזיר שגילח שערו הריהו סותר שלשים יום מימי נזרו, נזיר שנטמא סותר הכל, נדר בנזיר והוא טמא מת או שהוא בבית הקברות, סדר תגלחת טומאה, נזיר שגילח תגלחת טהרה ונודע לו שנטמא טומאת התהום. (2) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה סותרת ואין היין סותר. (3) "לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסתור, שזוהי הלכה (=למשה מסיני) בנזיר, שלא מצינו בה טעם. (4) כגון מספריים הגוזזים את השיער סמוך לעיקרו. (5) כי אם נשאר מהם כדי לכופ ראשם לעיקרם אינו סותר. (6) גזלנים. (7) גידול שיער בן שלושים יום. (8) ממקום שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלושים יום) בין בנזירות מרובה. (9) שאסור לו לשנות יין ולהיטמא למת. (10) ועליו להשלים נזירותו ממקום שפסק. (11) וכן אמר נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג, שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה אונס. (12) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (13) כשיטהר. (14) ביום השמיני לטומאתו. (15) ביום השלושים לנזירות סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (16) משנה בנזיר טז. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל" ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים. (17) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (18) ואפילו נדר מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו שיתסור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קכא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת
- 2 טמאה¹⁹, ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח
- 3 תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר
- 4 שגזר עליו אחד מן הדמים²⁰ - אינו סותר כלום²¹, אלא
- 5 יביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר²².
- 6 ה. נטמא ביום שלאחריו²³, שהוא יום שראוי לגדל
- 7 שער, או גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום²⁴,
- 8 אף על פי שעדין לא גלח, שחרי שלמה הנזירות וכל
- 9 שנטפל לה²⁵.
- 10 ו. נטמא ביום שגזר או בשני - אינו סותר, אלא
- 11 משלים עליהם אחר שביא קרבנו²⁶; שגאמר: והימים
- 12 הראשונים יפלו - עד שיהיו שם שני ימים ראשונים²⁷.
- 13 לפיכך²⁸, אם נטמא משלישי והלאה - סותר כל
- 14 הקודמין²⁹.
- 15 ז. נדר בנזיר והוא טמא מח³⁰ - חלה עליו נזירות³¹; ואם
- 16 נטמא פעם אחרת³² או שנה יין או גלח³³ - לוקה³⁴. ואם
- 17 שנה בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו³⁵, עד שיהיה³⁶

- 18 שלישי ושביעי ונטבל בשביעי³⁷. ויום שביעי שלו עולה
- 19 לו ממנין נזירות לזה שגזר והוא טמא³⁸. אבל נזיר טהור
- 20 שנטמא³⁹ - אינו מתחיל למנות⁴⁰ אלא מיום השמיני
- 21 והלאה⁴¹.
- 22 ח. מי שגזר והוא בבית הקברות - נזירות חלה עליו⁴².
- 23 ואפלו שנה שם כמה ימים - אין עולין לו⁴³. ולוקה על
- 24 שהיה שם⁴⁴. ואם התרו בו שלא נזיר שם - אינו
- 25 מגלח⁴⁵ שערו כשיצא משם. ואם נטמא שם בבית
- 26 הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן⁴⁶ -
- 27 אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה⁴⁷.
- 28 ט. נכנס לשם בשנה תבה ומגדל⁴⁸, ובא חבירו ופרע
- 29 עליו את המעזיבה⁴⁹ ונטמא, אף על פי ששנה שם -
- 30 אינו לוקה⁵⁰, אבל מכין אותו מפת מידות⁵¹ אם שנה.
- 31 י. יצא⁵² מבית הקברות ושנה ימים⁵³ וחזר ונכנס - אין
- 32 אותן הימים עולין לו⁵⁴. יצא והזה ונטבל⁵⁵ וטהר, ומנה
- 33 ימים מנזירותו⁵⁶, וחזר לבית הקברות - אותן הימים
- 34 שמה עולין לו⁵⁷. ואפלו נכנס ביום שמיני שלו⁵⁸ - הרי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) ויש להעיר, שלקמן הלכה י"א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (20) מקרבנותיו. (21) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחידיו", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שנטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (22) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו. (23) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלשים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (24) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (25) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת. (26) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (27) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות: כשנטמא ביום ראשון אינו מביא קרבן טומאה כלל, אלא מונה שבעה ימים, וביום השמיני הוא חוזר ומונה להשלים ימי נזירותו. (28) הואיל ולא הקפיד הכתוב אלא על שני ימים הראשונים. (29) ואחרי שיטהר מתחיל למנות מניין חדש. ואפילו אם נטמא בסוף ימי נזירותו הרי זה סותר, ואין אומרים: והימים הראשונים יפלו - מכלל שיש אחרונים, וזה אין לו אחרונים. אלא הלכה כחכמים בזה, שאפילו נטמא ביום מלאת סותר הכל ואין צורך ב"ימים אחרונים". (30) לפני קבלת נזירותו. (31) וכשיטהר מטומאתו עליו לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה. (32) בהיותו טמא. (33) בימי טומאתו. (34) הואיל וחלה עליו נזירות. (35) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך. (36) במי אפר פרה אדומה. (37) לטומאתו, כדין כל טמא מת הטעון הזאה וטבילה. (38) שמתחיל למנות נזירותו מיום שביעי שהיה וטבל, לפי שאינו מביא שום קרבן על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת הקרבנות. (39) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו. (40) נזירות הטהרה. (41) שבו הוא מביא קרבנותיו על טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזר אינו מביא קרבן על טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ... וטמא ראש נזרו" - בטהור שנטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר. (42) אף על פי שהוא טמא. (43) למניין נזירותו. (44) אם שהה כדי שיעור השתחויה. ובוודאי כשהתרו בו: אל תשהה, שאם אין התראה אין מלקות. (45) תגלחת טומאה, הואיל ואינו מביא קרבן טומאה. (46) אבל על טומאת בית הקברות אינו מגלח. (47) הואיל ונטמא טרם שנזר אינו מביא קרבן טומאה, וכל שאינו מביא קרבן טומאה אינו מגלח תגלחת טומאה. (48) והם מפסיקים בינו לבין הטומאה, ונזר שם. (49) הגג. ושלא מדעתו. (50) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו הנזירות, בהיתר הייתה, שהרי השידה הייתה סגורה, יתכן, שאפילו שהה אינו לוקה ואין לרמות שהיית חוץ (=בנזיר), לפניו (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי אין ללמוד חוץ מפנים. (51) שאפילו אם מלקות מן התורה אין כאן, אבל איסור מדברנן יש כאן, ששהה בטומאה, ולוקה על שמרד בדברי חכמים. (52) זה שנדר בנזיר בהיותו בבית הקברות. (53) ולא היה וטבל. (54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה, אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים. (55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. (56) לשם נזירות טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. (57) כי טומאת בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם. אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם עולים לו. (58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר.

קכב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

24 וְשָׂעוֹן קְבוּרָה⁷³, וְאַפְרוֹ⁷⁴ אֲסוּר כְּאַפֵּר כָּל הַנִּקְבְּרִים.
25 וְהַמְגַלֵּחַ בַּמִּקְדָּשׁ, אִם הִשְׁלִיכֵן תַּחַת דּוֹד הָאֵשׁ – יָצָא⁷⁵.
26 טו. נָזִיר שֶׁנִּטְמָא טְמֵאוֹת הַרְבֵּה, בֵּין שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל
27 אַחַת וְאַחַת וּבֵין שְׁלֹא הִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת –
28 אֵינוֹ מֵבִיא עַל טְמֵאוֹתָיו אֲלָא קֶרְבֵּן אֶחָד⁷⁶. בְּמָה דְּבָרִים
29 אֲמוּרִים? שֶׁנִּטְמָא פַּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם שֶׁיָּבִיא קֶרְבָּנוֹת
30 טְמֵאָה הִרְאֵנוּהָ⁷⁷. וְאִךְ עַל פִּי שֶׁנִּתְאַחַר כְּמָה יָמִים אַחֵר
31 טְהַרְתּוֹ קֹדֶם הִבָּאת חֲטָאתוֹ⁷⁸, וְנִטְמָא בְּאוֹתָן הַיָּמִים⁷⁹ –
32 אֵינוֹ מֵבִיא אֲלָא קֶרְבֵּן אֶחָד⁸⁰. אָבֵל אִם נִטְמָא וְטָהַר⁸¹
33 וְהִבִּיא חֲטָאתוֹ⁸², וְנִטְמָא פַּעַם שְׁנִיָּה אַחֵר שֶׁהִבִּיא
34 חֲטָאתוֹ, אִךְ עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא הִבִּיא אֲשָׁמוֹ וְעוֹלָתוֹ –
35 חֵיב בְּקֶרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת⁸³.
36 טז. נָזִיר שֶׁגִּלַּח תְּגִלְחַת טְהוֹרָה, וְאַחֵר כֶּף נֹדַע שִׁטְמָא
37 הָיָה בְּתוֹךְ יָמֵי נִזְרוֹ: אִם בְּטְמֵאָה יְדוּעָה⁸⁴ נִטְמָא – סוֹתֵר
38 הַכֹּל, וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹת טְמֵאָה, וּמְגַלֵּחַ תְּגִלְחַת טְמֵאָה,
39 וּמוֹנֶה נִזְרוֹת אַחֲרָת, וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹת טְהוֹרָה; וְאִם
40 בְּטְמֵאָת הַתְּהוֹם נִטְמָא⁸⁵ – אֵינוֹ סוֹתֵר. וְדָבָר זֶה הִלְכָּה
41 מִפִּי הַקֶּבֶלָּה⁸⁶.
42 יז. וְאִם עַד שְׁלֹא נִזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים⁸⁷ נֹדַע
43 שֶׁהוּא טָמֵא, בֵּין בְּטְמֵאָה יְדוּעָה בֵּין בְּטְמֵאָת הַתְּהוֹם –
44 סוֹתֵר הַכֹּל⁸⁸. נֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁנִּזְרַק אֶחָד מִן הַדָּמִים⁸⁹,
45 אִךְ עַל פִּי שְׁלֹא גִלַּח, הוּאִיל וְטְמֵאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה הִיא
46 – אֵינוֹ סוֹתֵר⁹⁰.

1 הַשְּׂבִיעִי שְׁלֹו עוֹלָה לוֹ מִן הַמִּנְחָן⁵⁹. וְאִם נִטְמָא שָׁם אַחֵר
2 שֶׁנִּכְנַס בְּאַחַת מִן הַטְּמֵאוֹת שֶׁהִנְזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהֶן – מֵבִיא
3 קֶרְבֵּן טְמֵאָה⁶⁰, וְסוֹתֵר הַיָּמִים הַקּוֹדְמִין⁶¹, וּמְגַלֵּחַ תְּגִלְחַת
4 טְמֵאָה⁶².
5 יא. תְּגִלְחַת טְמֵאָה כִּיצַד הִיא? הַנְּזִיר שֶׁנִּטְמָא בְּאַחַת מִן
6 הַטְּמֵאוֹת שֶׁהוּא מְגַלֵּחַ עָלֶיהֶן – הָרִי זֶה מִזֶּה עָלָיו
7 בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי, וּמְגַלֵּחַ שְׁעַר רֹאשׁוֹ בְּשִׁבְעִי, וְטוֹבֵל
8 בְּשִׁבְעִי אַחֵר הַהִזְיָה כְּדָרָךְ כָּל טְמֵאֵי מֵת⁶³, וּמַעֲרִיב
9 שְׁמִשּׁוֹ⁶⁴ וּמֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו בְּשִׁמְנִי, וְהֵן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ
10 שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, אֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת, וְכִכָּשׁ בֵּן
11 שְׁנָתוֹ לְאֵשׁ, וְסוֹתֵר כָּל הַיָּמִים הַקּוֹדְמִין וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
12 נִזְרוֹתוֹ⁶⁵. וְאִם גִּלַּח בְּשִׁמְנִי – מֵבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו בוֹ
13 בַּיּוֹם⁶⁶.
14 יב. מֵאִימָתִי מִתְחִיל לְמִנּוֹת? מֵשִׁבְעִי חֲטָאתוֹ. אָבֵל
15 עוֹלָתוֹ וְאֲשָׁמוֹ אֵין מַעֲכִיבִין אוֹתוֹ מִלְּמִנּוֹת⁶⁷.
16 יג. הָרִי שֶׁהִזְיָה בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי וְלֹא טָבֵל⁶⁸, וְנִתְאַחַר
17 כְּמָה יָמִים – כְּשִׁיטְבֵּל יַעֲרִיב שְׁמִשּׁוֹ וְיָבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו לְמִחְרָה.
18 טָבֵל וְהַעֲרִיב שְׁמִשּׁוֹ וְאַחֵר קֶרְבָּנוֹתָיו – אֵינוֹ מִתְחִיל לְמִנּוֹת
19 עַד שֶׁיָּבִיא חֲטָאתוֹ; אָבֵל עוֹלָתוֹ וְאֲשָׁמוֹ אֵין מַעֲכִיבִין אוֹתוֹ,
20 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
21 יד. כְּשֶׁמְגַלֵּחַ הַנְּזִיר תְּגִלְחַת טְמֵאָה – אֵינוֹ צָרִיךְ לְגִלַּח
22 עַל פֶּתַח הַמִּקְדָּשׁ⁶⁹ וְלֹא לְהִשְׁלִיךְ שְׁעָרוֹ עַל הָאֵשׁ⁷⁰. וּבֵין
23 שֶׁגִּלַּח בְּמִדְּיָנָה⁷¹ אוֹ בַּמִּקְדָּשׁ – שְׁעָרוֹ אֲסוּר בִּהְנֵאָה⁷²,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום, נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום השמיני והלאה. ואף על פי שניזיר זה טהור שנטמא הוא, שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, - הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר, שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. (60) והחידוש הוא: אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות בטהרה. (61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים בטהרה ונכנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נכנס בשמיני אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו, שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. (62) שכל אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם. (63) הטענות טבילה לאחר ההזאה. (64) אחרי הטבילה, שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. (65) מיום השמיני והלאה. (66) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילוחו ביום השמיני, שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע שגילה בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילוחו, וממילא הוא טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי. (67) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו: "והזיר לה" את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם" הקדים "והזיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו. אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו" מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש. (68) אחר ההזאה. (69) כדרך שניזיר טהור מגלח. (70) שתחת דוד האשם. (71) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל נקראות: מדינה. (72) שנאמר "וקידש את ראשו" - הרי הוא כקדש ואסור בהנאה. (73) שלא יהנו ממנו. (74) אם שרפוהו. (75) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה להשליך שערו תחת דוד השלמים. (76) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. (77) שהם חטאת ועולה ואשם. (78) שהוא ביום השמיני. (79) טרם שהביא חטאתו. (80) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טומאותיו כאילו הן טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה למניין נזירות טהרה. (81) הזה וטבל. (82) אחרי שהעריב שמשו. (83) שמשחביא חטאתו, חלה עליו נזירות טהרה, וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר. (84) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא. (85) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם מעולם. (86) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא הלכה למשה מסיני". (87) מן הקרבנות. (88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא בתוך מלאת ימי נזרו. (89) ואז הותר לשותות ביין ולהיטמא למתים ואפילו לא גילה עדיין. (90) שאפילו נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו

פרק שביעי

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן ולא
סותר את הקודמין², ואף על פי שנטמא בהן טמאת
שבועה³. לפי שלא נאמר בו: וכי יטמא לנפש, אלא: וכי
ימות מת עליו - עד שיטמא מטמאות שהן מעצמו של
מת⁴, ואחר כך⁵ יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת
טמאה, ויפלו כל הימים הראשונים.
ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על
הנפול, ואלו לא נתקשרו אבריו בגדידן⁶. ועל כזית
מבשר המת, ועל כזית נצל⁷. ועל עצמות שהן רב מנין
העצמות⁸, אף על פי שאין בהן רבע הקב⁹. ועל עצמות
שהן רב בנינו של מת¹⁰, ואף על פי שאין בהן רבע
הקב. ועל חצי קב עצמות¹¹, אף על פי שאין בהן לא
רב בנינו ולא רב מנינו. וכל העצמות יהיו משל מת
אחד, ולא משני מתים¹². ועל השדרה¹³ הכאה ממת
אחד. ועל הגלגלת של מת אחד¹⁴. ועל אבר מן המת

יח. אי זו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מבירה
אפלו בסוף העולם⁹¹. ולא אמרו טמאת התהום אלא
למת בלבד⁹²; אבל הרוג - לא, שהרי יודע בו זה
שהרגו⁹³.
יט. נמצא המת גלוי⁹⁴ - אין זו טמאת התהום⁹⁵. נמצא
משקע בקרקעות מערה והמים על גביו⁹⁶ - הרי זו
טמאת התהום, שאינה ידועה⁹⁷. הנה טמון בתוך או
בצורות⁹⁸ - הרי זו טמאת התהום; במים, באפלה
ובנקיקי הסלעים⁹⁹ - אינה טמאת התהום¹⁰⁰.
כ. נזיר שנטמא במת, וירד וטבל¹⁰¹ במערה, והביא
קרבנות טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר
כך נודע שמת היה משקע בקרקעות המערה כשירד
לטבל, אף על פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סתר
הכל; מפני שהחזק לטמאה¹⁰², וחזקת הטמא טמא עד
שיטהר ודאי¹⁰³. ירד להקרה¹⁰⁴ - הרי זה טהור, עד שידע
שנגע¹⁰⁵. נמצא המת צף על פני המים¹⁰⁶ - הרי זה
בחזקת טמא¹⁰⁷; שחזקתו שנגע בזה שהוא צף¹⁰⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לפני הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.
(91) כההוא הזו שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין שיעור. (92) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא הרגיש
במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע. (93) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה. וכתב הרדב"ז:
צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם, אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי לא הכיר בו אדם,
והרי זו טומאת התהום. (94) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה, ספק נטמא בו, ספק לא נטמא, כגון
שהייתה המערה פתוחה מלמעלה ואינו מאהיל עליה. (95) הואיל ונמצא במקום, שאפשר שיראוהו בני אדם. (96) וירד
הנזיר לטבול שם מטומאה אחרת, שאינה טומאת מת. (97) אף על פי שבוודאי נטמא, לא הייתה הטומאה ידועה לשום
אדם. (98) אפשר שלא הכיר בו אדם מעולם, שהרי תבן יכול להתגלגל עליו על ידי רוח, וצורות עשויים להתגלגל
ממקום למקום. (99) סדקים, חגורים. (100) הואיל והם חלולים יכול אדם להציץ בהם ואינה מכוסה, שאפשר שאדם
הסתכל והכיר בו. (101) ביום השביעי לטומאתו. (102) כשירד למערה היה טמא וודאי. (103) ולא אמרו טומאת התהום
טהורה בנזיר, אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. (104) שלא היה טמא למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. (105) ואם
נודע שנגע, הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו הואיל ונודע לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום
היא. (106) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. (107) שספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקרה הרי זה
טמא. ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר שיראוהו בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו נודע
לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. (108) שספק טומאה צפה על פני המים טהורה לענין שרץ. ובהלכות אבות הטומאות
פרק י"ד, הלכה ג' כותב רבינו: "ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד". (1) טומאות מן המת, שאין הנזיר
מגלח עליהן ואינו סותר את נזרו, נזיר שנצטרע אם ימי הסגרו עולים לו מן המנין, שהנזיר מיטמא למת מצוה ואינו שותה
יין מצוה, שהנזיר מותר להתגלח תגלחת מצוה למרות שיש בו עשה ולא תעשה. (2) ראה לעיל פ"ו, הי"א. (3) שדינו
להיות טמא על ידן שבעה ימים, וכמבואר להלן ה"ז. (4) כגון בשרו או עצמותיו, המנויות להלן ה"ב, ולא ארץ העמים,
או גולל ודופק, או נוגע בכלים הנגועים במת, המנויות להלן ה"ה. והשווה 'תוספות' נזיר נד. דיבור-המתחיל וכלים.
(5) כלומר, רק אז. (6) שכל אבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר (נזיר נ). וברש"י לחולין פט: והשווה ה"ל טומאת
מת פ"ב, ה"א: "שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם". (7) ליחה סרוחה היוצאת מבשר המת שנימות. נצל - לשון הפרשה,
כמו (בראשית לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם" (רש"י לנזיר נ). (8) של אברי האדם, והם: קכ"ה איברים, שהם
הרוב של רמ"ח איבריו. (9) אבל אם אין בהם רוב מנין העצמות, אינן מטמאות באהל עד שיהיה בהן רובע הקב, כמבואר
בה"ל טומאת מת פ"ב, ה"ט, ובכל זאת אין הנזיר מגלח עליהן עד שיהא בהן חצי קב, כמבואר להלן ה"ו. (10) כגון שתי
שוקיים וירך אחת (נזיר נ). (11) משנה נזיר מט: (12) אהלות פ"ב, מ"ו, וכחכמים. וראה נזיר נב. (13) מערכת חליות
העוברות לאורך הגב שבאדם. (14) משנה נזיר מט: "על השדרה ועל הגולגולת", אלא שבגמרא שם נב. נסתפקו אם כוונת
המשנה לשדרה וגולגולת יחד, או כל אחת מהן מטמאה, ורבינו סובר, מכיון ששמאי אמר (שם ע"ב) "עצם אחד מן
השדרה או מן הגולגולת", הרי שאין צורך בשתייהן. ואע"פ שהגמרא שם דוחה: "שונה שמאי שמחמיר" - מכיון שאין אנו
מוצאים שום מחלוקת מפורשת בו, עלינו לומר, שזוהי דיעה מוסכמת על הכל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס, בה"ל
טומאת מת פ"ב, ה"ח). וכתב רבינו בפירושו למשנה, אהלות פ"ב, מ"א, שדרה וגולגולת אע"פ שאין בהן בשר מטמאות

קבד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הבא ממת אחד¹⁵, ועל אבר מן החי מאדם אחד, שיש
- 2 עליהן בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי¹⁶. ועל חצי
- 3 דם הבא ממת אחד¹⁸. ועל מלא חפנים רקב
- 4 המת¹⁹. אי זהו נצל? זה בשר המת שנמזח ונעשה לחה
- 5 סרוחה²⁰.
- 6 ג. ואין רקב המת מטמא עד שינקב ערם בארון של
- 7 שיש²¹, ויהיה פלו שלם²². חסר ממנו אבר, או שנקב
- 8 בכסות²³ או בארון של עץ²⁴ או בשל מתכת²⁵ - אין
- 9 לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת בלבד, להוציא הרוג,
- 10 שהרי חסר דמו²⁶.
- 11 ד. קברו שני מתים באחד²⁷, או שגזזו שער או צפרניו
- 12 וקברום עמו²⁸, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה
- 13 במעיה - אין הרקב שלהם מטמא²⁹. וכן אם טחן המת
- 14 עד שנעשה רקב - אינו מטמא³⁰, עד שירקב מאליו.
- 15 טחן את המת והניח עפרו עד שהרקב פלו³¹, או

- 16 [שהרקב] מקצתו כשהוא חי ומת והרקב הכל - הרי
- 17 זה ספק³²; ואם נטמא לרקב זה - הרי זה ספק טמא³³.
- 18 וכן אם נטמא ברכע³⁴ עצמות הבאין מהשרה או מן
- 19 הגלגלת באהל³⁵ - הרי זה ספק טמא³⁶.
- 20 ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמנינו³⁷, אם נגע
- 21 נזיר באחת מהן או נשאה, או האהיל³⁸ הנזיר עליה או
- 22 האהיל³⁹ הטמאה על הנזיר⁴⁰, או היה הנזיר ואחת
- 23 מטמאות אלו באהל אחד⁴¹ - הרי זה מגלח תגלחת
- 24 טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את הכל⁴². חוץ מן
- 25 הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי אפשר שיגע בכלו,
- 26 שהרי אינו גוף אחד⁴³. אכל אם נשאו או נטמא באהל⁴⁴
- 27 - מגלח.
- 28 ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם כשעורה, או
- 29 נשאו - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה,
- 30 וסותר את הקודמים⁴⁴. ואין עצם כשעורה מטמא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

באהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהן, ככתוב: "בעצם אדם" עצם שניכר בו, שהוא של אדם. (15) ולא משני מתים, כגון הזרוע או השוק, שיש בה שתי עצמות, והאחת ממת אחד, והאחת ממת שני, ונקראות אבר אחד (רש"י נזיר נב.). (16) כל שאילו היה האבר מחובר באדם חי, היה יכול לעלות ארוכה (=רפואה) ע"י אותו בשר, והוא פחות מכזית (משנה נזיר מט:). ובגמרא שם נג: דרשו: "בחלל חרב או במת" (במדבר יט, טז) - אבר שהבדילתו החרב מן החי, הרי הוא כמת. (17) שתי רביעיות, ואע"פ שגם רביעית אחת מטמאה באהל, הלכה למשה מסיני, שאין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג (שם מט: ובתוספות). (18) שם נב. וכחכמים. (19) גופו של מת, שכלה לחותו ונעשה כמין עפר, משנה שם מט: "תרווד (=כף) רקב" ובגמרא שם נ: אמר רבי יוחנן, מלוא חפניו. (20) נזיר נ, ובהל' טומאת מת פ"ב, ה"א כותב רבינו: "והוא שתקרוש אותה הליחה, שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו, ואם לא קרשה אינה מטמאה, שמא כיחו וניעו (רוק הפה וליחת הגרון) הוא" וזה ע"פ הגמרא בנזיר שם. (21) שאינו נשחק ואינו נרקב, וכל הרקב הוא מגופו של מת בלבד (נזיר נא.). (22) שם עמ' ב. (23) לפי שכסותו נרקבת עמו, נעשית לו תערובת. והלכה למשה מסיני, שאין רקב המת מטמא, אלא הבא מן המת עצמו בלא כל תערובת (שם עמ' א.). (24) כנ"ל. (25) שדרכה להעלות חלודה, ותתערב עם המת (הל' טומאת מת ג, ד). ומתוך שאמרו שם נא. "בארון של שיש", למד רבינו למעט של מתכת, ובהל' טומאת מת שם, כותב רבינו: "בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן". (26) נדה כז: וכבר נתבאר, שלא אמרו רקב אלא למת שלם. (27) "נעשו גלגלים (=תערובת) זה לזה" (נזיר נא.). (28) הרי זה כמי שנקבר בכסותו, שרקבונם נעשה לו תערובת, ואין לו תורת רקב (שם). (29) בעיה שם, שנפשטה בדרך אם תמצא לומר, כיון שסוף העובר לצאת (אילו היתה חיה) הרי הוא כגוף פרוש ונבדל. וכבר נתבאר, שרקב שני מתים אינו מטמא. וכדאי להעיר, שבגמרא שם אמרו: שני מתים שנקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, והרקבו ועמדו על מלוא תרווד רקב, רקבם טמא (אף-על-פי שלא נשאר מכל אחד אלא חצי תרווד, כיון שכל אחד נקבר יחידי, יש להם דין רקב - תוספות שם), וזהו שהדגיש רבינו כאן: קברו שני מתים כאחד, שדווקא באופן זה אין הרקב מטמא. (30) שם עמ' ב. אין זה רקב אלא עפר טחינתו. (31) ספק, שמא צריך שירקב כברירתו, כמו שהיה ללא כל שינוי. (32) שם. ספק, אם מה שהרקב כשהוא חי יש לו תורת רקב. או נאמר, הואיל והוא מת לפנינו, הרי זה כהרקב כולו כשהוא מת. (33) ולא יכול להביא קרבן על טומאתו, כי שמא טהור הוא, ואסור לו להכניס חולין לעזרה. (34) רובע הקב, והקב ארבעה לוגין. (35) שהאהיל הנזיר עליהן, או שהיה הנזיר והן באהל אחד, כמבואר בסמוך ה"ה. (36) שם נב: כי אע"פ שבדרך כלל אין הנזיר מגלח, אלא על חצי קב עצמות - בשדרה וגולגולת, הואיל והן חמורות, שמתמאות כמו שהן, ראה לעיל ה"ב, אולי גם רובע עצמות מהן הנזיר מגלח עליהן. וכל זה לענין טומאת אהל, אבל לענין מגען ומשאן, אפילו על עצם כשעורה, הרי הוא מגלח, כמבואר בסמוך ה"ו. וראוי להעיר, שבגמרא שם נא. נשאר עוד הרבה בעיות בענינים אלו בתיקן, ורבינו השמיטן, מפני שאינן מצויות, ונדירות מאד (רדב"ז). וב"לחם משנה" הקשה למה לא הזכיר רבינו, שאין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות, כמבואר בנזיר נא. אבל רבינו כבר הזכיר (לעיל ה"ד) "ויהיה כולו שלם", וממילא יש בו בשר וגידים ועצמות (מרכבת-המשנה). (37) למעלה ה"ב. (38) סיכך בגופו עליה. (39) בדפ' רומי, וכן בכת"י התימנים: האהילה. (40) שהטומאה סיככה על הנזיר, כגון שהוא עמד תחתיה. (41) והגג מאהיל על שניהם. (42) משנה נזיר מט: (43) גוש אחד, וכן שנינו באהלות פ"ב, מ"ב "מלוא תרווד רקב שגבלו במים, אינו חיבור לטומאה". וכתב רבינו בפירושו שם: "לפי שחלקיו נבדלים קצתם מקצתם, והלישה לא תשימהו גוף אחד, כמו שאמרו (שבת יח:). אפר לאו בר גיבול הוא". (44) משנה נזיר מט:.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קכה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 באהל⁴⁵. אבל נטמא באחת משנים עשר דברים הללו⁴⁶:
2 בגוש ארץ העובדי פוכים ומזלות⁴⁷, או בשדה שגורש
3 קבר בתוכה⁴⁸, שהן מטמאין במגע ובמשא⁴⁹; או
4 שהאהל עליו ועל⁵⁰ השריגים⁵¹ היוצאים מן האילנות⁵²,
5 או הפירות היוצאות מן הגדר⁵³, או משה או גמל⁵⁴
6 וכיוצא בו; או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן
7 לא רב בנין⁵⁵ ולא רב מנין; או שנטמא ברביעית דם מן
8 המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל⁵⁶; או שנטמא
9 בגולל⁵⁷ או בדופק⁵⁸, שהן מטמאין במגע ובאהל⁵⁹; או
10 שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן
11 בשר פראי⁶⁰ - הרי זה אינו סותר.
- ז. אף על פי שבכל אלו הוא טמא טמאת שבועה ומזה
בשלישי ובשביעי - אינו מגלח תגלחת טמאה ולא
מביא קרבנות ולא סותר את הקודמין. אבל כל ימי
הטמאה אין עולין לו ממנן ימי נזירותו⁶¹.
ח. נגע באהל המת⁶² או בכלים הנוגעים במת⁶³ - אינו
מזה בשלישי ובשביעי⁶⁴. ויראה לי, שדין זה מיוחד
בנזיר; אבל כל אדם שנטמא בכלי⁶⁵ טמאת שבועה -
יזה בשלישי ובשביעי, כמו שיתבאר בהלכות טמאת
מת⁶⁶. וכן יראה לי, שזה שאינו⁶⁷ מזה בשלישי
ובשביעי אם נגע בכלים, כדי שיעלו לו ימי טמאתו
בכלים ממנן ימי נזירותו⁶⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(45) אהלות פ"ב, מ"ג, שנאמר (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באהל" צריך שיהיה היכר בעצם, שהיא של אדם. וכן כל עצם שאין עליו דמיון אנושי (הכוונה לשדרה וגולגולת שחסרו. תוספות יו"ט שם), וכן הכתוב אומר (שם טז) "או בעצם אדם" (רע"ב שם ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"א, מ"ח). ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים הנוסח: "ואין עצם אחד מטמא באהל", ובצדק, שהרי בהל' טומאת מת פ"ב, ה"י כותב רבינו: "היה עצם אחד אפילו יש בו רובע (=הקב) הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל" וראה נזיר נג. בדברי שמאי שם. (46) המנויים להלך. (47) ובדפוסים קדומים: ארץ העמים. וכל חוץ לארץ נקראת כך, וגזרו טומאה על עפר הבא מחוץ לארץ, שיהא מטמא במגע ובמשא. וכתב רבינו בפירושו למשנה (אהלות פ"ב, מ"ג) "שהם להתרשלותם עם המתים, וקוברים אותם בכל מקום, שפטנו על ארצותם בזאת הטומאה - וזה בגזירה מדרבנן... לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה". (48) ונשברו עצמות המת ונידושו בכל השדה עד מאה אמה. (49) משנה שם, וכן בנזיר נד. (50) טעות סופר יש כאן, וצ"ל: "כשהאחילו עליו ועל כזית מן המת שריגים היוצאים" וכו', וכן בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו (מעשה רב, לרבי בצלאל הכהן מוילנה). (51) ענפים. (52) שהענפים רחוקים זה מזה, ואין בכל אחד מהם שיעור טפח להביא את הטומאה על ידו, ומן התורה טהור הוא, שאין זה אהל. וחכמים גזרו טומאה בהולך תחתיהם (נזיר נד: ובתוספות שם, וכן רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ב). (53) אבנים או עצים בולטים ממנו. פירות - לשון גדל פרע (רע"ב לאהלות פ"ח, מ"ב) וגם אלה אינם מביאים הטומאה, מפני שאין ברחבם טפח (תוספות יו"ט לאהלות שם, וראה בנדה נז. וסח:). (54) שתחת המיטה או הגמל, יש כזית מן המת והנזיר עמו (תוספתא אהלות פ"ט, מ"א) ואין כריסו של הגמל נידון כאהל, שאינו עשוי להגן, וכדברי רבינו בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו "שכל אלו ההלכות האמורות בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הכלים הכל מדברי סופרים... ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהם". ובירושלמי נזיר פ"ז, ה"ג מונה מיטה וגמל בין אלה, שאינם נעשים אהל ואין הנזיר מגלח עליהם, וראה סוכה כא. "אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל". (55) ראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות ט. (56) אבל אין הנזיר מגלח עליה, הלכה למשה מסיני (משנה בנזיר נד. ובתוספות שם מט: דיבור-המתחיל ועל חצי לוג). (57) כיסוי ארון המת. (58) צדי הארון, שהכיסוי דופק עליו. (59) אהלות פ"ב, מ"ד, שנאמר: וכל אשר יגע על פני השדה - לרבות גולל ודופק, אשר יגע - משום מגע הוא מטמא ולא משום משא (רע"ב שם). וכתב רבינו שם: ויקראו צדי הקבר "דופקים" להיותם דוחקים המת (לשון "ודפקום יום אחד", בראשית לג, יג) ויקרא כיסוי הקבר גולל, להיותו אצלו מאבן מתגלגלת על פי הקבר. (60) כדי להעלות ארוכה (נזיר נג: כרבי יוחנן. ועל-כרחי שאין בו עצם כשעורה, שאם יש בו עצם כשעורה הרי הנזיר מגלח לפחות על מגעו ועל משאו (תוספות שם). וראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות יד. (61) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד", הרי שימי טומאתו לא עלו לו למנין. (62) שם נד. "ואהל", ומפרש רבינו שם: שנגע באהל המת. (63) שהם מטמאים כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת שבועה, שנאמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב או במת", חרב הרי זה כחלל (נזיר נג:). וכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ה, ה"ג: "מפי השמועה למדו, שהחרב כמת, והוא-הדין לשאר כלים בין כלי מתכות, בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר (שם לא, יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תחטאו ביום השלישי וביום השביעי" וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ והרג, או זרק אבן והרג, נטמא שבעת ימים? אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה, מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, שהרי נגע הכלי במת". (64) אבל הוא טמא שבעה ימים. (65) שנגעו במת. (66) פ"ה, ה"ג. ולדעת הראב"ד שם, אין זה אלא בכלי מתכות או בחיבורין ואפילו בשאר כלים. חיבורים - שנגע האדם בכלים, בשעה שהכלים היו מחוברים למת. (67) בדפוסים קדומים: שזה שאינו. (68) שאילו היה צריך הזאה, לא היו ימי טומאתו עולים לו למנין נזירותו. והמקור לדברי רבינו, שאין הנזיר מזה על כלים שנגעו במת, הוא לשון סוגיית הש"ס בנזיר נד: שהתפלאו שם, כלים הנוגעים במת, הנוגע בהם בר הזאה הוא? ועל-כרחי שזה דין מיוחד בנזיר, כי בשאר כל אדם, ודאי שטעון הזאה, וכשיטת רבינו בהל' טומאת מת כנ"ל. והראב"ד סובר, שאין משם ראייה, כי המשנה עוסקת בכלי עץ ושלא בחיבורין, וכשנגעו במת אינם כמת, אלא אב הטומאה בלבד, והנוגע בהם אינו טמא שבעה ואינו טעון הזאה, בין נזיר בין שאר כל אדם, ולפיכך מתפלאה הגמרא שם: "כלים בני הזאה הם?" (לחם-משנה).

- 1 **ט.** נזיר שנגזרע והחלט⁶⁹ - כל ימי חלוטו⁷⁰ ושבעת
 - 2 ימי ספירו שסופר אחר שיטהר לצרעתו⁷¹ בין תגלחת
 - 3 ראשונה⁷² לשניה⁷³ אין עולין לו מימי נזירותו⁷⁴. אבל
 - 4 ימי הסגר⁷⁵ - עולין לו⁷⁶. וכן אם זב בשרו, בין איש
 - 5 בין אשה - כל ימי זבתו⁷⁷ עולין לה, אף על פי שהן
 - 6 טמאין⁷⁸. ודבר זה תלכה למשה מסיני הוא⁷⁹.
 - 7 **י.** אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות⁸⁰
 - 8 - שימי טמאתו עולין לו, ואינו סותר כלום⁸¹. נטמא
 - 9 במת בתוך ימי צרעתו⁸² - סותר את כל הקודמין, שהרי
 - 10 בנזירותו עומד⁸³ ואף על פי שהוא טמא⁸⁴.
 - 11 **יא.** הנזיר מתר בטמאת מת מצוה⁸⁵ ובתגלחת מצוה⁸⁶,
 - 12 ואסור בגין המצוה בגין הרשות. כיצד? מי שגשפע
 - 13 שישתה היום יין, שהרי מצוה עליו לשותות⁸⁷, ואחר כך
 - 14 נדר בנזיר - חלה נזירות על השבועה ואסור בגין⁸⁸. ואין
 - 15 צריך לומר שהוא אסור בגין קדוש והבדלה, שאינו
 - 16 אלא מדברי סופרים⁸⁹.
- 17 **יב.** וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך
- 18 בדרך ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה
- 19 מטמא⁹⁰ לו וקוברו. ודברים אלו דברי קבלה הן⁹¹.
- 20 **יג.** נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף על
- 21 פי שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טמאה,
- <22 ואל יטמא כהן. שזה
- ⁹²
- קדשתו קדשת שעה
- ⁹³
- , ואפלו
-
- 23 היה נזיר עולם
- ⁹⁴
- , והפכה קדשתו קדשת עולם
- ⁹⁵
- .
-
- 24
- יד.**
- פגעו בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום ואחד
-
- 25 נזיר מאה יום - יטמא נזיר שלשים
- ⁹⁶
- . היה אחד נזיר
-
- 26 לזמן קצוב
- ⁹⁷
- והשני נזיר עולם - יטמא הנזיר לזמן
-
- 27 קצוב; שניזירות עולם קדשתו חמורה מזה
- ⁹⁸
- .
-
- 28
- טו.**
- וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שנגזרע,
-
- 29 ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל
-
- 30 שערו. שהרי תגלחתו
- ⁹⁹
- מצות עשה, שנגזרע במקדש:
-
- 31 וגלח את כל שערו וגומרו; וכל מקום שאתה מוצא
-
- 32 מצות עשה ולא תעשה
- ¹⁰⁰
- : אם יכול לקיים את שניהם
- ¹⁰¹

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(69 שנגמר דינו שהוא טמא, "וטמאו הכהן" (ויקרא יג, יא) מתרגם יונתן "ויחלטינה כהנא". (70 שהוא טמא בהחלט. (71 כשנרפא נגע הצרעת. (72 שהיא ביום טהרתו, שנאמר בו (ויקרא יד, ח) "וגלח את כל שערו". (73 שהיא ביום השביעי לטהרתו, ככתוב שם ט. (74 משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד". משמע מזה, שימי חלוטו וספרו אינם מן המניין, אבל אינם סותרים את הקודמים. ולאחר שהשלים ימי ספרו, משלים נזירותו על מנין הימים, שמנה קודם טומאתו (שם). (75 בתחילה כשהכהן ראה את הנגע, ועדיין לא החליט לטמאו מסגירו לשבעת ימים, לראות אם יפשה הנגע, ככתוב שם יג, ד"ח. (76 למנין נזירותו (משנה שם). ובגמרא שם נו: אמרו - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז, ה"ג. (77 שהם טמאים, ככתוב שם טו, ב, כה. (78 הואיל ואינם טעונים תגלחת. וכו"ל. (79 משנה שם נד: "באמת אמרו, ימי הזב והזבה וכו'". וכל "באמת אמרו" - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז ה"ג. (80 כגון נבילה או שרץ. שהן קלות מטומאת זיבה, ואין טומאתו שבעה ימים אלא טומאת ערב בלבד. (81 שאין איסור לנזיר להטמא אלא למת בלבד, כמו שאמרו (נזיר מג). "לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז) - במותם אינו מיטמא, אבל מיטמא בנגיעתם ובזיבתם", והשווה הל' טומאת אוכלין פט"ז, ה"ט. (82 היה נזיר ונצטרע, ובימי צרעתו נטמא למת. (83 שכשיתרפא מצרעתו, עליו להשלים נזירותו על הימים שמנה מקודם, כמבואר לעיל ה"ט ובביאורנו אות עב. (84 לצרעתו, לא היה סותר את הקודמים בגלל צרעתו בלבד, נזיר יד: כרבי יוחנן, אבל ריש לקיש אומר שם: "אינו סותר (=את הקודמים), צרעת לחוד ונזירות לחוד", הואיל ואין ימי צרעתו עולים לו למנין נזירותו, דינו משונה מסתם נזיר, ואין טומאתו במת סותרת כלום. וראה לקמן פ"י, הי"ב-ג. (85 מבואר להלן הי"ב. (86 מבואר להלן ה"טו. (87 מחמת שבועתו. (88 נזיר ד. שנאמר (שם, ג) "מיין ושכר יזיר", והוא מיותר, שהלא נאמר מכל אשר יעשה מגפן היין - לרבות יין מצוה כיון הרשות, וכפירוש התוספות שם, וכן שם מד. (89 שאע"פ שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו על היין" - אין זה אלא אסמכתא בלבד, שקידוש היום כשלעצמו הוא מן התורה, והיין אינו אלא מדברי חכמים (תוספות נזיר ד. דיבור-המתחיל מאי היא, וכן בפסחים שם) והשווה הל' שבת פרק כט ה"א, ה"י. (90 מותר לו להטמא, אבל בכל זאת הוא סותר נזירותו ומביא קרבן טומאה (קריית ספר). (91 משנה בנזיר מז, ובגמרא שם מח. דרשו: לאביו ולאמו... לא יטמא (במדבר ו, ז) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (שם ו) "על נפש מת לא יבוא" - אלא לאביו ולאמו אינו מיטמא, אבל מיטמא הוא למת מצוה, וזהו מה שכתב רבינו: "דברי קבלה", כלומר, שכן בא מדרש זה בקבלה, כדברי רבינו בפירושו שם פ"ו, מ"ה, וראה בתוספות יו"ט שם. (92 הנזיר. (93 למשך ימי נזירותו בלבד. (94 שאמר: הריני נזיר לעולם (ראה לעיל פ"ג, ה"א), בכל זאת סתם נזירות אינה אלא שלשים יום (תוספות לנזיר מז). ולדעת ה"לחם משנה" כוונת רבינו, שהנזיר, נזר בחייו אחרי שנולד, ואין קדושתו קדושת עולם - בעוד שהכהן קדושתו מיום שנולד. (95 משעה שנולד ועד יום מותו (משנה בנזיר מז). ועוד הבדל יש ביניהם, שהנזיר ישנו בשאלה, וקדושתו ניתרת ע"י שאלה לחכם (ראה לעיל פ"ב, ה"א) וקדושת כהן אינה בטלה עולמית (לחם-משנה). (96 שקדושתו מועטת מקדושת נזיר מאה (ירושלמי נזיר פ"ז, סוף ה"א). (97 אפילו לאלף שנה (ראה לעיל פ"ג, ה"א). (98 ירושלמי שם, שנזיר עולם אם הכביד שערו, מיקל בתער בכל שנים-עשר חודש ומביא קרבנו, וזוהי קדושתו, בעוד שנזיר לזמן קצוב אינו מגלח עד סוף ימי נזרו, ואינו מביא איפוא שום קרבן טהרה תוך ימי קצבת נזירותו, ראה לעיל פ"ג, ה"ב. וגם סתם נזירות קצובה, אינה לכל ימי חייו, שלרוב היא לזמן קצר בלבד, ולפיכך קדושתה קלה מנזיר עולם (רדב"ן). (99 לצרעתו. (100 שאחת היא בסתירה לשניה, כגון לעשות ציצית מחוטי צמר בטלית של פשתן, שהציצית מצות-עשה, והשעטני הוא איסור לא-תעשה. (101 כגון חוטי צמר בטלית של צמר, הרי אפשר לו לקיים את שתיהן, וכן חוטי פשתן בטלית פשתן.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קבו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 - מוטב, ואם לא¹⁰² - יבוא עשה וידחה את לא תעשה.
- 2 והלוא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה,
- 3 שנאמר: קדש יהיה גדל פרע שער ראשו¹⁰³, ובכל מקום
- 4 אין עשה דוחה לא תעשה ועשה¹⁰⁴, ולמה דוחה עשה
- 5 של תגלחת הנגע לנזירות? מפני שפכר נטמא הנזיר
- 6 בצרעת, וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו¹⁰⁵, והרי
- 7 אינו קדוש¹⁰⁶ בהן, ובטל העשה מאליה, ולא נשאר אלא
- 8 לא תעשה, שהוא: תער לא יעבר על ראשו, ולפיכך בא
- 9 עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו¹⁰⁷.
- 10 **פרק שמיני**
- 11 א. תגלחת הטהרה כיצד היא? כשיגמר הנזיר ימי
- 12 נזירותו מביא שלש בהמות: כבש לעולה, וכבשה
- 13 לחטאת, ואיל לשלמים. הביא שלשתן ולא פירש -
- 14 הראויה לחטאת תקרב חטאת, והראויה לשלמים -
- 15 שלמים, והראויה לעולה - עולה. ומביא עם איל
- 16 השלמים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סלת.
- 17 אופה מהן עשרים חלה: עשר חלות מצות, ועשרה
- 18 רקיקי מצות. ומושח העשרים ברכיעית שמן. ושעור זה
- 19 הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד.
- 20 ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך
- 21 השלמים, ואחר כך מגלח. ואם גלח אחר ששחט
- 22 החטאת או העולה - יצא. ומבשל השלמים או שולקן.
- 23 ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים ונותן על השער,
- 24 ואחר כך משליכו לאש תחת דוד השלמים. ואם
- 25 השליכו תחת החטאת - יצא.
- 26 ג. והיכן מגלח שערו? בעזרת הנשים, בלשפת הנזירים
- 27 שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית, ושם מבשלין את
- 28 שלמיהן ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה -
- 29 יצא. ובין שגלח במדינה ובין שגלח במקדש - תחת
- 30 הדוד הוא משליף שערו. ואינו מגלח עד שיהיה פתח
- 31 העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד. לא שיגלח
- 32 כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא.
- 33 ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל,
- 34 וחלת מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותן על כפי
- 35 הנזיר או הנזירה ומניפן. ואחר כך הטר הנזיר לשותות
- 36 יין ולהטמא למתים.
- 37 ה. נזיר ממרט אינו צריך להעביר תער. ואף על פי
- 38 שאין לו שער או שאין לו פפים - הרי זה מקריב
- 39 קרבנותיו וישתה ויטמא. ואם הביא קרבנותיו ולא גלח
- 40 ראשו - אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומטמא
- 41 לערב. שמשירק עליו אחד מן הדמים הטר, אף על פי
- 42 שלא נתן על כפיו ולא הניף; שכל דברים אלו - למצוה
- 43 ולא לעכב.
- 44 ו. אף על פי שאין התגלחת מעכב עליו, מצוה לגלח
- 45 אפלו לאחר זמן מרבה. ונזיר שגלח בלא תער, או
- 46 שגלח ושיר שתי שערות - לא עשה כלום ולא קים
- 47 מצות גלוח. בין נזיר טהור בין נזיר טמא.
- 48 ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו בלו, וחזר וגלחו
- 49 עם אותן שתי השערות, או שגלח אחת ונשרה אחת - הרי
- 50 זה קים מצות גלוח. נשרה אחת וגלח אחת - אין כאן
- 51 מצות גלוח.
- 52 ח. גלח על השלמים ונמצא פסול - תגלחתו פסולה,
- 53 וזבחי לא עלו לו. גלח על החטאת ונמצאת שלא
- 54 נשחטה לשם חטאת, ואחר כך הביא השלמים והעולה
- 55 והקריבן כמצותן - תגלחתו פסולה וזבחי לא עלו לו.
- 56 ט. גלח על העולה ועל השלמים ונשחטו שלא לשמן,
- 57 ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן -
- 58 תגלחתו פסולה וזבחי לא עלו לו.
- 59 י. גלח על שלשתן ונמצא אחד מהם פסול - תגלחתו
- 60 כשירה, ויביא שאר הזבחים ויקריבו בהלכתן.
- 61 יא. כל מקום שאמרנו תגלחתו פסולה - הרי הוא כמי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

102) כגון שיש לו טלית פשתן, וחייב להטיל בה חוטי תכלת, שהם מצמר, תבוא מצות תכלת ותדחה איסור שעטנז (מנחות מ. וכן בהל' ציצית פ"ג, ה"ו), וגם כאן העשה' של תגלחת מצורע דוחה את הלא-תעשה' של איסור גילוח הנזיר, שנאמר בו: "תער לא יעבור על ראשו" (נזיר נח.). 103) והרי זו מצות-עשה, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. 104) כגון יבמה אלמנה מן הנישואין, אסורה להתייבם לכהן גדול, שאין 'עשה' של מצות יבום דוחה 'לא-תעשה' (של אלמנה לכהן גדול) ו'עשה', שמוזהר על הבעולה, ככתוב: "והוא אשה בבתוליה יקח" (יבמות כא. ובהל' יבום פ"ו, ה"א). 105) לעיל ה"ט. 106) ראה לקמן פ"ה ה"ב: "ששער נזיר שנצטרע, מותר בהנייה" הרי שאין בו כל קדושה. 107) ולדעת הראב"ד, אין זה עיקר הטעם, אלא מפני שהלאו וה'עשה' של נזיר קלים מאד, שזירות ישנה בשאלה לחכם, והיא ניתרת, ולפיכך 'עשה' של תגלחת מצורע דוחה אותם, כמבואר ביבמות ה. ורבינו סובר, מאחר שבמסכת נזיר מא: ונת. מודגש בפירושו, שתגלחת מצורע דוחה 'לא-תעשה' שבנזיר, ולא הזכירו שם את ה'עשה' שבנזיר, אין אנו מניחים גמרא מפורשת במקומה, ונמשכים אחרי סוגיא ביבמות, שהיא שלא במקומה. וגם טעמו של הראב"ד, לא יספיק לתגלחת מצורע שהוא נזיר, נזירות שמשון, שאין לו שאלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ד, ולפיכך טעמו של רבינו מקיף וכולל יותר (רדב"ז). 1) תגלחת טהרה וסדר הבאת קרבנות הנזיר, דין נזיר ממורט, ותגלחת פסולה כיצד יעשה, תגלחת הבן על קרבנות אביו הנזיר, הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, כיצד יעשו.

קבח שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

עד: הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או אם אמר: הרי עלי
לגלח חצי נזיר - הרי זה מביא חצי קרבנות לאיזה
נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו. אבל
אם אמר: הרי עלי קרבנות חצי נזיר - הרי זה מביא
קרבנות נזיר שלם; שאין לנו חצי נזירות.
יט. האומר: הריני נזיר ועלי לגלח נזיר, ושמע חברו
ואמר 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר
אחר; שהרי לא התפס עצמו אלא בנזירות. ואם אמר:
ואני ועלי לגלח נזיר - הרי זה חייב. ואם היו פקחין -
מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חברו. ואם לא עשו
כן - חייבים לגלח נזירות אחרים.
כ. האומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברו ואמר:
ואני ועלי לגלח חצי נזיר - זה מביא חצי קרבנותיו של
זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן
משלים קרבנותיו, אם היו פקחין. ואם לאו - זה מביא
חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות
מאיזה נזיר שירצה.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ה

פרק תשיעי

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים,²
והקריב מהן והותירו - יביאו במותרן קרבנות נזירים
אחרים;³ שמותר נזירים - לנזירים. הפריש מעות
סתומין לנזירותו⁴ והותירו⁵ - יפלו המותרות לנדבה.⁶
ב. המפריש מעות מפרשין⁷ לנזירותו והותירו - מותר
מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת יוליכם לים
המלח⁸, ומותר דמי השלמים יבואו שלמים. ואין
טענין לחם⁹, ונאכלין ליום אחד¹⁰.
ג. המפריש מעות לנזירותו ומת: אם היו סתומין -
יפלו לנדבה¹¹; היו מפרשין - דמי עולה [יבואו עולה],
דמי חטאת ילכו לים המלח¹², דמי שלמים יבואו
שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואין טענין לחם¹³.
ד. ביצד הם המעוֹת הסתומין? כגון שהפריש מעות
להביא מהן קרבנותיו ולא אמר פלוס. אבל אם אמר:

שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום,
כמו שבארנו. ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת
הפסולה, ויביא קרבנותיו.
יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן - כשרים, ואין
עולים לבצלים לשם חובה. ונאכלין ליום אחד, ואין
טענין לחם ולא מתנות ולא זרוע.
יג. שלש בהמות אלו והלחם הפא עמהם - הכל מן
החלין, כשאר נדרי הקדש, כמו שיתבאר במקומו.
יד. האומר: הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מעשר
שני - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר,
אלא מן החלין.
טו. האיש שנדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אביו
לעצמו ומגלח עליהם; ואין האשה מגלחת על קרבנות
אביה. ודבר זה הלכה מפני הקבלה הוא. ביצד? מי
שהיה אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו,
ומת והניח המעות סתומין, ואמר אחרי מות אביו:
הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי ממעות שהפריש
אבי לקרבנותיו - הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם
היה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומין,
ומת האב, ואמר הבן אחר מות אביו: הריני מגלח על
מעות אבי - הרי זה מביא קרבנותיו מהן. אבל אם לא
אמר - יפלו המעות לנדבה. מת האב והניח בנים רבים
- חולקים המעות הסתומים, מפני שהיא ירשה להן,
ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו, והפכור נוטל בהן
פי שנים.
טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב,
בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם - הרי
זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.
יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת
- אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם הפרישן
האב לקרבן טהרה - אין הבן מגלח עליהן תגלחת
טמאה. שדברים אלו הן ספק. ואם הביא זכריו - לא
עלו לו.
יח. האומר: הרי עלי לגלח נזיר - חייב להביא קרבנות
תגלחת טהרה, ומקריבן על יד איזה נזיר שירצה. אמר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) מותר מעות נזירות וההבדל בין מעות מפורשות למעות סתומות, נדבה בנזיר והפרי לה בעלה מה יעשה בקרבנות
שהפרישה, שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מיהו כיצד יביאו קרבנותיהם, עד אחד בנזירות והנזיר מכחישו.
(2) אחרים, שהם עניים. (3) עניים, ואפילו לא יהיה במותר כדי שיעור קרבן, יצרפו למעות נזירים אחרים, ולא יפול לעולת
נדבה. (4) שהפריש מעות לקרבנות נזירות עצמו, ולא אמר כלום. (5) אחרי שקנה מהן כל קרבנותיו, נשאר לו עודף.
(6) לשופרות (=קופות) נדבה שבמקדש, להקריב מהן עולות נדבה לצבור, כשהמזבח עומד בטל. (7) שפירש: אלו לחטאתי
ואלו לעולתי ואלו לשלמי. (8) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים
בהנאה, כדין כל חטאת שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (9) חלות נזיר. (10) לא כשלמי נדבה הנאכלים לשני ימים
ולילה אחד, אלא כחומר שלמי נזיר. (11) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדבה, כי כך נתקבלה ההלכה
בנזיר. (12) כדין חטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. (13) ומפריש מהן דמי חטאת ומוליכם לים המלח, והיתר לעולה
ולשלמים.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קכט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אלו לחובתי - הרי אלו כמפרשין. ואין צריך לומר, אם
- 2 אמר: אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי - שהן
- 3 כמפרשין¹⁴.
- 4 ה. המפריש בהמה בעלת מום¹⁵ - הרי היא כמעות
- 5 סתומין¹⁶. וכן המפריש לשון של כסף ושל זהב או
- 6 כלי¹⁷, אף על פי שאמר: זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי
- 7 - הרי הוא כמעות סתומין¹⁸.
- 8 ו. האומר: אלו לחטאתי והשאיר לנזירותי, ומת, או
- 9 שהיתה אשה¹⁹ והפר לה בעלה²⁰ - דמי חטאת ילכו לים
- 10 המלח, והשאיר יבואו בחצן עולה ובחצן שלמים²¹.
- 11 ז. אמר: אלו לעולתי והשאיר לנזירותי - דמי עולה
- 12 יבואו עולה, והשאיר יפלו לנדבה²².
- 13 ח. מי שדמה שהוא חייב בנזירות והפריש קרבנותיו,
- 14 ואחר כך שאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו חייב
- 15 בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו וירעו
- 16 בעדר²³. שנה הקדש טעות²⁴, שאינו הקדש, כמו
- 17 שיתבאר במקומו²⁵.
- 18 ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך
- 19 הפר לה בעלה: אם שלו היתה בהמה²⁶ - תצא ותרעה
- 20 בעדר, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו²⁷; ואם היו
- 21 הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום, כגון שנתנו
- 22 לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות²⁸ אלא

- 23 מה שתרכזה תעשה בהן - החטאת תמות²⁹, והעולה
- 24 תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום
- 25 אחד, ואין טעוין לחם.
- 26 י. הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדבה.
- 27 היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה
- 28 יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום
- 29 אחד, ואין טעוין לחם.
- 30 יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת³⁰ בתוך ימי נזירות,
- 31 ואחר כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן
- 32 טמאה³¹.
- 33 יב. האיש שהדיר את בנו³² בנזיר והפריש עליו
- 34 קרבנותיו, ולא רצה בהן בנזירות זו ומחה הוא או
- 35 קרוביו, או שגלח הוא או שגלחוהו קרוביו - החטאת
- 36 תמות³³, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים.
- 37 ונאכלין ליום אחד, ואין טעוין לחם. הפריש לו מעות
- 38 סתומים - הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין -
- 39 דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי עולה יבואו עולה,
- 40 דמי שלמים יבואו שלמים. ואין טעוין לחם, ונאכלין
- 41 ליום אחד.
- 42 יג. האומר: הריני נזיר כשהיה לי בן, והפריש קרבן³⁴,
- 43 והפילה אשתו³⁵ וחרה וילדה³⁶ - הרי הקרבנות ספק³⁷,
- 44 ואסורין בגזה ובעבודה³⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(14) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי. (15) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים לקרבנות נזירות. (16) ואם מת, יפלו לנדבה. (17) הואיל וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות. (18) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין". כי המעות הן מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש. ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום, או שלוש לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות. (19) שנדרה בנזיר. (20) ודין מעותיה לאחר ההפרה, כדין מפרש מעות לנזירותו ומת. (21) שדינם כמפורשים. ולא נתקבלה הלכה בנזיר: "סתומים יפלו לנדבה" אלא כשדמי חטאת מעורבים בהם. (22) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים. (23) הרי הם חולין גמורים. (24) שבתחילה בטעות הקדישן, שחשב שהוא חייב בנזירות. (25) ודין זה גרוע יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבוז אפילו בית שמאי (האומרים: הקדש טעות הקדש) ידור שהם חולין. והרי זה, כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חייב ואמר בהמה זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי. (26) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצטרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפר. (27) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. (28) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. (29) ממתינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה. (30) למת. (31) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפר לה. אבל אם נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר. (32) קטן, שהגיע לעונת נדרים. (33) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה. (34) כשאשתו מעוברת. (35) ואינו נזיר, כי שמא לא היה וולד של קיימא. (36) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (37) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, הואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיוולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפרש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכוונתו הייתה לבן שיוולד לו אחר כך. (38) כשאר

- 1 יד. שני נזירים שנשטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא -
- 2 פיצד מביאין קרבנותיהן³⁹? מביאין קרבן טמאה⁴⁰
- 3 וקרבן טהרה⁴¹ במלאת ימי נזירותם⁴², ואומר אחד
- 4 מהם: אם אני הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן
- 5 טהרה שלי, ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי
- 6 וקרבן טמאה שלי⁴³; וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה
- 7 מאחר קרבנות אלו⁴⁴, וחוזרין ומביאין⁴⁵ קרבן טהרה⁴⁶,
- 8 ואומר אחד מהן: אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן
- 9 טמאה שלי וקרבן טהרה שלי וזה קרבן טהרתי, אם
- 10 אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלי
- 11 וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן
- 12 כלום⁴⁷.
- 13 טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף⁴⁸ ועולת
- 14 בהמה⁴⁹, ויאמר: אם טמא הייתי - החטאת מחובתי
- 15 והעולה נדבה⁵⁰, ואם טהור הייתי - העולה מחובתי⁵¹
- 16 וחטאת העוף ספק; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא
- 17 קרבן טהרה⁵², ואומר: אם טמא הייתי - העולה
- 18 הראשונה נדבה⁵³ וזו⁵⁴ חובה, ואם טהור הייתי -
- 19 העולה הראשונה חובה וזו נדבה וזה⁵⁵ שאר קרבני.
- 20 ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טמאה⁵⁶, אלא אם כן
- 21 היו קטנים או נשים⁵⁷; שאין אלו⁵⁸ מקיפין פאת ראשם
- 22 מספק⁵⁹.
- 23 טז. וכיצד יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני
- 24 הנזירין עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם
- 25 טמא⁶⁰, והיה אחד מבחזין רואה אותן, ואמר: ראיתי
- 26 אחד מהם שנשטמא ואני יודע מי הוא. אבל אם היה עד
- 27 זה עמקן בחצר - הרי שניהן טהורין; כיון שהם שלשה
- 28 - הרי הן רבים, ורבים ברשות היחיד - ספקן טהור⁶¹,
- 29 כספק טמאה ברשות הרבים שהוא טהור, כמו שיתבאר
- 30 במקומו⁶².
- 31 יז. במה דברים אמורים⁶³? כששתקו הנזירים שניהם
- 32 או נסתפק להן הדבר⁶⁴; אבל אם אמר אחד מהן: אני
- 33 לא נטמאתי, אפלו שני עדים מעידים עליו שנשטמא -
- 34 אינו מביא קרבן על פיהם. שזה שאמר: לא נטמאתי -
- 35 כאומר: אני מביא בטמאה, שפכר נשאלתי⁶⁵ על
- 36 נזירותי⁶⁶; ונמצא שאינו מכחיש את העדים⁶⁷, ואדם
- 37 נאמן על ידי עצמו⁶⁸. אבל אם שתק או נסתפק לו -
- 38 הרי זה מביא קרבן אפלו על פי עד אחד, כמו שבארנו.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמא כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיוולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיניו שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגיזה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר. (39) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. (40) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. (41) חטאת עולה ושלמים. (42) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. (43) ועדיין אסורים הם לשתות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יותר ביין ובגילות. (44) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. (45) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. (46) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים. (47) אלא חצי קרבן טומאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טומאה, היה צריך להביא קרבן טומאה לעצמו. (48) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (49) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שער, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמא טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמא טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (50) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. (51) אבל איל לשלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. (52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. (53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (54) עולת בהמה. (55) החטאת והשלמים. (56) במלאת ימי נזירותם הראשונה. (57) שאינם מזהירים על איסור הקפת הראש. (58) האנשים המבוגרים. (59) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמא לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנשטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד. (60) שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. (61) שאין הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא ובעלה. (62) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה ... והרי, אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים - טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד, שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושם במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם, והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק. (63) שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד. (64) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון "הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחד, ואפילו על ידי עד אחד. (65) לחכם. (66) והתיר לי את נדר נזירותי. (67) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנדרי. (68) "בדברים שיש בהם כפרה, אינו נמנע להביא חטאת להתכפר נגד קונו".

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קלא

מתוך מהדורת וגשל

17

פרק עשירי

א. אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזרו¹⁸ ולצרעתו¹⁹. ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע²⁰ אינה דוחה את הנזירות²¹. לפיכך, מי שנזר שנה אחת²², והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה²³ נטמא בספק - הרי זה מונה שבועה ימים²⁴, ומזה²⁵ בשלישי ושביעי²⁶, ואינו מגלח בשביעי²⁷, ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת²⁸ אלא לאחר ארבע שנים²⁹, ואוכל בקדשים³⁰ לאחר שתי שנים³¹. מפני שהוא צריך לגלח³² ארבע תגלחות³³: תגלחת טהרה, ותגלחת טמא מספק, ושתי תגלחות שמגלח המצרע³⁴, שהרי הוא ספק מצרע³⁵.

ב. תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה, ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארז ואזוב וצפרים, כשאר מצרעים³⁶. אם אינו טמא מת ולא

1 וכן עד שאמר לאחד: בפני נדרת בנזירות, אם הכחישו
2 - אינו חייב כלום⁶⁹, ואם לא הכחישו - נוהג נזירות על
3 פיו. אפילו אמר לשנים: ראיתי אחד מכם שנזר ואני
4 יודע מי הוא - הואיל ואין מכחישין אותו, נוהגין
5 נזירות על פיו⁷⁰. נהג נזירות על פי עד אחד⁷¹, ושטה
6 יין או נטמא⁷², והתירו בו [שנים⁷³] - לוקה, אף על פי
7 שעקר הנזירות בעד אחד⁷⁴.

8 יח. מת שהיה משכב⁷⁵ לרחב הדרך, אף על פי שאין
9 שם מקום לעבר אלא עליו⁷⁶ או נוגע בצדו, ואף על פי
10 שהיא טמאה ידועה⁷⁷, ועבר שם נזיר - הרי זה טהור,
11 הואיל וספק ברשות הרבים טהור⁷⁸.

12 יט. במה דברים אמורים⁷⁹? במהלך ברגליו⁸⁰; אבל אם
13 היה רוכב או טעון משא - הרי זה טמא. שהמהלך
14 ברגליו - אפשר שלא יגע או שלא יאהיל או שלא
15 יסיט⁸¹; אבל טעון או רוכב - אי אפשר שלא יגע ושלא
16 יאהיל או שלא יסיט⁸², שהרי המת לרחב הדרך⁸³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

69) שעד אחד נגד הכחשת הנידון, אינו כלום. (70) מספק. (71) שאמר לו: בפני נדרת בנזירות ולא הכחישו. (72) והוא הדין אם גילח. (73) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי זו התראה. (74) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה, משמע שהודה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו נזירות מעצמו. (75) בגלוי, ולא טמון בקרע. (76) נמצא שהוא מאהיל עליו וטמא. (77) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם. (78) וגם כאן הוא ספק, כי שמא נטה הנזיר מן הדרך בעניין שלא נגע ולא האהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק י"ח, הלכה ב: "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר, שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ... שאין זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו אפילו בספק רחוק כזה. (79) שהוא טהור. (80) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. (81) יזיז עצם מן המת וינדנדו, שהמת מטמא בהיסט. (82) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים. (83) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנזרק עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה. (1) שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולמצרע כאחד, ספיקות הרבה במנין הנזירות כיצד יעשה. בגלל הספיקות, יתכן שהנזיר יגלח ארבע פעמים בסוף כל עשר שנים ולא ישתה יין אלא לסוף ארבעים שנה, טמא מת ומצורע ודאי כיצד יגלח וימנה ויביא קרבנותיו, עד מלאת ימי נזרו, מעלת הנזיר נזירות לה' דרך קדושה ופרישות. (2) אפילו כשהן חלות בזמן אחד, שתגלחת נזיר, היא להעביר שיער, שאינו צריך עוד לגדל שיער לשם מצוה, ותגלחת ראשונה של מצורע, היא לגדל שיער לגלחו שנית ביום השביעי, לפני יום הבאת קרבנות, ככתוב בתורה ויקרא יד, ח. וכן תגלחת שניה של מצורע אינה עולה לנזרו, שתגלחת מצורע היא לפני זריקת דמים, ואילו הנזיר אינו מגלח אלא לאחר שזרקו עליו אחד מן הדמים (נזיר ס:); וראה לקמן הי"ב. (3) ספק נגע צרעת וטמא, או בוחק וטהור. (4) כי שמא אינו מצורע ואסור לו לגלח שערו משום נזירותו, שנאמר בה (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו". וכשהוא ודאי מצורע, הוא דוחה נזירותו, כמבואר לעיל פ"ז, ה"ז. (5) שקיבל עליו נזירות לשנה אחת. (6) שבעה ימים לפני גמר שנת נזירותו, וכפי שיתבאר להלן אות כב. (7) לטומאתו, כדן כל טמא מת. (8) מאפר הפרה. (9) וגם טובל אחר ההזאה, שאינה עולה מטומאתו על שיטבול, וכמבואר לעיל פ"ז, ה"א. (10) כל עוד לא מלאה שנה לנזירותו, כי שמא לא נטמא ולא נצטרע והרי הוא נזיר טהור, ואסור לו לגלח שערו. (11) שאז יצא מכל ספק, ונשלמה נזירותו על-כל-פנים, כמבואר בסמוך ה"ב. (12) בקרבנות המקדש. (13) בגלל צרעתו, שהמצורע אסור לאכול מן הקדשים עד שיביא קרבנותיו לאחר תגלחתו השניה, וזה אינו מגלח בשניה עד סוף השנה השניה, כמבואר בסמוך ה"ב, אבל משום טומאת מת היה מותר לאכול מן הקדשים לאחר שהזה וטבל, שאין איסור מחוסר כפרה (קרבנות) בקדשים, אלא למי שטומאתו יוצאת מגופו (רע"ב לנזיר פ"ח, מ"ב). (14) זה מוסב גם על שתיית יין והיטמאות למת. (15) עד שיגמור נזירותו בטהרה. (16) הראשונה כשנרפא מצרעתו, והשניה ביום השביעי לימי ספירו, כמבואר לעיל אות א. (17) כל זה מקורו במשנה נזיר נט: ובגמרא שם ס. (18) ככתוב בתורה ויקרא יד, ד"ח.

קלב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 מצרע - הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו¹⁹; ואם הוא
 - 2 מצרע ודאי בשנה ראשונה - הרי היא תגלחת ראשונה
 - 3 של מצרע. ושוהה שנה אחרת פמנן ימי הנזירות, ואחר
 - 4 כך מגלח תגלחת שניה של מצרע²⁰. שאינו יכול לגלח
 - 5 אחר שבועה פשאר מצרעין, שמא אינו מצרע, אלא
 - 6 טמא מת ודאי היה²¹, ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר²²
 - 7 שאסור לגלח²³. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו -
 - 8 שלמה טהרת הצרעת ומתו לאכל בקדשים²⁴. ושוהה
 - 9 שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית. שמא
 - 10 מצרע ודאי היה בשנה ראשונה ולא היה טמא מת,
 - 11 ושנה ראשונה לא עלתה לו²⁵ מפני שהיא ימי חלוטיו²⁶,
 - 12 ושנה שניה לא עלתה לו מפני שהיא ימי ספירו של
 - 13 מצרע שבין תגלחת ראשונה ושניה, לפיכך צריך
 - 14 לשהות שנה שלישית בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית
 - 15 לנזירותו, והיא תגלחת טהרה. או שמא טמא מת ודאי
- היה ומצרע ודאי, ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו²⁷
- ולצערותו, ונמצאת תגלחת ראשונה ושניה תגלחת
- צרעת, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ואין אחת
- משלש שנים עולה²⁸, שהרי השלישית תגלחת טמאה,
- לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירות, ומגלח
- תגלחת רביעית²⁹. ושערו בכל תגלחת ספק אסור בהניה
- מספק³⁰, ששער נזיר שנצטרע מתו בהניה³¹.
- ג. וכן אם נדר עשר שנים נזירות, והיה בקו ספק
- מצרע, ונולד לו ספק טמאה³² בסופן³³ - הרי זה אינו
- שונה בין עד ארבעים שנה³⁴, ומגלח ארבע תגלחות,
- אחת בסוף כל עשר שנים. תגלחת ראשונה - לספק ימי
- צרעת³⁵; שניה - לספק ימי ספירו של מצרע³⁶;
- שלישית - לספק טמאות³⁷; רביעית - תגלחת טהרה³⁸.
- ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו³⁹? אם היה עשיר⁴⁰ -
- כותב נכסיו לאחרים⁴¹; שמצרע עשיר שהביא קרבן עני

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) ואע"פ שהנזיר אסור בגילוח הזקן, ונמצא שהוא מגלח שלא במקום מצוה, כאן מדובר באישים שאין איסור גילוח נהוג בהם, כמבואר להלן ה"ט. (20) הנקראת תגלחת ימי ספירו, על שם הימים שהוא סופר בין תגלחתו הראשונה לשניה. (21) וסתר את כל ימי נזרו הקודמים. (22) נזיר טהור, שהתחיל למנות אחרי תגלחת טומאתו. (23) ועליו לשהות עד סוף השנה השניה. וכתב הראב"ד: כל זה צודק, אם נטמא עד שבועה ימים לתום שנתו הראשונה, אבל אם נטמא ששה או חמשה ימים לפני גמר השנה הראשונה, נמצא כשגילח בסוף השנה הראשונה לא גילח לטומאתו, שעדיין לא מלאו שבועה ימים לטומאתו, וממילא לא חלה עליו נזירות טהרה, כי כל עוד שלא גילח לטומאתו, אין הנזירות של טהרה חלה עליו, וממילא יהיה מותר לו לגלח תגלחת שניה לצרעתו בסוף שבועה ימים לתגלחתו הראשונה, ולא יצטרך להזהר בנזירותו אלא שלש שנים ושבעה ימים, שאפילו נצטרע, הרי גילח תגלחתו השניה שבועה ימים אחרי מלאת השנה הראשונה. ומונה שנה לטומאתו, ושנה לנזירותו, כמבואר בסמוך. (24) ובנוגע לקרבנותיו, ראה להלן ה"ד. (25) לנזירותו. (26) וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ט שימי חלוטיו (שהחולט עליו, שהוא מצורע טמא) וימי ספירו "אינם עולים לו מימי נזירותו". (27) נזירות טומאתו, כי נזיר טמא מגלח לאחר טבילתו, ככתוב (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" = לאחר טהרתו, אבל המצורע מגלח לפני טבילתו במים, ככתוב (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר" (נזיר ס:). (28) למנין נזירותו. (29) שם ס. ואז יצא מכל הספיקות, והותר ביין וכו'. (30) שמא נזיר טהור הוא, ושער נזיר טהור אסור בהנאה. כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב, שהוא טעון שריפה, והשווה ה' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י, ואפילו נזיר טמא, שערו אסור בהנאה וטעון קבורה, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ד. (31) רבינו לשיטתו לעיל פ"ז, ה"ט, שנזיר מצורע בטלה קדושת שער, הואיל וימי צרעתו אינם עולים לו, ואין בו מצות-עשה של: "קדוש יהיה גדל פרע" המוסבה על קדושת השער, כמבואר בקידושין נו: "גידולו יהיה קדוש". ובירושלמי נזיר פ"ח, ה"ב נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. לדעת רבי יוחנן מצורע שנזיר שער אסור, ולדעת ריש לקיש שער מותר. וראה ב"מראה הפנים" שם, שבנזיר ספק מצורע, דברי הכל שער אסור בהנאה מספק, ומשם המקור לדברי רבינו. (32) טומאת מת. (33) ראה בבאורנו לעיל אות כב. (34) כי עד אז הוא בספק נזירות. (35) שאינו יכול לגלח כל עשר שנים, שמא אינו מצורע והוא נזיר ואסור בגילוח. (36) ואינו יכול לגלח בסוף שבועה ימים לתגלחתו הראשונה, שמא טמא מת הוא, ותגלחתו הראשונה היתה לספק טומאתו, וחלה עליו נזירות טהרה ואסור לגלח כל עשר שנים הבאות. (37) שמא מצורע היה ושתי תגלחותיו היו לצרעתו וזו לטומאתו, ואינו יכול לגלח שבועה ימים אחרי תגלחתו השניה, כי שמא לא נטמא למת, והרי הוא נזיר טהור ואסור בגילוח כל עשר השנים, שימי חלוטיו וספירו לא עלו למנין, ועל-כרחו שוהה עד גמר שלשים שנה. (38) שמא טמא מת היה, ותגלחתו השלישית היתה לטומאתו, ולאחריה חלה עליו נזירות טהרה, הכל מבואר לעיל ה"ב. (39) ראוי להקדים כאן סדר קרבנות המצורע, נזיר טמא ונזיר טהור, כדי שיובנו הדברים יפה. המצורע מביא ביום טהרתו, כשנרפא נגע צרעתו, שתי צפרים (ויקרא יד, ד"ז), וביום השביעי לימי ספירו מתגלח שנית, ומביא למחרתו כבש לאשם, כבשה לחטאת וכבש לעולה, ואם דל הוא מביא כבש לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה (שם י"בג), נזיר טמא מביא: שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם (במדבר ו, י"ב) ונזיר טהור - כבש לעולה לחטאת ואיל לשלמים (שם, יד). (40) וקרבת מצורע עשיר - חטאת בהמה, שאינה באה על הספק. (41) כדי שיהיה עני, ויוכל להביא חטאת העוף על הספק, שחטאת העוף הלכה היא שבאה גם על הספק, כמבואר בנזיר כט.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות קלג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 - לא יצא⁴². ואחר כך מביא חטאת העוף⁴³ ועולת
- 2 בהמה⁴⁴ בתגלחת ראשונה ושניה ושלישית. וכל חטאת
- 3 עוף מהן לא תאכל, מפני שהיא ספק⁴⁵. ומביא בתגלחת
- 4 רביעית קרבן נזיר טהור, שהוא שלש בהמות, כמו
- 5 שבארנו⁴⁶.
- 6 ה. שלש חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות:
- 7 חטאת ראשונה - לספק טמא⁴⁷; שניה - לספק
- 8 צרעתו, שאין המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת
- 9 שניה⁴⁸; וכן חטאת שלישית - לספק טמא. שאין
- 10 תגלחת אחת עולה לנזיר⁴⁹ ולצרעתו⁵⁰, ושם מצרע
- 11 נדאי וטמא מת ודאי היה, שהתגלחת הראשונה והשניה
- 12 לצרעתו כמו שבארנו⁵¹, ותגלחת שלישית תגלחת
- 13 טמא, ולפיכך צריך להביא קרבן טמא בשלישית⁵².
- 14 ו. שלש עולות בהמה שמביא עמה, על הראשונה הוא
- 15 מתנה ואומר: אם טהור אני - זו מחובתי⁵³, ואם טמא
- 16 אני - הרי היא נדבה⁵⁴. וכן הוא אומר בשניה⁵⁵
- 17 ובשלישית⁵⁶.
- 18 ז. ומביא קרבן טהרה⁵⁷ בתגלחת רביעית, ומתנה⁵⁸
- 19 ואומר: אם טמא הייתי - ראשונה נדבה⁵⁹, וזו חובה⁶⁰;
- 20 ואם מחלט⁶¹ הייתי - ראשונה חובת מצרע⁶², וזו חובת
- 21 נזירות, ושנים האמצעיות נדבה⁶³; ואם טהור מטמא
- 22 מת הייתי ומצרע - עולה הראשונה חובה וכן השניה,
- 23 אחת לחובת מצרע⁶⁴ ואחת לחובת נזירות⁶⁵, ושלישית
- 24 ורביעית נדבה, והשאר⁶⁶ קרבן טהרה⁶⁷; ואם טמא
- 25 הייתי ומצרע - עולה ראשונה חובת צרעת, ושניה
- 26 ושלישית נדבה⁶⁸, וזה קרבן תגלחת טהרה⁶⁹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(42) ולפיכך אין לו תקנה עד שיעני (תוספתא נזיר פ"ו ה"א). והוא הדין שיוכל להפקיר נכסיו ויהיה עני, כמבואר בתוספות נזיר נה: דיבורהמתחיל אוכל בקדשים. ויש להעיר, שכל הפרט הזה אינו נוגע לנו בתגלחת הראשונה, שאין המצורע מביא בה שום קרבן, כמבואר בסמוך ה"ה, אלא שרבינו מסדר כאן כללות המעשים שצריך לעשות בדרך כלל (כסף-משנה). (43) יתבאר בסמוך ה"ה, לשם מה היא באה בכל שלש התגלחות. (44) לנזירות טהרות כדי שיוכל לגלח עליה, שמה נזיר טהור הוא, וכמבואר להלן ה"ו. (45) לטומאתו או לצרעתו, וחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה להאכל, כי שמה נזיר טהור הוא ואינו חייב בה, ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה, והיא נבילה גמורה, ודינה להשרף, כמבואר בהל' פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י. (46) לעיל פ"ח, ה"א. ולא הזכיר רבינו שעליו להביא צפרים בתגלחת הראשונה (ראה לעיל ה"ב), למרות שנישנו בברייתא בנזיר ס., כי אין רבינו עוסק כאן אלא בקרבנות הנעשים בפנים העזרה. ואלו הצפרים נעשות מחוץ לעזרה, כמבואר בגמרא שם, כי יש לחוש שמה אינו מצורע ואסור להביא חולין לעזרה, ולפיכך אינן נחשבות כקרבן (רדב"ז). (47) שמה נזיר טמא הוא וחייב בחטאת. (48) ולפיכך אין הראשונה אלא לטומאתו, והשניה אינה אלא לצרעתו, כי אם נזיר טמא היה, כבר הביא חטאתו בתגלחת הראשונה. (49) לספק טומאתו. (50) כמבואר לעיל בבאורנו אות כו. (51) לעיל ה"ב. (52) כל זה בנזיר ס. (53) שנזיר טהור אינו מגלח אלא עד שיזרקו עליו אחד מן הדמים. (54) שנזיר טמא אינו מביא עולת בהמה, אבל חטאתו אינה באה נדבה. וכן אינו מביא שלמיו, שהם טעונים לחמי נזיר, ואין שלמים כאלו באים נדבה (תוספות לנדה ע. דיבורהמתחיל למחרת). וכבר נתבאר לעיל פ"ח, ה"ב, שאם גילח על העולה יצא. (55) אם נזיר טהור אני שלא נצטרעתי, והייתי נזיר טמא בלבד, וכבר הבאתי קרבן טומאתי בתגלחת הראשונה, הרי זו לחובתי, ושאר קרבנותי אביא בתגלחת הרביעית. (56) שאם נזיר טהור אני עתה, ולא הייתי נזיר טמא כלל, ושתי תגלחותי הראשונות היו לצרעתי, נמצא שקרבני זה הוא לחובת נזירות טהרתי (מרכבת המשנה). ואע"פ שמאחר יתר קרבנות נזירותיו, אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, כמבואר בסמוך ה"ז (רדב"ז). (57) הכולל עולה חטאת ושלמים, כלעיל ה"ד. (58) בכת"י התימנים: ומתנה ואומר. (59) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (60) לטהרת נזירותו. ואין אומרים, העולה שהקריב בתגלחתו השניה היתה לחובת נזירותו, כי יש לחוש שמה טמא ומוחלט היה, נמצאו שתי תגלחותיו הראשונות לצרעתו, והשלישית לטומאתו, וזו הרביעית לחובתו (כסף-משנה). (61) מצורע מוחלט, ראה פירושו לעיל פ"ז, ה"ט. (62) אע"פ שכתב רבנו לעיל ה"ה: "שאינן המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה" לא הקפיד אלא על חטאת העוף, שהיא עיקר קרבנו. אבל עולה, שאינה אלא דורון, אף אם יביאנה לפני תגלחתו השניה היא כשרה, וכן כתב בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט: "אבל אם שחטו עולותיהם בחוץ (חוץ למקדש) בתוך ימי הספירה (שבין תגלחת ראשונה לשניה) חייבים (- משום איסור שחוט חוץ) שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה" (כסף-משנה ולחם-משנה). (63) כי שמה היה גם טמא למת, נמצא שבתגלחת השניה, היתה עולתו נדבה, שכבר הביא עולה לצרעתו בתגלחתו הראשונה, ותגלחתו השלישית היא לטומאתו, וגם זו נדבה, שאין הטמא מביא עולת בהמה. (64) כאמור באות סא. (65) נזירות טהרתי. ואע"פ שהתגלחת השניה היא של ימי ספירו, בכל זאת אם הקריב עולתו לנזירותו עתה לו, אע"פ שהקריבה קודם זמנו, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ח, ה"ט (לחם-משנה). (66) הכבשה לחטאת והאיל לשלמים. (67) שאני מקריב כעת לתשלום קרבן נזירותי, וכבר שנינו (נזיר נט:): שהנזיר מביא קרבנותיו לחצאין. (68) שהשניה היא לצרעתו, וכבר הביא עולתו בתגלחת הראשונה, והשלישית היא לטומאתו, ואין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (69) שכך הסדר: שתי תגלחות הראשונות לצרעתו, השלישית לטומאתו, הרביעית לנזירותו, וכבר נתבאר לעיל ה"ו מדוע הוא מביא עולתו בתגלחת השניה, כי שמה לא נטמא לצרעתו ואינו אלא טמא מת, נמצאת הראשונה לטומאתו והשניה לנזירותו, וכן מביא בשלישית, שמה נצטרע ולא נטמא למת כלל. נמצאת השלישית לנזירותו, וכמבואר לעיל אות נה (ע"פ הסוגיא נזיר ס.).

קלד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות נזירות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ח. אָבֵל הָאֵשׁ וְהָעוֹלָה⁷⁰ אֵינָן מְעַבְּדִין לֹא בְּתִגְלַחַת
- 2 טְמֵאָה וְלֹא בְּצִרְעָתָ⁷¹. נִמְצְאָתָ⁷² אוֹמֵר: אִם הוּא מְצָרַע
- 3 וְדָאִי וְלֹא נִטְמָא בְּמַת - הָרִי טָהֵר בְּצִפְרִין, וְחִטָּאת הָעוֹף
- 4 הִיא חִטָּאתוֹ⁷³, וְלֹא תֹאכַל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק⁷⁴, וְעוֹלַת
- 5 בְּהֶמָּה שְׁעִמָּה - מִקְרָבֵן תִּגְלַחַת טָהֵרָה, כְּדִי שְׂיִגְלַח עַל
- 6 הַבְּהֶמָּה⁷⁵. וְאִם טְמֵא מֵת הוּא - הָרִי עוֹלַת בְּהֶמָּה
- 7 נִדְבָּה⁷⁶. וְאִם אֵינוֹ מְצָרַע וְטְמֵא מֵת הוּא - חִטָּאת הָעוֹף
- 8 קָרְבֵּן נִזִּיר שְׁנִטְמָא, וְעוֹלַת בְּהֶמָּה נִדְבָּה⁷⁷, וְהָרִי הִבִּיא
- 9 קָרְבֵּן טָהֵרָה בְּאַחֲרוֹנָה⁷⁸. וְאִם אֵינוֹ טְמֵא מֵת וְלֹא מְצָרַע
- 10 - עוֹלַת בְּהֶמָּה שֶׁהִבִּיא בְּתִגְלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה הִיא מְחֻבֶּת
- 11 תִּגְלַחַת, וְחִטָּאת הָעוֹף בָּאָה עַל סֶפֶק⁷⁹, וְהָרִי לֹא
- 12 נֶאֱכָלֶתָ⁸⁰.
- 13 ט. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים שֶׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע תִּגְלַחוֹת?

י. נָזִיר שֶׁנִּצְטָרַע וְדָאִי וְנִטְמָא בְּסֶפֶק - בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? אַחֵר שִׁיטְהֵר⁸⁶ מְצָרְעוֹ מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשָׁבִיעִי⁸⁷, וּמְגַלַּח תִּגְלַחַת טְמֵאָה⁸⁸, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת נְזִירוֹתוֹ פֶּלֶא⁸⁹, שֶׁהָרִי נָפְלוּ הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים בְּסֶפֶק טְמֵאָה שְׁנִטְמָא, וּמִבִּיא קָרְבֵּן טָהֵרָה וְשׁוֹטָה בֵּינָן⁹⁰. וּמֵאַחֵר שִׁיבִיא קָרְבֵּן צִרְעָתָ⁹¹ אוֹכַל בְּקָדְשִׁים⁹².

יא. נִטְמָא וְדָאִי וְהָיָה מְצָרַע בְּסֶפֶק⁹³, וְטָהֵר⁹⁴ מִסֶּפֶק צִרְעָתוֹ - מוֹנֶה יָמֵי נְזִירוֹתוֹ שֶׁלֹּמָה, וְאַחֵר כֶּף מְגַלַּח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(70) שנזיר טמא ומצורע מביאים כשהם ודאי, ראה לעיל אות לח. (71) כדברי רבינו לעיל פ"ו, ה"ב: "אבל עולתו ואשמו (של נזיר טמא) אין מעכבים אותו מלמנות", וכן בהל' מחוסרי כפרה פ"א, ה"ה: "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכול בקדשים. אבל העולה והאשם (= של מצורע) אינם מעכבים" וראה נזיר ס. (72) בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים, מתחילה כאן ההלכה. והתיבות: "אבל האשם" וכו', שייכות להלכה הקודמת. (73) כבר נתבאר לעיל ה"ה, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה (וראה בביאורנו לעיל אות סא), ולא נתכוון רבינו על חטאתו זו שהיא לצרעתו, אלא לספק טומאתו, כי הואיל ויש לחוש שהוא גם טמא למת, הרי בהכרח להביא כבר בתגלחת ראשונה קרבן חטאתו, כדי שיוכל להתחיל למנות אח"כ נזירות טהרתו, שהרי כל עוד שלא יביא חטאתו לא יוכל למנות נזירותו, שחטאתו מעכבתו, ראה לעיל פ"ו, ה"ב, והואיל ובסוף השנה השניה יצטרך להביא עולתו לנזירותו, עליו איפוא להקריב חטאתו לטומאתו בסוף השנה הראשונה כדי שלא יצטרך לעבור על "בל תאחר" על קרבן טהרתו, כי אם לא יביא חטאתו בראשונה לא יוכל להביא עולתו בשניה, ויעבור על "בל תאחר" (מרכבת המשנה). (74) שמא לא נטמא כלל. (75) שאם לא יביא קרבן נזירותו, לא יוכל להתגלח כלל, שמא נזיר טהור הוא, ואין נזיר טהור מגלח בלא קרבן. (76) כי אין נזיר טמא מביא עולת בהמה לחובתו. (77) ומגלח עליה. (78) בתגלחת הרביעית שהיא לנזירותו. (79) שמא טמא למת שחייב חטאת העוף. (80) כמבואר לעיל ה"ד, ובביאורנו אות מד. (81) גדול בשנים. אלא שלא הביא שתי שערות שאינו בר עונשין ונדרו נדר, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ג ולעיל פ"ב, ה"ג. (82) שאינה מוזהרת על איסור הקפת הראש, הואיל ואינה באיסור השחתת הזקן, השווה לעיל פ"ט, ה"ט. (83) כל שלש התגלחות הראשונות, שהן ספק (נזיר נז:). (84) שהיא האחרונה, וחייב להתגלח על-כל-פנים, בתורת נזיר טהור. (85) כמבואר בנזיר נז: שאפילו מצורע אין תגלחתו מעכבתו, ששאלו שם: והלא עושה השחתת זקן? (כגירסת רש"י ותוספות שם) ותירצו: באשה וקטן. ומשמע מזה, שבגדול אינו משחית (= מגלח) זקנו כלל, למרות שהוא ספק מצורע (לחם-משנה), וראה לעיל פ"ח, ה"ה, ובהל' צרעת פ"א, ה"ד: "תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו". (86) שירפא מצרעתו. (87) להטהר מטומאת מת, כי כל עוד שיהיה טמא מת, לא יוכל לשלוח קרבנות צרעתו, שהלכה היא (הל' ביאת מקדש פ"ב, ה"ב) "טמא מת, אין מקריבים עליו קרבן כלל עד שיטהר". ואע"פ שעדיין טמא הוא לצרעתו, אפשר להזות עליו מאפר הפרה, כמבואר בהל' פרה פ"א, ה"ג: "כל המטמאין מקבלין הזאה" וכו'. (88) לאחר שישלמו ימי נזירותו, כי שמא לא נטמא, ואסור לו להתגלח עד שישלם ימי נזירות טהרתו, וכגון שנרפא מצרעתו ביום יא לנזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי זה מגלח תגלחת ראשונה לצרעתו בו ביום, וביום יז לנזירותו מגלח תגלחת שניה לצרעתו, ומשלים עוד עשרים יום לנזירותו (שימי חלוטו וספירו לא סתרו ולא עלו למנין נזירותו - לעיל פ"ז, ה"ט), נמצא שביום לח לנזירותו, הרי הוא מגלח ממה-נפשו, אם נזיר טהור הוא, הרי שלמה נזירותו (אחרי נכיון שבעת ימי צרעתו), ואם נטמא למת, הרי מצוה עליו לגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטהרתו (מרכבת המשנה). (89) נזירות טהרה. (90) נמצא שאם קיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, הרי זה שותה יין ומיטמא למתים אחרי ששים ושבעה יום לנזירותו. ששבעה ימים עלו לו לימי ספירת צרעתו, ושלשים יום לגמר נזירותו (שמא לא נטמא, ואסור לו לגלח עד שישלים נזירות טהרתו), ועוד שלשים יום שהוא מונה אחרי תגלחת טומאתו, שמא נטמא וסתר את כל ימי נזירותו הקודמת (נזיר ס:). (91) ביום השמיני להרפאו מצרעתו, ואחרי שהזו עליו ביום השלישי וביום השביעי, כאמור לעיל אות פו. (92) שכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל טמא טומאה היוצאה מגופו, אינו זכאי לאכול מקרבנות המקדש, עד אשר יטהר ויביא קרבנותיו, וצרעת היא טומאה יוצאה מגופו (נזיר שם). כל הלכה זו נתפרשה על-פי מרכבת המשנה, ורבינו מפרש את הסוגיא בנזיר שם שלא כרש"י ותוספות. (93) ספק נגע, ספק בוהק שהוא טהור. (94) ונרפא.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 תגלחת הנגע⁹⁵; שאין תגלחת ספק נגעו דוחה נזירות⁹⁶.
 - 2 ואחר כך מונה שבועת ימים⁹⁷ שבין תגלחת מצרע
 - 3 הראשונה לתגלחת שנייה, ומגלח ומביא קרבנותיו
 - 4 ואוכל בקדשים. ומזה בשלישי ושביעי⁹⁸. ואחר כך
 - 5 מונה שבועה אחרים לטמאת מת⁹⁹, ומגלח תגלחת
 - 6 טמאה, ואחר כך מונה נזירותו¹⁰⁰ בלה¹⁰¹.
 - 7 יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיטהר¹⁰²
 - 8 מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי
 - 9 ובשביעי¹⁰³, ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת
 - 10 שנייה של צרעת, ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל
 - 11 בקדשים, וסופר שבועה¹⁰⁴ ומגלח תגלחת טמאה, ואחר
 - 12 כך סופר ימי נזירות שלמה¹⁰⁵, ומביא קרבן טהרה
 - 13 ושותה ביין¹⁰⁶.
 - 14 יג. למה סופר שבועה¹⁰⁷? שאין שבועת ימי הטמאה
 - 15 עולין בשבועת ימי ספייה שבין תגלחת ותגלחת של
 - 16 מצרע¹⁰⁸.
- יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם
לא אעשה וכיוצא בזה - הרי זה רשע. ונזירות פזו
מנדרי רשעים היא¹⁰⁹. אבל הנזיר לה' דרך קדשה¹¹⁰
- הרי זה נאה ומשבח, ועל זה נאמר: נזיר אלהיו על
ראשו, קדש הוא לה'¹¹¹. ושקלו הפתוב כנביא,
(שנאמר): ואקים מבניכם לנביאים ומבחוורכם
לנזירים¹¹².
- סליקו להו הלכות נזירות בסיעתא דשמיא
- ### הלכות ערכין וחרמין
- יש בכללן שבע מצות. חמש מצות עשה, ושתי מצות
לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם פאשר
מפרש בתורה, וזהו דין ערכי אדם. (ב) דין ערכי
בהמה. (ג) דין ערכי בתיים. (ד) דין ערכי שדות. (ה) דין
מחרים נכסיו. (ו) שלא ימכר חרם. (ז) שלא יגאל חרם.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

95 שאי אפשר לו למנות שבועה ימים לטומאת מת ולהתגלח תגלחת טמאה, שמא מצורע הוא, ומצורע אינו משלח קרבנותיו עד שיטהר, כמבואר בהל' ביאת מקדש פ"ב, ה"א, וגם לצרעתו אסור לו לגלח, שמא אינו מצורע, ונזיר שנטמא אסור לו - לדעת רבינו - לגלח גילוח רשות, עד אשר ימנה ימי נזירות כפי שנדר (מרכבת המשנה, בהבנת דברי רבינו). 96 שנאמר בה: "תער לא יעבור על ראשו", ואפילו נטמא, שסותר הכל, אינו מותר אלא בתגלחת טמאה מיד, או בתגלחת רשות לאחר שלשים יום (מרכבת המשנה). 97 כדי להטהר מצרעתו. 98 באלה שבועת הימים שבין תגלחת ראשונה לשנייה, כדי שיוכל להביא קרבנות צרעתו, ולא יהיה טמא מת, שטמא מת אין מקריבים עליו קרבן, וכאמור לעיל אות פו. ובדפוסים קדומים וכן בכת"י התימנים: "אם הזה בשלישי ובשביעי", כלומר, אינו מביא קרבנותיו לצרעתו עד אשר יזו עליו בשלישי ובשביעי, כאמור. 99 אחרי שכבר נטהר מצרעתו יכול הוא להביא קרבן טומאת מת. וראה בסמוך ה"ג. 100 אחרי שגילח תגלחת טמאה והביא חטאתו, מיד חלה עליו נזירות טהרה. 101 נמצא, שאם נזר סתם נזירות שהיא שלשים יום, ונטמא ודאי והוחלט מספק, אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים, ואינו שותה יין עד אחר שבועים וארבעה יום, שהרי מונה תחילה שלושים ימי נזירותו, ושבעה ימים שבין תגלחת לתגלחת, ושוב שבועה ימים לטומאת מת, הרי ארבעים וארבעה, הוסף עליהם שלושים יום שהוא מונה בסוף לנזירותו, הרי שבועים וארבעה (נזיר ס:). ולא כפירוש רש"י ותוספות שם. 102 שירפא מנגעו. 103 לטומאת מת, כדי שיוכל להקריב קרבנות צרעתו, וכאמור לעיל בבאורנו אות פו. 104 לטומאתו, שאין ימי ספירו לצרעתו עולים לו לימי טומאתו, כמבואר בסמוך ה"ג. 105 נזירות טהרה החלה עליו עם הקרבת קרבן חטאת טומאתו, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ב. 106 נמצא זה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום לקבלת נזירותו הסתמית שהיא בת שלושים יום (נזיר ס:). "זה הכלל אי אפשר לעשות דין נזירות טומאה ולא נזירות טהרה עד תום ימי חלוטו" (תוספות שם ע"א, דיבור המתחיל ספק), כי כל עוד שהוא טמא טומאת מצורע, אין מקריבים עליו שום קרבן, ואינו נטהר מצרעתו עד שיגלח ויביא קרבנותיו (מרכבת המשנה). 107 שבועת ימי טומאה, אחרי שכבר ספר שבועה ימים לתגלחתו וגם הזה ושנה? 108 שתגלחת מצורע היא לפני ביאת מים (=טבילת גופו), ככתוב (ויקרא יד, ט) "וזאת כל שערו יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר". ונזיר שנטמא למת, כתוב בו (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" גילוחו לאחר טהרתו במים (נזיר ס:). והואיל ואין תגלחת צרעתו עולה לטומאתו, על-כרחו מונה שבועת ימים אחרים, עד שיהיה שערו כדי לכופ ראשו לעיקרו, הוא שיעור הראוי לתגלחת, כמבואר בנזיר לט: ולעיל פ"ו, ה"א (לחם-משנה). 109 משנה בנדרים ט. שאין זו נזירות לה'. ולא לכונן דעותיו או לתקן מעשיו (ראה לעיל הל' נדרים פ"ג, ה"ג). 110 כגון שהיה מתגאה בפייו ונדר בנזיר, כדי לכופ יצרו, כמבואר בהל' נדרים ובבאורנו שם. 111 נדרים ט: כדברי שמעון הצדיק, שאמר לנזיר כזה: "כמוך ירבו בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא... נזיר להזיר לה". וראה לעיל פ"א, אות ט. ובמד"ר נשא י, יא: אמר הקב"ה, הריהו חשוב לפני ככהן גדול. מה כהן גדול נאמר בו: נזר שמן משחת אלהיו עליו, אף בנזיר: נזר אלהיו וגו'. 112 ספרי זוטא נשא ו, ח. והרד"ק בפירוש לעמוס שם: "אפילו הבחורים, שדרכם ללכת אחרי תאות הבשר והיין, נתתי בהם רוח טהרה שינזרו מן היין... כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחרי תאות הבשר... הפרשתי אתכם, כדי שתהיו קדושים".

פרק ראשון

41 או גדם ויש בו כל מום - נותן לפי שניו כמו שכתוב
42 בתורה.
43 ט. הדמים אינן בערכין. כיצד? האומר: דמי עלי, או
44 דמי זה עלי, או דמי פלוני עלי, אפלו היה אותו פלוני
45 קטן בן יומא או טמטום ואנדרוגינוס או עובד כוכבים
46 ומזלות - נותן מה שהוא שוה, דינר או אלה, כאלו הוא
47 עבד הנמכר בשוק.
48 י. והערכים כלן והדמים - הכל סתמן לבדק הבית.
49 ויפלו הכל ללשכה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בדק
50 הבית.
51 יא. עובד כוכבים ומזלות שאמר: דמי עלי, או דמי
52 פלוני עלי - נותן כפי נדרו. ואינו נופל ללשכה, שאין
53 מקבלין מן העובדי כוכבים ומזלות נדבה או נדר לחזק
54 את בדק הבית או בדק ירושלים; שאמר: לא לכם ולנו
55 לבנות בית וגומר; ונאמר: ולכם אין חלק וצדקה וזכרון
56 בירושלים.
57 יב. ומה יעשה בהן? יבדק העובד כוכבים ומזלות על
58 דעת מי נדר. אם נדר על דעת ישראל - יוציאוהו בית
59 דין כמה שיראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים;
60 ואם אמר: לשמים נדרתי - יגזרו.
61 יג. הגוסס - אין לו לא ערך ולא דמים. הואיל ורב
62 הגוססין למיתה, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו
63 בבית דין של ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו
64 אחר או שהעריך עצמו, או שאמר 'דמי עלי', או שאמר
65 אחר 'דמי זה עלי' - אינו חייב כלום; שזה כמת הוא,
66 והמת אין לו ערך ולא דמים. ועל זה נאמר: כל חרם
67 אשר יחרם מן האדם לא יפדה. כלומר: אין לו פדיון,
68 אלא הרי הוא כמת.
69 יד. זה היוצא להרג שהעריך אחרים או נדר דמיהם או
70 הדיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.
71 טו. כהנים ולוויים - מעריכין ונערכין כשאר ישראל.
72 וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריך או נדר דמים - חייב
73 לשלם; שהרי נדריו קיימים, כמו שבארנו בהלכות נדרים.
74 טז. הערכין הקצובין לפי השנים - הן שגיי הנערך, ולא
75 שגיי המעריך. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים:
76 ערך עלי - נותן ערך בן ששים; ובן ששים שאמר לבן
77 עשרים: ערך עלי - נותן ערך בן עשרים. וכן כל
78 כיוצא בזה.
79 יז. וצריך המעריך שיהא פיו ולבו שוין, כשאר
80 הנדרים. ונשאלין על הערכין ועל הדמים, בדרך
81 שנשאלין על שאר נדרים והקדשות.

1 א. הערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש, שנאמר: איש
2 כי יפלא נדר בערף נפשת לה'. לפיכך חייבין עליהן
3 משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו, ומשום ככל
4 היצא מפיו יעשה.
5 ב. מצות עשה לדון בדיני ערכין כאשר מפרש בתורה.
6 ואחד האומר 'ערפי עלי', או האומר 'ערף זה עלי', או
7 'ערף פלוני עלי' - נותן הערך לפי שגיי הנערך. והוא
8 הדבר הקצוב שבתורה, לא פחות ולא יותר.
9 ג. וכמה הוא הערך? אם היה הנערך בן שלשים יום
10 או פחות - אין לו ערך, והאומר עליו 'ערף זה עלי' -
11 הרי זה כאומר 'ערף כלי זה עלי', ואינו חייב כלום. היה
12 מבין ארבעה ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות - ערך
13 הנדר חמשה שקלים, והנקה שלשה שקלים. משכנס
14 בשנת שש יום אחד עד שישלם שנת עשרים - ערך
15 הנדר עשרים שקלים, והנקה עשרה שקלים. משכנס
16 בשנת אחת ועשרים יום עד שישלם שנת ששים - ערך
17 הנדר חמשים שקלים, והנקה שלשים שקלים.
18 ומשכנס בשנת אחת וששים יום עד יום מותו, אפלו
19 חיה כמה שנים - ערך הנדר חמשה עשר שקלים.
20 והנקה עשרה שקלים.
21 ד. כל השנים האלו - מצת לעת מיום הלדה. וכל
22 השקלים - בשקל הקדש. והוא משקל שלש מאות
23 ופעשרים שיעורה מכסף טהור. וכבר הוסיפו עליו ועשו
24 אותו סלע, כמו שבארנו בהלכות שקלים.
25 ה. טמטום ואנדרוגינוס - אין להם ערך; שלא קצבה
26 תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקה ודאית. לפיכך,
27 טמטום ואנדרוגינוס שאמר: ערפי עלי, או שהעריכו
28 אחר - אינו חייב כלום.
29 ו. העובד כוכבים ומזלות - נערך, אבל אינו מעריך.
30 כיצד? עובד כוכבים ומזלות שאמר: ערפי עלי, או ערך
31 ישראל זה עלי - לא אמר כלום; וישראל שאמר: ערך
32 עובד כוכבים ומזלות זה עלי, או ערך פלוני העובד
33 כוכבים ומזלות עלי - נותן לפי שגיי העובד כוכבים
34 ומזלות הנערך. וכן המעריך את החרש ואת השוטה -
35 חייב, ונותן לפי שגיו.
36 ז. העבד - נערך ועורף, כשאר ישראל. ואם יפדה ויהיה
37 לו - יתן ערך שגור.
38 ח. אחד המעריך את היפה הבריא, ואחד המעריך את
39 הפעור החולה. אפלו היה הנערך מכה שחין או סומא

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קלז

מתוך מהדורת וגשל

28 שְׁאָמַר: עֶרֶךְ יָד זָה² או עֵינוּ עָלֵי - לֹא אָמַר כָּלוּם³. עֶרֶךְ
29 לְפִי או כְּבִדִּי עָלֵי, או עֶרֶךְ לְבֹ שֶׁל פְּלוֹנִי או כְּבִדּוֹ עָלֵי
30 - נוֹתֵן עֶרֶךְ כָּלוּ⁴. וְכֵן כָּל אֵיכָר שֶׁאֵם יִנָּטֵל מִן הַחַי יָמוּת,
31 אִם אָמַר עֶרְכּוֹ עָלֵי - נוֹתֵן עֶרֶךְ כָּלוּ.
32 ב. אָמַר: חֲצִי עֶרְכִּי עָלֵי - נוֹתֵן חֲצִי עֶרְכּוֹ. עֶרֶךְ חֲצִי⁵
33 עָלֵי - נוֹתֵן עֶרֶךְ כָּלוּ; שְׂאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּנָּטֵל חֲצִיו וְיִחְיֶה⁶.
34 ג. הָאוֹמֵר: דְּמִי יָדִי עָלֵי, או דְּמִי יָד פְּלוֹנִי עָלֵי - שְׁמִין
35 אוֹתוֹ כִּמְהָ הוּא שְׁוֶה בְּיָד וְכִמְהָ הוּא שְׁוֶה בְּלֹא יָד וְנוֹתֵן
36 לְהַקְדָּשׁ⁷. בִּיצֵד? אִם נִמְכָּר הוּא כָּלוּ - [וְיִהְיֶה] שְׁוֶה
37 חֲמִשִּׁים; וְאִם יִמְכָּר חוּץ מִיָּדוֹ, שֶׁתִּשְׁאָר יָדוֹ זֶה לְבַעֲלָיו
38 וְלֹא יִהְיֶה לְלוֹקֶחַ בָּהּ כָּלוּם⁸ - שְׁוֶה אַרְבָּעִים. נִמְצָא זֶה
39 יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לְהַקְדָּשׁ עֲשָׂרָה⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
40 ד. הָאוֹמֵר: דְּמִי רֹאשִׁי או כְּבִדִּי עָלֵי, או דְּמִי רֹאשׁוֹ שֶׁל
41 פְּלוֹנִי או לְבֹ או כְּבִדּוֹ עָלֵי - נוֹתֵן דְּמִי כָּלוּ. וְכֵן הָאוֹמֵר:
42 דְּמִי חֲצִי עָלֵי - נוֹתֵן דְּמִי כָּלוּ. אָבֵל הָאוֹמֵר: חֲצִי דְּמִי
43 עָלֵי - נוֹתֵן חֲצִי דְּמִיו.
44 ה. הָאוֹמֵר: מִשְׁקָלִי עָלֵי, או מִשְׁקָל פְּלוֹנִי עָלֵי - נוֹתֵן
45 מִשְׁקָלוֹ. אִם כֶּסֶף - כֶּסֶף, אִם זָהָב - זָהָב, כְּמוֹ שֶׁפָּרֵשׁ.
46 אָמַר: מִשְׁקָל יָדִי או רִגְלִי עָלֵי - רֹאשִׁין כִּמְהָ הִיא רֹאשִׁיהָ
47 לְשָׁקֵל וְנוֹתֵן מִמּוֹן שֶׁפָּרֵשׁ¹⁰. עַד הֵיכָן הִיא הֵיךְ לְעֻנְן
48 זֶה? עַד הָאֲצִיל¹¹. וְהִרְגֵּל? עַד הָאֲרַכְבָּה¹². לְפִי שֶׁבִּנְדָּרִים
49 הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן בְּגֵי אֲדָם¹³.
50 ו. הָאוֹמֵר: קוֹמְתִי עָלֵי כֶסֶף או זָהָב - נוֹתֵן שְׂרָבִיט¹⁴
51 שְׂאִינוֹ נִכְפָּף¹⁵ מְלֵא קוֹמָתוֹ מִמִּין שֶׁפָּרֵשׁ. אָמַר: מְלֵא
52 קוֹמְתִי עָלֵי - נוֹתֵן אֶפְלוֹ שְׂרָבִיט שֶׁנִּכְפָּף¹⁶ מִמִּין שֶׁפָּרֵשׁ.
53 ז. הָאוֹמֵר: מִשְׁקָלִי עָלֵי, וְלֹא פָּרֵשׁ מֵאֵי זֶה מִין, אִם הִיא
54 עֲשִׂיר בִּיּוֹתֵר וְנִתְפָּן¹⁷ לְמִתְנָה מְרֻבָּה - נוֹתֵן מִשְׁקָלוֹ זָהָב.
55 וְהוּא הַדִּין בְּאוֹמֵר: מִשְׁקָל יָדִי או רִגְלִי או קוֹמְתִי, וְלֹא
56 פָּרֵשׁ מֵאֵי זֶה מִין - נוֹתֵן זָהָב. וְאִם אֵינוֹ מְפֻלָּג בְּעֲשִׂירוֹת

1 יח. הָאוֹמֵר: עֶרֶךְ אֱלוֹ עָלֵי - נוֹתֵן עֶרֶךְ פֶּלֶן, כָּל אֶחָד
2 וְאֶחָד לְפִי שְׁנֵיו. וְאִם הָיָה עֵנִי - נוֹתֵן עַל יָדִי כָּלֵם עֶרֶךְ
3 אֶחָד עֵנִי. וְאִם הָיָה עֲשִׂיר - נוֹתֵן עַל יָדִי פֶלֶן עֶרֶךְ עֲשִׂיר.
4 יט. הָאוֹמֵר: עֶרְכִּי עָלֵי, וְחוּץ וְאָמַר: עֶרְכִּי עָלֵי, וְכֵן אִם
5 אָמַר אֶפְלוֹ כִּמְהָ פְּעָמִים - חֵיֵב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר:
6 שְׁנֵי עֶרְכִּי עָלֵי - נוֹתֵן שְׁנֵי עֶרְכִּין. וְכֵן אִם אָמַר אַרְבָּעָה,
7 אֶפְלוֹ אֶלֶף - נוֹתֵן פַּמָּנָן שְׁנֵי.
8 כ. אָמַר: הָרִי עָלֵי עֶרֶךְ, וְלֹא פָּרֵשׁ עֶרֶךְ מִי, אֶלֶּא עֶרֶךְ
9 סֶתֶם - נוֹתֵן פָּחוֹת שֶׁבְּעֶרְכִּין, שֶׁהוּא שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים.
10 כא. הָאוֹמֵר פֶּא: עֶרְכִּי עָלֵי, וּמֵת קָדָם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין -
11 אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לָתֵן; שְׁנֵאֲמַר: וְהַעֲמִידוּ לְפָנֵי הַכֹּהֵן
12 וְהַעֲרִיף אוֹתוֹ הַכֹּהֵן. עַמֵּד בְּדִין וּמֵת - יִתְנוּ הַיּוֹרְשִׁין.
13 כב. אָבֵל הָאוֹמֵר: דְּמִי עָלֵי, אָף עַל פִּי שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין וּמֵת
14 קָדָם שֶׁיִּקְצָצוּ דְּמִיו וְיִאֲמְרוּ הַדִּינִין כִּמְהָ יִשְׁוֶה - אֵין
15 הַיּוֹרְשִׁין חֲבִיבִין לָתֵן. וְאִם קָצְבוּ דְּמִיו וְאַחֵר כֶּף מֵת -
16 יִתְנוּ הַיּוֹרְשִׁין.
17 כג. וּמָה בֵּין עֶרְכִּין לְדָמִים? שֶׁעֶרְכִּין קָצוּבִין מִן הַתּוֹרָה,
18 וְהַדָּמִים אֵינָן קָצוּבִין. וְכֵן הָאוֹמֵר: עֶרֶךְ פְּלוֹנִי עָלֵי, וּמֵת
19 הַעֲוֹרֵף וְהַנֶּעֱרָף אַחֵר שֶׁיַּעֲמֵד הַנֶּעֱרָף בְּדִין - חֲבִיבִין
20 הַיּוֹרְשִׁין לָתֵן. מֵת הַנֶּעֱרָף קָדָם שֶׁיַּעֲמֵד בְּדִין, אָף עַל פִּי
21 שֶׁהַמַּעֲרִיף קָם - הָרִי זֶה פֶּטוּר; שְׂאִין עֶרֶךְ לְמֵת, וְהַנֶּעֱרָף
22 צָרִיף עֲמִידָה בְּדִין. אָמַר: דְּמִי פְּלוֹנִי עָלֵי, וְעַמֵּד בְּדִין,
23 וּמֵת קָדָם שֶׁיִּקְצָצוּ דְּמִיו - הָרִי זֶה פֶּטוּר; שְׂאִין דָּמִים
24 לְמֵתִים.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁנִי

27 א. הָאוֹמֵר: עֶרֶךְ יָדִי או עֶרֶךְ עֵנִי או רִגְלִי עָלֵי, או

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) החילוק בין המעריך אבר רגיל למעריך אבר נשמה, וההבדל בזה בין ערכין לדמים, האומר משקלי עלי ולא פירש מאיזה מין משקל נדר, לשכת חשאים ולשכת כלים שבמקדש מה היו משמשות, אם משנים מקדשי בדק הבית לקדשי מזבח או להיפך. (2) של אדם זה. (3) והטעם מפורש שם ד. שנאמר "בערכך" ולא נאמר "בערך", ללמדך ערך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך אברים. (4) כל אלה הם אברים שהנשמה תלוייה בהם והתורה אמרה: "בערכך נפשות" תלה הכתוב ב"נפש". (5) חצי גופי. (6) ואין זה גרוע מערך לבי או ערך כבדי. (7) הדמים - המשתלמים לפי שווי האדם ולא לפי שנותיו - אינם כערכים. (8) שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא לרבו ראשון. (9) אבל אין שמין אותו "אומד של נזקין", לומר כמה הוא יפה כשנקטעה ידו, וכמה היה שווה בשתי ידיו שלמות, שמי שנקטעה ידו אין שמין אותו אלא בזול, לפי שרואים אותו מזולזל, וזה שאמר: דמי ידי עלי, הרי לא נקטעה ידו, לפיכך, אין שמין אותו אלא כאמור לעיל. (10) ואין אומרים ימלא כלי מים ויכניס ידו בנחת ואחרי כן ישקול את המים שיצאו מהכלי, כי אין לדמות משקל מים כמשקל בשר ועצמות וגידים. (11) מרפק. (12) הברך, פרק הרגל שבין השוק והירך. (13) אבל בעניינים אחרים אין יד נקראת אלא עד הפרק, שהוא מקום חיבור כף היד והזרוע. (14) מקל. (15) מעצמו, שהוא עבה, כקומתו, שהיא ניצבת מעצמה ואינה נכפפת. (16) הואיל והוסיף תיבת: מלוא, לא נתכוון זה אלא להודיע, שאין דעתו אלא למידת גובה קומתו ולא לעובי. שעלינו לדייק בכל לשון יתירה ולפרשה כראוי. (17) בכל הדפוסים שלפנינו כתוב: "ונתכוון", לפיכך סובר ה"כסף משנה" לפרש כוונת רבינו לומר, שלא הממון עצמו קובע [=אם הוא אדם חשוב ועשיר או להיפך] אלא אופיו ונדבת ליבו. שאם הוא קמצן, אפילו הוא עשיר לא נתכוון למתנה מרובה, ודינו כדין עני, אלא עלינו לאמוד את דעתו, שאם הוא נדיב, וודאי נתכוון למתנה מרובה. וזה שדקדק רבינו "ונתכוון למתנה מרובה" שיודעים אנו כי לכך

קלח שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין

מתוך מהדורת וגשל

ממנה בַּחֲשֵׁאִי³³. לשַׁפֹּת הַפְּלִים - כָּל מִי שֶׁהִתְנַדֵּב כָּלִי
זֶרְקוֹ לְתוֹכָהּ, וְאַחַת לְשָׁלֹשִׁים יוֹם הַגְּזָזָרִין פּוֹתֵחִין
אוֹתָהּ. כָּל כָּלִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ עֶרְךָ לְבָדֵק הַבֵּית - מְנִיחִין
אוֹתוֹ, וְהַשָּׂאָר נִמְכָּרִין וְנִמְיָהֵן נּוֹפְלִין לְלִשְׁפֹּת בְּדֵק
הַבֵּית.
יג. הַצָּרְכוֹ לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ³⁴ וְלֹא הַסְפִיקָה לָהֶן תְּרוּמַת
הַלִּשְׁכָּה³⁵ - מוֹצִיאִין אֶת הָרֹאִי לָהֶן מִקְדָּשֵׁי בְּדֵק הַבֵּית;
אֲבָל אִם הַצָּרְכוֹ לְבָדֵק הַבֵּית וְלֹא מִצְאוּ בְּלִשְׁפֹּת בְּדֵק
הַבֵּית דָּבָר הַמְסַפִּיק לָהֶן - אֵין מוֹצִיאִין הָרֹאִי לָהֶן
מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ³⁶.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. הַמַּעֲרִיף אֶת הַפְּחוֹת מִכֵּן עֲשָׂרִים², וְלֹא עֹמֵד בְּדִין³
עַד שֶׁהִיָּה יָתֵר עַל עֲשָׂרִים⁴ - אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא עֶרְךָ פְּחוֹת
מִכֵּן עֲשָׂרִים; שְׁאִין הָעֶרְךָ אֶלָּא בְּזִמְנֵי הָעֶרְךָ, לֹא בְּזִמֵּן
הַהֶעֱמָדָה בְּדִין⁵.
ב. כָּל הָעֶרְכִין הַקְּצוּבִין בַּתּוֹרָה הֵן שְׁנוֹתֵן הַמַּעֲרִיף אִם
הִיָּה עֲשִׂיר; אֲבָל אִם הִיָּה עֹנֵי זָאִין יָדוֹ מִשְׁנָת - נוֹתֵן כָּל
הַנִּמְצָא בִּידוֹ, אֲפִלּוֹ סֵלַע⁶ אֶחָד, וְנִפְטָר⁷; שְׁנֵאמַר: וְאִם
מָה הוּא מַעֲרָכָה, עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַנֶּדֶר.
ג. וּמִנֵּיין שֶׁהוּא נוֹתֵן אֲפִלּוֹ סֵלַע אֶחָד אִם אֵין לוֹ אֶלָּא
סֵלַע אֶחָד? שְׁנֵאמַר: וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בַּשָּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ⁸. הָא

1 - נוֹתֵן מִשְׁקָלוֹ אוֹ מִשְׁקָל יָדוֹ מִדְּבָרִים שֶׁדִּרְכָּן לְהַשָּׁקֶל
2 בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אֲפִלּוֹ פְּרוֹחַ¹⁸. וְכֵן נוֹתֵן שְׂרָבִיט מִלֹּא
3 קוֹמָתוֹ אֲפִלּוֹ שֶׁל עֵץ¹⁹. הַפֶּל לִפִּי מָמוֹנוֹ וְדַעֲתוֹ²⁰.
4 ח. הָאוֹמֵר: עֹמֵדִי עָלִי, יְשִׁיבְתִּי עָלִי, אוֹ מְקוֹם יְשִׁיבְתִּי
5 עָלִי, אוֹ רִחְבִּי עָלִי, עֲבִי עָלִי, הֶקְפִּי עָלִי - כָּל אֵלּוֹ סֶפֶק,
6 וּמִבִּיא לִפִּי מָמוֹנוֹ, עַד שִׁיאֵמַר: לֹא כָּךְ נִתְפַּנְּתִי²¹. וְאִם
7 מֵת - יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁים פְּחוֹת שֶׁבְּלִשְׁנוֹת²².
8 ט. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי מִטְּבַע כֶּסֶף - לֹא יִפְחַת מִדִּינָר
9 כֶּסֶף²³. מִטְּבַע נִחְשֶׁת - לֹא יִפְחַת מִמָּעָה כֶּסֶף²⁴. הָרִי עָלִי
10 בְּרִזָּל - לֹא יִפְחַת מִמָּעָה עַל אִמָּה לְכֹלָה עוֹרֵב²⁵ שֶׁהִיָּה
11 לְמַעַלָּה בְּגַג הַהִיכָל²⁶, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוֵאוֹ²⁷.
12 י. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי כֶּסֶף אוֹ זָהָב, וְלֹא הִזְכִּיר מִטְּבַע -
13 יָבִיא לְשׁוֹן²⁸ שֶׁל כֶּסֶף אוֹ שֶׁל זָהָב. יִהְיֶה מִשְׁקָלָהּ עַד
14 שִׁיאֵמַר: לֹא לָכֵךְ נִתְפַּנְּתִי. וְכֵן אִם פָּרַשׁ הַמִּשְׁקָל וְשִׁכַּח
15 כְּמָה פָּרַשׁ - יָבִיא עַד שִׁיאֵמַר: לֹא לָכֵךְ נִתְפַּנְּתִי²⁹.
16 יא. אֶחָד הָאוֹמֵר: דְּמִי עָלִי אוֹ דְּמִי פְּלוֹנִי עָלִי, אוֹ
17 הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי מִנָּה אוֹ חֲמִשִּׁים אוֹ כֶּסֶף אוֹ זָהָב -
18 הַפֶּל הֵן הַנִּקְרָאִים חֲבִיבֵי דְּמִים. וְהַדְּמִים וְהָעֶרְכִין - לְבָדֵק
19 הַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ.
20 יב. שְׁתֵּי לִשְׁכוֹת³⁰ הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ: אַחַת - לִשְׁפֹּת חֲשָׁאִים,
21 וְאַחַת - לִשְׁפֹּת הַפְּלִים. לִשְׁפֹּת חֲשָׁאִים - יִרְאִי חֲטָא
22 נוֹתֵנִין לְתוֹכֵן בַּחֲשֵׁאִי³¹, וְעֲנִיִּים בְּגִי טוֹבִים³² מִתְּפַרְנְסִים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נתכוון. (18) ואפילו בצלים. (19) נלמד מדין משקלי עלי. (20) רוחב לבו ונדיבותו. (21) שיהיה כל כך רב עד שידע
בוודאי שלא לכך נתכוון. (22) כי ביחס אל הנודר עצמו יש כאן שאלת איסור, שלא יעבור על "לא יחל דברו" וכבר
אמרנו "סתם נדרים להחמיר". אבל לגבי היורשים אין שאלת איסור, שהרי הם לא נדרו, אלא שאלת ממון בלבד, וספק
ממון להקל. (23) ודווקא כשהזכיר מטבע. (24) יביא נחושת בשווי מעה כסף. (25) טס של ברזל חד כמין סיף, גבהו
אמה היה מתוח על גבי מעקה ההיכל סביב כדי שלא ינחו עליו העופות ויטנפוהו. "כלה עורב" - שמכלה העורבים משם.
(26) שבמקדש. (27) ולא ביאר רבינו דין האומר: הרי עלי מטבע זהב, בעוד שהמשנה במנחות אומרת: "לא יפחות מדינר
זהב"? ואולי סמך רבינו על מה שכותב בהלכות מלווה ולווה פרק כד הלכה יז: "כתב בו (בשטר) מטבע זהב אין פחות
מדינר זהב" ואם בשטר שיד בעל השטר על התחתונה הדין כן, בהקדש שיפה כוחו לא כל שכן. (28) רצועה ארוכה
בדמות לשון. (29) יביא כל כך עד שידע בעצמו שלעולם לא לכך נתכוון. (30) חדרים. (31) בסתר, "קול דממה דקה"
מתרגם יונתן: קל דמשבחין בחשאי. (32) נכבדים ומיוחסים. (33) "שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו ... הנותן
צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהייתה במקדש".
(34) להקריב קרבנות על המזבח. (35) כסף השקלים שבלשכה, הנועד מתחילה לקניית קרבנות. (36) מתרומת הלשכה
המיועדת לקדשי מזבח. והראב"ד חולק, ולדעתו שלוש לשכות היו שם, אחת לשכת בדק הבית, ששם היו נותנים הכסף
לצרכי בדק הבית, ומכסף זה אסור היה לקחת לקדשי מזבח, כמו ששינונו: "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין
משנים אותם מקדושה לקדושה" ואחת - לשכת התרומה, שהייתה מיועדת לקדשי מזבח, ואין מוציאים ממנה לקדשי בדק
הבית. ואחת - "לשכת הכלים" משותפת לשניהם, שכל כלי הראוי למזבח היו נוטלים ממנה ושאר הכלים שהיו בלשכה
זו היו נועדים לבדק הבית. וכך הייתה עשויה על תנאי זה מתחילתה, ומתוך שרוב כליה היה מיוחדים לצרכי בדק הבית
הייתה נקראת: לשכת בדק הבית. ורבינו מפרש דברי המשנה בתמורה לב. שקדשי בדק הבית אין משנים אותם מקדושה
לקדושה, הכוונה, "שאם הקדיש דבר לבדק ההיכל אין משנים אותו לבדק המזבח". (1) קביעת סכום הערך לפי זמן הערך
לא לפי שעת ההעמדה בדין, תנאי הישג יד בערכין, המפרש סכום הערך אם נידון בהישג יד, המפרש ערכו או דמיו
וגגגבו, כיצד ממשכנים חייבי ערכים ודמים ומה משאירים להם, שאין להקדש אלא מקומו ושעתו. (2) שערכו הוא עשרים
שקל. (3) שכל נערך צריך לעמוד לפני הכהן המעריך אותו, כמבואר לעיל פ"א, הכ"א-כג. (4) וערכו חמישים שקל.
(5) משנה בערכין יח. ובגמרא שם למדוה מ"כערכך יקום" (ויקרא כז, יז) "אינו נותן אלא בזמן הערך". וראה בתוספות-יו"ט
שם. (6) שקל, ואם אין בידו אפילו סלע, דינו יתבאר בסמוך ה"ד. (7) ואפילו יעשיר אח"כ אינו חייב כלום, כמבואר
בסמוך ה"ז. (8) "כל ערכין שאתה מעריך, לא יהו פחותים משקל" (ערכין ז, ו) ועל-כרחך בעני, שאין ידו משגת, הכתוב

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קלט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 למדת, שאין בערכין פחות מסלע, ולא יותר על
- 2 חמשים⁹.
- 3 ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו
- 4 פחות מסלע¹⁰, אלא ישאר הכל עליו חוב, ואם מצאה
- 5 ידו והעשיר - יתן ערך שלם הקצוב בתורה.
- 6 ה. עשיר שהעריך והעני¹¹, או שהעריך כשהוא עני
- 7 והעשיר¹² - הרי זה חייב בערך עשיר¹³. אבל אם העריך
- 8 כשהוא עני והעשיר וחסר והעני¹⁴ - נותן ערך עני¹⁵.
- 9 ו. עשיר שאמר: ערפי עלי, או ערך פלוני¹⁶, ושמע
- 10 העני ואמר: מה שאמר זה עלי - הרי העני חייב בערך
- 11 עשיר, שהוא ערך שלם¹⁷. אבל עני שהעריך את העשיר
- 12 ואמר: ערך זה עלי - אינו חייב אלא בערך עני, שהוא
- 13 כפי אשר תשיג ידו¹⁸.
- 14 ז. מה בין החיוב בערך עני להחייב בערך עשיר, שהוא
- 15 הערך הקצוב פלוני¹⁹? שהחייב בערך עני שלקחו ממנו

- 16 כל מה שיידו משגת, אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר
- 17 - אינו חייב לשלם²⁰; ואם היה חייב בערך עשיר - ישאר
- 18 שאר הערך עליו עד שיעשיר וישלים הערך שעליו.
- 19 ח. המפרש את הערך ואמר: ערפי עלי חמשים סלעים,
- 20 או ערך פלוני עלי שלשים סלעים - אינו נדון בהשג
- 21 יד²¹, אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאיר עליו חוב
- 22 עד שיעשיר ויתן.
- 23 ט. וכן האומר: דמי עלי²², או דמי פלוני עלי - אינו נדון
- 24 בהשג יד²³. שחייבי דמים²⁴ הרי פרושו נדרין²⁵, ובהרי הן
- 25 כמי שאמר: מנה עלי הקדש, שהוא חייב לתן מנה גמורה²⁶.
- 26 י. האומר 'הרי עלי ערך' סתם, ולא פירש - אינו כמפרש
- 27 שלשת שקלים²⁷, אלא נדון בהשג יד כשאמר
- 28 המעריכין²⁸.
- 29 יא. האומר: ערפי עלי, וחסר ואמר: ערפי עלי, והיו
- 30 בידו עשר סלעים, ונתן תשע לשניה²⁹ וסלע לראשונה³⁰

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מדבר. (9) כמפורש בתורה בערך הזכר, מבין עשרים שנה ועד בן ששים שנה (ויקרא כז, ג). (10) משנה ערכין ז: "אין נערכין פחות מסלע", ומפרש רש"י: "שאפילו עני הנידון בהישג יד, לא יתן פחות מסלע" וכמבואר לעיל אות ז. (11) קודם שיעריכנו הכהן. (12) כשעמד לפני הכהן להערכה הריהו עשיר, וכפירוש רש"י לבבא מציעא קיד. וכן בתוספות י"ט שם. (13) משנה ערכין יז: "ובגמרא שם: עני והעשיר - שנאמר: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת. עשיר והעני - "עלפי אשר תשיג יד הנודר" משמע אחרי אמירת פה אנו הולכים, והיא שעת הנדר (רבינו גרשום שם), נמצא עני זה נותן מה שיש בידו, והשאר יהיה עליו חוב עד שיעשיר וישלים, כמבואר להלן ה"ז. (14) בשעת הערכת הכהן. (15) שם, שהרי גם בשעת הנדר וגם בשעת ההערכה עני הוא, ואין אומרים: "ואם מך הוא" - עד שיהא במכותו (בעניותו) מתחילתו ועד סופו (שם). (16) בכת"י התימנים: ערך פלוני עלי. (17) משנה ערכין יז. שאין זה ערך אלא נדר ואינו נידון בהישג יד, כמבואר להלן ה"ט. והראב"ד חולק, ולדעתו אין זו אלא דעת רבי במשנה שם, וחכמים חולקים עליו, שאינו נותן אלא ערך אני, וכדברי הראב"ד מפורש גם בתוספות שם, דיבורהמתחיל הישג יד. שיש בזה מחלוקת בין רבי וחכמים, אבל כבר כתב רבינו בפירושו למשנה שם: אין בין רבי וחכמים מחלוקת, כי דברי רבי שם הם מוכרחים מעצמם, כיון שאמר העני "מה שאמר זה עלי" אין זה ערך אלא נדר, ואינו נידון בהישג יד (רדב"ז וס"מ). (18) משנה שם: "הישג יד בנודר", וכמבואר בגמרא שם: שנאמר, כאשר תשיג יד הנודר - בנודר תלה הכתוב (ולא בנידר = הנערך). (19) והלא עני הוא, ומה נרויח אם נחייבו בערך עשיר? ושאלה זו מוסבה על תחילת ההלכה הקודמת. (20) תוספות ערכין פ"א, מ"ג "היה בידו סלע (ערך עני) ונתן הימנו שלשה דינרים (הסלע = ארבעה דינרים) ולא הספיק ליתן דינר האחרון עד שהעשיר, מגלגלים עליו את הכל, שאילו מתחילה נתנו פטור". והרי זה דומה לעני שהביא קרבנו בדלות (ראה ויקרא ה, ז) ונתעשר אחר-כך, שאין מחייבים אותו להביא שנית קרבן עשיר (רדב"ז). (21) כיון שפירש סכום אין זה ערך, והרי זה כאילו נדר כך וכך דמים עלי, שאינו נידון בהישג יד, כמבואר בסמוך (ערכין ד:). (22) שיווי דמי שראוי אני להמכר כעבד בשוק, אני מקדיש לבדק הבית. (23) שם כ. "חומר בנדרים מבערכין. שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף (אם אמר דמי בהמתי עלי) ואין נדונים בהישג יד", ומפרש רש"י: שאם אמר דמי עלי, ואין ידו משגת - יתן הכל לכשיוכל. (24) ראה לעיל פ"ב, ה"א. (25) כאילו אומר כל דמיו של פלוני, שהוא שוה להמכר בשוק - עלי, בעוד שהערך הוא סתום, שאין הכל יודעים שנותיו של פלוני ודמי ערכו. (26) ואינו בהישג יד. ובתוספות שם כ. דיבורהמתחיל ואין נדונים, פירשו, שזה שכתבה תורה (ויקרא כז, ח) "יעריכנו הכהן" - משמע מיעוט - יעריכנו - לזה ולא לאחר. כלומר, זה נערך לפי הישג יד ולא לאחר ה"נודר דמים". והראב"ד מסביר, שחייב תשלומי ערכין נראה כעין קנס, שהרי אחד המעריך את הבריא ואחד המעריך את החולה, נותן אותו המחיר לפי שניו, כעין תשלומי שלשים שקלים של עבד, הניתנים לאדוניו (ראה שמות כא, לב), שגם כן אין חילוק בהם בין עבד לעבד, וזה קנס, ומתוך שזה קנס, חסה התורה עליו לדונו בהישג יד, אבל בדמים אינו משלם משום קנס, ואינו בחסיון. סובר הראב"ד, שגם "חייבי דמים" אינם כמפרש, שהרי לא ידוע עדיין כמה הם דמי פלוני, ומחוסר שומה הוא, ואין להשוותם עם האומר: "מנה עלי הקדש" שסכום נדרו מפורש היטב (מרכבת המשנה). (27) אע"פ שדינו לתת פחות שבערכין, שהוא שלשת שקלים כמבואר לעיל פ"א, ה"כ - אינו כמפרש, שאינו נידון בהישג יד. (28) ערכין ד: שנאמר: "בערך נפשות", ולא נאמר: בערך נפשות, ייתור הכ"ף בא לרבות ערך סתום להישג יד (שם). ולפיכך אם אין לו אלא סלע אחד - נותנו ונפטר. (29) שהעריכו הכהן על ערכו השני תחילה, וזה היה כל מה שהשיגה ידו, שלא היה יכול ליתן גם את הסלע העשירי שבידו, כי משעובד הוא לתשלום ערכו הראשון. (30) שאחר-כך העריכו הכהן על ערכו הראשון, והרי אין בידו אלא סלע אחד.

- 1 - יצא ידי שתיקה³¹. שהערכין לאו פחובות הן³². שאף
- 2 על פי שכל מה שבקידו משעבד לראשונה, הקדש מאחר
- 3 שגבה - גבה³³. אבל אם נתן תשע לראשונה³⁴ ואחת
- 4 לשניה - ידי שניה יצא, שהרי כשנתן הסלע לא נשאר
- 5 בקידו כלום והרי אין ידו משגת; ידי ראשונה לא יצא,
- 6 שהרי כל מה שהיה בקידו משעבד לראשונה, וכשנתן
- 7 התשע נשאר לו סלע, והרי לא נתן כל מה שידו משגת.
- 8 לפיכך יצא עליו³⁵ שאר ערך ראשון עד שיעשיר
- 9 וישראלים³⁶.
- 10 יב. האומר: שני ערכי עלי³⁷, ולא היה בקידו אלא פחות
- 11 מכדי שני ערכין - הרי הדבר ספק אם נתפס³⁸ לשניה
- 12 ונתן חצי מה שיש לו לערך אחד וחצי לערך השני
- 13 ויפטר³⁹; או יתן ערך אחד מהן שלם, או כל הנמצא⁴⁰
- 14 בקידו באחד מהן, וישאר הערך האחר עליו חוב עד
- 15 שיתן אותו בפענויות או בפעשירות כפי השג ידו⁴¹.
- 16 יג. המפריש ערבו⁴² או דמיו ונגנבו או אבדו, אף על
- 17 פי שלא אמר עלי⁴³ - חייב באחריותו⁴⁴ עד שיענו ליד
- 18 הגזבר; שגאמר: ונתן את הערךך ביום ההוא קדש לה'
- 19 - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן עד שיענו לידי
- 20 הגזבר⁴⁵.
- 21 יד. חייב ערכין ודמים - מממשנן אותן⁴⁶, ולוקחין
- 22 מהן בעל כרחן מה שנגדו⁴⁷. ואין חזבין להחזיר להם
- 23 המשכון ביום או בלילה⁴⁸. ומוכרין כל הנמצא להם מן
- 24 הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשמיש הבית
- 25 ועבדים ובהמה, ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא פסות
- 26 אשתו ולא פסות בניה, ולא בגדים שצבען לשמן⁴⁹, ולא
- 27 סנדלים חדשים שלקחן לשמן⁵⁰. וכן המקדיש כל נכסיו
- 28 - לא הקדיש את אלו⁵¹.
- 29 טו. ונותנין לו מכל נכסיו, לזה שיש עליו ערכין או
- 30 דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית⁵² ואין לו - נותנין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(31) שם ז: והוא הדין אם נתן סלע אחד לשניה ותשעה סלעים לראשונה, יצא ידי שתיקה. שלכל אחת נתן כדי הישג ידו (תוספות לכתובות צ. דיבור המתחיל שמעמינה). (32) שדינם: כל שקדם חובו גובה תחילה, ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידו (הל' מלוה פ"כ, ה"א). (33) חילק רבינו בין הקדש לבעל חוב, ולכאורה זה סותר את דברי הגמרא בערכין שם, שנימקו את הדין הזה מפני ש"בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, מה שגבה גבה" - הרי שלא חילקו ביניהם, ולדעת ה"לחם משנה" יש להגיה בגמרא שם: "הקדש מאוחר" ולא: בעל חוב מאוחר, אולם דברי רבינו הם דברי רב שרירא גאון (הובאו ברי"ף לכתובות צד). האומר בקשר לגמרא שבכרכין הנ"ל, במה דברים אמורים בהקדש, שאין הקדש מוציא מידי הקדש (שהכל רשות אחת היא, ולפיכך מה שגבה הגזבר עבור הערך המאוחר - גבה), אבל הדיוט מוציא מידי הדיוט (כלומר, שתי רשויות הן), ולפיכך מה שגבה לא גבה (מעשה רב, בשם אחי ר' שלמה הכהן מוילנה). וב"מרכבת המשנה" מכון את דברי רבינו לומר, ש"הערכין אינם כחובות". שבחוב, אפילו אם נאמר "מה שגבה - גבה", בכל זאת לא נפטר הלוה מלשלם לבעל חובו הראשון, ונשאר חייב ככתחילה. אבל בערכין כשלא נשאר בידו אלא סלע אחד לערוך הראשון, ונתנו לגזבר, נפטר בזה ואינו חייב לשלם עוד אפילו כשיעשיר, כדין כל המשלמים לפי הישג ידם שפקע חובם ונפטרו לגמרי, כמבואר לעיל ה"ז. (34) שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה. (35) חוב. (36) ערכין ח. וכן ברש"י שם. (37) בבת אחת, ודינו לתת שני ערכין, כמבואר לעיל פ"א, הי"ט. (38) הכסף שבידו. (39) בהתאם להישג ידו, ואפילו אם יעשיר אחר-כך, לא יהיה חייב כלום. (40) אם אינו מגיע אפילו לכדי ערך אחד שלם. (41) ערכין שם, בעיה שלא נפשטה, ופסק הרב"ז אם תפס הגזבר, לוקח הכל לערך אחד, ונשאר הערך השני חוב. ואם לא תפס, נותן חצי לערך אחד, וחצי לערך שני ונפטר, כשאר כל ספק ממון ש"המוציא מחברו עליו הראיה". וראה לעיל פ"ב, ה"ח, שכתב רבינו: "ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות" וכאן לא הודיע כלום, ואפשר שסמך על מה שכתב למעלה. ולפי"ז גם בנידון שלפנינו לא ישלמו היורשים אלא כדי ערך אחד לשניהם (לחם משנה, לעיל שם). ולדברי ה"אור שמח" יש חילוק גדול בין שני דינים אלו, שבדיננו נתחייב שני ערכים בוודאי, והפרעון הוא ספק, והרי זה כאומר: מנה לי בידך בוודאי, והנתבע טוען איני יודע אם פרעתיך, שחייב לשלם, כמבואר בהל' טוען ונטען פ"א, ה"ט. אבל לעיל ישנו ספק בעצם החיוב, והרי זה כאומר: מנה לי בידך, והלה טוען איני יודע אם הלוייתי, שנשבע ונפטר, כמבואר שם ה"ח, ולפיכך אין היורשים משלמים אלא פחות שבלשונות. (42) כסף ערכו, לאחר שהעריכו הכהן. (43) אלא אמר: הריני בערכי, או הריני בערך פלוני, ובכתי" התימנים: "אע"פ שלא אמר עלי חיוב אחריות". (44) אע"פ שבשאר נדר אינו חייב באחריותו עד שיאמר: הרי עלי, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ב, שכל שאמר עלי, הרי הוא כהתחייב להרכיבה על כתפיו ולהביאה להקדש (רש"י לחולין קלט.). (45) תלה הכתוב קדושתם בנתינתו לגזבר, ולא בהפרשתם ועודם ברשותו (חולין קלט:). ואע"פ שפסוק זה מדבר במקדיש שדה אחוזתו, שבא לפדותה מידי ההקדש, אולם מתוך שכתב הפסוק: "ונתן את הערךך" ולא "ונתנו", לימד ש"נתינה" זו מדברת במעריך (רש"י שם). (46) גזבר נכנס לבתיהם ליטול משכון כנגד המגיע מהם (משנה בערכין כג: וברש"י). ובתוספתא שם פ"ג מ"ח "והערכין והדמים ממשכנים". (47) לאחר שנישמו, וידוע הסכום המגיע מהם, אבל לפני השומה אין ממשכנים (יד איתן). (48) כדין מלוה הממשכן את הלוה, שנאמר בו (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש". והטעם שאין חייבים להחזירו בערכין, כי במחזיר משכון נאמר (שם): "ולך תהיה צדקה", ודרשו חכמינו (בבא מציעא קיד). "מי שצריך צדקה (=הדיוט), יצא הקדש שאין צריך צדקה". (49) שילבשום, אע"פ שעדיין לא לבשום. (50) ולא נעלום עדיין, הרי הם בחזקתם בשעת לקיחה (ערכין פ"ו, מ"ה, וברע"ב שם). (51) שם, ובבא קמא קב: אמרו בקשר לזה: "כל המקדיש נכסיו, נעשה כמי שהקנה להם (=לאשתו ובניו) כסות אשתו ובניו מתחילה" ואין אלו נכסיו שלו. והשווה הל' מלוה פ"א, ה"ה. (52) דוקא כשהקדיש מנה, אבל המקדיש כל נכסיו,

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קמא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לו תפלין של ראש ושל יד, וסנדליו, וכסא לישב עליו, ומהטעם ומצדע⁵⁵ הראויין לו לישן עליהם⁵⁴. ואם היה עני⁵⁵
- 2 - נותנין לו מטה ומפץ⁵⁶ לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום⁵⁷, וכסות שנים עשר חדש⁵⁸. לו לבדו, אבל לא לאשתו ובניו⁵⁹, אף על פי שהוא חייב במזונותיהם ובכסותם⁶⁰. ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.
- 3 טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו⁶¹. לחל, אבל לא לשבתות וימים טובים⁶².
- 4 יז. ואם היה אמן - נותנין לו שני כלי אמונות מכל מין ומין. כיצד? אם היה חרש⁶³ - נותנין לו שני מעצדים⁶⁴ ושתי מגורות⁶⁵. היו לו פלים מרבין ממין אחד ומוטטין⁶⁶ ממין שני - אין מוכרין מן המרבה ולוקחין לו מן המועט⁶⁷, אלא נותנין לו שני פלים מן המרבין וכל שיש לו מן המועט⁶⁸.
- 5 יח. היה חמר או אפר⁶⁹ - אין נותנין לו בהמתו⁷⁰, אף

- 17 על פי שאין לו מזונות אלא ממנה⁷¹. הנה ספן - אין נותנין לו ספינתו, אלא ימכר הכל⁷².
- 18 יט. היו בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו התגרמים⁷³: אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים⁷⁴, משבח⁷⁵ הוא מאה; ופרה זאת, אם ימתינו בה לאטלס⁷⁶, משבחת עשרה; ומרגלית זו, אם מעלין אותה למקום פלוני, תשוה כמו רב, וכאן אינה שוה אלא מעט - אין שומעין לה⁷⁷. אלא כיצד עושין? מוכרין הכל במקומו ובשעתו כמה שהוא. שגאמר: ונתן את הערך ביום ההוא קדש לה' - לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרקסין⁷⁸ אותו ואין ממתנין בו לשוק ולא מוליכין אותו ממקום למקום. אין להקדש אלא מקומו ושעתו⁷⁹.
- 20 כ. כמה דברים אומרים⁸⁰? במטלטלין ועבדים⁸¹; אבל הקרקעות⁸² - מכריזין עליהם ששים יום רצופים בבקר ובערב⁸³ ואחר כך מוכרין אותם⁸⁴.
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אף תפיליו בכלל, ודינו יתבאר לקמן פ"ו, ה"ג. 53) כלי מיטה, כגון מזון סדין וכו'. 54) ואם אין לו, משיירים לו כסף לקנות את כל אלה (ערכין פ"ו, מ"ג וברע"ב שם). 55) שאינו רגיל במצעות. 56) מצע גס, כעין מחצלת של קנים. 57) כל אחד לפי הרגלו (בבא מציעא ק"ג): לענין סידור בעל חוב, והוא הדין לענין ערכין, כמבואר שם. והשווה ה"ל מלוה פ"ג, ה"ו. 58) ואם אין לו, משאירים לו מעות כדי לקנותם (תפארת-ישראל למשנה ערכין שם) ובגמרא שם כד. אמרו: "ואם מך הוא מערכך - החייהו מערכך". כלומר, תן לי חיותו מדמי ערכך. 59) אין צורך להשאיר להם מזונות וכסות, שנאמר: "הוא מערכך" - ולא אשתו ובניו מערכך (שם), אבל מה שכבר ייחד להם, אין לוקחים מהם (תפארת-ישראל שם). 60) ראה ה"ל אישות פ"ב, ה"ב, וה"ד. ופי"ג, ה"ו. 61) בבא מציעא ק"ג: לענין סידור בעל חוב, והוא הדין לענין ערכין, וכחכמים שם, ולא כרבי ישמעאל ורבי עקיבא האומרים: "כל ישראל ראויים לאותה איצטלה". 62) ע"פ הירושלמי קידושין פ"א, ה"ד. והשווה ה"ל מלוה פ"א, ה"ז. 63) חרש-עץ, נגר. 64) מקצועות להקצעת קרשים ולהחלקתם, ככתוב (ירמיה י, ג) "מעשה ידי חרש במעצד". 65) משור לנסר עצים, ככתוב (דברי הימים-א, כ, ג) "וישר במגרה". 66) כלי אחד. 67) להשלים לו שני כלים למין המועט. 68) כשם שהספיק לו כלי יחידי זה עד כה, כן יספיק לו להבא (משנה בערכין כג:), ואין אומרים עד עכשיו היו לו כלים מרובים ממין אחד, והיה משאילם לאחרים, ותמורת זה היו משאילים לו מהמין המועט, ועכשיו הגזבר יקח ממנו את הכלים העודפים ממין המרובה, ממילא לא ישאילו לו מן המין המועט, ויקנו לו כלי שני להשלים את המועט, אלא מניחים אותו כפי שהורגל עד כה (גמרא שם כד). 69) עובד אדמה, חקלאי. 70) צמדו. 71) כי אין אלו כלי אומנותו, אלא נכסיו (שם), כחכמים החולקים על רבי אליעזר, האומר: אכר - נותנים לו את צמדו, חמר - נותנים לו את חמורו. 72) שם יח. שלדעת החכמים דין ספינה כדין צמד וחמור, שאינם כלי אומנות אלא נכסיו הם, ונמכרים. ולדעת רבי אליעזר שם, דין ספינתו כדין צמדו, שפרנסתו הם, ואינם נמכרים. 73) הסוחרים, "מדינים סוחרים" (בראשית לו, כח) מתרגם אונקלוס: מדינאי תגרי. 74) דינר. 75) בכת"י התימנים: משיבח, וכן בלשון המשנה ערכין פ"ו, מ"ה. כלומר, הבגד היפה, משבחו ומעלה את דמיו מאה דינר על הדמים, שהוא שוה עכשיו (ערכין כד. וברש"י). 76) ובכת"י התימנים: אם תמתינו בה לאטלים, אטלים - יום השוק. ורש"י לחולין צא: מפרש: שוק שמוכרים בו בשר. 77) להשהות את מכירתם. 78) מייפים ומקשטים. 79) ערכין כד. כי אם תשהה את מכירתם כדי להשביחם, לפעמים אתה גורם לידי הפסד, שיוולו או יגנבו, כמו שאמרו (שקלים פ"ד, מ"ג) "אין משתכרים בשל הקדש". וזהו מאותו הטעם, כמבואר בירושלמי שם ה"ב (ע"פ פירוש המשנה לרבינו בערכין שם). וראוי להעיר, שרש"י מפרש שם, אין להקדש אלא מקומו ושעתו - שאם אדם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישהנה הגזבר לומר: העלה אותה לכרך ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששוה כאן שמים, וזה (העני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו כהן לא היה לו יותר, ורבינו נמשך כנראה אחרי פירוש 'רבינו גרשום' שם. 80) שאין משהים את מכירתם. 81) שיש חשש שהמטלטלין יגנבו והעבדים יברחו, ויגיע הפסד להקדש, כמבואר בכתובות ק: והשווה ה"ל מלוה פ"ב, ה"א. 82) שאין בהם חשש של גניבה והברחה. 83) שעת כניסת הפועלים לעבודתם ושעת יציאתם, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ז. 84) משנה בערכין כאן: "שום ההקדש ששים יום" ומדברי הגמרא שם כב, שאמרו: "שום היתומים שלשים יום (רצופים, כמסקנת רב חסדא שם) ושום ההקדש ששים יום" מוכרח, שששים יום של הכרזת הקדש - רצופים הם (לחם-משנה). והשווה תוספות ערכין כד, דיבור-המתחיל אין להקדש, שגם הם מחלקים בין מכירת מטלטלין של הקדש למכירת קרקעות. וראה עוד הבדלים בין שומת מטלטלין לשומת קרקעות, לקמן פ"ח, ה"ב.

פרק רביעי

1 - נותן חמש. וכן לפי חשבון זה סלע ופונדיון לכל
2 שנה. ואינו נותן שנה בשנה, אלא נותן הכל באחד.
3 ז. נשאר בינו ובין היובל שנה - אינו יכול לתן סלע
4 ופונדיון לפדותה; שנאמר: וחשב לו הכהן על פי
5 השנים הנותרות - אינה נפדית בגרעון כסף אלא קדם
6 ליובל בשתי שנים או יותר.
7 ח. נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים, אם רצה
8 הגזבר לחשב החדשים שנה ויתן שנים שקלים ושנים
9 פונדיונים לכל גרע חמר - הרי זה מותר. לפי שאין
10 מחשבים חדשים להקדש; שנאמר: על פי השנים
11 הנותרות - שנים אתה מחשב להקדש, ואי אתה מחשב
12 חדשים.
13 ט. לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל
14 בפחות משתי שנים. ואם הקדישה - הרי זו מקדשת.
15 ואינה נפדית בגרעון כסף; אלא אם רצה הפודה לתן
16 חמשים שקל לכל חמר - פודה אותה. ואם לא פדאה
17 - הרי זו יוצאה לפהנים ביובל, כמו שיתבאר.
18 י. הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה - אינה מקדשת.
19 וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה - הרי זו
20 מקדשת.
21 יא. כשם שגזאלין לעולם, כך מקדישין לעולם.
22 יב. המקדיש את שדהו אחר היובל - אינה נפדית
23 בגרעון כסף עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין
24 מחשבים חדשים להקדש. לפיכך, אם רצה הפודה לתן
25 חמשים שקל לכל גרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום
26 שאחר היובל, ואינו גורע כלום.
27 יג. כשמודדין - אין מודדין אלא מקומות הראויין
28 לזריעה. היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים, או
29 נקעים מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין
30 עמה; פחות מכאן - נמדדין עמה.
31 יד. היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר ואין בהן
32 מים - נמדדין בפני עצמן, ומחשבים להם מה שראוי
33 להם.
34 טו. היתה מלאה אילנות, אף על פי שלא פריש - הרי
35 הקדיש גם האילנות; שכל המקדיש - בעין יפה הוא
36 מקדיש. ומחשבים את האילנות בשווייהן, והקרקע
37 מודדין אותה ויהיה ערכה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל
38 גרע חמר, כמו שבארנו.
39 טז. המקדיש את השדה שאינה ראויה לזריעה, והיא
40 הנקראת טרשין - פודין אותה בשויה. וכן המקדיש את
האילנות בלבד - פודין אותן בשויה.

1 א. שדה שירשה אדם ממורישיו - היא הנקראת שדה
2 אחזה. ושדה שלקחה או זכה בה - היא הנקראת שדה
3 מקנה. והמקדיש שדה אחזה - מודדין אותה, וערכה
4 הוא הערך הקצוב בתורה.
5 ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר שעורים,
6 וזרעו ביד ולא יקרב זריעתו ולא ירחק אותה - ערכו
7 חמשים שקלים לכל שני יובל. ואין שנת יובל מן
8 המנין. ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ
9 ישראל כמותה, או שדה רעה שאין כמותה לרע - כזה
10 מעריכין אותה.
11 ג. כבר בארנו בהלכות שקלים, שהשקל האמור בתורה
12 הוא הנקרא סלע בלשון חכמים. והגרה האמורה בתורה
13 - היא המעה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל ועשו
14 אותו סלע. והסלע ארבעה דינרין. והדינר שש מעין.
15 והמעה שני פונדיונים. נמצא לכל שנה סלע ופונדיון.
16 שאף על פי שהסלע שמונה וארבעים פונדיונים, כשיחזק
17 פונדיונות לקח סלע מן השלחני - נותן תשעה
18 וארבעים.
19 ד. החמר הוא הכר, והוא שני לתבין. והלתף חמש
20 עשרה סאין. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר
21 איפות. כל שלש סאין - איפה. וכבר בארנו בהלכות
22 שבת, שהמקום שיש בשבורו חמשים אמה על חמשים
23 אמה הוא בית סאה, והוא מנרע סאה. נמצאת למד,
24 שהמקום שיש בשבורו חמשה ושבועים אלה אמה,
25 שהוא ברבוע מאתים ארבע ושבועים אמות על מאתים
26 ארבע ושבועים אמות בקרוב, הוא בית כר, והוא גרע
27 חמר שעורים.
28 ה. כיצד דרך החשבון בערכי שדות? הרי שהקדיש
29 שדה אחזה, ונשאר ליובל שמונה שנים, חזן משנת
30 היובל שאינה בחשבון כמו שבארנו, כל הרוצה
31 לפדותה מיד הקדש - נותן לכל גרע חמר שעורים
32 שמונה סלעים ושמונה פונדיונות. ואם רצו הבועלים
33 לפדותה - נותנין עשר סלעים ועשרה פונדיונות, לפי
34 שהן מוסיפין חמש. וכן כל חמש האמור בתורה, צריך
35 שיהא הקרן עם התוספת חמשה, נמצא שהוסיף רביע
36 הקרן. וכן אם פדתה אשתו של מקדיש או אחד
37 מיורשיו - הרי אלו מוסיפין חמש.
38 ו. נשאר ליובל ארבע שנים - נותן הפודה ארבע סלעים
39 וארבעה פונדיונות לכל חמר. ואם הבועלים פדו אותה

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קמג

מתוך מהדורת וגשל

39 **כד.** כשתמצא השדה לפהנים ביובל - תנתן לפהנים
40 שבמשמר שפגע בו היובל. ואם היה ראש השנה של
41 יובל בשבת, שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס - תנתן
42 למשמר היוצא.

43 **כה.** המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו
44 אותם - אינן יוצאין לפהנים; שנאמר: והיה השדה
45 בצאתו ביובל, ואין אלו שדה. אבל המקדיש את
46 הטרשים, והגיע יובל ולא פדו אותן הבעלים - הרי אלו
47 יוצאין לפהנים; שנאמר: והיה השדה, וזו נקראת שדה.
48 **כו.** כיצד דין מקדיש שדה מקנתו? שמין אותה
49 בדמיה, ורואין כמה היא שנה עד היובל, ופודה אותה
50 כל מי שירצה. ואם פדה אותה המקדיש - אינו מוסיף
51 חמש. ופדיונה לבדק הבית, כשאר ערכין ודמים.
52 וכשיגיע היובל - תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה.
53 בין שנפדית מיד הגזבר והרי היא יוצאה מיד אחר, בין
54 שלא נפדית והרי היא יוצאה מיד המקדיש - הרי זו
55 חוזרת למוכר, ואינה יוצאה לפהנים; שאין אדם מקדיש
56 דבר שאינו שלו.

57 **כז.** כל שדה ששמין אותה להקדש למכר אותה
58 בדמיה, מכריזין עליה ששים יום רצופין בבקר בשעת
59 הכנסת פועלים ובערב בשעת הוצאת פועלים. ומסמין
60 מצריה ואמרין: כך היא יפה ובכך היא שומה, כל
61 הרוצה לקח - יבוא ויקח.

62 **כח.** הלוקח שדה מאביו או משאר המורישין אותו
63 והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו
64 ובין שהקדישה בחי אביו או שאר מורישיו ואחר כך
65 מת אביו - הרי זו כשדה אחרת; שנאמר: ואם את שדה
66 מקנתו אשר לא משדה אחרתו - שדה שאינה ראויה
67 להיות שדה אחרת, יצאת זו שראויה לו לירשה.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ה

פרק חמישי

70 **א.** המקדיש שדה אחרת² - מצוה עליו לפדותה הוא,
71 שהאדון קודם³. ואם לא רצה - אין כופין אותו. במה
72 דברים אמורים⁴? בזמן שמצות יובל נהגת, שאם יגיע
73 יובל ולא יגאלנה - תצא לפהנים, כמו שבארנו⁵; אבל
74 בזמן שבטלו היובלות⁶, שהרי אינה יוצאת לפהנים,

1 **יז.** היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה, ולא
2 פרש שהאילנות בלבד הוא שהקדיש - הרי זה הקדיש
3 את הקרקע ואת האילנות שביניהן. אבל אם היו
4 האילנות נטועים כל שלשה אילנות בתר מבית סאה
5 או בפחות, או שהקדישן זה אחר זה - הרי זה לא
6 הקדיש את הקרקע ולא את האילנות שביניהם.

7 **יח.** הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש את הקרקע -
8 פודה את האילנות בשוניהן, ואת הקרקע על פי מדתה.
9 **יט.** המקדיש שדה אחרתו והגיע היובל ולא נפדית,
10 אלא הרי היא תחת יד הקדש - הפהנים נוהגין את
11 דמיה ותהיה אחרת להם; שאין הקדש יוצא בלא פדיון.
12 ואותן הדמים יפלו להקדש בדרך הבית.

13 **כ.** גאלה המקדיש קדם שיגיע היובל - הרי זו חוזרת
14 לבעליה, והערך שנתן יפל לבדק הבית, כמו שבארנו.
15 וכן אם גאלה בנו של מקדיש - הרי זו חוזרת לאביו
16 ביובל. אבל אם גאלה אותה בתו או שאר קרוביו או
17 נכרי מיד ההקדש: אם חזר המקדיש וגאלה מידן -
18 חוזרת לו לעולם; ואם לא גאלה מידן, אלא הגיע
19 היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי -
20 הרי זו יוצאה להקדש, ואינה חוזרת לבעלים לעולם,
21 אלא תהיה אחרת לפהנים; שנאמר: והיה השדה בצאתו
22 ביובל לכהן וגומר. ואין הפהנים צריכין לתן דמים,
23 שכבר נפדית מיד ההקדש ולקח ערפה מאחר, אלא
24 תחזור לפהנים כאלו הם בעליה.

25 **כא.** במה דברים אמורים? בישראל; אבל אם היה
26 המקדיש כהן או לוי - הרי זה גואל לעולם. ואפלו עבר
27 עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר
28 היובל; שנאמר: גאלת עולם תהיה ללוים.

29 **כב.** האשה שהקדישה שדה אחרתה, וגאלה בעלה מיד
30 ההקדש, והגיע היובל והיא תחת יד הבעל - הרי הדבר
31 ספק אם תחזור לאשה או תצא לפהנים. לפיכך, קדמה
32 האשה והחזיקה בה אחר היובל - אין הפהנים יכולין
33 להוציא מידה. וכן אם קדמו הפהנים והחזיקו בה -
34 אינה יכולה להוציא מידם.

35 **כג.** המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד ההקדש,
36 והגיע היובל והיא תחת יד הכהן - לא יאמר: הואיל
37 והרי היא יוצאה לפהנים, הרי היא תחת ידי וזכיתי בה;
38 אלא יוצאה לכל אחיו הפהנים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שמצוה על הבעלים לפדות שדה אחוזתם, ובזמן שאין היובל נוהג כופים אותם על פדיונה, חומר בהדיוט מבהקדש בתנאי הפדייה, המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית כיצד פודים אותה. הקדיש נכסיו סתם והיו בהם דברים הראויים למזבח מה ייעשה בהם, דין פדיון בהמה תמימה שהוקדשה למזבח והוממה, המקדיש דמי בהמה למזבח, הקדיש ערכו למזבח אם נידון בהישג יד, הקדיש שדה אחוזה למזבח לפי איזה ערך פודים אותה. (2) שירשה ממורישיו. (3) שנאמר במתפס בהמה טמאה "ואם לא יגאל ונמכר בערכך" מכאן שמצוות גאולה באדון תחילה והוא הדין למקדיש שדה אחוזה. (4) שאין כופים אותו. (5) נמצא שאין צורך לכפותו, שהרי כפוי ועומד הוא, שאם לא יגאלנה תצא לכהנים. וגם ההקדש לא יפסיד בזה, שהרי הכהנים נותנים את דמיה. (6) "משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה (בסוף ימי הבית

קמד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אֵלָא סוּפָה לְהַפְדוּת לְעוֹלָם - כּוּפִין אֶת הָאֲדוֹן לְפָתַח
- 2 בַּה תַּחֲלֶה⁷. וְהָיָא נִפְדִּית בְּשׁוּיָה⁸, כְּשֶׁאֵר הִתְקַדְּשׁוּת. אִם
- 3 נִמְצָא מִי שְׁמוּסִיף עָלָיו וְגוֹאֵל אוֹתָהּ - יִגָּאֵל; וְאִם לֹא
- 4 - אוֹמְרִין לוֹ: הִגִּיעַתְּךָ, וְיָמֵן מִה שְׁאֲמַר. וְאִינוּ פוֹתַח
- 5 בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע פְּרוּטוֹת, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה הַחֲמֵשׁ שְׁמוּסִיף
- 6 פְּרוּטָה¹⁰.
- 7 ב. רָצָה הָאֲדוֹן לְמַכּוֹר שְׂדוֹת אַחֲרוֹת מִשְׁדוּתָיו אוֹ
- 8 לְלוּת¹¹ כְּדִי לְפַדּוֹת שְׂדָה זוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ - הֵרְשׁוֹת כִּידּוֹ.
- 9 בֵּין בְּזִמָּן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג בֵּין בְּזִמָּן שֶׁאֵין הַיּוֹבֵל נוֹהֵג.
- 10 וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם. וְכֵן אִם רָצָה לְגַאֵל חֲצִיָּה -
- 11 גּוֹאֵל¹². מִה שֶׁאֵין בֶּן בְּמוֹכֵר לְהִדְיוּט. זֶה חֲמֵר בְּהִדְיוּט
- 12 מִבְּהִקְדָּשׁ.
- 13 ג. הַמִּקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ אוֹ אֶת בְּהֶמְהָ טִמְאַה שְׁלוֹ אוֹ שְׁאֵר
- 14 מִטְּלָטְלִי¹³ - הָרִי אֵלּוּ נִעְרָכִין בְּשׁוּיָהֶן, בֵּין טוֹב וּבֵין
- 15 רָע¹⁴. וְאִם פָּדָה אוֹתָן הַמִּקְדִּישׁ אוֹ אִשְׁתּוֹ אוֹ יוֹרְשׁוֹ -
- 16 מוּסִיף חֲמֵשׁ¹⁵. וְכוּפִין אֶת הַבְּעָלִים לְפָתַח רִאשׁוֹן¹⁶.
- 17 וְהַדְּמִים לְבֶדֶק הַבֵּית¹⁷. בֵּין שֶׁהָיָה הַבֵּית מִבְּתִי עָרִי
- 18 חוּמָה¹⁸ בֵּין שֶׁהָיָה מִבְּתִי הַחֲצִירִים¹⁹ - הָרִי זֶה נִגָּאֵל
- 19 לְעוֹלָם²⁰.
- 20 ד. נִגָּאֵל אַחֵר מִיַּד הִתְקַדָּשׁ: אִם הָיָה בֵּית עָרִי חוּמָה, וְקָם
- 21 כִּיד הַגּוֹאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - נִחְלָט²¹; וְאִם הָיָה בֵּית

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הראשון) בטלו היובלות, שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" - "בזמן שכל יושביה עליה". (7 מפני החומש, שהבעלים מוסיפים ואפילו בזמן שאין היובל נוהג. וגם הואיל והיא חביבה עליו, יוסיף בפדיונה. (8 ולא בשכר קצוב חמישים שקלים לבית כור. (9 הרי היא שלך. (10 שכבר נתבאר שהחומש הוא רביע הקרן, ואין פודים בדבר שאין בחומשו פרוטה. וכדאי להעיר, שכל הלכה זו אינה נוהגת אלא בזמן הבית, אבל המקדש שדה אחוזה בזמן הזה שאין בית המקדש, מותר לו לפדותה אפילו בפרוטה אחת ומשליכה לים המלח. (11 כסף. (12 וכשתשיג ידו יגאל את כולה. (13 הקדשם - אינו מפרש בתורה. אבל בירושלמי אמרו: "ואיש כי יקדיש את ביתו" - במה אנו קיימים? אם בבית דירה - כבר כתוב: ואם המקדש יגאל את ביתו, אלא במקדש נכסיו, מכאן - שסתם הקדשות לבדק הבית. (14 לפי טיבם או רעתם, ולא לפי שכר קצוב, שאינו מבחין בין טוב לרע, כי לא נאמרו ערכים קבועים בתורה אלא בערכי אדם ובשדה אחוזה. (15 "ואם גאול יגאלנה - לרבות את האשה ואת היורש". והטעם, שהבעלים מוסיפים חומש, כי נוח להם לשלם יותר, כדי שיישאר חפצו אצלו, על פי הכלל "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבריו". (16 להציע מחירו קודם לאחרים, בגלל החומש. (17 בדק הבית - תיקון בית המקדש ושיכלולו. (18 ערים המוקפות חומה. (19 עיירות פתוחות מאין חומה. (20 אפילו עבר היובל ולא גאלו עדיין יכול לגאלו מן ההקדש, בניגוד למוכר בית לחבירו. (21 נשאר לו לצמיתות, ואפילו ביובל אינו יוצא. אבל נשאר ביד הקדש גואלו לעולם, שאין להקדש דורות, שאין פריה ורביה כלפי שמים. נחלט - נחרץ, נפסק הדבר ונגמר. (22 כדין המוכר בית כזה לחבירו הדיוט. אבל אילו היה נשאר ברשות ההקדש עד היובל לא היה חוזר לבעליו עד שיפדהו, שאין הקדש יוצא בלא פדיון. (23 שאמר בפירוש שהוא מקדישה לטובת בדק הבית. (24 בניגוד למקדש בהמה תמימה למזבח, שאינה נפדית אלא כשתומם. שבקדושת בדק הבית, שאינה קדושת הגוף אלא קדושת דמים, אין לחלק בפדיונה בין תמימה לבעלת מום. (25 אם הוא זכר לעולה ולאשם ואם היא נקבה לחטאת ולשלמים. (26 "המתפס תמימים לבדק הבית כשהם נפדים אינם נפדים אלא למזבח" ומכאן, שנפדים אפילו כשהם תמימים, שהרי בעלי מומין אינם ראויים למזבח. (27 אלו הם בעלי מומים: שרוע - אבר אחד גדול מחבירו, קלוט - שפרסותיו קלוטות (אינן סדוקות) כשל חמור. (28 מתורה שבעל פה, שנתפרשה למשה מסיני. (29 לדמי קדשי בדק הבית. (30 שנאמר "ואשה לא תתנו מהם (מבעלי מומים) על המזבח לה". (31 אותו בעל מום. (32 ואף על פי שרבי יהודה אומר שם: שעובר בלא תעשה, שנאמר: "אל משה לאמר" "לא - אמור" בדברים, כלומר, אמור לישראל, שיש כאן איסור לאו, אולם ב"תורת כהנים" לפסוק זה, אמרו בפירוש: "וחכמים אומרים אינו בלא תעשה" ופסק רבינו כחכמים (תורה תמימה). וכבר קדמו ה"משנה למלך" בזה. (33 ולא פירש אם לקדשי מזבח או לקדשי בדק הבית הקדש. (34 ליחיד הרוצה להביא קרבן עולה. (35 שאינן ראויות לעולה, שהיא מן הזכרים. (36 הבאים גם מן הזכרים וגם מן הנקבות.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קמה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁלֵמִים, וְהַדְּמִים יִפְּלוּ לְבִדָּק הַבֵּית³⁷; שְׁסֶתֶם הַקִּדְשֹׁת
 - 2 - לְבִדָּק הַבֵּית. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאִם בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ
 - 3 מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה', כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַה' יִהְיֶה קָדֹשׁ.
 - 4 כְּלוּמֹר: כָּל הָרְאוּי לְקָרְבָּן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ יִקְרַב³⁸.
 - 5 ח. הַקִּדִּישׁ נִכְסֵיו סֶתֶם, וְהָיוּ בִּהְיוֹת יֵינֹת וּשְׁמָנִים
 - 6 וּסְלֹת³⁹ וְעוֹפוֹת הָרְאוּיִן לְקָרֵב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁰ -
 - 7 יִמְכְּרוּ לְצִרְכֵי אוֹתוֹ הַמֵּין וְיִקְרִיבוּ אוֹתָן, וְהַדְּמִים יִלְקַח
 - 8 בִּהְיוֹת זָכָרִים וְיִקְרְבוּ עוֹלוֹת.
 - 9 ט. וּמִפְּנֵי מָה יִקְרְבוּ דָמִי אֵלּוּ עוֹלוֹת⁴¹, וְדָמֵי הַבְּהֶמָּה
 - 10 הַתְּמִימָה יִפְּלוּ לְבִדָּק הַבֵּית? לִפִּי שֶׁהַבְּהֶמָּה הַקְּדוּשָׁה
 - 11 לְמִזְבֵּחַ, אִם נִפְּלָה בְּהַ מוֹם - יֵשׁ לָהּ פְּדִיּוֹן, כְּמוֹ
 - 12 שְׁיִתְּבָאָר⁴²; וְהַסְלֹת וְהֵינּוּ וְהַשְׁמֵן וְהָעוֹפוֹת שֶׁנִּפְסְלוּ⁴³
 - 13 - אֵין לָהֶן פְּדִיּוֹן. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֶמָּה⁴⁴
 - 14 וְגוֹמֵר; כָּל שֶׁשִּׁשְׁנוּ בְּכָלֵל הָעֲמֵדָה וְהָעֲרָכָה - יֵשׁ לָהּ
 - 15 פְּדִיּוֹן, וְכָל שֶׁאִינוּ בְּכָלֵל הָעֲמֵדָה וְהָעֲרָכָה - אֵין לָהּ
 - 16 פְּדִיּוֹן⁴⁵.
- י. הַקִּדִּישׁ נִכְסֵיו סֶתֶם, וְהָיוּ בִּהְיוֹת בִּהְיוֹת הַקִּטְרֹת שְׁנוֹתֵינִן¹⁷
לְאַמְנִינִן⁴⁶ בְּשִׁכְרָן⁴⁷ עַד שִׁיחֲזְרוּ⁴⁸ וַיִּקְחוּ אוֹתָהּ⁴⁹, כְּמוֹ¹⁸
שֶׁבָּאָרְנוּ בְּשִׁקְלִים⁵⁰ - הָרִי זֹאת⁵¹ תִּנָּתֵן לְאַמְנִינִן בְּשִׁכְרָן,¹⁹
כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקִּטְרֹת⁵². וְכֵן עוֹשִׂין אִם יֵשׁ²⁰
בְּנִכְסֵיו אֶחָד מִסְּמָנֵי⁵³ הַקִּטְרֹת.²¹
יא. הַמִּקְדִּישׁ בְּהֶמָּה תְּמִימָה לְמִזְבֵּחַ, וְנִפְּלָה בְּהַ מוֹם²²
וְנִפְסְלָה⁵⁴ - הָרִי זֹאת נִעְרַכְתָּ⁵⁵ וְנִפְדִּיתָ⁵⁶. וְעַל זֶה נֶאֱמַר:²³
וְאִם כָּל בְּהֶמָּה טְמֵאָה⁵⁷ אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן²⁴
לַה', וְהָעֲמִיד אֶת הַבְּהֶמָּה וְגוֹמֵר. וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ קָרְבָּן²⁵
אַחֵר כְּמוֹתָהּ.²⁶
יב. כָּל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֶמָּה בְּחִיָּה, בֵּין טְהוֹרָה בֵּין טְמֵאָה,²⁷
בֵּין קָדֹשִׁי (בְּדָק) הַבֵּית⁵⁸ בֵּין קָדֹשִׁי מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְּלָה בִּהְיוֹת²⁸
מוֹם, אוֹ תְּמִימָה הָרְאוּיָה לְקָרֵב⁵⁹ כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאָר - הָרִי²⁹
זֹאת צָרִיכָה הָעֲמֵדָה בְּבֵית דִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָעֲמִיד אֶת³⁰
הַבְּהֶמָּה. לִפְיָכָּה, אִם מִתָּה⁶⁰ הַבְּהֶמָּה קִדְּשׁ שֶׁתִּעֲרָךְ³¹
וְתִפְדֶּה⁶¹ - אֵין פּוֹדִין אוֹתָהּ אַחֵר שֶׁמִּתָּה⁶², אֶלָּא³²

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(37) וכרבי אליעזר, האומר סתם הקדש לבדק הבית, אפילו בדבר הראוי למזבח. (38) כמשמעות הכתוב: "יהיה קדש". דרשה זו לא נמצאת בשום מקום, אולם הנצי"ב בפירושו לתורה "העמק דבר" לפסוק זה מוכיח, שכן הוא פשוטו של מקרא, שהרי כל הפרשה מדברת בקדשי בדק הבית, ומדוע כתוב בפסוק שאחרי זה: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" והלא דין תמורה אינו נוהג אלא בקדשי מזבח? אלא על כורחך כוונת הכתוב, שאפילו הקדשי לבדק הבית, הואיל והם תמימים, אינם יוצאים מידי מזבח לעולם. וראה בתוספות לזבחים נט. דיבור המתחיל עד שלא נבנה, שכל הדין הזה אינו אלא מדרבנן. (39) והם דברים הראויים למזבח, למנחות ונסכים. (40) תורים ובני יונה. (41) ואינם נופלים לבדק הבית. (42) ודברים שיש להם פדיון חלה קדושתם על פדיונם ונעשית בהם מצוותם. (43) שנטמאו, והעופות - נחסר מהם אבר, או שנולדה בהם אחת מן הטריפות, אבל המומים אינם פוסלים בהם. (44) "לא נאמר פדיון אלא בבהמה". (45) "כל שישנו בהעמדה - נערך, ואילו (הסולת והיין והשמן) אינם בכלל העמדה לפיכך אינם נפדים לעולם". ומתוך שאין להם פדיון, אין הקדושה חלה על דמיהם, ואפילו יפלו לבדק הבית לא נעשית בהם מצוותם ולפיכך יביא בדמיהם עולות, ובירושלמי אמרו: "נאמר 'לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה" - הכול קרב עולה (כל מה שנודרים מדרבים הנקריבים לה' אפילו יינות ושמינים יהיו לעולה), יכול אפילו עופות? (יקריב בדמיהם, או אם הקדש עוף יקריבנו עולה) תלמוד לומר בבקר בכשבים וגו' אינו מקריב אלא בהמה בלבד, ועיקר הטעם, מפני שאין אלו בני פדיון, אין קדושתם חלה על צרכי בדק הבית. (46) העוסקים בפיתום (מזיג הסממנים) הקטורת. (47) שכר עבודתם. (48) הגזברים. (49) מכסף התרומה החדשה שבלשכה. (50) שכך היו עושים הגזברים במותר הקטורת, שנשארה בכל שנה, כדי להקטירה לשנה הבאה. שאין לך שנה, שאין בה מותר, שהקטורת הייתה נעשית שס"ח מנים. שס"ה - כנגד ימי החמה, מנה ליום, ושלושה מנים יתירים שמהם כהן גדול מכניס מלוא חפניו ביום הכיפורים ולא היו נכנסים כולם בחפניו ונשאר המותר. ועוד, בכל שנה פשוטה היה מותר, שאין מספר ימיה אלא שנ"ד, ואותו מותר לא היה ראוי לשנה הבאה מניסן ואילך, שהרי צריך לחדש ולהביא קרבן וקטורת מתרומה חדשה, היו מפרישים מן הלשכה שקלים לצורך שכר האומנים, והרי הם חולין. ואחרי שזכו הגזברים בשקלים לצורך האומנים, היו מחללים הקטורת על אותם השקלים, והיו נותנים הקטורת לאומנים בשכרם, נמצאת הקטורת חולין בידם, ואחרי כן היו חוזרים וקונים אותה מהאומנים בכסף התרומה החדשה. (51) הקטורת, שהייתה בידי אומן הקטורת, שהקדש נכסיו, ונמצאת בנכסיו קטורת שקיבל בשכרו. (52) בכל מותר הקטורת שבכל שנה. שאי אפשר למכרה ליחיד ולהביא בדמיה עולות, או שיפלו לבדק הבית, כי אין היחיד מתנדב קטורת, נמצא, מוכרים אותה לציבור לצרכי קטורת ונותנים אתה לאומנים בשכרם וחוזרים וקונים אותה מהתרומה החדשה להקטירה לשנה הבאה. (53) שאינו מקטורת מפותמת שבמקדש, אלא סממן פרטי חילוני משלו, נותנים אותו לאומני הקטורת בשכרם וחוזרים ולוקחים אותו מידם מכסף התרומה החדשה ומשתמשים בו לפיתום הקטורת. (54) להקריבה, שאין בעל מום קרב על המזבח. (55) על ידי כהן. (56) מוכרים אותה ויוצאת לחולין. (57) שאין הכתוב מדבר בבהמה ונפסלה ממש, שהרי אמורה היא במקום אחר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך" על כורחך בבהמה טהורה שהוממה ונפסלה הכתוב מדבר, וקוראה הכתוב: טמאה. ומכאן, הלשון: "ירעו עד שיטאבו" המצוי בתלמוד במקום: עד שיוממו. (58) לאחר שהקדישה למזבח. (59) והקדישה לדמיה. (60) ואינה ראוייה עוד להעמדה. (61) ואפילו הועמדה והוערכה, אלא שלא הספיקו לפדותה עד שמתה. (62) ואפילו נשחטה.

קמו שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין

מתוך מהדורת וגשל

- 1 תקבר⁶³. אכל אם הקדיש שחוטא או נבלה לבדק
- 2 הפית⁶⁴ - הרי זו תפדה כשאר מטלטלין⁶⁵.
- 3 יג. שחט בה שנים⁶⁶ או רב שנים⁶⁷ ועדין היא
- 4 מפרנסת⁶⁸ - הרי היא כחיה לכל דבריה⁶⁹ ונערכת. והרי
- 5 היא בכלל והעמיד והעריך עד שתמות.
- 6 יד. המקדיש בהמה תמימה לדמיה - הרי זו נתקדש
- 7 גופה. כיצד? האומר: דמי בהמה זו הקדש למזבח⁷⁰ -
- 8 היא עצמה תקרב⁷¹. הקדיש אחד מאברהם לדמיו,
- 9 ואמר: דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח - הרי זו
- 10 ספק אם פשטה קדשה בכלה או לא פשטה⁷². ולפיכך
- 11 תקרב⁷³ ולא תפדה.
- 12 טו. וכיצד עושין⁷⁴? מוכרין אותה פלה למי שיקריב

- 13 אותה⁷⁵, ודמיה חלין⁷⁶ חוץ מדמי אותו אבר⁷⁷. ואם היה
- 14 אבר שהנשמה תלויה בו⁷⁸ - פשטה קדשה בכלה⁷⁹.
- 15 טז. היתה בהמה בעלת מום שאינה ראויה לקרב⁸⁰,
- 16 והקדיש אבר מאברהם לדמיו⁸¹, בין שהנשמה תלויה בו
- 17 בין שהנשמה אין תלויה בו - לא נתקדש אלא דמי
- 18 אותו אבר בלבד⁸². כיצד? כגון שאמר: דמי רגל פרה
- 19 זו או דמי לבה הקדש למזבח - הוא והקדש שתפין
- 20 בה⁸³.
- 21 יז. וכן האומר: ראש עקב זה או לב חמור זה הקדש
- 22 למזבח⁸⁴, או שאמר: ראשי הקדש למזבח - אינו חייב
- 23 אלא בדמי ראשו⁸⁵. ורואין פמה ישנה אותו אבר אלו
- 24 היה נמפר⁸⁶, ויביא בדמיו קרבן.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(63) "והעמיד - והעריך - את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה". (64) שדמיהם יפלו לבדק הבית. (65) שחלה עליהם קדושת בדק הבית ונפדים ללא עמדה. והראב"ד מעיר שאפילו אם הקדישם למזבח (=לדמיהם) ואפילו הקדישם כשהם חיים, כל שקדם מומם להקדישם - ייפדו ללא עמדה, שכלל הוא "בעלי מומים מעיקרם (=מתחילתם) לא היו בכלל העמדה והערכה" שהרי זה כמקדיש עצים ואבנים, שאינם ראויים למזבח ונפדים ללא עמדה. ומרן הכסף משנה מיישב דברי רבינו, שנקט בלשונו: "לבדק הבית", שכן זהו המנהג, להקדיש מינים אלו רק לבדק הבית, ואין דרך העולם להקדיש שחוטא או נבילה למזבח. אבל וודאי יודה רבינו שאם הקדישם למזבח ייפדו, שכן כתב: "ואם מתה קודם שתיפדה נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה (של בעלת מום מתחילתה - שהוקדשה למזבח), אלא על דמיה, מפני שהייתה בעלת מום קבוע" הרי כל שקדם מומה להקדישה שלא הייתה ראוייה כלל למזבח, כשתמות, נפדית היא ללא העמדה. אמנם כשתיפדה בחייה תצטרך העמדה והערכה. (66) שני סימני השחיטה הווטט והגרגרת. (67) שהשחיטה כשרה גם בחיתוך רוב הסימנים. (68) מפרפרת בידה וברגליה. (69) "בהמה או חיה טמאה שנשחטה אינה מטמאה משום נבילה כל זמן שהיא מפרסת עד שיתזי את ראשה". וראוי להעיר, שדעת התוספות בבבא קמא עו. דיבור המתחיל שחיטה, שכל שנשחטה כהלכתה על ידי ישראל, אינה נערכת ואינה נפדית, והרי היא כמתה ממש, ולא אמרו: "מפרסת כחיה" אלא בשחיטת בהמה טמאה, או בטהורה ונשחטה על ידי גוי, שאינה שחיטה כשרה המתרת לאכילה, ולפיכך כל שלא מתה הרי היא כחיה. (70) שאמכרנה ואביא בדמיה עולה. (71) מתוך שירדה עליה קדושת דמים, ירדה עליה גם קדושת הגוף, והואיל והיא עצמה ראוייה להיקרב אינה יוצאה מידי מזבח. אבל אם הייתה בעלת מום, תימכר ויביא בדמיה עולה. (72) ספק אם אומרים: מתוך שנתקדשה מקצתה, פשטה קדושה בכולה, ומתוך שנתקדשה קדושת דמים, נתקדשה גם קדושת הגוף, או שמא "מתוך" (=מיגו) אחד - מועיל, שני "מתוך" לא מועילים, שהרי אתה צריך לומר: מתוך שחלה קדושה על הרגל פשטה קדושה בכולה, ומתוך שקדשה לדמיה, קדשה גם קדושת הגוף. (73) היא עצמה, שמא פשטה קדושה בכולה, ואינה יוצאה לחולין על ידי פדיון, ככל קדושת הגוף שאינה נפדית כשהיא תמימה. וה"אור שמח" גורס בדברי רבינו כאן: "ספק אם פשטה קדושה בגופה או לא" כלומר, זה וודאי שאומרים מתוך שנתקדשה כי אולי אין אומרים "מתוך" שתי פעמים. (74) שהרי אין למכרה ולהוציאה לחולין, שמא פשטה קדושת הגוף בכולה, וגם אין לחייבו להקריבה כולה כמות שהיא, שמא לא קדשה אלא רגלה בלבד ואין לו להפסיד כל בהמתו. (75) שנדר להביא עולה. (76) אין הדמים נתפסים בקדושת עולה, שאפילו "המוכר עולתו (ממש) לא עשה כלום ודין תורה שיחזרו המעות חולין", כל שכן זו, שהיא רק ספק עולה, ומוכרה להקריבה עולה, אין הדמים נתפסים בקדושת עולה. (77) שהוא קדוש ואינו יכול למכרו. ושאלו: הלא הקונה עולה זו מקריב בהמה מחוסרת אבר, שאותו אבר לחובת המוכר הוא קרב, והלוקח נדר להביא עולה שלימה? ובירושלמי הובא ברש"י שם, מתרצים: כגון שנדר הקונה להביא שווה זוז מבהמה לעולה, והרי יש בבהמה זו כדי כמה זוזים. (78) כגון לב או כבד. (79) כיוון שאין הבהמה יכולה לחיות בלי אבר זה, הרי זה כאילו הקדישה כולה. (80) על המזבח. (81) שיימכר ויביאו בדמיו עולה. (82) כיוון שאינו ראוי לעלות על המזבח מחמת מומו, אין לומר בו פשטה קדושה בכולו. (83) לא שותפות לחצאין, אלא כל אחד זוכה בשלו. (84) דמיו יהיו קודש להקריבם עולה. (85) מכיוון שאינם ראויים להקריבה, אין לך מום גדול מזה, ולא נתקדשו אלא דמי אותו אבר בלבד. (86) הראב"ד שואל: מה ישווה אדם כאשר יוסר ראשו ואפילו לכלבים אינו ראוי שהרי אסור ליהנות מן המת, אכן, כוונת רבינו שימכרו את העבד לאחר, הגוף - לקונה, והראש יישאר למוכר, שאם הוא תורגמן או זמר או צופה למרחוק יהיה למוכר, ומה שישתכר בשאר אברי הגוף יהיה לקונה. וכן כתבו התוספות "שישמו אותו אבר שמכר לאיזו מלאכה הוא ראוי" והכוונה, כשהוא חכם, וממציא המצאות, ויכולים ליהנות ממנו עצה, שיש בה תועלת, כמו שישנם כמה שרים יועצים ואינם ראויים לעשות מלאכה אחרת, אלא זו שבראש. ולדעת הרדב"ז בהבנת דברי רבינו, הכוונה שהמקדיש

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קמז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יח. במה דברים אמורים⁸⁷? בקדשי מזבח⁸⁸; אבל
- 2 בקדשי בדק הבית, האומר: דמי ראש חמור זה או כבדו
- 3 הקדש⁸⁹, או דמי ראש עבד זה או כבדו הקדש, הואיל
- 4 והוא דבר שהנשמה תלויה בו - הרי זה חייב בדמי
- 5 כלו⁹⁰. שכל הקדש בדק הבית קדשת דמים הוא⁹¹.
- 6 יט. האומר: ערפי עלי למזבח⁹² - מביא בערכו קרבן.
- 7 ואם אין ידו משגת לערף שלם⁹³ - הרי זה דבר ספק אם
- 8 נדון בהשג יד⁹⁴, הואיל והוציאו בלשון ערף, או אינו
- 9 נדון בהשג יד, הואיל ולמזבח נדר⁹⁵. וכן המקדש שדה
- 10 אחתו למזבח⁹⁶ - הרי זו נפדית, והדמים יביאו בהן
- 11 עולות למזבח. ויש בדבר ספק, אם פודין אותה בערף
- 12 הקצוב בה⁹⁷ או פודין אותה בשויה, הואיל ולמזבח
- 13 הקדש⁹⁸. ונדון בכל אלו וכיצא בהן להחמיר⁹⁹.
- 14 פרק ששעי
- 15 א. אחד האומר: הרי זה הקדש לבדק הבית², או חרם³

- 16 לבדק הבית, או חרם לשמים⁴; וכן בכל נכסיו, אם אמר
- 17 כל נכסיו הקדש⁵ או חרם לבדק הבית או חרם לשמים
- 18 - הרי אלו יפלו לבדק הבית⁶. אבל אם אמר חרם סתם⁷
- 19 - הרי אלו לכהנים⁸. שסתם חרמים - לכהנים⁹; שנגאמר:
- 20 כל חרם בישאאל לך יהיה¹⁰.
- 21 ב. מחרים אדם מן בקרו¹¹ ומצאנו ומעבדיו
- 22 ומשפחותיו הכנענים¹² ומשדה אחתו. אבל לא יחרים
- 23 כל בהמתו, ולא כל עבדיו, ולא כל שדותיו, ולא כל
- 24 מין שיש לו משאך המטלטלין; שנגאמר: מכל אשר
- 25 לוי¹³. ואם יחרים את הכל, אפילו יחרים כל נכסיו -
- 26 הרי אלו מחרמין¹⁴. בין שהחרים לכהנים בין שהחרים
- 27 לבדק הבית.
- 28 ג. וכל מי שהחרים או הקדש כל נכסיו - לוקחין כל
- 29 מה שיש לו, ואפילו תפלין שבראשו¹⁵, ואין צריך לומר
- 30 כלי אמנותו ובגדיו; שהכל הקדש או חרם¹⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וההקדש שותפים הם לחצאים ממש, מכיוון שהקדש אבר שהנשמה תלויה בו, ואי אפשר להתקיים זה בלא זה, על כורחך חולקים הם בשווה. ומה שכתב רבינו: "אינו חייב אלא בדמי ראשו" לא התכוון לומר, אלא שאינו חייב בכולו כשם "שהוא חייב בכולו" בהלכה הבאה. וראייה לדבריו, דברי רבינו בהלכות מכירה פרק כז הלכה ח "האומר לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר חציו, וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו. (87) שאינו חייב אלא בדמי האבר שהקדשו לדמיו. (88) שהקדשו, לדמיו, לצרכי עולות למזבח, ולפיכך אפילו הקדש אבר שהנשמה תלויה בו לא נתקדש אלא אותו אבר בלבד שלא מצינו בתורה דין זה שיהא הגוף נידון אחרי אבר שנפשו תלויה בו, בקדשים כאלו. (89) וסתם הקדש לבדק הבית. (90) שנאמר "בערכך נפשות" לומר שערך כל הגוף נמשך אחרי ערך אבר שהנפש תלויה בו, שאם אמר ערך לבי עלי נותן ערך כולו. (91) לדעת הרדב"ז נתכוון רבינו, כיוון שהקדש לבדק הבית, הקדש את דמיו, וכיוון שהקדש אבר שהנשמה תלויה בו הרי זה ממילא כאילו הקדשו כולו, שהרי כל דמיו תלויים באבר זה, טול ממנו אבר זה אין לו דמים ושיווי כלל. (92) שכסף ערכי יהא קרבן למזבח. (93) הקצוב בתורה. (94) לפי יכולתו הכספית, שאם אין לו את כל הסכום, נותן מה שבידו ונפטר. (95) ולא מצינו פדיון בקרבן מזבח אלא לפי שוויו. (96) שכסף שדהו יהא קרבן למזבח. (97) חמישים שקל לזרע בית כור. (98) ולא מצינו בקרבנות מזבח שהוממו, שיפדו פחות משווים. (99) שבהקדש אומרים "יד הקדש על העלינה". ואם טובת ההקדש, שלא ישלם לפי שכר קצוב, אלא לפי דמי השדה וטיבה, הרי זה משלם כפי דמיה העולים על השכר הקצוב בתורה. והוא הדין להיפך. (1) איזה חרם הוא לבדק הבית ואיזה חרם ניתן לכהנים, מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים, שהקדש בדק הבית חל על קדשי מזבח ולא להיפך, דין המקדש עבדו ושפחתו הכנענים, ומשפט המקדש את עצמו, שאין אדם מקדש דבר שאינו שלו, ואינו ברשותו, אעפ"י שאין אדם מקדש דבר שלא בא לעולם, אם נדר להקדשו – חייב להקדשו כשיבוא לעולם משום נדרו, ראייה לדבר מיעקב אבינו, הקדש בטעות אינו הקדש, והמתפס בטעות הרי זה מותפס וקדוש. (2) לצרכי תיקון בנין בית המקדש ושכלולו, מלשון הכתוב (מלכים ב, יב, ו) "והם יחזקו את בדק הבית". (3) הקדש. חרם - הבדלה והפרשה, הסרת הדבר ממציאותו לענין אחר, אם מחול לקדוש, ככתוב (מיכה ד, יג) "והחרמתי לה" בצעם: אם מחיים למות, ככתוב (יהושע י, מ) "ואת כל הנשמה החרים" (הכתב והקבלה, ויקרא כז, כט). (4) לה, השוכן בשמים. (5) אעפ"י שאינו רשאי להקדש כל נכסיו, כמבואר להלן הכ"ב. (6) שאם "סתם הקדש לבדק הבית", כמבואר לעיל פ"ה, ה"ז, ובביאורנו שם, כל-שכן כאן, שפירש ואמר לבדק הבית או "לשמים". (7) ולא פירש למי. (8) ניתנים מתנה לכהנים שבאותו משמר, כמבואר בסמוך ה"ה, ולהלן ה"ד יתבארו ההבדלים בין חרמי שמים לחרמי כהנים. (9) משנה בערכין כח: כחכמים. ואעפ"י שנאמר (ויקרא כז, כח) "כל חרם קודש קדשים הוא לה"י? נתכוון הכתוב לומר, שהחרם חל על קדשי קדשים, כמבואר להלן ה"א (שם). (10) אמנם במשנה שם, דרשו זה מפסוק אחר (ויקרא כז, כא) "והיה השדה... כשדה החרם לכהן", אבל כדברי רבינו נמצא בספרי זוטא במדבר, לפסוק זה, "מניין שאם החרים אדם כל נכסיו... כל חרם בישראל לך יהיה - מלמד, שסתם חרמים לכהנים". (11) מקצת בקרו. (12) הקנויים לו קנין הגוף, אבל לא העברים, "שאין אדם מקדש דבר שאין גופו שלו", להלן הכ"א. (13) "ולא כל אשר לו" (ערכין כח). ושם אמרו: מכל אשר לו - ולא כל אשר לו (כל המטלטלין = רש"י). מאדם - ולא כל אדם (= עבדיו הכנענים). משדה אחוזה - ולא כל שדה אחוזה. והשווה לקמן פ"ה, ה"ג. (14) תוספתא ערכין פ"ד, מ"י, וכן מפורש במשנה ערכין כג: המקדש נכסיו מעלין לו תפיליו (מרכבת המשנה). (15) משנה שם, וילווה מעות ויפדה אותן מן ההקדש (רש"י לבבא קמא קב:), שהמקדש נכסיו, סובר מצוה הוא עושה, ודעתו גם על תפיליו (בבא קמא שם). (16) שאפילו בחייבי ערכין לוקחים אותם מהם, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ט-יז אעפ"י שמשאירים

קמח שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ד. מה בין חרמי פהנים¹⁷ לחרמי שמים? שחרמי שמים
- 2 - הקדש¹⁸, ונפדין¹⁹ בשוניהן, ויפלו הדמים לבדק
- 3 הפית²⁰, ויצאו הנכסים לחלין; וחרמי פהנים - אין להן
- 4 פדיון לעולם²¹, אלא נתנין לפהנים פתומה²². ועל חרם
- 5 פהנים הוא אומר: לא ימכר ולא יגאל - לא ימכר
- 6 לאחר, ולא יגאל לבעלים²³.
- 7 ה. ואחד המחרים קרקע או מטלטלין - הרי אלו
- 8 נתנין לפהן שבאותו משמר²⁴ בשעה שהחרים²⁵.
- 9 חרמי פהנים, כל זמן שהן בבית הבעלים²⁶ - הרי
- 10 הן הקדש לכל דבריהם²⁷; שנאמר: כל חרם קדש
- 11 קדשים הוא לה. נתנו לפהן - הרי הן בחלין
- 12 לכל דבריהם²⁸; שנאמר: כל חרם בישראל לה
- 13 יהיה²⁹.
- 14 ו. כהן שהיתה לו שדה חרם³⁰ שזכה³¹ בה אחר היובל
- 15 והחרימה³² - הרי זו מחרמת, ויוצאה לאחיו הפהנים³³.
- 16 שנאמר: לפהן תהיה אחזתו - מלמד, ששדה חרמו לו

- 17 כשדה אחזה לישראל³⁴, שאם החרימה - היא מחרמת
- 18 מיד.
- 19 ז. מכר הפהן שדה חרמו³⁵, והקדישה לוקח, אפלו היה
- 20 הלוקח הבעלים הראשונים שהחרימוה - הרי זה³⁶
- 21 כשדה מקנה³⁷, וחוזרת לפהן שמכרה ביובל³⁸. אבל
- 22 קרקע או מטלטלין של פהנים ולויים³⁹ - אינם מחרמין
- 23 אותן. שהרי אומר בשדה: כי אחזת עולם הוא לכם⁴⁰;
- 24 ומטלטלין הקשו⁴¹ לקרקעות בחרמין, שנאמר: מפל
- 25 אשר לו⁴² ומשדה אחזתו.
- 26 ח. המקדיש קדשי מזבח לבדק הפית - הרי ההקדש
- 27 חל עליהן, ותערוף הבהמה ותפדה, ויפלו דמיה לבדק
- 28 הפית, ותבהמה תקרב למה שהיתה בתחלה⁴³. אבל
- 29 המקדיש קדשי בדק הפית למזבח ואמר: הרי זו עולה
- 30 או שלמים, או החרימם לפהנים - לא עשה כלום⁴⁴,
- 31 ואין הקדש מזבח ולא החרם⁴⁵ חל על קדשי בדק
- 32 הפית, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו⁴⁶.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לו תפיליו, כמבואר שם הט"ו. (17) שהחרים נכסיו כדי לתתם לכהן. (18) ואסור ליהנות מהם בלא פדיון, בניגוד לחרמים שהגיעו ליד כהן, הרי הם כחולין, כשאר ממונו של כהן. (19) מידי הגזבר, ע"י הבעלים או ע"י אחרים. (20) שעל דעת כן החרים, שדמיהם יהיו לחיזוק בדק הבית. (21) כל עוד שלא נתנם לכהן אינו יכול לפדותם. אבל משהגיעו ליד כהן, יכול הכהן למכרם לכל מי שירצה (רש"י לבכורות לב). וכן בתוספתא ערכין פ"ד, מ"א. (22) שאינה נפדית (משנה בערכין כח:). אבל אינם אסורים לזרים כתומה ביד כהן, אלא מיד שהגיעו לרשות כהן, הרי הם מותרים בהנאה לזרים (רדב"ז) וכמבואר בסמוך ה"ה. (23) 'תורת כהנים' לפסוק זה, וכגירסת הגר"א שם. ועל-כרחי בחרמי כהנים הכתוב מדבר, שחרמי בדק הבית ודאי נפדים הם לעשות מהם צרכי בדק הבית (תוספות לערכין כח: דיבור-המתחיל חרמי). (24) מבואר לעיל פ"ד, הכ"ד. (25) אבל אינו נותנם לכל כהן שירצה, שנאמר "כשדה החרם לכהן", ונאמר בגזל הגר (במדבר ה, ח) "האשם המושב לה' לכהן". מה שם, קנאו ה' ונתנו לכהן שבאותו משמר (= שנאמר בו: מלבד איל הכיפורים אשר יכפר בו" - הכהן המכפר בו, לו יהיה הקרן והחומש), אף כאן נותנם לכהן שבאותו משמר (ערכין כח:). וגם מטלטלין הושוו לקרקעות בענין זה, כמבואר להלן ה"ז, ולפיכך ניתנים אף הם לכהני אותו משמר (גמרא שם). (26) טרם שהגיעו ליד הכהן. (27) אסורים בהנאה ומועלים בהם. (28) כשאר ממונו, ומוכרם לכל מי שירצה, אפילו לזרים. (29) ערכין כט. וכן בבכורות לב. וברש"י שם. (30) שהחרימה ישראל והגיעה לחלקו. (31) יש להגיה כאן: או שזכה בה, וכן הנוסח בקרית ספר למבי"ט. והכוונה לשדה אחוזה שהקדישה ישראל לפני היובל, וגאלה אחד מיד ההקדש, והגיע היובל ולא גאלוה בעלים, שיוצאה לכהנים ביובל, כמבואר לעיל פ"ד, ה"כ. (32) חרם סתם, שהוא לכהנים. (33) שלא יאמר: הואיל ויוצאת לכהנים, והרי היא תחת ידי, תהא שלי. (34) וסדר הכתוב: "והיה השדה בצאתו ביובל... כשדה החרם לכהן תהיה אחזתו", הרי זה בא ללמד ונמצא למד, להשוות שדה חרם שזכה בה כהן, לשדה אחוזה של ישראל (ערכין כט.). (35) שזכה מידי ישראל האחרים, או שזכה בה אחר היובל, כבהלכה הקודמת. (36) ובדפוס רומי ובכת"י התימנים: זו. והכוונה לשדה, שלקחה לוקח זה. (37) שלא זכה בה ממורישיו, אלא לקחה מאחר. (38) כמבואר לעיל פ"ד, הכ"ו, שכשיגיע היובל הרי זו חוזרת למוכר, ואינה יוצאה לכהנים, "שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו", ואף כאן שדה זו הרי היא לכהן כשדה אחוזתו (ערכין כו.). (39) שזכו בקרקע ממורשיהם, וכן מטלטליהן שקנו לעצמן. (40) טעות סופר, וצ"ל: להם, כלשון הכתוב. וכן הוא בדפוסים קדומים. ואע"פ שפסוק זה מדבר בשדה הלויים, הוא-הדין לכהנים (לחם-משנה). ולשון המשנה בערכין כח. שממנה מקור הלכה זו: "הכהנים היו מחרימים, שהחרמים שלהם". ומפרש רש"י: שנאמר בהם: כל חרם בישראל לך יהיה, וכיון שהיא שלו, מה הנאה בכך, אם יחרימה, הוא עצמו יזכה בה. ורבינו פסק כדעת רבי יהודה שם, שבין כהנים ובין לויים אינם מחרימים, וראה בתוספות שם עמ' ב דיבור-המתחיל כמאן. שעיקר הטעם הוא מהכתוב, "אחוזת עולם היא להם". ואע"פ שכתוב בלויים, הוא-הדין לכהנים. (41) הושוו. (42) אלו מטלטלין (שם כח:). (43) שאין קדושת המזבח נפקעת ממנה כל עוד שהיא תמימה, ולא בא הקדש בדק הבית אלא להוסיף עליה קדושת דמים (משנה בתמורה לב.). "ומקדישין אותם הקדש עליו". והכוונה לבדק הבית, כמפורש בברייתא בגמרא שם, וכתב ה"קרית ספר": הרי זה כאילו אמר: הרי עלי מנה לבדק הבית, שחייב, כי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיט. (44) ברייתא שם. (45) חרמי כהנים. (46) שקדושת מזבח או חרמי כהנים אינם התחייבות דרך נדר, אלא קדושת הגוף חלה על הבהמה עצמה. תדע, שהרי אין קדשי מזבח נפדים כשהם תמימים, וגם חרמי כהנים אינם נפדים לעולם, כמבואר לעיל ה"ד, ומתוך שהבהמה כבר הוקדשה לבדק הבית אינה שלו, ואין קדושה נוספת יכולה לחול עליה. אבל קדושת בדק הבית היא כמו

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קמט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ט. האומר: שור זה הקדש⁴⁷ לאחר שלשים יום, ושחטו
- 2 בתוך שלשים יום - הרי זה מתר בהנאה⁴⁸. הקדשו
- 3 למזבח - הרי זה הקדש למזבח⁴⁹. אבל אם אמר: הרי
- 4 זה הקדש מעכשיו לאחר שלשים יום⁵⁰, ושחטו בתוך
- 5 שלשים יום - הרי זה אסור בהנאה⁵¹. ואם הקדשו
- 6 בתוך השלשים למזבח - אינו מקדש⁵².
- 7 י. המקדיש עולה לבדק הבית - אין בה אלא ענוב
- 8 גזברין בלבד⁵³. ומדברי סופרים, שלא תשחט עד
- 9 שתפדה⁵⁴. לפיכך⁵⁵, אם עבר ושחטה - הרי זה
- 10 כשרה⁵⁶.
- 11 יא. מחירים אדם בין קדשי קדשים⁵⁷ בין קדשים
- 12 קלים⁵⁸, בין חרמי פהנים בין חרמי בך הבית⁵⁹. ואם
- 13 היו קדשים שהוא חייב באחריותו⁶⁰ - נותן את דמיהן

- 14 בין לפהנים בין לבדק הבית, ויקרבו אותן הקדשים
- 15 אחר שיפדו למה שהן⁶¹.
- 16 יב. היו נדבה⁶² והחרימן - כיצד פודין אותן? אומרים
- 17 כמה אדם רוצה לתן בבהמה זו להעלותה עולה שאינו
- 18 חייב בה⁶³, וכל הנותן אותו שעור⁶⁴ - יקריב בהמה זו
- 19 נדבה כמו שהיתה.
- 20 יג. ישראל שהחרימם את בכור בהמה לשמים, בין
- 21 שהיה תמים בין שהיה בעל מום⁶⁵ - הרי זה מחרם⁶⁶.
- 22 ואין צריך לומר שהחרימו הכהן לשמים אחר שפא
- 23 לידו⁶⁷.
- 24 יד. וכיצד פודין אותן⁶⁸? אומרים כמה אדם רוצה לתן
- 25 בכור זה כדי שהיה לו ותהיה הרושית בידו לתנו לכל
- 26 כהן שיפדה, לקרובו⁶⁹ או לרעהו⁷⁰, וכל הנותן אותו

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נדר, ולפיכך חלה היא על קדושת מזבח, כאמור בבאורנו לעיל אות מ. וראה ב'תוספות' תמורה לב. דיבור-המתחיל מקדישין, טעם אחר בזה: "שבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותם, כשהוממו (=שהרי רוצה הוא להקריב בהמה אחרת במקומה), אבל בקדשי בדק הבית אין לבעלים עליהם יותר משאר אדם (=שהוא כבר מסר את שלו לגבוה) לפיכך אין בידו להתפס". (47) לבדק הבית, שסתם הקדשות לבדק הבית, לעיל פ"ה, ה"ז. (48) שעדיין לא חל ההקדש מעכשיו (תוספתא תמורה פ"ג, מ"א). אלא שם כתוב "מותר באכילה", וכתב ה"אור שמח", הואיל ומקדיש זה לוקה משום "לא יחל", שחילל נדרו, הריהו מומר לעבירה כמו גנב, "וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין, ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק", כלשון רבינו בהל' שחיטה פ"ד, ה"ד, ולפיכך אם לא נבדקה סכינו - אסור לאכול משחיטתו, ואין השור מותר אלא בהנאה. (49) תוספתא שם, מהטעם האמור, שעדיין לא חלה עליו קדושת בדק הבית. (50) שאם יעברו השלשים יום ולא ימות, יחול עליו ההקדש למפרע. (51) שקדשי בדק הבית שנשחטו אינם ראויים עוד לפדיון, שאינם בני העמדה (לעיל פ"ה, ה"ב) ואין להם תקנה אלא קבורה (לחם-משנה). (52) תוספתא שם, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, כמבואר בהלכה הקודמת. ואע"פ שבהל' גירושין פ"ט, ה"ד כתב רבינו: "אמר הרי זה גיטך מעכשיו או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי זה ספק מגורשת, שמה אחר שאמר "מעכשיו" חזר בו מלשון "מעכשיו", וסמכה דעתו על לאחר מיתה", בכל זאת פסק רבינו כאן, שאם הקדישו בתוך שלשים אינו מוקדש, שבקדש אפילו אם נאמר: "חזר בו מלשון מעכשיו" אין חזרתו מועילה, כדברי רבינו בהל' מעשה הקרבנות פט"ו, ה"א: "שאינו חזרה בהקדש, ואפילו תוך כדי דבור" (הגהות מחנה אפרים). (53) הגזברים מעכבים את שחיטתה עד שישמיה ויעריכוה כמה היא שוה, כדי לחייב את המקדיש בדמיה, אבל אין מעכבים את שחיטתה עד שיפדוה בעלים, כי אין זה אלא חוב על המקדיש, והוא ישלם לאחר שחיטתה, וזהו דין תורה (תמורה לב: ובי'תוספות' שם דיבור-המתחיל גופא). (54) שההקדש נתפס על גוף העולה. (55) הואיל ואין זה אלא מדברי חכמים. (56) והוא ישלם דמי שומתה לאחר זמן (תמורה שם). (57) כגון עולה. (58) כגון שלמים ותודה. (59) כלומר, מתפס את הקדשים האלה לחרמים, שהם: או חרמי כהנים או חרמי בדק הבית (משנה בערכין כח:), שנאמר: כל חרם, קודש קדשים הוא לה'. על הכל חל חרם, אפילו על קדשי קדשים (שם וברש"י לתמורה לב:). (60) כגון שנדר הרי עלי עולה, והפריש בהמה לנדרו, ואח"כ החרימה, הואיל ואם מתה או נגנבה, הוא חייב להביא אחרת לנדרו, נמצאת שלו היא. (61) שאין משנים אותה לקדושה אחרת, כמבואר בתמורה לב. ולא חל החרם אלא על דמיה. (62) שאמר הרי אלו עולות, ואינו חייב באחריותם אם מתו, נמצאו אינם שלו, ואיך יחול החרם עליהם? (63) אדם שאינו חייב עולה, אם ימצא בהמה בזול נוטלה להקריבה דורון לקונו, שגם מקדיש זה אחר שהפריש לנדרתו יצא ידי חובתו, ואם תמות אינו חייב להביא אחרת במקומה, ולא הפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו, וזוהי "טובת ההנאה" שיש לו עדיין בנדרתו. (64) כלומר, אין כופים את המקדיש לפדותה בדמים הללו ולהקריבה, כיון שאינה אלא נדבה וכבר נפטר מחיובו, אלא כל שיתן דמיה לכהנים או לבדק הבית יקריבנה. אבל בהלכה הקודמת המדברת ב"נדר" שחייב באחריותה, כופים את המתפס שיפדנה ויקריבנה, כדי לקיים נדרו. ורש"י בערכין כח: מפרש, שהמקדיש עצמו יתן דמיה, כדי טובת הנאה שיש לו בה, שיקריב דורון לקונו. ואמנם, אם לא ירצה לפדותה, יודה רש"י לרבינו, שגם אדם אחר יכול לפדותה ויקריבנה (משנה-למלך). והדמים יפלו לכהנים או לבדק הבית. (65) ששניהם מתנה הם לכהן, אלא שאם היה תמים - מקריבים את דמו ואימוריו למזבח. (66) ופדיותו מבוארת להלן ה"ד. (67) שהוא שלו, וכשנפל בו מום הרי הוא כשאר נכסיו, ה' בכורות פ"א, ה"ג. (68) כשישראל החרימו, והרי אינו שלו, אלא של כהן, נמצא שגופו אינו מוחרם. (69) לבן בתו כהן או לבן אחותו. (70) אבל הכהן עצמו, אסור לו ליתן כסף לישראל שיתן לו או לחברו הכהן בכור זה, שזה נראה ככהן המסייע בגורן לדרוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות בשכרו, ואסור, כמבואר בהל' תרומות פ"ב, ה"ח והל' בכורות פ"א, ה"ד.

- 1 שער - יקח הבכור ויתננו לכל כהן שירצה. ויפלו
- 2 הדמים לבדק הבית⁷¹.
- 3 טו. המקדשים את המעשר⁷² - הרי זה פתחים שלמי
- 4 נדבה, לפי שאינו חיב באחריותו⁷³.
- 5 טז. המקדש שקלו⁷⁴ לבדק הבית - הרי זה⁷⁵ קדש⁷⁶.
- 6 הקדש בפירות לבדק הבית - אינן קדש⁷⁷. אבל אם
- 7 הקדישן הכהן אחר שבאו לידו - הרי אלו קדש⁷⁸.
- 8 יז. המקדשים⁷⁹ חצי עבדו ופסחתו - הוא והפסחנים
- 9 שתפין בו⁸⁰. אבל אם הקדש או הפסחנים⁸¹ חצי
- 10 עבדו - פלו קדש, כמו שבארנו⁸². וכל המקדש עבדו
- 11 ופסחתו הפסענים⁸³, או המקדש כל נכסיו והיו כהן
- 12 עבדים - הרי גופן קדש⁸⁴. לפיכך אסורים להנות כהן
- 13 עד שיפדו⁸⁵.
- 14 יח. ואין הגזברין רשאים לקח דמיהן מאחרים ולהוציא
- 15 אותן לחרות⁸⁶; אלא מוכרין אותן לאחרים, ואחרים
- 16 מוציאים אותן לחרות אם רצו⁸⁷.
- 17 יט. המקדש ידו עבדו - כל היתר על פרנסתו⁸⁸ קדש.
- 18 וכיצד הוא מתפרנס עבד זה⁸⁹? לונה ואוכל, ועושה⁹⁰
- 19 ופועל. והוא שיעשה פחות פחות משה פרוטה⁹¹
- 20 ויפוע; שאם עשה בפרוטה - ראשון ראשון קנה
- 21 הקדש⁹².
- 22 כ. המקדש את עצמו - לא הקדש אלא דמיו⁹³, והרי
- 23 הוא חיב בדמי עצמו. ומתור לו לעשות ולאכל⁹⁴, שיהי
- 24 לא נתקדש גופו כעבד⁹⁵.
- 25 כא. אין אדם מקדש דבר שאינו שלו⁹⁶. כיצד? כגון
- 26 שהחריס בנו ובתו ועבדו ופסחתו העבדים או שדה
- 27 מקנתו⁹⁷ - הרי אלו אינן מתקדשין; שאין אדם מקדש
- 28 דבר שאין גופו שלו⁹⁸.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(71) משנה בערכין כח: ורש"י מפרש שם: שאותה טובת הנאה, שהישראל בעל הבכור יכול לקבל מאחר, יתן בעל הבכור לכהן בשביל החרם. עוד חילוק ישנו, שרש"י מפרשה לענין חרמי כהנים, ורבינו מסבירה לענין חרמי שמים, שהם לבדק הבית. (72) מעשר בהמה, ודינו כשלמים, שנאכל לבעלים, ואין לכהנים בו כלום, אלא כולו לבעלים כפסח (הל' בכורות פ"ו, ה"ד). (73) שאם ימות, אינו חייב להקריב אחר במקומו, ולפיכך אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו להקריבה שלמים, והדמים יפלו לבדק הבית (רדב"ז). (74) שהוא חייב באחריותו עד שיגיע ליד גזבר ההקדש, כמבואר בשקלים פ"ב, מ"א. (75) בכת"י ימין: הרי זה. (76) שקלים פ"ח, מ"ח וכפירוש רבינו שם, שהשקל הוא לתרומת הלשכה לצרכי קרבנות, וכבר נתבאר לעיל ה"ח שקדושת בדק הבית חלה על קדושת מזבח. (77) שם, שהבכורים לכהנים הם, ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו (תוספות י"ט שם), וראה בביאורנו לעיל אות מג. (78) שהם נכסיו, וממון שלו, כמבואר בהל' בכורים פ"ד, ה"ד. (79) חרמי כהנים. (80) תוספתא ערכין פ"ד, ה"א. ובטעות נכתב שם "המקדש" במקום "המחרים" (אור שמח). (81) שהוא לבדק הבית. (82) לעיל פ"ה, ה"ח שבהקדש בדק הבית, נאמר: "בערך נפשות", לומר שיהא "נידון בכבודו", הואיל והקדש אבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה חייב בדמי כולו, וכמבואר בביאורנו שם. (83) שגופם קנוי לו. (84) גיטין לח: (85) שימכרו לאחרים, ודמיהם יפלו לבדק הבית. וראה לקמן פ"ח, ה"ט. (86) וכל שכן, שאין הגזברים רשאים להוציאם לחרות, כמבואר בגיטין שם, והטעם, שלא יאמרו שהם מזלזלים בנכסי הקדש, אבל דרך מכירה הכל יודעים שמוכרים אותם בשוים (תוספות שם דיבור המתחיל אין הגזברים). (87) גיטין שם. והשווה דברי רבינו הל' נחלות פ"א, ה"ח: "אין האפטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות אפילו ליקח מן העבד דמים שיצא לחרות, אבל מוכרים אותם לאחרים... ואותם האחרים הם שמשחררים אותם", וגם שם הטעם כדי שלא יזלזלו בנכסי היתומים, שלפעמים לא ידקדקו עמו בדמיו, כמבואר ב'מגיד משנה' שם, וראה במוספיו "תשובות רבינו" מה שהשיב לחכמי לונגל בזה. (88) כל מה שהוא משתכר בעבודתו יותר מצרכי פרנסתו. ואע"פ שמעשי ידיו עדיין לא באו לעולם, אבל מתוך שידי ישנו, נעשה כאילו אמר יקדשו ידי עבדי לעושיהם (רדב"ז). (89) שרבו אינו חייב במזונותיו, ומעשה ידיו הקדש לשמים. (90) שאם יעשה תחילה, הרי הפרוטה הראשונה תיקדש ותיאסר לו (גיטין יב. וברש"י שם ע"ב ב). (91) ואין הקדש חל על פחות משה פרוטה (רש"י שם). ולדעת ה'תוספות' שם דיבור המתחיל פחות, כל הקדש חל אפילו על פחות משה פרוטה, אלא שאין בדעת המקדש, שיחול על פחות משה פרוטה. (92) ונאסרה עליו (שם). וכל זה רק כדי פרנסתו, אבל כל היתר על פרנסתו קודש הוא, ואפילו יעשה פחות מפרוטה, לא יועיל לו, כי לא תיקנו היתר זה אלא כדי פרנסתו, לטובת העבד, וגם משום טובת ההקדש, שנח לו שעבד זה יתפרנס ממעשה ידיו וישיב (שם). (93) מה שהוא שוה כעבד הנמכר בשוק, כמבואר לעיל פ"א, ה"ט, והדמים יפלו לבדק הבית. (94) שאין מעשה ידיו הקדש, ואפילו מה שמרויח יותר מכדי מזונותיו, אין להקדש בו כלום (גיטין לט). אבל אם יאמר יקדשו ידי לעושיהם, העדפתו על צרכי מזונותיו - הקדש, ואינו חייב בדמי עצמו, כי לא הקדש אלא מעשה ידיו (רדב"ז). (95) שהוא קדוש כשאר נכסיו, ואסור ליהנות ממנו, כמבואר לעיל ה"ז. וראוי להעיר, שגם בעבד אין מועלים בו, מפני שאין מעילה בקרקעות, ועבד הוקש לקרקעות (הל' מעילה פ"ה, ה"י ע"פ הש"ס גיטין לט). (96) בבא קמא סח: שנאמר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדש את ביתו קודש לה'" - מה ביתו שלו, אף כל שלו. (97) שעתידיה לחזור ביובל למוכר, כלעיל פ"ד, הכ"ו. (98) ואלו אע"פ שהם שלו, אין גופם קנוי לו, כעבדים הכנענים (משנה בערכין כח). ובגמרא שם דרשו את הפסוק (ויקרא כז, כח) "אך כל חרם אשר יחרים... מאדם ובהמה וגו'" - מה בהמה יש לו רשות למכרה (לפיכך יכול להחרימה), אף כל שיש לו רשות למכרה. יצאו בנו ובתו ועבדו העברים, שאין לו רשות למכרם, כי אפילו אביה אינו יכול למכרה אלא עד ימי נעוריה.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום ש"ק כ"ב ניסן – ספר הפלאה – הלכות ערכין קנא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 **כב.** אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו⁹⁹. ביצד?
 - 2 ה"ה לו פקדון ביד אחר, וכפר בו זה שהוא אצלו – אין
 - 3 הפעלים יכולין להקדישו¹⁰⁰. אבל אם לא כפר בו – הרי
 - 4 הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא¹⁰¹.
 - 5 **כג.** במקד דברים אומרים¹⁰²? במטלטלין; אבל קרקע
 - 6 שגזלה אחר וכפר בה, אם יכול להוציאה בדינין¹⁰³ –
 - 7 הרי זה יכול להקדישה, ואף על פי שעדין לא הוציאה;
 - 8 שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה¹⁰⁴.
 - 9 **כד.** הגזל את חברו ולא נתיאשו הבעלים¹⁰⁵ – שניהם
 - 10 אינן יכולין להקדיש; זה – לפי שאינו שלו, וזה – לפי
 - 11 שאינו ברשותו¹⁰⁶. וכן כל פיוצא בזה.
 - 12 **כה.** מי שהיה מוכר דלועין¹⁰⁷ או ביצים וכיוצא בהן,
 - 13 ובא לוקח ונטל אחת¹⁰⁸ והלך לו: אם היו דמי כל אחת
 - 14 ואחת¹⁰⁹ קצובין¹¹⁰ – הרי זה כמי שפסקין¹¹¹, ואין המוכר
 - 15 יכול להקדיש דלעת זו, שהרי אינה ברשותו; ואם אין
 - 16 הדמים קצובין והקדישה¹¹² – מקדשת; שעדין ברשותו
 - 17 היא, שזה שלקחה לא לקחה דרך גזלה¹¹³. וכן כל
 - 18 פיוצא בזה.
 - 19 **כו.** אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם¹¹⁴. ביצד?
- מה שתעלה מצדתי מן היום קדש, מה שתוציא שדה
זו מן הפרות חרם¹¹⁵ – לא אכר פלים.
כז. האומר לחברו: שדה זו שמכרתי לך לשאקחנה
ממך מקדשת¹¹⁶, ולקחה – אינה מקדשת. לפי
שכשהקדישה לא באה ברשותו¹¹⁷.
כח. וכן המקדיש מעשה ידי אשתו – הרי זה עושה
ואוכלת¹¹⁸, והמותר¹¹⁹ חלין. אומר לה: קדשו ידך;
לעושיה¹²⁰ – הואיל והן משעבדין לו¹²¹, הרי כל
מעשה ידיה קדש¹²². הא למה זה דומה? לאומר: אילן
זה קדש, שכל פירות שיעשה להבא קדש¹²³. וכן כל
פיוצא בזה.
כט. האומר לחברו: שדה זו שאני מוכר לך לשאקחנה
ממך תתקדש – הרי זו מקדשת¹²⁴ כשיקחנה, שהרי
עתה¹²⁵ (בא) ידו להקדישה¹²⁶. שדה זו שמשכנתי לך¹²⁷
לכשאפנה ממך¹²⁸ תהי קדש – משפחה אותה תתקדש,
שהרי בידו לפדותה¹²⁹. ואפלו היתה ממשכנת לזמן
קצוב¹³⁰, שהרי בידו לפדותה אחר הזמן¹³¹.
ל. המשכיר בית לחברו וחרו והקדישו – הרי זה קדש,
ופקעה השכירות¹³². ואם דר בו השוכר – מעל¹³³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(99 בבא קמא סט: שנאמר, ואיש כי יקדיש את ביתו – מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו. 100 בבא מציעא ז. בעובדא של מרחץ שרבו עליה שני אנשים. וכן בשו"ע י"ד רנח, סעיף ז ובביאור הגר"א שם. 101 בבא בתרא פח. בעובדא של מוכר דלועין, המובאת בסמוך הכ"ה, וכן הוכיחו ה'תוספות' בבבא קמא ע. דיבור-המתחיל לא כתבין. 102 שאין הבעלים יכולים להקדיש פקדון שכפר בו חברו ואינו ברשותם. 103 ע"י ראיות מספיקות. 104 שקרקע אינה נגזלת (בבא מציעא ז.). והשווה לעיל הל' שבועות פ"ז, ה"ד. 105 שעדיין מצפים הם להצילה מידי הגולן. 106 בבא מציעא ז. ואם הקדיש לאחר שנתיאשו הבעלים, ראה דינו בהל' איסורי מזבח פ"ה, ה"ז. 107 ריבוי של דלעת, והיא פרי גדול וצהוב של צמח מקשה. 108 על-מנת לשלם לו. 109 בדפוסים קדומים: ואחת. 110 קבועים. 111 המוכר, את המחיר עם הלוקח וקנה הלוקח. 112 המוכר. 113 אלא לקנותה, וכיון שאין דמיה קצובים, לא סמכה דעת הלוקח, שמה ידרוש מחיר גבוה ויחזירנה לו (בבא בתרא פח.). ומכאן הוציא רבינו את דינו לעיל הכ"ב, "שאם לא כפר בו, הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום". 114 נדרים פה: וכן בכתובות נט. והטעם, לפי שאין זה ברשותו, ואי אפשר להקדישו (קריית ספר להמבי"ט). 115 לכהנים. 116 בכת"י התימנים: מוקדשת. 117 בכת"י התימנים: לא באת לרשותו. כלומר, כיון שמכרה, שוב אינה ברשותו ולא יכול היה להקדישה, מעתה גם תנאו להקדישה לאחר שיקחנה, אינו מועיל, שאי-אפשר להקדיש דבר שאינו שלו (כתובות נט.). 118 כלומר אין מעשה ידיה קדוש על פיו, שעדיין לא בא לעולם, ולפיכך מותר לה לאכול ממעשה ידיה (משנה בכתובות נח:). וכרבי יוחנן הסנדלר. 119 העודף על צרכי פרנסתו. רש"י שם פירש: המותר – הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו לו חכמים, ראה במשנה שם סד: ובהלכות אישות פכ"א, ה"ב. 120 להקדוש-ברוך-הוא שעשאן. 121 לעשות מלאכתו, ומעשי ידיה הם שלו, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"ג. 122 שהידים ישנן בעולם, וגם העודף על שיעור מעשי ידיה הראוי לו, שייך לו, תמורת מאה כסף שנותן לה בכל שבוע, נוסף על מזונותיה, כמבואר בכתובות נט. 123 הואיל והאילן ישנו בעולם, והשווה לעיל הל' נדרים פ"ג, ה"א, ופ"ב, ה"י. 124 בכת"י התימנים: מוקדשת. 125 טרם שמכרה. 126 מועיל תנאו גם על לעתיד (כתובות נט.). 127 כנגד הלוואתך. 128 כשאחזיר לך חובך. 129 וכל שבידו, אינו כמחוסר מעשה (ר"ן לנדרים פו.). 130 וכל אותו זמן לא יוכל לפדותה, אפילו כשירצה לשלם חובו. 131 ומחוסר זמן אינו כמחוסר מעשה (כתובות נט. ונדרים פו.). 132 ערכין כא. ואע"פ שהבית משועבד לשוכר, ההקדש מפקיע מידי השעבוד, כדלקמן פ"ז, ה"ד. ואע"פ שהממשכן שדה אצל המלוה, אין הממשכן יכול להקדיש שדהו כל עוד שהיא ממושכנת, כמבואר בהלכה הקודמת? שכירות עדיפה, כיון שהבית חוזר למשכיר עם תום זמן השכירות, ללא כל תשלום, הרי הוא ברשותו, בניגוד לממשכן שדה שאינה חוזרת לו בלא דמים (רדב"ז). ויש להעיר שבתוספתא בבא מציעא פ"ט, מ"ב שנינו: "עמד בעל הבית והקדישה, אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו", אולם ה'תוספות' בערכין כא. תירצו, שהתוספתא מדברת כשהשוכר הקדים ונתן למשכיר את כל שכרו, ואילו הגמרא בערכין האומרת, שהמשכיר יכול להקדיש, עוסקת כשלא הקדים לתת לו שכרו. וכן בירושלמי פסחים פ"ד, ה"ט. ומדברי רבינו נראה שאין חילוק בזה ואפילו הקדים השוכר ליתן את שכרו יכול המקדיש להשכיר, כסתימת הגמרא בערכין, ודברי התלמוד-בבלי הם העיקר (רדב"ז). וראה ר"ן לנדרים מו: דיבור-המתחיל היכי דמי. 133 חייב קרבן מעילה, ככל הנהנה מן הקדש, ככתוב בויקרא ה, טו. ויש להעיר, שרבינו

22 שְׁתַּעֲלֶה בְּיָדֵי רֵאשׁוֹנָה הַקֹּדֶשׁ, וְעָלָה¹⁴⁴ שָׁל שָׁמֶן, בֵּין
23 שְׁחִיזֵין יָקָר מִן הַשָּׁמֶן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם¹⁴⁵ אוֹ הַשָּׁמֶן יָקָר מִן
24 הַיֵּין - אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ¹⁴⁶. הַתַּפְּסִים בָּהּ אַחֲרֵת וְאָמַר: זֶה כָּזוֹ
25 - הָרִי הַשְּׁנִיָּה הַקֹּדֶשׁ¹⁴⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזֶה.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

27 א. הַהֲקִדְשׁוֹת אֵין פּוֹדִין אוֹתָן לֹא בְּקֶרֶק, וְלֹא
28 בַּעֲבָדִים, שֶׁהָרִי הַקָּדֹשׁ לְקֶרֶקוֹת, וְלֹא בַּשְּׁטָרוֹת (מִפְּנֵי),
29 שָׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן. שְׁנֵאמַר: וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף - אֶחָד הַכֶּסֶף
30 וְאֶחָד שָׁאֵר הַמִּטְלָטִין שֶׁשְׁוִין כֶּסֶף, וְאֶפְלוֹ סָבִין.
31 ב. כָּל הַפּוֹדָה קֹדֶשׁוֹ - מוֹסִיף חֲמֵשׁ. וְאֶחָד הַמִּקְדִּישׁ
32 עֲצָמוֹ אוֹ אֶשְׁתּוֹ אוֹ הַיּוֹרֵשׁ - מוֹסִיפִים חֲמֵשׁ, כְּמוֹ
33 שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאֵין הַחֲמֵשׁ לֹא יִהְיֶה אֲלָא מִן הַמִּטְלָטִין.
34 וְהַחֲמֵשׁ שְׁמוֹסִיף - הָרִי הוּא בְּהַקְדֵּשׁ עֲצָמוֹ, וְדִין אֶחָד
35 לָהֶם.
36 ג. הַפּוֹדָה קֹדֶשׁוֹ - אֵין הַחֲמֵשׁ מֵעַכְב, אֲלָא מֵאַחַר שְׁנֵתָן
37 אֶת הַקֶּנֶן יָצָא הַקֹּדֶשׁ לְחָלִין וּמִתָּר לְהִנּוֹת בּוֹ. וּמִדְּבָרֵי
38 סוֹפְרִים, שֶׁאֲסוּר לוֹ לְהִנּוֹת עַד שִׁיתֵּן הַחֲמֵשׁ, שְׁמָא יִפְשַׁע
39 וְלֹא יִתֵּן. אֲבָל בַּשְּׁבִית, מִפְּנֵי עֲגָ שְׁבִית, הַתִּירוֹ לוֹ לְאַכֹּל
40 וְאֵין עַל פִּי שְׁעֵדֵין לֹא נָתַן אֶת הַחֲמֵשׁ, וְהָרִי הַגִּזְבָּרִין
41 תּוֹבְעִין אוֹתוֹ.

1 לא. יִרְאֶה לִי, שָׁאֵף עַל פִּי שָׁאִין אָדָם מִקְדִּישׁ דְּבָר שָׁלָא
2 בָּא לְעוֹלָם, אִם אָמַר: הָרִי עָלִי לְהַקְדִּישׁוֹ - הָרִי זֶה חֵיב
3 לְהַקְדִּישׁוֹ כְּשִׁיבּוֹא לְעוֹלָם מִשּׁוּם נִדְרוֹ. וְאִם לֹא הַקְדִּישׁ
4 - הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם כָּל תַּאֲחָר וְלֹא יִחַל דְּבָרוֹ, וּמִשּׁוּם
5 כָּל הַיָּצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה, כְּשֶׁאֵר הַנְּדָרִים¹³⁴.
6 לב. פִּיֶּצֶד? הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לְהַקְדִּישׁ כָּל שְׁתַּעֲלֶה
7 מִצּוֹדְתִי מִן הַיָּם, הָרִי עָלִי לָתֵן לְעֻנִּים פְּרוֹת שְׁתּוּצִיא
8 שְׂדֵה זֶה, הָרִי עָלִי לְהַחֲרִים אוֹ לָתֵן לְשִׁבּוּיִים כָּל
9 שֶׁאֲשַׁתֵּכֶר בְּשָׁנָה זֶה, וְכָל פְּיוּצָא בְּמֵאֲמָרִים אֵלוֹ - הָרִי זֶה
10 חֵיב לָתֵן וְלַעֲשׂוֹת בְּהֵן מִה שֶׁאָמַר כְּשִׁיבּוֹא לִידּוֹ. וְזֶה
11 וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּכָלֵל נְדָרִים הוּא, לֹא בְּכָלֵל הַקֹּדֶשׁוֹת¹³⁵.
12 לג. רָאִיָּה לְדָבָר זֶה, מִה שֶׁאָמַר יַעֲקֹב אָבִינוּ: וְכָל אֲשֶׁר
13 תִּתֵּן לִי עֲשִׂר אֲעֲשֶׂרְנִי לָךְ. וְנֵאמַר: אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִי שֶׁם
14 נְדָר¹³⁶. וְהָרִי הָאוֹמֵר¹³⁷: לֹא אֶפְטֹר מִן הָעוֹלָם עַד
15 שֶׁאֶהְיֶה נָזִיר - חֵיב לְהִנָּח בְּנִזְרוֹת¹³⁸ וְאֵין עַל פִּי שְׁעֵדֵין
16 לֹא נָדָר בְּנִזְרוֹת¹³⁹; הוֹאִיל וְאָמַר שֶׁיִּדָּר בְּנִזְרוֹת - חֵיב
17 לְהִנָּח בּוֹ. וְזֶה פְּיוּצָא בּוֹ. וְכִזָּה רָאִי לְדוֹן.
18 לד. הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת - אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ¹⁴¹. פִּיֶּצֶד? הָאוֹמֵר: שׁוֹר
19 שֶׁחֹר שֶׁיָּצָא מִבֵּית רֵאשׁוֹן הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ, וְיָצָא לְבֵן -
20 אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ¹⁴². דִּינָר זֶה־בְּשִׁעֲלָה בְּיָדֵי רֵאשׁוֹן הָרִי הוּא
21 הַקֹּדֶשׁ, וְעָלָה שָׁל כֶּסֶף - אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ¹⁴³. חֲבִית שָׁל יֵין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כותב בהל' מעילה פ"ה, ה"ה: "אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע, אבל הנהנה מן הקרקע או מן המחובר לה לא מעל... וכן המקדיש בית בנוי, הדר בו לא מעל", וצריך-עיון (לח"מ ומשנה-למלך). (134) ראה לעיל פ"א, ה"א. (135) השווה דברי רבינו בהל' מכירה פכ"ב, ה"טו' דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו (= שאינו קונה דבר שלא בא עדיין לעולם), שאילו אמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית, או יהי אסור עלי או אתננו לצדקה, אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו, שנאמר ככל היוצא מפיו יעשה". והראב"ד שם מגדיר ואומר: שאין הדברים אמורים אלא כשהחייב עצמו בכך, שאמר: אתן לעניים כך וכך, מן הפירות שיצאו בכרם שלי (= וזה דוקא כשהנודר חי), אבל אם אמר: יתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו לעולם לא קנו עניים, שהרי לא חייב עצמו ואין כאן שום נדר. וכן אם מת הנודר לא קנו עניים כלום, שאין היוורשים חייבים לקיים נדר מורישם. ובשו"ע חושן-משפט סימן ריב, סעיף ז בהגהות הרמ"א פסק, שכן ראוי להורות. (136) אע"פ שבשעה שיעקב הקדיש את עישור נכסיו לא היה לו נכסים כלל, התחייב בדיבורו מחמת נדרו. (137) ושם תדחה ראייה זו, לומר שהדיבור: אשר נדרת לי, אינו מוסב על המעשר, אלא על הצהרתו: "והיה ה' לי לאלוקים" שנדר באותה שעה, ככתוב (שם כא), לפיכך מביא רבינו ראייה שניה (רדב"ז). (138) מיד, "שם ימות עתה", כמבואר לעיל הלכות נזירות פ"א, ה"ד. (139) להיות נזיר מעכשיו. (140) מיד, ולקבל עליו נזירות, כדי שלא יבוא לידי חילול נדרו, הרי שאע"פ שלא קיבל עליו לנהוג נזירות מעכשיו, חייב להנזיר מחמת נדרו (מעשה רוקח). (141) כשם שנדר בטעות אינו נדר (לעיל הל' נדרים פ"ח, ה"ג). (142) ואין אומרים מקדיש זה נתכוון בעיקר לשור שיצא ראשון לכל השוורים שיצאו מביתו, וזה שהזכיר "שחור" לאו דוקא, כי סבור היה שיצא שחור ראשון (משנה בנזיר ל: ובתוספות שם). (143) שם, התיאור הראשון - בקדושת הגוף, וזה - בקדושת דמים (רבינו בפירושו שם). (144) בכת"י התימנים: ועלת. (145) נמצא שעלה בידו פחות מדמים שנדר, אין אומרים שנזיר לו בפחות. (146) שם במשנה, ובגמרא שם לא: (147) הדבר תמוה, אם הראשונה אינה קדושה, איך יתפס בה אחרת, ובמה תתקדש? ולפיכך מגיה ה"לחם משנה" "התפס באחרת". כלומר, שלא אמר שור שחור שיצא ראשון יהיה הקדש, אלא יהיה מתפס בקדושה כשור זה שהוא קדוש, נמצא שהשור שיצא מביתו הוא כמו תמורת הקדשים. שנאמר בה (ויקרא כז, לג) "והיה קודש הוא ותמורתו יהיה קדש", והלכה היא (נזיר לא), שתמורה בטעות היא קודש. וכמו שאמרו (תמורה יז) "יהיה קודש - לרבות שוגג כמזיד... כסבור לומר שור שחור ואמר לבן, הרי זו תמורה", וראה לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"ז "ואין נשאלין על התמורה" ובביאורנו שם. וב"קריית ספר" מקיים את הנוסח שלפנינו, כי אילו היה יודע שהראשונה אינה קדושה, היה מתפס השניה בבהמה אחרת קדושה, או שהיה מקדישה, היא עצמה, בלא התפסה, ולפיכך הקדש השניה אינו הקדש טעות. (1) במה פודים את ההקדשות ומי מוסיף חומש על הקרן, שאין הקדש שני טעון חומש בפדיונו, דין הקדש שזה מאה דינר שחללו על שוה פרוטה, לעולם יד הקדש על העליונה בין כשפדה בכסף בין כשפדה במשיכה, שהקדש מפקיע מידי שיעבוד, החילוק בין בריא לחולה לענין קנוניא על ההקדש, שאין הקול מועיל בהקדש ובהפקר.

טלית זו של הקדש - הקדשו פדוי, ויד הקדש על
העליונה: אם היתה השניה יפה מן הראשונה ביותר -
לוקחין אותה הגזברין ושותקין; ואם אינה יפה -
משלם את הדמים, כמו שבארנו, ומוסיף חמש. אבל
אם אמר: טלית זו בעשר סלעים תחת טלית של הקדש,
ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה זו של הקדש, אפלו
היתה של הקדש שוה חמש ושלו עשר - הרי זה מוסיף
חמש ונותן שתי סלעים ומחצה, שהרי בדמים קצובים
פרה. ושניה אינה טעונה חמש, כמו שבארנו.
יב. הפודה מיד ההקדש, משוף במנה ולא הספיק לתן
הדמים עד שעמד במאתים - נותן מאתיים; שנאמר:
ונתן את הכסף וקם לו - בנתינת הכסף הוא שלו. משכו
במאתים ולא הספיק לתן את הדמים עד שעמד במנה
- נותן מאתיים; לא יתא כח הדיוט חמור מכת הקדש,
והרי קנה במשיכה ונתחייב בדמים.
יג. פדה במאתים ונתן הדמים, ולא הספיק למשכו עד
שעמד במנה - בכר קנה בנתינת הכסף ומושוף את שלו,
וזכה הקדש במאתים. פדהו במנה ונתן הדמים, ולא
הספיק למשכו עד שעמד במאתים - מה שפדה פדוי,
ואינו נותן אלא המנה שפכר נתן. ואין אומרים כאן: לא
יחא כח הדיוט חמור מכת הקדש; שאפלו הדיוט אינו
יכול לחזר בו עד שיקבל מי שפרע, כמו שיתבאר
במקומו, ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע.
יד. המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתבת אשה או
שטרי בעלי חובות - אין האשה יכולה לגבות כתבתה
מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו; שההקדש מפקיע
השעבוד שקדם. אבל כשימכר ההקדש הקרקע שלו
ותצא השדה לחלין - יש לבעל חוב ולאשה לגבות מן
הפודה, שהרי שעבודה עומד על קרקע זו.
טו. הא למה זה דומה? לשני לקוחות, שכתבה
לראשון: דין ודברים אין לי עמך, ומכר לשני - שהיא
טורפת מן השני.
טז. וכיצד פודין קרקע זה? משביעין את האשה או
בעל חוב תחלה, בדרך כל הבא לפרע מנכסים
משעבדים, ואחר כך מכריזין עליהם ששים יום בבקר
ובערב, כמו שבארנו, ואומדין כמה אדם רוצה לתן
בשדה על מנת לתן לאשה כתבתה ולבעל חוב את
חובו. ואחר שפודין אותה ולוקח אותה הלוקח אפלו
בדינר, כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, חוזר
הפודה ומגבה לאשה כתבתה או לבעל חוב את חובו.
אפלו היה החוב מאה והשדה שוה תשעים - על מנת
כך פודה אותה הרוצה לפדותה. אבל אם היה החוב
שנים בדמי השדה, כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו
חוב וכתבת אשה מאתיים - אין פודין אותה על מנת
לתן החוב או הכתבה, אלא פודין אותה סתם; שאם
התנו לתן - אינה נפדית כלל.

ד. קדשי מזבח שנפל בהן מום ונפדו, אם פדה
המקדיש עצמו - מוסיף חמש כשאר ההקדשות.
והמקדיש שפדה לעצמו הוא שמוסיף חמש, לא
המתכפר בה שפדאה. והקדש ראשון הוא שחייב
בתוספת חמש, אבל הקדש שני אינו מוסיף עליו חמש;
שנאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ונסף חמישית -
המקדיש ולא המתפס.
ה. לפיכך, אם חלל בהמה על בהמה שניה, בין בקדשי
בדק הבית בין בקדשי מזבח שנפל בהם מום, או
שהמיר בקדשי מזבח, כשהוא פודה את השניה שחלל
עליה או את התמורה לעצמו - אינו מוסיף חמש.
ו. המפריש אשם להתכפר בו ונפל בו מום, והוסיף
עליו חמש וחללו על בהמה אחרת, ונתכפר באשם
אחר, ונתקה הבהמה שחלל עליה לרעה, כמו שיתבאר
במקומו - הרי הוא ספק אם מוסיף עליה חמש, הואיל
והוא קרבן עולה ודבר אחר וקדשה אחרת, או
אינו מוסיף עליה חמש, מפני שהיא באה מכת הקדש
ראשון שפכר הוסיף עליו חמש.
ז. קדשי בדק הבית - אין עושין תמורה, שלא דנה
תורה בתמורה אלא בקדשי מזבח. כיצד? היו לפניו
בהמת חלין ובהמת קדשי בדק הבית, ואמר: זו חלופת
זו, או זו תמורת זו - לא אמר כלום. אבל אם אמר:
הרי זו תחת זו, הרי זו מחללת על זו - דבריו קניין,
ויצאתה הבהמה הראשונה לחלין, ונתפסה השניה.
ח. אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהן
מום - אין פודין אותן לכתחלה אלא בשווייהן. ואם עבר
וחלל על פחות משווייהן, אפלו הקדש שוה מאה דינר
שחללו על שוה פרוטה - הרי זה פדוי, ויצא לחלין,
ומתיר להנות בו. ומדברי סופרים, שהיא צריך חקירת
דמים, וחייב להשלים את דמיו.
ט. כיצד? היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום,
והרי היא שוה עשרה, ובהמת חלין ששוה חמשה,
ואמר: הרי זו מחללת על זו - הרי זו נפדית, ויוצאת
לחלין, אבל צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה
הבהמה הראשונה קדשי בדק הבית - הרי זו יוצאת
לחלין להגזז ולהעבד, ותפגס השניה תחתיה, דין תורה.
אבל מדבריהם צריך חקירת דמים, אם היתה זו שחלל
עליה שוה או ישלים דמיה.
י. שמו אותה שלשה ואמרו שוה בדמיה, אפלו באו
אחר בן מאה ואמרו: של קדש היתה יפה - אינו חוזר.
הואיל וחקירת הדמים מדבריהם, לא החמירו בה. אבל
אם שמו אותה שנים, ובאו שלשה ואמרו שהונה
ההקדש בכל שהוא - חוזר.
יא. אין פודין את ההקדש אכסרה, אלא בחקירת
דמים, כמו שבארנו. ואם פדה - יד הקדש על העליונה.
כיצד? פרה זו תחת פרה זו של הקדש, טלית זו תחת

קנד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון שני ט"ז ניסן - ספר זמנים - הלכות שבת

מתוך מהדורת חזק

מיתתו וחוטא לאחרים, שְׁהָרִי הוּא הוֹלֵךְ לָמוּת. לְפִיכָךְ, 14
אם אָמַר: תָּנוּ אוֹתָהּ לוֹ - נוֹטֵל בְּלֹא שְׂבוּעָה. וְאִם לֹא 15
אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין נוֹתְנִין; אֲלֵא אִם כֵּן הִיא בְּיַד שְׁטָר 16
מִקָּדִים - הָרִי זֶה נוֹטֵל מִן הַהֶקְדֵּשׁ מִפְּנֵי הַצְּנוּאָה. וְאִם 17
אֲחֵר שְׁהֶקְדִּישׁ אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא הָרִי 18
הוּא כְּשֶׁאֵר בְּעָלִי חוֹבוֹת: אִם נִתְקַדֵּם שְׁטָרוֹ - נִשְׁבַּע 19
וְגוֹבֶה מִן הַפּוֹדָה וְלֹא מִן הַהֶקְדֵּשׁ. 20
כ. מִי שֶׁיֵּצֵא עָלָיו קוֹל שֶׁהִפְקִיר אֶת נִכְסָיו אוֹ הֶקְדִּישׁן 21
אוֹ הִתְרִימֵן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ, עַד שֶׁתִּהְיֶה שֵׁם רָאִיָּה 22
בְּרוּרָה. 23

1. יז. הַמֶּקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְאַחֵר כִּף גֵּרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְגִבְתָּהּ 1
כְּתֻבָּתָהּ מִן הַפּוֹדָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ - אֵינָה גּוֹבֶה עַד 2
שִׁדְיָרָנָה הַנָּאָה, שְׁמָא קְנוּנִיָּה עָשׂוּ עַל הַהֶקְדֵּשׁ. וְאֵין 3
אוֹמְרִין: אֵלּוּ רָצָה, הִיא אוֹמֵר: בְּטַעוֹת הֶקְדַּשְׁתִּי, וַיִּשְׁאֵל 4
עַל הֶקְדָּשׁוֹ לְחֶכֶם וַיַּחֲזֹר לוֹ. 5
6. יח. וְכֵן אֵין נֶאֱמָר לומר אֲחֵר שְׁהֶקְדִּישׁ: מִנָּה לְפָלוּנִי 6
חֹב עָלַי, אוֹ כָּלִי זֶה שֶׁל פָּלוּנִי הוּא, שְׁמָא יַעֲשֵׂה קְנוּנִיָּה 7
עַל הַהֶקְדֵּשׁ. וְאִפְלוּ הִיא שְׁטָר בְּיַד בַּעַל חֹב - אֵינוּ גּוֹבֶה 8
עַל פִּי זֶה אֲלֵא כְּדֶרֶךְ שְׁגוּבִין כָּל בְּעָלֵי חוֹבוֹת, כְּמוֹ 9
שֶׁבִּאֲרָנוּ. 10
11. יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּבָרִיא; אֲבָל חוֹלָה שְׁהֶקְדִּישׁ 11
כָּל נִכְסָיו וְאָמַר בְּשַׁעַה שְׁהֶקְדִּישׁ: מִנָּה לְפָלוּנִי בְּיָדִי - 12
נֶאֱמָר; שְׂאִין אָדָם עוֹשֶׂה עֲרָמָה עַל הַהֶקְדֵּשׁ בְּשַׁעַת 13

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ט"ז כ"ב ניסן ה'תשע"ה

שֶׁל אֵשׁ, וְנִמְצָא חוֹתָהּ [גורף] בְּגִחְלִים; לְפִיכָךְ, אֶסְרוּ 51
לְהִטְמִין דָּבָר חֵם בְּשִׁבְתָּ, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף. 52
ד. סֶפֶק חֲשֵׁכָה סֶפֶק לֹא חֲשֵׁכָה [- בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת], מִתָּר 53
לְטַמֵּן אֶת דָּבָר חֵם. וּמִתָּר לְטַמֵּן דָּבָר הַצּוֹנֵן בְּשִׁבְתָּ, 54
בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף, שְׁלֹא יִצְטָנֵן בְּיוֹתֵר, אוֹ כְּדִי שֶׁתִּפּוֹג 55
[תחלש] צָנָתוֹ. חֲמִין שֶׁטָּמְנֵן מִעֲרֹב שִׁבְתָּ, וְנִתְגַּלֵּי בְּשִׁבְתָּ 56
- מִתָּר לְכַסּוֹתָ, שְׁהָרִי אֵינוּ מוֹסִיף; וּמִתָּר לְהַחֲלִיף 57
הַכִּסּוּי בְּשִׁבְתָּ. בִּיצֵד? נוֹטֵל כִּסּוֹת וּמַנִּיחַ כְּנָפֵי יוֹנָה, אוֹ 58
נוֹטֵל כְּנָפֵי יוֹנָה וּמַנִּיחַ הַכִּסּוֹת. 59
ה. פָּנָה הַתְּבַשִּׁיל אוֹ הַמֵּיִם הַחֲמִין, מִכָּלִי לְכָלִי אֲחֵר - 60
מִתָּר לְהִטְמִין הַכָּלִי הָאֲחֵר בְּשִׁבְתָּ בְּדָבָר שְׂאִינוּ מוֹסִיף, 61
כְּמוֹ הַדָּבָר הַצּוֹנֵן; שְׁלֹא אֶסְרוּ לְהִטְמִין בְּשִׁבְתָּ, אֲלֵא דָּבָר 62
חֵם שֶׁהוּא בְּכָלִי רֹאשׁוֹן שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ; אֲבָל אִם פָּנָה, 63
מִתָּר. 64
ו. מַנִּיחִין מַחֵם [דוד חֵם] עַל גְּבִי מַחֵם בְּשִׁבְתָּ, וְקֹדְרָה 65
עַל גְּבִי קֹדְרָה, וְקֹדְרָה עַל גְּבִי מַחֵם, וּמַחֵם עַל גְּבִי קֹדְרָה 66
- וְטַח [סוֹתָם] פִּיָּהֶם בְּכֶצֶק; לֹא בְּשִׁבְלִיל שְׂיִחְמוּ, אֲלֵא 67
בְּשִׁבְלִיל שְׂעִימָדוֹ עַל חֲמֵם; שְׁלֹא אֶסְרוּ אֲלֵא לְהִטְמִין 68
בְּשִׁבְתָּ, אֲבָל לְהַנִּיחַ כָּלִי חֵם עַל גְּבִי כָּלִי חֵם, כְּדִי שִׂיחְיוּ 69
עוֹמְדִין בְּחִמְיָמוֹתָן - מִתָּר. אֲבָל אֵין מַנִּיחִין כָּלִי שִׂישׁ 70
בּוֹ דָּבָר צוֹנֵן עַל גְּבִי כָּלִי חֵם בְּשִׁבְתָּ, שְׁהָרִי מוֹלִיד בּוֹ 71
חֵם בְּשִׁבְתָּ; וְאִם הֵנִיחוֹ [- בַּעֲדוּ יוֹם] מִבְּעֶרֶב - מִתָּר, 72
וְאֵינוּ כְּטוֹמֵן בְּדָבָר הַמוֹסִיף. 73

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ה

פָּרָק ה

א. הַדִּלְקָת גֵּר בְּשִׁבְתָּ אֵינָה רְשׁוּת, אִם רָצָה מְדֻלֵּק וְאִם 76
רָצָה אֵינוּ מְדֻלֵּק; וְלֹא מִצְוָה שְׂאִינוּ חַיֵּב לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ 77

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ה

הלכות שבת

פָּרָק ד

א. י"ש דְּבָרִים, שְׂאִם טָמֵן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל - הוּא מִתְחַמֵּם, 27
וּמוֹסִיפִין בְּבִשּׁוּלוֹ כְּעֵין הָאֵשׁ, כְּגוֹן: גִּפְתַּ [פסולת זִיתִּים], 28
וְזָבֵל [שְׂדוֹת], וְגִלְחָת, וְסִיד, וְחָל, אוֹ זוגִין [קְלִיפוֹת עֲנָבִים] 29
וּמוֹכִין [אֲגוּדוֹת צִמָּר] וְעֹשִׂים בְּזִמָּן שֶׁשֶּׁלֶשְׁתֵּן 30
[הַאֲחֵרוֹנִים] לַחֲיִין מִתְחַמֵּת עֲצָקָן; וְדָבָרִים אֵלּוּ, נִקְרְאִין 31
'דָּבָר הַמוֹסִיף'. וְיֵשׁ דְּבָרִים, שְׂאִם טָמֵן בְּהֵן הַתְּבַשִּׁיל - 32
יִשְׁאָר בְּחִמְיָמוֹתוֹ בְּלִבָּד, וְאֵין מוֹסִיפִין לוֹ בִּשּׁוּל, אֲלֵא 33
מוֹנֵעִין אוֹתוֹ מִלְּהַצְטָנֵן, כְּגוֹן: זוגִין וּמוֹכִין וְעֹשִׂים 34
יְבֵשִׁים, וְכִסּוֹת, וּפְרוֹת, וְכִנְפֵי [- נוצות] יוֹנָה, וְנִעְרֹת [- 35
פִּירורִין] הַפֶּשֶׁתָּן, וְנִסְכֵּת תְּרָשִׁים [נגרים], וְשִׁלְחִין [עוֹר 36
בַּהֲמָה בַּשְּׂעִירֹתֶיהָ], וְגוֹי צֶמֶר; וְדָבָרִים אֵלּוּ, נִקְרְאִין 'דָּבָר 37
שְׂאִינוּ מוֹסִיף'. 38
ב. מִן הַדִּין הִיא, שֶׁטּוֹמְנִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף מִבְּעוֹד יוֹם, 39
וְיִשְׁאָר הַתְּבַשִּׁיל טָמֵן בְּשִׁבְתָּ, שְׁהָרִי מִשְׁהִין עַל גְּבִי 40
הָאֵשׁ בְּשִׁבְתָּ; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים לְהִטְמִין בְּדָבָר 41
הַמוֹסִיף, מִבְּעוֹד יוֹם, גִּזְרָה שְׁמָא תִּרְתַּח הַקֹּדְרָה בְּשִׁבְתָּ, 42
וְיִצְטָרֵךְ לְגִלְתָּהּ עַד שֶׁתִּגְנוֹחַ הִרְתִּיחָהּ, וַיַּחֲזֹר וַיִּכְסֶּה 43
בְּשִׁבְתָּ, וְנִמְצָא טוֹמֵן בְּדָבָר הַמוֹסִיף בְּשִׁבְתָּ, שֶׁהוּא אֶסְרוּ. 44
לְפִיכָךְ, מִתָּר לְהִטְמִין בְּדָבָר הַמוֹסִיף, בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת 45
[סֶפֶק יוֹם סֶפֶק לַיְלָה] - שֶׁסֶּתֶם קֹדְרוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, כְּבָר 46
רְתַחוּ וְנָחוּ מִבְּעֻבְעוּץ, וְכִינֵן שְׁנָחוּ, שׁוּב אֵין רוֹתְחִין. 47
ג. וְכֵן מִן הַדִּין הִיא, לְטַמֵּן הַתְּבַשִּׁיל בְּדָבָר שְׂאִינוּ 48
מוֹסִיף, בְּשִׁבְתָּ עֲצָמָה; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה - 49
גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמִין בְּרִמְזָן [אֶפֶר חֵם], וַיִּהְיֶה בּוֹ נִיצוּצוֹת 50

הפתילה; אבל שמנין שאין נמשכין אחר הפתילה -
 כגון זפת, ושעוה, ושמן קיק [מעט הקקיון], ואלה [זנב
 הכבש], וחלב - אין מדליקין בהן. ומפני זה אין
 מדליקין בפתילות שאין האור נתלית בהן, ולא בשמנים
 שאין נמשכים אחר הפתילה - גזרה, שמא יהיה אור
 הנר אפל [חלש], ויטא אותה בשעוה שישתמש לאורה.
 ט. חלב שהתיכו, וקרבי דגים שנמחו - נותן לתוכן
 שמן כל שהוא, ומדליק; אבל שמנין שאין מדליקין
 בהן - אפלו ערבן בשמנים שמדליקין בהן - לא ידליק,
 מפני שאין [השמנים הלא דליקים] נמשכין [אחר
 הפתילה].
 י. אין מדליקין בעטרן [פטולת הזפת], מפני שריחו רע
 - שמא יניחנו ויצא, וחובה עליו לישב לאור הנר. ולא
 בצרי [שרף עץ], מפני שריחו טוב - שמא יקח ממנו מן
 הנר; ועוד, מפני שהוא עף [באור ויכול לגרום דליקה].
 ולא בגפס לבן, ואפלו בחל - מפני שהוא עף, ויבוא
 לידי סכנה.
 יא. מתר להדליק לכתחלה בשאר שמנים - כגון שמן
 צנון, ושמשמין, ולפת, וכל כיוצא בהן; אין אסור אלא
 אלו שמנו חכמים בלבד.
 יב. לא יתן אדם כלי מנקב מלא שמן על פי הנר,
 בשביל שיהא מנשא, ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד
 הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה, בשביל שתהא שואבת
 - גזרה, שמא יקח מן השמן שבפלי, שהרי לא נמאס
 בה, ואסור להנות בשבת מן השמן שהדלק בו, ואפלו
 בכתה הנר, ואפלו נטף מן הנר - מפני שהוא מקצה
 מחמת אסור [מיועד ומיוחד למלאכת איסור]. ואם חבר
 הפלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובתורשת וכיוצא
 בהן - מתר.
 יג. אין נוהגין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת,
 שהרי מבטל הפלי מהכנו [ממה שהיה מוכן להעשות בו];
 ואם נתנו מבעוד יום, מתר. ונוהגין כלי תחת הנר
 בשבת לקבל ניצוצות [המינותין מהאש] - מפני שאין
 בהן ממש, והרי לא בטלו מלטלטלו; ואסור לתן לתוכו
 מים, ואפלו מערב שבת - מפני שהוא מקרב את כבוי
 הניצוצות.
 יד. אין פולין [בדיקת בגד מכינים] לאור הנר, ולא
 קורין לאור הנר, ואפלו גבוה שתי קומות; ואפלו עשרה
 בתים זה על גב זה, והנר בעליונה - לא יקרא ולא יפלה
 לאורו בתחתונה, שמא ישפח ויטא. ואם היו שנים
 קורין בענן אחד - מתרין לקרות לפני הנר; שכל אחד
 מהן מזכיר חברו אם שכח; אבל לא בשני ענינות, שכל
 אחד מהן טרוד בענינו.
 טו. התינוקות - קורין לפני רבן לאור הנר, מפני שהרב
 משמרן; אבל הוא לא יקרא, מפני שאין אימתן עליו.
 ויש לו לראות בספר לאור הנר, עד שיקאה ראש

עד שיעשנה, כגון ערובי חצרות או נטילת ידים
 לאכילה; אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים, חביבין
 להיות בכתיהן נר דליק בשבת. אפלו אין לו מה יאכל
 - שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק את הנר;
 שזה בכלל ענג שבת. וחיב לברך קדם הדלקה: 'ברוך
 אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו
 וצונו להדליק נר של שבת' - בדרך שמברך על כל
 הדברים שהוא חיב בהם מדברי סופרים.
 ב. מתר להשתמש לנר השבת [באורו], והוא שלא יהיה
 הדבר צריך עיון הרבה; אבל דבר שצריך לדקדק
 בראיתו, אסור להכנינו לאור הנר - גזרה שמא יטא
 [הנר לקרב השמן לפתילה].
 ג. המדליק צריך להדליק מבעוד יום, קדם שקיעת
 החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי
 שהן מצויות בפתים, והן העוסקות במלאכת הבית;
 ואף על פי כן, צריך האיש להזהרן ולבדק אותן על
 כך, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קדם שתתקוף:
 'הדליקו את הנר'. ספק חשכה ונכנס השבת, ספק לא
 נכנס - אין מדליקין.
 ד. משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים
 - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא
 ספק מן היום, ספק מן הלילה; ודנין בו להחמיר בכל
 מקום. ולפיכך אין מדליקין בו, והעושה מלאכה בין
 השמשות ערב שבת ובין השמשות במוצאי שבת,
 בשוגג - חיב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו - לא
 גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאינן נראין אלא
 בלילה; ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים, הרי
 זה לילה ודאי.
 ה. פתילה שמדליקין בה לשבת, אין עושין אותה
 מדבר שהאור מסכסכת [קופצת] בו - כגון צמר, ושער,
 ומשי, וצמר הארז, ופשתן שלא נפץ [נוקה], וסיב של
 דקל, ומיני העץ הרבים, וכיוצא בהן; אלא מדבר
 שהאור נתלית בו - כגון פשתה נפוצה [נקיה], ובגדי
 שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן מדבר שהאור נתלית בו.
 והמדליק - צריך שידליק ברב היוצא מן הפתילה.
 ו. הכורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו
 - אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם
 להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל
 [תיפול] למטה, מתר.
 ז. נוהגין גרגר של מלח וגרים [גרגר] של פול על פי
 הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק [זמן רב] בלילי שבת.
 וכל הפתילות שאין מדליקין בהן, עושין מהן מדורה -
 בין להתחמם כנגדה, בין להשתמש לאורה, בין על גבי
 מדורה, בין על גבי קרקע; ולא אסרו אלא לעשותן
 פתילה לנר, בלבד.
 ח. שמן שמדליקין בו לשבת, צריך שיהא נמשך אחר

45 לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה
46 מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי
47 סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהם, ויבואו
48 לעשות בעצמן.
49 ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל
50 ישראל עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד
51 מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה [שיעור זמן שיוכל
52 לעשות המלאכה]; והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא, עד
53 שידעו בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה
54 בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה
55 בשבת.
56 ג. כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל;
57 ואם בשביל ישראל, אסור. עשה כבש לירד בו מן
58 הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור.
59 מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט
60 עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל
61 מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מפיר לאותו ישראל
62 - שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל
63 ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יתנה בו
64 בשבת, אלא אם כן אינו מפירו.
65 ד. אבל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון נר וכבש
66 - הואיל ועשה בשביל עצמו, נהנה אחריו ישראל
67 בשבת, ואף על פי שהוא מפירו. גר הדלוק במסכה
68 בשבת - אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה;
69 שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר
70 להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה
71 בשבת, ובא גוי לכבות - אין אומרים לו 'בבה' ו'אל
72 תכבה', מפני שאין שבידתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.
73 ה. מת [יהודי] שעשו לו גוים ארון, וקברו לו קבר
74 בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנעה -
75 ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה
76 הקבר בסרטא [רחוב] גדולה, והארון על גבי, וכל
77 העוברים והשבים אומרים שזה שהגוים עושין עכשו
78 בשבת, לפלוני הוא - הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל
79 עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומתר לקבר בו ישראל
80 אחר - והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה.
81 ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן
82 מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו
83 ממקום קרוב, ואחר כך יספד בהן; שמא בלילה
84 הביאום ממקום אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן.
85 ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין
86 כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא
87 יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.
88 ז. עיר שישאל וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ
89 המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי
90 שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין;

1 הפרשה שהוא צריך להקרותו, ואחר כך נותן הספר
2 בידו, והן קוראין לפניו.
3 טז. כלים הדומין זה לזה, ואינן נפרין אלא בעיון הרבה
4 - אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן; שמא
5 ישבח, וישא. לפיכך, שמש שאינו קבוע - אסור לו
6 לבדק כוסות וקערות לאור הנר, מפני שאינו מפירן, בין
7 בגר של שמן, בין בגר של גפס שאורו רב; אבל שמש
8 קבוע - מתר לו לבדק לאור הנר כוסות וקערות, מפני
9 שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן זית -
10 אין מורין לו לבדק, ואף על פי שהוא מתר; גזרה, שמא
11 יסתפק [יקח] ממנו.
12 יז. גר שאחורי הדלת - אסור לפתח הדלת ולנעל
13 כדרכו, מפני שהוא מכבה; אלא יזהר בשעה שפותח
14 ובשעה שנועל. ואסור לפתח את הדלת כנגד המדרה
15 בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה, ואף על פי שאין
16 שם אלא רוח מצויה. ומניחין הנר של שבת על גבי
17 אילן המחבר לקרקע, ואינו חושש.
18 יח. כל מדינות ועירות של ישראל, תוקעין בהן שש
19 תקיעות בערב שבת; ובמקום גבוה היו תוקעין, כדי
20 להשמיע כל אנשי המדינה [העיר] וכל אנשי המגרש
21 שלה [סביבותיה].
22 יט. תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדות מלחרש
23 ומלעדר ומלעשות מלאכה שבשדה; ואין הקרובין
24 [לעיר] רשאים לכנס לעיר, עד שיבואו רחוקים ויפנסו
25 כלם בבת אחת; ועדין התגיות פתוחות, והתריסין
26 [המחששים גם כדוכן] מנחין. התחיל לתקע שניה -
27 נסתלקו התריסין, וננעלו התגיות; ועדין החמין
28 והקדרות מנחות על גבי כירה. התחיל לתקע תקיעה
29 שלישית - סלק המסלק [את הקדרות מהכירה] והטמין
30 המטמין, והדליקו את הנרות. ושוהה כדי לצלות דג,
31 או כדי להדביק [להכניס] פת בתנור, ותוקע ומריע
32 ותוקע, ושובת.
33 כ. תקיעה ראשונה, תוקע אותה במנחה; והשלישית,
34 קדם לשקיעת החמה. וכן תוקעין במוצאי שבת אחר
35 צאת הכוכבים, להתיר העם למעשיהן.
36 כא. יום הפורים שחל להיות בערב שבת, לא היו
37 תוקעין; חל להיות במוצאי שבת, לא תוקעין ולא
38 מבדילין. יום טוב שחל להיות בערב שבת, תוקעין ולא
39 מבדילין; חל להיות לאחר השבת, מבדילין ולא
40 תוקעין.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ה

פרק ו

41
42
43 א. אסור לנו לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת -
44 אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר

46 להניחו לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים
47 שפסק; ואם היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, שאין
48 שם ישראל שיראה את הפועלין כשהן עושין בשבת.
49 טו. וכן מתר לאדם להשפיר פרמו או שדהו לגוי, אף
50 על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע
51 ששכורין הן, או באריסות ירד להן [לעבוד תמורת יבול].
52 ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרך רב אנשי
53 אותו המקום להשפירו או לתנו באריסות - אסור
54 להשפירו לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום
55 מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראל בעליו.
56 טז. מתר להשאיל פלים ולהשפירן לגוי, ואף על פי
57 שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו
58 מצוים על שביתת הפלים; אבל בהמתו ועבדו [של
59 יהודי] - אסור, מפני שאנו מצוין על שביתת בהמה
60 ועבד.
61 יז. המשתתף עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בחנות
62 - אם התנו בתחלה שיהיה שכן השבת לגוי לבדו אם
63 מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר כנגד יום השבת
64 לישראל לבדו - מתר. ואם לא התנו מבתחלה -
65 כשיבואו לחלק, נוטל הגוי שכר השבתות כלן לבדו,
66 והשאר חולקין אותו; ואינו מוציא לו כלום כנגד יום
67 השבת, אלא אם כן התנה בתחלה. וכן אם קבלו שדה
68 בשתפות, דין אחד הוא.
69 יח. ואם לא התנו, ובא לחלק השכר, ולא היה שכר
70 שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבדו שביע השכר,
71 והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להתעסק בהן [לעשות
72 בהם עסק] - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק
73 עמו שכר בשנה; וכן הורו כל הגאונים.
74 יט. לא יתן אדם בערב שבת פלים לאמן גוי לעשותו,
75 אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [- שיעור
76 זמן] שיעצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם
77 שחשכה; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו,
78 ולא ילנו, ולא ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא
79 בכדי שיעצא באותו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל
80 זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא
81 הגוי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו, יראה כמי
82 שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.
83 כ. הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ
84 עמו [מראש] שכר הולכה - מתר, ואפלו נתנה לו ערב
85 שבת עם חשכה; והוא שיעצא בה מפתח ביתו קדם
86 השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע
87 שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה
88 עם שליחיו, מתר לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות
89 ביום כדי שיעצא לבית הסמוך לחומה קדם השבת -
90 שמא זה שמקבץ האגרות ושולחן, ביתו סמוך לחומה

1 שבשביל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי
2 שיעצמו חמין. וכן כל פיוצא בזה.
3 ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת -
4 אף על פי שעבר ומכין אותו מפת מרדות [מלקות
5 מדרבנן] - מתר לו להנות באותה מלאכה לערב
6 [במוצ"ש], אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל
7 מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה,
8 שאם תאמר והא מתר מיד - שמא יאמר לגוי לעשות
9 לו, וימצא הדבר מוכן מיד; ובין שאסרו עד שימתין
10 בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי לעשות לו, שהרי אינו
11 משתכר [מרווח] כלום, מפני שהוא מתעכב לערב בכדי
12 שיעשה דבר זה שיעשה בשבת.
13 ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא
14 משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתת] - מתר
15 לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם
16 מקצת חלי, או יהיה צריך לדבר צרך הרבה, או מפני
17 מצוה.
18 י. פיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או
19 לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין
20 למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוב,
21 מים חמין להרחיץ בהם קטן או [מטע] מצטער. וכן כל
22 פיוצא בזה.
23 יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר
24 לגוי לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה
25 מדברי סופרים, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו
26 בדבר זה. וכן הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ
27 ישראל לדבר זה.
28 יב. פוסק [מסכם] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [-
29 קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא
30 עושה בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לימים הרבה
31 - מתר, אף על פי שהוא עושה בשבת. פיצד? כגון
32 ששכר הגוי לשנה או לשנים, שיקתב לו [ספר] או
33 שיעארג לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומתר,
34 כאלו קצץ עמו שיקתב לו ספר או שיעארג לו בגד,
35 שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשב [יחשבון]
36 עמו יום יום.
37 יג. כמה דברים אמורים? בצנעה, שאין הכל מכירין
38 שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם
39 היתה ידועה וגלויה ומפורסמת - אסורה; שהרואה את
40 הגוי עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר
41 שפלוני שכר הגוי לעשות לו בשבת.
42 יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או בתלו,
43 או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות
44 לו חצר, או לטע לו פרום - אם היתה המלאכה במדינה
45 [בעיר], או בתוך התחום [אלפיים אמה] - אסור לו

45 לטילוק הפסולת], והבְּרִירָה, והשְׁחִינָה, וההִרְקָדָה
46 [בנפה], והלִישָׁה, והֶאֱפִיָה, והַגְזִיזָה, והלִבּוֹן [ניקוי
47 הצמר], והנִפְוִץ [נסירוק וניעור הצמר], והַצְבִּיעָה, והִטְוִיָה,
48 ועֲשִׂית הַיִּירִין [פריסת חוטי השתי], והִנְסַכַת הַמַּסְכָּה
49 [העמדת מסרק האריגה], והֶאֱרִיגָה, והַבְּצִיעָה [התרת
50 אריג], והַקְשִׁירָה, והַהֲתַרָה, והַתְּפִירָה, והַקְרִיעָה, והַבְּנִיזָה,
51 והַסְתִּירָה, והַהֲכִיָה בַּפִּטִּישׁ [=כל מעשה של גמר מלאכה],
52 והַצִּידָה, והַשְׁחִיטָה, והַהֲפִשְׁטָה [עור מבעל חי],
53 והַהַעֲבָדָה [עיבוד עורות], וּמַחִיקָת [החלקת] הָעוֹר,
54 וְחַתּוּכּוֹ, וְהַכְתִּיבָה, וְהַמְחִיקָה, וְהַשְׁרִטוּט, וְהַהֲבַעֲרָה,
55 וְהַכְּבוּי, וְהַהוֹצָאָה מִרְשׁוֹת לְרִשְׁוֹת.
56 ב. כָּל אֵלּוּ הַמְּלָאכּוֹת וְכָל שֶׁהוּא מַעֲנִינָן [הדומה להם],
57 הֵן הַנִּקְרָאִין 'אַבּוֹת מְלָאכּוֹת'. בִּיצַד הוּא עֹנֵינָן? אֶחָד
58 הַחוֹרֵשׁ, אוֹ הַחוֹפֵר, אוֹ הַעוֹשֶׂה חֲרִיץ - הֲרִי זֶה אָב
59 מְלָאכָה; שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֵן - חֲפִירָה בַּקֶּרֶע, וְעִנְיָן
60 אֶחָד הוּא.
61 ג. וְכֵן אֶחָד הַזּוֹרֵעַ זֵרַעִים, אוֹ הַנוֹטֵעַ אֵילָנוֹת, אוֹ
62 הַמְּבַרֵּךְ אֵילָנוֹת [מכופף ענף ומכסהו באדמה], אוֹ
63 הַמְּרַכֵּיב [אילו באילו], אוֹ הַזּוֹמֵר - כָּל אֵלּוּ אָב אֶחָד הֵן
64 מֵאַבּוֹת מְלָאכּוֹת, וְעִנְיָן אֶחָד הוּא; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֵן -
65 לְצַמַּח דָּבָר הוּא מִתְּפִינָן.
66 ד. וְכֵן אֶחָד הַקּוֹצֵר תְּבוּאָה אוֹ קִטְנִית, אוֹ הַבּוֹצֵר
67 עֲנָבִים, אוֹ הַגּוֹדֵר תְּמָרִים, אוֹ הַמוֹסֵק זֵיתִים, אוֹ הַאֹרֵה
68 [קוטף] תְּאֵנִים - כָּל אֵלּוּ אָב מְלָאכָה אַחַת הֵן; שֶׁכָּל
69 אַחַת מֵהֵן - לְעַקֵּר דָּבָר מִגְּדֻלְיָו מִתְּפִינָן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה,
70 שֶׁאֵר הָאֲבּוֹת.
71 ה. הַתּוֹלְדָה, הִיא הַמְּלָאכָה הַדּוֹמָה לָאָב מֵאֵלּוּ הָאֲבּוֹת.
72 בִּיצַד? הַמַּחֲתֵף אֶת הַיֵּרֶק מֵעֵט מֵעַט [דק דק] לְבִשְׁלוֹ,
73 הֲרִי זֶה חֵיב - שֶׁזֶּה הַמְּלָאכָה תּוֹלְדַת טְחִינָה, שֶׁהִטְוִחַן
74 לִזְמַת גּוֹף אֶחָד וּמַחֲלָקוֹ לְגוֹפִים הַרְבֵּה; וְכָל הַעוֹשֶׂה
75 דָּבָר הַדּוֹמָה לָזֶה, הֲרִי זֶה תּוֹלְדַת טוֹחֵן. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ לְשׁוֹן
76 שֶׁל מִתְּכָת, וְשֶׁף [שייף] אוֹתוֹ כְּדִי לִקַּח מֵעֲפָרוֹ כְּדֶרֶךְ
77 שְׁעוֹשִׂין צוּרְפֵי הַזֶּהָב - הֲרִי זֶה תּוֹלְדַת טְחִינָה.
78 ו. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֵלֶב, וְנִתֵּן בּוֹ קֶבֶה כְּדִי לְחַבְצוֹ [לעשותו
79 חמאה] - הֲרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם תּוֹלְדַת בּוֹרֵר, שֶׁהֲרִי הַפְּרִישׁ
80 הַקּוֹס [החמוץ] מִן הַחֵלֶב; וְאִם גָּבְנוּ וְעָשְׂהוּ גְבִינָה, חֵיב
81 מִשּׁוּם בּוֹנֵה - שֶׁכָּל הַמְּקַבֵּץ חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדִבֵּק הִפֵּל
82 עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה גּוֹף אֶחָד, הֲרִי זֶה דּוֹמָה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל
83 מְלָאכָה וּמְלָאכָה מֵאֵלּוּ הָאֲבּוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דֶּרֶךְ
84 זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ; וּמִגּוֹף הַמְּלָאכָה הַנַּעֲשִׂית בְּשִׁבְתָּ, תֵּדַע מַעֲיָן
85 אֵיזָה אָב הִיא, וְתּוֹלְדַת אֵיזָה אָב הִיא.
86 ז. אֶחָד הַעוֹשֶׂה אָב מֵאַבּוֹת מְלָאכּוֹת, אוֹ תּוֹלְדָה מִן
87 הַתּוֹלְדוֹת - בְּמִזִּיד, חֵיב כֶּרֶת, וְאִם בְּאוֹ עֲדִים, נִסְקָל;
88 בְּשׁוֹגֵג, חֵיב טִשָּׁאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן
89 בהמה]. אִם כֵּן, מָה הַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֲבּוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת?
90 אֵין בֵּינֵיהֶן הַפֶּרֶשׁ, אֲלָא לְעִנְיַן הַקֶּרֶן בִּלְכֹּד - שֶׁהַעוֹשֶׂה

1 הוּא. וְאִם אֵין שֵׁם אָדָם קְבוּעַ לָכֶךְ, אֲלָא הַגּוֹי שְׁנוֹתֵינִן
2 לוֹ הַאֲגָרָת, הוּא שְׁמוֹלִיכָה לְעִיר אַחֲרֵת - אֲסוּר לְשַׁלַּח
3 בְּיַד גּוֹי הַאֲגָרָת לְעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן קִצֵּץ לוֹ דָּמִים.
4 כ.א. גּוֹי שֶׁהִבִּיא חֲפָצָיו בְּשִׁבְתָּ, וְהִכְנִיסוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל -
5 מֵתָר; וְאִפְלוּ אָמַר לוֹ: 'הִנִּיחֵן בְּזוּיַת זֶה', הֲרִי זֶה מֵתָר.
6 וּמִזְמָנִין אֶת הַגּוֹי בְּשִׁבְתָּ, וְנוֹתֵינִן לְפָנָיו מְזוֹנוֹת לְאָכְלוֹ;
7 וְאִם נָטְלָן וַיֵּצֵא - אֵין נִזְקָקִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ
8 עָלֵינוּ. וְכֵן נִתְּנִין מְזוֹנוֹת לְפָנָיו הַכֹּלֵב בְּחֶצֶר; וְאִם נָטְלָן
9 וַיֵּצֵא, אֵין נִזְקָקִין לוֹ.
10 כ.ב. מִי שֶׁהָיָה כָּא בְּדֶרֶךְ, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם, וְהָיָה עִמּוֹ
11 מְעוֹת - נִתֵּן כִּסּוֹ לְנִכְרִי הַלּוֹלִיכוֹ לוֹ, וְלַמּוֹצָאִי שִׁבְתָּ
12 לִזְכָּרוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתֵּן לוֹ שִׁכָּר עַל זֶה, וְאִף
13 עַל פִּי שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִשְׁחָשְׁכָה - מֵתָר; מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בִּהוּל
14 עַל מְמוֹנוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁישְׁלִיכוֹ; וְאִם לֹא תִּתִּיר לוֹ דָּבָר
15 זֶה שֶׁאֵין אֲסוּרוֹ אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - יָבוֹא לְהִבְיֹאוֹ
16 בְּיָדוֹ, וְעוֹבֵר עַל מְלָאכָה שֶׁל תּוֹרָה. בְּמָה דְּבָרִים
17 אֲמוּרִים? בְּכִיסוֹ; אֲבָל מְצִיאָה, לֹא יִתֵּן לְנִכְרִי, אֲלָא
18 מוֹלִיכָה פְּחוֹת פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת.
19 כ.ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ - אִם עָבַר וְעָשָׂה
20 בְּזִדּוֹן, אֲסוּר לוֹ לְהִנּוֹת בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה לְעוֹלָם; וְשָׂאֵר
21 יִשְׂרָאֵל, מֵתָר לָהֶם לְהִנּוֹת בָּהּ לַמּוֹצָאִי שִׁבְתָּ מִיָּד,
22 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשִּׁבְתָּ, כִּי קֹדֶשׁ הוּא" - הִיא
23 קֹדֶשׁ, וְאֵין מְעִשֶׂה קֹדֶשׁ [אסורין]. בִּיצַד? יִשְׂרָאֵל
24 שֶׁבִשַּׁל בְּשִׁבְתָּ בְּמִזִּיד, לַמּוֹצָאִי שִׁבְתָּ יֵאָכַל לְאַחֲרִים;
25 אֲבָל לוֹ, לֹא יֵאָכַל עוֹלָמִית. וְאִם בִּשַּׁל בְּשִׁגְגָה - לַמּוֹצָאִי
26 שִׁבְתָּ יֵאָכַל בֵּין הוּא בֵּין אַחֲרִים מִיָּד. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצָא בָּזָה.
27 כ.ד. פְּרוֹת שֶׁיֵּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחוּצוֹ - בְּשׁוֹגֵג, יֵאָכְלוּ
28 בְּשִׁבְתָּ, שֶׁהֲרִי לֹא נַעֲשֶׂה בְּגוֹפֵן מְעִשָּׂה, וְלֹא נִשְׁתַּנּוּ;
29 בְּמִזִּיד, לֹא יֵאָכְלוּ עַד מוֹצָאִי שִׁבְתָּ.
30 כ.ה. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְשֹׁמֵר לוֹ אֶת הַפֶּרָה וְאֶת
31 הַתִּינוּק, לֹא יִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל שִׁבְתָּ - לְפִיכָךְ אֵין אַחֲרִיּוֹת
32 [הַפֶּרָה וְהַתִּינוּק ב-] שִׁבְתָּ עָלָיו; וְאִם הָיָה הַשְּׂכִיר שְׂכִיר
33 שִׁבְתָּ [שבוע] אוֹ שְׂכִיר שָׁנָה, נִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ מִשְׁלָם -
34 לְפִיכָךְ אַחֲרִיּוֹת שִׁבְתָּ עָלָיו. וְלֹא יֹאמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי
35 שֶׁל שִׁבְתָּ', אֲלָא אוֹמַר לוֹ: 'תֵּן לִי שְׂכָרִי שֶׁל שָׁנָה', אוֹ
36 'שֶׁל עֶשְׂרֵה יָמִים'.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ה

פרק ז

39 א. מְלָאכּוֹת שֶׁחֵיבִין עָלֵיהֶן סְקִילָה וְכֶרֶת בְּמִזִּיד, אוֹ
40 קֶרֶפֶן טִשָּׁאת בְּשִׁגְגָה - מֵהֵן [אלו שהיו במלאכת המשכן]
41 אֲבּוֹת [=ראשי קבוצות], וּמֵהֵן תּוֹלְדוֹת [הדומות לאבות];
42 וּמִנֵּי כָּל אֲבּוֹת מְלָאכּוֹת - אַרְבָּעִים חֶסֶר אַחַת. וְאֵלּוּ הֵן:
43 הַחֲרִישָׁה, וְהַזְרִיעָה, וְהַקְצִירָה, וְהַעֲמוּר [איסוף תבואה],
44 וְהַדִּישָׁה [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], וְהַזְרִיָה [זריקה]

מִשּׁוּם זֶרַע. תֹּאנִים שֵׁיבְשׁוּ בְּאֵיכָהֶן [- בעודן על העץ],
וְכֵן אֵילָן שֵׁיבְשׁוּ פְּרוּתָיו בּוֹ - הַתּוֹלֵשׁ מִהֶן בְּשַׁבַּת חֵיב,
אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן פְּעֻקֵּינָן לְעִנְיָן [קבלת] טַמְאָה.
ה. הַתּוֹלֵשׁ עֲלֵשִׁים [מִיָּן צִמָּח], וְהַמְזִיר זֶרֶדִין [ענפים
לחיים] - אִם לֹאכִילָה, שְׁעוּרוֹ כְּגִרּוּגָתָּ; וְאִם לִבְהֵמָה,
שְׁעוּרוֹ כְּמֵלָא פִי גָדִי; וְאִם לְהַסְקָה, שְׁעוּרוֹ כְּדִי לְבִשָּׁל
בִּיצָה. הַמַּעֲמָר [אִסּוּר] אֲכָלִין, שְׁעוּרוֹ כְּגִרּוּגָתָּ; וְאִם
עֹמֵר לִבְהֵמָה, שְׁעוּרוֹ כְּמֵלָא פִי גָדִי; וְאִם לְהַסְקָה, שְׁעוּרוֹ
כְּדִי לְבִשָּׁל בִּיצָה. וּבִיצָה הָאֻמּוּרָה בְּכָל מְקוֹם, הִיא בִּיצָה
בִּינוּנִית שֶׁל תִּרְנַגּוּלִין; וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'כְּדִי לְבִשָּׁל
בִּיצָה', הוּא כְּדִי לְבִשָּׁל כְּגִרּוּגָתָּ מִבִּיצָה; וּגְרֻגָתָּ, אֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה בְּבִיצָה. וְאֵין עֲמוּר, אֲלָא בְּגִדּוּלֵי קֶרֶעַ.
ו. הַמְקַבֵּץ דְּבָלָה [תֹּאנִים יִבְשׁוּת] וְעֵשֶׂה מִמֶּנָּה עֲגוּל
[גוּשׁ], אוֹ שֶׁנֶּקֶב תֹּאנִים וְהִכְנִים הַחֵבֶל בָּהֶן עַד שֶׁנֶּחְקֻצּוּ
גוּף אֶחָד - הֵרִי זֶה תּוֹלְדָתָּ מַעֲמָר, וְחֵיב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּזָה.
ז. הִדָּשׁ [מִפְּרִיד קְלִיפַת גִּידוּלֵי קֶרֶעַ] כְּגִרּוּגָתָּ, חֵיב; וְאֵין
דִּישָׁה, אֲלָא בְּגִדּוּלֵי קֶרֶעַ. וְהַמְפָּרֵק [דָּג מִשְׁבִּלִין], הֵרִי
הוּא תּוֹלְדָתָּ הִדָּשׁ. הַחֹבֵל אֶת הַבְּהֵמָה - חֵיב, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מְפָרֵק. וְכֵן הַחֹבֵל בְּחֵי שֵׁישׁ לוֹ עוֹר, חֵיב מִשּׁוּם
מְפָרֵק - וְהוּא, שִׁיְהִיָּה צָרִיף לְדָם שִׁיַּצָּא מִן הַחֲבוּרָה;
אֲבָל אִם נִתְּכֹן לְהִזִּיק בְּלֶכֶד - פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְקַלְקֵל. וְאֵינוֹ חֵיב, עַד שִׁיְהִיָּה בְּדָם אוֹ בְּחֵלֶב שֶׁהוּצִיא,
כְּגִרּוּגָתָּ.
ח. בְּמָה דְּכָרִים אֻמּוּרִים? בְּחֹבֵל בְּבֵהמָה וְחִיָּה וְכִיּוּצָא
בָּהֶן. אֲבָל הַחֹבֵל בַּחֲבוּרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁנֶּתְּכֹן לְהִזִּיק -
חֵיב, מִפְּנֵי נֶחֱת רֹחוֹ; שֶׁהֵרִי נִתְּקָרְרָה [נִתְּיִשְׁבַּח] דַּעְתּוֹ
וְשִׁכְּחָה חֲמָתוֹ, וְהֵרִי הוּא כְּמִתְקֵן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ
צָרִיף לְדָם שֶׁהוּצִיא מִמֶּנּוּ, חֵיב.
ט. שְׁמוּנָה שְׂרָצִים הָאֻמּוּרִים בַּתּוֹרָה, הֵן שֵׁישׁ לֶהֶן עוֹרוֹת
[שְׁנוּקָם בִּלְתִּי הַפִּיר] לְעִנְיָן [לְדִינִי] שֶׁבֶת כְּמוֹ חִיָּה וְכֵהמָה
וְעוֹף. אֲבָל שְׂאָר שְׂרָצִים וְרִמָּשִׁים, אֵין לֶהֶן עוֹר; לְפִיכָּה,
הַחֹבֵל בָּהֶן - פְּטוּר. וְאֶחָד הַחֹבֵל בְּבֵהמָה חִיָּה וְעוֹף,
אוֹ בְּשְׁמוּנָה שְׂרָצִים, וְעֵשֶׂה חֲבוּרָה וְיָצָא דָם, אוֹ שֶׁנֶּצֶר
[נִאֲסָף] הָדָם [תַּחַת הָעוֹר] אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא - חֵיב.
י. הַסּוֹחֵט אֶת הַפְּרוֹת, חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק; וְאֵינוֹ חֵיב, עַד
שִׁיְהִיָּה בְּמִשְׁקִין שֶׁסָּחַט כְּגִרּוּגָתָּ. וְאֵין חֵיבִים מִן הַתּוֹרָה,
אֲלָא עַל דְּרִיכַת זִיתִּים [סִחֲסִית] וְעֵנָבִים בְּלֶכֶד. וּמִתָּר
לְסַחֵט אֲשָׁפוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הָאֶכָל, שֶׁמִּשְׁקָה הַבָּא
לְאֶכָל - אֲכָל הוּא, וְנִמְצָא כְּמִפְּרָק אֲכָל מֵאֶכָל; אֲבָל אִם
סָחַט לְכָלִי שֶׁאֵין בּוֹ אֶכָל - הֵרִי זֶה דוֹרָךְ, וְחֵיב. וְהַחֹבֵל
לְתוֹךְ הָאֶכָל, אוֹ הַיּוֹנֵק בְּפִיו - פְּטוּר, וְאֵינוֹ חֵיב עַד
שִׁיְחַלֵּב לְתוֹךְ הַכֶּלִי.
יא. הַזּוֹרֶה אוֹ הַבוֹרֵר כְּגִרּוּגָתָּ, חֵיב; וְהַמְחַבֵּץ [עוֹשֶׂה
חֲמָאָה], הֵרִי הוּא תּוֹלְדָתָּ הַבוֹרֵר. וְכֵן הַמְמַתֵּחַ [מוּצִיא]
שְׁמָרִים מִתּוֹךְ הַמִּשְׁקִין - הֵרִי זֶה תּוֹלְדָתָּ בּוֹרֵר אוֹ תּוֹלְדָתָּ

כְּשׁוֹגֵג - אִם עֵשֶׂה אֲבוֹת הַרְבֵּה בְּהַעֲלֵם [בְּשׁוּגָג] אֶחָד,
חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֶב וְאֶב; וְאִם עֵשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו
בְּהַעֲלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אֶחָת.
ח. בִּיצָד? הֵרִי שֶׁחִרַשׁ, וְזֶרַע, וְקִצֵּר בְּשַׁבַּת בְּהַעֲלֵם אֶחָד
- חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת; וְאִפְלוּ עֵשֶׂה הָאֲרָבָעִים חֲסֵר אֶחָת
בְּשִׁגְגָה, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַח שֶׁאֵלוּ הַמְּלָאכּוֹת אֲסוּרוֹת לַעֲשׂוֹת
בְּשַׁבַּת - חֵיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה חֲטָאת אֶחָת. אֲבָל
אִם טָחַן, וְחִתַּף הֶרֶק, וְשָׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת בְּהַעֲלֵם
אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אֶחָת, שֶׁהֵרִי לֹא עֵשֶׂה אֲלָא
אֶב אֶחָד וְתוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
ט. הַעוֹשֶׂה מְלָאכּוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אֶחָת בְּהַעֲלֵם
אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אֶחָת. בִּיצָד? הֵרִי שֶׁחִרַע,
וְנָטַע, וְהַכְרִיף, וְהַרְפִּיב, וְזָמַר בְּהַעֲלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב
אֲלָא חֲטָאת אֶחָת, שֶׁכָּל אֶב אֶחָד הֵן. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
בְּזָה.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ה

פרק ח

א. הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְנַכֵּשׁ [עוֹקֵר עֵשְׂבִים
שׁוּטִים] בְּעֶקְרֵי [סִמּוּךְ לְשׁוּרָשׁ] הָאֵילָנוֹת, וְהַמְקַרְסֵם
[כּוֹרֵת] עֲשָׂבִים, אוֹ הַמְזִיר [חוֹתֵךְ] אֶת הַשְּׂרִיגִים [שֶׁל
הַגֶּפֶן], כְּדִי לַפּוֹת הַקֶּרֶעַ - הֵרִי זֶה תּוֹלְדָתָּ חוֹרֵשׁ;
וּמִשְׁעֵשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. וְכֵן הַמְשִׁיָּה פְּנֵי הַשְּׂדֶה -
כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתֵּל וְרָדְדוֹ [הַשׁוּוּהוּ לִפְנֵי הַקֶּרֶעַ], אוֹ
מְלָא הַגֵּיא [גּוּמָא] - חֵיב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ; וְשֶׁעוֹרֵן, כָּל
שֶׁהוּא. וְכֵן כָּל הַמְשִׁיָּה גְמוּת, שְׁעוּרוֹ כָּל שֶׁהוּא.
ב. הַזּוֹרֵעַ כָּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַזּוֹמֵר אֶת הָאֵילָן כְּדִי שִׁיַּצֵּמַח
- הֵרִי זֶה מֵעֵין זֶרַע. אֲבָל הַמְשִׁיָּה צִמְחִין וְאֵילָנוֹת
בְּשַׁבַּת - הֵרִי זֶה תּוֹלְדָתָּ זֶרַע, וְחֵיב בְּכָל שֶׁהוּא; וְכֵן
הַשּׁוֹרֶה חֲטִין וְשִׁעוּרִין וְכִיּוּצָא בָּהֶן בְּמִים - הֵרִי זֶה
תּוֹלְדָתָּ זֶרַע, וְחֵיב. ג. הַקּוֹצֵר כְּגִרּוּגָתָּ [- כְּשִׁלִּישׁ
בִּיצָה], חֵיב. וְהַתּוֹלֵשׁ, תּוֹלְדָתָּ קוֹצֵר הוּא; וְכָל הַעוֹקֵר
דָּבָר מִגְּדוּלָיו, חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכָּה, צְרוּר [רַגֵּב
אֲדָמָה] שֶׁעָלוּ בּוֹ עֲשָׂבִים, וְכִשּׁוֹת [מִיָּן עֵשֶׂב] שֶׁעָלָה בְּסָנְהָ,
וְעֲשָׂבִים שֶׁצָּמְחוּ עַל גֵּב הַחֲבִית - הַתּוֹלֵשׁ מִהֶן, חֵיב;
שֶׁזֶה הוּא מְקוֹם גְּדוּלוֹ. אֲבָל הַתּוֹלֵשׁ מֵעֵצִין שֶׁאֵינוֹ נָקוֹב
- פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה מְקוֹם גְּדוּלוֹ. וְעֵצִין נָקוֹב כְּדִי
שֶׁרֶשׁ קָטָן, הֵרִי הוּא כְּאֶרֶץ; וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ, חֵיב.
ד. כָּל זֶרַע שֶׁקָּצְרָתוֹ מִצְמַחַת אוֹתוֹ וּמִגְדָּלָתוֹ, כְּגוֹן
אֲסִפְסָפָא [חֲצִיר] וְסִלְקָא [סִלַּק] - הַקּוֹצֵר בְּשִׁגְגָה, חֵיב
שְׁתֵּי חֲטָאוֹת: אֶחָת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר, וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא
נֹטֵעַ. וְכֵן הַזּוֹמֵר, וְהוּא צָרִיף לַעֲצִים - חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר,
וּמִשּׁוּם נֹטֵעַ. גְּבִישׁוּשִׁית שֶׁל עֵפֶר שֶׁעָלוּ בָּהּ עֲשָׂבִים -
הַגְּבִישָׁה מַעַל הָאֶרֶץ וְהַנִּיחָהּ עַל גְּבִי יְתֻדוֹת, חֵיב מִשּׁוּם
תּוֹלֵשׁ; הִיתָה עַל גְּבִי יְתֻדוֹת וְהַנִּיחָהּ עַל הָאֶרֶץ, חֵיב

46 את הפת, או המבשל את המאכל או את הסמנין [צבע],
 47 או המחמם את המים - הכל מעין [ענין] אחד הוא.
 48 שעור המחמם את המים, כדי לרחוץ בהן אבר קטן;
 49 ושעור מבשל סמנין, כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין
 50 אותן לו.
 51 ב. הנותן ביצה בצד המחם [דוד] בשביל שתתגלגל
 52 [תתבשל מעט], ונתגלגלה - חביב; שהמבשל בתולדת
 53 האור, במבשל באור עצמה. וכן המדית בחמין [גד]
 54 מליח הישן [שנמלח לפני שנה], או קוליס האספון והוא
 55 דג דק ורך ביותר - הרי זה חביב; שהדחתו בחמין, זה
 56 הוא גמר בשולן. וכן כל פיוצא בהן.
 57 ג. המפקיע [שובר] את הביצה בכגד חם, או בחול
 58 ובאבק דרכים שהן חמין מפני השמש - אף על פי
 59 שנצלת, פטור; שתולדות חמה אינן כתולדות האש,
 60 אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי
 61 טבריה וכיוצא בהן, פטור. המבשל על האור דבר
 62 שהיה מבשל כל צרכו, או דבר שאינו צריך בשול כלל
 63 - פטור.
 64 ד. אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן
 65 את הקדרה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר,
 66 ואחד נתן את התבלין, וכל אחד מהגיס [ערבב] - כלם
 67 חביבים משום מבשל; שכל העושה דבר מצרכי הבשול,
 68 הרי זה מבשל. אבל אם שפת [הניח] אחד את הקדרה
 69 תחלה, וכל אחד ונתן את המים, וכל אחד ונתן את
 70 הבשר, וכל אחד ונתן את התבלין, וכל אחד ונתן את
 71 האור, וכל אחד ונתן עצים על האור, וכל אחד מהגיס
 72 - שנים האחרונים בלבד חביבין משום מבשל.
 73 ה. הניח בשר על גבי גחלים - אם נצלה בו פגורגרת,
 74 אפלו בשנים ושלשה מקומות - חביב; לא נצלה בו
 75 פגורגרת, אבל נתבשל בלו חצי בשול - חביב. נתבשל
 76 חצי בשול מצד אחד - פטור, עד שהתפך בו ויתבשל
 77 חצי בשול משני צדדין. שכח והדביק [הניח] פת בתנור
 78 בשבת, ונזכר - מתר לו לרדותה [להוציאה], קדם
 79 שתאפה ויבוא לידי מלאכה.
 80 ו. המתיר [ממס] אחד ממני מתכות כל שהוא, או
 81 המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה
 82 תולדת מבשל. וכן הממסם את הדונג [שעוה], או את
 83 החלב, או את הזפת, והפפר [מעין זפת], והגפרית [חומר
 84 דליק מעמקי האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת
 85 מבשל. וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרש, חביב
 86 משום מבשל. כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה
 87 באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חביב משום מבשל.
 88 ז. הגוזז צמר או שער - בין מן הבמה בין מן החיה,
 89 בין מן החי בין מן המת, אפלו מן השלח שלהן [עור
 90 שנפושט מהם] - חביב. כמה שעור? כדי לטוות ממנו חוט
 91 שארכו כרחב הסיט [- שם מדה] כפול; וכמה רחב
 92 הסיט? כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה,

1 מרקד, וחביב; שהזורה והבורר והמרקד, דומין עניניהם
 2 זה לזה; ומפני מה מנו אותן בשלשה? מפני שכל
 3 מלאכה שהיתה במשפן, מונין אותה בפני עצמה.
 4 יב. הבורר אכל מתוך פסלת, או שהיו לפניו שני מיני
 5 אכלין וברר מין ממין אחר - בנפה ובכברה [נפה
 6 גדולה], חביב; בקנון [צינור המשמש לברירה] ובתמחוי
 7 [קערה גדולה], פטור; ואם ברר בידו לאכל לאתרו,
 8 מתר.
 9 יג. והבורר פסלת מתוך האכל, אפלו בגדיו - חביב.
 10 והבורר תורמוסין [מיו קטניות] מתוך פסלת שלהן - חביב,
 11 מפני שהפסלת שלהן ממתכת אותן כשישלקו [יתבשלן]
 12 עמה, ונמצא בבורר פסלת מתוך אכל, וחביב. הבורר
 13 אכל מתוך פסלת בידו להניחו [לאחר זמן], אפלו לבו
 14 ביום - נעשה כבורר לאוצר [לאחסון], וחביב. היו לפניו
 15 שני מיני אכלין מערבין - בורר אחד מאחד, ומניח
 16 לאכל מזד; ואם ברר והניח לאחר זמן, אפלו לבו ביום
 17 - כגון שברר בשחרית לאכל בין הערבים - חביב.
 18 יד. המשמר [מסנן] זין או שמן או מים [משמרים], וכן
 19 שאר המשקין, במשמרת [מסננת] שלהן - חביב; והוא,
 20 שישמר כגורגרת. אבל מסנני זין שאין בו שמרים, או
 21 מים צלולים, בסודרין ובכפיפה מצרית [- סל], כדי שיהא
 22 צלול ביותר. ונותנין מים על גבי שמרים [שבמסננת]
 23 בשביל שיצלו [יהיו צלולים ונקיים]. ונותנין ביצה טרופה
 24 [מעורבת] למסננת של [גרעין] חרדל כדי שיציל
 25 [החרדל]; וחרדל שלשו מערב שבת - למחר ממחו
 26 [עושהו נחל], בין ביד בין בכלי. וכן זין מגתו, כל זמן
 27 שהוא תוסס - טורף [מעורב] חבית בשמריה, ונותן לתוך
 28 הסודרין; שעדין לא נפרשו השמרים מן הזין יפה יפה,
 29 וכל הזין כגוף אחד הוא. וכן החרדל, וכל פיוצא בו.
 30 טו. הטוחן כגורגרת, חביב. וכל השוחק [כותש] תבלין
 31 וסמנין במכתשת - הרי זה טוחן, וחביב. המחמך גר [דק
 32 דק] תלוש, הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים להנות
 33 בנסרת שלהן, או ששף [גרד] לשון של מתכת - חביב
 34 משישוף כל שהוא; אבל המחמך עצים, אינו חביב עד
 35 שידבק [יחתור דק] מהן כדי לבשל כגורגרת מביצה.
 36 טז. והמרקד [מנפה] כגורגרת, חביב. הלש כגורגרת,
 37 חביב. והמגבל [מעורבב] את העפר, הרי זה תולדת לש;
 38 וכמה שעור? כדי לעשות פי [שפת] כור של צורפי
 39 זהב. ואין גבול באפר, ולא בחול הגס, ולא במרקן
 40 [קליפות תבואה עבות], ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע
 41 שמשמן או זרע פשתן וכיוצא בהן במים - חביב משום
 42 לש, מפני שהן מתערבין ונתלין [נדבקים] זה בזה.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ה

פרק ט

א. האופה כגורגרת [- כשליש ביצה], חביב. אחד האופה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שבת קודש כ"ב ניסן – ספר זמנים – הלכות שבת קסא

מתוך מהדורת חזק

אָחד הַטוֹהָה אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁת, אוֹ אֶת הַשָּׁעַר, 48
אוֹ אֶת הַנוֹצָה, אוֹ אֶת הַגִּידִין, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָהֶן. 49
הָעוֹשֶׂה אֶת הַלֵּבַד [בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה] 50
- הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת טוֹהָה, וְחֵיב; וְהוּא, שְׂלֵבֶד דָּבָר 51
שֶׁאִפְשָׁר לטוֹת מִמֶּנּוּ אֶרֶץ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים בְּעֵבִי בִּינוּנִי. 52
טו. הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתֵּי נִירִין [מכניס חוטי השתי למקומם 53
במכשיר האריגה], חֵיב. הָעוֹשֶׂה נֶפֶס, אוֹ כְּבָרָה, אוֹ סֵל, 54
אוֹ סִבְכָה [כיסוי לראש], אוֹ שִׁסְרָג מִטָּה בַּחֲבָלִים - הָרִי 55
זֶה תוֹלֵדֶת עוֹשֶׂה נִירִין; וּמִשְׁעִשָּׂה שְׁנֵי בָתִּים [- שתי 56
וערב] בְּאֶחָד מִכָּל אֶלּוּ, חֵיב. וְכֵן כָּל הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתִּים 57
בְּדָבָר שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בָּתִּים בָּתִּים כְּגוֹן אֶלּוּ, חֵיב. 58
יז. הָרִף הָאוֹרְגִין, שְׁמוֹתֵהֶן הַחוּטִין תַּחֲלָה בְּאֶרֶץ 59
הִירֵיעָה וּבִרְחֻבָּהּ, וּשְׁנֵים אֲחֻזִּין זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן, 60
וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשֹׁבֵט עַל הַחוּטִין [מפריד ומותח באמצעות 61
מקל] וּמִתְקֵן אוֹתָן זֶה בְּצַד זֶה, עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה כֻּלָּה שְׁתֵּי 62
כֻּלָּה עָרֵב. וּמִתִּיחַת הַחוּטִין בְּדָרֶךְ הָאוֹרְגִין, הִיא הַנִּסְכַּת 63
הַמִּסְכָּה; וְזֶה הַמּוֹתֵחַ, נִקְרָא 'מִסָּךְ'. וְכִשְׁכּוֹפְלִין אוֹתָהּ 64
וּמִתְחִיל לְהַכְנִיס הָעָרֵב בְּשִׁתִּי, נִקְרָא 'אוֹרֵג'. 65
יח. הַמִּסָּךְ חֵיב, וְהִיא מְלָאכָה מְאֻבָּת מְלָאכָה. 66
וְהַשׁוֹבֵט [- מותח] עַל הַחוּטִין עַד שֶׁתִּתְּפָקֶנּוּ [מסביבה] 67
וּמִתְקַנֵּם, הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת מִסָּךְ. וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? מִשִּׁיתֵּקֵן 68
רֹחֵב שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת. וְכֵן הָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחֵב שְׁתֵּי 69
אֲצָבָעוֹת, חֵיב. בֵּין שְׁאֲרָגָן בַּתַּחֲלָה, בֵּין שֶׁהִיא מְקַצֵּת 70
הַבֶּגֶד אֲרוּגִי וְאֲרֵג עַל הָאֲרֵג - שְׁעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין; וְאִם 71
אֲרֵג חוּט אֶחָד, וְהַשְּׁלִים [סיים] בּוֹ [מלאכת] הַבֶּגֶד - 72
חֵיב. אֲרֵג בְּשִׁפְתֵי הִירֵיעָה שְׁנֵי חוּטִין בְּרֹחֵב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי 73
נִירִין - חֵיב; הֵא לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְאוֹרֵג צִלְצוֹל קֹטֵן [- 74
חגורה] בְּרֹחֵב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין. 75
יט. הַמְדִּקְדֵּק [משווה ומחליק] אֶת הַחוּטִין וְהַמְפְּרִידֵן 76
בְּעַת הָאֲרִיגָה - הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת אוֹרֵג. וְכֵן הַקּוֹלֵעַ [- קליעה] 77
אֶת הַנִּימִין [חוטים הבולטים מן הבגד], הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת 78
אוֹרֵג; וְשְׁעוּרוֹ, מִשְׁעִשָּׂה קְלִיעָה בְּאֶרֶץ שְׁתֵּי אֲצָבָעוֹת. 79
כ. הַבּוֹצֵעַ [פורס] שְׁנֵי חוּטִין, חֵיב; וּבּוֹצֵעַ, הוּא 80
הַמְפְּרִיד [סותר] אֶת [שארית] הָאֲרִיג [- שבמכונת 81
האריגה]. בֵּין שֶׁהוֹצִיא הָעָרֵב מִן הַשְּׁתִּי, אוֹ שֶׁהֶעֱבִיר 82
הַשְּׁתִּי מֵעַל הָעָרֵב, הָרִי זֶה בּוֹצֵעַ וְחֵיב; וְהוּא, שְׁלֵא 83
יִהְיֶה מְקַלְקֵל, אֶלָּא יִתְּפֵן לַתֵּקֵן, בְּדָרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין אֶלּוּ 84
שְׁמָאֲחִין [תופרים] אֶת הַבֶּגֶדִים הַקָּלִים בִּיּוֹתֵר - 85
שְׁבוֹצְעִין, וְאַחֵר כֶּף מֵאֲחִין, וְחֻזְרִין וְאוֹרְגִין חוּטִין 86
שְׁבָצָעוּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁנֵי הַבֶּגֶדִים אוֹ שְׁנֵי הַקָּרְעִים אֶחָד. 87
וְהַסּוֹתֵר אֶת הַקְּלִיעָה לַתֵּקֵן, הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת בּוֹצֵעַ; 88
וְשְׁעוּרוֹ, כְּשֶׁעוֹר הַבּוֹצֵעַ. 89

יום שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ה

פֶּרֶק י

א. הַקּוֹשֵׁר קֶשֶׁר שֶׁל קִמָּה, וְהוּא מַעֲשֶׂה אֶמֶן [- קשר 92

1 כְּשִׁיפְתָּח בִּינְיָהן כָּל כַּח, וְהוּא קְרוֹב לְשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי
2 זֶרֶת. הַתּוֹלֵשׁ כִּנֶּף מִן הָעוֹף, הָרִי זֶה תוֹלֵדֶת גּוֹזֵה. הַטּוֹהָה
3 אֶת הַצֶּמֶר מִן [- על] הַחֵי - פֶּטוּר, שֶׁאִין דָּרֶךְ גִּזְיָה בָּכָה,
4 וְאִין דָּרֶךְ נְפוּץ [סירוק] בָּכָה, וְאִין דָּרֶךְ טוֹהָה בָּכָה.
5 ח. הַנוֹטֵל צִפְרָנִי, אוֹ שְׁעוֹר, אוֹ שְׁפֶמוֹ, אוֹ זָקֵנוֹ - הָרִי
6 זֶה תוֹלֵדֶת גּוֹזֵה, וְחֵיב; וְהוּא, שִׁטֵּל בְּכָלִי; אֲבָל אִם נָטֵל
7 בִּידוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר - פֶּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵף יִבְלֵת
8 מְגוּפוֹ, בֵּין בִּיד בֵּין בְּכָלִי - פֶּטוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר.
9 וּמִתֵּר לַחוֹתֵף יִבְלֵת בְּמִקְדָּשׁ בִּיד, אֲבָל לֹא בְּכָלִי; וְאִם
10 הִיָּתָה יִבְשָׁה - חוֹתֵקָה אֶף בְּכָלִי, וְעוֹבֵד [עבודתו, הכהן].
11 ט. הַנוֹטֵל [גוזל] שְׁעוֹר בְּכָלִי, כִּמָּה יִטֵּל וְיִהְיֶה חֵיב?
12 שְׁתֵּי שְׁעוּרוֹת; וְאִם לָקַט לְכַנּוֹת מִתּוֹף שְׁחֵרוֹת - אֶפְלוּ
13 אַחַת, חֵיב. צִפְרָן שֶׁפָּרַשׁ רַבָּה, וְצִיצִין שֶׁל עוֹר [- קילופי
14 עור] שֶׁפָּרְשׁוּ רַבָּן [וקרובים להיתלש] - אִם פָּרְשׁוּ כֻּלְפִי
15 מַעֲלָה, וּמַצְעוּרוֹת אוֹתוֹ - מִתֵּר לִטֵּל אוֹתָן בִּידוֹ, אֲבָל לֹא
16 בְּכָלִי; וְאִם נָטֵל בְּכָלִי, פֶּטוּר. וְאִם אֵינָן מַצְעוּרוֹת אוֹתוֹ,
17 אֶפְלוּ בִּידוֹ אִסּוּר. וְאִם לֹא פָּרַשׁ רַבָּן - אֶפְלוּ מַצְעוּרוֹת
18 אוֹתוֹ, אִסּוּר לִטֵּל בִּידוֹ; וְאִם נָטֵל בְּכָלִי, חֵיב.
19 י. הַמְּלַבֵּן [מכבס] אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁת, אוֹ אֶת
20 הַשְּׁנֵי [מלבנים אותו לפני צביעתו], וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָהֶן
21 מִמָּה שֶׁדֹּרְכָן לְהַתְּלַבֵּן - חֵיב. וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? כְּדֵי לטוֹת
22 מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אֲרָכּוֹ כְּמֵלֵא רֹחֵב הַסֵּיט כְּפוּל, שֶׁהוּא
23 אֶרֶץ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים.
24 יא. וְהַמְּכַבֵּס בְּגָדִים - הָרִי הוּא תוֹלֵדֶת הַמְּלַבֵּן, וְחֵיב.
25 וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצִיא הַמַּיִם שָׁבוּ -
26 הָרִי זֶה מְכַבֵּס, וְחֵיב; שֶׁהַסּוֹחֵט מְצָרְכִי כְּבוֹס הִיא,
27 כְּמוֹ שֶׁהַגִּסָּה [עדרוב] מְצָרְכִי הַבְּשׂוּל. וְאִין סְחִיטָה
28 בְּשָׁעוֹר; וְהוּא הָדִין לְעוֹר, שֶׁאִין חֵיבִין עַל סְחִיטָתוֹ.
29 יב. הַמְּנַפֵּץ [מסרק ומנער] אֶת הַצֶּמֶר, אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁת,
30 אוֹ אֶת הַשְּׁנֵי, וְכִיּוּצָא בָהֶן - חֵיב. וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? כְּדֵי
31 לטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד, אֲרָכּוֹ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים. וְהַמְּנַפֵּץ
32 אֶת הַגִּידִים עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כְּצֶמֶר, כְּדֵי לטוֹת אוֹתָן - הָרִי
33 זֶה תוֹלֵדֶת מְנַפֵּץ, וְחֵיב.
34 יג. הַצּוֹבֵעַ חוּט שֶׁאֲרָכּוֹ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים, אוֹ דָּבָר
35 שֶׁאִפְשָׁר לטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט כְּזֶה [- כגון צמר] - חֵיב. וְאִין
36 הַצּוֹבֵעַ חֵיב, עַד שֶׁיִּהְיֶה צָבַע הַמִּתְקֵם [בר קיימא]; אֲבָל
37 צָבַע שֶׁאִינוּ מִתְקֵם כָּלֵל, כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִיר סָרֵק [צבע
38 צהוב] אוֹ שֶׁשֶׁר [צבע אדום] עַל גְּבִי כְּרוֹל אוֹ נַחֲשֵׁת
39 וְצָבָעוּ - פֶּטוּר; שֶׁהָרִי אֶתָּה מַעֲבִירוֹ לְשַׁעֲתוֹ, וְאִינוּ צוֹבֵעַ
40 כְּלוֹם; וְכָל שֶׁאִין מְלָאכָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת בְּשַׁבָּת, פֶּטוּר.
41 יד. הָעוֹשֶׂה עֵין הַצָּבַע [- מראה של צבע] - הָרִי זֶה
42 תוֹלֵדֶת צוֹבֵעַ, וְחֵיב. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּתֵּן קְלָקְנָתוֹס לַתּוֹף
43 מִי עֶפְצָא [- מיני דיו], שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֵּל שָׁחַר; אוֹ שֶׁנִּתֵּן
44 אִיסְטִיס לַתּוֹף מִי כֶּרֶם [- מיני צבעים], שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֵּל
45 יָרֵק; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְכִמָּה שְׁעוּרוֹ? כְּדֵי לְצַבֵּעַ בּוֹ
46 חוּט שֶׁאֲרָכּוֹ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים.
47 טו. הַטּוֹהָה אֶרֶץ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים מִכָּל דָּבָר הַטּוֹהָה, חֵיב;

ז. כל קשר שחביבין על קשורו, כף חביבין על התור; וכל
קשר שהקושר אותו פטור, כף המתיר אותו פטור; וכל
קשר שמותר לקשרו, כף מותר להתירו.
ח. הפותל [שחר] חבליים מן ההוצין [עלי התמר], ומן
החלף [מין צמח עשב], או מחוטי צמר, או מחוטי פשתן,
או חוטי שער, וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר,
וחיב. ושעורו, כדי שיעמד החבל בפתילתו בלא קשירה
- שגמצאת מלאכתו מתקנת [בת-קיום]. וכן המפריד
את הפתיל - הרי זה תולדת מתיר, וחיב; והוא, שלא
יתפון לקלקל בלבד. ושעורו, כשעור הפותל.
ט. התופר שתי תפירות, חיב; והוא, שקשר ראשי
החוט מכאן ומכאן, כדי שתעמד התפירה ולא תשטט.
אבל אם תפר יתר על שתי תפירות - אף על פי שלא
קשר, חיב; שהרי מתקנת התפירה. והמותח חוט של
תפירה בשבת - חיב, מפני שהוא מצרכי התפירה.
י. הקורע כדי [שיעור קריעה שאפשר ממנה] לתפר שתי
תפירות על מנת לתפר שתי תפירות - חיב; אבל הקורע
להפסידה - פטור, מפני שהוא מקלקל. הקורע בתחתו
[בכעס], או על מת שהוא חיב לקרע עליו - חיב; מפני
שמשיב את דעתו בדבר זה, וניחם יצרו, והואיל ותחתו
שוככת בדבר זה, הרי הוא כמתקן, וחיב. והפותח בית
הצנור בשבת, חיב.
יא. המדבק גירות או עורות בקולן [דבק] של סופרים
וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, וחיב. וכן המפרק
גירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא נתפון לקלקל
בלבד - הרי זה תולדת קורע.
יב. הבונה כל שהוא, חיב. המשנה פני הקרקע בבית,
כגון שהשפיל התל, או מלא גיא [גומא] - הרי זה בונה,
וחיב. אחד נמן את האבן, ואחד נמן את הטיט - הנותן
את הטיט חיב; ובנדבך [שורת אבנים] העליון, אפלו
העלה את האבן והניחה על גבי הטיט - חיב, שהרי
אין מניחין עליה טיט. והבונה על גבי בלים, פטור.
יג. העושה אהל קבוע - הרי זה תולדת בונה, וחיב.
וכן העושה פלי אדמה, כגון תנור וחיבת קדם שישרפו
[בכבשן לסיום מלאכתו] - הרי זה תולדת בונה, וחיב.
וכן המגבן את הגבינה, הרי זה תולדת בונה; ואינו
חיב, עד שיגבן כגורגרת. המכניס יד [קת] הקרדס
[הגרזן] בתוך העין [החור] שלו, הרי זה תולדת בונה;
וכן כל כיוצא בו. וכן כל התוקע עץ בעץ - בין שתקע
במסמר, בין שתקע בעץ עצמו [חתיכת עץ בחברתה] עד
שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, וחיב.
יד. העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולין, כדי
שיכנס להם האור - חיב משום בונה. המחזיר דלת של
בור, ושל דות [בור הבנוי מעל הקרקע], ושל יציע [חדרון]
שלפני הבית - חיב משום בונה.
טו. הסותר כל שהוא, חיב; והוא, שישתר על מנת

1 חזק] - חיב; כגון קשר הגמלין, וקשר הספגין, וקשרי
2 רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצוענין בשעת צדיקתו,
3 וכן כל כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קימה, ואינו
4 מעשה אמן - פטור; וקשר שאינו של קימה, ואינו
5 מעשה אמן - מותר לקשרו לכתחלה.
6 ב. פיצד? נפסקה [נקרעה] לו רצועה [של נעל] וקשרה,
7 נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר
8 רסן בהמה - הרי זה פטור; וכן כל כיוצא באלו
9 הקשרים, שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן
10 לקימה. וכל קשר שאינו של קימה - אם קשרו קשר
11 אמן, הרי זה אסור.
12 ג. קושרת אשה מפתחי החלוק, אף על פי שיש לו שני
13 פתחים [ויכולה לפושטה בהתרת קשר אחד]; וחוטי
14 סבכה [כפיפה עבה], אף על פי שהוא רפוי [אינו צמוד
15 וניתן להסירו ללא התרת הקשר]; ורצועות מנעל וסנדל
16 שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש; ונודות יין
17 ושמן, אף על פי שיש לו שתי אוננים [פתחי יציאת
18 המשקה]; וקדרה של בשר, אף על פי שיכולה להוציא
19 הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי במקשיה [חבל
20 דק] או באבנט וכיוצא בו - אבל לא בחבל [עבה].
21 וקושרין לפני הבהמה או ברגלה, בשביל שלא תצא,
22 אף על פי שיש לה שני אסרות [קשרים]. וחבל שהיה
23 קשור בפרה, קושרו באבוס [כלי להאכלת הבהמה]; היה
24 קשור באבוס, קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוך
25 ביתו, ויקשר בפרה ובאבוס; ואם היה חבל גרדי -
26 אורג] שמותר לטלטלו, הרי זה מביא וקושר בפרה
27 ובאבוס. מפני שכל אלו הקשרים, מעשה הדיוט הן,
28 ואין לקימה, אלא פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מותר
29 לקשר אותן לכתחלה. חותלות [סלים] של תמרים ושל
30 גורגרות [תאנים יבשים] - מתיר [קשירת הסל], ומפקיע
31 [קשרי התאנים], וחותף [התאנים], ונוטל ואוכל.
32 ד. כל שראוי למאכל בהמה, מותר לקשר אותו בשבת;
33 לפיכך, אם נפסקה רצועות סנדלו בכרמלית [מקום
34 שאינו רה"ר ואינו רה"י] - נוטל גמי לח הראוי למאכל
35 בהמה, וכורף עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועות
36 מנעל וסנדל, או שנשטט רב הרגל [מהם] - מותר
37 להחזיר הרצועות למקומן, ובלבד שלא יקשר.
38 ה. העניבה - מתרת, לפי שאינה מתחלפת בקשירה
39 [ואין צורך לגזור עליה]; לפיכך, החבל שנפסק - מקבץ
40 שני קצותיו, וכורף עליו משיחה [חבל דק], ועוגב
41 עניבה.
42 ו. מותר לקשר קשר שאינו של קימה לדבר מצוה, כגון
43 שיקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת [מיתר] כנור
44 שנפסקה - קושרין אותה במקדש, אבל לא במדינה
45 [שאור המקומות]; ולא יקשר נימא לכתחלה, אפלו
46 במקדש.

39 כ. כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשחיה [תנועה]
40 אחת, או שהיו הפתלים קרובין זה לזה עד שיפל צל
41 שניהם לאמצע פאחד - הרי זה מקום קטן; ואם הכריח
42 הצבי וכיוצא בו לתוכו, חזב. ומקום שהוא גדול מזה
43 - המכריח חיה לתוכו, פטור.
44 כא. אחד שמונה שרצים האמורין בתורה, ואחד שאר
45 שקצים ורמשים שיש למינם צידה - הצד אחד מפלג,
46 בין לצרף בין שלא לצרף אלא לשחק בהם - חזב,
47 הואיל ונתפנון לצוד וצד; שמלאכה שאינה צריכה
48 לגופה, חזב עליה. הצד את הישן ואת הסומה - חזב.
49 כב. המשלח פלבים כדי שיעזו צבאים וארנבים
50 וכיוצא בהן, וברח הצבי מפני הפלג, והיה הוא רודף
51 אחר הצבי או שעמד בפניו והכהילו, עד שהגיע הפלג
52 ותפש - הרי זה תולדת הצד, וחזב. וכן העושה בדרך
53 הזו בעופות.
54 כג. צבי שנכנס לבית, ונעל אחד בפניו - חזב. ונעלוהו
55 שנים, פטורין; ואם אין אחד יכול לנעל, ונעלוהו שנים
56 - חזבין. יושב אחד על הפתח ולא מלהו - לא סתמו,
57 וישוב השני ומלהו - השני חזב; יושב הראשון ומלהו,
58 ויבא השני וישוב בצדו - אף על פי שעמד הראשון והלך
59 לו, הראשון חזב; והשני לא עשה כלום, ומתו לו לישוב
60 במקומו עד הערב ולקח הצבי. למה זה דומה? לנועל
61 ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו, שלא עשה
62 כלום. נכנסה לו צפור תחת כנפיו - בגדו - יושב
63 ומשמרה עד שתחשוף, ומתו.
64 כד. הצד צבי זקן, או חגר, או חולה, או קטן - פטור.
65 המפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה [מלכודת], פטור.
66 הצד חיה ועוף שברשותו, כגון אגוזין ותרנגולין ויוני
67 עליה - פטור. הצד דבר שאין במינו צידה, כגון חגבים
68 וזיזין [מין דבורים] צורעין ויתושין ופרעושין וכיוצא
69 באלו - הרי זה פטור.
70 כה. רמשים המזיקין, כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן
71 - אף על פי שאינן ממתין - הואיל ונושכין, מתו לצוד
72 אותן בשבת; והוא, שיתפנון להנצל מנשיכתן. כיצד הוא
73 עושה? כופה עליהן קלי, או מקיף עליהן [חוסם דרכם],
74 או קושרן - כדי שלא יזיקו.

1 לבנות; אבל אם סתר דרך השחתה, פטור. הסותר אהל
2 קבוע, או שפרק עץ תקוע - הרי זה תולדת סותר, וחזב;
3 והוא, שיתפנון לתקן.
4 טז. המכה בפטיש הכיה אחת, חזב. וכל העושה דבר
5 שהוא גמר מלאכה - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחזב.
6 כיצד? המנפח בכלי זכוכית, והצר בכלי צורה אפלו
7 מקצת הצורה, והמגרד [מיישר הבליטות] כל שהוא,
8 והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבגד בין במתכת
9 בין בכלים - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחזב. וכל
10 פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אין חזבין על
11 עשיתו.
12 יז. המפיש [מבקע] שחין [ובו מוגלה] בשבת כדי
13 להרחיב פי המכה בדרך שהרופאין עושין, שהן
14 מתפננין ברפואה להרחיב פי המכה - הרי זה חזב
15 משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא; ואם
16 הפישה להוציא ממנה הלחה שבה, הרי זה מתו.
17 יח. המסתת את האבן כל שהוא, חזב משום מכה
18 בפטיש. המציד [דמוס] את האבן ביסוד הבגד, ותקנה
19 בידו והושיבה במקום הראוי לה - חזב משום מכה
20 בפטיש. הלוקח יבלת שעל הבגדים [נסורת עץ
21 שנתערבה בבגד] בידו, כגון אלו היבולות שבכלי צמר
22 - חזב משום מכה בפטיש; והוא, שיקפיד עליהן; אבל
23 אם הסירן דרך עסק [בלי כוונה], הרי זה פטור. המנער
24 טלית תדושה שחורה, כדי לנאותה ולהסיר הצהוב הלבן
25 הנתלה בה, בדרך שהאמנין עושין - חזב חטאת; ואם
26 אינו מקפיד, מתו.
27 יט. הצד דבר שדרך מינו לצוד אותו - חזב, כגון חיה
28 ועופות ודגים; והוא, שיעזר אותן למקום שאינו מחסר
29 צידה. כיצד? כגון שדרך אחר צבי עד שהכניסו לבית
30 או לגנה או לחצר, ונעל עליו, או שהפריח את העוף
31 עד שהכניסו למגדל, ונעל עליו, או ששלה דג מן הים,
32 בתוף ספל של מים - הרי זה חזב. אבל אם הפריח
33 צפור לבית, ונעל עליו, או שהכריח דג ועקרו מן הים
34 לברכה של מים, או שדרך אחר צבי עד שנכנס
35 לטרקלין רחב, ונעל עליו - הרי זה פטור; שאין זו
36 צידה גמורה - שאם יבוא לקחתו, צריך לרדף אחריו
37 ולצוד אותו משם. לפיכך, הצד ארי - אינו חזב עד
38 שיכניסנו לפכה [חדר קטן] שלו שהוא נאסר בה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז ניסן ה'תשע"ה

80 הענין בכל פעם שתשמעני מונה דין מן הדינין [מצוות]
81 מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד, שאין זה בהכרח צווי
82 לעשות דבר מסים, אלא המצוה היא שאנו מצוים לדון
83 בענין שהוא כדין הנה. ואמנם שהבעל והאב מפרים, הרי
84 פרוש הפתוח וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ה

75 מצות עשה זה.
76 המצוה הצ"ה — הצווי שנצטוונו בהפרת נדרים,
77 כלומר: שהורנו שנתן לנו לדון באותם הדינים: אף אין
79 הענין, שעל פלפנים חובה שנפר. והבן שזה בדיוק

זין לא ישתה — הרקקה מן-היין. ונתבאר בגמרא
נזירות (לז), שאמרו "משרת ענבים", לאסור טעם (היין,
שחרר לתערוכות —) בעקר (היין). והראיה שהן מצוה אחת
— היא: שאם שתה זין וחמץ — אינו לוקה שתיים, כמו
שנבאר לקמן (לא תעשה רו — שיעור קטו): וכשישתה
הנזיר רביעית זין או חמץ — לוקה.

המצוה הר"ג — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא יאכל" (שם),
ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ד — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם), ואם
אכל מהם כזית — לוקה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

המצוה הר"ה — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
זרע ענבים, והוא אמרו: "מחרצנים ועד-ג לא יאכל"
(במדבר ג, ו) ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ו — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול
קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-ג לא יאכל", ואם אכל
מהם כזית — לוקה. והראיה שחמשה אלו, כלומר: זין
וענבים וצמוקים וחרצן וג' כל-אחד מהם מצוה בפני
עצמה היא — שהיא לוקה על כל-אחד ואחד מהם
מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד:): "חייב על היין
בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני
עצמן ועל החרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא
נזירות (לח:): "אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין
וסחט אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר
חשבו שם (בגמרא) לקבוע שתפא זה תנא ושייר (שהתנא
במשנה לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא
חייב מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו
(בגמרא): והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר
חמץ? לפי שאינו חייב על היין ועל החמץ שתיים, כי
החמץ לא נאסר אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו
שבארנו (לא תעשה צב). וכאלו אמר שעקר אסורו לא
נסתלק ממנו בקלקולו. וממה שאתה צריך לדעת,
שאסורי נזיר אלו מצטרפין כלן לזוית ולוקה על כזית
מכלן.

המצוה הר"ח — האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא
באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת לא יבא" (שם,
ו). ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר מב:): "קרא מלא דבר
הכתוב "לא-ישמא", כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על
הטמאה ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס

החכם יתיר הנזיר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא
אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל
אבל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן
הכתוב, וכבר אמרו (חגיגה י:): "התר נדרים (מה שאמרו
חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין באויר (אין יותר מאשר
מעט רמז במקרא על-כך) ואין להם על מה-שיסמכו", אלא
הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ה

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רט.

המצוה הצ"ה נדפסה ביום הקודם.

המצוה הצ"ב — הצווי ששצטנה הנזיר לגדל שער,
והוא אמרו יתעלה: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה),
ולשון המכלתא: "קדוש יהיה — גדול בקדשה, גדל
פרע — מצות עשה ומנזן בלא-תעשה? תלמוד לומר:
תער לא-יעבר על-ראשו". ושם נאמר: "הא מה שירתי
מצות עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לאו, מה נשאר כלומר:
לצורך מה דרשנו במיוחד מהפוסקים לעבור עליו בעשה?),
החופף (ראשו) באדמה (המשירה שער), והנותן סמנין".
כלומר: שהנזיר, אם נתן על ראשו סם המשיר את-
השער, לא יחא עובר על מצות לא-תעשה, שהרי לא
העביר (כלי, שהוא) כעין תער; אבל יחא עובר על מצות
עשה, והוא אמרו: "גדל פרע" — וזה לא גדל; והרי
לאו הבא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הכללים אצלנו.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת נזירות
(לט).

המצוה הר"ט — האזהרה שהזהר הנזיר מלגלות,
והוא אמרו יתעלה: "תער לא יעבר על-ראשו" (שם). וגם
המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי שמגלח כמתגלח.
ומשיגלח שער אחת — לוקה. וכבר נתבאר כל-דיני
הנזיר במסכתא שחברה לכך.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

המצוה הר"ב — האזהרה שהזהר הנזיר מלשתות
זין או מיני השכר שיש בעקר תערבתם מי ענבים, והוא
אמרו יתעלה: "וכל-משרת ענבים לא ישתה" (במדבר ו,
א). והפליג באזהרה על כך ואמר שאפלו החמץ היין או
השכר שיש בו תערבת זין — אסור לו לשתותו, והוא
אמרו: "חמץ זין וחמץ שכר לא ישתה" (שם). ואין לאו
זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: זין לא ישתה וחמץ
זין לא ישתה — פי אז היו שתי מצות; אלא אמר: חמץ

טמאה, והוא אמרו: "והעמיד את-הבהמה לפני הפהן
והעריך הפהן אותה" (ויקרא כז, יא-יב). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בכמה מקומות בתמורה (לב); ומעילה (יב).
המצוה הקט"ז — הצווי שנוצטונו בערכי בתיים.
והוא אמרו: "ואיש כיי-יקדיש את-ביתו קדש לה'
והעריכו הפהן" (שם, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת ערכים (לא).

המצוה הקי"ז — הצווי שנוצטונו בערכי שדות,
והוא אמרו: "תעלה: 'ואם משדה אחרתו וגו' (שם, טז);
ואם את-שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו וגו'" (שם,
כב). ודן בשדה אחרתו "והיה ערכך לפי זרעו וגו'".
ובשדה מקנתו "וחשב-לו הפהן את מכסת הערפך".
וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו כלם בשלמות במסכת
ערכים (פרק ופרק ח). ואל יחשוב החושב, שארבעת סוגי
ערכים אלו יש ביניהם שתוף המחייב שימנו במצוה אחת
— אלא הן ארבע מצוות: לכל-אחת מהן דין שאינו
באחרת, אבל שם 'ערך' כוללם על דרך שתוף השם. לכן
אין למנות מיני הערכים כלם במצוה אחת, כמו שאין
אנו מונים מיני הקרפנות כלם במצוה אחת (אף ששם
"קרבן" משותף לכולם). וזה ברור כשנתבונן.

יום שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ה

מצות עשה קמה.

מצות לא תעשה קי.

המצוה הקמ"ה — הצווי שנוצטונו לדון בדיני
חרמים, הינו שמי שהחרים דבר מרכישו ואמר 'חרי זה
חרם' — יתן אותו הדבר לפהן; אלא אם פרש לשם,
שאז הוא לבדק הבית. לפי שסתם חרמים לפהנים, והוא
אמרו: "תעלה: 'אף כל-חרם אשר יחרים איש לה'
מכל-אשר-לו מאדם ובהמה" (ויקרא כז, כח). ורמז לנו על
כך שסתם חרמים לפהנים, באמרו: "תעלה: 'כשדה
החרם לפהן תהיה אחרתו" (שם, כא). וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפירוש ח' מערכים (כח). ובגריש נדרים (פרק ב'
משנה ד).

המצוה הק"י — האזהרה שהזהרנו מלמכר שדה
שהחרים אותו בעליו, ואפלו לגזבר שהוא הממנה על
ההקדש, והוא אמרו: "תעלה: 'כל-חרם וגו' לא ימכר"
(שם, כח). ולשון ספרא (פרשת בחוקותי): "לא ימכר
לגזבר". וחרם זה אינו אלא סתם חרמין (שלא פירש
לשמים וכדומה).

לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא אחת;
ושאם ארעו לו טמאה וביאה כאחת — חייב שתיים, כגון
שנכנס, לאהל שיש שם גוסס וישב שם עד שמת אותו
האדם שנמצא שנטמא וכא באהל המת כאחת. אבל אם
נכנס לאהל המת כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם
הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כמו שנתבאר
שם לפי הפללים המבארים באהללות.
המצוה הר"ז — האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא
למת, והוא אמרו: "לאביו ולאמו וגו' לא-יטמא" (שם,
ז). ואם נטמא בטמאת מת, בין בטמאות שמגלח עליהן
בין בטמאות שאינו מגלח עליהן — לוקה.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ה

מצות עשה צג. קיד.

המצוה הצ"ג — הצווי שנוצטונו הנזיר בגלות ראשו
והבאת קרבנותיו פתם ימי הנזירות. ולשון ספרא (פרשת
מצורע, ויקרא ד, ט): "שלושה מגלחין ותגלחתן מצוה:
הנזיר והמצרע והלויים". אמנם תגלחת הלויים היתה
במדרב ואינה נוהגת לדורות, אף תגלחת נזיר ומצרע
נוהגת לדורות. וברור שיש לנזיר שתי תגלחות: תגלחת
טמאה, והוא אמרו: "וכי-ימות מת עליו וגו'" (במדבר ו,
ט) ותגלחת טהרה, והוא אמרו: "תעלה: 'ביום מלאת ימי
נזרו" (שם), אבל אין למנות שתי תגלחות אלו כשתי
מצוות, לפי שתגלחת טמאה היא מהלכות מצוות נזירות,
לפי שמצוות עשה שלו היא: שיפרה פרע (שיגדל שערו)
בקדשה, כמו שבארנו. אחר-כך המשיך הכתוב ופרט
ואמר: אם נטמא במת בימי הנזירות, יגלח ויביא קרבן
ואחר-כך ישוב לגדל פרע בקדשה מחדש, כנגד תקופת
ימי הנזירות שחייב עצמו בה, כמו שיש למצרע שתי
תגלחות והן מצוה אחת, כמו שאבאר במקומו (מצות
עשה קיא — שיעור ריא). גם אבאר לקמן את-הטעם
שמנינו תגלחת נזיר וקרבנותיו מצוה אחת, ותגלחת
מצרע וקרבנותיו שתי מצוות. וכבר נתבאר גם דיני מצוה
זו, כלומר: תגלחת נזיר, במקומם במסכת נזירות (מה).

המצוה הקי"ד — הצווי שנוצטונו בדין ערכי אדם,
והוא: שהאומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' — אם
הוא זכר נותן כף; ואם היא נקבה נותן כף; וגם לפי
הגיל, כמו שאמר הכתוב, ולפי מצב המעריך (כפי הישג
ידו), והוא אמרו: "תעלה: 'איש כי יפלא נדר בערפך
נפשות וגו'" (ויקרא כז, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו
במסכת ערכים.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ה

מצות עשה קטו. קטז. קיז.

המצוה הקט"ו — הצווי שנוצטונו בדין ערכי בהמה

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ז' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
- 2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום"
- 3 דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.
- 4 ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
- 5 "כחוט השערה":
- 6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף
- 7 ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל
- 8 המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן
- 9 בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע¹ שבתות תמימות"!
- 10 ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
- 11 הספירה.
- 12 והביאור בזה:
- 13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא ייכנסו
- 14 דברים בלתי רצויים. וכפי שיודע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
- 15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקטטו, ופשיטא - שלא ייקרעו,
- 16 וכן שלא ייפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן -
- 17 מסכת סוטה.
- 18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
- 19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
- 20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
- 21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
- 22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עליו
- 23 לגבי כל המסכת:
- 24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
- 25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
- 26 לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו
- 27 בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.
- 28 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין

(2) שעהיוה"א פ"א.

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח

(סכ"ג-כד).

- שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . ושמות כל המסכתות . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".
- ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששםם נזכר בגמרא⁴.
- ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.
- וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:
- בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.
- ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אוחד בהתחלה ממש)?! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".
- יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".
- ובחקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה".
- מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.
- והעניין בזה:
- הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".
- ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?!
- ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי' עניין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰?
- והביאור בזה:
- ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תנ"ח תולדות יג, א.

ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

1 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע",
2 "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"13, וכמסופר
3 בגמרא¹⁴ בנוגע לחנה: "אם ראה תראה¹⁵ . . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך
4 ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר
5 ונקתה ונזרעה זרע".

6 [ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ "גדול
7 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"¹⁷] שנכתב
8 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים שבביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גדול העילוי
9 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"¹⁸, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
10 שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
11 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו"].

12 יב. ביאור העניין:

13 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
14 מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחרי קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
15 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור¹⁹), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
16 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

17 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גדול
18 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש²⁰ בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
19 שבדרך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
20 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה"²¹, "כדרך²² שבא ליראות כך בא לראות"!
21 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

22 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
23 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²³ (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"²⁴)!

24 אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי
25 כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

26 והביאור בזה:

27 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום
28 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא²⁵, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
29 כלל;

30 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" -
31 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיוון שמצד
32 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

61.

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

(21) משפטים כג, יז.

(22) חגיגה בתחלתה.

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פי"א.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

78. וש"נ.

(14) ברכות לא, ב.

(15) ש"א א, יא.

(16) במדב"ר פי"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם

הל' חנוכה בסופן.

(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(18) גיטין בסופה.

(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' 78.

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנותרר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - בשביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי'²⁷.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאן תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.
(30) עקב יא, יב.
(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג.
(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח ע' 395. ויש"נ.
(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

לאשתו בזמן הזה, וממילא לא תיחשב סוטה להיאסר עליו. אמר ריש לקיש, מה לשון קינוי - מפני מה נקרא ציווי הבעל לאשתו 'קינוי', משום שהוא דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים - הקינוי גורם שאחרים יבעסו עליה, וקינוי מלשון כעס. מדייקת הגמרא מדבריו, אלמא קסבר שקינוי על פי עצמו - שאין צריך לקנאות בפני עדים, וכולי' ע"למא לא ידעי דקני לה - ולכן האנשים לא ידעו שקינא לה, ואמרי מאי דקמא דקא בידלה - ויאמרו מפני מה היא מתרחקת מהאנשים, ואתו למיעבד קנאה ביהדה - ויבואו לידי כעס ומריבה עמה. ורב ימר בר רבי שלמא משמיה דאבאי אמר, נקרא 'קינוי' משום שהוא דבר המטיל קנאה בינו לבין - שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על שחושד בה. מדייקת הגמרא אלמא קסבר במשנתנו שקינוי על פי שנים עדים, וממילא וכולי' ע"למא ידעי דקני לה ואינם באים עם האשה לידי כעס, ואיהו הוא דאתי למיעבד קנאה ביהדה - ורק לבעל יגרם כעס ומריבה עם האשה.

יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך כעסו יאמר שקינא לה. מתרצת הגמרא, אלמא אי איתמר קני איתמר - כך נאמרו הדברים, אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה ואף למשנתנו אין לדבר סוף, ואכן עיקר תשובת חכמים היא על שיטת רבי יוסי ברבי יהודה, וחידשו שאף למשנתנו יש תשובה לשיטת רבי אליעזר. אמר רבי חנינא מפורא, לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה, לא תיפתרי ביהדי פלוני - אל תתייחד עם פלוני, ואפילו בינו לבין בלא עדים לא יאמר כך לאשתו, משום דילמא קיימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה - שמא הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר בשם רבי אליעזר קינוי על פי עצמו, ומסתתרא - והאשה תתייחד עם אותו פלוני בפני שנים, והרי היא סוטה ולימא האינא מי סוטה למיבדקה - ואין בזמן הזה מי סוטה לבדקה, וקאמר לה עילווה איפורא דלעולאם - ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא יקנא הבעל

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחדי עם פלוני,
2 ונסתרה, דהיינו שעברה על ציוויו והתייחדה עמו - היא הנקראת
3 סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדין אשת איש שזינתה, אלא אם
4 כן תיבדק כסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני.
5 סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול
6 משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה -
7 סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מוסיקים לה המים - סימן הדבר
8 שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת
9 בבנים וזכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא
10 מגרשה ומפסידה כתובתה כדין אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה
11 האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
12 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה,
13 חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על
14 הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה, כדין אשת איש שזינתה.
15 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתייחדי עם איש פלוני,
16 והיא עברה על ציוויו והתייחדה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה
17 נאסרת על בעלה כדין סוטה וכן אינו משקה אותה את המים
18 המאריים, אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - ציווה עליה בפני
19 שני עדים כשרים והעידו שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו
20 שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף
21 אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו או על פי עצמו - או שהבעל
22 עצמו אומר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה, שאסורה
23 לבעלה ומשקים אותה את המים המאריים. רבי יהושע חולק
24 ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את
25 המים המאריים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
26 שנים שציווה עליה בפניהם שלא להתייחד עם אותו פלוני, ומשקה
27 על פי שנים - וכן שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.
28 כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
29 על ציוויו. דנה המשנה בידי מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה,
30 אם אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב
31 קינוי, ואף שעברה על ציוויו ודברה עמו, ואפילו אם התייחדה עם
32 אותו פלוני עדיין היא מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת
33 לאכול בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי
34 עם פלוני, והיא עברה על ציוויו ונכנסה עמו - עם אותו פלוני לבית
35 הספר - מקום מסתור, ושהתה עמו באותו מקום כדי מומחה - זמן
36 של הערה, אסורה לביתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול
37 בתרומה אם בעלה כהן, כדין אשת איש שזינתה, כל זמן שלא
38 השקה אותה והוכח שהיא טהורה. ואם לפני שהספיק להשקותה
39 מת הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
40 חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתייבמת, ובגמרא יתבאר טעם
41 הדבר.
42 גמרא. שואלת הגמרא, מכרי תנא מנזיר כללי - הרי התנא סיים
43 לעסוק במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה
44 התנא בנוי שדומה לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה
45 הגמרא, בדרבי - על פי דברי רבי, דתנא רבי אומר למה נסמכה
46 בתורה פרשת נזיר לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל
47 היראה סוטה בקלקולה - בניזולה, יזיר עצמו מן הניין - יקבל על
48 עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש,
49 שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם
50 התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן וליתני
51 תחילה מסכת סוטה וחדר ליתני מסכת נזיר כפי סדר פרשיות

52 התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום
53 שאידי דתנא מאחר ששנה את מסכת פתובות ותנא בה את פרק
54 המידה שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים, ואידי
55 דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דדמי
56 לנדרים - שזירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. וקתני את
57 מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבי - ללמדך שכל היראה סוטה
58 בקלקולה יזיר עצמו מן היין.
59 מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר -
60 רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדיעבד אין
61 לבתחילה לא - לבתחילה אין ראוי שקנא בעל לאשתו, ופרשת
62 סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, שקסבר תנא דידן
63 שאסור לקנאות - כיון שהקיני גורם לריב בין הבעל לאשה על
64 שחושד בה.
65 אמר רבי שמואל בר רב יצחק, כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה
66 - לדרוש בפרשת סוטה, אמר רבי, אין מווינן לו לאדם אשה אלא
67 לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנאמר "כי לא ינוח
68 שכם הרשע על גזל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה
69 ידיהם" הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רבי
70 בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשין לוויין - איש לאשה בקריעת
71 ים סוף אשר נשתנו בה סדרי בראשית, שנאמר "אלהים מושיב
72 יחידים ביתה" - מושיב את האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו
73 בית, ומוציא אסירים בביתם - והוציא את ישראל שהיו אסורים
74 במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר,
75 הרי שהוקש יזווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש
76 לקיש, איני, והא אמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם
77 יצירת הוולד הוכר, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני,
78 בית פלוני לפלוני, שה פלוני לפלוני - ומבואר שאין הזיווג נקבע
79 לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה
80 צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשיא, הא - מה שאמר רבי
81 יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הוולד נקבע הזיווג
82 משמים, זהו בוגן ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש
83 לקיש שנקבע הזיווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו בוגן שני
84 שהוא לפי מעשיהם.
85 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
86 יהושע אומר וכו'. מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר
87 ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקינוי
88 וקתירה - שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי,
89 ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, אבל
90 בטומאה - אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתירה, ובא עד אחד
91 והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, כולם מודים שהעד
92 אחר מהימן - ואין בודקים אותה במים המאריים, אלא יוצאת בלא
93 כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. ותנן נמי - וכן
94 מפורש במשנה לקמן, עד אחד אומר אני ראיתי שניטמאת -
95 שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, לא היתה שותה את המים
96 המאריים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
97 מדאורייתא מילן דמהימן עד אחד - מהו המקור בתורה שנאמן
98 עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששנינו בברייתא דתנא
99 רבנן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאת ועד
100 אין בה" - ואף שנכתב "עד" בלשון יחיד, בשנים הכתוב מדרב -
101 כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו אלא אפילו
102 באחד - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן,
103 שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל
104 עון ולכל חטאת",

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד א

רש"י

תוספות

המקנא לאשתו. לשון דקרא נקט, וקנא את אשתו (פסוקי ס' ולקמן בגמ' מפרש מאי לשון קנא, ובמיתותין מפרש כיצד מקנא לה, אומר לה אל תסתרי עמי איש פלוני; מקנא לה ע"פ שנים; אם בא להשקותה צריך להביא שני עדים שאמר לה בפניהם אל תסתרי עמו, ואם לא קנא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירתה ואינו משקה.

לאשתו רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי שנים. כיצד מקנא לה, אומר לה בפני שנים אל תדברי עמי איש פלוני ודברה עמו, עדיון היא מותרת לביתה ומותרת לאכול בתרומה. נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה, אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ואם מת חולצת ולא מתייבמת: **גמרא** מברייתא תנא מנזיר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה, בדרבי דתניא רבי אומר למאן נסמכה פרישת נזיר לפרישת סוטה לומר לך שכל הרוצה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן תינו. וליתני סוטה והדר ליתני נזיר, אידי דתנא בתובות ותנא המדיר תנא נדרים, ואידי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים וקתני סוטה בדרבי. המקנא דיעבר אין לכתחילה לא, קסבר תנא דידן אסור לקנאות. אמר רבי שמואל בר רב יצחק כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי, אין מווינון לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנאמר כי לא ינוח שכב הרשע על גורל הצדיקים. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשין לווינון בקריעת ים סוף שנאמר אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בבשורות. איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הוולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני. לא קשיא, הא ביוג ראשון הא ביוג שני: רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו': עד כאן לא פליגי אלא בקינוי וסתירה אבל בטומאה עד אחד מהימן ותנן נמי עד אחד אומר אני ראיתי שנותמאת לא היתה שותה. מדאורייתא מנלן דמהימן עד אחד, דתני רבנן "ועד אין בה" בשנים הכתוב מדבר או אינו אלא אפילו באחד, תלמוד לומר לא יקום עד אחד באיש.

ומשקה ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו, ואפלו אין עדים שנסתרה, אלא עד אחד או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתה לה. נאסרת בסתירה עד שתשתה. ולקמן ילפינן מקראי שסתירתה אוסרתה עליו מספק ר' יהושע אומר. צריך ב' עדים אף לסתירתה ודברה עמו. שלא במקום סתר: עדיון (היא) סתרת לביתה. לשנים עם בעלה: וסתרת בתרומה. אם אשת כהן היא: כדי טמאה. כדי העראת: אסורה לביתה. מספק בדילפינן לקמן (דף כה) שלשה ונטמאה אמורים בפרשה. וקנא את אשתו והיא נטמאה, ונסתרה והיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה, אחד שאסורה לבעל, ואחד שאסורה לבעל אם ימות בעלה או יגרשה, ואחד שאסורה לתרומה: ואם פות קדם ששהקה ואין לו בנים והיא וקשה לה: חולצת. לנשא לשון ולא מתייבמת. ובגמרא יליף לה גמ' מברייתא תנא מנזיר קא סליק. בן סדר המשנה סוטה אחר נזיר: מאי תנא דתנא סוטה. מאי תנא בנזירות דדמי לסוטה דתנא סוטה בתרה: בקלקולה. בגולה ובקשה שמנולין אותה בדקתני מתני' (פסוקי ס' קושר חבל למעלה מדידיו יזיר עצמו מן תינו. שהיו מביא ליד קלות ראש והוא גרם לה: וליתני סוטה והדר נזיר. שכן היא סמיכת פרשתיה: ותנא המדיר. פרק הוא בכבוד המדיר את אשתו. ואידי דאידי בנדרים תנא נדרים אחר כבודות, ואידי דתנא נדרים תנא נזיר בתרה, שאף הנזירות באה על ידי נזיר, והדר תנא סוטה בתרה: לכתחילה לא. ודבר רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים: אסור לקנאות. שמביא עצמו ליד תגר ואת אשתו ליד נזל ואפי' היא סתורה: כי (היה) פתח. בשניה: בא לדרוש בפרשת סוטה: מווינון אשה לפי מעשיו. צנועה לצדיק ופורצה לרשע: כי לא ינוח שכב הרשע בגורל צדיק: וקשין. לפני המקום: לווינון. תגר דלפי מעשיו: בקריעת ים סוף. שנשתנו סדרי בראשית: מושיב יחידים ביתה. אדם יחיד ואשה יחידה, והוא מווינון יחד ומיבש מהם בית: מוציא אסירים בבשורות. הוציא את ישראל ממצרים בחדש כשר. לא חמה ולא צינה. מקיש וזוג יחידים ליציאת מצרים: איני. מי הוין וזוג לפי רשע וזכות, ותא מקדם יצירתם שאין נודע

המקנא. אידי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים. תימה והא בריש מסכת נזיר (דף כ) אמר דלא תנא אלא אנב סוטה כדריב וי' דלא קבעה בסדר נשים אלא אנב סוטה ומשום דדמיא לנדרים קבעה בתר נדרים מ"ר. ותימה אמאי לא וקאמר דן קבעה אנב נדרים דהא בפ"ד (דנדרין) תנא משניות טובא דמיירי בנדרים נשים ובהפרת בעל ויש לומר דעריפא ליה למימר משום סוטה דפרישות נמי נסמכו ובריש מסכת שבועות (דף כ) דייק נמי בכ"ז:

המקנא דיעבר אין, וא"ת וכי כל היכא דתני ה"א בתחילתן לשון דיעבר הוא והא קתני בסוף אלו עוברין (פסוקי ס' ע"פ). ההולך לשחוט את פסחו ובעבורה וזה פרק השוכר (דף פט). המניח עובד כוכבים בחנותו דמסיק בשמעתא נסמכו דרשית חולין (דף ק) דמיירי לכתחילה ובפרק ב' דשחיטת חולין (דף ס"ה) השוחט את המסוכנת ובפרק קמא דביצה (דף ק) השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות ויש לומר דכל היכא דאיכא למיתלי בלישנא דייק הכי כגון הכא ובריש פ"ב דשחיטת חולין (דף כ) והתם נמי כמא' קמא (דף ע"ה) השוחט חיה ונזיר ביד ובפ' דביצה (דף ק) השוחט חיה ועוף חסיד ברך ובפ' חבית (פסוקי ס' קמא). הרוחץ במי מערה או במי טבריא ותימה היכי דייק מהכא דאסור לקנאות אמאי לא מתרץ המקנא שבא ולימלך בדמותו ב"פ דביצה (דף ק) ועל כרחק אית לן למימר דהכא ממשנה יתירא דייק בדפרשי:

הא ביוג ראשון הא ביוג שני. תימה יד ואלו מגלחין (פסוקי ס' י"ה) דאמר שמואל מותר לארס בחולו של מועד שמו יקדמו אחר קפריך ליה מהכא ארבעים יום קודם יצירת הולד אמאי לא מוקי התם מלתיה דשמואל ביוג שני: **קודם** יצירת הולד. נראה לרבי קודם יצירת הזכר בין אם לא נולדה הנקיבה עדיין בין אם נולדה:

אבל בטומאה עד אחד מהימן. תימה אדרבה איכא למימר איפכא אבל בטומאה בעינן בי תרי ומשום דאוסרתה איסור עולם ואי לאו ממתי' דמייתי מהיכא פשיטא ליה למימר הכי וי' דעריפא ליה טומאה מקינוי וסתירה אף על גב דאוסרתה איסור עולם משום דרגלים דלרבי: כל

מבשמע

רשעו וזכותו מכריזין את זוגו, ואם תאמר הכל גלוי לפני, הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים כדאמר במסכת נדה (דף ט"ז) מלאך הממונה על התרוצץ נוטל טפה ומביאה לפני המקום ואומר לפניך, טפה זו מה תהא עליה, גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה, דאין זה בידי שמים: זוג ראשון. לפי הפול: זוג שני. לפי מעשיו וקשה לווינון לפי שאינה בת זוגו: עד כאן לא פליגי אלא בקינוי וסתירה. כלומר עד כאן לא שמענו מפלוניתיהו דבעינן שני עדים אלא בקינוי לר' יהושע: אבל בטמאה אם יש עדים בקינוי וסתירה ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן ואינה שותה אלא יוצאה בלא תהבה ואסורה לבעל ולבעל ולתרומה: שנפסאת. באותה סתירה: מנלן דמהימן עד אחד. בטמאה של סתירה אחר קנוי: ועד אין בה בשנים הכתוב מדבר. וקאמר עדים שנים אין בטמאה זו אלא עד א', וקרא בטמאה מקשתעי, ושכב איש אותה שכבת זרע, ועדים שנים אין בה אלא א', והיא לא נתפשה לא נאנסה, וממילא דמהימן מדכתבי והיא לא נתפשה, להחמיר עליה בא הכתוב לדונה כמזידה, ומרישא דקרא נמי שמעת דמהימן דקאמר ומעלה בו מעל ושכב איש אותה, ואין מעיד בדרך אלא זה. ולקמן (דף כ) מפרש דהאי קרא בתר קניי כתיב: דכתיב בתריה ועבר עליו רוח קנאה וגו' ודרשינן ליה לקמן שכבר עבר: או אינו אלא אחד. דקאמר קרא דאפלו עד אחד אין בה. ולקמן פריך אלא במאי מתסר דקאמר קרא והיא לא נתפשה, אלקא פשיטא דנטמאת מדמהדר בתר אנס ורצון: ת"ל לא יקום עד א' וגו'. מהאי קרא שמעינן דכל עד האמור בתורה שנים הם בדמפרש ואזיל.

מבשמע

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **כל** מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (במדבר לו)
2 מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (טעמיהו דף לו) בדרישה מן התלמידים ולא יזמת על
3 פי עד אחד (והכיס י) דרשין בפרק ראשון דמכות (קף ו) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד רואה
4 מחלוק זה ואחד רואה מחלוק זה אבל קשיא דגבי שבעות העדות כתיב והוא עד (ויקרא ט)
5 ומחייבין אפילו אחד כדנן (טעמות דף לז) כפר
6 אחד והודה אחד הכופר חייב וי"ל דשבעת
7 העדות לא חייבה תורה אלא בתביעה כדילפינן
8 התם מקראי הילכך כל הוכא דמפסידו ממון
9 מייחב דבהפסד ממון תליא מילתא:
10 **מאי** טעמא דר' יהושע. בירושלמי מפיק ליה
11 מהני קראי מאי טעמא דרבי יהושע כי
12 מצא בה עדות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו
13 הקינוי וילפינן דבר דבר מה דבר האמור לחלן על
14 פי שנים אף כאן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה
15 וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מצא ואין מציאה
16 בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי
17 אליעזר דבר דבר שהוא מוגיל לבא לידי ערוה
18 עוד בירושלמי כתיב ועבר עלי רוח קנאה וגו'
19 שלא יקנא לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש
20 ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה עבר
21 וקנא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת
22 למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קינוי קינוי
23 אם תאמר לעיכוב אין קינוי קינוי אמר רבי מנא
24 אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב:
רבי
17 **דלא נתפשה קא משמע לן:** רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו': מאי טעמא
18 דרבי יהושע, אומר קרא 'בה' בה ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. ורבי אליעזר אומר, בה ולא
19 בקינוי. ואומר 'בה' ולא בסתירה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה.
20 קינוי נמי איתקש לטומאה, דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה, הא מיעט רחמנא בה.
21 ומה ראית, מסתברא סתירה עדיפא שכן אוסרתה לטומאה. אדרבה קינוי עדיף שכן עיקר
22 גרם לה, אי לאו סתירה קינוי מי איכא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני, אפילו הכי
23 סתירה עדיפא דאתחלתא לטומאה היא. מתניתין דלא פי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי
24 יהודה אומר משהו רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו,
25 ומשקה לה על פי שנים. השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. מאי
26 טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, אומר קרא 'בה' בה ולא בסתירה. ואומר 'בה' ולא בקינוי,
27 קינוי איתקש לטומאה דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה. סתירה נמי איתקש לטומאה
28 דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, ההוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאתא. השיבו
29 חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, מאי ניהו, דזמנין דלא קני ואמר קנאי.
30 הא למשנתנו יש לדבר סוף, זמנין דלא איסתתר ואמר איסתתר, אמר רב יצחק בר יוסף
31 אמר רבי יוחנן אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. אף לדברי רבי יוסי ברבי
32 יהודה, ולא מופיעא למשנתנו, אדרבה למשנתנו איכא עיקר ההם ליכא עיקר, אלא אי
33 איתמר הכי איתמר אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
34 אף למשנתנו אין לדבר סוף. אמר רבי חנינא מפורא לא ליכא איניש לאיתתיה בזמן הזה
35 לא תיסתרי בהדי פלוני דילמא קניימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי על פי עצמו
36 ומיסתתרא וליכא האדינא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עילויה אספורא דלעולם. אמר ריש
37 לקיש מה לשון קינוי, דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים, אלמא קסבר קינוי על פי עצמו
38 וכולי עלמא לא ידעי דקני לה ואמרי מאי דקנא דקא בדה ואתו למיעבד קנאה בהדה.
39 ורב יומר בר רבי שלמיה משמיה דאבאי אמר, דבר המטיל קנאה בינו לבניה, אלמא קסבר
40 קינוי על פי שנים עדים וכולי עלמא ידעי דקני לה ואיהו הוא דאתי למיעבד קנאה בהדה
אלמא
קנאה חמת גבר (משנ"י ו) מאי דקנא. מה יש לפנינו, מה אירע עכשיו שזו בודלת מן האנשים: וכלי עלמא ידעי דקני לה. שהעדים מגליין דהרב ואין שונאין אותה: ואיהו דאתי למיעבד
קנאה בהדה. שזו מקניטתה על שחושדה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מזהיקש שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קינוי נמי איתקש לטומאה, דכתיב "וקנא את אשתו והוא נטמא", ומדוע בקינוי מודה רבי אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא מיעט רחמנא בזה, שרק על עדות שנבעלה מספק עד אחד, וממעטים שעל הקינוי צריך שני עדים. שואלת הגמרא, ומה ראית - הרי גם קינוי וגם סתירה הוקשו לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקינוי צריך שני עדים, וללמוד מזהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך. ומשיבה, מסתברא סתירה עדיפה להחמיר בה שלא יצטרכו שני עדים שכן אוסרתה לטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קינוי עדיף להחמיר בו שלא יצטרכו שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקינוי הוא הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי לאו סתירה קינוי מי איכא - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת הקינוי. שואלת הגמרא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני - הרי גם בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, אפילו הכי סתירה עדיפה להחמיר בה, משום דאתחלתא דטומאה היא - היחוד הוא התחלת הטומאה.

שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא בי האי תנא - אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דתניא רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר. המשך הברייתא, השיבו חכמים לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, אם נחשב קינוי גם על פי עד אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה בדעת רבי אליעזר, שלקנוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה, אמר קרא בזה, וממעטים בזה - על טומאה נאמן עד אחד ולא בסתירה. שואלת הגמרא, ואיכא - משיבה הגמרא, קינוי איתקש ומדוע בקינוי מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קינוי איתקש לטומאה דכתיב "וקנא את אשתו והוא נטמא" - וכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, סתירה נמי איתקש לטומאה דכתיב "ונסתרה והיא נטמאה". ומשיבה, והוא לכמה שיעור סתירה פרי טומאה הוא דאיתא - מדיקש זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו לידי טומאה.

שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר סוף. ומשיבה דומנין דלא קני ואמר קנאי - פעמים שהבעל לא קינא לאשתו, ומתוך שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן. מקשה הגמרא, הא למשנתינו יש לדבר סוף - משמע מדברי חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי זמנין דלא איסתתר ואמר איסתתר - פעמים שלא נסתרה האשה ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא, אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, משמע שולא מביעניא למשנתינו - על שיטת רבי אליעזר במשנה פשוט שיש להשיב, וחידשו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב, והרי אדרבה - מסתבר להיפך, למשנתינו איכא עיקר - שקינא לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לו, אבל התם - לשיטת רבי יוסי ליכא עיקר - שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו

ויש להקשות, הרי ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון יחיד, אינו יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר 'אחד' - לשם מה נאמר 'עד אחד', אלא זה כנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל מקום שנאמר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי כאן שנים, עד שפירושם לה כתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש 'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר ואמר רחמנא הרי לית בה - שהרי 'ועד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אלא חד, ואף על פי כן נאמר 'והוא לא נתפשט' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר שזינתה אם קינא לה ונסתרה.

מקשה הגמרא על הברייתא, אלא טעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה' היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדכתיב 'לא יקום עד אחד באיש', הא לא הכי הוה אמינא עד דסוקה חד הוא - אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה. וקשה, שהרי ואי אפילו חד ליכא, אלא במאי מיתקרא - אם אין אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן מהפסוק. מתרצת הגמרא, איצטריך - הברייתא הוצרכה ללמוד זאת מהפסוק, שלולי כן פלקא דעתך אמינא שהפסוק 'עד אין בה' בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן בה ואינה נאסרת על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר שעד אחד אין נאמן בה לומר שנבעלה, ואלא מאי בעי עד דאיכא תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - והיינו יודעים זאת, משום דאיתא דיני עריות נלמדים בגזירה שווה 'דבר' 'דבר' ממוין, ואנא דיענא שצריך שני עדים מיד דהוה אכל עריות שבתורה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות דיני ערוה בתורה. מתרצת הגמרא, איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו דבר זה, משום שפלקא דעתך אמינא סוקה שאני - דין סוטה שונה משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל מקום לגבי סוטה דרנלים לדבר - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה, שהרי קינא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים שדליתמינן בה עד אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חוזרת הגמרא ומקשה, ומי מצית אמת דאין נאמן בה ושראי - האם ניתן לפרש את הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה, והא מדכתיב בהמשך הפסוק 'והוא לא נתפשט' - שמחמירים עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מכלל דאסורה - מוכח שהפסוק בא לאסרה ולא להתירה. מתרצת הגמרא, איצטריך - ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שלולי כן פלקא דעתך אמינא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן בה עד דאיכא תרי. ובתרי נמי היא דלא נתפשט - והמשך הפסוק 'והיא לא נתפשט' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה טמאה אלא אם הבעילה הייתה במזיד. קא ממשמע לן מהפסוק 'לא יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחידשה התורה שעד אחד נאמן לאוסרה.

שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על הקינוי והסתירה. ומשיבה, אמר קרא 'ועד אין בה', ודרשה הגמרא מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע, שדוקא בזה - להעיד שנטמאה עד אחד נאמן ולא בקינוי, וכן בזה ולא בסתירה - אלא על הקינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, ורבי אליעזר הסובר שלגבי הסתירה מועיל עד אחד, אומר שדורשים רק בזה, ולא בקינוי. שואלת הגמרא, ואיכא בזה, ולא בסתירה ונצריך שני עדים גם שנסתרה. ומשיבה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב "ונסתרה והיא נטמאה" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רשות - מותר לו לקנא לה, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא חולק
 ואומר, חובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא
 את הראיה מהברייתא, אי אמרת בשלמא שאדם מקנא משום
 שנכנסת בו רוח טהרה, שפיר - מובן שנחלקו האם חייב לקנאות או
 רשות בידו, אלא אי אמרת שאדם מקנא משום רוח טומאה
 שנכנסה בו, וכי שייך לומר רשות וחובה לעיולי לאיניש רוח
 טומאה בנפשיה - לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו
 רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי
 שנכנס בו רוח טהרה.
 גופא, חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "קנא את אשתו"
 רשות - מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם
 פלוני, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר חובה - חייב הבעל
 לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי
 ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כזו שמיטמא לאחד מקרובי שמות,
 שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא", אין כוונת התורה
 שחובה עליו להיטמא לקרובי, אלא רשות - מותר לו להיטמא
 להם, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא חולק ואומר חובה - מצווה
 עליו להיטמא להם, וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק
 "לעלם פהם תעבדו", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם,
 אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי רבי ישמעאל. רבי
 עקיבא אומר חובה - מצווה עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא
 לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה - ויש אומרים
 שהקשה כן רב משרשיא לרבא, ליתא - האם נאמר שרבי ישמעאל
 ורבי עקיבא בכל התורה כולה חבי פליגי - חולקים לגבי כל
 מצוות עשה שבתורה, דמר אמר רשות ומר אמר חובה - שלרבי
 ישמעאל הרושות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא
 חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי קמא
 בקראי פליגי - דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל
 וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל
 מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את
 מחלוקתם הראשונה, "קנא את אשתו" רשות דברי רבי ישמעאל,
 רבי עקיבא אומר חובה. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי
 ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש
 שאין זה אלא רשות, ומשיבה, קבר לה כי האי תנא - סובר רבי
 ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר בלפי
 - מאחר שאמרה תורה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ואסור
 לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, יכול - היינו יכולים לומר שגם בסוג
 זו - שרואה את אשתו מניחזרת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי
 שלא תשנא אותה. תלמוד לומר "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את
 אשתו" - מותר לו לקנאות ואינו עובר על "לא תשנא". ולכן סובר
 רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה
 התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על "לא תשנא", אבל
 בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא,
 ורבי עקיבא מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד
 שמותר לקנאות. ומשיבה, קיני אחרינא בתיב - חזרה התורה
 וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו ודאי לא נטמאה", ומכך שכפלה
 התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, ורבי
 ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות
 שחובה עליו לקנא, אלא אידי דבעי למיתבא - כיון שהוצרכה
 התורה לכתוב "והוא נטמאה" "והיא לא נטמאה" - ללמדנו שזה
 אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, בתיב גמי - חזרה
 וכתבה שוב "או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו", ודרך התורה
 לכפול כן לברתנא דבי רבי ישמעאל, דתניא דבי רבי ישמעאל כל
 פרשה שנאמרה ונישנית שוב, לא נישנית אלא בשביל דבר
 שנתחדש בה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור

אומרת הגמרא, אלמא קסברי ריש לקיש ואביי דאסור לבעל
 לקנאות לאשתו - שהרי אמרו שקינוי גורם קנאה וכעס. שואלת
 הגמרא, ומאן דאמר שמוותר לבעל לקנאות - וצריך לומר
 שלדבריו קינוי אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קינוי.
 משיבה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק אין קינוי אלא לשון
 התרה - שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא
 אומר - מצינו קינוי מלשון התרה, שנאמר "וקנא ה' לארצו
 ויחמול על עמו" - שהתרה בהגבים שלא ישחיתו את הארץ.
 תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בפסוק ונקדוש
 ברוך הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון אשה פרוצה
 שמונה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה
 לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר "ועבר עליו
 רוח קנאה וקנא את אשתו", ואין עבירה - אין מתפרש הלשון
 "ועבר" אלא לשון התרה - שמשמים רוצים להכריז על מעשיה
 ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו ש'ועבר' הוא לשון
 הכרזה, שנאמר "ויצו משה ויעבירו קול במחנה" - והיינו על ידי
 הכרזה קול. ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
 נכנס בו רוח טומאה, שנאמר "איש איש כי תשטה אשתו", ומכך
 שתשטה בתיב ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
 משום שנכנסה בו רוח טומאה, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
 לקנאות.
 תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחד בסוטה
 - שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו,
 ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום שרנלים לדבר - יש
 לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, שהרי שני עדים מעידים.
 שקינא לה ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי מניין לתנא שאין עד אחד
 נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי בתיבה
 קינוי בתיב סתירה וטומאה הוא דבתיבה - הרי הפסוק בתורה
 שמדבר על קינוי - "ועבר עליו רוח קנאה", כתוב אחרי הפסוק "והיא
 נסתרה ועד אין בה" שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן
 העד אחד גם אם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, אמר ליה
 "ועבר" וקבר עבר - הפסוק "ועבר עליו רוח קנאה" מתפרש בלשון
 עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, אלא מעתה
 ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק "ועבר לקם כל
 חלוצי" חבי נמי נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה
 ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
 המילה "ועבר" לפי הענין, הלא - לגבי בני גד ובני ראובן בדרבתיב
 בהמשך "ונבשעם הארץ לפני ה' ואחר תשוב" - ו'תשוב' הוא
 לשון להבא, מ'שעם' שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון דלהבא.
 אלא קמא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך בדרבתיב ש'ועבר' הוא
 מלשון להבא, ומתפרש הפסוק בתיב טומאה וסתירה שכבר נאסרה
 עליו, אם כן קשה קינוי למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה
 עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון
 עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר
 קינא לה הבעל.
 תנא דבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
 נכנסה בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר "ועבר עליו רוח קנאה
 וקנא את אשתו". מבארת הגמרא, מאי רוח - איזה רוח מביאה את
 האדם לידי קינוי. רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה
 להטמא, שיקנא לאשתו ויבא לידי מריבה. רב אשי אמר רוח
 טהרה - ששונא את הדפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא,
 ומסתברא במאן דאמר רוח טהרה - מסתבר כדברי רב אשי,
 שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה.
 משום דתניא - שנינו בברייתא, מה שנאמר "וקנא את אשתו" אין
 כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד א

רש"י

רב ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכו' לית ליה הא דאמר בשליח מסכת מכות וק' (כז) שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכו' לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר להו או לר' עקיבא טפי להו ונראה דבשאר מצות דמפרש ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר' עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי' דר' אליעזר אמר חובה ואין להקשות הא אמרין לעיל המקנא דיעבד אין אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא דתני כי דף לישנא סבירא ליה הכי אבל ר' אליעזר לא סבירא ליה הכי וכו' נמי אמרי' בפ' קמא דקידושין (קף כח) וגאל את ממכר אחיו ר' אליעזר אמר חובה ובפרק השולח (עיי' קף לה) נמי (אמר) אמרין לעולם בהם תעבדו וכו' וכן להקשות נמי מפ"ב דמכות (קף יג) דאמר ר' עקיבא ורצח גואל הדם רשות מי כתיב ירצח והכא אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב ור' קניעין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר התם רשות ומפרש טעמא אתיא דר' יהושע בבית הילל בבית חילל אמרין אפי' הקדיחה בתשילא ליהל כן הוא אמר רשות רצח קנא רצח לגרש יגרש והא ר' עקיבא מיקל החם טפי מבית הילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה ואמר אתיא דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי אמרין לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר ומצא בה דברים כעורים לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערות לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר חובה והא תניא משום בית שמאי אף לי אלא הירצאת משום ערה מנין הירצאת משום דראשה פורע וצדידיה מפורזין ורועותיה חלוצות (ומנין) תל ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת כאן בעדים שלא בעדים ותימה לפי הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה למיתני סוטה בטר גיטין ובטר סוטה גיטין כסדר פרישיות ובטר גיטין ובטר גיטין כחובות: **לא** נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה לרבי היכא דאיכא למדרש כי הכא אמאי לא דרשין לה כדאמר גבי קל וחומר מילתא דאתיא מקל וחומר טוח וכו' וכו' לא קרא ואפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשין וכן בפרק כל שעה (פסחים קף כז) כל דיכא דאיכא למדרש לא מוקמינן ליה בלאו יתיר: **לה** יטמא מצוה. וי"מ לעוסק במצוה כדאמרין בסוף פרק משוח מלחמה (לעין קף מה) ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות כדאמרין בפרק טבול יום (נחמס ק) מעשה ביוסף הכהן וכו':

ורבי

אלמא קסברי דאסור לקנאות. כיון דאמרין לשון הקלל קנאה הוא אלמא אסור: ולמדי' מחר לקנאות מאי לשון קנא? **ה' לארצו.** התרה בולק וחסיל וקנס שלא ויחיתיו עוד את ארצו, דבשלוש גובאי משקעי פרשה לעיל. לארצו על ארצו, כמו וישאלו אנשי המקום לאשתו ויכלשעו טו על אשתו דאתם תריבון לבשל (משפטים ו) **אדם עובר עברה.** כגון אשה פורצה עוברת בסתר: ויחשבה **מכריו** כגליו. שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר מהפרסם כגליו ואין עברה גרסין: **לשון הכרזה.** הקרי' מתקון להעביר קול: **רגלים לדבר.** שנסמאות: **והא כי כתיב קנוי בטר סתירה וסמאה.** דאתהימון בה עד אחד כתיב. ונסתרה וזיא נטמאה ונר אין כן וגו' וקמין ליה ועבר עליו וגו' אלמא בלא קנוי נמי עד אחד מהימן בטמאה: **ועבר לכס כל חלוצין.** כבני גד ובכני ראובן כתיב, שהיה משה מצוה אותם לעבור עם יהושע את הירדן. תשובה. מוכיח דלהבא הוא נכנסה בו רוח. ממרום, ולקמן מפרש רוח סתרה אי רוח טמאה ע"י ששן הבא להחטיא להקטות את אשתו: **רבנן.** דבי רב אשי אמרי רוח טמאה רוח סתרה. ששונא את הפריצות: **ומסתברא כמ"ד.** דרוח דקאמר רבי ישמעאל סתרה היא: **דנתיא.** דקאמר רבי ישמעאל רשות. פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמיה: **שפיר.** אי רשות אי חובה: **ר' עקיבא** אומר חובה. שסור לשחרר עבדו: **בכל התורה.** בכל עשה שבתורה. א"כ אין לך מצות עשה לרבי ישמעאל חובה: **דנתיא.** לא גרסין, אלא נדר וקט' למלתייהו לפרושי כל דא באפי נפשה בלפי. כמו אחרי שאמר תורה שאסור להביא עצמו לידי שנאה ותנור: **יכול את זה בן.** שיראה את אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם שכניה לא יקנא לה. בלפי לשון כגד: **תלמוד לומר ויחשבה.** א"כ רצו לקנא הרשות בידו, ומשום דאי לא כתיב קנא ויהא אמינא דאסור הוא דא"ר ישמעאל הבא רשות אכל בכל מצות עשה שבתורה לא אמר הכי: **קנוי אחרינא כתיב.** ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה, חד לרשות וחד לחובה: **ורבי ישמעאל.** אמר לה, אידי דבעי למכתב והיא נטמאה והיא לא נטמאה, א"כ קנא לקנא הרשות בידו, ואפ"כ אסור הכתוב מספק, כתב נמי וקנא אחרינא. ואף ע"ג דמצי למכתב הכי, ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה, אפלו הכי אחרינא דקרא לחזור ולשנות את הקאמר מפני דבר אחר המתחדש בכפילתא: **איצטרך למכתב לה יטמא.** לומר שמתר לשמא לקרובים הללה: **מבי אם לשארו נפקא.** לנפש לא יטמא בעמיה, כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' ולאחוריו הבתולה, וממילא שמעין דמשמא לאלה: **לה יטמא.** אם מתה, ואינו משמא לאיברה. אם אחד מאלו מכה שחין ואיבריו נופליו, אין משמא לתו, דקיימא לן בהעדר ודורבן (תלוי דף קכח) אמר מן החי משמא כאבר מן המת, ואיצטרך לה למעוטי איברה: **אם**

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכו' לית ליה הא דאמר בשליח מסכת מכות וק' (כז) שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכו' לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר להו או לר' עקיבא טפי להו ונראה דבשאר מצות דמפרש ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר' עקיבא אסמכתא ודריש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי' דר' אליעזר אמר חובה ואין להקשות הא אמרין לעיל המקנא דיעבד אין אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא דתני כי דף לישנא סבירא ליה הכי אבל ר' אליעזר לא סבירא ליה הכי וכו' נמי אמרי' בפ' קמא דקידושין (קף כח) וגאל את ממכר אחיו ר' אליעזר אמר חובה ובפרק השולח (עיי' קף לה) נמי (אמר) אמרין לעולם בהם תעבדו וכו' וכן להקשות נמי מפ"ב דמכות (קף יג) דאמר ר' עקיבא ורצח גואל הדם רשות מי כתיב ירצח והכא אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב ור' קניעין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר התם רשות ומפרש טעמא אתיא דר' יהושע בבית הילל בבית חילל אמרין אפי' הקדיחה בתשילא ליהל כן הוא אמר רשות רצח קנא רצח לגרש יגרש והא ר' עקיבא מיקל החם טפי מבית הילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה ואמר אתיא דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי אמרין לא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר ומצא בה דברים כעורים לגרשה אינו יכול שלא מצא בה ערות לקיימה אינו יכול שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר חובה והא תניא משום בית שמאי אף לי אלא הירצאת משום ערה מנין הירצאת משום דראשה פורע וצדידיה מפורזין ורועותיה חלוצות (ומנין) תל ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת כאן בעדים שלא בעדים ותימה לפי הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה למיתני סוטה בטר גיטין ובטר סוטה גיטין כסדר פרישיות ובטר גיטין ובטר גיטין כחובות: **לא** נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה לרבי היכא דאיכא למדרש כי הכא אמאי לא דרשין לה כדאמר גבי קל וחומר מילתא דאתיא מקל וחומר טוח וכו' וכו' לא קרא ואפילו הכי היכא דאיכא למדרש דרשין וכן בפרק כל שעה (פסחים קף כז) כל דיכא דאיכא למדרש לא מוקמינן ליה בלאו יתיר: **לה** יטמא מצוה. וי"מ לעוסק במצוה כדאמרין בסוף פרק משוח מלחמה (לעין קף מה) ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות כדאמרין בפרק טבול יום (נחמס ק) מעשה ביוסף הכהן וכו':

ורבי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

רש"י

ורבי עקיבא א"כ לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (מ"ק ק"ה מ"ג) לאביו
בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידה לא איצטריך לה לאיברים מאי
הי דריש בלה יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדריש עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב
לה:

למשרי אחד מכל האומות. מהכא נפקא לן

דבאומות הלך אחד הזכר ולענין

יחסין:

כתיב נמי (ובאחיכם) ובהם לכדתנא דבי רבי

ישמעאל. וא"ת הא איצטריך דדרשין

בפרק כותב נמי 'פסוקא' לכדתני דבי רבי 'ישמעאל' דתנא

דבי רבי 'ישמעאל' כל פרישה שנאמרה ונישנית, לא

נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. 'לעולם בהם

תעבדו' רשות, דברי רבי 'ישמעאל'. רבי עקיבא אומר,

חובה. מאי טעמא דרבי 'ישמעאל' אידי דכתיב 'לא

תחיה כל נשמה' איצטריך נמי למכתב 'לעולם בהם

תעבדו' למישרי אחד מכל האומות שפא על הפנענית

והוליד ממנה בן, שאמה רשאי לקנותו, דתניא מנין

לאחד מן האומות שפא על הפנענית והוליד ממנה

בן שאמה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר 'וגם

מבני התושבים הנרים עמכם מהם תקנו' יכול אף

הפנעני שפא על אחת מן האומות והוליד ממנה

בן שאמה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר 'אשר

הולידו בארצכם' מן הנולדים בארצכם ולא מן הנרים

בארצכם. ורבי עקיבא, מ'מהם תקנו' נפקא, 'לעולם

בהם תעבדו' למה לי, לחובה. ורבי 'ישמעאל', 'בהם'

ולא באחיכם. ורבי עקיבא, באחיכם מסיפא דקרא

נפקא 'ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו

בפרד'. ורבי 'ישמעאל' אידי דכתיב 'ובאחיכם' כתיב

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

ורבי עקיבא, אם בן, לכתוב רחמנא 'לה' ולישתוק,

'פסוקא' למה לי, שמע מניה. ורבי 'ישמעאל', אידי דכתיב

'לה' כתב נמי 'פסוקא' לכדתני דבי רבי 'ישמעאל' דתנא

דבי רבי 'ישמעאל' כל פרישה שנאמרה ונישנית, לא

נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. 'לעולם בהם

תעבדו' רשות, דברי רבי 'ישמעאל'. רבי עקיבא אומר,

חובה. מאי טעמא דרבי 'ישמעאל' אידי דכתיב 'לא

תחיה כל נשמה' איצטריך נמי למכתב 'לעולם בהם

תעבדו' למישרי אחד מכל האומות שפא על הפנענית

והוליד ממנה בן, שאמה רשאי לקנותו, דתניא מנין

לאחד מן האומות שפא על הפנענית והוליד ממנה

בן שאמה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר 'וגם

מבני התושבים הנרים עמכם מהם תקנו' יכול אף

הפנעני שפא על אחת מן האומות והוליד ממנה

בן שאמה רשאי לקנותו בעבד, תלמוד לומר 'אשר

הולידו בארצכם' מן הנולדים בארצכם ולא מן הנרים

בארצכם. ורבי עקיבא, מ'מהם תקנו' נפקא, 'לעולם

בהם תעבדו' למה לי, לחובה. ורבי 'ישמעאל', 'בהם'

ולא באחיכם. ורבי עקיבא, באחיכם מסיפא דקרא

נפקא 'ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו

בפרד'. ורבי 'ישמעאל' אידי דכתיב 'ובאחיכם' כתיב

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

נמי 'בהם' לכדתנא דבי רבי 'ישמעאל' דתנא דבי רבי

אם בן, דלאו לחובה אתא אלא להך דרשא: לכתוב רחמנא לה' ולישתוק. דמשמע לגפוש
לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו ובהתולה לה, כלומר לגופה שלם ולא
לאיבריה. לא תחיה כל נשמה. בשבעה אמות כתיב, תחיה והנרשוי והאמורי והכנעני
והפרזי ותחיה והנרשוי: למישרי אחד מן האומות. משאר שבטים אמות: שפא על הכנענית.

כל ד' אמות נקראו על שם כנען, והוליד בן.

דהלך אתר האב ומתר להחיותו לה לעבד:

דתניא. דלחי אתא קרא: בעבד. גרסי בבית:

וגם סבני התושבים וגו'. לעיל מניה כתיב מאת

הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה,

אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה

אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שפא

ממקום אחר ונתיישב כאן, וקאמר קרא שמתר

לקנות מבניהם אשר ידיו להם מבנות ארצך: מן

הנולדים בארצכם. בנים הנולדים בארצכם והם

בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם

נשים אתה רשאי לקנות: ולא מן הנרים

בארצכם. ולא מן הנרים הנולדים לבני ארצכם

במקום אחר מבנות שאר אמות ודביאום

לבניהם לגור שם: ולא באחיכם. עבודת עבד:

ה' ורבי 'ישמעאל' אידי דכתיב ובאחיכם כתיב

נמי בהם כדתנא בו: קריא. תולעת של

שומשמן האוכלת, כך הנותן מחבת את

הבית: תוקפא. כעס: אידי ואידי. תוקפא וזונתא

דאמרין דמחבת את הבית: באחיהם.

כשהאשה מזונה אב פנסית, לפי שהאשה

מתעסקת בזניה ואינה עושה מלאכה ולא

משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למאפים:

קדם ששאר ישראל. בעריות: עם כל אחד ואחד.

בבית: נסתלקת מהם. מלכא לבייתא דאינו יכול

לראות בעירבות שבביתו: ספרותו. לפני מיתו

מכרות לפניו: מלפניו. כורכתו: תנן ה'תם. כפ'

מי שקנא (לשון לא) אמאי דקנני אמר עד אחד

ראיתיה שנטמאה לא היתה שותה: שהיה בדיו.

שלא להאמינו אי לא דכתיב קרא: הראשונה.

סתירה: אין אוסרתה אסור עולם. שאם תשתה

ותמצא טהורה מתרת לבעלה ולתרומה אין

מתקנות בפחות משנים. בדבעין למיגמר דבר

דבר ממנו: מהחיות. טמא שראי אחר

הסתירה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן

בדרשין לעיל ועד אין בה תרי אלא חד. וקא

אמר אסורה ואשמוא קאי דהא מנה סליק והיא

נטמאה ועד אין בה. כל וחסר. שתתקיים בעד

אחד: תלמוד לומר. באשה מקלקלת כי מצא בה

ערות דבר ולהלן בו: ופרקינן למה לי למכתב

למילפה בגורה שונה. בה ולא בקניו בו: מיבעי

לית. דכיון דכתיב בה מיעוטא הוא ולא גמרי

שאר עדות דאשה מנה וקמו להו במלתייהו

בכל עדות שבותרת: הכי נפי קאמר. וגורה שונה

למלאת אחרייה קטן, ומתניתין חסורי מיחוסא

והכי תנא ליה ת"ל בה ולא בקניו וסתירה וגורה

שונה לשמא אשה דקלקל שאל קנא לה בעלה

ובא עד אחד ואמר אני ראיתייה שנטמאה דלא

מהימן והכא הוא דמהימן משום דרגליה לדבר:

כדי

נמי קאמר, תלמוד לומר 'בה' ולא בקניו 'בה' ולא בסתירה מ'יבעי ליה, הכי

מ'נל, נאמר פאן 'כי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה 'דבר' האמור

להלן עדים שנים אף פאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות שומא.

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבד בו ואסור
לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבד בעבד עברי כמו בנכרי.
ומשיבה, באתיכם - דין זה שאסור לעבד בעבד עברי כמו בנכני,
מסיפא דקרא נפקא - נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם
תעבדו', שכתוב 'ובאתיכם בני ישראל איש באתיו לא תרדה בו
בפרך' - הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי. שואלת
הגמרא, אם כן ורבי ישמעאל - מדוע הוצרך ללמוד זאת מלעולם
בהם תעבדו. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת
פרך נלמד מהפסוק 'ובאתיכם בני ישראל וגו'. ומכל מקום סובר רבי
ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' לא בא ללמדנו שחובה
להשתעבד בעבד כנעני, אלא שאידי דתיב 'ובאתיכם' בתיב נמי
'בהם' - מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאתיכם בני
ישראל וגו' - שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את
הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבדו' - שאותו מותר להעביד
עבודת פרך. לכדתניא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל,
כל פירשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר
שנתחדש בה - וכפי שהתבאר לעיל.
אמר רב חסדא, ונזתא בבייתא - זנות בבית, גורם להחרבת הבית
כי קריא לשומשומא - כמו שהתולעת אוכלת והורסת את
השומשום. ואמר רב חסדא תוקפא בבייתא - גם כעס בבית גורם
להחרבת הבית כי קריא לשומשומא. ומבארת הגמרא, אידי ואידי
באיתתא - החרבת הבית אינה נגרמת אלא כאשר האשה מזונה או
כועסת. משום שמתעסקת בזנותה ואינה עושה את מלאכות הבית
ואינה שומרת עליו. אבל בנכרא לית לן בה - זנות וכעס של הבעל
אינם גורמים להחרבת הבית. ואמר רב חסדא בתחילה קודם
שחטאו ישראל באיסורי עריות היתה שכינה שורה עם כל אחד
ואחד - עם כל איש ואשה בביתם, כמו שנאמר 'כי ה' אלהיך
מתהלך בקרב מחנהך' - כלומר בתוך ביתך. כיון שחטאו בעריות
נסתלקה שכינה מהם, שנאמר 'ולא יראה בה ערות דבר ושב
מאחריה' - אם חוטאים בעריות ושב מאחריה, שמסתלקת השכינה.
אמר רבי שמואל בר נחמאי אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה
אחת בעולם הוה, אותה מצווה מקדמתו והולכת לפניו - מקדימה
ומכריזה עליו כשמגיע לעולם הבא. שנאמר 'והלך לפניך צדקך'.
וכל העובר עברה אחת בעולם הוה, העבירה מלפפתו - נכרכת
סביבו והולכת לפניו ליום הדין להעיד עליו שעבר. כמו שנאמר
'לפתי ארחות דרךם יעלו בתיא ויאבדו' - שהעבירה תהיה
כרוכה בו ותלך עמו לגהינום שהוא מקום תהו. רבי אליעזר אומר
העבירה שעבר קשורה בו בכלל, כמו שנאמר אצל יוסף כאשר
אשת פוטיפר ניסתה לשכנעו לעבור איתה עבירה, 'ולא שמע אליה
לשכב אצלה להיות עמה', ודורשים, שלא רצה לשכב אצלה -
עמה בעולם הוה, כדי שלא יצטרך להיות עמה - עם העבירה
לעולם הבא.
הגמרא לעיל הביאה מהמשנה שעד אחד נאמן להעיד על אשה
שזינתה, לאחר שקינא לה הבעל ונסתרה. מביאה עכשיו הגמרא את
המשך המשנה שם.
תני תהם, שהיה ברין - היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שלא יהיה
נאמן עד אחד להעיד שזינתה, שהרי ומה עדות הראשונה - להעיד
שנסתרה עם פלוני שקינא לה הבעל שלא תסתר עמו, שאין
אוספתא איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי
סוטה ותימצא כשרה, ומכל מקום אינה מתקיימת העדות בפתחות
משנים - שאם אין שני עדים שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה.
עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוספתא איסור עולם -
בעלה, אינו דין שלא תתקיים העדות בפתחות משנים. אין הדין כן
משום שתלמוד לומר - אמרה התורה 'ועד אין פה' - ודורשים
שאינ שני עדים שזינתה, אך כל שיש בה אפילו עד אחד נאמן. דנה

שואלת הגמרא ורבי עקיבא, מניין לו שמצווה על הכהן להיטמא
לקרוביו, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין מיטמא לאבירים.
ומשיבה, אם כן שבו ללמדנו רק דין זה שאינו מיטמא לאבירים,
ליכתוב רחמנא לה' ולישתוק - היתה התורה כותבת 'כי אם
לשאר וגו' ולאחותו הבתולה לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'יטמא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', שמע מינה -
ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרוביו.
שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'יטמא'.
ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחייב
להיטמא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי ויטמא - מאחר שחזר
הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מיטמא לאבירים - חזר וכתב גם
'יטמא', לכדתני דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, כל
פירשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
בה - וכפי שהתבאר לעיל.
מבארת הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
'לעולם בהם תעבדו' רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבד בו
לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל
שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
לעולם, אלא אידי דתיב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
נשמה' - שחובה להורגם, איצטרך נמי למיכתב 'לעולם בהם
תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבה על
הכנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור
להחיותו, לכן הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאף
רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
והאב אינו משבעה אומות.
מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחר האב,
דתניא, מנין לאחד מן שאר האומות שבה על הכנענית והוליד
ממנה בן שאף רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
תלמוד לומר 'וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמא
נאמר שאף הכנעני שבה על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
בן שאף רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדווקא מן הנולדים
בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
משבעה אומות - אסור להחיותם.
חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
'לעולם בהם תעבדו' למה לי, על כורחך לחובה - ללמדנו שחייב
לעבד בעבדו הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכן,
אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באתיכם - אך

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו **הָאָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** בדעת
 רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא **כְּדִי חֲזֹרֶת דָּקֶל**.
 מתרצת הגמרא, **אָמֵר אַבְיִי**, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות
 שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא **כְּדִי חֲקִפָּה** של דקל,
 היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת **כְּרִנָּל** סביב הדקל, ונחלק עליו
 רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה שהשיעור
 הוא **כְּדִי חֲזֹרָה** של דקל, היינו **כְּרוּחַ** - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחוזר למקומו. **כְּעִי רַב אֲשֵׁי**, מזה
 כוונת רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי זמן של **חֲזֹרָה** של הדקל
כְּרוּחַ, האם **כִּי חֲיִיב דְּאֵוִיל וְהָדָר אֲתִי** - כפי הזמן שנדרש הענף על
 ידי הרוח וחוזר למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. **אִו דִּילְמָא כִּי**
חֲיִיב דְּאֵוִיל וְאֲתִי וְהָדָר קָאִי כְּדֹבְכֵיהּ - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח מתחילה לנענעו, עד שנח מהנענוע ונעמד במקומו. מסיקה
 הגמרא, תיסקו. ממשכבה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין
 הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה,
אָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא **כְּדִי מְזִיגַת הַכּוֹס**, ואילו **הָאָמֵר** -
 בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא **כְּדִי חֲזֹרֶת דָּקֶל**. מתרצת
 הגמרא **אִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא** - מזיגת כוס וחזרת דקל הם
 אותו שיעור של זמן.
 מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה
 בין הברייתות, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻעַ**
 שהשיעור הוא **כְּדִי לְשִׁתּוֹתוֹ** - זמן שנדרש כדי לשתות כוס של
 רביעית יין, ואילו **הָאָמֵר** - בברייתא השנייה, **אָמֵר** שהשיעור הוא **כְּדִי**
מְזִיגַת הַכּוֹס - זמן שנדרש כדי למזוג כוס של רביעית יין במים.
 מיישבת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור
 הוא **כְּדִי לְמִזּוּג וְלְשִׁתּוֹתוֹ** - כפי הזמן שנדרש למזוג כוס רביעית יין
 ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ
 שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי**
חֵד שְׁעִירָא הוּא - מזיגה ושתיה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת
 הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא כדי
 מזיגה ושתיה, משום **שְׁאֵם בֵּן** - שהשיעור הוא רק כדי מזיגה אלא
 שהוא אותו שיעור זמן כמו שתיה, היינו **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** - נמצא שאין
 חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר
 השיעור הוא כדי מזיגה, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא
 כדי מזיגה ושתיה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בן עזאי, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמֵר בֵּן עֲזַאי** שהשיעור הוא **כְּדִי לְצִלּוֹת**
בִּיצָה, ואילו **הָאָמֵר** - בברייתא השנייה, **אָמֵר** שהשיעור הוא **כְּדִי**
לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי חֵד**
שְׁעִירָא הוּא - צלילת ביצה ושתית כוס רביעית יין הם אותו שיעור
 זמן.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמֵר רַבִּי עֲקִיבָא** שהשיעור הוא **כְּדִי לְגִזְמָעָה**
 - את הביצה, ואילו **הָאָמֵר** - בברייתא השנייה, **אָמֵר** שהשיעור הוא
כְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה. מתרצת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר בדעת רבי
 עקיבא שהשיעור הוא **כְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וְלְגִזְמָעָה**. שואלת הגמרא,
 מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ שאין סתירה בין הברייתות
 בדעת רבי עקיבא, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא** - צלילת
 וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח
 צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא כדי צליה וגמיעה,
 משום **שְׁאֵם בֵּן** - שהשיעור הוא רק כדי צליה אלא שהוא אותו
 שיעור זמן כמו גמיעה, היינו **בֵּן עֲזַאי** - נמצא שאין חילוק בין רבי
 עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא כדי צלילת
 ביצה, אלא מוכח שכונת רבי עקיבא לשיעור של צליה וגמיעה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירא,
הָתָם - בברייתא הראשונה, **אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בִּתְרִיא** שהשיעור

שואלת הברייתא, **וְכִפְּהָ זֶמֶן** הוא **שְׁעִיר סְתִירָה** - שאם התייחדה
 האשה לזמן זה נאסרת על בעלה כדין סוטה. ומשיבה, **כְּדִי** זמן
 שיכולה לבא בו לידי **טוֹמְאָה**, כלומר זמן שיש בו **כְּדִי בִיאָה** - שיכול
 לבוא עליה בזמן זה, והיינו **כְּדִי הַעֲרָאָה** - תחילת ביאה. מבארת
 הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, **כְּדִי חֲקִפָּה דָּקֶל** - כפי הזמן
 שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, **כְּדִי רַבִּי יְשַׁמְעֵאל**. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אָמֵר כְּדִי מְזִיגַת הַכּוֹס - כפי הזמן שנדרש למזוג כוס של רביעית
 הלוג יין במים. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ** **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי לְשִׁתּוֹתוֹ** -
 את הכוס של רביעית הלוג יין. **בֵּן עֲזַאי** **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
לְצִלּוֹת בִּיצָה. **רַבִּי עֲקִיבָא** **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי לְגִזְמָעָה** -
 לשתות ביצה. **רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בִּתְרִיא** **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
לְגִמְעַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אחר זו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן רַבְּמִי** **אָמֵר** כפי
 הזמן שנדרש **כְּדִי לְקַשּׁוֹר נֶרְדִי נִימָא** - שיקשור נרדף אורג חוטם
 שיוצאים מהבד. **תַּנִּין בֵּן פְּנִיחָם** **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי**
שְׁתוּשִׁיט אשה ידה לתוך פיה לטבול קיסם הנמצא בין שיניה.
פְּלִימוֹ **אָמֵר** כפי הזמן שנדרש **כְּדִי שְׁתוּשִׁיט** אשה ידה לסל לטבול
 ממנו **כְּבֶר**, ואף על פי שאין ראיה מן המקרא לדרבן זה, שהשיעור
 הוא כדי שתיטול בכר מהסל, מכל מקום יש זכר - רמז לדרבן,
 שנאמר **כִּי בְעֵד אִשָּׁה זֹנָה עַד כְּבֶר לַחֶם**, הרי שהוקשה אשה
 זונה לכבד לחם.
 מקשה הגמרא על התנא של הברייתא, וכל תני למה לי - מדוע
 האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה,
 שהוא כדי העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר
 השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי
 טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר
 השיעורים. מתרצת הגמרא, **צִירִיבִי** - הוצרך התנא לכתוב כך, משום
דְּאִי תֵּנָא רק **כְּדִי טוֹמְאָה**, הוּא **אִימָא** שזמן סתירה הוא כפי
טוֹמְאָתָהּ וְאַרְצוּתָהּ - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה
 בדברים וגם לבוא עליה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך אמר התנא **כְּדִי**
בִּיאָה - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא
 עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. **וְאִי תֵּנָא** רק **כְּדִי בִיאָה**, הוּא
אִימָא שהשיעור הוא **כְּדִי גִמְרָה בִּיאָה** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול לבוא עליה ביאה גמורה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שזמן סתירה הוא אף
 אם לא נתייחדה עמו אלא **כְּדִי הַעֲרָאָה** - דהיינו זמן שנדרש
 לתחילת ביאה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ** רק **כְּדִי הַעֲרָאָה**, הוּא **אִימָא**
 שהשיעור הוא **כְּדִי הַעֲרָאָה וְאַרְצוּתָהּ** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול גם לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך
 התנא התנא תחילה שהשיעור הוא **כְּדִי טוֹמְאָה**, ללמדנו שמה
 שאמר לאחר מכן **כְּדִי בִיאָה**, היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא
 לזמן של ביאה עצמה בלא ריצוי - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע
 הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר 'כדי טומאה'.
 ומפרש התנא **וְכִפְּהָ זֶמֶן** הוא **כְּדִי הַעֲרָאָה**, **כְּדִי חֲקִפָּה דָּקֶל**.
וְרַבְּמִינֵהּ - הקשו בני דשיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר
 לגבי סוטה **וְנִסְתִּירָהּ**, **וְכִפְּהָ זֶמֶן** הוא **שְׁעִיר סְתִירָה**, לא **שְׁמַעֲנוּ** -
 לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אך **כְּשֶׁהוּא** - הפסוק **אָמֵר**
וְהָיָא נִסְמָאָה, הוּא **אָמֵר** - אנו למדים ששיעור סתירה הוא **כְּדִי**
טוֹמְאָה, והיינו **כְּדִי בִיאָה**, כלומר **כְּדִי הַעֲרָאָה**. וזמן תחילת ביאה
 הוא **כְּדִי חֲזֹרֶת דָּקֶל** **כְּדִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ** **אָמֵר** **כְּדִי**
מְזִיגַת הַכּוֹס, **בֵּן עֲזַאי** **אָמֵר** **כְּדִי לְשִׁתּוֹתוֹ**, **רַבִּי עֲקִיבָא** **אָמֵר** **כְּדִי**
לְצִלּוֹת בִּיצָה, **רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בִּתְרִיא** **אָמֵר** **כְּדִי לְגִזְמָעָה** - לשתות
 את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, **קָא סְלִיקָא דְעִתִּין** - הבנו
 בתחילה שהיינו חקפת דקל היינו חזרת דקל - מה שאמר רבי
 ישמעאל בברייתא הראשונה 'כדי הקפת דקל', וזהי אותה פעולה
 שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה 'כדי חזרת דקל', ואם כן קשה
 שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמֵר רַבִּי יְשַׁמְעֵאל** שהשיעור
 הוא **כְּדִי חֲקִפָּה דָּקֶל**, ופליגי **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** עליה - ושם נחלק עליו

כמה שיעור סתירה. בירושלמי כל אלן שיעורין אחר והתרת סירה; **בן** עזאי אומר. האי דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא אע"ג דרבי עקיבא היה רבו כדאמר בפרק הוראה (נפלו כס). בן עזאי עד כאן העות פניך ברבך משום דצליה קודמת לגמיעה האי דמקדים ליה באידך ברייתא משום דמסיק שיעורין דשיכוי בבוס אבל תימה אמאי מקדים רבי ישמעאל למילתיהו

דרבי אליעזר ורבי יודושע מידו י"ל דסדר אבילה ושתיא סמיך;

אי הכי היינו רבי אליעזר. בחזרת דקל לא קמבע לממר אי הכי היינו בן עזאי אלא

ברייתא קמייתא וקמייתא דברייתא נקט א"צ יורץ בן עזאי כדי למוזג ולשתות;

אם כן היינו בן עזאי. היה דיוה מצי למימר היינו רבי יהודה בן בתירא אלא ברייתא קמייתא וקמייתא דברייתא נקט;

דמרחק או דמקרב. בחזרת דקל לא קמבע ליה בגדול או בקטן משום דידע

שיעוריה דהיינו כדי מוזהב חבוס וכן בצליית ביצה במדורה גדולה או קטנה משום דפי' כבר

דהיינו כדי שתית חבוס אבל בהקפת דקל תימה אמאי לא קמבעי ליה;

נעקר

כמה שיעור סתירה. בירושלמי כל אלן שיעורין אחר והתרת סירה; **בן** עזאי אומר. האי דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא אע"ג דרבי עקיבא היה רבו כדאמר בפרק הוראה (נפלו כס). בן עזאי עד כאן העות פניך ברבך משום דצליה קודמת לגמיעה האי דמקדים ליה באידך ברייתא משום דמסיק שיעורין דשיכוי בבוס אבל תימה אמאי מקדים רבי ישמעאל למילתיהו דרבי אליעזר ורבי יודושע מידו י"ל דסדר אבילה ושתיא סמיך;

אי הכי היינו רבי אליעזר. בחזרת דקל לא קמבע לממר אי הכי היינו בן עזאי אלא ברייתא קמייתא וקמייתא דברייתא נקט א"צ יורץ בן עזאי כדי למוזג ולשתות;

אם כן היינו בן עזאי. היה דיוה מצי למימר היינו רבי יהודה בן בתירא אלא ברייתא קמייתא וקמייתא דברייתא נקט;

דמרחק או דמקרב. בחזרת דקל לא קמבע ליה בגדול או בקטן משום דידע שייעוריה דהיינו כדי מוזהב חבוס וכן בצליית ביצה במדורה גדולה או קטנה משום דפי' כבר דהיינו כדי שתית חבוס אבל בהקפת דקל תימה אמאי לא קמבעי ליה;

נעקר

כמה שיעור סתירה, **כדי טומאה, כדי ביאה, כדי העראה, כדי מקנה, וכמה שיעור כדי הקפת דקל שכיבול האדם לילך סביבות הדקל, ולקמן מפרש למה לי למיתני בזהו: כדי מוזהב חבוס. למקנה במים, וסתם בוס רביעית. ולקמן אמר: כל אחד ואחד מן החכמים הללו בעצמו שער כמה שהוא שוהה בהעראתו. לישול קיסם. מבין שניה; וא"כ שאין ראיה. נגזרה**

לדבר, דקרא לאו חוששת יד לסל כתב ביה, יש זכר ורמז מקצת דהקשה אשה וזנה לכפר להם: וכל הני למה לי. למיתני ברישא' ליתני שיעור סתירה כדי טומאה כדי הקפת דקל: דאי תנא כדי טומאה הוה אמינא. בכל שיעור הדין לבא ליד כד דהיינו טומאה וארצותה, שיפתה אותה וידבר על לבה עד שתתרחק: קמ"ל. דמאי טומאה ביאה לחודה, דאיכא למימר קדם הסתירה תתרחק לו: קמ"ל. כדי העראה. דקיל בפרק הבא הני ימיתו (קמ"ט מ). העראה נגמר ביאה לכל העריות: ונא תנא כדי העראה, ולא תנא ברישא כדי טומאה, הוה אמינא כדי העראה וארצותה, ואפי' תנא כדי ביאה כדי העראה לא הוה מיימעיט ארצותה, דאנא אמינא העראה למעוטי גמר ביאה ומיהו ארצותה בעינן, דהכי הוי משמע כמה שיעור סתירה כדי ביאה ואנא אמינא כל צרכי ביאה דהיינו ארצותה וגמר ביאה, והדר מפרש מה דהיי ביאה העראה אבתי ארצותה לא אימעיט, הלכך תנא ברישא כדי טומאה דמשמע טומאה וארצותה והדר פריש ומה היא טומאה כדי ביאה, ועל כרחיך אימעיט ארצותה דהא ביאה כלה גמר ביאה משמע ולא מיטע אלא ארצותה, והדר תנא ומה היא ביאה העראה למעוטי דלא בעינן גמר ביאה, וגמילא שמעי' מזה נמי (דאי) לא תנא כדי ביאה אבתי לא הוה ממעטא ארצותה, דכדי טומאה גמר ביאה וארצותה משמע, והעראה דפריש בתרה לא ממעטא אלא גמר ביאה, הלכך איצטריכו בזהו: וכמה. הוא שיעור העראה לחודה, כדי הקפת דקל. והא ליבא לאקשוי, והאיל וסוף סוף שיעורא כדי הקפת דקל הוא ליתני כמה שיעור סתירה כדי הקפת דקל, דאיבעי ליה לתנא לפרושי אסור סתירה משום מאי או גמר ביאה או העראה, משום הכי תנא כדי טומאה כדי ביאה כדפרישית: כדי חזרת דקל. ס"ד השתא דהיינו הקפה ברות. שהרח דותפתו להענין והוא חזון למקומו: קאי בדיכתיא. נח מניענעו: איכא כדי למוזג ולשתות. והאי כדי לשתות דקאמר לעיל, אמינה דקאמר רבי אליעזר קא מוסיף ר' יהושע ואמר שתיה נמי בעינן עם המוזהב, וכדי מוזהב דתנא תנא בברייתא מוזהב ושתיא קאמר, דסתם מוזהב למשתיה מיד הוא, שאחר שמזגו מתקלקל אם משקה אותו: א"כ היינו רבי אליעזר. דהא ר' אליעזר בקמייתא כדי מוזהב חבוס ואמר מוזהב דקאמר ר' יהושע בתריה בלא שתיה קאמר, היינו רבי אליעזר: **האמר כדי לשתות. לבוס: ואמר בן עזאי בתריה כדי לצלות ביצה דהוא כדי שתיה, לאו קושאין היא, דהא אוקמינא כדי לשתות דר' יהושע, דבקמייתא אמר כדי לשתות דהוא כדי שתיה לחודה לבוס: **איכא** כדי לצלות ולנמעה. גמיעה דקאמר ר' עקיבא אצליה דבן עזאי דלעיל מניה קא מוסיף לה, ובברייתא דקאמר כדי לצלות ביצה לצלות ולנמעה קאמר, דסתם צליה גמיעה בתרה, שמינו חם שלא יצטנף: **לדבריו דר"ע קאמר** לה. דאמר לצלות ולנמעה, לדיןך אדקמשרת בצליה וגמיעה בחדא (שפיר) (ס"א שיעור) בגמיעה דשלא דהוא בצליה וגמיעה בחדא: **דמרחק**. שני ראשי הנימא הנפסקות מרוחקות זה מזה. דאיכא שהיה ספי' דמרחק, הנימא דמרחק, הכפר ברחק בתוך הסל: **בחדא או בעתיקא**. סל יסן חלק הוא ונחל להשתמש מן החדש, שהחדש יוצא לתוכו ראשי קיסמין של ארונה: **בקריתא או בתיקא**. לחם חם נמקך ונשקט מן הדין וצריך להוציאו מבית ושוהה בדרךא:**

כמה שיעור סתירה, **כדי טומאה, כדי ביאה, כדי העראה, כדי מקנה, וכמה שיעור כדי הקפת דקל שכיבול האדם לילך סביבות הדקל, ולקמן מפרש למה לי למיתני בזהו: כדי מוזהב חבוס. למקנה במים, וסתם בוס רביעית. ולקמן אמר: כל אחד ואחד מן החכמים הללו בעצמו שער כמה שהוא שוהה בהעראתו. לישול קיסם. מבין שניה; וא"כ שאין ראיה. נגזרה**

לדבר, דקרא לאו חוששת יד לסל כתב ביה, יש זכר ורמז מקצת דהקשה אשה וזנה לכפר להם: וכל הני למה לי. למיתני ברישא' ליתני שיעור סתירה כדי טומאה כדי הקפת דקל: דאי תנא כדי טומאה הוה אמינא. בכל שיעור הדין לבא ליד כד דהיינו טומאה וארצותה, שיפתה אותה וידבר על לבה עד שתתרחק: קמ"ל. דמאי טומאה ביאה לחודה, דאיכא למימר קדם הסתירה תתרחק לו: קמ"ל. כדי העראה. דקיל בפרק הבא הני ימיתו (קמ"ט מ). העראה נגמר ביאה לכל העריות: ונא תנא כדי העראה, ולא תנא ברישא כדי טומאה, הוה אמינא כדי העראה וארצותה, ואפי' תנא כדי ביאה כדי העראה לא הוה מיימעיט ארצותה, דאנא אמינא העראה למעוטי גמר ביאה ומיהו ארצותה בעינן, דהכי הוי משמע כמה שיעור סתירה כדי ביאה ואנא אמינא כל צרכי ביאה דהיינו ארצותה וגמר ביאה, והדר מפרש מה דהיי ביאה העראה אבתי ארצותה לא אימעיט, הלכך תנא ברישא כדי טומאה דמשמע טומאה וארצותה והדר פריש ומה היא טומאה כדי ביאה, ועל כרחיך אימעיט ארצותה דהא ביאה כלה גמר ביאה משמע ולא מיטע אלא ארצותה, והדר תנא ומה היא ביאה העראה למעוטי דלא בעינן גמר ביאה, וגמילא שמעי' מזה נמי (דאי) לא תנא כדי ביאה אבתי לא הוה ממעטא ארצותה, דכדי טומאה גמר ביאה וארצותה משמע, והעראה דפריש בתרה לא ממעטא אלא גמר ביאה, הלכך איצטריכו בזהו: וכמה. הוא שיעור העראה לחודה, כדי הקפת דקל. והא ליבא לאקשוי, והאיל וסוף סוף שיעורא כדי הקפת דקל הוא ליתני כמה שיעור סתירה כדי הקפת דקל, דאיבעי ליה לתנא לפרושי אסור סתירה משום מאי או גמר ביאה או העראה, משום הכי תנא כדי טומאה כדי ביאה כדפרישית: כדי חזרת דקל. ס"ד השתא דהיינו הקפה ברות. שהרח דותפתו להענין והוא חזון למקומו: קאי בדיכתיא. נח מניענעו: איכא כדי למוזג ולשתות. והאי כדי לשתות דקאמר לעיל, אמינה דקאמר רבי אליעזר קא מוסיף ר' יהושע ואמר שתיה נמי בעינן עם המוזהב, וכדי מוזהב דתנא תנא בברייתא מוזהב ושתיא קאמר, דסתם מוזהב למשתיה מיד הוא, שאחר שמזגו מתקלקל אם משקה אותו: א"כ היינו רבי אליעזר. דהא ר' אליעזר בקמייתא כדי מוזהב חבוס ואמר מוזהב דקאמר ר' יהושע בתריה בלא שתיה קאמר, היינו רבי אליעזר: **האמר כדי לשתות. לבוס: ואמר בן עזאי בתריה כדי לצלות ביצה דהוא כדי שתיה, לאו קושאין היא, דהא אוקמינא כדי לשתות דר' יהושע, דבקמייתא אמר כדי לשתות דהוא כדי שתיה לחודה לבוס: **איכא** כדי לצלות ולנמעה. גמיעה דקאמר ר' עקיבא אצליה דבן עזאי דלעיל מניה קא מוסיף לה, ובברייתא דקאמר כדי לצלות ביצה לצלות ולנמעה קאמר, דסתם צליה גמיעה בתרה, שמינו חם שלא יצטנף: **לדבריו דר"ע קאמר** לה. דאמר לצלות ולנמעה, לדיןך אדקמשרת בצליה וגמיעה בחדא (שפיר) (ס"א שיעור) בגמיעה דשלא דהוא בצליה וגמיעה בחדא: **דמרחק**. שני ראשי הנימא הנפסקות מרוחקות זה מזה. דאיכא שהיה ספי' דמרחק, הנימא דמרחק, הכפר ברחק בתוך הסל: **בחדא או בעתיקא**. סל יסן חלק הוא ונחל להשתמש מן החדש, שהחדש יוצא לתוכו ראשי קיסמין של ארונה: **בקריתא או בתיקא**. לחם חם נמקך ונשקט מן הדין וצריך להוציאו מבית ושוהה בדרךא:**

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

רש"י

נעקר

מן העולם. תימה לר"י לפי רש"י דפי' דעובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי אריא נטילת ידיים אפי' כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הכא דעונשו מיתה ובפ' במה אשה יצאה טעם דף כג) אמרין דעונשו עניות כדאמר שלשה דברים מבאין את האדם לידו עניות המזל בנטילת ידים ובפ' עושין פסין (שמונים דף כח) מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוס בבית האסורים וכו' עד מה אעשה שחבירי חייבו עליה מיתה ונראה דלולל שמולל בה תמיד עונשו עקירה ע"י עניות דקשה ממיתה ע"י נחש ונעקר מן העולם דאמר ובסוכה (דף מה) וסנהדרין (דף ק"ג) כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם ובפרק קונם יין (מ"ד דף כג) כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם לאו בחדא מחיתא נינהו דעניות אלא מיתה חסופה או משונה. מ"ר:

היא

תצודנו לדינה של גיהנם. ואמר נמי בפ' דחגיגה (דף ט"ז) כל הבא על אשת איש ואסרה עד בעלה שטר מן העולם וק"מ מפ' החוב (כ"ח דף ט"ז) דאמר הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב וי"ל דהתם מיירי כשעשה תשובה והכי משמע בפ' ג' דיבמות (דף כ"ג) דיבא דלא הוליד ממנו דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא דאמר בפרק חלק (מסעיין דף ק"ה) אמר דוד כל הכי נטרוד האסור גברא א"ל קבל עליך יסורים חזק נמי יסורין דכל דמונתיים מתורדין והאי דאמר נטרוד מן העולם פי' מן העולם עם אותו עון דכך הוא חמור אשת איש האסרה על בעלה כמו על אחותו פניה והוליד ממנה ממור ריב"א. א"נ דיבא דלא באו עליו יסורים נטרוד מן העולם:

כל

כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה תצור'. אמר רבא, האי 'נפש יקרה', נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצור מיבעי ליה, אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים' מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, היא תצודנו לדינה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובר עבדות בוכבים, כתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב' וכתיב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, כאילו כפר בעיקר, שנאמר 'ירם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. רבי תנא בר חנינא אמר, כאילו בא על כל העריות, כתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתיב התם 'פי' את כל התועבת האל וגו'. עיילא אמר, כאילו בנה במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא' אל תיקרי במה אלא במה. מאי 'יד ליד לא ינקח' אמר רב, כל הבא על אשת איש, אפילו הקנהו לתקדוש ברוך הוא שמים וארץ פאברהם אבינו דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ' לא ינקח מדינה של גיהנם. קשיא להו לרבי רבי שילא, האי 'יד ליד לא ינקח' ידי מיבעי ליה, אלא אמרי דבי רבי שילא, אפילו קיבל תורה כמשה רבנו, דכתיב ביה 'מומינו אש דת למו' לא ינקח מדינה של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, האי 'יד ליד', יד מיד מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן,

ברחמי או בדשערי. של חסין חלק ונשמתו יותר משל שעורים: רביבא. נשמתו יותר מאקושא: רביבא. שגלושה העסה רבד: כל אחד ואחד. מן התנאים הללו: בעצמו שער. כפוך שהיה שורה בביאתו: והאיבא בן עזאי דלא נסיב. כדאמר בירמיה (דף כ"ג) אכל מה אעשה שנפשי חשקה בתורה. אפשר לעולם שיתקם ע"י אחרים. בפרק הבא על יבמות:

ברחמי או בדשערי, בריבא או פאקושה, תיקו. אמר רבי יצחק בר (רב) יוסף אמר רבי יוחנן, כל אחד ואחד בעצמו שיער, והאיבא בן עזאי דלא נסיב, איבעית אימא נסיב ופירש הוה, ואיבעית אימא מריבא שמייע ליה, ואיבעית אימא סוד ה' ליראיו. דרש רב עיריא, ומנין אמר לה משמיה דרבי אמי ומנין אמר לה משמיה דרבי אפי, כל האוכל לחם בלא נטילת ידים פאילו בא על אשה וזונה, שנאמר 'כי בעד אשה וזונה עד כפר לחם' אמר רבא, האי 'בעד אשה וזונה עד כפר לחם', 'בעד כפר לחם עד אשה וזונה' מיבעי ליה. אלא אמר רבא, כל הבא על אשה וזונה, לסוף מבקש כפר לחם. אמר רבי יריקא אמר רבי אליעזר, כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם. אמר רב חייא בר אשי אמר רב, מים ראשונים צריך שגיבניה ידיו למעלה, מים אחרונים צריך שישפיל ידיו למטה. תניא נמי הכי, הנוטל ידיו צריך שגיבניה ידיו למעלה שפא יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים. אמר רבי אבהו כל האוכל פת בלא גיגוב ידים פאילו אוכל לחם טמא, שנאמר 'ואמור ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא וגו'. ומאי 'ואשת איש נפש יקרה תצור', אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן,

כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה תצור'. אמר רבא, האי 'נפש יקרה', נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצור מיבעי ליה, אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים' מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, היא תצודנו לדינה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובר עבדות בוכבים, כתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב' וכתיב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, כאילו כפר בעיקר, שנאמר 'ירם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. רבי תנא בר חנינא אמר, כאילו בא על כל העריות, כתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתיב התם 'פי' את כל התועבת האל וגו'. עיילא אמר, כאילו בנה במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא' אל תיקרי במה אלא במה. מאי 'יד ליד לא ינקח' אמר רב, כל הבא על אשת איש, אפילו הקנהו לתקדוש ברוך הוא שמים וארץ פאברהם אבינו דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ' לא ינקח מדינה של גיהנם. קשיא להו לרבי רבי שילא, האי 'יד ליד לא ינקח' ידי מיבעי ליה, אלא אמרי דבי רבי שילא, אפילו קיבל תורה כמשה רבנו, דכתיב ביה 'מומינו אש דת למו' לא ינקח מדינה של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, האי 'יד ליד', יד מיד מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן,

קדרשת ליה, הכי איבעי ליה למכתב. ואשת איש נפש יקרה היא תצור אותה, אבל השתא משמע שאשת איש צדה את הנפש היקרה: מהו? גדול. דאפילו ממור תלמיד רבם קודם לכהן עם הארץ לפתוח ראשון ולברך ראשון, ומהאי קרא ילפינן ליה בהוריות (דף י"ג) וירם לבבך. מעלה אני עליך כאלו שכחת: פי' את כל התועבות. גבי עריות כתיב: כמה. עבודת בוכבים: אשר נשמה באפו. שמחוק עצמו כבעל נפש, דהיינו גאון. שהשוכה נפשו בעיניה: מאי יד ליד לא ינקח. סיפיה דקרא דאיידי ביה לעיל הוא. תועבת ה' כל גבה לב: יד ליד לא ינקח: ה"ג כל שיש בו גסות הרוח אפילו הקנהו בו. וי"ג כל הבא על אשת איש. דלא משתעי קרא אלא בגסי הרוח: הקנהו לחקיה' בו. השליטו בשבחו על הכל, כאברהם שסראתו קונה שמים וארץ, ותיינו יד ליד, אפילו דומה לאברהם שאמר תרומתי ידי קשיא להו לרבי רבי שילא. אהרן דרשה דרב: הכי רסיקין. האי דיד ליד לא ינקח מיבעי ליה: אפילו הוא כמשה. שקבל מיד הקדוש ברוך הוא לידו תורה: יד מיד מיבעי ליה. דהא קרא במקבל מומקין ליה ולא בנותן, והוה ליה למכתב יד מיד לא ינקח, יד שקבל מיד אף הוא לא ינקח:

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 וכן יש להסתפק האם משערים בדין או בדין שער - בכבר העשו
2 מחטים שהוא חלק ונשטמט מהיד, או בכבר העשו משערים שנדרש
3 פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בדין או
4 באקווא - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשטמט מהיד,
5 או בעיסה קשה שנדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל
6 הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תיקו.
7 אמר רבי יצחק בר (רב) יוסף אמר רבי יוחנן כל אחד ואחד
8 מהתנאים שהשוה את זמן תחילת ביאה, בעצמו שיער - שיער כפי
9 הזמן שהיה שוהה בעצמו בתחילת ביאה. שואלת הגמרא, והאמאי
10 בן עזאי דלא נסיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
11 הזמן שהוא עצמו שוהה בביאה. עונה הגמרא, איבעית אימא - אם
12 תרצה תשיב שנסבי ופירש הוה - נשא אשה ובא עליה, אלא
13 שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. ואיבעית אימא, מרביה שמעי
14 ליה - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
15 הביאה. ואיבעית אימא, התקיים בו מה שנאמר "סוד ה' ליראי" -
16 שידע כמה זמן היה שוהה אם היה נשוי.
17 דרש רב עירא, ומנין אמר לה - פעמים אמר דרשה זו משמיה
18 דרבי אמי, ומנין אמר לה משמיה דרבי אסי, כל האוכל לחם
19 בלא נטילת ידים לפני האכילה, מענישים אותו כאילו בא על אשה
20 זונה. שנאמר "כי בעד אשה זונה עד כבר לחם", ונדרש הפסוק
21 מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
22 בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, אמר רבא האי -
23 הרי לשון הפסוק "בעד אשה זונה עד כבר לחם" אינו מתפרש כפי
24 שדרש רב עירא, שהרי לדבריו "בעד כבר לחם עד אשה זונה"
25 מיבעי ליה - צריך היה לכתוב, משום שבעד מתפרש על המעשה
26 שעשה, ויעד מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עירא דרש את
27 הפסוק להיפך. אלא אמר רבא יש לדרוש את הפסוק כך, כל הקא
28 על אשה זונה, לפשו - סופו שמבקש כבר לחם, שמוציא לידי
29 עניות. אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר כל המולול בנטילת
30 ידים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת ונעקק מן
31 העולם.
32 אמר רב חייא בר אשי אמר רב, כשנטול אדם מים ראשונים -
33 נטילת ידים שלפני הסעודה, צריך שיתבטח ידיו בשעת הנטילה
34 למעלה, וכשנטול מים אחרונים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
35 צריך שיתבטח ידיו למטה. תניא נמי הכי - וכן שנינו בברייתא,
36 הנוטל ידיו צריך שיתבטח ידיו למעלה, שאם לא יעשה כן, יש חשש
37 שמא יצאו המים שנטמאו בנטילה הראשונה חוץ לפרק - מחוץ
38 למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, ויחזור לאצבעותיו
39 כשניטול פעם שנייה, ויטמאו את הידים. אמר רבי אבהו כל
40 האוכל פת בלא ניבוי ידים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה,
41 הרי זה דבר מאוס, ונחשב כאילו אוכל לחם טמא. שנאמר לאחר
42 שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכך יהיה
43 לישראל בגלות, "ויאמר ה' בכה יאכלו בני ישראל את לחמם
44 טמא וגו'" - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
45 שואלת הגמרא, ונא - מה דורשים מהמשך הפסוק "ואשת איש
46 נפש יקרה תצור". עונה הגמרא, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
47 יוחנן, יש לדרוש כך, כל אדם שיש בו נפשות הרוח - גאווה, לבסוף
48 נכשל באשת איש - באיסור אשת איש, שנאמר "ואשת איש נפש

1 וכן יש להסתפק האם משערים בדין או בדין שער - בכבר העשו
2 מחטים שהוא חלק ונשטמט מהיד, או בכבר העשו משערים שנדרש
3 פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בדין או
4 באקווא - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשטמט מהיד,
5 או בעיסה קשה שנדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל
6 הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תיקו.
7 אמר רבי יצחק בר (רב) יוסף אמר רבי יוחנן כל אחד ואחד
8 מהתנאים שהשוה את זמן תחילת ביאה, בעצמו שיער - שיער כפי
9 הזמן שהיה שוהה בעצמו בתחילת ביאה. שואלת הגמרא, והאמאי
10 בן עזאי דלא נסיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
11 הזמן שהוא עצמו שוהה בביאה. עונה הגמרא, איבעית אימא - אם
12 תרצה תשיב שנסבי ופירש הוה - נשא אשה ובא עליה, אלא
13 שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. ואיבעית אימא, מרביה שמעי
14 ליה - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
15 הביאה. ואיבעית אימא, התקיים בו מה שנאמר "סוד ה' ליראי" -
16 שידע כמה זמן היה שוהה אם היה נשוי.
17 דרש רב עירא, ומנין אמר לה - פעמים אמר דרשה זו משמיה
18 דרבי אמי, ומנין אמר לה משמיה דרבי אסי, כל האוכל לחם
19 בלא נטילת ידים לפני האכילה, מענישים אותו כאילו בא על אשה
20 זונה. שנאמר "כי בעד אשה זונה עד כבר לחם", ונדרש הפסוק
21 מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
22 בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, אמר רבא האי -
23 הרי לשון הפסוק "בעד אשה זונה עד כבר לחם" אינו מתפרש כפי
24 שדרש רב עירא, שהרי לדבריו "בעד כבר לחם עד אשה זונה"
25 מיבעי ליה - צריך היה לכתוב, משום שבעד מתפרש על המעשה
26 שעשה, ויעד מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עירא דרש את
27 הפסוק להיפך. אלא אמר רבא יש לדרוש את הפסוק כך, כל הקא
28 על אשה זונה, לפשו - סופו שמבקש כבר לחם, שמוציא לידי
29 עניות. אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר כל המולול בנטילת
30 ידים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת ונעקק מן
31 העולם.
32 אמר רב חייא בר אשי אמר רב, כשנטול אדם מים ראשונים -
33 נטילת ידים שלפני הסעודה, צריך שיתבטח ידיו בשעת הנטילה
34 למעלה, וכשנטול מים אחרונים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
35 צריך שיתבטח ידיו למטה. תניא נמי הכי - וכן שנינו בברייתא,
36 הנוטל ידיו צריך שיתבטח ידיו למעלה, שאם לא יעשה כן, יש חשש
37 שמא יצאו המים שנטמאו בנטילה הראשונה חוץ לפרק - מחוץ
38 למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, ויחזור לאצבעותיו
39 כשניטול פעם שנייה, ויטמאו את הידים. אמר רבי אבהו כל
40 האוכל פת בלא ניבוי ידים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה,
41 הרי זה דבר מאוס, ונחשב כאילו אוכל לחם טמא. שנאמר לאחר
42 שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכך יהיה
43 לישראל בגלות, "ויאמר ה' בכה יאכלו בני ישראל את לחמם
44 טמא וגו'" - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
45 שואלת הגמרא, ונא - מה דורשים מהמשך הפסוק "ואשת איש
46 נפש יקרה תצור". עונה הגמרא, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
47 יוחנן, יש לדרוש כך, כל אדם שיש בו נפשות הרוח - גאווה, לבסוף
48 נכשל באשת איש - באיסור אשת איש, שנאמר "ואשת איש נפש

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שביעי לעומר עמ' א

8 שעה מקשירתו לאחר שגילה את שעה, כדי לנוולה ויגרום לה
9 שתודע. רבי יהודה חולק ואומר, שאם היה לבה נאה לא היה
10 מנלוהו, ואם היה שעה נאה לא היה סותר, כדי שלא יתגרו בה
11 הכהנים. אם היה מתבסס בלכנים - אם היה לבושה בגדים
12 לבנים, מבסס בשחורים - מלבשים לה בגדים שחורים כדי לנוולה.
13 וכן אם היה עליה כלי זהב - תכשיט זהב.

1 ששם הוא המקום שבו היו משקין את הסומות, ומתחזקין את
2 הילולות - שהיו עומדות שם הילולות בשעה שמקריבים את קרבן
3 טהרתם, ומתחזקין את המצורעין - מוים את הדם על ידם ויגלו.
4 וכן אותו כנגדיה - בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אם נקדעו
5 בגדיה מחמת המשיכה, נקדעו ואינו מקפיד על כך, ואם נפרמו -
6 ואף אם נפרמו לקרעים רבים, נפרמו, וכך מושך הכהן את בגדיה עד
7 שהוא מנלה את לבתה, וכן, וסותר את שער - מתיר הכהן את

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּת, אִין עֲפָרֹ נָעָר - אינו קם לתחיית המתים, 61
 שְׁנֵאמַר "הָקִיצוּ וְרִנְנוּ שְׂכְנֵי עֲפָר", ומדייקים מכך ששכבי בעפר 62
 לֹא נִאמַר, אֵלָּא "שְׂכְנֵי עֲפָר", שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית 63
 המתים, אלא רק מי שִׁנְעָשָׂה שָׁכֵן לְעֶפֶר בְּחַיָּו - שהשפיל עצמו 64
 כעפר. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּת שְׂכִינָה 65
 מִלֵּילָת - מקוננת ובוכה עליו, שְׁנֵאמַר "וְנִבְחָה מִמָּרְחָק יִידֵעַ", 66
 ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'ממרחק' עוד לפני שבא 67
 הפורענות, יידע' השכינה בוכה ומתאוננת עליו. 68
 דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא וְאֵיתִימָא - ויש אומרים שדרש זאת רבי אֶלְעָזָר, 69
 כֹּא וְרָאָה שְׁלֹא בְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשֵׁר וְדָם, מִדַּת 70
 בְּשֵׁר וְדָם גְּבוּהָ רָאָה אֶת הַנְּבוּחָה - החשוב והמכובד מחשיב ומקרב 71
 את השווה לו בחשיבותו, אבל וְאֵין גְּבוּהָ רָאָה - מחשיב ומקרב 72
 אֶת הַשְּׁפִיל, אֲבָל מִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוּ כֵן, אלא הוא גְּבוּהָ 73
 ואף על פי כן וְרָאָה אֶת הַשְּׁפִיל, שְׁנֵאמַר "כִּי רָם ה' וְשָׁפַל יִרְאֶה". 74
 אָמַר רַב חֲסָדָא וְאֵיתִימָא מֹר עוֹקְבָא, כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת 75
 הָרוּת, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵין וְהוּא יְבִלְוִין לְדוֹר בְּעוֹלָם 76
 יחד, שְׁנֵאמַר "מִלְשָׁנִי בְּסֵתֶר רַעְיוֹן אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נְבִיחָה עֵינִים וְרַחֵב 77
 לֵבָב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל" אֶל תִּקְרִי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֵלָּא אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל 78
 - כלומר שה' אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. אֵיכָא 79
 דְּמַתְנִי לָהּ - את הדרשה שלא יכול ה' לדור איתו יחד בעולם, 80
 אֲמַסְפִּיר - על מספרי לשון הרע, שְׁנֵאמַר בתחילת הפסוק "מִלְשָׁנִי 81
 בְּסֵתֶר רַעְיוֹן אוֹתוֹ אֲצִמִּית", אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסָנְדְּרִי כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ 82
 בּו נְסוּת הָרוּת, אֲפִילוּ רוּחַ קִימָא - פורענות קלה שבאה לעולם 83
 עוֹבְרָתָא - טורפת ומאבדת אותו מהעולם, שְׁנֵאמַר "וְהָרָשָׁעִים כִּים 84
 נִגְרַשׁ וְכִי ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאווה הם כמו הים אשר 85
 משליך רפש סביבו ועובר על מימיו. ודורשים, וְכִי יָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת 86
 רְבִיעִית לוגים של מים, אף על פי כן אֵינוּ רואים שְׁרוּת קִימָא 87
 עוֹבְרָתָא - מערבת את מימיו, אִדָּם שְׁאֵין בּו אֵלָּא רְבִיעִית אַחַת 88
 של דם שעל ידה הוא מתקיים, עַל אַחַת בְּמָה וְכִמָּה שְׁרוּת קלה של 89
 פורענות עוברת ומאבדת אותו מהעולם. 90
 אָמַר רַבִּי חֵיָא בְּרַ אִשִּׁי אָמַר רַב, תְּלִמִיד חֲכָם צָרִיךְ שִׁיחָא בּו 91
 אַחֵר מְשֻׁמְנָה בְּשִׁמְיָתָא - כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא 92
 תהיה בו מידה קטנה של גאווה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל 93
 להוכיחם. אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכַפְרָא לִיה - אותה 94
 מעט גאווה מוסיפה נוי לתלמיד חכם כִּי סָאָא לְשִׁבְלָתָא - כמו 95
 ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם בְּשִׁמְיָתָא - בנידוי 96
 יהיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שיש בו גאווה, וְכַפְרָא - ובנידוי 97
 יהיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שאין בו מעט גאווה. דְּעָה חוֹלְקָה, 98
 אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק לֹא מִינָהּ וְלֹא מִקְצָתָה - שלא תהיה 99
 בתלמיד חכם אפילו מעט גאווה, מִי זֻזְרֵר דְּבִתִּיב בִּיה - וכי קטן הוא 100
 בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה "תִּזְעַבְתָּ ה' כֹּל גְּבוּהָ לֵב". 101
 אָמַר חֻקִּיָּה אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אִדָּם נִשְׁמָעַת, וּמִתְקַבֵּל, אֵלָּא אִם כֵּן 102
 מִשִּׁים לֵב בְּבִשְׁר - שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, 103
 שְׁנֵאמַר "וְהָיָה מִדֵּי תִדְרֹשׁ בְּחַדְשׁוֹ [וְגו'] יִבֹּא כֹל בִּשְׂרִי לְהַשְׁתַּחֲוֹת 104
 וְגו'" - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. אָמַר רַבִּי יוֹדָא, בְּשֵׁר בְּתִיב בִּיה 105
 וְנִרְפָּא - כאשר כתוב בתורה על שרש שיש בו נגע צרעת כתוב גם 106
 שרפא. אבל כאשר כתוב על אִדָּם שיש בו נגע לֹא בְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא. 107
 ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי 108
 שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אין רפואה למכאוביו. 109
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לִמָּה נִקְרָא הָאָדָם בֶּשֶׁם אִדָּם, מִשּׁוּם שֶׁנִּרְמָז בְּרָשִׁי 110
 התיבות של שם זה, שהאדם יש בו אִפֶּר - יסודו מעפר, דָּם - שגורם 111
 למחלות רבות וק"ר - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי 112
 ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכך אין לו 113
 להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בֶּשֶׁר בְּשֵׁר, שֶׁנִּרְמָז בְּרָשִׁי 114
 התיבות, שלאחר מות האדם יש לו בִּוּשָׁה - ביום הדין, ס"ד - גופו 115
 סרוח ור"מ - שגופו מואל לתולעים. אֵיכָא דְּאָמְרִי בְּשִׁיבָא ש' 116
 בשם בשר נרמזת המילה שאל - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשרש עץ 117
 לפרש שנרמזת המילה סרוחה, מִשּׁוּם דְּבִתִּיב בֶּשֶׁר בְּשִׁין וְלֹא בִשּׁוּן. 118
 אָמַר רַבִּי אִשִּׁי כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּת לְפָנֶיךָ נִפְתַּח - מתמעט 119
 מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, שְׁנֵאמַר לגבי נגעים 120

אֲפִילוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אִדָּם צָרָה בְּסֵתֶר - ויד ליד' הוא מלשון נתינה, 1
 שנותן צדקה מידו ליד העני, דְּבִתִּיב על כך "מִתֵּן בְּסֵתֶר יִכְפֶּה אִף 2
 וְגו'", אף על פי כן לֹא יִנָּקָה מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֵנָם. 3
 שואלת הגמרא, אֲוֵהָרָה לְנִסִּי הָרוּחַ - שלא להתגאות, מִנִּין. 4
 ומשיבה, אָמַר רַבָּא אָמַר יְעִירִי מִהִפְסוּק "שִׁמְעוּ וְהִאֲזִינוּ אֵל 5
 תְּנִבְחֻהוּ", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק אָמַר 6
 מִקְהָא - שהאזהרה היא מהפסוק "וְרָם לִבְכָּךְ וְשִׁכַּחְתָּ אֶת ה' 7
 אֱלֹהֶיךָ", כלומר שהמתגאה בא לידי שכחת ה', וְכִתִּיב "הִשְׁמַר לְךָ 8
 פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שמוחזר האדם שלא לשכוח את ה', 9
 וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה 10
 לשכחת ה'. וְכִדְרִי אֵבִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָא - מה שאמרנו שהלשון 11
 'השמר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי 12
 אילעא, דְּאָמַר רַבִּי אֵבִין אָמַר רַבִּי אֶלְעָא כֹּל מְקוֹם שְׁנֵאמַר 13
 בתורה לשון של הִשְׁמַר, פֶּן, וְאֵל אֵינוּ אֵלָּא לומר שהעובר על ציווי 14
 זה, הרי הוא עובר בִּלֹּא תַעֲשֶׂה. 15
 דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא, וְמִנִּין אָמַר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיחָה 16
 דְּרַב אִסִּי וְמִנִּין אָמַר לָהּ מִשְׁמִיחָה דְּרַב אִמִּי, כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו 17
 נְסוּת הָרוּת, לְפָנֶיךָ מִתְמַעַט - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׁנֵאמַר 18
 "דְּוָמוּ מַעַט" - ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט. 19
 ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשָׁמָּה תִּשְׁמָא תִּשְׁנֹו 20
 בְּעוֹלָם - שחי בכל האדם, תִּלְמִיד לִמְרָא וְאֵינוּ - שמת קודם זמנו. 21
 וְאֵם חִזּוֹר בּו ונעשה עניו, הרי הוא נִאָּקָה - מת בְּזִמְנוֹ בְּאִבְרָהָם 22
 אֵבִינוּ והאבות, שְׁנֵאמַר "וְהִמְכֹּר בְּכָל יְקַפְצוֹן" - ודורשים את 23
 המילה 'והומכו', שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו 'בכל יקפצון' - 24
 שימות מות ישרים בְּאִבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דְּבִתִּיב בְּהוּ בְּכָל 'מִלֵּל 25
 בִּל', וְהֵינּוּ כִּכֵּל יקפצון, כמו האבות שכתוב בהם 'כל', וְאֵם לֹא - 26
 אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק "וְיִבְרָאשׁ שְׁבִלָת יִמּוֹ" 27
 - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן. 28
 שואלת הגמרא, מָאִי וְיִבְרָאשׁ שְׁבִלָת - מה כוונת הפסוק שבעל 29
 גאווה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב 30
 הוּנָא וְרַב חֲסָדָא, חֵד אָמַר - אחד מהם אמר שיפול כִּי סָאָא 31
 דְּשִׁבְלָתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו. 32
 וְחֵד אָמַר בְּשִׁבְלָתָא עֲצָמָה שְׁנוּפֶלֶת בּוּזֵן הַלְקִיטָהּ. מִקְשָׁה הגמרא, 33
 בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר כִּי סָאָא דְּשִׁבְלָתָא - כראש השיבולת, 34
 חֵינּוּ דְּבִתִּיב - מוכן מה שנכתב בפסוק שהמתגאה יפול 'וְיִבְרָאשׁ 35
 שְׁבִלָת', אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר כִּי שְׁוִבְלָתָא עֲצָמָה, קִשָּׁה מָאִי 'וְיִבְרָאשׁ 36
 שְׁבִלָת', והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מִתְרַצָּה 37
 הגמרא, אָמַר רַב אִסִּי וְכֵן תִּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מִשָּׁל לְאָדָם 38
 שְׁנִכְנֵם לְתוֹךְ שְׁדָהוּ לִלְקַט שיבולות, גְּבוּהָ גְּבוּהָ הוּא מִלְקָט - 39
 דרכו להתחיל ללקט את השיבולים הגבוהים שבולטים למעלה, 40
 ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכורחים ושוכרים תחילה 41
 את השיבולת שראשה גבוה. 42
 מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מִרוֹם וְקִדּוּשׁ אֲשַׁכּוּן 43
 וְאֵת דָּבָא וְשָׁפַל רוּחַ", נחלקו רַב הוּנָא וְרַב חֲסָדָא בביאור המילה 44
 'זאת', חֵד אָמַר אֵתִי דָּבָא - ה' מגביה את הדבא ושפל רוח אליו 45
 שישכנו עמו. וְחֵד אָמַר אֵתִי דָּבָא - ה' מרכין את שכינו לשכון 46
 אתם. ואמרת הגמרא, וּמִסְתַּבְּרָא כִּמָּאן דְּאָמַר אֵתִי דָּבָא - 47
 שמוריד שכינו אליהם, מִצִּינִי בְּמִתָּן תוֹרָה שֶׁהָקִדּוּשׁ בְּרוּךְ 48
 הוּא הֵנִיחַ כֹּל הָרִים וְגִבְעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הָר סִינִי הַנִּמּוֹךְ, 49
 וְלֹא גְבוּהָ הָר סִינִי לְמַעְלָה - ולא הגביה ה' את הר סני להשרות 50
 עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה' את השכינה לעניו. אָמַר 51
 רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם יִלְמַד אִדָּם מִדַּעַת קוֹנֵו לֵאחֹב את השפלות 52
 והענוה, שְׁחִירִי בְּמִתָּן תוֹרָה הָקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כֹּל הָרִים 53
 וְגִבְעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הָר סִינִי שֶׁהִיא עֵנִי. (וְהֵנִיחַ כֹּל 54
 אֵלִינוֹת מוֹכּוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְּסִנֵּה - באילן שלא נותן פירות). 55
 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כֹּל אִדָּם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּת רָאוּ לְגִידֵיו 56
 לשברו ולעקרו כְּאִשְׁרָה - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשרש עץ 57
 שעבדו אותו לעבודה זרה. וְנִלְמַד מִכֶּךָ שְׁבִשְׁנֵיהֶם נִאֲמַר לִשּׁוֹן גִּידֵיהֶם, 58
 בְּתִיב הָבָא - לגבי בעל גאווה, "וְרָמִי תְּקוּמָה גְּדוּעִים", וְכִתִּיב הָתֵם 59
 - לגבי עבודה זרה, "וְאִשְׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּ". וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כֹּל אִדָּם 60

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף ה עמוד א

רש"י

אפילו עושה צדקה בסתר. שנותן מידו לידו של העני, והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא יקנה דכתיב ביה מות בסתר בו. לאו דשיך האי קרא בקרא דלעיל, אלא רבותא היא שאע"פ שמכפה אף וזקמה אינו מכפר על גסות הרוח אוהרה. שלא יחא גס רוחו ויום לקבץ ושכחה. אלמא מגבה לב בא ליד שכחה ששוכח את בוראו, ובשכחה הוא מוקר השמר לך פן תשכח מתעטע. מחשיבותו רומז מעט. כיון שרומז מתמעט: ישנו בעולם. מתקנים והסבו. ואם חור ונעשה עניו שממך את עצמו: ככל. באותו שנאמר בהן כל: יקפצו. מן העולם. ימותו מות ישרים. אברהם כתיב ביה וד' ברח את אברהם בכל, יצחק כתיב ביה ואוכל מכל. יעקב כתיב ביה כי חנני אלהים וכי יש לו כל, והכי מפרש בהדיא בקראשית כהה (דבשלקא בכל מכל וכל) רבותא הוא שנתפרכו בכל, אכל

ובל אשר נתן לו מלתא בעלמא הוא דקאמר: כסאם דשבלתא. גברו של שבלת שקורין וכן השבולת, ודוא שגבר ונפל מאליה: גבוהה גבוהה הוא מלכא. והיינו וכראש שבלת שראשה נראית למעלה מתכריתיה: אתי דכא. אני מנביו עד ששוכן אצלי, והיינו אשכח את דכא: אני את דכא. אני מרביץ שכינתי אצלי: ולפי אדם מדעת קונו. לאהוב את הנמיכות: כל הרים וגבעות. כגון תבור וזכרמל שבאו שם, בדכתיב לקח תרצונו הרים גבנים (ספסל סמ): כאשרת. יגדע וישרש אחריה כאשרה שצריך גידע אחריה בדכתיב ואבדתם את שמם (דקריס יב) נגער. מקיץ בתחת המיתים: שכבי בעפר לא נאמר. דלשתמע על כל המיתים: שכן לעפר. משפיל עצמו לעפר: מיללת. מקוננת: ובה שפלק ידע. רשיה דקרא כי רם ה' ושפל יראו, ובה - והגבה ממרחק מקדם שתבא עליו פורענות ימים רבים - ידע. שכינה מתאוננת ומשתברת עליו, כמו ידע אלמנותיו (ספסל יט) וידע קדם אנשי סכות (ספסל ח) ידע במבוא למעלה (ספסל טז) לשון שבר: רואה את (השפיל) (הגבה). לקרבו ולהשתדל עמו, והשוב בעניו, כמו (ספסל ט) כבדוה בתאנה בראשיתה ראיתי את אבותיכם, נהתי עיני לקרבם ולחבקם: ואיכא דמתני לה אמספרי לשון הרע. משום רישא דקרא מלשני בסתר רעוה וגו': רוח קיסעא עוברת, פורענות קלה טורפתו ומאבדתו: והרשעים. גסי הרוח, דקראי דלעיל משתעי בשפלים ונדבאים, להחיות רוח שפלים וגו' כי לא לעולם אריב עם אותן שפלים בעון כעו וגו' דכיו ראינו וגו' בורא נבי שפתים וגו', אכל הרשעים שאינן שפלים ונדבאים כים נגרש, כים המגרש ומשליך רפש וטיט לשפתיו סביבה כפה רביעיות. לוגי מים אגו רואים שרוח קיסעא עוברת עוברת את מימיה: אדם שאין בו אלא רביעית אחת. שברביעית דם הוא מתקיים. שיעור זה הלכה למשה מסיני שרביעית דם מת מטמא ופני שהוא נפש וקרינא ביה דם כל נפשות מת לא יבא: אחד משמונה בשמינית. משקל קטן הוא והיינו עובלא, כלומר צריך שיהיה בו מעט גאון, שלא יהו קלי הראש מסתוללן בו ויהא דכרי מתקבלן עליהן בעל כרחם: ומעפרא ליה כי סאסא לשבלתא. גסות מעט נאה ודוגנת לו לתלמיד חכם ומעשרתו סאסא המעשרת את השבולת: בשמחת דאית ביה. גסות הרוח: ובשמחת דלית ביה. גסות פורקת, לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו כח להוכיחם: לא סמנה ולא מסקנתה. לא יחפץ אדם לא בכלה ולא במקצתה, דמי וטור מאי דקרי ליה קרא וטענה ה: כבשה. שהוא רך ולא כאבן שהוא קשה: להשתחווית. להתפלל אותם שהם כשר גבוא ותפללו כי הם נשמעים לפני, אכל גסי הרוח לא גבואה כשר כתיב ביה ונרפא. ובשר כי ידוה בו בעורו שחן ונרפא. אדם כי ידוה בעור בשרו, נגע צרעת כי תהיה באדם, לא כתיב בחד מנייהו ונרפא. לפי דרכך אתה למד. שמי שהוא רך ועניו כבשר קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו, אכל מי שהוא קשה כבדאם אין רפואה למכותיה: אדם. לקח נקרא שמו אדם, שהוא אפר דם מרה. כלומר כלו הכל, לקח אל תנאה. מרה היא ליחלוות מרה היוצאה מן המריה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי החדשים ושני העתים ולפי המאכל שאוכל, ועל ידיה באין חליים ונגעים ומכאובות. שש שקורין בדברי הרופאים מריה שחורה ושש שקורין מריה אדמה: שאול. מקום שאול ביתו: נפחת. מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים: ולשאת

אפילו עושה צדקה בסתר, דכתיב 'מות בסתר יכפה אף וגו' לא יקנה מדינה של גיהנם. אוהרה לגסי הרוח מנין, אמר רבא אמר ועיר, 'שמעו והאזינו אל תגבהו'. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא 'ורם ללכך וישכחת' וכתוב 'השומר לך פן תשכח את ה' אלהיו' וכדרכי אבין אמר רבי אילעא, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שנאמר 'השומר פן ואל' אינו אלא בלא תעשה. דרש רב עזריא, זמנין אמר לה משמיה

דרב אפי וזמנין אמר לה משמיה דרב אמי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפי שמתמעט, שנאמר 'רומז מעט' ושמן תאמר ישנו בעולם, תלמוד לומר 'ואינינו'. ואם חור בו, נאסף זמנו באברהם אבינו שנאמר 'והמכו בכל יקפצו', באברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו 'בכל מכל כל' ואם לאו 'וכראש שבלת ימלו'. מאי 'וכראש שבלת', רב הונא ורב חסדא, חד אמר כי סאסא דשיבולתא וחד אמר בשיבולת עצמה, בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבולתא, היינו דכתיב 'וכראש שבלת'. אלא למאן דאמר 'כי שובולתא עצמה' מאי 'וכראש שבלת'. אמר רב אפי וכן תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה גבוהה הוא מלכא: 'ואת דכא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא, חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא, ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דכא' שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. אמר רבי יוסף, לעולם ולמד אדם מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה). אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, ראוי לגדעו כאשריה, כתיב הכא 'ורמי תקומה גדועים' וכתוב התם 'ואשריהם תגדעו'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אין עפרו נגער, שנאמר 'הקינו ורננו שכני עפר' שכבי בעפר לא נאמר אלא שכני עפר, מי שנעשה שכן לעפר בחייו. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו, שנאמר 'וגבה ממרחק ידע'. דרש רב עזריא ואיתימא רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, הוא גבוה רואה את השפל, שנאמר 'פי רם ה' ושפל יראה'. אמר רב חסדא ואיתימא מר עובדא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר 'מלשני בסתר רעוה אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל' אל תקרי אותו אלא אותו לא אוכל. איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע, שנאמר 'מלשני בסתר רעוה אותו אצמית'. אמר רבי אלפסנדר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קיסעא עוברת, שנאמר 'והרשעים כים נגרש' ומה ים שיש בו כמה רביעיות, רוח קיסעא עוברת. אדם שאין בו אלא רביעית אחת, על אחת כמה וכמה. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, ומעפרא ליה כי סאסא לשבולתא. אמר רבא, בשמחת דאית ביה ובשמחת דלית ביה. אמר רב נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה, מי וטור דכתיב ביה 'תועבת ה' כל גבה לב'. אמר חזקיה, אין תפלתי של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר, שנאמר 'והיה מדי חדש בחדשו' [וגו'] יבוא כל בשר להשתחוו וגו'. אמר רבי זורא, בשר כתיב ביה ונרפא, אדם לא כתיב ביה ונרפא. אמר רבי יוחנן, אדם - א"פר ד"ם מ"רה, בשר - ב"ישה ס"רוחה ר"מה, איכא דאמר, שאלו דכתיב בשני. אמר רב אשי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפי שמתמעט, שנאמר

אפילו עושה צדקה בסתר, דכתיב 'מות בסתר יכפה אף וגו' לא יקנה מדינה של גיהנם. אוהרה לגסי הרוח מנין, אמר רבא אמר ועיר, 'שמעו והאזינו אל תגבהו'. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא 'ורם ללכך וישכחת' וכתוב 'השומר לך פן תשכח את ה' אלהיו' וכדרכי אבין אמר רבי אילעא, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שנאמר 'השומר פן ואל' אינו אלא בלא תעשה. דרש רב עזריא, זמנין אמר לה משמיה דרב אפי וזמנין אמר לה משמיה דרב אמי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפי שמתמעט, שנאמר 'רומז מעט' ושמן תאמר ישנו בעולם, תלמוד לומר 'ואינינו'. ואם חור בו, נאסף זמנו באברהם אבינו שנאמר 'והמכו בכל יקפצו', באברהם יצחק ויעקב דכתיב בהו 'בכל מכל כל' ואם לאו 'וכראש שבלת ימלו'. מאי 'וכראש שבלת', רב הונא ורב חסדא, חד אמר כי סאסא דשיבולתא וחד אמר בשיבולת עצמה, בשלמא למאן דאמר כי סאסא דשיבולתא, היינו דכתיב 'וכראש שבלת'. אלא למאן דאמר 'כי שובולתא עצמה' מאי 'וכראש שבלת'. אמר רב אפי וכן תנא דבי רבי ישמעאל, משל לאדם שנכנס לתוך שדהו גבוהה גבוהה הוא מלכא: 'ואת דכא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא, חד אמר אתי דכא וחד אמר אני את דכא, ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דכא' שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. אמר רבי יוסף, לעולם ולמד אדם מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני (והניח כל אילנות טובות והשרה שכינתו בסנה). אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, ראוי לגדעו כאשריה, כתיב הכא 'ורמי תקומה גדועים' וכתוב התם 'ואשריהם תגדעו'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אין עפרו נגער, שנאמר 'הקינו ורננו שכני עפר' שכבי בעפר לא נאמר אלא שכני עפר, מי שנעשה שכן לעפר בחייו. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו, שנאמר 'וגבה ממרחק ידע'. דרש רב עזריא ואיתימא רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל אבל מדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, הוא גבוה רואה את השפל, שנאמר 'פי רם ה' ושפל יראה'. אמר רב חסדא ואיתימא מר עובדא, כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם שנאמר 'מלשני בסתר רעוה אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל' אל תקרי אותו אלא אותו לא אוכל. איכא דמתני לה אמספרי לשון הרע, שנאמר 'מלשני בסתר רעוה אותו אצמית'. אמר רבי אלפסנדר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אפילו רוח קיסעא עוברת, שנאמר 'והרשעים כים נגרש' ומה ים שיש בו כמה רביעיות, רוח קיסעא עוברת. אדם שאין בו אלא רביעית אחת, על אחת כמה וכמה. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב, תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, ומעפרא ליה כי סאסא לשבולתא. אמר רבא, בשמחת דאית ביה ובשמחת דלית ביה. אמר רב נחמן בר יצחק לא מינה ולא מקצתה, מי וטור דכתיב ביה 'תועבת ה' כל גבה לב'. אמר חזקיה, אין תפלתי של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר, שנאמר 'והיה מדי חדש בחדשו' [וגו'] יבוא כל בשר להשתחוו וגו'. אמר רבי זורא, בשר כתיב ביה ונרפא, אדם לא כתיב ביה ונרפא. אמר רבי יוחנן, אדם - א"פר ד"ם מ"רה, בשר - ב"ישה ס"רוחה ר"מה, איכא דאמר, שאלו דכתיב בשני. אמר רב אשי, כל אדם שיש בו גסות הרוח, לפי שמתמעט, שנאמר

לפני, אכל גסי הרוח לא גבואה כשר כתיב ביה ונרפא. ובשר כי ידוה בו בעורו שחן ונרפא. אדם כי ידוה בעור בשרו, נגע צרעת כי תהיה באדם, לא כתיב בחד מנייהו ונרפא. לפי דרכך אתה למד. שמי שהוא רך ועניו כבשר קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו, אכל מי שהוא קשה כבדאם אין רפואה למכותיה: אדם. לקח נקרא שמו אדם, שהוא אפר דם מרה. כלומר כלו הכל, לקח אל תנאה. מרה היא ליחלוות מרה היוצאה מן המריה שבכבד ומתגברת באדם הכל לפי החדשים ושני העתים ולפי המאכל שאוכל, ועל ידיה באין חליים ונגעים ומכאובות. שש שקורין בדברי הרופאים מריה שחורה ושש שקורין מריה אדמה: שאול. מקום שאול ביתו: נפחת. מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים: ולשאת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

רש"י

הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נטק הכא לישנא דריש מס' מכות (ף ו' 5) כיצד העדים נעשים וזוממין כיצד אין העדים נעשים וזוממין מבעי ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא לה מבעי ליה והתם מותר שפיר אבל הכא אפילו לפי התירוח וזה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה ונראה דלהכי לא פריך הכא משום דמצי למימר אל תדברי דרישא פירושו סתירה

דהיינו קינוי גמור ואתי שפיר לישנא דכיצד מקנא לה ולא קשיא מיד אלא רישא לסיפא וד"פ הכא אלמא פירוש דמתני' דייבור סתירה הוא מדרקתה כיצד מקנא ולשון נקי הוא כדנתן בפרק קמא דכתובות (ף ו' 5) ראה מדברת ומפרש בגמ' מאי מדברת נסתרה א"כ תיסקי סיפא דקתני דיברה עדיין מותרת לביתה ואי פירוש דייבור דמתניתין סתירה אמאי מותרת אלא דיבור ממש הוא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרוצי דייבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי וחכי איתא התם סוף דבר שתרבר עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירה כלום פירוש בתמיה דברה אתא מימר לה אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לביתה לשון נקי הוא מתני' פי' דיבור דרישא לשון נקי מיהו דסיפא אית לן למימר על כרחי דייבור ממש:

לאחר ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה שנפלו לה נכסים (ומכוסות ק"ף פ"א) בשמעתין דשומרת יבם דפריך התם ודא בעינן לכשתנשא לאחר תטיל מה שכתוב לבי אמה רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ב"ד שוייה כאחר אבל באחר דקרא אין האח בכלל וחכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (פסוקין ק"ף ס"ט) דקתני אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשואו אומר איש הרי אח אומר הא מה אני מקיים לאחר לאור ולא לבן דמשמע טעמו דכתיב איש הא לאו הכי לא הוי אח בכלל אחר וכו' ש גבי יבם דבא מבח נשואי אחיו דלאו אחר הוא וחכי אמרין נמי בפ"ק דקידושין (ף ו' 5) אמר קרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה מתקף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני דיבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר (קמזין ק"ף ס"ז) דנפקא לן מהכא בפרק האומר דלא תפסי קדושין באחות אשה אימר דאיצטרך קרא דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבומי כדאמר' בשמעתין ואבתי אחות אשה מנול ועוד תקשה דהכא אע"ג דכתיב איש אחר ממעטין יבם ובערכין מרבין יבם מאיש וממעטין בן מאחר וא"ת מאיש וממעטנו ב' האומר (נ"ט ס"ז) קרובים ומלאחר יבם סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא וזה הא קרא בסוטה ודאי ע"י עדים כתיב דילפינן דבר דבר מממון בסוף מסכת גיטין (ף ו' 5) וסוטה ודאי אמר בפ"ק דייבמות (ף ו' 5) דפסורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כעריות תריך דלאחר לא איצטרך למיכתב אלא ליצואת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית טומאה דכתיב בה:

אילו איתיה לבעל מי לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אברהם בר מרדכי דל וזה סוטה ודאית ואיילונית היבא דהכיב בה ואשת סריס דבעי גט מבעל היבא דאיתיה ואפי' פסורות מיבם בכל מה שחלצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להכא כיון דטומאה (וכתיב בה) סתם הרי היא כעורה גמורה דגויות הכתוב הוא דפסורות ואשת סריס ואיילונית היבא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפי' אימעות בפ"ק דייבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעות אלא גבי איסורא דבעל וקמשתמן לן קרא כיון דבא מבח נשואי אחיו הרי הוא במקום בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא לסתירה לביתיה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו תנאן הטעים דבריו ופרש ודמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

ולשאת ולספחת. על ידי שמונשא עצמו בא לידי ספחת. שאינו עקר באנשים אלא נספח וספח: ספח. דבר שאינו חשוב בעצמו אלא נספח באחרים: ספחני נא. אספני נא. בנבואת בית עלי משתעי קרא. אעמיד כהנים גדולים אחרים שיוציאו את כהני ורעה מנדלחם, ויצטרכו לבקש מהם לאספם ולקלטם אצלם: אל אחת הקהלות. באחת מן המשמרות: שכן עולה בידו. ולא שכן קרבן אחר: וכו'. כל

הזכרים במשמע: השם ארחותיו. מחשב הפסד מזהו כנגד שברה: (אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו. שלא ביחוד: עדיין סתרת לביתה. לשמש. ביתה לשון תשמיש הוא: אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרופה. עד שתשתה. ולקמן בפ' שם שהמים בודקין (ף ו' 5) זילף מונטמאה וגטמאה שלש פעמים, אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרופה: ואם מת בלא בנים. עד שלא השקה: חליצת ולא סתירת. בגמרא מפרש טעמא: הא גופא קשיא אמרת כיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים בו. ק"ס דאמר לה בו היינו פרושא דכיצד מקנא לה אמר לה בפני שנים בו, ואשמעין דדורו הקני: אלמא דייבור סתירה היא. אפי' מדרבנא עמו בשוק סתירה חשיב לה מדקאמר וזה הקני, דאי לאו דסתירה הוא ולא מיתסרא בה מאי קני איכא ולקמה לי דמתרה בה: והדר תני. דכי עברה על התרואתו ודברה עמו מתרת לביתה: אמר אפי' הכי קאמר. אמר לה לאו פרושא דכיצד מקנא לה הוא. אלא ארתה קתני וזה, אמר לה אל תדברי ונסתרה או דברה אע"פ שעברה על קניו אצל דבור, או אם דברה עמו אחר קניו גמור דאל תסרי, עדיין באחת משתי אלו מתרת לבעלה. אבל עברה על קניו אצל סתירה, כגון שאמר לה אל תסרי ונבנסה עמו לבית הסתר בו: ויצאה מביתו. לעיל מניה כתיב כי מקצא בה ערות דבר וגו' ויצאה מבינה וגו' לאיש אחר. לקמה לי למכתב, אי למשרייה לאנסובא על ידי גט כריתות לכתוב ויצאה מביתו ודיתה לאיש, לקמה לי למכתב לאחר, אלא למעוטי יקמה היבא דלא גרשה בעל אחר שמקצא בה ערות דבר, וחכי משתמע קרא כי מקצא בה ערות דבר יגרשה בספר כריתות ויצאה מביתו, כלומר ובכל צד שתמצא מביתו בין ע"י גירושין בין ע"י מיתה, אם באת לנשא, לאיש אחר תנשא ולא לזבם, שאינו אחר אצל נשואין של זו, שמכח נשואי ראשון היא נזקקת לה. אי הכי חליצה גפי לא תיבעי. דהא פטרה רחמנא ושרייה לאיש אחר בכל ענין שתמצא מביתו אחר שנמצא בה ערות דבר. אלו איתיה לבעל, מי משתריא בלא גט, הא כתיב וכתב לה ספר כריתות, אפי' מקצא בה ערות דבר כריתות בעיא, השתא נמי בעיא חליצה, דזבם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל, דחמא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי הכי דלא חסרתיה לביתיה, כדאמר לעיל ונתקא בביתא כי קרא לשומשקא:

מי
ביעא, השתא נמי בעיא חליצה, דזבם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל, דחמא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי הכי דלא חסרתיה לביתיה, כדאמר לעיל ונתקא בביתא כי קרא לשומשקא:

מי
ביעא, השתא נמי בעיא חליצה, דזבם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל, דחמא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי הכי דלא חסרתיה לביתיה, כדאמר לעיל ונתקא בביתא כי קרא לשומשקא:

מי
ביעא, השתא נמי בעיא חליצה, דזבם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל, דחמא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי הכי דלא חסרתיה לביתיה, כדאמר לעיל ונתקא בביתא כי קרא לשומשקא:

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהרי לא התייחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון
ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת
הגמרא, **אמר אביי הכי קאמר**, אם אמר לה אל **תדברי** עם פלוני
ודברה עמו, או שאמר לה אל **תדברי** ונסתרה - התייחדה עמו,
(ולא פלוני), וכן אם אמר לה אל **תסתרי** עם פלוני **ודברה** עמו
דיבור בעלמא אך לא התייחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עדיין
מוותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומוותרת לאכול בתרומה -
אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קינוי, ואם עברה
על ציוויו ונכנסה עמו לבית הסתר ושתתה שם עמו כד מוכחא,
נחשבת סוטה, ודינה שאנסה לביתה ואנסה לאכול בתרומה.
שנינו במשנה, **ואם מת** בעלה של הסוטה ואין לו בנים, הסוטה
חולצת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, **אמאי** יכולה רק
לחלוץ, תתייבם נמי יבומי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא,
אמר רב יוסף דין זה נלמד ממה שאמר קרא לגבי אשה שגירשה
בעלה מפני שמצא בה ערוות דבר, **ויצאה מביתו והלכה והיתה**
לאיש אחר, ודורשים מהיתור של **איש אחר**, שאשה שנמצא בה
דבר ערוה יכולה להנשא רק לאיש אחר, אך **ולא ליבם**. מקשה
הגמרא, **אמר ליה אביי**, **אלא מעתה** - שאמרה התורה שתלך
לאיש אחר, חליצה נמי לא תיפעי שהרי התירה התורה לנאי
שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, **אמר ליה**
רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אילו איתיה לבעל -
אם בעלה היה בחיים, **מי לא קציא גט** - האם לא הייתה צריכה גט
כדי להנשא לאחר, **השתא נמי** שמת ואחיו עומד במקומו, **תיפעי**
חליצה - היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.
ואית דאמרי אמר רב יוסף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה
שסוטה אינה מתייבמת. באופן אחר, **רחמנא אמר** - התורה צויתה
למי שמצא באשתו דבר ערוה **ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש**
אחר - כלומר שיגרשנה כדי **דלא ליתניה לביתיה** - שלא
תחריב את ביתו, **ואת אמרת תתייבם נמי יבומי** - ודאי שאין לומר
שמצווה לאחיו לייבמה ולגרומם שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא,
אמר ליה אביי לרב יוסף **אלא מעתה לאחור לא תינשא** - יהיה
אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי **דלא תסתריה**
לביתיה, ואילו התורה אמרה 'והייתה לאיש אחר'. **אמר ליה** רב
יוסף לאבבי,

"ולשאת ולפסחת" ודורשים, **ואין שאת אלא מלשון גבוה**, כמו
שנאמר **"ועל כלל החרים הרמים ועל כלל הנבעות הנשאות"**,
הרי ששאת' הוא לשון של התנשאות והתרוממות. **ואין פסחת**
אלא מלשון טפילה, כמו **שנאמר** **"ספחני נא אל אחת ממשמרות**
הכהנות לאכל פת לחם", הרי ש'פסחת' הוא מלשון דבר הנטפל
ונספח, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא יהיה
חשוב אלא נטפל לאחרים.
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח -
השפלים והענוים לפני הקדוש ברוך הוא, **שבשעה שביט המקדש**
קיים, אדם שמקריב עולה, שבר של הקרבת קרבן עולה בידו, וכן
המקריב מנחה שבר של הקרבת קרבן מנחה בידו, אך אין להם
שבר יותר ממה שהקריבו בפועל. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה
עליו הכתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות בולם, שנאמר **"ובחי**
אלהים רוח נשפחה", ונדרש משום ש'ובחי' משמע הרבה זבחים.
ולא עוד אלא שאין תפילתו של מי שדעתו שפלה נאמסת לפני
ה' **שנאמר** **"לב נשבר ונדבה, אלהים לא תבזה"** - שלא יבחו
לתפילתו. **ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אוחדותיו בעולם הזה**
- שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקיימה,
זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר **"ושם דרך**
אראנו בישע אלהים, אל תקרי וְשֵׁם אֱלֹהִים וְשֵׁם דָּרָךְ, שמחשב
את דרכיו.
שנינו במשנה. **(ביצר קמנא לה בוי)** אמר לה בפני שנים אל תדברי
עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, **הא**
נפא קשיא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה **אמרת** - אמר
התנא שקינוי היינו שאמר לה בעלה בפני שנים אל **תדברי עם**
איש פלוני זה, אלקא - ממה שאמר שכן הוא לשון קינוי, משמע
שמה שאמר התנא שאסר עליה **דיבור**, **סתירה הוא** - שציווה עליה
לא להתיחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד
דיבור. ואילו **והדר תני** - המשיך התנא ואמר שאם עברה האשה
על ציוויו זה **ודברה עמו** - עם אותו פלוני, **עדיין מותרת לביתה**
ומותרת לאכול בתרומה - שאינה נאסרת כדין סוטה, **אלקא** -
משמע שדיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה
נאסרת כדין סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי **דיבור** לא
כלום הוא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

הים אין המים בודקים אותה, נמי נמצא **אתה מוציא שם רע על**
המהורות ששתו ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, **והן אומרים**
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו, **אלא שיש להן עדים**
במדינת הים - מה שלא ארע להן דבר, וזו משום שאין המים
מועילים לבדוק כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי
רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה,
וקשה על רב ששת. מתרצת הגמרא, **לרבי שמעון קאמרת** - וכי
מרב שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, **לרבי שמעון**
מדינות לא תליא עדים נמי לא תלו - לדעת רבי שמעון הסובר
שאף אם יש בידה זכות מועילים המים לבדוקה, והוכיח דבריו, שאם
לא כן יצא לעז על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי
ורבנן שלא חששו ללעז זה.
מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב** שנינו במשנה להלן, **ואלו**
שפגחוהוהו נשרפות - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את
מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולץ.

זכות היא מתנוונת. **ורב יוסף סבר, לרבי הויא מתנוונה** - רק לרבי
היא מכחישה והולכת, אך **לרבנן לא הויא מתנוונה** - אלא מפני
הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם
יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה
דבר הוא משום שהיתה לה זכות.
מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב שימי בר אשי**, שנינו במשנה
רב רבי שמעון אומר אין זכות תולה במים המרים - חולק על
רב רבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה
את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, **ואם אתה אומר זכות**
תולה במים המרים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא
מדיקה אתה את המים בפני כל הנשים השוטות - הסוטות לא
יפחדו מלשתות את המים. ועוד, **ואתה מוציא שם רע על**
המהורות ששתו ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, **והן אומרים**
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו **אלא שתלה להן זכות** -
מה שלא ארע להן דבר דבר זהו מחמת זכות שבידם. וקשה, **ואם אתה**
- אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם יש לה עדים במדינת

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם
זינתה.
נמרא. אמר רב עמרם, הא מילתא - הדין שלהלן אמר לן רב
ששת, ואנחה לן עינין מפתנין - והאיר את עניינו בכך שהביא
ראיה לדבריו ממשנתו. סופה שיש לה עדים במקדש הים
שיודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא
מעידים על כך, אין תמים בודקין אותה - אין שתי המים מועילה
לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מאי טעמא שאין שתי המים
מועילה לבדוקה, משום דאמר קרא ונסתרה ויהא נממא ועד
אין פה, ודורשים, שדוקא אם ועד אין בה, כלומר דליכא דידע
בה - שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה
הפרשה ויהביא האיש את אשתו אל הכהן וגו', ושנבדקת על ידי
המים המרים. לאפוקי הא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה,
דהא איכא דידע פה - שהרי יש מי שיודע שזינתה. ואנחה לן עינין
מפתנין - והביא רב ששת ראיה ליינו ממשנתו, דקתני ונפלא
לה עדים שהיא טמאה אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש
לברר, דאיתו עדים אימת - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אי
נימא מקמי דתשתי - אם נאמר שבאו לפני ששתה הסוטה את
המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה
חידוש כלל, שהרי זונה היא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה
האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים.
אלא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לכתר דשתאי - אחרי שכבר
שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע
לה דבר על ידי שתיית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר
רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אי אמרת בשלמא שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין תמים בודקין אותה, שפיר - מוכן הדבר שאף
ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו
עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבדוקה. אלא אי אמרת
שהמים בודקין אותה גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם
כן, כיון ששתתה והוכח שלא זינתה, תיגלי מילתא למפרע דסתרי
שקרי ניהו - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר,
ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים
שזינתה - אין המים בודקים אותה.
דוחה הגמרא את ארית רב ששת, אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא
לך - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה תמים בודקין
אותה, וקא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה
ולא אירע לה דבר, הוא משום שאימור זכות תולה לה - יתכן
שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר,
וכדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח
ממשנתו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו במתנוונה דרבי, דתנן רבי אמר
זכות תולה במים המרים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של
מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מתנפחת
וירכה נופלת בשעה ששוותה את המים, אך אף שיש לה זכות ואינה
יולדת ואינה משפחת - אינה יולדת עוד ואינה מבראה ומתחקה,
אלא מתנוונה - מבחישה והולכת, ולסוף - סופה שהיא מתה
באותה מיתה שבאה על ידי שתיית המים, שבטנה צבה וירכה
נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רב ששת סבר בין לרבי ובין
לרבינן שחולקים על רבי, הויא מתנוונה - הרי היא מבחישה
והולכת מומן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה,
ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתו לגבי סוטה שבאו עדים
שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר
שתיית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה
אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו
היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה

סברא זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה
להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, ווממילא היא
אסורה על היבם באיסור אשת אח. אך אין זו סברא לאסור אותה
להינשא לאחר, משום שמי קא רמינן לה עליה בעל פתיה - וכי
אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.
ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים
אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי תתוב קראו - למי שנשוא
אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - 'אחר', כלומר, שאין
הבעל השני בן זוג של ראשון - שאינו דומה לו, משום שזה -
הראשון הוציא רשעה מביתו, וזה - ואילו השני הכניס רשעה
לתוך ביתו, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. ואף אמרת
תתיבם נמי בפומי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא
'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אמר ליה
אביי לרב יוסף, אלא מעתה - לדברך, גם אם הלכה אותה אשה
שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונשאת לאחר, וזאת האחר
כלא בנים, לא תתיבם לאחיו של האחר, משום דתתוב קראו -
אם ישא אשה רשעה זו 'אחר'. מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין
יבום, כיון שלגביה דהאי - לגבי האח של הבעל השני מיהא בשם
מוכ הנה קיימא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש
לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא 'אחר'.
רבא אמר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד
מקל וחומר, שאם נאסרה מחמת שנעשתה סוטה במוותר לה -
לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בלאסור לה - לאחיו שהייתה
אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת
שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתיבמת. שואלת
הגמרא, אמר ליה אביי לרבא אלא מעתה - לדברך, צריך להיות
הדין בכהן גדול שקידש את האלמנה שאסורה לו, וזאת בלי בנים,
ויש לו אח בכהן גדול שמותר באלמנה, שלא תתיבם לכהן הדיוט.
משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אם נאסרה כשהייתה נשואה
במוותר לה - לבעלה הכהן הגדול, אם כן בלאסור לה - לאחיו
שהייתה אסורה עליו בחיי בעלה לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו.
דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת
לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי
האלמנה נאסרה עליו, הא אסירה וקיימא - מעולם לא היתה
מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה במוותר לה, הרי הכהן גדול
אסור לה הוא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אלא כך הקשה אביי
לרבא, לדברך צריך להיות הדין באשת בכהן שנאסרה ונאסרה בזה
על בעלה, וזאת בעלה בלי בנים, ויש לו אח חלל - שמותר לו לישא
אשה שפטולה לכהונה, שלא תתיבם לאח החלל, משום שיש לומר
את אותו קל וחומר, אם נאסרה מחמת שנאסרה במוותר לה -
לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בלאסור לה - לאחיו שהייתה אסורה
לו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאסרה
תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור
סוטה נוהג גם באת, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת
עליו. אך בידון זה, הדין הוא שאנום פישאל מישאל שרי -
כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאסרה נאסרת לבעלה, אך אשת
ישראל וכן אשת כהן חלל שנאסרה מותרת, וגבי דהאי (מיהא)
ליכא איסורא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת,
לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאסרה תחת אחיו.
משנה. ואלו הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים ואסורות
מלאכול בתרומה לעולם, משום שלא ניתן לבדוקן על ידי המים
המרים. ואומרת טמאה אני לך - שמודה האשה שזינתה תחתיו,
ושפא עדים שמעידים עליה שהיא טמאה - שזינתה, והאמרת
אני שותה - שאינה רוצה לשתות את המים ולהיבדק, ושפעה
אינו רוצה להשקותה את המים. ושפעה בא עליה כשהיו בדרך

מי קא רמינ עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למיפרך בדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתייבם ולא נותריה לביתיה: **אשת** כחן שנאנסה. וא"ת אמאי לא תני לה בפרק יש מותרות (יפמ"ז דף פז.) גבי אסורות לבעולין ומותרות לבגדין יש לומר הא תני ליה חיבי לאוין וזו מחייב לאוין בדאמר בפרק הבא על בימיו (ס"ז דף ט) הכל

היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' וחבי מותרין חתם דפריך מפצוע דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנשא בשרה ונעשה פצוע דכא ויש לו אח בשר דדמי למונני מאי הוי ליה לתורגי: **האומרת** טמאה אני לך. אי קשיא בשלהי מס' נדרים (דף טז) דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריץ דהכא מיירי אחר קניו וסתירי דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה וחבי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מודה דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי לאחר ששתיה דדוקא קודם ששתיה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א' או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר קניו וסתירה ליכא חילוק בין אחד לשנים מידיו מסתברא דה"ה לעד אחד כדעולא דאמר בפרק מי שומר (שקלא) (לעמ"ד דף טז:) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר וכות תולה מדהא אתה את המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנונה איכא אהיכא קאי ר"ש דאמר מדהא אתה וכלא יראו דמתנונות דיוכא ויכלו להוציא שם רע על הסהורות ששתיה כשלא יתנונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא יתא ניכר לאלתר כשעומדות בעורה נתנונה יוציא שם רע ודוהובעל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנונת אי נמי לא יתלו נתנונה במים המורים וכן היא לא תתלה במים המורים אלא בחולי אחר:

כי

אמה רמינ עליה בעל כרחיה. **ואיפא דאמרי אמר** רב יוסף, הכתוב קראו 'אחר' שאין זה בן זוגו של ראשון, שזה הוציא רשעה מביתו, וזה הכנים רשעה לתוך ביתו, ואת אמרת תתייבם נמי ויבומי. אמר ליה אביי, אלא מעתה נשאת לאחר, ומה בלא בנים, לא תתייבם דהכתוב קראו 'אחר', גביה דהאי מיהא בשם טוב הוה קנימא. רבא אמר, קל וחומר, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. אמר ליה אביי, אלא מעתה, כהן גדול שקידש את האלמנה ומת ויש לו אח כהן הדיוט לא תתייבם, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. נאסרה, הא אסירא וקנימא. מותר לה, אסור לה הוא. אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. אונס בישאאל מישארא שרי, וגבי דהאי (מיהא) ליכא איפסורא: **משנה** ואלו אסורות מלאכול בתרומה, האומרת טמאה אני לה, ושבאו עדים שהיא טמאה, והאומרת איני שוטה ושבעלה אינו רוצה להשקותה ושבעלה בא עליה בדרך: **נזכרא** אמר רב עמרם, הא מילתא אמר לן רב ששת ואננה לן עינין ממתינותיו, כוסה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, מאי טעמא, דאמר קרא 'ונסתרת' והיא נמכרה ועד אין בה' דליכא ידיעה בה, לאפוקי הא, דהא איפא ידיעה בה, ואננה לן עינין ממתינותיו, דקתני ושבאו לה עדים שהיא טמאה, דאתו עדים אימת, אי נימא מקמי דתשתי, וזנה היא, אלא לכתר דשתאי, אי אמרת בשלמא אין המים בודקין אותה, שפיר. אלא אי אמרת מים בודקין אותה, תיגלי מילתא למפרע דסתרי שקרי גינהו. אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא לך מים בודקין אותה, והא אימור וכות תולה לה. במאי קמיפלגי במתנונה דרבי, דתנן רבי אומר וכות תולה במים המורים ואינה יולדת לעולם ואינה משפחת אלא מתנונה והולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הוויא מתנונה, ורב יוסף סבר, לרבי הוויא מתנונה, לרבנן לא הוויא מתנונה. מתיב רב שמי בר אשי, רבי שמעון אומר אין וכות תולה במים המורים, ואם אתה אומר וכות תולה במים המורים, מדהא אתה את המים בפני כל הנשים השונות ואתה מוציא שם רע על הפהורות שישו והן אומרים טמאות היו אלא שתלה להן וכות, ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הפהורות שישו והן אומרים טמאות היו אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמרת, לרבי שמעון מוכחות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואלו שמנחותיהן גשפרות, האומרת

מי קא רמינ עליה. למינסבה בעל כרחיה, דאלו ליכא אמרינן ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה, אבל בהא אסור למימר ליה. וממילא אשמועינן קרא דאסור ליבמה, ולא שיקרי בה יבום, והקרא באשת אח שלא במקום מצוה: הכתוב קראו אחר. למי שנושאה, ואת אמרת תתייבם ותרכי עליה בעל כרחיה: נשאת לאחר. שגרשה ראשון שמקצא בה ערות דבר וניסת בו' לא תתייבם, והשתא נמי

אחר הוא ואין וידן בן זוגו של ראשון אם ישאנה וקרימית לזה עליה במצות יבום: גביה דהאי. אחר, אחיו של זה: בשם טוב הוה קנימא. ואיכא למימר דהך בה, ואין קריי אחר אלא הנושאה מתוך אלמנות או גרושין על מי שקלקלה תחתיה: רבא אמר. האי דקתני ממתינות ולא מתייבמות, ק"ו דאם נאסרה בסתינה וזו במותר לה, בבעלה שהיה מותר לה ונתקלקלו עבשיו הנושאת ליכא רע עליה: באסור לה, דהיינו יבמה שהוא אסור לה בחיי בעלה, לא כל שכן באסור נשואי הראשון שלא להתייבם מוכח אותו הנשואי: שקרי את המלמנה. שהיא אסורה עליה. לא תתייבם. מוכח ק"ו זה, אם נאסרה בו, ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מותר לה הלא אסור היה מתחלתו: אלא. הכי פריי. אשת כהן שנאנסה ונאסרה עליה, דאשת כהן אסורה אפילו באנס אבל אשת ישראל מותרת דכתבי (מקדני ט) והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת. ומדכתבי והיא מיעוטא הוא ומשמע דיש אחרת שאפילו נתפשה אסורה: ויש לו אחי. מאביו והוא חלל שזולד לאביו מן הגרושה ונתחלל מן הכהנה, ומתר בגשים הפסולות לכהנה כדכתבי בכהנים הנושאת פסולות ולא יחלל ודעו (ויקרא טז) אלמא ודעו חלל: לא תתייבם. מק"ו זה אם נאסרה בבעלה וזו לבעלה שקריי מותר לה. ביבמה אסור לה באותה שעה לא כ"ש שנאסור עליה נשואי אחיו שלא ליבמה מוכח נשואי: ליכא אסורה. ואצלו הוא הותר גמור ואין זה ק"ו, אבל בזהה כרצון שהבעל והיבם שוין באסור זה אם היתה תחתיו הוי ק"ו. שקריי מחמת נשואין הראשונים היא נזקקת ליבום, ואם על הבעל נתקלקלה ק"ו ליבם: מתיב. לאכול בתרומה. אם הוא כהן: ושבעלה את עליה בדרך. ושוב אין המים בודקין אותה בדלקמן (דף כח) ונקח האיש מעון, בזמן שהאיש מנקה שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליו אז האשה היתה תשא את ענה, אין האיש מנקה מעון אין המים בודקין את אשתו. גמי ואננה לן עינין. הביא לנו ראייה לדבריו ממתינותיו: כוסה שיש לה עדים במדינת הים. שקרא שנמכרה מזה: ועד אין בה. אינן דדרשין לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עור, אין מקרא יוצא מדי פשוטו ודרשין ליה נמי הכי. ועד אין בה הוא דאמר וחביי האיש את אשתו וכל הפרשה, הא יש בה עד אין המים בודקין אותה: ואננה ליה עינין. משום דקרא לאו ראייה הוא כל כך דהא ודרשניה לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לפניו וללמד שלא

תשתה: וזנה היא. ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: אלא לכתר דשתאי. ואינטייריך לאשמועינן דלא מוקינן להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים: שפיר. ומשום הכי לא מוקינן להו בשקרי, דמשום דהו' ידעי בה לא בדקי לה מאן: וכות תליא לה. דאמר לקמן (דף כז) וכות תולה במים המורים: וקמיפלגי. רב ששת ורב יוסף: במתנונה. דקאמר לקמן (דף כז) גבי אשה שתלה לה וכות: וכות תולה. שלא יצבה בטנה מיד, אבל אינה יולדת לעולם ואינה משפחת: אלא מתנונה וחולכת. מכחשת וחולכת: באותה מיתה. צבי בטנה ונפול ידיו: רב ששת סבר. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנונה לא איפלוג דכל מי שזכות תולה לה מתנונה היא, וזו הואיל ולא נתנונה לא תלה לה וכות אלא שאינה ראייה לבד כלל משום עדים: ורב יוסף סבר. ראייה לבדק היא אלא וכות תולה לה, ואי משום דלא נתנונה לה מני רבנן היא דאמר לקמן וכות תולה לה דקסברי לא הוויא מתנונה כלל: מדהא את המים בפני הנשים. שלא יהו יראות מהם להורות שהיא טמאה ולא יקחה שם הקדוש על המים: ואי איתא. דיש לה עדים לא מייבדק, והשתא נמי על יד יד נמי איכא לעו על הסהורות ששתיה בו: מוכחות לא תליא. משום האי טעמא דחייש הוא ללעו על הסהורות. עדים נמי לא תלה: שפנחותיהן נשפרות. מנחות קנאות שלה עשירית האיקפה קמח שעורים נשפרות למטה על בית הדשן, שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

רש"י

בי קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא איה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק נדבבמסכת נזיר (ק"ה כ"ג) האשה שנדרה בניור והפרישה את בהמתה בניור והפיר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה חטאת תמות ואע"ג דבשעת הקדש הוה בת מקדש דק"ל דבעל מיגו גיזי ואפ"ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותרעה

בעדר דנפקא לחולין ותנן גמי התם בפרק בית שמאי (ט"ז ק"ה) מי שנדר בניור וחלץ להביא בהמתו אם עד שלא נגבה בהמה נדר הרי הוא נזיר ואם נשגבה בהמה נדר אינו נזיר והכי נמי הוה עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי הקדש ועוד אמאי נשרפת כיון דק"ל בבית הלל דאמרי בפרק יש נחלין (נ"ב ק"ה) ובפרק ב"ש במסכת נזיר (ק"ה) דרש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין. **דבי** קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ואין להקשות הוא אשם תלוי אע"ג דבי קדוש מעיקרא בטעות קדוש דלא חוי לכפר מידי היכא דלא חטא ואפ"ה תנן בפרק בתרא דכריתות (ק"ה כ"ג) דמביא אשם תלוי ונודע שלא חטא ירעה עד שיסתאב דהא מפרש התם טעמא משום דלבו נוקפא גמר ומקדיש:

גזירה שמה יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין. ואי תקשה כל הני דתנן תצא ותרעה בעדר נגזר שמה יאמרו מוציאין מקדשות הגוף לחולין תריץ התם לא מוכחא מילתא וליכא הזכירא בהן קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר קדושת הפה היה אבל הכא איכא הזכירא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ"ע בפרק שתי מדות (מנחות ק"ה דף ט"ז):

קרב הקומץ ולא הספיק בו. נראה דהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמא דאמר גמי כיפרה ספיקה דהכי אמר בפרק בתרא דכריתות (ק"ה ט"ז) גבי חטאת העוף הבא על הספק אם משמימיה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה:

נמצאו עדים וזממין. נראה דאקדשה בכלי קאי וקודם קמיצה ולאחר הקמיצה איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמין גמי התם הא דתנן משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר בנודע לה שלא ילדה ובדין הוא דמותרת בהנאה ומאי טעמא תקבר מדרבנן:

וטהורה ולא שתולח לה זכות. מדבא משמע דבעלה מותר בה לאלתר ולא אמרי' ימתין עד שלש שנים שמא זכות תלח לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצינו למיכרי בה ונקתה ונרעה ורע וכן הראינו רבי בירושלמי ונקח האיש מעון אינה ואינו חושש שמא תלה זכות ואמתיא כמ"ד הוכות תולה ואינה ניכרת:

יש

עון הוא ולא חוקרת עון, אלא כפרה הראויה לה קאמרינן, שעשתה מנחה זו בשעת הקטרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות. שחרי בהכשר קרבה, יבא וישקא אותה ותבדק, ובין דבהכשר קרבה שחרי' נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופה. באו לה עדים שהיא טמאה. אפערקא קאי, קדם הקטרה: נמצאו עדיה וזממין. עדי סתירתה שעל ידיהם באה לקר: מנחתה חלין. לא קדשת פה ולא קדשת כלי, ואין מוצעין בה דבטעות יהיה. אלמא לא אמרין שחרף מדרבנן כי נמצאו עדיה וזממין שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחל, ושימי בי קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר, דבת מקדש הוא: קלא אית לה. הכל יודעין שהקדשה טעוה: כוונתה ירב ששית. דאין המים בודקין סוטה שיש לה עדים: ולא מפעמיה. ודע אין בה, דהוהו לאו לספק סוטה מירדשי אלא לסוטה ודאית בעד אחר, אלא מקרא אחרינא נפקא: טהורה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונרעה ורע, והנה ליה למכתב ואם לא נטמאה ונקתה וגו', וטהורה היא לדרשה למדרש הכי, טהורה נרעה ורע ולא שנוצלת מן המים מפני שהיו עדים בטמאתה: וטהורה. ור"י ותיקרא למעוטי שתלתה לה זכות, דבא לא אמר קרא ונרעה ורע: היא. ולא הוצלת מן המים על ידי שהיה קלקלה מפרסם לכל, שבכר היו נושאות ונתונות בה לדבר בה: מוזרות בלבנה. נשים טוות בלבנה: ופירשין רבי שמעון. דאמר אין זכות תולה, נהי דר"י לא דריש מידה יש לה עדים נפקא מקרא, קשאי דאמה מוציא שם רע על הטהורות ואמרו עדים היו להם:

האומרת טמאה אני. שהודתה לבית דין על קלקלה, שהיו מאמינן עליה בדתה מתני: טמאי תתקדוש. בכלי שרת: תיפוק לחלין. בפירוש, שלא היה קדשת הגוף אלא קדשת פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בכלי: אלא לבתר דקדשו. דכלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא לצאת עוד לחלין בדתה כל הנוגע בהם: קדש, ולקרב אינה ראויה שחרי אינה באה אלא להקביר עונה של זו

שתקבר וזרי היא בדוקה ועומדת, ולנדרבה נמי לא חזיא להקריבה דמנחת שעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעמר: אי אמרת בשלמא מים בודקין אותה, אם שתתה עד שלא באו עדים, אלמא בשעה שנתנה בכלי ראויה היתה לכלי שרת, דהויה שעתא בת מקדשא ומקרב היא מספק בשאר מנחת סוטה. הלכך בי קדוש בכלי שפיר קדש ומשום הכי כי אתו עדים איפסולא מהקריבה מכאן ולהבא ולא נפקא לחלין ונשרפת: אלא אי אמרת אין המים בודקין אותה. הואיל ולא לבדק עומדת ולא ראויה היא למנחה: תיגיל מילתא למפרע, דלא היתה ראויה לכלי, ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם בדאמר בנזכים (ק"ה ט"ז) ותיפוק לחלין, בלא פירוש שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה הכל בטעות, שהיו סבורים שהיא טעונה מנחה ואינו כן, והקדש טעות אינו הקדש: שנתה בעורה. לאחר שקדשה בכלי, ועל זנות זה באו העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה,

הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב וקאי, דלא הוה לה עדים: שצרכה לנקביה, והניחיה והלכה ונתתה: דאזני פרייה כהנה כבשה. של ראשה תלויה לה שלא תשטמ מקדש: לעולם בדאמרינן מעיקרא. בדהנה סלקא דעמיה ברישא שעל טמאת סתירה ראשונה באו, ואפלו הכי לא קשיא לרב ששה, דהא דאקמרי דכיון דלא חזיא לקדוש תיפוק לחלין, אין הכי נמי מדאורייתא יצאת לחלין, ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין הכל בקיאין בהלכות לידע שבשביל שהיו לה עדים לא היתה ראויה לקדש, ואתו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלין: הרי היא בכל הפנחות. שנטמא עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: קדש הקמין. שקמזה ונתן הקמין בכלי שרת קדש בקדשת קמין, שהמנחה טעונה ארבע עבודות כנגד ארבע עבודות של דם וזבחים, קמיה מתוך כלי שרת כנגד שחיטה, שהספין של כלי שרת

מקדש את הדם, ומתן כלי להקדיש הקמין בכלי שרת שני כנגד קבלת דם, והלכה כנגד חולכה, והקטרת הקמין כנגד זריקת הדם: שפוח הוא. נשוב אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: הרי היא בכל הפנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקטרה ותשרף למטה: ולא הספיק. כהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. האי כפרה לאו בפרת

מקדש את הדם, ומתן כלי להקדיש הקמין בכלי שרת שני כנגד קבלת דם, והלכה כנגד חולכה, והקטרת הקמין כנגד זריקת הדם: שפוח הוא. נשוב אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה: הרי היא בכל הפנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקטרה ותשרף למטה: ולא הספיק. כהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. האי כפרה לאו בפרת

לא

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה משקדשה בכלי - שחלה
עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון, הרי היא בכלל המנחות
שנטמאו לאחר שקדשו, ונתשרה. אם קדש הקומץ - הניח הכהן את
הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, ולא הספיק
להקריבו - להקטיר את הקומץ, עד שמת הוא - הבעל, וממילא
אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, או עד שמתה היא -
הסוטה, הרי היא בכלל המנחות שאירע בהן פסול בין הקמיצה
להקטרה, ונתשרה. אבל אם כבר קרב הקומץ - הקטירו את קומץ
המנחה, ולא הספיק הכהן לאכול את השירים עד שמת הוא או
עד שמתה היא, ולא ישקו אותה, הרי היא בכלל המנחות שנטמאו
השייכים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, ונתאכל המנחה לכהנים
כדינה. והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השייכים אף על פי
שלא ישקו את האשה, הוא משום שעל הספק פאת מתחילה -
שהרי מקריבים את המנחה מספק שמא זינתה האשה, בפרה
ספקה והלכה לה - עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות,
כלומר, שהוקרבה כדן והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה,
ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמת הוא או מתה היא, מכל
מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השייכים לכהנים. ואם באו
לה עדים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו שהיא זנוה - שזינתה,
מנחתה נשרפת. ואם נמצאו עדיה - העדים שהעידו שנטמאה עם
אחר פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו וזממין - שהזנומו
ונמצאו שקרנים, מנחתה חולין - המנחה יוצאת לחולין, כיון
שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה
ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום
שהתברר שהקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם
כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה זוממין חוזרת המנחה להיות
חולין ולא גוזרים מפני הראיות. מתרצת הגמרא, עדים זוממין
קאמרת - אתה מקשה מעדים שנמצאו זוממים, עדים זוממין קלא
אית להו - מתפרסם הדבר שהזנומו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב
לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה כדן.
והגזירה היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים
בקיאים בדין של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין
המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שהקדש היה בטעות.
תנאי בנותיה דרב ששת ולא מבעמיה - בבריייתא מבואר כדינו
של רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא, ונקתה ונורעה זרע", והמילים 'וטהורה היא' מיותרות
שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך בבריייתא, 'מהורה' -
דווקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טהורה, מתקיים בה המשך
הפסוק 'ונקתה ונורעה זרע', ולא אם ניצלה משום שיש לה עדים
במדינת הים. 'מהורה' - מהיתור של האות וי' בתחילת המילה
דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, ולא אם
ניצלה משום שתלתה לה זכות. ומיהא דורשים, ולא שישאו
ויתנו בה מוזרות בלבנה - למעט סוטה שניצלה משום שהיה
מפורסם ברבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלבנה
מספרות זאת האחת לחברתה.
שואלת הגמרא, ורבי שמעון שומר שאין זכות תולה לאשה, אלא
אם זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, נהי דין? - את
היתור של האות וי' במילה 'וטהורה' לא דריש - שאינו דורש את
היתור של האות וי', ולכן חולק על התנא של הבריייתא וסובר שגם
אם יש לה זכות המים בודקים אותה. אך קשה עליו והא איכא

האומרת ממאה אני - שהודתה שזינתה, ושכבא לה עדים שהיא
ממאה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתה. ויש לברר לגבי
המקרה השני במשנה, דאיתו עדים אימת - מתי באו העדים והעידו
שזינתה, אילימא מקמי דתקדוש - לפני שהניח הכהן את המנחה
בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, תיפוק - תצא המנחה
לחולין על ידי שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת
דמים שאפשר לפדותה. אלא ודאי שהעידו לבתר דתקדוש - אחרי
שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי
אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, אי
אמרת בשלמא מים בודקין אותה - את האשה שיש עדים
שיודעים שזינתה, אלא פת מקדש ומקרב היא - נמצא שמנחתה
היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרבה על גבי
המזבח, וכי קדוש מעיקרא - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו
העדים, שפיר קדוש - חלה עליה קדושת הגוף כדן, ומשום הכי -
ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, מנחתה נשרפת
כיון שלא ניתן להקריבה. אלא אי אמרת כרב ששת, שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, אם כן, לאחר שבאו
העדים לפני בית דין, תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא
בטעות קדוש - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה
בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי
המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, ותיפוק לחולין - ותצא
המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שמנחתה נשרפת.
מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקריתא, אין כוונת המשנה
שהעידו שזינתה בזמן שנטמאה לראשונה עם אותו פלוני, אלא בגזון
שהעידו שזינתה בעורה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, דכי קדוש
מעיקרא שפיר קדוש - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה כדן,
כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה
להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעורה
ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, מתקין
לה רב משרשיא, כיצד יתכן שזינתה בעורה לאחר שהביאה
מנחתה, והלא הדין הוא שפירחי בהונה מליין אותה משהגיעה
לעזרה, וודאי שהיו מונעים ממנה זנות. מתרצת הגמרא, שמעידים
העדים שזינתה מפירחי בהונה עצמן. רב אשי אמר לתרין, בגזון
שנצרכה לנקיבה - ובאותו זמן אין הפירחי בהונה נלווים לה, דאמרי
פירחי בהונה בביפה תלי לה - וכי הפירחי בהונה מחזיקים בכיפה
שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.
תירוצ נוסף על קושיית רב, רב פפא אמר, לעולם בראמרין
מעיקרא - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה
הראשונה שמחמתה נעשית סוטה, ודקאמרת. שלדעת רב ששת
קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר
שהקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה
ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה, ואם כן תיפוק המנחה
לחולין. דין זה מדרבנן הוא, שאמרו לשורפה גזירה שמוא יאמרו
הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, שמוציאין מפלי שרת לחול
- שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים
שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
מקשה הגמרא על רב פפא, מתיב רב מרי, שנינו בבריייתא, אם
נמאמת מנחתה של הסוטה עד שלא קדשה בכלי - לפני שהניחה
בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, הרי היא בכלל המנחות
שנטמאו לפני שקדשו, ונתפרה המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על לאו, לא חמירא ליה ולא מהימן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.
מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, ורבי יהודה מקל וחומר מיייתי לה - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי יהודה מקראי מיייתי לה - והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק, דתניא בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה "והביא האיש את אשתו אל הכהן", מבואר שכן התורה האיש לבדו מכיין את אשתו הסוטה לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווהו. אבל אמרו חכמים - מדרבנן מוסרין לו שני תלמידי חכמים, משום שחוששים שפא יבא עליה בדרך. רבי יוסי חולק ואומר, אף מדרבנן אין צריך שנים שילווהו, אלא בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ולומד זאת מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכרת, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן שנאמן. אמרו לו חכמים לרבי יוסי, לא - אין ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אם אמרת בנדה - מה שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שכן יש לה היתר - שתהיה מותרת לו לאחר זמן בשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא עליה באיסור, תאמר בסוטה שאין לה היתר - אין ללמוד משם שיהיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. ואומר - וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק "מים גנובים ימתיקו וגו'", דהיינו, שיש מתיקות לאדם דווקא בדבר האסור לו, ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשכה הברייתא, רבי יהודה אומר, מן התורה האיש לבדו מכיין את אשתו אל הכהן, שנאמר "והביא האיש את אשתו". ואם כן קשה, שבברייתא הזו מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן והולך לבדו, ואילו בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא, אמר להו קל וחומר ברישא - בתחילה אמר להם רבי יהודה שהבעל נאמן מקל וחומר, ופרכייה - ופרכו לו את הקל וחומר, והדר אמר להו קרא - וחזר ודרש להם כן מהפסוק.
שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רבי יהודה היינו תנא קמא - שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם חולקים. מתרצת הגמרא, איבא בינייהו אבל אמרו - שתנא קמא הוסיף אבל אמרו חכמים, שמדרבנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי יהודה לא סבר תקנה זו.
המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.
משנה. היו הבעל והשלוחים מעלין אותה - את האשה לבית דין הגדול של שבעים ואחד דינים שפירושם, ומאמינן עליה - מפחדים אותה ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא תצטרך להיבדק, בדרך שפאמינן על ערי נפשות - כמו שמצינו שמפחדים עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. ואומר לה הדין כדי לפתוח בפניה דרך להודות, בתי, יתכן שאכן זנית תחת בעלה, שהרבה יין עושה - גורם לבא לידי עבירה, וכן הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שבנים הרעים עושים. ואם אכן זנית, אל תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על ידי שתיות המים, אלא תודי בכך. וכן אמר לה, עשי - אם אכן זנית, תודי לשמו הגדול שנכתב בקרושה - למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שלא ימחה על המים - שכך היו עושים. כמו כן ואומר לפניה דברים שאינם כדי לשומען - שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדיקים שחטאו והודו כפי שיתבאר בגמרא, היא - משמיעם בפניה וכל משפחת בית אביה - ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אם השתכנעה האשה להודות ואמרה ממה אני - שזינתה תחת בעלה, הרי היא שוכרת בתובתה - כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, ויוצאת מבעלה בגט. ואם אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה ואמרה סוטה אני, היו מעלין אותה לשער המזרח - השער החיצוני של הר הבית, ששל פתח שער נקנוד - ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנוד,

אך הרי נדרש מהמילה 'סוטה', שאם יש לה עדים במדינת הים אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על הנשים הסוהרות. מתרצת הגמרא, עדים שיוצאים שם רע על העידו לא שכיחא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים שמפני כך לא אירע לה דבר.
משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם פלוני ונסתרה עמו, אך אומרת שלא זינתה, ביצד עושה לה בעלה לבדוק אם זינתה, מוליכה לבית דין שבאותו מקום - שנמצא בו, ומוסרין לו - הבית דין לבעל שני תלמידי חכמים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני שחוששים שפא יבא עליה בדרך - והרי היא אסורה עליו משעה שנסתרה. דעה חולקת, רבי יהודה אומר לא היו צריכים שנים ללוותה, משום שבעלה נאמן שלא יבוא עליה, ובגמרא יתבאר טעם מחלוקתם.
גמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני תלמידי חכמים ללוותה, תרי ואיהו - שני השלוחים הבעל, הא תלתא - נמצא ששלושה הולכים עם הסוטה לירושלים. ליקא מסייע ליה לרב - נאמר שממשנתנו יש ראייה לדינו של רב לגבי ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר לאשה להתייחד עם שני אנשים, אלא פער, אבל בדרך - מחוץ לעיר, אסורה להתייחד עד דאיבא שלשה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש לחשוש שפא יצטרף אחד מהן לנכדיו ולך להתפנות ברחוק מקום משום צניעות, ונמצא אחד מהן - השני מתייחד עם הערוה - האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל והאשה שני שלוחים ולא די בשליח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב, והכא - במשנה היינו מעמא שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור ייחוד, אלא פי חיבי דליהו עליה סהרי - שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.
מדייקת הגמרא, תלמידי חכמים אין - שלחו בית דין דווקא לתלמידי חכמים, אבל פולי עליהם - סתם אנשים, לא היו שלוחים. ליקא מסייע ליה לאיידך דרב - נאמר שממשנתנו יש ראייה לדין אחר שאמר רב לגבי ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר לאשה להתייחד עם שני אנשים, אלא פערין - עם אנשים שמוחזקים כשרים, אבל פרוצין - עם אנשים שפרוצים בעריות, אפילו עם עשרה נמי לא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים אחד מהשני, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מעשה היה והוציאוה עשרה במטה - עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת איש מהעיר במיטה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים בדבר. וממה שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים, מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לא - אין ראייה מהמשנה לדברי רב אלו, והכא - במשנה היינו מעמא ששלחו דווקא תלמידי חכמים, משום דידעי לאתרוי ביה - שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.
שנינו במשנה, רבי יהודה אומר בעלה נאמן, אין מוסרים לו שלוחים כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תניא רבי יהודה אומר בעלה נאמן, ולומד זאת מקל וחומר, ומה נדה שהיא בכרת - שאסורה על בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בעלה נאמן עליה - שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוטה שהיא בלאו - שאסורה על הבעל באיסור לאו שהוא איסור יותר קל, לא כל שכן שיהיה הבעל נאמן שלא יבוא עליה. שואלת הגמרא, ורבנן הסוברים שהבעל לא נאמן וצריך שני שלוחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא, רבנן סוברים שהיא הנותנת - החילוק שהבאת בין חומר האיסור בנדה לחומר האיסור בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו אומרים, שנהך דכרת - כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת, חמירא ליה ומהימן - האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא עליה. אך סוטה דלאו - כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד א

רש"י

תוספות

יש לה עדים במדינת הים לא שכחא. וה"ה בא עליה בעלה בדרך נמי לא שכחא: **כ"י** היכי
דידיע לאתרוי ביה. והכי אמרינן נמי בפ' אלו הן הגולין (מסע ק"ז ע"ג) גבין גולין לעיר
מקלט ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שמא יזרעו בדרך ודייק בגמרא מאי לאו דאתרו ביה
דאי קטיל בר קטלא הוא אלמא גבי התראה בעינו תלמידי חכמים: **נדה** שהיא בברת

בעלה נאמן עליה. תימא דמשמע בפרק אין
מעמידין (פ"ז ק"ז ע"ג) דידח דעריות דאורייתא אם
כן יחוד נדה מנלן דשרי ויש לומר דוקא יחוד
דעריות דאין לה היתר דומיא דבן עם אמו אסרה
תורה אבל נדה לא:

היא הנותנת. האי היא הנותנת לא דמי כלל
לדחויא דפרק קמא דעירובין (ק"ז ע"ג): **אמר**
לחז ק"ו ופרכו. יש לומר דוקא בפירכא שכן יש
היתר לאיסורו (פרכחו אבל בהיא הנותנת לא
פרכחו ולכן הותרכו) לפירכא אחריית
דאשכחו בדוכתי סגינן דחמירא לחז לאינשי
בעידיה קלא ומסתפו מינה טפי מעבידי חמורה
בגון בפ"ק דכתובות (ק"ז ע"ג) דחמירא לחז אבלות
דלא הוי אלא מדרבנן מנדה שזאי בברת ובפ'
הנוקין (מ"ט ע"ג ק"ז ע"ג) באתריה דרבי יהודה חמירא
לחז שביעית דליכא אלא לאו משבת שהוא
בסקילה ובריש פ"ק דביצה (ק"ז ע"ג) אמר האי דקיל
צריך הרחקה טפי דאמר מ"ש גבי שבת דסתם לן
תנא כרבי שמעון וגבי יום טוב כרבי יהודה שבת
דחמיר סתם לן כר"ש י"ט דקיל סתם לן כרבי
יהודה אלמא זימנן בדילי מקילתא טפי מחמירתא
זימנן איפכא והשתא צריך ליישב הברייתא לפי
הירושלמי והתוספתא דהכי מיתניא בתוספתא
(פ"ה ר' יהודה אמר נאמן עליה בעלה מקל וחומר
ומה נדה שחייב על ביאתה ברת וכו' ר' יוסי אמר
הכתוב האמנינו שנא' והביא האיש את אשתו וגו'
ובירושלמי מיתניא הכי רבי יהודה אומר בעלה
נאמן וכו' אמרו לו לא אם אמרת בנדה שיש לה
היתר וכו' אמר להם רבי יהודה גזירת הכתוב הוא
הביא האיש את אשתו וגו' אמרו לו ובלבד
בעדים והשתא אית לן למימר דבהאיא תוספתא
פרכחו ודור אמר לחז קרא כהדיא דירושלמי
אבל ובמדברי יוסי איכא לתמוה ולמימר איפכא
דמיקרא אמר לחז קרא ודור אמר לחז קל
דחומי: **ואומר** מים גובים. רבא דחאי ואומר
פירשו הכי כלומר מאי תלי בהכי שאין היתר
לאיסורה חזא דיצרו תוקפו מאחר שאין היתר
לאיסורה אין מתן דברבא אם לא עכשיו אימתי
וא"ת לא יתקנו יצרו על אשתו הואיל ובעלה
כבר מים גובים יתקנו:

מה

על עדי נפשות ואומרים לה פתח הרפה ויין עושה, הרפה שחוק עושה, הרפה ילדות
עושה, הרפה שכנים הרעים עושין, עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על
המים. ואומר לפניה דברים שאינה פדאי לשומעו, היא וכל משפחת בית אביה. אם אמרה
סמאה אני, שוברת בתובתה ויוצאת. ואם אמרה טהורה אני, מעלין אותה לשער המזרח
שעל פתח שער נקנור ששם משקין את הסומות ומטהרין את היולדות ומטהרין את
המצורעין, ובהן אוהו בבגדיה, אם נקדעו נקדעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את
לבה וסותר את שערות. רבי יהודה אומר אם היה לפה נאה לא היה מגלהו, ואם היה
שערות נאה לא היה סותר, היתה מתכסה בלבושים מכסה בשחורים, היה עליה כלי והב
וקטליאות

לא שכיחא. ולא מסקי אינשי אדעתיהו למחשיניהו לטהורות בהכי. והא דשני לעיל לר'
שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלה, משום דאפתי לא תלה קיימא לן דרשא דהאי
קרא: מתני' שפא. בא עליה בדרך. שצריך להשקותה בירושלים בב"ד הגדול בדרך
נאמן עליה. שלא יבא: **נב"ל** לא שנו. הא דתנן בקדושין אכל אשה מתניתה עם שני

אנשים: שפא יצטרף ב"ל. והא נמי הואיל
ושניהם אסורין בה לא סגי בתרי, שפא יצטרף
הבעל או שליח ביד לנקבו ב"ל דליהו עליה
סתרי. אם יבא עליה יעידו עליה ובלבד הגדול
ולא ישקוה: ל"ש. דאשה מתניתה עם שני
אנשים: והוציאה עשרה. לאשת איש חזי לעיר
במטה בנזקת מיתה לקלקל עמה: דידעי לאתרוי
ביה. ולומר לו מן התורה בשאין האיש מנקה
מעון, שבא עליה משנאסרה עליה. אין המים
בודקין את אשתו: בעלה נאמן עליה. ואין צריך
למעמיד עדים אצלו: סוטה שהיא בלא. דלא
יוכל בעלה הראשון וגו'. דאמרין ביבמות בפ"ק
(ק"ז ע"ג) מה אני מקים אחרי אשר הטמאה לרבות
סוטה ופסקתה: והיא הנותנת. המדה הזאת
שהבאת ראיה לדבריה, היא הנותנת את הדין
שאנו אומרים שצריך עדים: נדה שהיא בברת
חמורה עליה ואנו בא עליה: שכן יש לה היתר.
לכשתסור. לפיכך אין יצרו תוקפו שמכסח הוא
לאחר זמן: שאין לה היתר. אם תמצא טמאה
ולפיכך לבו רודף אחריה: גובים. כלומר דבר
האסור לו יצרו רודף אחריה: ופרכו. כדאמר
שכן יש לה היתר: היינו ת"ק. דבריה: אבל
אמרו. לר' יהודה לית ליה: מתני' ומאמינן עליה.
שתיה מודה על עדי נפשות. כדאמרין
בסנהדרין, הווי יודעין שלא דריני ממונות דיני
נפשות בר, בפ"ק אחר דיני ממונות (ק"ז ע"ג) הרבה
ילדות עושה. וגורם לנערה ללך שתבא ליד
קלקל. ושפא אמת הקדש, אל תביא עצמן
לידי מיתה מנזלת זו: שכנים הרעים. יודעים
לפתות ומצווין לה תמיד: שאינה פדאי לשמעון.
אינה ראיה לה. שאומר לפניה דברי הוראות
צדיקים הראשונים, אלא כדי שתודה על
שקולתה כדאמרין לקמן יהודה הודה ולא בוש
שוברת בתובתה. בתובת שובר על בתבתה. וזוית
דחשדתי בתבתי. ונותנת ביד בעלה שלא
תתבענו לאחר זמן. ואינה נהרגת, שלא התרו
בה עדים בשעת מעשה: לשער מזרח. שער
ההיצון שבו נכנסין לר הר הבית, ומשם לשער
נקנור הוא שער העלין שבחומה שבין צורת
ישראל לעזרת נשים: ששם משקין את הסומות
מפני שלא נתקדש בקדשת עזרה עבי חלל אותו
השער, מפני המצורעין שמכניסין ידיהן
לכהונת לתן מדם האשם על בהן ידו, ומחסר
כפורים שנכנס לעזרה בברת. לפיכך לא קדשה
שויכל לעמוד בחלל השער, שאם היה בהן
מוציא את דם האשם חזי לעזרה תרי הוא נפסל
ביוצא. לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל
העזרה, וביאת מקדש קרא רחמנא: נקנור. אדם
גדול וקדוש ודלתות נחשת מאלכסנדרא
של מצרים לאותו שער ונעשו בו נסים בדתה
בסדר יומא (ק"ז ע"ג) ונקרא על שמו: ששם משקין
סומות. דבעין לפני ה' בדיקלין לקמן: ומטהרין
את היולדות. לקמן מפרש מאי היא: אוהו

בבבית. בבית הנזקא שלה: אם נקדעו. אינו חושש. ואם נפרמו. אינו חושש. פרימיה גדולה מקריעה שנקדעה לקדעים הרבה דמינציירי בלעז' כמו האי דפרים סלקא (ק"ז ע"ג) עד
שפגלה את לבה. ולקמן יליף לא מקרא: ופסיר את שערות. מקליעתו, ולקמן יליף לה:

וקטליאות

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

מה להלן בשבעים ואחד. תימה אמאי לא תני להו לסוטה וזקן ממרא בפ"ק דסנהדרין (וה' 3.) בהדי הני דהו בביד של שבעים ואחד וי"ל משום דגמר של סוטה וזקן ממרא לא היה בבית דין של שבעים ואחד: **מה** להלן בבית דין של שבעים ואחד. קשיא כיון דלפינן מזקן ממרא אית לך למימר גבי סוטה שהמקום גורם כמו גבי זקן ממרא ולכן היו מעלין אותה ללשכת הגזית א"כ פסקו המים המורים מיום שגלתה סנהדרין וישבה לה בחנות כדאמר בפרק היו בודקין (פסחין דף מ"א.) לפי שלא רצו לרדן דיני נפשות לפי שהמקום גורם ובפרק בתרא דמכילתין (למ"ד דף מ"א.) אמרינן דרבן יוחנן בן זכאי הפסיקו וקודם גלות סנהדרין אומר בפרק היו בודקין (ס"ט מ"א.) דרבן יוחנן בן זכאי תלמיד יושב לפני רבו היה ולא מקרי רבן ונראה דאית לא היה מעכב ואם לא היו מאיימין כלל אנפ"כ היתה שותה הילכך היתה נוהגת אפי' לאחר גלות:

לא עבר זר בתוכם. פירש ר"י בשם רבי שמואל היינו בחלוקת יחזקאל שראובן ויהודה שבעים: **שמעת** מינה כותבין שובר. תימה והא הכא לא אפשר לא שובר אלא היא אמורת אבדה כתובתי במנה יכוף אותה להחזיר כתובתה בשלמא לזה בעלמא מעכב הפרעון עד שיחזיר מלוה את השטר אבל כאן אין פרעון שהרי כאן אבדה כתובתה והכא דלא אפשר דברי הכל כותבין וי"ל שדיה יכול לעכב את הגט אצלו עד שתחזיר לו הכתובה אבל תמיה לפום מאי דמסיק במקום שאין כותבין כתובה כותבין שובר למא לי למיכתב שובר קירע הגט ויכתוב עליו גיטא דגן דקערעוהו לא משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא תהדר ותגבי ביה זימנא אחריית כדאמרינן בפ' הכותב (מסות דף ק"ט.) ובפרק קמא דבבא מציעא (דף י"ח.) וי"ל דהכא מיירי מן הסכנה ואילך דאמר בפרק הכותב (מסות דף ק"ט.) דגובה בעדי גירושין אפילו בלא גט:

אמר רבא במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. מקשים הא במקום שכותבין אין כותבין שובר ובגט פשוט (כ"ב ד' קע"א) אמר ה"נ מסתברא דכותבין שובר דאי אין כותבין יאכל הלה חדו א"ל אביי אלא מאי כותבין אבר שוברי יאכל הלה חדו א"ל רבא אין עבר לזה לאיש מלוה אלמא דקיבל אותה סכרא דכותבין ונראה דרבא ס"ל כותבין אבל הלה דחייבה בעלמא הוא דליכא למשמע מהכא דכותבין שובר:

ששם

וְקַטְלֵיאוֹת נָזִים וְנִפְעוֹת, מַעֲבִירִין מִמֶּנָּה בְּרִי לְנוֹלָהּ. וְאַחֵר כִּד מְבִיא חֶבֶל מִצָּרִי וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַל מְדִידָהּ, וְכָל הַרוֹצֵה לְרֵאוֹת בָּא לְרֵאוֹת חוּץ מִעֲבִרְיָה וְשִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שְׂלֵכָה גַם בָּהֶן. וְכָל הַנָּשִׁים מוֹתֵרוֹת לְרֵאוֹתֶיהָ שְׁנָאֵמֶר 'וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה בְּמוֹתֵכֶנָּה': **נִמְרָא מְנַהֵי מִיּוֹלָה, אִמֹּר רַבִּי חִיָּא פְּרִי גִמְרָא אִמֹּר רַבִּי יוֹסִי פְּרִי חֲנִינָא, אֲתִיָּא תוֹרָה תוֹרָה, פְּתִיב הַכָּא 'עֲשֵׂה לָּהּ הַפֶּהן אֶת כָּל הַתּוֹרָה' וְכִתִּיב הַתֵּם 'עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד' מַה לְּהֵלֵךְ בְּשִׁבְעִים וְאַחַד אֶף כָּאן בְּשִׁבְעִים וְאַחַד: וְיֵאָמְרוּ עֲלֶיהָ וכו': וְרַמְיָנָהּ, בְּדֶרֶךְ שְׁמַאיִמִין עֲלֶיהָ שְׁלֹא תִשְׁתַּה כִּד מַאיִמִין עֲלֶיהָ שְׁתוּשְׁתָּה, אוֹמְרִים לָּהּ בְּתִי אִם פְּרוּר לָךְ הַדְּבָר שְׁתוּהוּרָה אַתְּ, עֹמֵד עַל בּוֹרֵייד וְשִׁתִּי, לִפִּי שְׁאִין מִים הַמָּרִים דִּימִין אֵלָּא לִפְנֵי יָבֵשׁ שְׁמוּנָה עַל בֶּשֶׂר חִי, אִם יֵשׁ שֶׁם מִפֶּה מַחֲלָחַל וְיוֹרֵד, אִין שֶׁם מִפֶּה אִינוּ מוֹעִיל בְּלוֹם. לֹא קִשְׁיָא, כָּאן קוֹדֵם שְׁנַמְחָקָה מְגִילָה, כָּאן לְאַחֵר שְׁנַמְחָקָה מְגִילָה: וְאִמֹּר לְפָנֶיהָ וכו': תִּגְו רַבָּן אוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שֶׁל הַתּוֹרָה וְמוֹעֲשִׂים שְׁאִירֵעוּ בְּפִתּוּכִים הָרֵאשׁוֹנִים, כְּגוֹן 'אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְלֹא כְּהֵדוּ מֵאַבּוֹתֵם'. יְהוּדָה הוֹדָה וְלֹא בּוֹשֵׁ, מַה הָיָה סוֹפּוֹ, נָחַל חִי הָעוֹלָם הַכָּא. רַאֲוִיבן הוֹדָה וְלֹא בּוֹשֵׁ, מַה הָיָה סוֹפּוֹ, נָחַל חִי הָעוֹלָם הַכָּא. וְיֵאָמְרָה, מַה שְׁכָרְן בְּרָקָא אֲמִירָנָה, אֵלָּא מַה שְׁכָרְן בְּעוֹלָם הָיָה לְהֵם לְכָרִם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עֵבֶר זֶר בְּתוֹכֵם'. בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה, אֲשִׁפְחָה דְּאוֹרֵי דְכִתְיִב 'וְיִפְרִי יְהוּדָה וְיִאֲמֹר צִדְקָה מִפְּנֵי', אֵלָּא רַאֲוִיבן מְנַלֵּן דְּאוֹרֵי, דְּאִמֹּר רַבִּי שְׁמוּאֵל פְּרִי נַחֲמִינִי אִמֹּר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דְכִתְיִב 'חִי רַאֲוִיבן וְאֵל יִמֹת' וְאוֹת לִיהוּדָה, כָּל אוֹתָן שְׁנִים שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר הָיוּ עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגִילָלִין בְּאֶרֶץ עַד שְׁעִמְד מִשָּׁה וּבִקֵּשׁ עֲלֵיו רַחֲמִים, אִמֹּר לְפָנֶיהָ רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי גָרַם לְרַאֲוִיבן שְׁהוּדָה, יְהוּדָה וְאוֹת לִיהוּדָה' מִיָּד**

התם

וְהַלְתָּמָה. לֹא הָיָה זֹכֶה לִזְמֵר דְּבַר הַמִּתְקַבֵּל: מֵאֵן דְּמִפְּרִיט חֲסִימָה. לְרִבִּים נִרְאָה שְׁאִינוּ וּבוֹשׁ וְנוֹכְלִים בְּדָבָר: דְּלֹא לִישְׁדוּ אַחֲוֵיהֶּ. שְׁלֹא יְהוּ שְׁאֵר אַחֲוֵי נַחֲשִׁידִין מֵאַבְיֵיהֶם: שְׁמַע מִנָּה בְּתִיבִין שׁוֹבֵר. וְתוֹלָנָתָא דְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הִיא בְּבָבָא בְּתָרָא (ו' קע"א) דְּקָאָמֶר רַבִּי יְהוּדָה אִין כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר אֵלָּא קִרְעוּ אֶת הַשֹּׁטֶר. דַּאֲסֵּן כָּן פְּרִיז וְזֶה לְשִׁמּוֹר שׁוֹבֵר מִן הַעֲבָרִים: תִּגְו מְקַרְעֵת. שֹׁטֶר כְּתִיבָתָה: בְּמָקוֹם שְׁאִין כּוֹתֵבִין כְּתָבָה. אֵלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין שְׁתִּקְנוּ לְכַתּוּלָה מֵאֲתֵּי וְלֹאֲלִמְנָה מִנָּה וְכִשְׁמִנְרֵשָׁה מוֹצִיאָה גִּשְׁתָּ וְגוֹבֵהָ בָּהּ, וְכִשְׁתִּנְתְּלִמְנָה מְבִיאָה עֲדִי מִיתָה וְגוֹבֵהָ, וְהֵם כִּיּוֹן דְּלֹא אֲפִשְׁר מוֹדִי רַבִּי יְהוּדָה שְׁבוּתִיבן שׁוֹבֵר, דְּטוֹב לוֹ שְׁיָהָא בִּידוֹ קֶצֶת רַאֲיָה שְׁפִרַע כְּדִי שְׁלֹא תַחֲזוֹר וְתִבְּיָא עֲדִי מִיתָה אַחֲרִים בְּבֵית דִּין אַחֵר וְתַתְּבַעֲנָה: הַתֵּם

וְקַטְלֵיאוֹת. תְּכַשִּׁיט הוּא כְּמִין חֲצִי עֲגוּל פְּתוּחַ, וְסוֹגֵרָת בּוֹ אֶת חֲלֻקָּה וּמִקִּיף אֶת גְּרוֹנָה מִן הַצִּדִּידִין: חֶבֶל הַמִּצָּרִי. עֲשׂוֹי מִצּוּרֵי דָקֵל, מִסִּיב הַגָּדֵל כְּסִיב הַדָּקֵל וְכָרוֹךְ עֲלָיו וְקוֹשֵׁר לְמַעַל מְדִידָהּ. כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁמַטּוּ בְּגִידָה לְאָרֶץ: שְׂלֵכָה גַם בָּהּ. כְּשֶׁאֵשׁ רֹאֵה בְּנֵי בֵּיתוֹ דַּעַתוֹ מִתְגַּבֵּרָת עֲלָיו וְלֹא תִירָא וְלֹא תוֹרָה, וְאִנּוּ מִבְּקָשִׁין שְׁתוּדָה וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַמֵּים: וְכָל הַנָּשִׁים מְתִירוֹת לְרֵאוֹתֶיהָ. לְקַמֵּן פְּרִיז וְזֶה תִּנָּא רִישָׁא כָּל הַרוֹצֵה לְרֵאוֹת בָּהּ רֹאֵה וְאִפְלוֹ אֲנָשִׁים: וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים. מְקָרָא הוּא בִּיתּוֹקָאֵל: גַּמְּ מִנָּה חֲנִי מִלִּי. דְּבַעֲנָא בִּיד הַגִּדּוּל, נָהִי דְּבִירוֹשָׁלַיִם בְּעִנְיָן לְהַשְׁקוּתָה כְּדִכְתִּיב וְתַעֲמִיד חֲכוֹן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֶי ה', אֲבָל בִּיד הַגִּדּוּל דְּהִינּוּ שְׁבַעִים וְאַחַד מְנַלֵּן דְּלֹא נִתְבַּשְׁרוּ בָּהּ אֲחֵד מִשְׁנֵי בְּתִי דִּינִין שְׁהָיוּ שֵׁם שֶׁל עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשָׁה, אֲחֵד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית וְאַחַד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעִירָה כְּדָאָמֶר בְּסִנְהֶדְרִין (ו' פ"א) מַה לְּהֵלֵךְ כְּגוֹן מִמָּרָא: בְּשִׁבְעִים וְאַחַד. דְּכִתְיִב (ו' קָדִים י') מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה, מָקוֹם מִיָּחָד, דְּהִינּוּ לִשְׁכַּת הַגִּזִּית, שְׁאִפְלוֹ מִצָּאָן אֲבִי פְּגִי וְהִמָּרָה עֲלֶיהָ: יְלִפִּין מִנִּיהָ דִּאִין הַמְקָאָתָא הַמְקָאָה (פְּסָקִין דף י"א) עֲפָרִי עַל בּוֹרֵייד. הַסְּכִיב עַל שְׁתִּיבָתָה: קִרְעֵה שְׁנַמְחָקָה מְגִילָה. כְּדִי שְׁלֹא יִמָּחֶה הַשֵּׁם מִמִּימִין שְׁלֹא לִשְׁתוֹת, וְלֹאֲחֵר שְׁנַמְחָקָה אוֹמְרִים לָּהּ דְּבִרִי תַחֲנוּמִין לִשְׁתוֹת אִם נִקְדָּה הִיא כְּדִי לְהַתִּירָה לְבַעֲלָהּ, שְׁלֹא תִירָא מִן הַמֵּים וְתִאֲמַר טִמְאָה אִנִּי וְהִיא טוֹהֵרָה וְתוֹצִיא לְעוֹ עַל עֲצֻמָּה וְעַל בְּגִידָה: בְּתִיבִים הָרֵאשׁוֹנִים. בְּרָבִרִים הַכְּתוּבִים תוֹרָה שְׁעָנְשׁוּ בְּמִים הָרֵאשׁוֹנִים, כְּגוֹן הַגִּדּוּל וְזֶה אֲשֶׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ וְיִיּוֹדוּ עַל חֲטָאִם וְלֹא כְּהֵדוּ עֲצוֹם מֵאַבּוֹתֵיהֶם. וְמִי הֵם, רַאֲוִיבן בְּמַעֲשֵׂה בְּלָהָה בְּדִלְקָמָה, וְיְהוּדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָ צִדְקָה מִפְּנֵי לֵהֵם לְכָרִם נִתְּנָה הָאָרֶץ: וְיְהוּדָה זָכָה לְמַלְכוּת בְּחוֹסְפָתָא וְכִרְבוֹת (פ"א) רַאֲוִיבן נָטַל חֶלֶק תַּחֲלָה בְּאָרֶץ עֲבֵר הַיִּצְדֵּן: וְלֹא עֵבֶר זֶר בְּתוֹכֵם. דִּרְשׁ רַבִּי תַחֲנוּמָא. אִימְתִי לֹא עֵבֶר זֶר בְּתוֹכֵם, כְּשֶׁבָא מִשָּׁה לְבָרְכָךְ: וְחִי רַאֲוִיבן וְאוֹת לִיהוּדָה. אִין לָךְ בְּכִרְכַּת כָּל הַשְּׂבָכִים מִתְּחַלֵּל וְאוֹת חוּץ מִזֶּה: עֲצֻמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגִילָלִין בְּאֶרֶץ. עֲצֻמוֹת כָּל הַשְּׂבָכִים הַעֲלוּ מִמִּצְרַיִם, וְהוּא שְׁאִמֹר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצֻמוֹתֵי מִנָּה אֲתֶכֶם (שְׁמוֹת י"ג) עַם עֲצֻמוֹתֵיכֶם, וְהָיוּ עֲצֻמוֹת כָּל הַשְּׂבָכִים שְׁלָדֵן חֲסִימָה, וְיְהוּדָה אִיבְרִי מִתְּפָרְקִין וְמוֹתְגַלְגִּילִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי שְׁהוּדָה אֶת עֲצֻמוֹ בְּעִרְבוֹנוֹ שֶׁל בְּנִימִין וְחִסְתִּי לָךְ כָּל הַיָּמִים (בְּרָאשִׁית מ"ג) אֲפִי' לְעוֹלָם הַכָּא. וְמוֹהָבָא נִפְקָא לָן (מִסֵּט דף י"א) כְּדִי שֶׁל חֲכָם אֲפִילוֹ עַל תְּנַאי הוּא בָּא: מִי גָרַם לְרַאֲוִיבן שְׁיָוִידָה. בְּמַעֲשֵׂה יִצְעָנִי אֲבִי: יְהוּדָה, שְׁהוּדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָ. וְכֵן הָיָה מִסוֹרֶת בִּידֵיהֶם. מְוִרְשׁ אֲגָדָה דִּר' תַּחֲנוּמָא, כְּשֶׁאֲמֹר יְהוּדָה צִדְקָה מִפְּנֵי עֲמִד רַאֲוִיבן אֲמֹר בְּלִבְלָתִי יִצְעָנִי אֲבִי, וְעִבְשִׁיו יְחִי רַאֲוִיבן שְׁלֹדו קִימָת כֹּאֵלֵה הוּא חִי, וְאוֹת לִיהוּדָה שְׁהוּא מִתְּגַלְגֵּל, לְמָקוֹם עֲנִתָּקוּ מִשָּׁם, כְּמוֹ דִּשְׁח מִדּוֹכְתִּיהָ (ו' ק"א) מִכֵּן: לְמַתִּיבָתָא. לִשְׁא וְלִתָּן עַם שְׁאֵר הַחֲבָרִים: לְמַשְׁקֵל וְיִסְפָּרָה. לִשְׁא וְלִתָּן: יְרִיז רַב לִי. וְהָא לֹא נִצְחוֹן לְרִיבֵי רִיבֵי, וְהָא דְכִתְיִב יְרִיז לִשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה: אֲלֵבָא

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דְּכִתִּיב כִּשְׁלַח אֱלֹהֵי תֹמַר אֶת הַסִּמְנִים "וַיִּכְר יְהוָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה
מִמֶּנִּי", הִרִי שְׁהוּדָה. אֲלֵא רֵאוּבֵן מְנַל דְּאוּדִי - הִיכֵן מִצְאֵנוּ שְׁהוּדָה
מִעֲצָמוּ בִּמְעֻשָּׁה בִּלְהָה. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא, דְּאִמְר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
נַחֲמָנִי אִמְר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְכִתִּיב "חֵי רֵאוּבֵן וְאֵל יִמָּת" "וְזוֹת
לְיְהוָה" - מִפְּנֵי מַה שׁוֹנָה בְּרַכַּת יְהוּדָה וּמִתְחִילָה בְּזוֹת לְיְהוּדָה,
לֹמַר לֶךְ שְׂכָל אוֹתָן שְׁנִים שְׁחֵיו יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר הָיוּ עֲצָמוּתָיו שָׁל
יְהוּדָה שְׁהָעֵלּוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם מְנַלְגָּלִין בְּאֶרֶץ - מִתְּגַלְגָּלִים
וּמִתְּפָרְקִים בְּאֶרֶץ, עַד שְׁעָמְד מִשָּׁה וּבִקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ
וַאֲמַר לִפְנֵיו, רְבוּנוּ שָׁל עוֹלָם, מִי גֵרָם לְרֵאוּבֵן שְׁהוּדָה עַל מְעֻשָּׁה
בִּלְהָה, יְהוּדָה - שְׂכִינָן שְׂרָאָה אֶת יְהוּדָה מוֹדָה עַל מְעֻשָּׁה תֹמַר הוּדָה
הוּא עַל מְעֻשָּׁה בִּלְהָה, וְעַל זֶה אִמְר מִשָּׁה "וְזוֹת לְיְהוָה" - שִׁיְהוּדָה
אֲבָרִיו מִפְּוֹרְקִים וְאִילוּ רֵאוּבֵן שְׁלָדוּ קִיִּים. מִיָּד "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה"
הַתְּקַבֵּלָה תְּפִילָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה עַל יְהוּדָה, וְעַל אִיכָרִיהָ לְשִׁפָּא - וְחֹזֵר
אֲבָרִיו לִמְקוֹם חִיבּוּרָם. וְלֹא הָיָה קָא מְעִילִין לִיָּה לְמִתְּנִיבָתָא דְּרִקְנָא
- אֶךְ עֲדִין לֹא הִכְנִיסוּ אֶת יְהוּדָה לִישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל
מִשָּׁה "וְאֵל עֲמֹו תְּבִיאֵנוּ", וְהִכְנִיסוּהוּ לִישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה. וְלֹא הָיָה קָא
יָדַע מִשְׁקָל וּמִמָּרָה בְּשִׁמְעָתָא בְּהָרִי רִבְּנָן - אֶךְ עֲדִין לֹא הִיָּה יוֹדַע
יְהוּדָה לִשְׁאֵת וְלִתֵּת דְּבִרְבֵּי תוֹרָה עִם הַחֲכָמִים, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מִשָּׁה
יָדִיו רַב לוֹ - שִׁיְהִיָּה לוֹ כַּח לִנְצַח בְּמִלְחָמָתָה שֶׁל תוֹרָה, וְאַחַר
שֶׁהִתְפַּלֵּל כֵּךְ, יָדַע לִשְׁאֵת וְלִתֵּת דְּבִרְבֵּי תוֹרָה. אֶךְ לֹא הָיָה קָא מְלָקָא
לִיָּה שְׁמַעְתָּא אֲלִיָּבָא דְּהִלְכָתָא - עֲדִין לֹא הִיָּה זוֹכֵה יְהוּדָה לֹמַר
דְּבָרִים שִׁיתְקַבְּלוּ לְהִלְכָה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל מִשָּׁה "וְעַד מִצְרֵי תַּהֲיִה".
הִרִי מִפּוֹרֵשׁ שְׂרָאוּבֵן הוּדָה עַל חֲטָאוֹ.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא, בְּשִׁלְמָא יְהוּדָה דְּאוּדִי - מוֹבֵן שְׁהוּדָה, מִי תִּכְיִי דְּלֹא
תִּשְׁרָף תִּמָּר - שְׁעַל יִדֵּי הוּדָתוֹ נִמְעָה שְׂרִיפָתָה, אֲלֵא רֵאוּבֵן לְמָה
לִיָּה דְּאוּדִי - מִפְּנֵי מַה הוּדָה, וְהִרִי וְהָאִמְר רַבִּי שְׁשֵׁת חֲצִיף עָלֵי (בַּר
יִשְׂרָאֵל) דְּמִפְּרִיט תְּמָאִיהָ - הַמוּדָה בְּרָבִים שְׁחָטָא הִרִי הוּא חֲצוּן,
שְׁמִרָאָה שְׁלֹא מִתְּבִישׁ דְּבִדְר. מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא, שְׂרָאוּבֵן הוּדָה מִי
הִיָּבִי דְּלֹא לִיְחַשְׁדוּ אַחֲוָי - כִּדִּי שְׁלֹא יִחְשׂוּד יַעֲקֹב בְּשָׂאֵר הָאֲחִים
שֶׁהֵם חֲטָאוּ וּבִלְבָּלוּ אֶת מִיטָתוֹ.
שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה, אִם אִמְרָה מְמָא אֲנִי וְכוּ', כּוֹתֵבָת וְנוֹתֵנָת לְבַעַל שֹׁטֵר
שְׁכֹתֵבוּ בִּזְנִיתִי וְהַפְסַדְתִּי אֶת כְּתוּבָתִי. שְׁמַעְתָּ מִיָּה - גִּלְמַד מִדְּבָרֵי
הַמְשֻׁנָּה שְׁכֹתֵבִין שׁוֹבֵר - וְלֹא כְּשִׁית רַבִּי יְהוּדָה בְּבָבָא בְּתָרָא,
שִׁיכּוֹל הַלּוּוֹה לֹמַר שְׁאִינוּ פּוֹרַע אֶת חוּבוֹ עַד שִׁיְחִיזִיר לוֹ הַמְּלוּוֹה אֶת
שֹׁטֵר הַהֲלוּאָה כִּדִּי שְׁלֹא יוֹכֵל לְתַבּוֹעַ אוֹתוֹ שׁוֹב, וְאִינוּ מִסְתַּפֵּק בְּכֵךְ
שִׁיכְתוּב הַמְּלוּוֹה שׁוֹבֵר שְׁפָרַע לוֹ הַלּוּוֹה אֶת הַחוּב, מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל לְטַעֵן
שְׁאִינוּ יוֹכֵל לְשַׁמּוֹר אֶת הַשֹּׁטֵר כֹּל יָמָיו שְׁלֹא יֵאכְלוּ אוֹתוֹ הָעֶבְכָּרִים
וְכִדּוּמָה. וּמִמָּה שְׁמִבּוּאֵר בִּמְשֻׁנָּה שֶׁהָאִשָּׁה כּוֹתֵבָת לְבַעַל שְׁאִינוּ חִיִּיב
לָה כְּתוּבָה, וְלֹא מִצְרִיכִים אֶת הָאִשָּׁה לְהַחֲזִיר לְבַעַל אֶת כְּתוּבָתָה,
מִשְׁמַע כְּשִׁית רַבִּי יוֹסִי שְׁחֹלֵק שֵׁם. אִמְר אֲבִי אֵין רֵאִיָּה מִהִמְשֻׁנָּה
שְׁסוּבֵרַת כְּרִבִּי יוֹסִי, מִשׁוּם שְׁתֵּנִי מְקַרְעֵת - נִיתָן לִשְׁנוֹת בִּמְשֻׁנָּה
'מִקְרַעַת כְּתוּבָתָה', דְּהִינּוּ שְׁצָרִיכָה לְקָרַע אֶת כְּתוּבָתָה וְאֵכֵן לֹא דִי
בְּכִתִּיבַת שׁוֹבֵר. שׁוּאֵלַת הַגְמָרָא, אִמְר לִיָּה רַבָּא לֵאבִי, וְהָא שׁוֹכְרַת
קְתָנִי - הִרִי שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה 'שׁוּבֵרַת כְּתוּבָתָה' וְלֹא נִיתָן לִשְׁנוֹת
שְׁקוּרַעַת. אֲלֵא אִמְר רַבָּא אֵין רֵאִיָּה מִהִמְשֻׁנָּה שְׁסוּבֵרַת כְּרִבִּי יוֹסִי,
מִשׁוּם שְׁמִקְוָם שְׁאֵין כְּתוּבָתָה עֲסָקִינָן - הַמְשֻׁנָּה דִּיבְרָה עַל
מְקוֹם שְׁנָהוּ שְׁלֹא לְכָתוּב כְּתוּבָה לֵאשָׁה, אֲלֵא סוּמְכִים עַל תְּקַנָּה
חֲכָמִים שְׁאֵם מִתְּהַבֵּל אוֹ גִּירָשָׁה חִיִּיב לָה כְּתוּבָה, וּבְמִקְוָם כֹּהָ שְׁאֵין
כְּתוּבָה לְקָרַע, גַּם לִפִּי רַבִּי יְהוּדָה תְּכָתוּב לוֹ שׁוֹבֵר
שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה, וְאִם אִמְרָה מְהוּדָה אֲנִי מְעִלִין אוֹתָהּ לְשַׁעְרֵי מוֹרָתָ.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא, מְעִלִין אוֹתָהּ - וְכִי הִיא הֵייתָה מִחוּץ לְעוֹרָה שִׁישׁ
צוֹרֵךְ לְהַעֲלוֹתָהּ לְשֵׁם,

וְקַמְלִיאֻת - תְּכַשִּׁיט הַמְּקִיף אֶת הַצּוּאֵר מִלְּפָנֶיהָ, נְזִמִּים וּמְבֻעָת,
מְעַבְרִין - מְסִירִים אוֹתָם מִמֶּנָּה בְּרִי לְנִזּוּלָהּ, בְּשִׁבִּיל שְׁתוּדָה. וְאַחַר
כֵּךְ - אַחֵר שְׁקָרַע הַכּוֹהֵן אֶת בְּגָדָה עַד כְּנָגֵד הַלֵּב, מְכִיָּא חָבֵל מְצָרִי -
הַעֲשׂוֹי מִסִּיב הַגְּדֵל סָבִיב הַדֶּקֶל, וְקוֹשְׁרֵיו לְמַעְלָה מִדִּירָה בְּשִׁבִּיל שְׁלֹא
יִפְּלוּ בְּגִידָה עוֹד כְּלָפִי מִשָּׁה. וְכָל הַרוֹצֵה לְרֵאוּת אֶת הַסּוּטָה בְּבוֹיוֹנָה
וּבְבוֹשָׁתָה כָּא לְרֵאוּת, חִיז מְעַבְרִיהָ וּשְׁפָחוּתֶיהָ, שְׁמַפְנִי שְׁלִבָּתָה גַּם
כֵּהֵן הִיא לֹא תוֹדָה בְּפָנֶיהָ. וְכָל הַנְּשִׁים מוֹתֵרוֹת לְרֵאוּתָהּ בִּשְׁעַת
נִיזּוּלָהּ, שְׁנִיאִמְר "וְנוֹסְרוּ כָּל הַנְּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּמוֹתֵכֶנָּה" - עַל
יְדֵי שִׁירָאָה הַנְּשִׁים מַה שְׁעוֹשִׂים לְסוּטָה, יִשְׁמְרוּ עֲצָמָם שְׁלֹא לְבוֹא
לִידֵי זִמָּה וְחוֹנָה.
גְּמָרָא. שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה, שְׁהִיו מְבִיאִים אֶת הַסּוּטָה לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל
בִּירוּשָׁלַיִם. שׁוּאֵלַת הַגְמָרָא, מְנַחֲנִי מִיָּל - שְׁלַגְבִּי סוּטָה צָרִיךְ בֵּית דִּין
שֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד דִּינָיִם. וּמְשִׁיבָה, אִמְר רַבִּי חִיָּיא בַּר זְמֵרָא אִמְר רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲתֵיָּא - לֹמְדִים בְּגוּיָרָה שׁוּוֹה 'תוֹרָה' 'תוֹרָה',
כְּתִיב הָכָא - לִגְבִּי סוּטָה "וְעִשָּׂה לָהּ חֶבְרָן אֶת כָּל הַתּוֹרָה" וְכְתִיב
הָתָם - לִגְבִּי זָקֵן מִמָּרָא "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹךְ", לֹמְדִים מַה
לְהֵלֵךְ בְּשִׁבְעִים וְאַחַר - שׁוֹקֵן מִמָּרָא חִיִּיב דּוּקָא אִם הוּדָה כְּנָגֵד בֵּית
דִּין הַגְּדוֹל, אִם בָּאָן - הַשְׁקָאָת הַסּוּטָה הִיא בְּשִׁבְעִים וְאַחַר.
שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה, וְאִמְרִינָן עָלֶיהָ וְכוּ' כִּדִּי שְׁאֵם זִינְתָה תוֹדָה וְלֹא יִשְׁקוּ
אוֹתָהּ. מִקְשָׁה הַגְמָרָא, וְרִמְיָנָהּ, בְּדִרְךָ שְׁמֵאִימִין עָלֶיהָ שְׁלֹא תִשְׁתָּה
כֵּךְ מֵאִימִין עָלֶיהָ שְׁתִּשְׁתָּה, שְׁאִמְרִים לָהּ בְּתִי, אִם כִּדּוֹר לָהּ הִדְבָּר
שְׁמִיְהוּדָה אֲתָּה וְלֹא נִבְעֵלַת בְּסִתְרִיהָ, עֲמִדִי עַל בּוֹרֵיךָ - תִּסְמְכִי עַל כֵּךְ
שְׁאֵת נִקְיָה מַעוֹן, וְשִׁתִּי אֶת הַמִּים וְלֹא תִינּוֹקִי מֵהֶם, לִפִּי שְׁאֵין מִיָּה
הַמְרִים דּוּמִין אֲלֵא לִסֵּם יָבֵשׁ שְׁמוֹנָה עַל בִּשְׁרָהּ, אִם יֵשׁ שֵׁם מִיָּה
וְהַבֶּשֶׁר פְּתוּחַ, הִרִי הִסֵּם מְחַלְחֵל יוֹדֵד לְגוֹן, אֶךְ אִם אֵין שֵׁם מִיָּה,
אֵינוּ מוֹעִיל בְּלוֹם - שְׁאִינוּ מִחַלְחֵל לְחוּךְ הַבֶּשֶׁר, וְכִמוּ כֵן הַמִּים
הַמְרִים לֹא עוֹשִׂים דְּבַר לֵאשָׁה שְׁלֹא זִינְתָה. וְקִשָּׁה שְׁהִי בִּמְשֻׁנָּה
מְבוּאֵר שְׁמֵאִימִים עָלֶיהָ רַק כִּדִּי שְׁלֹא תִשְׁתָּה. מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא, לֹא
קִשְׂיָא, בָּאָן - מַה שְׁמִבּוּאֵר בִּמְשֻׁנָּה שְׁמֵאִימִים עָלֶיהָ כִּדִּי שְׁלֹא תִשְׁתָּה,
הִיו עוֹשִׂים כֵן קוֹדֵם שְׁנִמְחָקָה הַמְּנִילָה שְׁכֹתוֹב בָּהּ שֵׁם הַשֵּׁם בְּחוּךְ
הַמִּים, וְלֹכֵן הִיו מֵאִימִים עָלֶיהָ שְׁלֹא תִשְׁתָּה בְּשִׁבִּיל לְמַנוּעַ אֶת מַחֲזִיקַת
הַשֵּׁם. בָּאָן - מַה שְׁמִבּוּאֵר בְּבִרְיָתָא שְׁמֵאִימִים עָלֶיהָ גַּם כִּדִּי
שְׁתִּשְׁתָּה, הִיו עוֹשִׂים כֵן לְאַחַר שְׁנִמְחָקָה הַמְּנִילָה וְנִמְחַק כְּבַר שֵׁם
הַשֵּׁם, הִיו אוֹמְרִים לָהּ דְּבָרֵי נְחֻמִּים, כִּדִּי שְׁאֵם הִיא טְהוּרָה לֹא
תוֹדָה שִׁינְתָה מִחוּמַת שְׁתַּפְּחַד מִחֲמִידִים.
שְׁנִינוּ בִּמְשֻׁנָּה, וְאִמְרִי לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שְׁאִינִם כְּדִאי לְשׁוּמְעֵן וְכוּ'. תְּנִינוּ
רַבְּנָן מַה הֵם הַדְּבָרִים שְׁהִיָּה אוֹמֵר לְסוּטָה, אוֹמֵר לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שְׁלֹא
הִנְדָּה וּמְעֻשִׂים שְׁאִירְעוּ וְכֹתוּבִים בְּכָתוּבִים - בְּתוֹרָה, אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ
בִימֵי הָרַאשׁוֹנִים. בְּגוֹן, דְּבָרֵי הַגְּדָה עַל הַפֶּסֶק "אֲשֶׁר חֲכָמִים יָגִידוּ
וְלֹא כִּתְרוּ מֵאֲבוֹתָם" - שֶׁהַחֲכָמִים סִפְרוּ אֶת חֲטָאֵם וְהוֹדוּ עָלָיו וְלֹא
הִסְתִּירוּ אוֹתָם. הַחֲכָמִים הֵם יְהוּדָה וְרֵאוּבֵן, שִׁיְהוּדָה הוֹדָה שְׁבֹא עַל
תֹּמַר וְלֹא בּוֹשׁ לְהוֹדוֹת, וְכֹה הָיָה סוֹפּוֹ, שׁוֹכֵה וְנָחַל חֵי הַעוֹלָם הָכָא.
וְרֵאוּבֵן הוֹדָה עַל מְעֻשָּׁה בִּלְהָה וְלֹא בּוֹשׁ לְהוֹדוֹת, וְכֹה הָיָה סוֹפּוֹ,
זָכָה וְנָחַל חֵי הַעוֹלָם הָכָא. וְכִגּוֹן אֵלוּ הַדְּבָרִים הִיו אוֹמְרִים לְסוּטָה,
כִּדִּי לִשְׁכַנְעָה לְהוֹדוֹת אִם זִינְתָה. שׁוּאֵלַת הַבְּרִייתָא, וְכֹה שְׁכָרְךָ - מַה
הַשְׁכֵּר שְׁקִיבִלו רֵאוּבֵן וְיְהוּדָה עַל מַה שְׁהוּדוּ. מִפְּסִיקָה הַגְמָרָא
וּמִקְשָׁה עַל הַבְּרִייתָא, מִיָּה שְׁכָרְךָ - מַה כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא שְׁשֹׁאֵלָה מַה
שְׁכֵר, בְּרָקָא אֲמִרִינָן - וְהִרִי הַתְּבָאֵר שְׁנַחֲלוּ חֵי הָעוֹלָם הָכָא.
מִתְּרַצַּת הַגְמָרָא, אֲלֵא כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא בְּשֹׁאֵלָתָהּ, מַיָּה שְׁכָרְךָ שְׁקִיבִלו
כְּעוֹלָם הָיָה. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא, קִיבְּלוּ שְׁכָרָם אֶף בְּעוֹלָם הַחַי, שְׁנִיאִמְר
עָלֵיהֶם "לָהֶם לְכָרֶם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא עֶבֶר וְרַבְּתוֹכֶם".
שׁוּאֵלַת הַגְמָרָא עַל הַבְּרִייתָא, בְּשִׁלְמָא בִּיהוּדָה אֲשִׁכְחֵן דְּאוּדִי,

ישעיה ה ו-ח

ו ואֲשִׁיתָהוּ בֵּיתָהּ לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדָר וְעֵלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִנָּה מִהֶמְטִיר עָלָיו מָטָר: ז פִּי כָרֶם יְהוָה צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעָשׂוּעִיו וַיִּקֹּן לְמִשְׁפָּחָה וְהִנֵּה מִשְׁפָּחָה לְצִדְקָה וְהִנֵּה צִעֲקָה: (פ) ח הוּא מְגִיעֵי בֵּית בְּבִית שְׂדֵה בְּשָׂדֵה יִקְרִיבוּ עַד אֶפֶס מְקוֹם וְהוֹשְׁבֵתָם לְבִדְכָם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

רש"י

ובנייהם על הרעה שהבאתי עליהם מי סרח על מי מה היה לי לעשות עוד טובה לכרמי ולא עשיתי לו אודיע נא אתכם גם אתם המכעיסים אותי את אשר הגון בעיני לעשות לכרמי ככל אשר עשיתי לאדם הראשון הסר מסוכתו אסלק שכניתי מעליה' המסוככ' עליהם כמה שנאמר (לקמן נב) ויגל את מסך יהודה: פרוץ גדרו. אתוך חומותיו: ואשיתוהו בתה. ואשיונון רטישין: לא יזמר ולא יעדר. לא אסתעדון ולא יסתמכון: ועלה שמיר ושית. ויהיו מטלטלין ושביקין דוגמת שמיר ושית של כרם ואצל הכרם ממש במקום אחר הוא מתורג' הובאי ובור: ועל העבים אצוה. ועל נבייא אפקד דלא יתנבון עליהון, הנבואה נמשלה למטר שהעבים מקבלין אותה מן השמים כך הנביאים מקבלין הנבואה מפי הקדושה: נטע שעשועיו. כמו נטע ולפי שהוא דבוק נקוד (פתח) כמו בקר זבח השלמים (במדבר ז): ויקן. שיעשו משפט והנה משפח אסיפ' חטא על חטא כמו מהסתפח (שמואל א כו), דבר אחר ל' נגע ולפי שהוא לשון נופל על הל' בקריאתו דומה משפט למספח וכן צעקה לצדקה נפל בו רוח הקודש בפי הנביא: (ח) הוּא מְגִיעֵי בֵּית בְּבִית. עשרים ושנים אשרי נאמר בספר תהלים על מקיימי התורה ועשרים ושנים הוּא אמר ישעיה על הרשעים, הוּא ל' צעקת אנחה על פורענות העתידה לבא: מגיעי בית בבית. מקרבים בתיים זה אצל זה ומתוך כך גוזלים קרקע העניים החלשים שבין ב' הבתים וכן שדה בשדה: יקריבו עד אפס מקום. שאין מקום לעני לישב: והושבתם לבדכם בקרב הארץ. כסבורים אתם שאין חלק להקדוש ברוך הוא ולא לעניים בארץ חלקו במעשרות אתם גוזלים ולעניים את ארצם שתהיו אתם לבדכם יושבים בה:

מצודת ציון

(ו) ואשיתוהו. אשים אותו: בתה. ענין שממון כמו בנחלי הבתות (לקמן ו): יזמר. כן יקרא קציצת ענפי גפן כמו וכרמך לא תזמור (ויקרא כה): יעדר. ענין חפירה כמו וכל ההרים אשר במעדר יעדרון (לקמן ז): שמיר ושית. שמות מיני קוצים: (ז) שעשועיו. ענינו התעסקות בדבר מה לשמוח בו: משפח. ר"ל אסיפת חטא כמו ונספחו על בית יעקב (לקמן יד) או הוא מל' ספחת הצרעת ולפי של' משפח נופל על ל' משפט אמר כן: (ח) אפס. הוא כמן אין:

מצודת דוד

(ו) ואשיתוהו. אשים אותו שממה: לא יזמר. לא יחתכו הזמורות להרבות ענפים כדרך שעושים לכרמים: ולא יעדר. לא יחפרו תחת האילנות כדרך שחופרים בכרמים לתקן הגפנים: ועלה שמיר ושית. יגדל קוצים כדרך השדה שאינו נעבר: מפרש המשל ואמר שבית ישראל הם הכרם: נטע שעשועיו. הנטיעה שהוא משעשע ומשמח בו: ויקן. לפי מרבית הטובה שעשה להם היה מקום שיעשו משפט והנה לא כן הוא כי אספו חטאים רבים או עשו מעשים מגונים כנגד צרעת: לצדקה. היה מקוה שיעשו צדקה והנה נשמע צעקת עשוקים: (ח) הוּא. ר"ל יש להתאונן על מה שהמה מגיעים בית בבית כשאדם חלש היה לו בית בין בתי אנשים חזקים בעלי זרוע היה החזק שמצד זה מגיע ביתו בתוך גבול בית החלש ולקח מגבולו וכן זה שמצד השני עד שלא נשאר מקום להחלש שביניהם: והושבתם. אמר הנביא לבעלי הזרוע וכי סבורים אתם שרק אתם לבדכם תשבו ותתקיימו בקרב הארץ ואין להחלש מקום עמכם:

משלי ז א-טז

א חֲכָמוֹת בָּנְתָה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבָעָה: ב טַבְחָה טַבְחָה מִסְכָּה יִינָה אֵף עֲרֵכָה שְׁלַחְנָה: ג שְׁלַחָה נַעֲרֹתֶיהָ תִקְרָא עַל־נַפְי מְרֹמֵי קֶרֶת: ד מִי־פָתִי יִסֵּר הִנֵּה חֲסֵר־לֵב אֲמָרָה לוֹ: ה לָכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וְשָׁתוּ בֵּינִי מִסְכָּתִי: ו עֲזֹבוּ פִתָּאִים וַחֲיוּ וְאֲשֹׁרוּ בְּדֶרֶךְ בִּינָה: ז יִסֵּר אֶלֶף לֶקַח לֹא קָלוֹן וּמוֹכִיחַ לְרָשָׁע מוֹמוֹ: ח אֶל־תּוֹכַח לֶן פְּנֵי־שֹׁנְאֶךָ הוֹכַח לְחֹכֶם וַיֵּאֱהָבֶךָ: ט תֵּן לַחֲכָם וַיַּחֲכֶם־עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וַיּוֹסֶף לֶקַח: י תַּחֲלֵת חֲכָמָה יֵרָאֵת יְהוָה וְדַעַת קְדוֹשִׁים בִּינָה: יא פִּרְבִּי יִרְבּוּ יִמִּיךָ וַיּוֹסִיפוּ לָךְ שָׁנוֹת חַיִּים: יב אִם־חֲכָמָתְךָ חֲכָמָת לֶךְ וְלִצְתָּ לְבָדֶךָ תִּשָּׂא: יג אִשֶּׁת פְּסִילוֹת הַמִּיָּה פְתִיּוֹת וּבִלְיִדְעָה מָוֶה: יד וַיִּשְׁבָּה לִפְתָּח בֵּיתָה עַל־כִּפָּא מְרֹמֵי קֶרֶת: טו לִקְרָא לַעֲבָר־דֶּרֶךְ הַמִּיִּשְׁרִים אַרְחוֹתָם: טז מִי־פָתִי יִסֵּר הִנֵּה וַחֲסֵר־לֵב וְאֲמָרָה לוֹ:

רש"י

מחרפו ואינו שומע לו זו היא אזהרה שאסור לדבר עם המסיתים מדרך הישרה אפילו להוכיחם ולקרבים: (ט) תן לחכם ויחכם עוד. לתלמיד הגון (שנה) ומדרש אגדה נאמר לנח מכל הבהמה הטהורה וגו' (בראשית ו) וכשיצא ויקח מכל הבהמה וגו' (שם) אמר מה ראה הקב"ה להרבות באלו אלא שרצה שאקריב לו מהן: הודע לצדיק. חכמה: והוא יוסף לקח. מדעתו ועל שמועתו: (י) תחלת חכמה יראת ה', ודעת קדושים. היא עיקר הבינה: (יא) ויוסיפו לך שנות חיים. שנים של חיים הם של פרנסה ועושר: (טז) חסר לב, ואמרה לו. הדברים הללו, מה אמרה לו:

מצודת ציון

(א) חצבה. ענין כריתה וחתוך הנופל באבנים: (ב) מסכה. ענין מזיגת היין במים כמו למסוך שכר (ישעיה ה): ערכה. ענין סדור: (ג) גפני. ענין כנף ובדרז"ל עד בין אגפים (חולין מ"ו) ור"ל במקום גבוה שהעוף יפיר שם באגפיו: קרת. מל' קריה ועיר: (ד) לחמו. אכלו לחם ולתוספת ביאור אמר בלחמי וכן מסעף פארה (ישעיה י'): (ו) ואשרו. וצעדו כמו ואשר בדרך לבך (לקמן כ"ג):

מצודת דוד

(א) חכמות. כל אחת מהחכמות בנתה בית לעצמה: חצבה. בנויה על הרבה עמודים וחצובים המה זה כזה בהשוואה גמורה והוא דבר הנחמד לעין הוראה: (ב) טבחה. שחטה זבחים ומזגה יינה ואף ערכה שלחנה להאכיל להקדושים: (ג) תקרא. כל אחת תקרא ע"י נעוריה על גבהי מרום העיר להשמיע הקול למרחוק: (ד) מי פתי. ותאמר מי פתי שאין בו תבונה להכין מאכל יסור ממקומו ויבוא הנה וכן תקרא לחסר לב מכל וכל ותאמר לו: (ה) לכו לחמו. אם אין לכם

משל עצמיכם בואו הנה ואכלו בלחמי ושתי היין אשר מזגתי אני והוא ענין מליצה לומר הלא חכמת התורה היא נחמדת מאירת עינים וחוננת דעת לההוגים בה וכאלו מכרזת ואומרת כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד ואם צפון לבו משכל אני אשכילו דעה: (ו) עזבו. לזאת אתם פתאים עזבו דרכיכם ותחיו וצעדו מעתה בדרך בינה: (ז) יוסר לך. ר"ל אבל את הלץ ואת הרשע לא אוכיח כי המוכיח את הלץ לוקח לעצמו קלון כי יתלוצץ בו ויבזהו והמוכיח לרשע מביא מום על עצמו כי ישיב לו אף אתה כמוני ויפגום בכבודו ולזה אין לי עסק עמהם: (ח) פן ישנאך. כי הוא חכם בעיניו ודרכו ישרה לפניו: ויאהבך. כי הוא חפץ בתקון מדותיו ולומד מכל אדם: (ט) תן לחכם. ר"ל אמור לו דברי חכמה ויחכם מדעתו עוד יותר: הודע לצדיק. משמרת הצדק: ויוסיף לקח. מדעתו יוסיף לימוד לעשות משמרת למשמרת: (י) תחלת. יראת ה' היא תחילת החכמה כי היראה מביאה לידי חכמה: ודעת קדושים. לקדש עצמו במותר לו מביא לידי בינה: (יא) כי בי. בעבור עסק התורה ירבו ימיו והימים האלה יוסיפו לך שנות חיים כי ברבות הימים תרבה במעש"ט ויתוסף לך בזה שנות חיים בעוה"ב: (יב) חכמת לך. החכמה תהיה לך לתועלת: ולצת. ואם תתלוצץ באנשים אתה לבדך תשא עונש: (יג) אשת כסילות. הנה אשה סכלה תהמה בקולה והיא פתיונית ואינה יודעת מאומה ותהמה בבלי דעת: (יד) לפתח ביתה. לראות העוברים דרך עליה: מרומי קרת. על כסאה עומדת במרומם העיר להשמיע קולה למרחוק: (טו) לעוברי דרך. להעוברים שם דרך מהלכם ההולכים באורח מישור בדרכי ה' והיא ענין מליצה לומר שהנפש המתאוה תסית לעבירה ומראה ערבות ותענוג העבירה: (טז) מי פתי. מי הוא הפתי המחסר נפשו מטובה יסור ממקומו ויבא הנה אשכילו חכמה כי מניעת ערבות תחשב בעיניה לכסילות: וחסר לב. מי הוא החסר לב המונע עצמו מטובה והוא כפל ענין במ"ש: ואמרה לו. וכן תאמר לו:

ה הָיוּ כָּלִי גִלְלִים, כָּלִי אֶבְנִים, כָּלִי אֶדְמָה — הַכֵּל טָהוֹר. הִיָּה כָּלִי טָהוֹר לְקֹדֶשׁ וְלַחֲטָאֹת — הַכֵּל טָהוֹר, שֶׁהַכֵּל נֶאֱמָר עַל הַחֲטָאֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַכֵּלִים טָהוֹרִין וְכָלִי חֶרֶם טָהוֹרִין, וּמִצִּילִין עִם דְּפִנוֹת אֱהָלִים.

ו פִּיֶּצֶד? הַבּוֹר וְהַדּוֹת שֶׁבִּפְשָׁה נְתוּנָה עָלָיו — טָהוֹר. אִם הִיָּתָה בָּאֵר חֲלָקָה, אוֹ פְּנוֹת פְּחוּתָה, וּכְפִישָׁה נְתוּנָה עָלֶיהָ — טָמֵא. אִם הִיָּה גֶסֶר חֲלָקָה, אוֹ סְרִידָה שְׁאִין לָהּ גְּפִים — טָהוֹר, שְׁאִין הַכֵּלִים מִצִּילִים עִם דְּפִנוֹת

פירוש ברטנורה

ה כָּלִי גִלְלִים. של צפוני בקר: כלי אבנים וכלי אדמה. כל הנך כלים, אפילו ביד עם הארץ טהורים. ואם מונחים על פי ארובה, מציילין על הכל אפילו על כלי שטף: היה כלי טהור לקודש ולחטאות. דהמניניהו רבנן לעמי הארצות על הקודש, כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו, הלכך הכלי הטהור לקודש מצייל על הכל אפילו לבית שמאי. וכן הן נאמנין על החטאת של אפר פרה, דכתיב (במדבר י"ט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, הכל נאמנים על שמירתה: מפני שהכלים טהורים. כגון כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שהן טהורים מלקבל טומאה. וכן כלי חרס שהן טהורין כשהן לקודש ולחטאות. אע"פ שהן של עם הארץ, נאמן, שעם הארץ נאמן לקודש ולחטאות כדאמרין. כל אלו מציילין עם דפנות אוהלים, כלומר חוציצין בפני הטומאה כשהם מונחים במקום שיש דפנות לאוהלים, והיא ארובה שבין בית לעליה כדפנות אוהלים חשיבא. אבל במקום שאין דפנות, אין מציילים, כדמפרש ואזיל: **ו הבור והדות שבבית.** והמת בבית וכלים בבור ובדות, ויש גובה מחיצות סביבותיהן, בור ודות שניהן בקרקע אלא שבור בחפירה ודות בבנין: וכפישא. סל גדול שכובשים בו היותם לכוזמן והוא מחזק ארבעים סאה או יותר. ואינו מקבל טומאה ונתונה על פי הבור והדות: טהור. כל מה שבתוכן הואיל ויש עם מחיצות: באר חתולה. שפי הבאר שות לקרקע הבית ואין לו מחיצה סביב, דהשתא ליכא דפנות: או כוורת פחותה. כגון כוורת גדולה שמחזקת ארבעים סאה, שאינה מקבלת טומאה. ופחותה, שאינה פקוקה בקש: וכפישא נתונה עליה. על פי הבור או על פי הכוורת: טמא. דאין מציילים אלא עם דפנות אוהלים, ובבאר אין דפנות, ודפנות הכוורת לאו דפנות אוהלים הן: היה גסר חלק. דאין זה כלי: או סרידה שאין לה גפיים. שאין לה מחיצות, דלא חשיבא כלי: טהור. אם נתונים על באר חלקה או על גבי כוורת פחותה, מציילים וטהור, דדוקא כפישא שהיא כלי אינה מצלת אלא עם דפנות אוהלים, אבל גסר וסרידה שאין לה גפיים, דלאו כלים נהנו, מציילים בלא דפנות אוהלים. סרידה, כמין עריבה קטנה של עץ שהנתחם משתמש בה. גפיים, אוגנים

משניות מבאורות – קהתי

באור משנה ו

פִּיֶּצֶד — כלים טהורים מציילים עם דפנות אוהלים? הַבּוֹר וְהַדּוֹת שֶׁבִּפְשָׁה — בור היינו חפירה באדמה. בלא היקף בנין; דות היינו בור (כעין מרתף), שקירותיו סביב בנויים אבן או מלט (ושב"ס בבא בתרא טז, א). ויש מפרשים: דות היינו מקום מוקף מחיצות על הקרקע (וש"ס; רמב"ם: "תפארת ישראל"). וכפישא — כמין סל גדול, ואין היא מקבלת טומאה, שהיא מן הכלים הטהורים, נְתוּנָה עָלָיו — כפיה על פי הבור או על פי הדות, טָהוֹר — כל מה שבבור או בדות, בזמן שיש מת בתוך הבית, שהואיל ויש מחיצות בולטות סביבות הבור והדות, לפיכך הכפישא מצלת עם דפנות הבור והדות הבורטות סביב לפיו, כלומר שהכפישא מצטרפת לדפנות הבור או הדות ונעשות כאוהל אחד המציל על מה שבתוכו. **אִם הִיָּתָה בָּאֵר חֲלָקָה** — בבית, שפי הבאר שווה לקרקע הבית ואין דפנות בולטות סביב לפיו, או פְּנוֹת פְּחוּתָה — שנפחת קצת מדפנותיה ובטל שם כלי מעליה ונראית כאוהל. ויש גורסים: כוורת פתוחה — כוורת שלמה הבאה במידה (היינו המחזקת ארבעים סאה בלח) שאינה מקבלת טומאה, והיא פתוחה למעלה, וכפישא נתונה עליה — על פי הבאר או על פי הכוורת, טָמֵא — כל מה שבבאר או בכוורת מחמת המת שבבית, שאין הכלי מצייל אלא עם דפנות אוהלים, ובבאר אין דפנות, ודפנות הכוורת אינן חשוכות כדפנות אוהל אלא כדפנות כלי. **אִם הִיָּה גֶסֶר חֲלָקָה** — נתון על פי הבאר או על פי הכוורת, או סְרִידָה — כמין עריבה; ויש מפרשים: רשת, שְׁאִין לָהּ גְּפִים — מחיצות מסביב; ויש מפרשים אוגנים ואזניים; והרי הנסר והסרידה אינם חשובים ככלים, טָהוֹר — מה שבתוך הבאר או בתוך הכוורת, שהנסר והסרידה אינם מקבלים טומאה, הואיל ואינם כלים, הלכך הם מציילים בכיסוי האוהל, אף על פי שאין לו דפנות, שְׁאִין הַכֵּלִים מִצִּילִים עִם דְּפִנוֹת אֱהָלִים — כלומר מה ששינו שאין הכפישא מצלת על הבור אלא אם כן יש לו דפנות, אבל אם הוא מכוסה בנסר חלק הריהו מצייל אפילו בלי דפנות אוהלים, הטעם הוא, לפי שאין הכלים מציילים אלא עם דפנות אוהלים, עַד שֶׁיֵּהָא לָהֶן — לכלים או לאוהלים, דְּפִנוֹת — ממש; אבל כשאין לכלי דופן כלל, אף אם אין דפנות לאוהל, מועיל הכיסוי להציל מה שבתוך האוהל. **וְכִמְהָ תִּהְיֶה הַדִּפְּן** — בכלי או בבור, כדי שהכלי יציל על הבור מפני הטומאה? טָפַח — אם בולטת מן הבור דופן טפח, או שיש בכלי הכפוי עליו דופן טפח, הרי הכלי מצייל על הבור. הִיָּה לָהּ חֲצִי טָפַח מִפְּאֵן

באור משנה ה

הָיוּ — נתונים בארובה שבין הבית לעלייה, כָּלִי גִלְלִים — כלים שנעשו מגללי בקר, כָּלִי אֶבְנִים, כָּלִי אֶדְמָה — כלים שנעשו מטיט ולא נשרפו בכבשן, הַכֵּל — מה שבעלייה, ואפילו כלים שיש להם טהרה במקוה, טָהוֹר — שכלי גללים וכו' אינם מקבלים טומאה, הלכך מציילים הם על הכל, ואפילו הם של עם הארץ. הִיָּה — מונח בארובה, כָּלִי טָהוֹר לְקֹדֶשׁ — כלי שבעליו יחדוהו שישמש לקדשי מזבח, כגון מנחות או נסכים או בשר קדשים, וְלַחֲטָאֹת — או שיחדוהו שישמש לאפר פרה אדומה, ואפילו הוא כלי חרס, הַכֵּל טָהוֹר — כל מה שבעלייה טהור, אף לדעת בית שמאי, שֶׁהַכֵּל נֶאֱמָר עַל הַחֲטָאֹת — שאפילו עמי הארץ נאמנים לומר, שכלים אלו טהורים מכל טומאה (עיי' חגיגה ד, א). משנתנו נקטה חטאת לרבותא, שאפילו על החטאת שאין בה שום קדושה נאמנים, וכל שכן על הקודש (מחירם: "תפארת ישראל"); ובחוספתא (חגיגה ג) מבואר הטעם: מפני מה הכל נאמנים על הקודש שלא יהא כל אחד ואחד אומר: הריני בונה מזבח לעצמי, הריני שורף פרה לעצמי. כן מצאו על כך אסמכתא בכתוב, שנאמר בפרה אדומה (במדבר י"ט, ט): "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת" — הכל נאמנים על שמירתה; וענשיו חוזר התנא לבאר, שלפיכך אם היו כלי גללים וכו' או כלי טהור לקודש ולחטאות, הכל טהור, מִפְּנֵי שֶׁהַכֵּלִים טָהוֹרִין — כלים שאינם מקבלים טומאה, כגון כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, וְכָלִי חֶרֶם טָהוֹרִין — כשהם מיוחדים לקודש או לחטאת, שאף על פי שהם של עם הארץ טהורים הם, כמו שבארנו לעיל, וּמִצִּילִין — נוסח אחר: מציילין (כלי וא"י) — שני מיני כלים אלו מציילים על כל מה שבעלייה, עִם דְּפִנוֹת אֱהָלִים — כלומר שחוצצים בפני הטומאה כשהם מונחים במקום שיש דפנות אוהלים, שמצטרפים עם דפנות אוהלים להחשיב גם הם אוהל החוצץ בפני הטומאה, וארובה זו שבין בית לעלייה נחשבת כדפנות אוהלים. אבל במקום שאין דפנות אוהלים אינם מציילים, כמבואר במשנה הבאה. ויש מפרשים לפי הגירסה "ומציילין": מפני שהכלים — היינו כלי גללים וכו', טהורים — הם, אפילו ביד עם הארץ, וכלי חרס — המיוחדים לקודש או לחטאת, טהורין — הם, אפילו ביד עם הארץ, כמבואר הטעם לעיל, הלכך הכל טהור: ומציילין עם דפנות אוהלים — פיסקה זו היא ענין בפני עצמו, ובאה המשנה ללמדנו, שאם פיות הכלים דבוקים בדפנות הבית הם מציילים מחמת אוהל (רמב"ם; "סדרי טהורות").

אֲחֵלִים, עַד שִׁיחָא לָהֶן דְּפָנוֹת. וְכַמָּה תִּהְיֶה הַדְּפָן? טַפַּח. הֲיֵה לָהּ חֲצִי טַפַּח מִכָּאֵן וְחֲצִי טַפַּח מִכָּאֵן — אֵינָהּ דְּפָן, עַד שִׁיחָא לָהּ טַפַּח מִמָּקוֹם אֶחָד.

ז' כָּשֶׁם שֶׁמִּצִּילִין מִכַּפְּנִים — כִּד מִצִּילִין מִכַּחֲזִין. בִּיצֵד? כִּפְיָשָׁה שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל הַיְתָדוֹת מִכַּחֲזִין, טַמְאָה תַּחְתִּיהָ — פְּלִים שֶׁכִּפְיָשָׁה טְהוּרִים. אִם הִיָּה כְּתֹל חֲצֵר, אוֹ כְּתֹל גֶּנֶה — אֵינֶנּוּ מִצִּיל. קוֹרֶה שֶׁהִיָּה נְתוּנָה מִכְּתֵל לְכְּתֵל, וְקִדְרָה תְּלוּיָה בָּהּ, טַמְאָה תַּחְתִּיהָ, פְּלִים שֶׁכִּפְרָה — רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר, וְחַכְמַיִם מְטַמְּאִין.

פ ר ק ש ש י

א אָדָם וְכָלִים נַעֲשִׂין אֲחֵלִין לְטַמָּא, אָבֵל לֹא לְטַהֵר. בִּיצֵד? אֲרַבְעָה נוֹשְׂאִין אֶת הַנֶּדֶבֶךְ, טַמְאָה תַּחְתּוֹ — פְּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ מְטַמְּאִין; טַמְאָה עַל גִּבּוֹ — פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְטַהֵר. נִתּוֹן עַל אֲרַבְעָה פְּלִים, אֶפְלוֹ פְּלִי גָלְלִים, פְּלִי אֲבָנִים, פְּלִי אֲדָמָה, טַמְאָה תַּחְתּוֹ — פְּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ מְטַמְּאִים; טַמְאָה עַל גִּבּוֹ — פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְטַהֵר.

פירוש ברטנורא

ואוֹנִים: חֲצִי טַפַּח מִכָּאֵן וְחֲצִי טַפַּח מִכָּאֵן. הָא דִּאֵין כְּלִי מִצִּיל בְּכָאֵר חֲלָקָה הֵינּוּ בְּכָלִי שֶׁאֵין לוֹ דְּפָנוֹת טַפַּח, אֲבָל אִם יֵשׁ לְכָלִי דְּפָנוֹת טַפַּח מִצִּיל עַל הַכּוֹר אֶע"פ שֶׁאֵין דְּפָנוֹתָיו בּוֹלְטִים כָּלֵל, וְהִשְׁתָּא קָאֵמֵר דְּחֲצִי טַפַּח דְּכָלִי וְחֲצִי טַפַּח דְּדוֹפְנֵי הַכּוֹר אֵין מְצַטְרִפִּים. וְכַפְיָשָׁה דִּאֵמֵרן לְעִיל שֶׁאֵם הִיא נְתוּנָה עַל בָּאֵר חֲלָקָה אֵינָה מְצַלֵּת מִיּוֹד שֶׁאֵין בָּהּ דְּפָנוֹת טַפַּח:

ז' כָּשֶׁם שֶׁמִּצִּילִים מִכַּפְּנִים. עִם דְּפָנוֹת אוֹהֵלִים כִּד מִצִּילִים מִכַּחֲזִין עִם דְּפָנוֹת אוֹהֵלִים כְּדַמְפָּרֵשׁ וְאוֹיֵל: עַל יְתוֹדוֹת מִכַּחֲזִין. סָמוֹךְ לְכּוֹתֵל שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְשׁוּכָּה מִן הַכּוֹתֵל [טַפַּח] וְאוֹ חֲשׂוֹבָה אוֹהֵל לְהַפְסִיק בֵּין טוֹמָאָה שֶׁתַּחְתִּיהָ לְכָלִים שֶׁעַל גֶּבֶה. וְדוֹקָא בְּכּוֹתֵל בֵּית שֶׁנַּעֲשָׂה כּוֹתֵל זֶה לְאוֹהֵל נְחֻשְׁבֵּת הַכַּפְיָשָׁה גַּם הִיא אוֹהֵל לְהַפְסִיק, אֲבָל בְּכּוֹתֵל חֲצֵר וְגִינָה שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְאוֹהֵל לֹא תִּחְשַׁב הַכַּפְיָשָׁה אוֹהֵל לְהַפְסִיק; וְקִדְרָה תְּלוּיָה בָּהּ. מוֹכַח בְּתוֹסַפְתָּא שֶׁאֵם שְׁפָתֵי הַקִּדְרִיהָ מְשׁוּכִים מִשְׁפֵּת הַקּוֹרֶה וְלִחוּץ בְּפִתּוֹת טַפַּח כּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִינִי דִּאֵינָה מְצַלֵּת, וְכָלִים שֶׁבְּקִדְרָה מְטַמְּאִים, וְאֵי פִי הַקִּדְרָה מוֹדֵבֵק בְּקוֹרֶה, כּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִינִי דְּמְצַלֵּת וְטְהוּרִים. כִּי פְּלִינִי הֵיכָא דְּמְשׁוּכָּה מִן הַקּוֹרֶה וְלִכָּא פִּתּוֹת טַפַּח. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר מְצַלֵּת וְטְהוּרִים, וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים אֵינָה מְצַלֵּת וְטַמְּאִים. וְהִלְכָּה כַּחכְמַיִם:

ו' א אָדָם וְכָלִים עוֹשִׂין אֲחֵלִים לְטַמָּא. אוֹהֵל הַנֶּסֶךְ עַל יְדֵי אָדָם אוֹ עַל יְדֵי כָלִים נִחְשָׁב אוֹהֵל לְטַמָּא כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ אֶפְלוֹ שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַטּוֹמָאָה, כֵּאלֹל נְתוּנִים בְּאוֹהֵל הַמֵּת: אֲבָל לֹא לְטַהֵר. דִּאֵין נִחְשָׁבִים אוֹהֵל לְחוּץ בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה: נֶדֶבֶךְ. אֲבָן גְּדוֹלָה וְרַחֲבָה. לִשּׁוֹן נֶרְבֵּכִין דִּי אֲבָן גָּלֵל: כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ מְטַמְּאִין. שֶׁאֵינֶנּוּ חוֹצִין וְכִמְאֵן דְּלִיתֵיהּ דְּמִי, דִּאֵין עוֹשִׂין אוֹהֵל לְטַהֵר: כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְטַמְּאִים. דְּלִטְמָא נַעֲשִׂים אוֹהֵלִים: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר. בְּתַרוּוּיָהּ. דְּסִבֵּר נַעֲשָׂה אוֹהֵל לְטַהֵר וְחוּצִין בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה. וְאֵין הִלְכָּה כִּד' אֱלִיעֶזֶר: נִתּוֹן עַל אֲרַבְעָה כָּלִים. אִם הִיָּה הַנֶּדֶבֶךְ נִתּוֹן עַל אֲרַבְעָה כָּלִים אֶפְלוֹ כָּלִי גָלְלִים שֶׁאֵין מְקַבְּלִים טוֹמָאָה: עַל אֲרַבְעָה אֲבָנִים. שֶׁאֵינֶנּוּ כָּלִים, נִחְשָׁב אוֹהֵל לְחוּץ בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה: דְּבַר שִׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים. חוּץ מֵאָדָם:

משניות מבוארות – קהתי

פִּתּוֹת טַפַּח, הִרִי הִיא מְבִיאָה טוֹמָאָה לְכָל מָה שֶׁתַּחְתִּיהָ: כָּלִים שֶׁכִּפְרָה, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר, וְחַכְמַיִם מְטַמְּאִין — בְּתוֹסַפְתָּא מְבוֹאֵר, שֶׁאֵם פִּי הַקִּדְרִיהָ רַחוּק מִהַקּוֹרֶה טַפַּח, הַכֵּל מוֹדִים שֶׁאֵינָה מְצַלֵּת, וְהַכָּלִים שֶׁבְּקִדְרָה מְטַמְּאִים, וְאִם פִּי הַקִּדְרִיהָ מוֹדֵבֵק לְקוֹרֶה הַכֵּל מוֹדִים שֶׁהַקִּדְרָה מְצַלֵּת, וְהַכָּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוּרִים, לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחַכְמַיִם אֲלָא בִּזְמַן שֶׁאֵין פִּי הַקִּדְרִיהָ רַחוּק מִן הַקּוֹרֶה טַפַּח, שְׁלֹדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא הַקִּדְרִיהָ מְצַלֵּת עַל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ, כֵּאלֹל הִיָּה פִּי הַקִּדְרִיהָ מוֹדֵבֵק לְקוֹרֶה, וְחַכְמַיִם סוֹבְרִים, שֶׁאֵין הַקִּדְרִיהָ מְצַלֵּת אֲלָא אִם כֵּן פִּיהּ מוֹדֵבֵק מִמֶּשׁ לְקוֹרֶה (בְּרִסְנוּרָא).

באור משנה א

אָדָם וְכָלִים נַעֲשִׂין אֲחֵלִין לְטַמָּא — אִם אָדָם אוֹ כָּלִים הִיא הִיא הִיא עַל הַמֵּת וְדִבֵּר טְהוֹר, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָר אֶת הָאוֹהֵל הַמֵּאֲחִיל עַל הַמֵּת וְהַטְהוֹר, נִטְמָא הַטְהוֹר, אָבֵל לֹא לְטַהֵר — אֵינֶנּוּ נִחְשָׁבִים אוֹהֵל לְחוּצִין בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה. בִּיצֵד — אוֹהֵל הַנִּישָׂא עַל יְדֵי אָדָם וְכָלִים אֵינֶנּוּ חוֹצִין? אֲרַבְעָה — בְּנֵי אָדָם, נוֹשְׂאִין אֶת הַנֶּדֶבֶךְ — אֲבָן גְּדוֹלָה וְרַחֲבָה (תוֹרֵשׁ; בְּרִסְנוּרָא); וִישׁ גּוֹרִיסִים: הַנֶּבֶד אוֹ הַנְּוֹד, וְהוּא כִּמְיָן אֶרֶן הַנִּישָׂא עַל מוֹטוֹת (עֵינִי מְלַאכְתָּ שְׁלֹמֹה), טַמְאָה תַּחְתּוֹ — תַּחַת הַנֶּדֶבֶךְ, כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ מְטַמְּאִין — שֶׁאֵינֶנּוּ חוֹצִין, הוֹאִיל וְנִישָׂא עַל יְדֵי בְנֵי אָדָם; טַמְאָה עַל גִּבּוֹ — עַל גִּבֵּי הַנֶּדֶבֶךְ, כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְטַמְּאִים — שֶׁהוֹאִיל וְאֵינֶנּוּ חוֹצִין, יוֹרֵדֵת הַטּוֹמָאָה תַּחְתּוֹ, וּמִשְׁרִידָה הִיא הוּא נַעֲשָׂה אוֹהֵל לְטַמָּא כָּל מָה שֶׁתַּחְתּוֹ; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר — אֶת הַכָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ אוֹ שֶׁתַּחְתּוֹ, שְׁלֹדַעַתוֹ אוֹהֵל הַנִּישָׂא עַל יְדֵי בְנֵי אָדָם חוֹצִין בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה. וְאֵין הִלְכָּה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. נִתּוֹן עַל אֲרַבְעָה כָּלִים — אִם הִיָּה הַנֶּדֶבֶךְ נִתּוֹן עַל אֲרַבְעָה כָּלִים, אֶפְלוֹ פְּלִי גָלְלִים, פְּלִי אֲבָנִים, פְּלִי אֲדָמָה — שֶׁאֵינֶנּוּ מְקַבְּלִים טוֹמָאָה, טַמְאָה תַּחְתּוֹ, כָּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹ מְטַמְּאִים; טַמְאָה עַל גִּבּוֹ, כָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְטַמְּאִים — שֶׁהוֹאִיל וְנִתְמַךְ עַל גִּבֵּי כָּלִים, אֵינֶנּוּ

באור משנה ז

כָּשֶׁם שֶׁמִּצִּילִין — הַכָּלִים עִם דְּפָנוֹת אוֹהֵלִים, מִכַּפְּנִים — בְּבֵית, כִּד מִצִּילִין — עִם דְּפָנוֹת אוֹהֵלִים, מִכַּחֲזִין — כִּמְיָן שֶׁהַמִּשְׁנָה מְפָרֶשֶׁת וְהוֹלֵכֶת: בִּיצֵד? כִּפְיָשָׁה — שֶׁאֵינָה מְקַבְּלֵת טוֹמָאָה, שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל הַיְתָדוֹת מִכַּחֲזִין — סָמוֹךְ לְכּוֹתֵל הַבֵּית, וְהַיְתָדוֹת גְּבוּהוֹת טַפַּח, וְפִי הַכַּפְיָשָׁה פוֹנָה לְכּוֹתֵל, וְאֵין בֵּין פִּיהּ לְכּוֹתֵל אֲלָא פִּתּוֹת טַפַּח, טַמְאָה תַּחְתִּיהָ — תַּחַת הַכַּפְיָשָׁה, בֵּין הַיְתָדוֹת, כָּלִים שֶׁכִּפְיָשָׁה טְהוּרִים — שֶׁהַכַּפְיָשָׁה מְצַלֵּת עֲלֵיהֶם עִם דּוֹפְנֵי הָאוֹהֵל, כְּלוֹמֵר הוֹאִיל וְהִיא סְמוּכָה לְכּוֹתֵל הַבֵּית, הִרִי דּוֹפֵן הַכַּפְיָשָׁה כֵּאלֹל הִיא תִּקְרָה בּוֹלֵטֵת מְכּוֹתֵל הַבֵּית, שֶׁהִיא חוֹצֶצֶת בֵּין הַטּוֹמָאָה שֶׁתַּחְתִּיהָ לְכָלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ וְשֶׁעַל גֶּבֶה. אִם הִיָּה כְּתֹל חֲצֵר, אוֹ כְּתֹל גֶּנֶה — אִם הַכּוֹתֵל שֶׁהַכַּפְיָשָׁה סְמוּכָה לוֹ הוּא כּוֹתֵל חֲצֵר אוֹ כּוֹתֵל גִּינָה, אֵינֶנּוּ מִצִּיל — שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה הַכּוֹתֵל כְּדוֹפֵן לְאוֹהֵל, וְלִכֵּן אֵף הַכַּפְיָשָׁה אֵינָה נִחְשָׁבֶת אוֹהֵל, וְהַכַּפְיָשָׁה בְּפָנֵי עֲצָמָה אֵינָה מְצַלֵּת, שֶׁאֵין כְּלִי נַעֲשָׂה אוֹהֵל לְחוּצִין בְּפָנֵי הַטּוֹמָאָה. קוֹרֶה — שִׁישׁ בֵּה טַפַּח עַל טַפַּח, שֶׁהִיָּה נְתוּנָה מִכְּתֵל לְכְּתֵל — מְכּוֹתֵל שֶׁל בֵּית אֶחָד לְכּוֹתֵל שֶׁל בֵּית אֶחָד שְׁכָנָדוֹ, וְקִדְרָה תְּלוּיָה בָּהּ — מִתַּחְתִּיהָ, וְפִי הַקִּדְרִיהָ כְּלָפִי פָנֵי הַקּוֹרֶה, טַמְאָה תַּחְתִּיהָ — תַּחַת הַקּוֹרֶה; וְכִיּוֹן שִׁישׁ בֵּה

טמאים. נתון על ארבע אבנים או על דבר שיש בו רוח חיים, טמאה תחתיו — פלים שעל גביו טהורין; טמאה על גביו — פלים שתחתיו טהורין.

ב קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה, והניף אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח, אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו — טהור; ואם לאו — טמא. וכן חבית של גרוגרות, או קפה של תבן, שהן נתונות בחלון, אם יכולין הגרוגרות והתבן להתבן לעמוד בפני עצמן — טהורין; ואם לאו — טמאין. בית שחצצו בקנקנים וטח בטיח: אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו — טהור; ואם לאו — טמא.

ג כהל המשמש את הבית — ידון מחצה למחצה. כיצד? כהל שהוא לאויר והטמאה בתוכו, מחציו ולפנים — הבית טמא, והעומד מלמעלן טהור; מחציו ולחוץ — הבית טהור, והעומד מלמעלן טמא; מחצה למחצה — הבית

פירוש ברטנורא

ב אחד מהן. מאותם המלוים את המת לקוברו ולא מנושאי המטה. והוא הדין אם הניף את הדלת אדם אחר, אלא אורחא דמלתא נקט: הניף את הדלת. כדי שלא תכנס הטמאה לבית בשעה שיעברו דרך אכסדרה שלפני הבית, דיש תקנה על גבה: אם יכולה דלת לעמוד. בלא סמיכת מפתח, הוה ליה מפתח כמאן דליתיה והדלת חוצץ בפני הטמאה: ואם לאו טמא. דכל דבר הנסמך בכלים אינו חוצץ בפני הטמאה, כדאמרן דאין אדם וכלים נעשים אהלים לטהר. והיינו טעמא דתבן, והיינו טעמא דגרוגרות, והיינו טעמא דטיח, משום דעמידתן על ידי כלים שהם חבית וקופה וקנקנים: שהן נתונים בחלון. שיש בו טפח על טפח שמביא את הטמאה מבית לבית: אם יכולים הגרוגרות והתבן לעמוד בעצמם. בלא חבית וקופה: טהורים. שהכלים כמו שאינן, והגרוגרות והתבן מצילים. והוא שהיו הגרוגרות שהסיריחו ואינן ראויות לאכילה, וכן התבן מוסרח ואינו ראוי לאכילה בהמה ומבטל להו ואין דעתו לפנותו, ומשום הכי חיצו, דכל היכא דאין התבן והגרוגרות סותמים הכל, כגון הכא דאיכא מקום קופה וחבית, אי לא מבטל להו לא חיצו: ואם לאו טמאין. ובלבד שתהא החבית אם היא של חרס פיה כנגד הטמאה ולפיכך אינה מצלת, שכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטמאה. אבל אם גב החבית כנגד הטמאה, חוצצת בפני הטמאה, שאין כלי חרס מקבל טומאה מנבד: בית שחצצו בקנקנים. ופיהן כלפי הטמאה, דעכשיו אין מצילים: וטח בטיח. בין מבפנים בין מבחוץ: אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור. שהטיח חוצץ בפני הטמאה:

ג כותל שהוא לאויר. שצדו אחד אויר העולם, וצדו האחר משמש את הבית, כגון כותל שמפסיק בין בית לחצר או בין בית לגינה: וטמאה בתוכו. שנמדק הכותל ויש טומאה בחללו בתוך הסדק: מחציו ולפנים. אם הטומאה מן החצי של כותל לצד הבית: הבית טמא. כאילו היתה בתוך הבית, דההוא פלגא בתר בית שדינן ליה. והעומד ככותל למעלה אפילו עומד כנגד הטומאה טהור, דלאו כטומאה רצוצה חשיבה, ואינה בוקעת ועולה, דהא חשיבין לה כמנוחת באוהל: מחציו ולחוץ. לצד האויר, לא שדינן לה בתר בית, ולפיכך העומד מלמעלה טמא כיון דלאו כמנוחת באוהל היא הרי היא טומאה רצוצה

משניות מבוארות — קה"ת

חוצץ בעצמה לפי שכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטמאה; אבל אם גב החבית כנגד הטמאה, החבית בעצמה חוצצת בפני הטמאה, שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו. בית שחצצו בקנקנים — שעשה בו מחיצה של קנקנים, ופיהם לצד הטמאה, וטח בטיח — בצד אחד של המחיצה, אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו, טהור — הטיח חוצץ בפני הטמאה; ואם לאו — שאין הטיח יכול לעמוד בפני עצמו, טמא — אין הטיח חוצץ, הואיל והוא נסמך על ידי הקנקנים; ואף הקנקנים עצמם אינם חוצצים, מאחר שפיהם לצד הטמאה, ונמצא שנטמאו מתוכם, וכלי טמא אינו חוצץ. ברם, אם היה גבם של הקנקנים לצד הטמאה, הרי הם חוצצים, הואיל וכלי חרס אינו מיטמא מגבו.

באור משנה ג

כהל המשמש את הבית — שנבנה לשם הבית, והוא מפסיק בין הבית לבין החצר, או בין הבית לרשות הרבים, ידון מחצה למחצה — חצי הכותל שלצד הבית דינו כבית, וחצי הכותל שלצד חוץ אינו כבית. כיצד? כהל שהוא לאויר — שצידו האחד כלפי חוץ, ואינו משמש כותל גם לבית אחר, והטמאה בתוכו — בתוך הכותל, והיא טמאה רצוצה, שאין לה חלל של טפח על טפח ברום טפח, מחציו ולפנים — אם הטמאה מונחת בחציו שלצד הבית, הבית טמא — כאילו המת בבית; והעומד מלמעלן — על הכותל, אפילו עומד כנגד הטמאה, טהור — שאין הטמאה נחשבת כטומאה רצוצה הבוקעת ועולה, משום שאנו רואים אותה כאילו היא מונחת בבית; מחציו ולחוץ — ואם הטמאה מונחת בחציו שלצד חוץ, הבית טהור — שאינה נחשבת כאילו מונחת בבית, והעומד מלמעלן — על הכותל, טמא — לפי שהטמאה רצוצה והיא בוקעת ועולה. ברם, אינה מתפשטת לצדין לטמא את הבית; מחצה למחצה — אם הטמאה מונחת באמצע הכותל, היינו מחציתה בחציו שלצד פנים ומחציתה בחציו שלצד חוץ, הבית טמא —

חוצץ. נתון על ארבע אבנים — היה הנדבך נתון על ארבע אבנים, שאינן כלים, או על דבר שיש בו רוח חיים — חרץ מן האדם, טמאה תחתיו, פלים שעל גביו טהורין; טמאה על גביו, פלים שתחתיו טהורין — שנחשב אוהל, וחוצץ בפני הטמאה.

באור משנה ב

קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה — בנין עמודים המקורה בתקרה, שהוא בנוי לפני הבית, והניף אחד מהן את הדלת — אחד ממלווי המת נעל את הדלת של הבית, קודם שהכניסו את המת לאכסדרה, כדי שלא תיכנס הטמאה לתוך הבית, וסמכו במפתח — וסמך את הדלת במפתח, שלא תיפתח; ויש מפרשים: או סמכו במפתח. כלומר או שאדם אחז בדלת עד שיצאו נושאי המטה מהאכסדרה, או שסמך את הדלת במפתח, אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו — בלי סמיכת המפתח, או מבלי לאחוז בה, טהור — כל מה שבבית, שהדלת חוצצת בפני הטמאה; ואם לאו — שאין הדלת יכולה לעמוד בפני עצמה, טמא — הבית, שכל דבר הנסמך על ידי אדם או כלים אינו חוצץ בפני הטמאה, כשם שאוהל הנסמך על ידי אדם או כלים אינו נחשב אוהל לחצוץ מפני הטמאה. וכן חבית של גרוגרות, או קפה של תבן שהן נתונות בחלון — של טפח על טפח, והוא פתוח בין אוהל המת לאוהל אחר, אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני עצמן — בלא החבית או הקופה, טהורין — כלומר חוצצים בפני הטמאה, שהחבית והקופה כאילו אינם, והגרוגרות והתבן מצילים; ומדובר כאן בגרוגרות סרוחות שאינן ראויות לאכילה, וכן בתבן סרוח שאינו ראוי לא למאכל בהמה ולא לטיט ולא להסקה, שבכגון זה הבעלים מבטלים אותם ואין דעתם לפנותם משם, הלכך חוצצים (ומב"ם; ברטנורא, עיין "חוטפות יום טוב"); ואם לאו — שאין הגרוגרות והתבן יכולים לעמוד בפני עצמם, טמאין — אינם חוצצים בפני הטמאה. ודווקא אם החבית, שהיא של חרס, פיה כנגד הטמאה, שבכגון זה אין החבית

טמא, והעומד מלמעלה — רבי מאיר מטמא, וחכמים מטהרין. רבי יהודה אומר: כל הפתל לבית.
 ד פתל שבין שני בתים והטמאה בתוכו, בית הקרוב לטמאה — טמא; והקרוב לטהרה — טהור; מחצה למחצה — שניהם טמאין. טמאה באחד מהן וכלים בפתל, מחציו וכלפי טמאה — טמאין; מחציו וכלפי טהרה — טהורין; מחצה למחצה — הרי הן טמאין. מעזיבה שבין הבית לעליה, טמאה בתוכה, מחציה ולמטה — הבית טמא, ועליה טהורה; מחציה ולמעלה — העליה טמאה, והבית טהור; מחצה למחצה — שניהם טמאין. טמאה באחד מהן וכלים במעזיבה, מחציה וכלפי טמאה — טמאין; מחציה וכלפי טהרה — טהורין; מחצה למחצה — הרי הן טמאין. רבי יהודה אומר: כל המעזיבה לעליה.
 ה טמאה בין הקורות ותחתיה בקלפת השום, אם יש שם פותח טפח — הפל טמא; אם אין שם פותח טפח — רואין את הטמאה כאלו היא אטם. היתה נראית בתוך הבית — בין כך ובין כך, הבית טמא.

פירוש ברטנורא

ובקעת ועולה: מחצה למחצה. שהטמאה באמצע: רבי מאיר מטמא. דשרינן ליה לכותל בטר בית ובתר אויר לחומרא: וחכמים מטהרים. דלגמרי שרינן ליה בטר בית. והלכה כחכמים: כל הכותל לבית. אפילו עומדת הטמאה בחצי של צד האויר הרי היא כאלו מונחת בתוך הבית:
 ד כותל שבין שני בתים. כותל המפסיק בין שני בתים: טמאה באחד מהן. באחד מן הבתים: מעזיבה. תורה המפסקת בין בית לעליה: רבי יהודה אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה:
 ה טמאה בין הקורות. בין קורות התקרה שהנסרים עליהן והמעזיבה על גבן, ומתניתין כר' יהודה דאמר כל מעזיבה לעליה. והשתא קאמר שאם היתה טמאה בקורות שתחת המעזיבה ומחציה שהיא דקה כקליפת השום חוצצת בין הטמאה לבית שאין הטמאה נראית בבית, אם יש במקום הטמאה פותח טפח. היינו שיש חלל טפח במקום הטמאה: הכל טמא. הבית והעליה: רואים את הטמאה כאלו היא אטם. ואין יוצאה הטמאה לבית אלא בוקעת ועולה: היתה נראית לתוך הבית. שאין תחתיה כקליפת השום: בין כך ובין כך. בין יש בה פותח טפח בין אין בה פותח טפח:

משניות מבוארות — קהתי

למחצה — אם הטמאה מונחת באמצע המעזיבה, שניהם טמאין — שהולכים לחומרה, כאילו היא גם בבית וגם בעליה. טמאה באחד מהן — בבית או בעליה, וכלים במעזיבה — שביניהם, מחציה וכלפי טמאה — אם הכלים מונחים בחציה שלצד הטמאה, טמאין — הכלים, כאילו מונחים באוהל הטמאה: מחציה וכלפי טהרה — ואם הכלים מונחים בחציה שלצד המקום שאין שם הטמאה, טהורין — הכלים; מחצה למחצה — אם הכלים מונחים באמצע המעזיבה, הרי הן טמאין — שהולכים לחומרה, ורואים אותם כאילו מונחים באוהל הטמאה. רבי יהודה אומר: כל המעזיבה לעליה — שייכת לעליה; ואין זה דומה לכותל שבין שני בתים, לפי שאין הכותל משמש יותר לבית זה מאשר לבית זה, אבל מעזיבה משמשת יותר לעליה, הלכך סובר רבי יהודה שכולה דינה כעליה. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ה

טמאה בין הקורות — בין קורות התקרה, שהן תחת המעזיבה, ותחתיה — תחת הטמאה, בקלפת השום — מחציה אפילו דקה כקליפת השום, אם יש שם — במקום הטמאה, פותח טפח — חלל של טפח על טפח על רום טפח, הכל טמא — הבית והעליה, לפי שמקום הטמאה הוא כקבר סתום המטמא את כל האוהלים הנוגעים בו סביב (כמבאר להלן י. א). אם אין שם פותח טפח — אם במקום הטמאה אין חלל של טפח על טפח על רום טפח, רואין את הטמאה כאלו היא אטם. יש מפרשים: רואין את הטמאה כאלו היא אטם — ואין הטמאה יורדת לבית אלא בוקעת ועולה, כדין נפש אטומה השנוי להלן פרק ז משנה א (הר"ש; ברטנורא). אבל יש מקשים על פירוש זה, שאין אנו מוצאים בטומאה שבוקעת ועולה שלא תהא גם בוקעת ויורדת, ומפרשים (כפי הרמב"ם), שאמנם טמאה רצוצה היא הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת, אבל אינה מטמאה אלא מה שכנגדה בלבד (הרא"ש; ועיין 'חוטפות יום טוב'). ויש מפרשים, שאמנם העליה טמאה, לפי שכתוב (במדבר יט, יד): "וכל אשר באוהל יטמא..." ודרשו: בא הכתוב לעשות קרקעו של בית עד התהום כמוהו; אבל הבית טהור, שהאוהל חוצץ אפילו בפני טמאה רצוצה, שלא תהא בוקעת ויורדת

שהרי מחצית הטמאה שלצד הבית דינה כאילו מונחת בבית (יסודי סהרות), ואף אם אין כזית במחצית הטמאה, מכל מקום דינה לחומרה כאילו כל הטמאה מחצי הכותל ולפנים, והעומד מלמעלה — על הכותל, רבי מאיר מטמא — שהולך לחומרה בשני הדברים, וחכמים מטהרין — שהואיל והבית טמא, משום שרואים את הטמאה כאילו היא מונחת בבית, אף לגבי העומד מלמעלה דינה כאילו היא בתוך הבית. רבי יהודה אומר: כל הפתל לבית — דינו כבית, ואפילו הטמאה מחציו ולחורן, דינה כאילו מונחת בתוך הבית, היינו הבית טמא והעומד מלמעלה טהור.

באור משנה ד

פתל שבין שני בתים והטמאה בתוכו — בתוך הכותל, והיא רצוצה, בית הקרוב לטמאה, טמא — כאילו הטמאה מונחת בתוך אותו הבית; והקרוב לטהרה — כלומר הבית שהוא רחוק מן הטמאה, טהור — וכן העומד מלמעלה בכל מקום טהור; מחצה למחצה — אם הטמאה באמצע הכותל, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שניהם טמאין — שני הבתים טמאים, שהולכים לחומרה. טמאה באחד מהן — באחד משני הבתים, וכלים בפתל — שביניהם: מחציו וכלפי טמאה — הכלים המונחים בחציו של הכותל שלצד הטמאה, טמאין — כאילו מונחים בתוך הבית שבו הטמאה; מחציו וכלפי טהרה — הכלים המונחים בחציו שלצד הבית הטהור, טהורין — כאילו מונחים בבית הטהור, יש מדייקים ממה שהלכה זו נשנית כאן ולא במשנה הקודמת, שאמנם בכותל שהוא לאויר, אם הטמאה בבית וכלים בכותל, אפילו הם מחציו ולחורן, הכלים טמאים, כאילו הם בבית (תפארת ישראל; יסודי סהרות). מחצה למחצה — אם הכלים הם באמצע הכותל, הרי הן טמאין — שהולכים לחומרה. מעזיבה שבין הבית לעליה — תורה המפסקת בין הבית לעליה; מעזיבה היינו טיח של טיט שטחים על קורות התקרה: טמאה בתוכה — בתוך המעזיבה, והיא רצוצה, מחציה ולמטה — אם הטמאה מונחת בחציה שלצד הבית, הבית טמא, ועליה טהורה — כאילו מונחת בתוך הבית; מחציה ולמעלה — אם הטמאה מונחת בחציה שלצד העליה, העליה טמאה, והבית טהור — כאילו היא מונחת בעליה. מחצה

ו בית המשמש את הכתל — ידון בקלפת השום. כיצד? כתל שבין שני כוכין או בין שתי מערות, טמא בפתים, וכלים בכתל, ועליהם בקלפת השום — מהורין. טמא בפתים בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. כלים שתחת הפרח — מהורין; רבי יוחנן בן נורי מטימא. הטמא והכלים שתחת הפרח, אם יש שם פותח טפח — טמאין; ואם לאו — מהורין. שני פרדסקים זה בצד זה, או זה על גב זה, נפתח אחד מהן — הוא והבית טמא, ונחברו מהור. ורואין את הפרדסקין כאלו הוא אטם — ידון מחצה למחצה להביא את הטמא לבית.

פירוש ברטנורא

בית המשמש את הכותל. המערות שתחת הקרקע כשהופרים כך למת מצד זה וכך למת מצד השני נמצא הכותל עשוי מאלו, משום הכי קרי ליה בית המשמש את הכותל שעל ידי החפירה נעשה הכותל, אבל בנין שעל גבי קרקע, הכותל גורם לבית שיהיה בית, ומשום הכי קרי ליה [לעיל משנה ג'] כותל המשמש את הבית: טומאה בביתים. בכוכין ובמחילות: ועליהן בקליפת השום מהורין. דמפסיק לטומאה ואין דינים כדן כותל שבין שני בתים: טומאה תחת העמוד. אם יש עמוד בתוך הכוך או בתוך המערה וטומאה תחתיו והיא רוצעת שאין בה טפח על טפח ברום טפח: טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכל שכנגד הטומאה למעלה ולמטה טמא כדן כל טומאה מכוסה, ומן הצדדים טהור, והוא הדין לעמוד שבבית: פרה. דבר בולט ורחב שיוצא בראש העמוד או באמצעו: כלים שתחת הפרח מהורין. הכא איירי בעמוד העמוד ברשות הרבים או בגינה וטומאה תחתיו, והפרח בולט מן העמוד טפח לחוץ ומאחיל על הכלים שתחתיו: מהורין. דטומאה בוקעת ועולה, וכל שבצדדים טהור: ור' יוחנן בן נורי מטימא. דפרח בעמוד, וכשהטומאה בוקעת חצרת על הכלים שהפרח מאחיל עליהם. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: הטומאה והכלים שתחת הפרח. כגון שהפרח מאחיל על הטומאה ועל הכלים: פותח טפח. שבוטל הפרח חוץ לעמוד טפח: פרדסקים. עמודים חלולים נתונים בכותל הבית ובחן חלונות חלונות ויש להן דלתות, וטומאה תחת אותן עמודים: נפתח אחד מהן הבית טמא. שהטומאה בוקעת בתוכו ויוצאה לבית. ואפילו הטומאה מחציו של כותל ולחוץ

משניות מבוארות — קהתי

וכל מה שכנגד הטומאה למעלה ולמטה טמא, כדן כל טומאה רצוצה, אבל מן הצדדים טהור. והוא הדין לעמוד שבבית.

באור משנה ז

כלים שתחת הפרח — היוצא מן העמוד לצדדים, לשם נוי, וטומאה תחת העמוד, מהורין — הכלים, שהטומאה אינה בוקעת אלא כנגד העמוד, ולא לצד הפרח; רבי יוחנן בן נורי מטימא — את הכלים, משום שהפרח הוא חלק מן העמוד, וכשהטומאה בוקעת הייתה מתפשטת על הכלים שהפרח מאחיל עליהם. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. הטמא והכלים שתחת הפרח — כגון שהפרח מאחיל על הטומאה ועל הכלים, אם יש שם פותח טפח — שהפרח בולט טפח חוץ לעמוד (ברטנורא), והיינו שיש תחת הפרח טפח על טפח על רום טפח מעל הטומאה והכלים ("תפארת ישראל"), טמאין — הכלים, שדינו כאוהל; ואם לאו — שאין שם פותח טפח, מהורין — הכלים. יש מפרשים, שמשנתנו אינה עוסקת בעמוד העומד בבית (כמו במשנה הקודמת). אלא בעמוד העומד ברשות הרבים או בגינה (הר"ש; ברטנורא). יש מפרשים, שאמנם הסיפא ("הטומאה והכלים שתחת הפרח") מדברת בעמוד העומד בחוץ, שכן בעמוד העומד בבית אפילו אין תחת הפרח טפח על טפח, הרי הבית מאחיל על הטומאה ועל הכלים, וכל הכלים שתחת תקרת הבית מיטמאים, וכל שכן הכלים שתחת הפרח עצמו ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"), אבל הרישא היא המשך המשנה הקודמת, והיא עוסקת בעמוד העומד בבית (דמב"ס), ובאה הרישא להשמיענו, לדעת תנא קמא, שאף על פי שהעמוד עומד בתוך הבית, מכל מקום הכלים שתחתיו טהורים, שהטומאה הרצוצה שתחת העמוד אינה בוקעת אלא כנגדה ולא תחת כל העמוד (וכן מפורש בתוספתא יז, יב; עיי' "משנה אחרונה" שםדקדק בענין הסיפא, מה היא באה להשמיענו). שני פרדסקים — ארונות בתוך הכותל, זה בצד זה, או זה על גב זה — וטומאה תחתיהן, והיא רצוצה, נפתח אחד מהן — אחד מהפרדסקים, הוא והבית טמא — שהטומאה בוקעת לתוכו ויוצאת לבית, ונחברו מהור — במפרשים מבואר, שמדובר כאן בכגון שיש בפרדסק פותח טפח, והרי דינו כאוהל בפני עצמו החוצץ בפני הטומאה ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). ורואין את הפרדסקין כאלו הוא אטם — כלומר אם לא נפתח אחד מהם, אלא כולם נעולים, רואים אותם כאילו הם אטומים ואין שם חלל כלל, ואם טומאה תחתיהן, ידון מחצה

לתוכו ("סודי סודות"). והגר"א מפרש: ורואין את הטומאה כאילו היא אטום — ומחציה ולמטה הבית טמא ועלייה טהורה, מחציה ולמעלה העלייה טמאה והבית טהור. ה"תה — הטומאה — נקאית בתוך הבית — שלא היתה תחתיה מחציה אפילו כקליפת השום, בין כך ובין כך — בין יש שם פותח טפח בין אין שם פותח טפח, הבית טמא — כאילו הטומאה בתוך הבית.

יש מפרשים, שאי אפשר ליישב משנתנו כחכמים של המשנה הקודמת, שהרי לדעתם במעויבה עצמה מחציה ולמטה הבית טמא, וכל שכן כשהטומאה בין הקורות שתחת המעויבה, אלא שהמשנה כרבי יהודה היא, הסובר: כל המעויבה לעלייה, ובאה המשנה ללמד, שלדעת רבי יהודה יש הברל בין הקורות למעויבה (הר"ש והר"ב).

אבל הרמב"ם מפרש משנתנו כחכמים, שכשם ששנו בחוספתא, שיש הברל בין כותל של בנין לכותל של סלע, שכותל של בנין נידון מחצה על מחצה, ושל סלע כקליפת השום, כך באה משנתנו לחלק בין מעויבה לקורה, שמעויבה דשל ככותל בנין, וקורה ככותל של סלע; ובעל "כסף משנה" מבאר הטעם, שכותל בנין עשוי ליסתר והקורה אינה עשויה ליבקע (עיי' "תוספות יום טוב"; ועיי' "משנה אחרונה" שמקשה על פירושו זה, ואף על פירושו הר"ש).

באור משנה ו

במשנה ג עסקנו בכותל המשמש את הבית, היינו שבנו את הכותל לשם הבית, והרי שהכותל טפל לבית. משנתנו עוסקת בבית המשמש את הכותל, כגון שעשו שתי מערות באדמה זו אצל זו, ועל ידי כך נעשה מאלו כותל המפריד בין המערות, או שהיה כותל של סלע ונתחבר לו בית, והרי שבכגון זה אין הכותל טפל לבית. בית המשמש את הכתל — כמו שבארנו לעיל, ידון בקלפת השום — שאפילו מחציה דקה כקליפת השום מפסקת בין מה שבכותל לבית, אין הכותל נידון כחלק מן הבית. כיצד? כתל שבין שני כוכין — שמיניחים בתוכם את המתים, וחופרים אותם בקירות שבסלעי המערות, או בין שתי מערות — כותל שבין שתי מערות, טמא בפתים — בכוכים או במערות, וכלים בכתל, ועליהם בקלפת השום — ועל הכלים מחציה כקליפת השום, מהורין — הכלים, שהמחציה מצלת עליהם, ואין דינם כמונחים באוהל הטומאה. טמא בכתל — שבין הכוכים או המערות, וכלים בפתים — בכוכים או במערות, ועליהם בקלפת השום — ועל הטומאה מחציה כקליפת השום, מהורין — הכלים, שאין הטומאה נחשבת כמונחת בבית. טמא תחת העמוד — אם יש עמוד בתוך הכוך או בתוך המערה וטומאה תחתיו, והיא רצוצה, שאין במקומה טפח על טפח ברום טפח, טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת —

פרק שביעי

א הַטְּמֵאָה בְּכֶתֶל, וּמִקּוּמָהּ טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוּם טֶפַח, כָּל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּהּ, אֶפְלוּ הֵן עֶשֶׂר — טִמְאֹת. הֵיתָה עֲלֶיהָ אַחַת עַל גִּבִּי שְׁנֵי בָתִּים — הִיא טִמְאָה, וְכָל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּהּ טְהוֹרוֹת. כֶּתֶל שְׁנִית — טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיִוֵּרְדָת. נֶפֶשׁ אֲטוּמָה, הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִן הַצִּדֵּדִין — טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיִוֵּרְדָת. אִם הָיָה מְקוֹם הַטְּמֵאָה טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוּם טֶפַח, הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם — טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כְּקָבֶר סָתוּם. סִמָּךְ לָהּ סְכּוּת — טִמְאֹת; רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר.

פירוש ברטנורה

דאינו נידון בבית. אפילו הכי הבית טמא: ורואין את הפרדסקין כאילו הן אטום. כלומר אם הדלת נעול ולא נפתח רואין אותן כאילו אין שם חלל כלל, ואם טומאה תחתיהן נידון הכותל מחצה על מחצה, ככל הני רתנן לעיל מחציו ולפנים הבית טמא מחציו ולחוץ הבית טהור:

א הַטְּמֵאָה. שַׁעַל גִּבָּהּ. שַׁעַל גִּבִּי הַכּוֹתֵל: טִמְאֹת. שֶׁהַכּוֹתֵל מִשְׁמֵשׁ לָהֶן וְרָאִי קוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹת תַּחוּבוֹת בְּכּוֹתֵל וּבְכּוֹתֵל גְּבוּהָ וְהוּא מַחֲצִיזָה לְכָל הָעֲלִיּוֹת שׁוֹו לַמַּעֲלָה מִזֶּה. וְדוּקָא כְּשֶׁמִּמְקוֹם הַטְּמֵאָה טֶפַח עַל טֶפַח, דְּנִחָשׁ כָּל הַכּוֹתֵל כְּקָבֶר סָתוּם וּמִכֵּיָא אֵת הַטְּמֵאָה לְכָל הָעֲלִיּוֹת, אֲבָל אֵין שָׁם טֶפַח עַל טֶפַח, בּוֹקֶעֶת כְּנֶגְדָּהּ, וְהַצִּדִּים טְהוֹרִים. וְאֵין הַכּוֹתֵל נִידוֹן מַחֲצָה עַל מַחֲצָה כִּיּוֹן דִּאֲפִילוּ סָדֵק לִיכָא לְצַד הָעֲלִיּוֹת: עֲלִיָּה אַחַת בְּנוּיָה עַל גִּבִּי שְׁנֵי בָתִּים. [שְׁכּוֹתֵל זֶה מִפְּסִיק בֵּין שְׁנֵי הַבָּתִּים] וְעֲלִיָּה בְּנוּיָה עַל גִּבִּי שְׁנֵיהֶם: הִיא טִמְאָה. עֲלִיָּה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהַכּוֹתֵל הָיָה מְנִיעַ עַד הַמַּעֲוִיבָה וְהַטְּמֵאָה בּוֹקֶעֶת בָּהּ: וְכָל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּהּ טְהוֹרוֹת. דְּמַעֲוִיבָה שֶׁעֲלֶיהָ חוּצָצָה: כּוֹתֵל שְׁנִינִית. כּוֹתֵל הַבְּנוּיָה בְּמִקּוֹם שֶׁהָיָה מְנִיעַ שָׁם בַּעַת שֶׁהוֹלֵךְ וְסוֹעֵר: טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה. אִם יֵשׁ טִמְאָה תַּחְתּוּיָא אֵין הַכּוֹתֵל הָיָה מְטַמָּא כָּל סְבִיבּוֹ, לִפִּי שְׁאֵין שָׁם חֲלָל טֶפַח: נֶפֶשׁ אֲטוּמָה. צִיּוֹן שְׁבוּנִים עַל הַקֶּבֶר, וְהוּא אֲטוּם שְׁכֵנוֹ עַל הַטְּמֵאָה עֲצָמָה וְאֵין הַמֵּת קָבֹר בֶּאֱרוֹן כִּי שִׁידֵּיהּ בּוֹ חֲלָל טֶפַח: כְּקָבֶר סָתוּם. דְּמַטְמָא כָּל סְבִיבּוֹ בְּכַנְעוּ: סִמָּךְ לָהּ סְכּוּת. אֲנַפְשׁ אֲטוּמָה דְּלַעֲלֵל קָא, דִּאֲמַרִּין הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִן הַצִּדִּים טְהוֹר, וְאִם עֲשֵׂה לְצִיּוֹן זֶה הָאֲטוּם סְכּוּת כַּעַן מִשְׁקָף, הַסּוֹכֶה הוּא טִמְאָה, לִפִּי שֶׁהָיָה דּוֹמֵה לְאוּחֵל הַמֵּת: וְר' יְהוּדָה מְטַהֵר. כִּיּוֹן שֶׁהָיָה מִן הַצִּדִּים. וְאֵין הֵלֵכָה כִּר' יְהוּדָה:

משניות מבוארות — קהתי

אלא הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (הר"ש; הרא"ש; ברטנורה); ויש מבארים כוונת משנתנו (לפי אותה הגירסה). שהם הווצע מעלה שרטון וחול, עד שנעשה ככותל, ועשהו אדם כותל לביתו, אם טומאה שם באותו שרטון, אף על פי שיש במקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח, אינו מטמא סביביו, אלא הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, משום שקרקע עולם הוא שלא נעשה בידי אדם, וכל קרקע עולם אינו מטמא סביביו (הגר"א; "תפארת ישראל"). ויש מפרשים כפי הגירסה שלפנינו: כותל שנית — היינו כותל שני שנוסף על כותל הבית, והיו שני הכתלים סמוכים זה לזה, והטומאה מונחת ביניהן, והיא טומאה רצוצה, לפיכך הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (רמב"ם; עיין במפרשים שמקשים על פירוש זה, מה מהמשה להשמיענו; ועיין "משנה אחרונה" שמיישב פירוש הרמב"ם בדרך אחרת). ויש מבארים, שפיסקה זו היא המשך למה ששינו לפני כן, והכוונה היא, שאם נתן על גבי הכותל שבין שני הבתים עוד כותל שני לחלק את העליות, ואין חלל טפח בין כותל לכותל, אלא שניכר שהם שני כתלים זה על גבי זה, הרי הטומאה שבתוך הכותל שבין שני הבתים בוקעת ועולה לתוך הכותל השני, ואינה מתפשטת ממנה להיכנס לתוך העליות, לפי שרק הכותל שבין שני הבתים הוא קבר סתום ומטמא כל סביביו, אבל הכותל שבין העליות אין דינו כקבר סתום, אלא הואיל וקבר סתום נמצא תחתיו, טמא כל מה שכנגדו, ואילו העליות טהורות ("סדרי טהרות"; ועיין השגות הראב"ד על הרמב"ם כה. ג). נֶפֶשׁ אֲטוּמָה — מצבה הבנויה על קבר אטום, שאין במקום הטומאה חלל טפח על טפח על רום טפח, והיא טומאה רצוצה, הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִן הַצִּדֵּדִין, טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁטִּמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיִוֵּרְדָת — ואינה מטמאה אלא כנגדה בלבד, אבל לא בצדדים. אִם הָיָה מְקוֹם הַטְּמֵאָה טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוּם טֶפַח — שהיה במקום הטומאה חלל טפח אפילו מן הצדדים, טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כְּקָבֶר סָתוּם — שטמא כל סביביו. סִמָּךְ לָהּ סְכּוּת — פיסקה זו מוסבה על מה ששינו לעיל: "נפש אטומה, הנוגע בה מן הצדדין, טהור". ובאה המשנה ללמד, שאם סמך סוכות לנפש האטומה, והנפש נעשתה כותל לסוכה; והרמב"ם מפרש, שנתן עליה משקוף הסוכה; טִמְאֹת — הסוכות, לפי שהן דומות לאוהל המת; רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר — את הסוכות, כיון שהן מן הצדדים. יש מפרשים, שהנפש נעשתה כותל לשתי הסוכות, וסובר תנא קמא שהן טמאות, כדין טומאה רצוצה בכותל

לְמַחֲצָהּ לְהֵבִיא אֵת הַטְּמֵאָה לְפִת — שדנים את הטומאה כאילו היתה מונחת בתוך עובי הכותל, ואם היא כנגד חציו של הכותל שלצד פנים, הבית טמא, ואם היא כנגד חציו הכותל שלחוץ, הבית טהור.

בארנו את הסיפא לפי הרב מברטנורה, וכן פירשו הר"ש והרא"ש. אבל יש מפרשים (על פי התוספתא). כנגדן שהטומאה מונחת בתוך הפרדסק, ואילו לא נפתח אותו פרדסק, הרי דינו כקבר סתום, ומטמא כל סביביו, ואף חברו טמא, אבל הואיל ונפתח, לפיכך הוא והבית טמא. וחברו טהור — כמו שבארנו במשנה, ורואין את הפרדסקין כאילו הוא אטום — שאם אין בהם פותח טפח, רואים את הכותל כאילו כולו אטום, ומחציו ולפנים הבית טמא, ומחציו ולחוץ הבית טהור (רמב"ם; "אליהו רבא"; עיין "סדרי טהרות" שמפרש בדרך אחרת).

באר משנה א

הַטְּמֵאָה בְּכֶתֶל — המשמש לבית ולעליות, וּמִקּוּמָהּ — של הטומאה, טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוּם טֶפַח — שיש במקום הטומאה חלל של טפח על טפח על רום טפח, כָּל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּהּ — שעל גבי הטומאה; שכן ראשי קורותיהן של כל העליות תחובים בכותל, והטומאה מונחת בו למטה כנגד הדיוטה התחתונה שבבית, אֶפְלוּ הֵן עֶשֶׂר — עליות זו על גבי זו, טִמְאֹת — שכל הכותל נחשב כקבר סתום, וכבר הזכרנו שקבר סתום מטמא כל סביביו, כמבואר להלן במשנתנו. אבל אם אין במקום הטומאה טפח על טפח, הכותל נידון מחצה על מחצה, שאם הטומאה מחציו ולפנים, הבית שכנגדו הטומאה טמא, והעליות טהורות, ואם הטומאה מחציו ולחוץ, אפילו הבית טהור, שטומאה רצוצה היא הבוקעת למעלה ולמטה ומטמאה מה שכנגדה בלבד ("תפארת ישראל"; "סדרי טהרות"; עיין ברטנורה שדעתו אחרת). הֵיתָה עֲלֶיהָ אַחַת עַל גִּבִּי שְׁנֵי בָתִּים — והטומאה בתוך הכותל שבין שני הבתים, ונמצא ראש הכותל הטמא באמצע קרקע העלייה, ועל גבי עלייה זו בנויות עוד עליות, שאין הכותל מגיע אליהן, הִיא טִמְאָה — אותה העלייה הבנויה על שני הבתים טמאה, שהרי מאהלת על הכותל שהוא קבר סתום, וְכָל הָעֲלִיּוֹת שֶׁעַל גִּבָּהּ טְהוֹרוֹת — שתקרת העלייה הראשונה חוצצת בפני הטומאה שלא תעלה. כֶּתֶל שְׁנִית, טִמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעֶת וְיִוֵּרְדָת — פירושים שונים נאמרו על פיסקה זו. יש גורסים: כותל שנינית, ומפרשים שהוא השנינית המתפרשת להלן (יח, ו): "איוורר השנינית כל מקום שהיה עולה בוועפו". וכאן הפירוש הוא: כותל הבנוי במקום שהיה עולה בוועפו, והוא כותל חזק, שאין בו חלל טפח, ולכן אם יש תחתיו טומאה, אינו מטמא כל סביביו,

ב כל שפועי אהליון – באהליון. אהל שהוא שופע ויורד, וכלה עד פאצבע, טמא באהל – כלים שתחת השפוע טמאים; טמא תחת השפוע – כלים שבאהל טמאין. טמא מתוכו, הנוגע בו מתוכו – טמא טמאת שבעה, ומאחוריו – טמא טמאת ערב. טמא מאחוריו, הנוגע בו מאחוריו – טמא טמאת שבעה, מתוכו – טמא טמאת ערב. פחצי זית מתוכו ופחצי זית מאחוריו, הנוגע בו, בין מתוכו בין מאחוריו – טמא טמאת ערב. מקצתו מרדד על הארץ, טמא תחתיו או על גביו – טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. אהל שהוא נטוי בעליה, מקצתו מרדד על הארץ שבין הבית לעליה – רבי יוסי אומר: מציל. רבי שמעון אומר: אינו מציל עד שיהא נטוי פנימית האהל.

פירוש ברטנורא

ב כל שפועי אהליון – שאם היתה טומאת תחת השפוע אע"פ שאינה תחת הגג של האהל, טמא, כאילו היתה מונחת תחת הגג; וכלה עד **פאצבע**, מלמעלה לצד הגג. דלא חישינן באהל של טומאה אלא שיהא בתוכו אויר כשיעור טפח על טפח ברום טפח מרובע: **טמא באהל**. רוחב הגג שאינו משופע קרוי אוהל: **הנוגע בו מתוכו וכו'**. דצד פנימי של אוהל וצד חיצון שלו כשני כלים חשיב להו, וצד שכלפי הטומאה ככלי הנוגע במת עצמו, וצד שני ככלים הנוגעים בכלים. הלכך, טומאה בתוכו, הנוגע מתוכו טמא טמאת שבעה, דהוה ליה אדם שנגע בכלים שנגעו במת דתנן בריש פרק קמא דטמא טומאת שבעה. אבל **הנוגע מאחוריו טמא טמאת ערב**. כדתנן כלים, בכלים טמאים טומאת שבעה, השלישי, בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב. ובטומאה מאחוריו הוי איפכא, דצד חיצון ככלים הנוגעים במת, וצד פנימי ככלים ככלים. ומעמא דצד פנימי וצד חיצון נחשבים כשני כלים, דכשהטומאה בתוכו כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה אין לו כח לטמא הנוגע בחוץ טומאת שבעה, וכשהטומאה בחוץ כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ויורדת אין לו כח לפנימי לטמא הנוגע בו טומאת שבעה. ומכל מקום האהל עצמו בין בפנים בין בחוץ טמא טומאת שבעה, דהוה ליה כלים בכלים. וכולה מתניתין מיירי לאחר שיצא המת מן האהל: **כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו**. האהל טמא ממה נפשך טומאת שבעה, שמצטרף חצי זית שבתוכו עם חצי זית שבאחוריו. אבל הנוגע, בין מתוכו בין מאחוריו אין בו אלא טומאת ערב, דכיון דליכא כוית במקום אחד אי אפשר לכל צד ליחשב אלא ככלים

משניות מבוארות – קהתי

הנוגע בהם אלא טומאת ערב, כמו ששינונו (שם שם, ב): "כלים הנוגעים במת, וכלים בכלים. טמאין טומאת שבעה; השלישי, בין אדם ובין כלים. טמא טומא ערב". **טמא מאחוריו** — ואם היתה הטומאה מאחוריו האהל, הדין הוא להפך: **הנוגע בו מאחוריו, טמא טמאת שבעה** — שאחורי האהל נחשבים ככלים שנגעו במת, הלכך אדם הנוגע בהם טמא טומאת שבעה, **מתוכו** — והנוגע באוהל מתוכו, **טמא טמאת ערב** — שתוך האהל שאין בו טומאה, דינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, והנוגע בו אינו טמא אלא טומאת ערב, כמו שבארנו לעיל. ואמנם האהל עצמו בין בפנים בין בחוץ טמא טומאת שבעה, אלא שאם הטומאה בתוכו, כיון שהאהל חוצץ בפני הטומאה שלא תצא לחוץ, אין לו כוח לטמא את הנוגע בחוץ טומאת שבעה, וכן אם הטומאה בחוץ, כיון שהאהל חוצץ בפני הטומאה, שלא תהא בוקעת לפנים, לפיכך אין לו כוח לטמא את הנוגע בפנים טומאת שבעה (ברטנורא). וכבר הזכרנו, שמדובר כאן לאחר שהוצא המת מן האהל. אבל בזמן שהמת באוהל, אפילו הנוגע מאחוריו טמא טומאת שבעה ("תוספות יום טוב"). **פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו** — היה כחצי זית מן המת בתוך האהל וכחצי זית מאחוריו האהל, **הנוגע בו** — באוהל — **בין מתוכו בין מאחוריו, טמא טמאת ערב** — שאמנם שני כחצאי הזיתים מצטרפים לטמא את האהל טומאת שבעה, אבל הואיל ואין כוית שלם מצד אחד, אין שום צד נידון אלא ככלים הנוגעים בכלים, ולפיכך הנוגע בו, בין מתוכו בין מאחוריו, אינו טמא אלא טומאת ערב (ברטנורא). **מקצתו מרדד על הארץ**, של האהל, **מרדד על הארץ** — סרח העודף שטוח על הארץ, **טמא תחתיו** — תחת אותו היריד, **או על גביו** — על גבי היריד, **טמא בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת** — כדן טומאה רצוצה, ואין הטומאה מתפשטת לתוך האהל, לטמא מה שבתוכו, שאין היריד חשוכה כאוהל. ברם, האהל עצמו טמא כדן הנוגע בכלים שנטמאו במת. **אהל שהוא נטוי בעליה, מקצתו מרדד על הארץ** — **מרדד על הארץ שבין הבית לעליה** — ומכסה את הארובה, וטומאה בבית, **רבי יוסי אומר: מציל** — היריד מציל שלא תיכנס הטומאה מהבית לעליה, שלגבי הבית היריד חשוב אוהל, כיון שיש אוויר הבית תחתיו (הרא"ש); ויש מבארים טעמו, לפי שהבית והעליה אוהל הם, והיריד מציל בתורת כיסוי לאוהל (דמב"ם הל' טומאת מת כג, ד; עיין שם השגת הראב"ד). **רבי שמעון אומר:**

שבין שני בתים. ורבי יהודה מטהר, שהואיל והסוכות הן דירות ארעי אין הנפש נחשבת כמשמשת את הסוכות ("סדרי טהרות").

בארנו לפי הרמב"ם, שהסיפא מוסבה על נפש אטומה, שהנוגע בה מן הצדדין טהור. אבל יש מפרשים, שהיא מוסבה על מה ששינונו לפני כן: "אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח, הנוגע בה מכל מקום טמא. מפני שריא קכ"ב טוחוס", ומוסיפה המשנה ללמד, שאם סמך סוכות לנפש זו, הסוכה טמאה, לפי שיש לנפש דין קבר טוחוס, ולכן היא מטמאה כל סביביה. אבל רבי יהודה חולק על תנא קמא וסובר, שאין הנפש נחשבת כקבר טוחוס, ואינה מטמאה את הסוכה (מורה"ם: הראב"ד).

ב אור משנה ב

כל שפועי אהליון, באהליון — אוהלים משופעים, שאין להם תקרה, דינם לענין טומאה כשאר אוהלים ("תפארת ישראל"); ויש מפרשים: כל השיפועים של האוהל נחשבים לענין טומאה כגוף האוהל, שאם היתה טומאה תחת השיפוע, אף על פי שאינה תחת תקרת האוהל, הכל טמא, כאילו היתה מונחת תחת התקרה, כמו שהמשנה מפרשת והולכת (דמב"ם; ברטנורא): **אהל שהוא שופע ויורד** — שדפנו יורדת בשיפוע, וכלה — למטה, **עד פאצבע** — שבסוף שיפועו אינו גבוה מן הארץ אלא כאצבע (דמב"ם; הגר"א); עיין ברטנורא שמפרש לפי הר"ש בדרך אחרת). **טמא באהל** — היינו במקום שיש חלל של טפח על טפח על רום טפח, **כלים שתחת השפוע טמאים** — שמקום השיפוע חשוב כגוף האוהל; **טמא תחת השפוע** — אפילו במקום שאין שם אלא כאצבע, **כלים שבאהל טמאין** — שדין אוהל על כולו, ואפילו במקום שאין בו חלל טפח. **טמא מתוכו** — בתוך האוהל (הר"ם); ויש מפרשים: בתוך השיפוע (דמב"ם). **הנוגע בו מתוכו** — הנוגע באוהל מצד פנים, לאחר שהוצא המת מתוכו, **טמא טמאת שבעה** — כלומר שמדובר כאן באוהל המיטמא טומאת אוהלים, שהאוהל עצמו מקבל טומאה, אף על פי שהוא גם חוצץ בפני הטומאה, ובאה המשנה ללמד, שהצד הפנימי של האוהל והצד החיצון נחשבים כשני כלים, ואם האוהל קיבל טומאה מתוכו, הרי הצד הפנימי דינו ככלי שנגע במת, שטמא כמת עצמו, ולכן הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה, כדן אדם שנגע בכלים שנגעו במת (על"ע, א. א.). **ומאחוריו** — והנוגע באוהל מאחוריו, **טמא טמאת ערב** — שאחורי האוהל דינם ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שהם אב הטומאה, ואינם מטמאים את

ג **הַמֵּת בְּבֵית, וְבוֹ פֶּתַח חִרְבָּה – בֶּלֶן טָמְאִין. נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן – הוּא טָמֵא, וְכָל טְהוֹרִין. חֶשֶׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן, אוֹ בְּחִלּוֹן שֶׁהוּא אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים – הֵצִיל עַל כָּל הַפִּתְחִים. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: יִחְשַׁב עַד שְׁלֹשׁ יָמוֹת הַמֵּת; בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים: אִף מִשְׁמַת. הֵיךְ סָתוּם, וְנִמְלָךְ לִפְתָּחוֹ – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כְּשִׁיפְתַּח אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים; וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: כְּשִׁיתְחִיל, וּמוֹדִים בְּפִתּוֹת בְּתַחֲלָה, שִׁיפְתַּח אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים.**
ד הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה מְקֻשָּׁה לִילָד, וְהוֹצִיאָהָ מִבֵּית לְבֵית – הָרָאוּשׁוֹן טָמֵא בְּסֻפָּק, וְהַשְּׁנִי בּוֹדָאי. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: אֵימָתִי? בְּזִמְנָן שֶׁהָיָה נִטְלָת בְּנִפְסִים; אָבָל אִם הָיְתָה מְהֻלָּכֶת – הָרָאוּשׁוֹן טָהוֹר, שֶׁמִּשְׁנִפְתַּח הַקָּבֶר אֵין פְּנָאֵי לְהִלָּךְ.

פירוש ברטנורה

בכלים, הלכך הנוגע טמא טומאת ערב: מקצתו מרודד על הארץ. לאחר שפירשו האוהל, סרח העורף ביריעות האוהל פירשו אותם בארץ: מרודד. תרגום וירקעו את פתי הוהב (שמות ל"ט) ורדדו: טומאה תחתיו. תחת אותו רידוד: או על גביו. על גבי הרדוד: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האהל. אבל הנכנס לתוכו טהור אם לא נגע בו: מקצתו. של אוהל: מרודד על ארובה שבין בית לעליה. וטומאה בבית: רבי יוסי אומר מציל. על העליה: כנטיית אוהל. שהארובה באויר האוהל, או מציל על כל העליה שחוצץ לאוהל:

ג **כּוֹלֵן טָמְאִים.** כל הכלים המונחים תחת המשקוף של פתח בחלל הפתחים מבחוץ כלן טמאים אע"פ שהפתחים נעולים, דגורו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה, שסופו של מת לצאת דרך שם: חשב להוציאו באחד מהן. אע"פ שלא נפתח: או בחלון שיש בו ארבעה. דבהכי שיעור חכמים שראוי להוצאת המת: הציל על כל הפתחים. הנעולים: יחשוב עד שלא ימות המת. דמשירדה תורת טומאה לפתחים במיתת המת שוב אינה עולה מהן במחשבה אלא על ידי מעשה כגון נפתח: ובית הלל אומרים אף משמת. דמחשבה מפקעת תורת טומאה מן הפתחים מכאן ולהבא. אבל כלים שהיו בפתחים קודם מחשבה מודו בית הלל שהם טמאים: היה אחד מן הפתחים סתום באבנים: סתום. באבנים: כשיפתח ד' טפחים. הוצלו שאר פתחים: כשיתחיל. לפתוח מיד הוצלו שאר פתחים: בפתח בתחלה. כגון כותל שאין בו פתח ובא לעשות פתח חדש, לא הוצלו הפתחים עד שיפתח ארבעה על ארבעה:

ד **וְהוֹצִיאָהָ מִבֵּית לְבֵית.** ובבית שני ילדה ולד מת, ומספקא לן אם יצא הולד מת מן הבית הראשון: בזמן שהיא ניטלת בנפיים. שחברותיה נוטלות אותו בורעותיה שאינה יכולה לילך, חיישין שמא יצא הולד מת מן הבית הראשון: הקבר. רחם האשה שנפתח כשהולד יוצא: אין לנפלים פתיחת הקבר

משניות מבוארות – קהתי

מכאן ולהבא, אבל כל מה שנמצא בפתחים קודם המחשבה טמא (נמצא ביצה י, א; ברטנורה); ואף מעשה אינו מועיל אלא להציל על הפתחים מכאן ולהבא (תפארת ישראל). הֵיךְ סָתוּם — היה פתח אחד סתום באבנים, ושאר הפתחים נעולים ולא סתומים, ונמלך לִפְתָּחוֹ — ולהוציא דרך שם את המת (סדרי סהרות); ויש מפרשים: אף שלא חישב להוציאו משם (תפארת ישראל), בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כְּשִׁיפְתַּח אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים — שהוא שיעור פתח להוצאת המת, הרי זה מציל על הפתחים האחרים, וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: כְּשִׁיתְחִיל — לסתור את האבנים ולפתוח את הפתח, מיד הוא מציל על הפתחים האחרים; וּמוֹדִים — בית הלל, בְּפִתּוֹת בְּתַחֲלָה — במקום שלא היה שם פתח, אלא הוא בא לעשות פתח חדש, שִׁיפְתַּח אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים — שאינו מציל על כל הפתחים עד שיפתח פתח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

באור משנה ד

הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה מְקֻשָּׁה לִילָד — שיש לה קשיים בלידתה, **וְהוֹצִיאָהָ מִבֵּית לְבֵית** — ובבית השני ילדה ולד מת, **הָרָאוּשׁוֹן** — הבית הראשון, טָמֵא בְּסֻפָּק — שמא כבר נפתח שם הרחם וטימא הולד המת את הבית, **וְהַשְּׁנִי בּוֹדָאי** — טמא, ואפילו הוציאו משם הכלים קודם שיצא העובר לאויר העולם, הכלים טמאים ודאי, שאנו אומרים, הואיל וכאן נמצא הרחם ודאי פתוח, כבר נפתח קודם שהוציאו את הכלים, שכן כל הטומאות כשעת מציאתן (סהרות ג, ח). כלומר שדנים אותן לפי השעה שמוצאים אותן באותו מקום. **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: אֵימָתִי** — הראשון טמא בספק? **בְּזִמְנָן שֶׁהָיָה נִטְלָת בְּנִפְסִים** — בבורעות, כלומר שאינה יכולה לילך, ויש צורך ליטול אותה בבורעותיה מבית לבית, בכגון זה יש ספק שמא כבר נפתח הרחם בבית הראשון, **אָבָל אִם הָיְתָה מְהֻלָּכֶת** — ברגליה מבית לבית, **הָרָאוּשׁוֹן טָהוֹר** — הבית הראשון טהור, שודאי לא נפתח שם הרחם, שֶׁמִּשְׁנִפְתַּח הַקָּבֶר — רחם האשה, **אֵין פְּנָאֵי לְהִלָּךְ** — אין לאשה אפשרות ללכת, לפיכך אם הלכה, הבית הראשון טהור. **אֵין לְנִפְלִים פְּתִיחַת הַקָּבֶר, עַד שִׁיעֲגִילוֹ רֹאשׁ כְּפָקָה** — יש מפרשים, שפסקה זו היא סיום דבריו של רבי

אֵינוֹ מְצִיל — אין הרדוד מציל על העליה, **עַד שִׁיֵּהָ נָטוּי כְּנִטְטָה הָאֶהָל** — שתהא הארובה תחת אויר האוהל, ואז האוהל מציל על העליה שחוצץ לאוהל, אבל הרדוד אינו מציל, שאינו חשוב אוהל, ואף בתורת כיוסי לאוהל אינו מציל, שהרי מקבל טומאה, ודבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה. ברם, רבי יוסי סובר (לפי פירוש הרמב"ם), שהואיל וטומאת הרדוד היא מתורת טומאת אוהלים, כשם שהאוהל חוצץ בפני הטומאה אף על פי שמקבל טומאה, כך גם הרדוד חוצץ בתורת כיוסי לאוהל, אף על פי שמקבל טומאה (סדרי סהרות). והלכה כרבי יוסי.

ביארנו משנתנו כשיטת הרמב"ם, שכל הכלים הנוגעים במת טמאים כמת עצמו. ברם, לדעת הסוברים, שדווקא כלי מתכת הנוגעים במת טמאים כמת, אבל כלים אחרים לא, אין ליישב משנתנו אלא בטומאה בחיבורים (ענין הר"ש: הרא"ש).

באור משנה ג

הַמֵּת בְּבֵית, וְבוֹ פֶּתַח חִרְבָּה — אף על פי שכולם נעולים, **בֶּלֶן טָמְאִין** — כל הנמצא בחלל הפתחים תחת המשקוף טמא, לפי שאין יודעים באיזה פתח יוציאו את המת, והלכה היא, שהפתח שעתידי המת לצאת בו, טמא מיד. **נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן** — אם לאחר מיתת המת נפתח אחד מהפתחים, **הוּא טָמֵא** — אותו הפתח טמא, שבוודאי יוציאו בו את המת, **וְכָל טְהוֹרִין** — ושאר הפתחים טהורים. **חֶשֶׁב לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן** — באחד מן הפתחים, אף על פי שלא נפתח, או שחשב להוציאו בְּחִלּוֹן שֶׁהוּא אֶרְבָּעָה עַל אֶרְבָּעָה מַטְפָּחִים — שכן הוא השיעור הראוי להוצאת המת, **הֵצִיל עַל כָּל הַפִּתְחִים** — הנעולים, והם טהורים. **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: יִחְשַׁב עַד שְׁלֹשׁ יָמוֹת הַמֵּת** — יחשוב להוציאו באחד מהם קודם שימות המת, שכן לאחר מיתתו כבר ירדה תורת טומאה לכל הפתחים, ושוב אינה עולה מהם במחשבה אלא במעשה, כלומר שלדעת בית שמאי אין מועילה המחשבה שלאחר מיתת המת להציל את שאר הפתחים אלא אם כן נעשה מעשה, כגון שנפתח: **בֵּית הֵלֵל אוֹמְרִים: אִף מִשְׁמַת** — מועילה המחשבה להציל על כל הפתחים. ברם, אף בית הלל מודים, שאינה מועילה אלא להפקיע תורת הטומאה מן הפתחים

אין לנפלים פתיחת הקבר, עד שיעגילו ראש כפקה.

פירוש ברטנורא

וכו'. סיומא דמלתא דר' יהודה היא. והכי קאמר, הא דאמרן שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך לא אמרן אלא בנפל שעגיל ראש כפיקה, כלומר שיש לו עיגול ראש גדול כפלך הוה שהנשים טוות בו החוט של שתי, אבל אם לא היה לנפל עיגול ראש כפיקה אלא קטן מזה, אע"פ שנפתח הקבר ויצא ראש הולד לחוץ, יש לה פנאי להלך וחיישין שמא יצא ראשו מן הבית הראשון. והלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

יהודה, שמה שאמר: אבל היתה מהלכת. הראשון טהור. שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך. זהו דווקא כשראש הנפל גדול ועגול כפיקה, היינו ככדור שבראש הפלך, שהנשים טוות בו חוט השתי, אבל אם ראשו קטן מכדור זה, אף על פי שנפתח הקבר ויצא ראש העובר לחוץ, עדיין יש לה פנאי להלך מבית לבית, ולכן הראשון טמא בספק, שחוששים שמא כבר נפתח הרחם בבית הראשון ויצא ראשו לחוץ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' ב

- 1 המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה – אם כן נלמד בקל
- 2 וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי ומה עדות
- 3 האחרונה – להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה,
- 4 ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה – להעיד
- 5 שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם – שהרי יש לה היתר לבעלה
- 6 אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו
- 7 בעד אחד. אין הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי
- 8 ערוה "כי מצא בה עדות דבר", ולחלון הוא אומר "על פי שני
- 9 עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ודורשים גזירה שווה דבר
- 10 דבר, מה דבר האמור לחלון – לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים
- 11 עדים, אף כאן – לגבי ערוה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך
- 12 שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד
- 13 כאן דברי המשנה להלן.
- 14 מקשה הגמרא על המשנה, האי מ"כ מצא בה עדות דבר נפקא
- 15 – האם דין זה – שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה
- 16 שווה, והרי מ' בה' נפקא – דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה'
- 17 שדורשים דווקא בה – להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

- 1 הוא כרי לגמוע שלש ביצים זו אחר זו, ואילו ה'א – בברייתא
- 2 השנייה, א"ר שהשיעור הוא כרי לגמועה – לגמוע ביצה אחת.
- 3 מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה
- 4 שהשיעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר
- 5 כדי גמיעת ביצה אחת. אלא לדבריו דרבי עקיבא קאמר, דקאמר
- 6 רבי עקיבא שמשערין בצליאה ובגמיעה של ביצה אחת, וכפי
- 7 שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא,
- 8 מדוע אתה משער בצליה וגמיעה של ביצה אחת, אימא – תאמר
- 9 שיעור של גמיעה לחודה, כלומר כרי לגמוע שלש ביצים זו אחר
- 10 זו, דהיינו צליאה וגמיעה – ששיעור זה שווה לצליה וגמיעה של
- 11 ביצה אחת.
- 12 שנינו בברייתא, רבי אליעזר בן ירמיה אומר שהשיעור הוא כרי
- 13 שיקשור פרי ניםא – שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד.
- 14 בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמתק – קשירת שני
- 15 חוטים שרחוקים אחד מהשני, או דמתקרב – קשירת שני חוטים
- 16 שקרובים אחד לשני, ונדרש פחות זמן לקשורם. מסיקה הגמרא,

- 17 תיקון.
- 18 שנינו בברייתא, חנין בן פנחס אומר שהשיעור הוא כרי שתושימי
- 19 ידה לתוף פיה ליטול את הקיסם. בעי רב אשי לפי איזה שיעור
- 20 זמן משערים, דמתק או דלא מתק – להוציא קיסם שנמצא דחוק
- 21 בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה
- 22 הגמרא, תיקון.
- 23 שנינו בברייתא, פלימו אומר שהשיעור הוא כרי שתושימי ידה
- 24 לסל ליטול כפר ותיטלו. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן
- 25 משערים, דמתק או דלא מתק – להוציא כפר שנמצא דחוק
- 26 בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק
- 27 האם משערים בחדתא או בעתיקא – בסל חדש או בישן, סל חדש
- 28 אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח
- 29 לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הכפר. וכן יש להסתפק
- 30 האם משערים בקמימא או בקרירא – בכפר חם או קר, כבר חם
- 31 צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימער ויפול מידו, אך כבר קר
- 32 נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף עה עמוד א. הלאו לא מעמו. שהן קשין לעוברות ומיניקות כדאמרינן בספרי משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק; והוא כזרע גד לבן אמר רבי אסי. זרע הגד אינו לבן אבל עגול הוא והכי קאמר קרא והוא עגול כזרע גד ולבן כמרגלית: כנידא. גרעין של אליינדרה: שדומה לזרע פשתן. שגם הוא עגול: שמלבין עוונוניהן. מתוך שהיו דואגים שמה לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: אם בן תשעה וכו'. לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מוצא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: הוא סרה עלי. ותובעתו כתובתה: ירד המן עליו. אלמא בתוך המחנה יורד וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט בארץ (איוב א): להם. משמע אפוי: עונות. משמע קודם אפיה: תכשיטי נשים. בשמים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: ציקי קדירה. תבלין לתבשיל ערב ומבושם:

דף עה עמוד א. הלאו לא מעמו. שהן קשין לעוברות ומיניקות כדאמרינן בספרי משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק; והוא כזרע גד לבן אמר רבי אסי. זרע הגד אינו לבן אבל עגול הוא והכי קאמר קרא והוא עגול כזרע גד ולבן כמרגלית: כנידא. גרעין של אליינדרה: שדומה לזרע פשתן. שגם הוא עגול: שמלבין עוונוניהן. מתוך שהיו דואגים שמה לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: אם בן תשעה וכו'. לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מוצא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: הוא סרה עלי. ותובעתו כתובתה: ירד המן עליו. אלמא בתוך המחנה יורד וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט בארץ (איוב א): להם. משמע אפוי: עונות. משמע קודם אפיה: תכשיטי נשים. בשמים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: ציקי קדירה. תבלין לתבשיל ערב ומבושם:

דף עה עמוד א. הלאו לא מעמו. שהן קשין לעוברות ומיניקות כדאמרינן בספרי משל אומר לאשה לא תאכלי בצל מפני התינוק; והוא כזרע גד לבן אמר רבי אסי. זרע הגד אינו לבן אבל עגול הוא והכי קאמר קרא והוא עגול כזרע גד ולבן כמרגלית: כנידא. גרעין של אליינדרה: שדומה לזרע פשתן. שגם הוא עגול: שמלבין עוונוניהן. מתוך שהיו דואגים שמה לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: אם בן תשעה וכו'. לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מוצא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: הוא סרה עלי. ותובעתו כתובתה: ירד המן עליו. אלמא בתוך המחנה יורד וכתב ויצא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט בארץ (איוב א): להם. משמע אפוי: עונות. משמע קודם אפיה: תכשיטי נשים. בשמים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: ציקי קדירה. תבלין לתבשיל ערב ומבושם:

הגמרא מבארת את השינויים בפסוקים בענין מקום ירידת המן: בתיב (במדבר יא ט) 'וברדת הפל על המחנה לילה ירד המן עליו', הרי שירד המן בתוך המחנה. ובתיב (שמות טז א) 'ויצא העם ולקטו', משמע שירד סמוך למחנה. ובתיב (במדבר יא ח) 'שמו העם ולקטו', משמע שירד רחוק. הא ביצד - איך מתקיימים כל הפסוקים, אלא צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו סמוך למחנה ולקטו, ורשעים שמו [-הרחיקו] ולקטו.

הגמרא מבררת את צורת הכנתו של המן: בתיב (שמות טז ד) 'להם', משמע שהיה המן אפוי כלחם, ובתיב (שם יא ח) 'ענות' משמעו עיסה קודם אפיה, ובתיב (שם) 'ומחננו ברחים' משמע שאף הוצרכו לטחנו. הא ביצד, צדיקים קיבלוהו כלחם, בינונים כעונות, ורשעים מחננו ברחים.

הגמרא דורשת מן הפסוק שעם המן ירדו דברים נוספים: 'או רבו במדכח' (שם יא ח), אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים - בשמים שנשים מתקשטות בהם, שהוא דבר שגידוהו [-הנשחק] במדכח. 'ובשלו בפרור', אמר רבי חמא, מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה - תבלינים הנותנים טעם וריח טוב במאכל.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **ההוא ישראלי ועובד בוכבים**, והיו
קאולי באורחא ביהדי דרד – מעשה ביהודי וגוי שהיו מהלכים יחד
 בדרך, **לא אימצי עובד בוכבים לסגנוי ביהדי** – לא הצליח הגוי
 ללכת עם הישראלי, שהיה הישראל מהלך מהר בכח רב. רצה הגוי
 לגרום לישראל ללכת לאט, **אדבריה** – הזכיר לו את חורבן בית
 המקדש. **נגיד ואיתנח** – נאנח היהודי, ואפילו הכי **לא אימצי עובד**
בוכבים לסגנוי ביהדי – ואף על פי כן לא הצליח הגוי ללכת יחד
 במהירות כמוהו. **אמר ליה הגוי, לאו** – האם לא אמריתו שאנחה
 שובת חצי גופו של אדם, ומדוע לא גרמה לך האנחה להאט
 בהילוכך. **אמר ליה הישראלי, הני מילי** – דבר זה, שאנחה שוברת
 חצי גופו של אדם, הוא רק במילתא דיהדי – דבר חדש שאירע
 לאדם, **אבל הא, דשנן בה** – שמועה זו של חורבן בית המקדש,
 שכבר הורגלנו בה, לא. **דאמרי אינשי** – שרגילים בני אדם לומר,
דמלפיה תכלי – אשה הרגילה לשכל את בניה, לא בקהה – אינה
 מפחדת שוב במות אחד מהם, כיון שכבר הורגלה בכך. ואף אנו
 כבר הורגלנו בצער זה.

* * *

שנינו במשנה: **הטיילין עונתם בכל יום**. מבררת הגמרא: **מאי** – מי
 הם 'טיילין'. משיבה הגמרא: **אמר רבא, בני פירקי** – תלמידים
 שרבים מצוי בעירם, ולומדים בבית המדרש שבעיר וחוזרים בערב
 לביתם. מקשה הגמרא: **אמר ליה אבוי, מאן דרביב בהו** – אותם
 שכתוב עליהם הפסוק (תהלים קכב) **'שוא לבם משכימי קום מאחרי**
שבת אבלי לחם העצבים בן יתן לידיו שנא', כלומר, בחינם הוא
 עמלכם, העוסקים במלאכה ומקדימים לקום בבוקר ומאחרים
 לישב בלילה, ומחמת כן אתם אוכלים לחמכם בעצב, שהרי כן יתן
 ה' שכר לאותם המגדדים שינה מעיניהם לכבודו ולמצותו, **ואמר**
רב יצחק, מי הם אותם המגדדים שינה לכבוד ה', אלו נשותיהן של
תלמידי חכמים, שמגדדות שינה מעיניהם בעולם הזה להמתין
לבעליהן עד שישבו מבית המדרש, וממדת זה הן זוכות וקאות
לחיי העולם הבא, הרי שאותם בני פירקי נמצאים בשעת שינה
בבית המדרש, ואת אמרת שטיילים' שעונתם בכל יום הם בני
פירקי, והרי כיון שהם מאחרים לשוב לביתם, אין להם פנאי לקיים
עונתם כל לילה.

מחמת קושיא זו מפרש אבוי באופן אחר מי הם הטיילים: **אלא**
אמר אבוי, פירוש המשנה הוא בדרב, דאמר רב, הטיילין הם כגון
רב שמואל בר שילת, שהיה תלמיד תינוקות ומתרגם מהן, ואביל
מדינה ונשי מדינה – שאוכל ושותה משל עצמו, **ונני במילא**
דאפדניה – וישן בצל ביתו, ואינו יוצא לסחורה מחוץ לביתו, ולא
 חליף פריסתקא דמלכא אנביה – שליח מלך פרס אינו עובר על
 פתח ביתו לשאול לו עבודת המלך, כיון שאינו עשיר בעיניהם.
 ומתוך שלוותו יש לו פנאי לקיים עונתו בכל יום.

דעה נוספת: **כי אתא** – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל **אמר**,
 'טיילים' היינו כגון **מפנקי דמערבא** – המפנקים שבארץ ישראל,
 שמעונגים הם במאכל ומשתה, ולכן הם בריאים ובעלי כח לקיים
 עונתם כל יום.

הגמרא מביאה שני מעשים להראות את כוחם של בני ארץ
 ישראל: **רבי אבהו, הוה קאי בי פאני** – היה עומד בבית המרחץ,
 הוה סמי ליה תרי עברי – ותמכו בו שני עבדים. **איפחית בי פאני**
 מתותיה – נשבר המרחץ תחתיו, ונפל הוא ועבדיו לתחתית
 המרחץ, ששם מתאספים המים. **איתרמי ליה עמוא** – הודמן לרבי
 אבהו עמוד, סליק ואסקניהו – עלה על העמוד בידו האחת, ובידו
 השניה העלה את שני עבדיו.

מעשה נוסף: **רבי יוחנן הוה קסליק בדרגא** – עלה במדרגות, הוה
 סמי ליה – תמכו בו רב אמי ורב אסי, **איפחית דרגא תותיה** –
 נשברה המדרגה תחתיו, ונפלו שלשתם. **סליק ואסקניהו** – טיפס
 ועלה רבי יוחנן מתחתית המדרגות, והעלה עמו אף את רב אמי
 ורב אסי. **אמרי ליה רבנן לרבי יוחנן, וכי מאמר דהכי** – כיון שכוחך
 רב כל כך, למה ליה למיסקניה – לשם מה אתה זקוק שיסמכו

שואלת הגמרא: **אורחא דמילתא כהה** – מה היא הרגילות ודרך
 העולם, כלומר, אף מי שיכול לפתות את אשתו שתתן לו רשות
 לפרוש כרצונו, כמה זמן ראוי לו לפרוש מביתו ולא ישא על כך
 חטא. משיבה הגמרא: **אמר רב, ראוי לנהוג שישהה לסירוגין חדש**
פאן – בבית המדרש שבעיר אחרת, וחדש בפני. וראיה לשיעור
 זה, **שנאמר לגבי המשרתים שעבדו את דוד המלך, (דהי' א' כו א)**
'המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות הכאה והיוצאת חדש
בחדש לכל חדשי השנה', והיינו שהיו שתי מחלקות קבועות
 המשמשות כל אחת ששה חודשים בדילוג, חודש בבית המלך
 וחודש בביתם. ואף כאן, יכול התלמיד ללכת לעיר אחרת כדי
 ללמוד תורה חודש אחד, ולשוב לשהות חודש אחד בביתו.

מביאה הגמרא את דעת החולק: **ורבי יוחנן אמר, ההנהגה הראויה**
 היא, **חדש אחד פאן ושנים בפניו**. שנאמר לגבי האנשים ששלח
 שלמה המלך מארץ ישראל לכרות עצים בלבנון לצורך בנין בית
 המקדש, שהיו שלשים אלף אנשים, ונאמר (מלכים א' ח כח) **'וישלחם**
לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות – (היו מתחלפים) **חדש יהיו**
בלבנון שנים חדשים בפניו', והיינו שכל עשרת אלפים איש היו
 עובדים חודש אחד בלבנון, וחוזרים לביתם לחודשים.

הגמרא מבררת מדוע כל אחד מהאמוראים לא למד מהפסוק
 שהביא חבירו. שואלת הגמרא: **ורב נמי, מאי טעמא לא אמר**
מהיהיא – ואף רב, מדוע לא למד דין זה מהפסוק העוסק בבנין בית
 המקדש, שמבואר שצריך לשהות חודשיים בבית. משיבה הגמרא:
שאני – שונה הוא כגון בית המקדש כיון דאפשר לבנותו על ידי
 אחרים, ולכן היו הפועלים שהיה בביתם חודשיים, אך לימוד
 התורה שמוטל על האדם אינו יכול להיעשות על ידי אחרים, ולכן
 רשאי לשהות בביתו חודש אחד ולחזור ללימודו.

ממשיכה הגמרא ושואלת: **ורבי יוחנן, מאי טעמא לא אמר מהיהיא**
 – מדוע לא למד דין זה מהפסוק האמור לגבי משרתי דוד המלך,
 ששהו רק חודש אחד בביתם. משיבה הגמרא: **שאני הנה** – שונה
 הדבר שם. **דאית ליה הרווחה** – שההולך לעבוד בבית המלך יש
 לו הרווחה בפרנסתו, ומתרגה אשתו שיהיה רק חודש בביתו כדי
 שיהיו לה מזונות ותכשיטים בריוח, אך לימוד תורה זו מצוה רק
 שלו, ואינה מתרגה שיהיה רק חודש בבית, אלא עליו לשהות
 חודשיים בביתו וחודש בבית המדרש.

* * *

אגב מחלוקת רב ורבי יוחנן בשיעור הראוי לפרוש מביתו ללמוד
 תורה, מביאה עוד מחלוקת ביניהם: **אמר רב, אנחה שוברת חצי כח**
גופו של אדם. שנאמר בנבואת יחזקאל על חורבן ירושלים, (יחזקאל
 כא יא) **'ואתה בן אדם האנח בשכרון מתנים, ובמדריות האנח'**, והיינו,
 שהאנחה שוברת את הגוף עד המתנים, שהם באמצע הגוף. ורבי
 יוחנן חלק ואמר, אנחה שוברת אף כל גופו של אדם, שנאמר בפסוק
 שאחריה, **'ויהי בי יאמרו אליך על מה אתה נאנח, ואמרת, אל**
שמועה כי באה, ונמס כל לב ורפו כל ידים ובהתה ו-תקצר כל
רוח, וכל בריים תלכנה מים' – הברכים יגיעו ברתת ובהלה ללא
 מנוחה כמו מים, ומוכח שהאנחה שוברת את כל הגוף, שהרי
 הזכירו בפסוק אברים מכל הגוף.

מבררת הגמרא מדוע כל אחד מהאמוראים מיאן בדרשת חבירו.
 שואלת הגמרא: **ורבי יוחנן נמי, הכתיב 'בשכרון מתנים'**, הרי
 שאנחה שוברת רק חצי גוף. משיבה הגמרא: **היהא** – פסוק זה,
 מלמד רק דבי מתחלה – שכאשר מתחילה האנחה לשבר את כח
 הגוף, **מתנים מתחלה** – היא מתחילה, אך לבסוף היא מגיעה לכל
 הגוף.

ממשיכה הגמרא ושואלת: **ורב נמי, הכתיב שעל ידי האנחה 'נמס**
כל לב, ורפו כל ידים, ובהתה כל רוח', ומוכח שהאנחה משברת
 כל גופו של אדם. משיבה הגמרא: **שאני** – שונה היא האנחה
 המגיעה מחמת השמועה על חורבנו דבית המקדש, דתקיףא טובא
 – שחוקה וקשה היא מאד, עד כדי שבירת כל הגוף, אך סתם
 אנחה אינה שוברת אלא חצי הגוף.

1 **אורחא דמילתא** — דרך ארץ, שלא ישא עליו חטא, ואפילו הוא יכול לפתותה שותן לו
2 רשות. **לכל דבר המחלוקת הבאה והיוצאת חדש בחדש** — בדברי הימים במחלוקת שהיו
3 עובדים את דוד כל מחלוקת חדש, ואף על גב דמשמעותא דעניינא משמע שלא היה
4 פורש מביתו אלא חדש אחד בשנה, ואין ללמוד משם אלא חדש כאן ואחד עשר חודשים
5 בביתו — רב קרא יתירא דהבאה והיוצאת
6 דריש, דהוה ליה למכתב: "המשרתים את המלך"
7 לכל דבר מחלוקת חדשי השנה, וכתב "דבר"
8 המחלוקת הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל
9 חדשי השנה, משמע שהיו שתי מחלוקת נצבים
10 ומשרתים, שמשורשים עליו השמאל, זו ששה
11 חודשים בדילוג וזו ששה חודשים בדילוג. זו באה
12 חו יוצאה מדי חדש בחדש, הרי חדש בבית
13 המלך וחדש בביתו. ואף כאן — חדש בבית רבו
14 וחדש בביתו. ושנים חדשים בביתו — האיש
15 בביתו. שהרי שלשים אלף איש היה המס, וישלחם
16 לכוננה עשרת אלפים בחדש, כשמחלופים משלש עשרת אלפים אחריהם,
17 ובחדש השלישי עשרת אלפים שלישים. נמצא
18 שעמדו הראשונים בביתם שני חודשים. וכן כולם
19 בחלופיהם כך. **שמשער על ידי אחרים** — לפי
20 מנין החלופות כל יהיו עולים. שאני התם דאית
21 ליה הרווחה — שהיו נהנים מבית המלך, ואיכא
22 רווח ביתא, לפיכך מקבלת עליה שיהיה בבית
23 המלך (אדשן) אחד משני חודשים, שכיון שיש לו
24 שבר יח שיה מוזנות מרווחים ותבשטיין. אבל
25 תלמוד תורה — מצוה דיליה הוא. אנהה שוברת
26 כ' — אידי דאפילו בה רב ורבי יוחנן בדרשא
27 דקרא, נקט לה נמי הכא. **מתנים** — באמצע
28 הגוף. דשנן בה — הורגלנו בה, כמו "כיון דדש
29 דש" (גיטין נ"ב). **דמלא תכלי לא בחתה** —
30 אשה (למדות) לשכלל בניה לקבורם אינה
31 תמידה ומפחדת במות אחד מהם, שכבר
32 לימודה. בני פירקין — תלמידים שהרב מצוי
33 להם בעיר, ושונים פרקם, ולנים בביתם. מאן
34 דכתיב בהן — בשבילם נאמר לבעלי אומניות.
35 שוא להם משכביו קום מאחרי שבת —
36 למלאכת הרושה, אוכלי לחמם בעצב — כן יתן
37 הקדוש ברוך הוא לירידו שנת — למי שמגדל
38 לכבודו ולמצותו שינה. מנדרות שינה —
39 ממתנות את בעליהן שחן בבית רבם ושונים
40 פרקם. אלמא, בשעת שינה עורן בבית רבן, ואת
41 אמרת יש לחן פנאי לעונה בכל לילה? רב
42 שמואל בר שילת — מלמד תינוקות היה,
43 ומתפרנס מהן, כדאמרין ביצירה שנתפתחו
44 (לעיל ג"א). ולא חליף פריסתקא דמלאכת אבבה
45 — אין שליח מלך פרס עובר על פתחו לשאול
46 לו עבודת המלך. שאין עין המלך עליו, שאינו
47 עשיר בעניהם. מפני דמערבא — בני ארץ
48 ישראל מעוניים במאכל ומשתה, לכך הם
49 בריאים ובעלי כח לתשמש. איפחית בי באני —
50 תחת המרחצאות יש חלל שהמים נופלים שם.
51 **אסקינתו** — העלה את העבדים בידו אחת,
52 ובשניה היה מטפס ועולה בעמוד. מאחר דהבי
53 — שבעל כח אתה. אם כן — שאיתא את כחי,
54 ולא יסמכוני. מה אני — כח בעצמי להשתמש
55 בו לעת זקנה. בערים — שתיים בשבת. איכפל
56 תנא לאשמועינן טייל ופועל — תנא דסתם
57 לעיל: המדיר את אשתו, בית הלל אומרים שבת
58 אחת — אין לו לומר זאת לא בספן ולא בגמל
59 ולא בחמר ולא בתלמידי חכמים, שהרי ואף
60 החמור עונתו אחת בשבת, ובשביל יום אחד
61 יוציא ויתן כתובתה הרי עונתו משבעה לשבעה, וכל שכן גמל וספן אין בכלל זהו אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו, שדרכו לשמש שתיים בשבת.
62

1 **אורחא דמילתא** — דרך ארץ, שלא ישא עליו חטא ואפילו הוא יכול
2 לפתותה. ואם תאמר: והיאך יצא רבי עקיבא וכל הגור דלקמן? ויש לומר: דהתם בלא
3 פתוי היו שמוות שהיו בעליהן הולכין ללמוד תורה, ולחיות תלמידי חכמים. ואדרבה,
4 אדעתא דהבי נשאו שילכו ללמוד תורה. ונראה לרבינו יצחק דאפועלים קאי, ולא
5 אתלמידים. דהא אפילו שלא ברשות יוצאין
6 לעולם שלשים יום וחוזר לביתו יום אחד. והכא
7 קרא קאמר חדש בביתו או שני חדשים למאן
8 דאמר דאף על פי שהוא ברשות. אלא אפועלים
9 קאי, וקרא נמי דמיתין בפועלים איירי. ואם
10 להדיק קאמר סטקין שאני באה וגמס כל לבו
11 רוחא, פועלים דמתניתין נמי אית ליה רוחא! ויש
12 לומר: רוחא דהתם דמלאכת המלך, נפיש.
13 **שאני** שמועת בית המקדש דתקיפא טובא —
14 ואם תאמר: והא היא קרא ד"ואתה בן אדם האנח
15 בשברון מתנים" גבי בית המקדש כתיב, דכתיב
16 בתריה "והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח
17 ואמרת להם) כי אל שמועת כי באה וגמס כל לבו"
18 ויש לומר: דהווא קרא קודם חורבן כתיב. וכן היה
19 אומר נביא לישראל שהיה נאנח על שמועת בית
20 המקדש שעתידי ליהרס, ואז "וגמס כל לב" מתוך
21 האנחה שתהיה אחר החורבן על שמועת בית
22 המקדש.
23 **טיילין** על שם שדרכם בטולא דאפדנייהו.
24 **מנדרות** שינה מעינים — בתלמידים
25 הלומדים בערים קאי, דאי בעיר
26 אחרת — אמאי מנדרות שינה? הא אין דרך ליכנס
27 בעיר בלילה. **והתניא** הפועלים אחת בשבת
28 — מרישא דקניי הפועלים שבת אחת לא מצי
29 למיפיק, דרישא לאו בדין עונה מיירי, אלא
30 אדרבה, אשמועינן דשרי לשנות ולבטל עונה
31 מדבה שהיה מנהגם תעלה. אבל מברייאת פריך
32 שפיר, דאיירי בדין עונה האמורה בתורה ולא
33 ביציאה שלא ברשות, מדקתני: אחת בשבת, ולא
34 קתני שבת אחת כמו במתניתין. ומשני: דבעושה
35 מלאכה בעיר אחרת איירי, והיה דרכם ומנהגם
36 כך. ואם תאמר: מאי איירא כשמנהגם כך? אפילו
37 לשנות יכולין שבת אחת כדפרישית במתניתין!
38 ויש לומר: דבריייתא קא משמע לן דאף על פי
39 שמנהגם כך לעשות מלאכה בעיר אחרת, אם
40 רוצים לשנות ולשהות יותר — אין הרשות בידם.
41 ורבינו יצחק ברכי ברוך היה אומר דשלש מדות
42 בפועלים, דהעושין מלאכה בעיר — שתיים
43 בשבת, כדחנן במתניתין, ובריייתא בעושין מלאכה
44 בעיר אחרת וחוזרין בכל יום לביתם אחת בשבת,
45 לפי שיש להם טורח הדרך. אבל אותם שבת
46 חוזרין לביתם, בין היה מנהגם בין לא היה, כמו
47 רישא דמתניתין דקתני יוצאין שבת אחת —
48 משמע שחן כל שבעה בחור וחוזרין בכל יום
49 שמיני. אבל רבינו יצחק לא פירש אלא שתי מדות
50 שתיים בשבת, ואחת בשבת כדפרישנא.
51 רוצה

1 **דנא תותיה, סליק ואסקינתו.** אמרי ליה רבנן: וכי מאחר דהכי - למה ליה למיסמכיה?
2 **אמר להו:** אם פן מה אני? לעת זקנה? **"והפועלים שתיים בשבת".** והתניא: הפועלים אחת
3 בשבת! אמר רבי יוסי ברבי חנינא, לא קשיא: פאן - בעושיין מלאכה בעיר, פאן - בעושיין
4 מלאכה בעיר אחרת. תניא נמי הכי: **"הפועלים שתיים בשבת, במה דברים אמורים - בעושיין**
5 **מלאכה בעיר, אבל בעושיין מלאכה בעיר אחרת - אחת בשבת. "החכמים אחת בשבת".**
6 **אמר ליה רבה בר רב חנן לאבוי:** איכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל? אמר ליה: לא,
7 אבולחו

ר' צה אשה בקב ותיפלות כו' - תימה: דאמרין לעיל: שאני התם דאית להו רוחא! ושמן עבודת המלך איכא רוחא טפי.

מתשעה בקין ופרישות גרסינן - דהמשרה אשתו על ידי שליש תנן (כתובות סד.) דנותן לה שני בקין, ואינו פורש מתשמיש. והמורד על אשתו מתשמיש -

מוסיפין על כתובתה שלשה דינר (לקמן סג.).

ולפי חשבון ארבע סאין בסלע הוי שלשה דינר

שמונה עשר בקין, כן פירש בערך.

החוט המשולש לא במהרה יתק - לפי

ששלתן ראו זה את זה. כדאמרין

בעלמא (בבבא בתרא נט.) שאמר רבי אושעיא

דבר, ואתו ושאלו לרבי ביסא. לכך קרי עליהו

"החוט המשולש לא במהרה יתק", כלומר: לא

יתק מחירו לעולם, כדאמרין בעלמא (בבא

מציעא פה.) כיון שאדם לומד הוא ובנו וכן בנו,

מכאן ואילך תורה חזרת על אבסגיא שלה,

ודריש מצינא זאת ברייתא וגו'.

דהות גניע ומעלי - והא דאמר ב"אלו עוברין"

(פסחים מטב.) אמר רבי עקיבא:

כשהייתי עם הארץ הייתי אומר: מי יתן לי תלמוד

חכם ואנשכנו כחומר. משמע ולא היה מעלי

איכא למינר דהתם לא משום שהיה שונא

תלמידי חכמים, אלא משום שהיה סבור שמתגאזין

על עמי הארץ מפני תורתן, והיו תלמידי חכמים

שונאים אותם. וגם משום שלא היו מניחין אותם

ליגע בהם, כדאמרין (תגינה יח.) בגדי עם

הארץ מדרס לפרושים. אבל מכל מקום שומר

מצות היה - רבינו תם.

אדעתא

רב נחמן: זה המשמש מפתו מערב שבת לערב שבת. יהודה בריה דרבי חיאי חתניה דרבי

ינאי הוה אויל ויתבי בבי רב, וכל בי שמיש הוה אתי לביתיה. וכי הוה אתי - הוה קא

הו קמיה עמנדא דנדרא. יומא חד משכתייה שמעתא. פיון דלא הוה ההוא סימנא - אמר

להו רבי ינאי: כפו מפתו, שאילמלי יהודה קיים - לא ביטל עונתו. הואי "כשנגה שניצא

מלפני השליט" ונח נפשיה. רבי אעסק ליה לבריה בי רבי חיאי. בי מטא למיכתב פתובה

נח נפשה דרביה. אמר רבי: חס ושלום פסולא איקא? ויתבו ועיינו במשפחות: רבי אתי

משפטה בן אביטל, ורבי חיאי אתי משמעו אחי דוד. אויל אעסק ליה לבריה בי רבי יוסי

בן יומרא. פסקו ליה תרתי סרי שנין למזיל בבי רב. אחלפיה קמיה, אמר להו: גיהו שית

שנין. אחלפיה קמיה, אמר להו: איכנים, וחדר אויל. הוה קא מכסיף מאבחה. אמר ליה:

בני, דעת קונך יש בך. מעיקרא חתיב: "תביאמו ותפעמו", ולכסוף חתיב: "ועשו לי מקדש

ושכנתי בתוכם". אויל יתיב תרתי סרי שני בבי רב, עד דאתא איעקרא דביתוהו. אמר רבי:

היכי נעביד? נגרישה - יאמרו: ענייה זו לשוא שימרה. נינסיב איתתא אחריתי - יאמרו:

זו אשתו, וזו זונתו. בעי עלה רחמי ואיתפסיתא. רבי חנניה בן חכניאי הוה קאויל לבי רב

בשילייה הלוליה דרבי שמעון בן יוחאי. אמר ליה: איעפב לי עד דאתי בהרדך. לא איעפבא

ליה. אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב. עד דאתי - אישתנו שבילי דמתא, ולא דע למזיל לביתיה. אזל יתיב אגודא דנדרא. שמע

לההיא רבייתא דהו קרו לה: בת חכניאי, בת חכניאי, מלי קולתך ותא ניזיל. אמר: שמע מינה, האי רבייתא דידן. אזל בתרה, הוה

יתיבא דביתוהו קא נהלה קמחא. דל עינה, חזיתיה, סוי לבה, פרח רוחה. אמר לפניו: רבוננו של עולם, ענייה זו, זה שכרה? בעא

רחמי עלה וחייה. רבי חמא בר ביסא אויל יתיב תרי סרי שני בבי מרשא. בי אתא, אמר: לא איעביד דעביד בן חכניאי. צויל

יתיב במדרשא, שלח לביתיה. אתא רבי אושעיא בריה, יתיב קמיה. הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא דקא מתחדדי שמעתיה,

חלש דעתיה, אמר: אי הווי האב - הוה לי ירע בי האי. על לביתיה. על בריה, קם קמיה. הוא סבר - למשאיליה שמעתתא קא

בעי. אמרה ליה דביתוהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא? קרי עליה רמי בר חמא: "החוט המשולש לא במהרה יתק" - זה

רבי אושעיא, בנו של רבי חמא בר ביסא. רבי עקיבא רעאי דבן פלגא שביע הוה. חזיתיה ברתיה דהוה צניע ומעלי. אמרה ליה:

אי מקדשנא לך אולת לבי רב? אמר לה: אין איקדשא ליה בצניעה, ושדרתיה. שמע אבוח אפקה, מביתיה אדרה הנאה מנכסיה.

אויל יתיב תרי סרי שני בבי רב, בי אתא - אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי. שמעיה לההוא סבא דקאמר לה: עד כמיה

אבולחו - נמי קאמר, דעל ידי נדר יתר משבת אחת - לא. והא - בלא נדר, ששה

חדשים קאמר בספנים. אינו דומה - לענין תענית מי שיש לו כו' - אף כאן, בלא נדר

דעתה נוחה לבעלה, שמו יבא בתוך הזמן. אבל זו, משהדירה הרי במי שאינה מצפה

לבעל. חמר ונקשה נמל פאי - נישאת לו כשהוא חמר, מהו ליעשות גמל שלא ברשות?

הרווחה עדיפא לה, שיתעשר, או עונה עדיפא

לה? בכך ותיפלות - להיות בעלה עמה.

מעשרה קבין - להתעשר. דברי רבי אליעזר -

אמתניתין קאי. וסיפא דמתניתין נקט. זו דברי

רבי אליעזר - הך עונות וציאות שלא ברשות

דמתניתין, דקתני: תלמידי יוצאים לתלמוד

תורה שלא ברשות שלשים יום. סבכו רבנן -

תלמידים שבודונו סומכים על דבריו, ויוצאין

שלא ברשות. ועברי עובדא - כוונתה. בנפשיהו

- והוא בא להם ליטול מהם נפשות, שנעשים

ומתים. מסכיא - תרגום של מצפה. מערב שבת

כו' - שהוא ליל תענוג, ושביתה, והנחת הגוף.

כפו מטו - כדת המתאבלים, ויחזיבן בכפית

המטה. איפסק לבריה - להשיא בתו של רבי

חיאי. איכא פסולא - שלא היו מהוגנים לזוג

אחד. שפטיה בן אביטל - בן דוד היה, אביטל

שם אשת דוד. ורבי חיאי אתי משמעו, והו

הפסול: שרבי היה מכית דוד, ולא היתה בת

הבאה משמעו הוגנת לבנו, שלא היתה בת

מלכים. פסקו ליה תרתי סרי שנין - קודם

שיבנסו. אחלפיה קמיה - העבירו להערה לפני

החתן. דעת קונך יש בך - שאמר להרחיק זמן

חופתו, וחזר וקריבה מרוב חיבת כלתו. מעיקרא

חתיב תביאמו ותפעמו בחר נחלתך פכין

לשבתך - שיבאו לארץ ואחר כך יבנו לו

מקדש. ולכסוף אמר ועשו לי מקדש. במדבר.

איעקרא - נעשית עקרה. כן דרך העומדות

עשר שנים בלא בעל. בשילייה הלוליה דרבי

שמעון - סוף ימי חופתו. איפכב לי - המתן לי

עד שיכלו ימי חופתי, ואלך עמך לבי רב.

אישתנו שבילי דמתא - שנבנו בעיר בנינים

חדשים, ונסתמו בה מבואות. להחיא רבייתא -

נערה. סוי לבה - ראה לבה, כלומר: נדמה

ללבה פתאום שהו בעלה. לא אינביד בדעביד

בר חכניאי - שנכנס לביתו פתאום. יתיב קמיה

- ולא היה האב מכיר. חווי - לבריה דמחרדן

שמעתיה. אי הווי האב - אילו הייתי כאן

כשהנחתי בני קטן וחלכתי - הייתי מלמדו

תורה, והיה חכם כזה. כלבא שבע - שם אחד

מעשידי ירושלים, שכל הנכנס לביתו רעב ככלב

היה יוצא שבע.

כתובות דף סב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רט

וְלִילָה, וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עָלָיו פְּלִגֵּי מֵיִם אֲשֶׁר פָּרִיז יִתֵּן בְּעֵתוֹ, וּמִשְׁמַע
שִׁישׁ לוֹ עֵת מִיּוֹחֶדֶת לַתֵּת פְּרִיז, וְאָמַר רַב יְהוּדָה, וְאִיתִיקָא – וְיֵשׁ
אוֹמְרִים שֶׁאִמְרָא זֹאת רַב הוֹנָא, וְאִיתִיקָא שֶׁאִמְרָא זֹאת רַב נַחֲמָן, וְהָ
הַמִּשְׁמַשׁ מִסְתֵּי מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעָרֵב שֶׁבֶת.
מִבִּיבָה הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה בַּעֲנִן זֶה: יְהוּדָה בְּרִיָּה – וְבִנּוּ דְרָבִי חִיָּא,
הַתְּנִיחַ – וְחֲתָנוּ דְרָבִי יִנְאי הָוֵה אֵוִיל וְיִתִּיב בְּבִי רַב – הִיָּה הוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב
כָּל הַשְּׁבוּעָה בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ בְּתַלְמוּדוֹ, וְכָל בֵּי שְׁמַשׁ – כָּל עֶרֶב שֶׁבֶת
בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת הָיָה אֲתִי לְבִיתָהּ – הִיָּה מְגִיעַ לְבִיתוֹ, וְכִי הָיָה אֲתִי,
הָיָה קָא חֲזִי קָמִיָּה עֲמוּדָא דְנוּרָא – וּכְשֶׁהִיָּה בֹא לְבִיתוֹ, הִיָּה רֹאֵה
רַבִּי יִנְאי שֶׁמְקִידִים הוֹלֵךְ לִפְנֵי עַמּוּד אֵשׁ. יוֹמָא חַד מְשַׁכְּתִיהָ
שְׁמַעְתָּא – יוֹם אֶחָד, נִמְשָׁךְ בְּשִׁמּוּעָתוֹ, וְלֹא הִגִּיעַ בְּזִמְנָא לְבִיתוֹ, בֵּינָן
דְּלֹא הָיָה הִתְהוּא סִימָנָא – כִּיּוֹן שֶׁלֹא רָאָה רַבִּי יִנְאי אֶת אוֹתוֹ סִימֵן שֶׁל
עַמּוּד הָאֵשׁ, אָמַר לְהוּ רַבִּי יִנְאי לְבִנֵּי בֵיתוֹ, כְּפֹו מִסְתָּה – הִיָּפְכוּ אֶת
מִסְתָּה, כְּדֹרֶךְ הַמֵּתָאבְּלִים, שְׁאִילָמְלִי יְהוּדָה הִיָּה קָיָם, וְדֹאֵי שֶׁלֹא
בִּיפֹל עֲזִיבָתוֹ. וְאִמְנָם לִפִּי הָאִמָּת הִיָּה יְהוּדָה חֵי, אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁאִמְרָא כֵן
רַבִּי יִנְאי, הוּאֵי – הִיָּז דְּבִרְיוֹ 'בְּשִׁנְגָה שְׁיִצָּא מִלְּפָנֵי הַשְּׁלִיט' (קְהֵלָת יִה),
וְנָח נְפִשָּׁיָה – נִפְטָר רַב יְהוּדָה.

* * *

הַגְמָרָא מִבִּיבָה מַעֲשִׂים שְׁנֵים בַּעֲנִין נִשְׁוֹאִין: דְּבִי – רַבִּינוּ הַקְדוּשׁ,
אֵיעֲסֵק לִיה לְבָרִיָּה בִּי רַבִּי חִיָּא – הִתְעַסֵּק לְהַשִּׁיא לְבִנּוּ אֶת בָּתוֹ שֶׁל
רַבִּי חִיָּא, אֲךָ בִּי מִסָּא – כְּשֶׁהִגִּיעַ לְמִיָּכְתֵּב בְּתוֹכָהּ, נָח נְפִשָּׁה
דְּרַבִּינָתָא – נִפְטָרָה הַנְּעִירָה, בָּתוֹ שֶׁל רַבִּי חִיָּא. אָמַר רַבִּי, חָס וְשָׁלוֹם
פְּסוּלָא אִכְפָּא – שִׁמָּא יֵשׁ פְּסוּל יְחוּס הַמוֹנֵעַ נִשְׁוֹאִין אֵלּוּ. יְתִיבּוּ –
יִשְׁבּוּ וְעֵינֵינוּ בְּמִשְׁפָּחוֹת בִּיחּוּסִיהֶן, וּמִצָּא שְׂרָבִי אֲתִי – וְבֹא מִשְׁפָּחָהּ
בֵּן אֲבִיבָל אֶשֶׁת דּוֹד, וְהָיָה הוּא מִצָּאצָא דּוֹד הַמֶּלֶךְ, וְאֵילוֹ רַבִּי חִיָּא
אֲתִי מִשְׁמַעֲנִי אֲתִי דּוֹד, וְאֵין רָאוּי לְבֵן מֶלֶךְ לִישָׂא אֵלָא בֵּת מַלְכִּים,
וְלִכֵּן נִפְטָרָה הַנְּעִירָה.

מִמְשִׁיבָה הַגְמָרָא אֶת הַמַּעֲשֶׂה: אֵוִיל אֵיעֲסֵק לִיה לְבָרִיָּה – הֵלֶךְ רַבִּי
וְעֵסֵק לְהַשִּׁיא לְבִנּוּ אֶשֶׁה בִּי רַבִּי יוֹסִי בֵּן יוֹמָא, וְאִירֵס אֶת בָּתוֹ.
פְּסָקוֹ לִיָּה תְּרַמִּי פְּרִי שְׁנִין – קִצְבוֹ לוֹ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנִים לְמִיָּזֵל בְּבִי
רַב – לִילֵךְ לַלְמוּד תּוֹרָה בְּבֵית מְדָרֶשׁ קוֹדֶם שִׁישְׁאָנָה. אֲךָ לִפְנֵי
שֶׁהֵלֶךְ אֲחִילְפוּתָהּ קָמִיָּה – הִעֲבִירוּ אֶת אֲרוּסָתוֹ לִפְנֵי וְרָאָה אֶת יוֹפִיָּה,
אָמַר לְהוּ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי, נִיְהוּ שִׁית שְׁנִין – הִיָּזוּ רַק שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁאֵלֶךְ
לַלְמוּד תּוֹרָה, וְאַחֵר כֵּךְ אֲכַנְסָנָה, וְלֹא אִמְתֵּן שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה.
אֲחִילְפוּתָהּ קָמִיָּה – חֲזָרוּ וְהִעֲבִירוּהָ לִפְנֵינוּ, אָמַר לְהוּ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי,
אִכְבִּים וְהָרָא אֵוִיל – רַצּוֹנִי לְשִׁאתָה תַּחֲלִילָה, וְרַק אַחֵר כֵּךְ לִילֵךְ
לַלְמוּד בְּבֵית מְדָרֶשׁ. הָיָה קָא מְכַסֶּיף – הַתְּבִישׁ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי מִאֲבִיָּה
– מִאֲבִיָּה, שֶׁחֲזָר בּוֹ מִתְּנָאוֹ מִחֲמַת אֹהֲבָתוֹ אוֹתָהּ. אָמַר לִיָּה רַבִּי
בְּדֹרֶךְ פִּיּוּס, בְּנִי, דַּעַת קוֹנֵד יֵשׁ בְּךָ – נִהְגַּת בּוֹזֵה כְּפִי שֶׁנִּהְגָּה הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, דְּמַעֲיָקָא – בְּתַחֲלִילָה בְּתִיב (שְׁמַת טו יז)
'תְּכַאֲמוּ וְתִפְעָמוּ' בְּהָר נַחֲלָתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּת ד' מְקַדֵּשׁ ד'
בּוֹנֵנוּ דִּידֵךְ, כְּלוֹמַר, שֶׁתַּחֲלִילָה יִבְיָא ד' אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָהּ, וְאַחֵר
כֵּךְ יִכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלִכְסוֹף בְּתִיב, שֶׁכֵּבֶר בְּהִיוֹתָם בְּמִדְבָּר (שם כה
ח) 'וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם', וְאָף אֹתָהּ, בְּתַחֲלִילָה רַצִּית קוֹדֶם
לַלְמוּד תּוֹרָה וְאַחֵר כֵּךְ לְבָנוֹת בֵּיתָךְ, וּבִסּוּף חֲזָרָת כֵּךְ, וְהִנֵּה רֹצֵחַ
לְבָנוֹת בֵּיתָךְ קוֹדֶם.

מִבִּיבָה הַגְמָרָא אֶת הַמִּשְׁךְ הַמַּעֲשֶׂה: אֵוִיל – וְהֵלֶךְ בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי, אַחֵר
שֶׁנִּשְׁאָא אֶת בָּתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֵּן יוֹמָא, יְתִיב תְּרַמִּי פְּרִי שְׁנֵי בְּבִי רַב
יֵשֵׁב שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנִים בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ. עַד דְּאִתָּא – עַד שֶׁבֹא
לְבִיתוֹ, אֵיעֲקָרָא דְּבִיתָהּ – נַעֲשָׂתָה אֶשְׁתוֹ עֲקָרָה, מִשּׁוֹם שֶׁכֵּךְ דֶּרֶךְ
אֶשֶׁה שְׁוֹחֶה עֶשֶׂר שָׁנִים בְּלֹא בַעַל, שֶׁנַּעֲשִׂית עֲקָרָה. אָמַר רַבִּי,
יְהִי נַעֲבִיד – מִה נַּעֲשֶׂה כְּדִי שִׁיְהִי לוֹ בָּנִים, נְנַרְשָׁה – אִם יִגְרַשׁ אֶת
אֶשְׁתוֹ וְיִשָּׂא אֶשֶׁה אַחֲרָה וְרָאוּיָה לִילֵד, יִאֲמָרוּ הַבְּרִיּוֹת עֲנִיָּה וְזוֹ
לְשׁוֹא שְׁמִירָה – לִחֲנִים הַמְתִּינָה אֶשֶׁה וְזוֹ לְבַעֲלָה עַד שִׁיְחִיּוֹר מִבֵּית
הַמְדָּרֶשׁ, וְלִבְסוֹף גִּירְשָׁה. נִיָּסִיב אִיתָתָא אַחֲרִיתִי – אִם לֹא יִגְרַשָּׁה
אֵלָא יִשָּׂא עֲלֶיהָ אֶשֶׁה אַחֲרָה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ בָּנִים מִמֶּנָּה, יִאֲמָרוּ
הַבְּרִיּוֹת, וְזוֹ – הָאֶשֶׁה הַשְּׁנִיָּה הִיא אֲשֶׁתוֹ, שִׁישׁ לוֹ מִמֶּנָּה בָּנִים, וְזוֹ
בָּתוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי בֵּן יוֹמָא, הִיא רַק וְזִנְתוֹ. לִכֵּן, כְּעִי עֲלָה רַחֲמֵי –

אֵלָא אֲבִילָהּ – עַל כָּל הַמְּנוּיִים בְּמִשְׁנֵיתוֹ. תַּמְחָה הַגְמָרָא: וְהָא –
וְהָיָה סְפָנִים עֹנֵתָם אַחַת לְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים קָאֻמְרָ הַתְּנָא, וּמִדְּרֹעַ אִם
הַדִּירָה מִתְּשַׁמֵּשׁ שְׁבוּעָה אֶחָד כִּבְר יוֹצִיא. מִתְּרַצָּת הַגְמָרָא: מִשּׁוֹם
שֶׁאֵינִי דוֹמָה הַצֶּעֶר שֶׁל מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה וְיֵשׁ לוֹ פֶּת בְּסָלוֹ, וְאִם יִרְצָה
יִוֹכַל לְאִכְּוֹל, לְמִי שֶׁמִּתְעַנֶּה וְאֵין לוֹ פֶּת בְּסָלוֹ, וְאָף כֹּאן, כָּל עוֹד
שֶׁאֵינִי מִדִּירָה הַנָּאָה, אֲף שֶׁאֵינִי מְשׁוּעָבֵד לְקִיִּים עֹנָה יוֹתֵר מִפְּעַם
בְּשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים, מִכָּל מְקוֹם מִצְפָּה הִיא שִׁמָּא יִגִּיעַ בְּתוֹךְ הַזִּמְנָה הַזֶּה
וְיִפְקֻדָּנָה. אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁהַדִּירָה מִתְּשַׁמֵּשׁ שׁוֹב אִינָה מִצְפָּה לוֹ, וְלִכֵּן
אֲפִילוֹ אִם הַדִּירָה רַק לִיוֹתֵר מִשְׁבֶּת אַחַת, יוֹצִיא.

* * *

שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: הַחֲמִרִים אַחַת בְּשֶׁבֶת, הַגְּמָלִים אַחַת לְשָׁלִשִׁים יוֹם.
הַגְּמָרָא דְּנָה הָאֵם אֲדָם רְשָׁאִי לִשְׁנוֹת אֶת אוֹמְנוֹתָהּ, בִּאֻפֵּן שֶׁעַל יְדֵי
כֵּךְ תִּתְמַעַט עֹנֵתוֹ. אָמַר לִיָּה רַבָּה בְּרַב רַבִּי חֵנָן לְאֲבִי, אֲדָם שְׁבַשְׁעַת
נִישׁוּאֵי הִיָּה חֲמִיר, שְׁעֹנָתוֹ אַחַת בְּשֶׁבֶת, וְנַעֲשָׂה – וְרוֹצֵה לְהִיעִשׂוֹת
נְפִיל, שְׁעֹנָתוֹ אַחַת לְשָׁלִשִׁים יוֹם, כִּיּוֹן שֶׁפְּרִנְסַת הַגְּמָל מְרוּוֹת יוֹתֵר
מִשֶּׁל הַחֲמִיר, מָאִי – מִה דִּינוֹ, הָאֵם עֲדִיף לֹאשָׁה שֶׁתַּהִיָּה הַרוּחוּחָה
בְּבֵית יוֹתֵר מִרִּיבֵי עֹנָתָהּ, וְרְשָׁאִי לִשְׁנוֹת אוֹמְנוֹתוֹ בְּלֹא רְשׁוּתָהּ
כְּדִי שֶׁתִּרְוּחַ פְּרִנְסָתוֹ, אוֹ שֶׁנָּח לֹאשָׁה בְּרִיבֵי עֹנָה יוֹתֵר
מִבְּהָרוּחוּחָה, וְאֵינוֹ רְשָׁאִי לִשְׁנוֹת. אָמַר לִיָּה אֲבִי, אֵינוֹ רְשָׁאִי לְעִשְׂוֹת
כֵּן, וְאָף שֶׁעַל יְדֵי זֶה תַּהִיָּה הַרוּחוּחָה בְּבֵיתוֹ, שְׁהָיָה שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה
(סוֹטָה כז), וְרוֹצֵה אֲשָׁה בְּכָךְ – מַעַט מְזֻוֹנָת, אֲךָ וְתִפְלוּת – שְׁבַעֲלָה
יְהִיָּה עֲמָה, מַעֲשָׂהָ קִבְּיָן מְזֻוֹנָת, וְפִרְשׁוּת – שְׁבַעֲלָה רַחוּק מִמֶּנָּה.

* * *

שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: הַתְּלַמִּידִים יוֹצִאִים לַתְּלַמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹא בְּרִשׁוֹת
שְׁלִשִׁים יוֹם וְכו', הַסְּפָנִים עֹנֵתָם אַחַת לְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים, דְּרַבִּי רַבִּי
אֵלִיעֶזֶר. פּוֹסְקָת הַגְמָרָא אֶת הַהִלְכָה: אָמַר רַב בְּרוּקָא, אָמַר רַב,
הִלְכָה בְּרַבִּי אֵלִיעֶזֶר.
הַגְמָרָא מִבִּיבָה שִׁישׁ הַחֻלְקִים עַל רַבִּי אֵלִיעֶזֶר: אָמַר רַב אֲדָא בְּרַ
אֲמִירָה, אָמַר רַב, וְזוֹ – מִשְׁנֵיתוֹ, הַמְתִּירָה לַתְּלַמִּידִים לְצִאת מִבֵּיתָם
לֵלֵךְ רִשׁוֹת נִשְׁוִיתֵיהֶם רַק חֹדֶשׁ אֶחָד כְּדִי לַלְמוּד תּוֹרָה בְּעִיר
אַחֲרָתָהּ. דְּרַבִּי רַבִּי אֵלִיעֶזֶר, אָמַר חֲכָמִים אוֹמְרִים, הַתְּלַמִּידִים יוֹצִאִין
לַתְּלַמוּד תּוֹרָה אֲפִילוֹ שְׁתֵּים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁלֹא בְּרִשׁוֹת נִשְׁוִיתֵיהֶם.
אָמַר רַבָּא, סְמָכוּ בְּרַבְּנָן – סוֹמְכִים תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אֲדָרְבֵּי אֲדָא בְּרַ
אֲמִירָה, שֶׁאִמְרָא שׁוֹכְמִים חֻלְקִים וְסוֹבְרִים שְׁמוּתָר לִילֵךְ לַלְמוּד
תּוֹרָה לֵלֵךְ רִשׁוֹת הָאֶשֶׁה אֲפִילוֹ כְּמָה שָׁנִים, וְעֲבָדִי עוֹבְדָא – וְעוֹשִׂים
מַעֲשֶׂה כְּמוֹתוֹ, וְדָבָר זֶה הוּא בְּנִפְשֵׁיָהוּ – פּוֹגַע בְּנִפְשׁוֹתָם, שֶׁהֵם
נַעֲנָשִׁים וּמִתִּים.
מִבִּיבָה הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: בִּי הָא – כְּמוֹ מַעֲשֶׂה זֶה שֶׁאִירַע,
דְּרַב רַחוּמִי הָיָה שְׁכִיבָה קָמִיָּה דְּרַבָּא בְּמַחְזָא – רַב רַחוּמִי הִיָּה רִגִּיל
לַלְמוּד לִפְנֵי רַבָּא בְּעִיר מַחְזָא, וְהָיָה רִגִּיל דְּהָוָה אֲתִי לְבִיתָהּ כָּל
מַעֲלִי יוֹמָא דְּכִיפּוּרִי – וְהִיָּה רִגִּיל לְשׁוֹב לְבִיתוֹ כָּל עֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר.
יוֹמָא חַד מְשַׁכְּתִיהָ שְׁמַעְתָּא – יוֹם אֶחָד, בְּעֶרֶב יוֹם כְּפוּר, נִמְשָׁךְ
בְּלִמּוּדוֹ, וְלֹא הִגִּיעַ בְּזִמְנָא שֶׁרִגִּיל הִיָּה לְהִגִּיעַ, הָיָה מְסַכָּא דְּבִיתָהּ –
הִיָּתָה אֶשְׁתוֹ מִצְפָּה וְאוֹמֶרֶת הִשְׁתָּא אֲתִי הִשְׁתָּא אֲתִי – עֵתָה יְבוּא,
עֵתָה יְבוּא, וְלֹא אִתָּא – וְלֹא בֹא. חֵלֶשׁ דַּעַתָּה – הִצְטַעְרָה אֶשְׁתוֹ עַל
כֵּךְ, אִחִית דְּמַעְתָּא מַעֲיָנָה – וְהוֹרִידָה דְּמַעָה מַעֲיָנָה. בֹּאוּת זִמְנָ
שְׁהוֹרִידָה דְּמַעָה הָיָה יְתִיב בְּאִינָרָא – יֵשֵׁב רַב רַחוּמִי בִּגְג, אִפְתִּית
אִינָרָא מִתּוֹתִיָּה – נִשְׁבַּר הִגָּ מִתַּחְתּוֹ וְנִפְל, וְנָח נְפִשָּׁיָה – נִפְטָר רַב
רַחוּמִי.

* * *

שׁוֹאֵל הַגְמָרָא: עֲזָנָה שֶׁל תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים אִיָּתָה. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא:
אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעָרֵב שֶׁבֶת, כְּלוֹמַר, פְּעַם
אַחַת בְּשָׁבוּעָה, וְזִמְנָה בְּלִיל שֶׁבֶת.
מִבִּיבָה הַגְמָרָא אֲסַמְכָתָא לְשִׁיעוּר זֶה: נִאֲמַר בְּפִסּוֹק עַל תְּלַמִּיד
חֲכָם (תְּהִלָּם א כג) 'כִּי אִם בְּתוֹרָת ד' תִּפְצֹו וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם

58 שְׁבַע טַרְפַּעֲקִין.
59 מבארת המשנה: עד מתי – עד איזה שיעור הוא פוחת, עד כִּנְגָד
60 כְּתוּבָתָהּ, אבל אינו פוחת מנכסי מלוג שהכניסה לו, אלא לאחר
61 שתכלה כתובתה, מגרשה ויוצאת ללא כתובה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר,
62 לְעוֹלָם הוּא פוֹחֵת וְהוֹלֵךְ, ואף מנכסי המלוג שהכניסה לו, עד
63 שֶׁאִפִּילוֹ אִם לֹאחֵר שְׁמִירָתָהּ תִּפְּסֹל לָהּ יוֹשֶׁעַ מִקָּמוֹ אַחֵר, כְּגוֹן
64 שְׂמַת אֲבִיהָ וִירְשָׁהּ אוֹתוֹ, גִּזְכָּה הִקְנָה – מִהִירוּשָׁה, כְּלוּמֹר, אִף
65 שְׁהִיתָה הִירוּשָׁה רְאוּיָה לְהִיטּוֹת שֶׁל הָאִשָּׁה לֹאחֵר שֶׁתִּתְּלַמֵּן אוֹ
66 תִּתְּגַרֵּשׁ, נוֹטֵל אוֹתָהּ הִבְעֵל מִחֲמַת מְרִידָתָהּ, בְּשִׁיעוֹר שֶׁל שְׁבַע
67 דִּנְרֵין או טרפעקין לשבת.
68 וְכֵן אִישׁ הַמוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ, מוֹסִיפִין עַל כְּתוּבָתָהּ שְׁלֹשָׁה דִּנְרֵין
69 בְּשִׁבְעָה, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁתִּגְבֶּה אֶת כְּתוּבָתָהּ תִּגְבֶּה מִמֶּנּוּ תוֹסֶפֶת שֶׁל
70 שְׁלֹשָׁה דִּנְרֵים כִּנְגָד כֹּל שְׁבועָה שֶׁל מְרִידָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
71 מוֹסִיפִין לָהּ שְׁלֹשָׁה טַרְפַּעֲקִין בְּשָׁבוּעַ.

* * *

גמרא

73 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'הַמּוֹרֵד עַל בַּעֲלָהּ פוֹחֵתִין לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ'. מְבַרֵּרֵת
74 הַגְּמָרָא: מוֹרֵדֵת קָמָא – בְּמָה הִיא מוֹרֵדֵת, שֶׁמִּחֲמַת כֵּן קִנְסוּהָ.
75 מִבִּינָה הַגְּמָרָא מַחְלֹקֶת אִמּוּרָאִים בְּדַבְּרָה: רַב הוֹנָא אָמַר, מוֹרֵדֵת
76 מִתְּשֻׁמִּישׁ הִמְשָׁה. רַבִּי יוֹסִי רַבִּי הִנֵּינָא אָמַר, מוֹרֵדֵת מִמְּלָאכָה
77 שֶׁחִיבָתָהּ הָאִשָּׁה לַעֲשׂוֹת לְבַעֲלָהּ.
78 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְהוֹכִיחַ מִדְּמִשְׁנָה כִּדְעַת רַב הוֹנָא, שֶׁהַכּוֹנֵה
79 לְמִרְיָה מִתְּשֻׁמִּישׁ: תֵּנּוּ בַּמִּשְׁנָה, וְכֵן הַמוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ, קוֹנְסִים אוֹתוֹ
80 לְהוֹסִיף עַל כְּתוּבָתָהּ, וּמִלְשׁוֹן 'זֶכֶן' מִשְׁמַע שֶׁהַמְּרִידוֹת שׁוֹתָה,
81 וּבְשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר מוֹרֵדֵת מִתְּשֻׁמִּישׁ, לְחַי – מוֹבֵן הַדְּבַר,
82 שֶׁבִּשְׁנֵיהֶם שׁוֹכֵחַת מְרִידָה זֶה. אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר מוֹרֵדֵת מִמְּלָאכָה, מִי
83 וְכִי הִבְעֵל מְשׁוּעָבֵד לָהּ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֵין – אִין, אִף הִבְעֵל
84 מְשׁוּעָבֵד לָאִשָּׁה, שֶׁהִי הוּא חַיִּיב לְזוֹן וּלְפָרְנֵס אוֹתָהּ כִּנְגָד
85 הַמְּלָאכָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עִבּוּר, וּמְדוּבֵר בְּבַעֲלֵי הָאִמֹּר 'אֵינִי וְזֵין
86 מְפָרְנִים', וְכֵן בָּאִשָּׁה הַכּוֹנֵה לְמִרְיָה מִמְּלָאכָה.
87 מִקְּשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָאִמֹּר רַב, בַּעַל הָאִמֹּר 'אֵינִי וְזֵין מְפָרְנִים' יוֹצִיא
88 וְיִתֵּן כְּתוּבָתָהּ, וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי רַב שֶׁהוּא חַיִּיב לְגִרְשָׁה מִיָּד, וְאִינָה
89 מִתְּעַכֵּבֶת אֲצִלּוֹ שִׁיּוּסִיפוּ לָהּ עַל כְּתוּבָתָהּ כְּשִׁיעוֹר שֶׁנִּקְבַּע בַּמִּשְׁנָה,
90 וְאִילוֹ לְדַבְּרִין הָאִמֹּר 'אֵינִי וְזֵין מְפָרְנִים' עוֹשִׂים בּוֹ כֹּכֵל הָאִמֹּר
91 בַּמִּשְׁנָה. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אִמְנֵם עַל בַּעַל זֶה לְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וּלְתַת
92 כְּתוּבָתָהּ, וּמִכֹּל מָקוֹם כֵּן לֹא לְאִמְלוּכֵי בֵּיהּ כְּעִי – הָאֵם אֵין צוֹרֵךְ
93 לְהִמְלִיךָ בּוֹ וּלְפִיּוֹס שִׁיחּוּר יוֹזֵן אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבִתְּוֹן אוֹתוֹ זִמֵּן
94 מוֹסִיפִים עַל כְּתוּבָתָהּ כִּאֲמוֹר בַּמִּשְׁנָה. וְאִם אֵינוֹ מִתְּרַצָּה אִמֹּר רַב
95 שְׁדִּינוֹ לְהוֹצִיא וּלְתִין כְּתוּבָהּ וְנוֹתֵן גַּם אֶת מַה שֶׁהוֹסִיפוּ עֲלוּיוֹ.
96 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפָשׁוֹט נִידוֹן זֶה מְבַרֵּייתָא: מִיתְּבִי, שָׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא
97 לְגַבִּי דִּין מוֹרֵדֵת שֶׁפּוֹחֵתִים מִכְּתוּבָתָהּ, אַחַת לִי – אֵין חִילּוֹק אִם הִיא
98 אֲרוּסָה שֶׁאֵינָה רּוֹצָה לְהִנְשָׂא, וְנִשְׁאָה – אוֹ שְׁהִיתָה נְשׂוּאָה, וְאִפִּילוֹ
99 אִם הִיא נָדָה וְאִפִּילוֹ הִיא חוֹלָה, וְאִפִּילוֹ הִיא שׁוֹמְרַת יָבָם שֶׁאֵינָה
100 רּוֹצָה לְהִתְיַבֵּם. (מִדִּירֵיקָה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהָאִשָּׁה
101 מוֹרֵדֵת מִמְּלָאכָה, שְׁפִיר – מוֹבֵנֶת הַבְּרִייתָא, שֶׁאִף בְּנִשִּׁים אֵלּוֹ
102 שׁוֹכֵחַת מְרִידָה מִמְּלָאכָה שֶׁחַן חִיבּוּתָהּ בָּהּ. אֲלָא לְמָאן דְּאָמַר שֶׁהִיא
103 מוֹרֵדֵת מִתְּשֻׁמִּישׁ, וְכִי נָדָה בֵּית תְּשֻׁמִּישׁ הִיא, הִרִי הִיא אֲסוּרָה עֲלֵיו,
104 וְלֹא שׁוֹכֵחַת בָּהּ מְרִידָה. דּוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ – יִתְרָךְ לָךְ הַסּוֹבֵר
105 שֶׁמּוֹרֵדֵת הֵינּוּ מִתְּשֻׁמִּישׁ, שְׁאִינוּ דְּיוֹמָה מִי שֶׁמִּתְּעַנֶּה וְיֵשׁ לוֹ שֵׁת
106 בְּסִלּוֹ, וְאִם יִרְצָה יוֹכֵל לֵאכּוֹל, לְמִי שֶׁמִּתְּעַנֶּה וְאֵין לוֹ פֶּת בְּסִלּוֹ,
107 שֶׁתִּעֲנִיתוּ קֶשֶׁה יוֹתֵר, וְכִמוֹ כֵּן הִבְעֵל שֶׁאִשְׁתּוֹ הִנְדָה מוֹרֵדֵת עֲלֵיו
108 יוֹדַע שֶׁאֵינוֹ עֲתִיד לְשִׁמֵּשׁ עִמָּה אִף כִּשְׁתִּתְּהָ, וְצַעְרוֹ גְּדוֹל יוֹתֵר,
109 וְלִכֵּן דִּינָה כְּמוֹרֵדֵת. לְשׁוֹן אַחֲרֵת בְּרַאיהּ מִהַבְּרִייתָא: אִיבָא דְּאָמַרִי
110 – יֵשׁ הָאוֹמְרִים לְהִבִּיא רְאוּיָה מִהַבְּרִייתָא לְהִיפָּךְ, בְּשִׁלְמָא לְמָאן
111 דְּאָמַר שֶׁהִיא מוֹרֵדֵת הֵינּוּ מִתְּשֻׁמִּישׁ, הֵינּוּ דְּקִתְּנֵי בְּבִרְיֵיתָא 'אִפִּילוֹ
112 חוֹלָה', שֶׁאִף הִיא רְאוּיָה לְתִשְׁמִישׁ, וְשׁוֹכֵחַת בָּהּ מְרִידָה,
113

1 קָא מְדַבְּרֵת – אֶת מִתְּנַהֲגָתָא כְּאִלְמָנוֹת מַחֲיִים, שֶׁבַעֲלָךְ עוֹבֵךְ לְבֹדֵךְ.
2 אָמַרָה לִיה, אִי לְדִידִי צִיית, וְתִיב תִּירִי סְרִי שְׁנֵי אַחֲרֵינִי – אִם יִשְׁמַע
3 בַּעֲלִי לְקוֹלִי, יֵשֶׁב וְיִלְמַד עוֹד שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ.
4 כִּשְׁמַע זֹאת רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אִם כֵּן, בְּרִשּׁוֹת קָא עֲבִידְנָא – יֵשׁ לִי
5 רִשּׁוֹת מֵאִשְׁתִּי לַעֲשׂוֹת כֵּן וְלִהְיֶאֱסֹר לְלִמּוּד, הִרִי אֲוִיל וְיִתִּיב תִּירִי סְרִי
6 שְׁנֵי אַחֲרֵינִי כִּכִּי רַב – חוֹר וְיֵשֶׁב לְלִמּוּד בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ עוֹד שְׁתִּים
7 עֶשְׂרֵה שָׁנָה. לֹאחֵר מִכֵּן, כִּי אָתָּא – כִּשְׁבָא לְעִיר, אֲיִיתִי בְּהִירָה –
8 הִבִּיא עִמּוֹ עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה אֲלָפֵי תַלְמוּדִי. שְׁמַעָה דְּבִיתָהּ – שְׁמַעָה
9 זֹאת אִשְׁתּוֹ, הָיָה קָא נִפְקָא לְאַפִּיָּה – יִצְאָה לְקִרְאָתָהּ, וּמִחֲמַת
10 עֲנִיּוּתָהּ לֹא הִיָּה לָהּ בְּגַד יָפֵה לְלִבּוֹשׁ לְכַבּוּדוֹ. אָמְרוּ לָהּ שִׁיבְכָתָא –
11 שְׁכֻנוֹתֶיהָ, שְׁאִילִי מָנֵי לְבוֹשׁ וְאִיבָסָא – שְׁאִילִי בְּגָדִים יָפִים לְלִבּוֹשֶׁם
12 לְכַבּוּדוֹ. אָמַרָה לָהּ אֶת הַפֶּסוֹק (מִשְׁלֵי י) 'וְיָדַע צְדִיק נֶפֶשׁ בְּהִמְתּוֹ',
13 כְּלוּמֹר, יוֹדַע הוּא שֶׁהַצִּטְעָרֵתִי בִּשְׁבִילִי, וְאֵין צוֹרֵךְ שֶׁתִּתְּנָא לִפְנֵי.
14 כִּי מְטִיא לְגִבִּיהָ – כִּשְׁהִגִּיעָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא אֵלָיו, נִפְלָה עַל
15 אָפָה, קָא מְנַשְׁקָא לִיה לְכַרְעִיהָ – נִפְלָה עַל פְּנֵיהָ, וְנִשְׁקָה אֶת רִגְלֵיהָ.
16 הוּוּ קָא מְדַבְּרִי לָהּ שְׁמַעָה – הִיוּ שִׁמְשִׁיו וְתַלְמוּדֵיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא
17 דּוֹחִתִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא תִטְרִידֵנוּ. אָמַר לָהּ רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁכָּחוּךְ
18 מִדִּנְיָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְוֹרָה שְׁלִי – שְׁאֵין לְמִדְתִּי, וְשֶׁאֵתָּם
19 לְמַדְתִּים מִמֶּנִּי, שְׁלָה הוּא, שְׁהִיא זֹו שֶׁשִּׁלְּחָה אוֹתִי לְלִמּוּד תּוֹרָה,
20 וּבִזְכוּתָהּ לְמַדְתִּי וְלִמְדוֹתִי אֶתְכֶם.
21 שְׁמַע כְּלָבָא שְׁבועָה, אָבוּהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דְּאָתָּא נִבְרָא רַבָּה
22 לְמָתָא – שֶׁהִיָּע אֲדָם גְּדוֹל לְעִיר, וְלֹא יָדַע שֶׁהוּא חֲתָנוּ, אָמַר בְּלָבוֹ,
23 אֲוִיל לְגִבִּיהָ – אֵלֶךְ אֵלָיו, אֲפָשֶׁר דְּפָסֵר נִדְרָאִי – שְׁמָא הוּא יִתִּיר לִי
24 אֶת נִדְרִי, שֶׁהִדְרִיתִי אֶת בְּתִי הַנָּא. אָתָּא לְגִבִּיהָ – בֹּא כְּלָבָא שְׁבועָה
25 לִפְנֵי, וּבִקְשׁוֹ שִׁתִּיר לוֹ אֶת מַה שֶׁהִדִּיר אֶת בְּתוֹ הַנָּא, עַל
26 שִׁנְשֹׂאָה לְרֹעֵה צִאָנוּ. אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא כִּפְתַּח לְנִדְרוֹ, אֲדַעְתָּא
27 דְּנִבְרָא רַבָּה מִי נִדְרָת – הָאֵם הִדְרַת אֶת בְּתֵךְ הַנָּא גַּם עַל דַּעַת
28 שְׁאוֹתוֹ רֹעֵה יִהְיֶה אֲדָם גְּדוֹל. אָמַר לִיה כְּלָבָא שְׁבועָה, אֲפִילוֹ אִם
29 יָדַע לְלִמּוּד פֶּרֶךְ אַחֵר, וְאִפִּילוֹ רַק הִלָּכָה אַחַת, לֹא הִיִּיתִי מְדִירָה.
30 אָמַר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא, אָנָּא הוּא – אִנִּי הוּא אוֹתוֹ רֹעֵה צִאָן שֶׁנִּשְׂא
31 אֶת בְּתֵךְ. נִפֵּל כְּלָבָא שְׁבועָה עַל אָפָה וְ-פִנְיוֹ, וְנִשְׁקָה לְרַבִּי עֲקִיבָא
32 עַל בְּרָעִיהָ וְ-רִגְלֵיהָ, וְיִתִּיב לִיה פִּלְמָא מְזוּנִיָּה – וְנָתַן לוֹ חֲצִי מִמֶּנּוּ.
33 מִסְּפֵרֵת הַגְּמָרָא: בְּרִיתָהּ – בְּתוֹ דְּרַבִּי עֲקִיבָא, עֲבָדָא לִיה וְ-עֲשִׂתָהּ לוֹ
34 לְבֵן צִיָּא, הִכִּי, שִׁנְשֹׂאָה לוֹ עַל דַּעַת שִׁילָךְ לְלִמּוּד. וְהֵינִי דְּאָמַרִי
35 אֵינִישׁ – זֶהוּ מַה שֶׁרִּגְלִים בְּנִי אֲדָם לומֵר, רְחִילָא בְּתֵר רְחִילָא אֲוִיל
36 – כִּבְשָׁה הוֹלֶכֶת אַחֵר כִּבְשָׁה, בְּעוֹבְרֵי אָמַר בְּךָ עוֹבְרֵי בְּרִיתָא –
37 כִּמְעַשָּׂה הָאֵם כֵּךְ מְעַשָּׂה הֵבֶת.

* * *

39 רַב יוֹסֵף בְּרִיה וְ-בְנוֹ דְּרַבָּא, שְׁדִירָה אָבוּהִי לְבִי רַב – שִׁלְחוּ אֲבִיו
40 לְבֵית הַמְּדַרְשׁ, לְקַמִּיָּה דְּרַב יוֹסֵף, פֶּסְקוֹ לִיה שִׁית שְׁנֵי – קִצְבוּ לוֹ שֵׁשׁ
41 שָׁנִים לְלִמּוּד, אִמְנֵם כִּי הָיָה תִּלְתִּי שְׁנֵי מָטָא מְעַלִּי יוֹמָא דְּכַפּוּרִי –
42 לֹאחֵר שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים כִּשְׁהִיָּע עֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר, אָמַר בְּלָבוֹ, אֲוִיל
43 וְאִיחֻיָּהּ לְאִינִישׁ בִּיתִי – אֵלֶךְ וְאִרְאֶה אֶת בְּנֵי בֵיתִי, שְׁמַע עַל כֵּךְ
44 אָבוּהִי – רַבָּא, שְׁקֵל מָנָא וְנִפְסָא לְאַפִּיָּה – נִטַּל כְּלִי מִלְחָמָה וְיִצֵּא
45 לְקִרְאָתוֹ, וְאִילוֹ בֹּא לְהִלָּחֵם עִמּוֹ עַל שֶׁחֲזוֹר לְבִיתוֹ קוֹדֵם שְׁטִיִים אֶת
46 הַשָּׁנִים שֶׁקִּצְבוּ לוֹ לְלִמּוּד. אָמַר לִיה רַבָּא, וְכִי וְזִנְתָךְ נִזְכָּרְתָּ, שֶׁמִּחֲמַת
47 כֵּן חֲזֹרֶת לִפְנֵי הַזִּמֵּן. אִיבָא דְּאָמַרִי – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאָמַר לִיה רַבָּא,
48 וְכִי וְיִנְתָךְ נִזְכָּרְתָּ, שֶׁמִּחֲמַתָּה הִקְדַּמְתָּ לְבּוֹא. אִימְרִיד – נִטְרָדוּ שְׁנֵיהֶם
49 בְּמִרְבֵּיהָ זֶה, לֹא מִרְ אִיפְסִיק, וְלֹא מִרְ אִיפְסִיק – לֹא רַבָּא וְלֹא רַב
50 יוֹסֵף אֲכָלוּ סְעוּדָה מִפְּסִקָתָהּ שֶׁל עֶרֶב יוֹם כְּפוּר.

משנה

51 הַמִּשְׁנָה שֶׁלִּפְנֵינוּ דְּנָה בָּאִשָּׁה אוֹ אִישׁ שֶׁאֵינָם מְמֻלָּאִים אֶת
52 חוֹבוֹתֵיהֶם זֶה לְזֶה, וּמִבְּאֵרֵת שֶׁקִּנְסוּ אוֹתָם חֲכָמִים כְּדִי לְכַפּוֹתָם
53 מִלְּמַל אֶת חוֹבוֹתָם: הַמוֹרֵדֵת עַל בְּעָלָהּ וְאִינָה מְמֻלָּאת חוֹבוֹתֶיהָ
54 כְּלָפִי, וְאִם יִגְרְשָׁנָה עֵתָּה יִתְחַיֵּב כְּכַתּוּבָתָהּ, פּוֹחֵתִין לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ
55 שְׁבַעֲהָ דִּינְרֵין בְּשִׁבְעָה – בְּכֹל שְׁבועָה, שֶׁאִם יִגְרְשָׁנָה אוֹ יָמוּת, תִּפְסִיד
56 אֶת הַשִּׁיעוֹר שֶׁפָּחַתָּהּ לָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּכֹל שְׁבועָה פוֹחֵתִין לָהּ

אדעתא דגברא רבה מי נדרת – ואם תאמר: והלא אסור לפתוח בגדול, דאמרין בגדלים בפירק "רבי אליעזר" (סד.א): כיצד, אמר קונם שאני נהנה לפלוני, ונעשה סופר כו' ויש לומר: דחבא לא חשיב גולד, כיון שחלק לבי רב. דדרך הוא בחולק ללמוד שנעשה אדם גדול. אי נמי, כגון דחלה נדרו בדבר, שפירש בשעה שנדר על דעת אם לא יעשה סופר. דבענין זה לא הוה גולד, כדתנן בפירק "רבי אליעזר" (שם סד.א): קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע, אמרו לו מת, או עשה תשובה כו', ופריך בגמרא: מת נולד דואו! והוא הדין עשה תשובה, ומשני, אמר רב הונא: נעשה כחולתה נדרו בדבר. ורבי יוחנן דמשני התם בענין אחר – לאו משום דפליג אטולתה נדרו בדבר, אלא דלא חשיב ליה כחולתה נדרו בדבר. **ברתיה** דרבי עקיבא עבדא ליה לבן עזאי הכי – ואם תאמר: והא בפירק קמא דסוטה (ד.ב) פריך: והא איכא בן עזאי דלא נסיב: ולחזאי לישנא דמשני נסיב ופירש – אתי שפיר. ויש לומר: דאף על גב דקאמר הכא דעבדא הכי לבן עזאי – מכל מקום לא נשאה, אלא באירוסין. **פוחתין** לה שבעה דיריני – בירושלמי מפרש: כנגד שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה. וגבי המורד דמוסיפין שלשה דיריני מפרש: כנגד שארה כסותה ועונתה. והתלמוד שלנו איך סובר בן, דהא בעי בגמרא מה בין מורד למורדת, ומפרש טעמא אחרתא. **רב** הונא אמר מתשמיש – אבל ממלאכה לא הוה מורדת. דרב הונא לטעמיה, דאמר לעיל (נח.ב): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניונית ואיני עושה. ורבי יוסי בר חנינא סבר כריש לקיש. וליכא למימר דקסבר כרב הונא, דאמר שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו', ומורדת ממלאכה היינו מיונת הכוס והזעזת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, דמסתברא דחייבת אפילו אמרה איני ניונית ואיני עושה, מידי דהוה אישבת בקתורא דחייבת בהן. דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתניתין. ועוד, מדקאמר בסמוך חולה בת מלאכה היא? ואותן מלאכות – אפילו חולה יכולה לעשות, דאינה חולה כל כך, כיון שיכולה לסבול תשמיש. ואי הוה אמרינן דבי אמרה איני ניונית ואיני עושה לא מפקעת עצמה אלא מעשיית צמר, שהוא עיקר מעשה ידיה, אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו' עבדא – הוה מצי שפיר סבר כרב הונא. וכן משמע קצת, דקרי לעיל (נ.ט.א) מעשה ידיה מידי דקייץ, ובשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך קיצוצא. אבל אין נראה, אלא כי אמרה איני ניונית ואיני עושה פטורה מכל שבע מלאכות, וכי עבדא שאר מלאכות – פוחתין לה מעשיית

אדעתא דגברא רבה מי נדרת – ואם תאמר: והלא אסור לפתוח בגדול, דאמרין בגדלים בפירק "רבי אליעזר" (סד.א): כיצד, אמר קונם שאני נהנה לפלוני, ונעשה סופר כו' ויש לומר: דחבא לא חשיב גולד, כיון שחלק לבי רב. דדרך הוא בחולק ללמוד שנעשה אדם גדול. אי נמי, כגון דחלה נדרו בדבר, שפירש בשעה שנדר על דעת אם לא יעשה סופר. דבענין זה לא הוה גולד, כדתנן בפירק "רבי אליעזר" (שם סד.א): קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע, אמרו לו מת, או עשה תשובה כו', ופריך בגמרא: מת נולד דואו! והוא הדין עשה תשובה, ומשני, אמר רב הונא: נעשה כחולתה נדרו בדבר. ורבי יוחנן דמשני התם בענין אחר – לאו משום דפליג אטולתה נדרו בדבר, אלא דלא חשיב ליה כחולתה נדרו בדבר. **ברתיה** דרבי עקיבא עבדא ליה לבן עזאי הכי – ואם תאמר: והא בפירק קמא דסוטה (ד.ב) פריך: והא איכא בן עזאי דלא נסיב: ולחזאי לישנא דמשני נסיב ופירש – אתי שפיר. ויש לומר: דאף על גב דקאמר הכא דעבדא הכי לבן עזאי – מכל מקום לא נשאה, אלא באירוסין. **פוחתין** לה שבעה דיריני – בירושלמי מפרש: כנגד שבע מלאכות שהאשה עושה לבעלה. וגבי המורד דמוסיפין שלשה דיריני מפרש: כנגד שארה כסותה ועונתה. והתלמוד שלנו איך סובר בן, דהא בעי בגמרא מה בין מורד למורדת, ומפרש טעמא אחרתא. **רב** הונא אמר מתשמיש – אבל ממלאכה לא הוה מורדת. דרב הונא לטעמיה, דאמר לעיל (נח.ב): יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניונית ואיני עושה. ורבי יוסי בר חנינא סבר כריש לקיש. וליכא למימר דקסבר כרב הונא, דאמר שיכולה אשה שתאמר לבעלה כו', ומורדת ממלאכה היינו מיונת הכוס והזעזת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו, דמסתברא דחייבת אפילו אמרה איני ניונית ואיני עושה, מידי דהוה אישבת בקתורא דחייבת בהן. דאין נראה שתהא מורדת אלא מהמלאכות המפורשות במתניתין. ועוד, מדקאמר בסמוך חולה בת מלאכה היא? ואותן מלאכות – אפילו חולה יכולה לעשות, דאינה חולה כל כך, כיון שיכולה לסבול תשמיש. ואי הוה אמרינן דבי אמרה איני ניונית ואיני עושה לא מפקעת עצמה אלא מעשיית צמר, שהוא עיקר מעשה ידיה, אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו' עבדא – הוה מצי שפיר סבר כרב הונא. וכן משמע קצת, דקרי לעיל (נ.ט.א) מעשה ידיה מידי דקייץ, ובשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה לא שייך קיצוצא. אבל אין נראה, אלא כי אמרה איני ניונית ואיני עושה פטורה מכל שבע מלאכות, וכי עבדא שאר מלאכות – פוחתין לה מעשיית

בצמר, כדתנן במתניתין (כתובות סד.ב) ואם היתה מינקת פוחתין לה ממעשה ידיה, ונראה דהוא הדין טוחנת ואופה. והא דנקט מינקת – משום דאיידי במשרה אותה על ידי שליש, דאינה יכולה לעשות לו מלאכה אחרת. כיון דאינה עמו בבית. ומיזה, יש לדחות: דאיכא למימר דדווקא נקט מינקת, ומשום דטורח ממעט חלב – פוחתין לה ממעשה ידיה. אבל מכל מקום נראה דכי אמרה איני ניונית ואיני עושה – דפטורה מכל המלאכות. שאם תעשה לו מלאכות אחרות – אם כן לעולם לא תעשה לעצמה, ובמאי תהא ניונית? ואם תאמר: מורדת ממלאכה אמאי פוחתין לה מכתובתה? לינקוט פירא וליתבי, דהא יכל לכופה למעשה ידיה לריש לקיש? ויש לומר: כיון דאינה רוצה לעשות אלא על ידי כפייה – כיון דלא חשיב גולד, דאין אדם רב עם נחש בכפייה אחת. **באומר** איני נן ואיני מפרנס – מכאן מוכיח רבינו אלדור שחייב אדם להשכיר עצמו ללמוד תינות, או לעשות מלאכה אחרת, כדי לזון את אשתו. דאם לא כן – מה ענין זה אצל מורד ממלאכה? ומיזה, בקונטרס פירש משום דון ומפרנס הוא כנגד מלאכה של אשה. ועוד הביא ראיה: מדכתבין בכתובה "זאנא אפלא כו". ומיזה, גם זה יש לדחות, כמו שמפרש רבינו תם: דאפלא – היינו עבודת הקרקע, פירוש: אחרוש ואנכש ואעדר את השדה ואבאי מוונות לבית, אבל להשכיר עצמו – אינו חייב. **והאמר** רב האומר איני נן ואיני מפרנס ויציא ויתן כתובה – משומאל דפליג עליה דרב "בסוף המדיר" (כתובות ע.א). דקאמר: עד שכופין אותו להוציא – יכפרו לו, לא מצי למפרך. דלדידיה אתי שפיר דאף על פי שכופין אותו על כרחו לזונה – מכל מקום מוסיפין, כיון דאינו רוצה לזונה אלא על ידי כפייה, דאין אדם רב עם נחש בכפייה אחת אבל לרב שכופין אותו לגרשה מיד – מה שייך תוספת? ואם תאמר: למאן דאמר מתשמיש – נמי תקשי, דעל כרחך מורד מתשמיש נמי כופין להוציא, דאטו לעולם יסיפיה על כתובתה ותתעלג בן ימייה? ויש לומר: דהוה מצי למימר ולטעמך.

אלא

קא מדברת – את מתנהגת. שיכבתא – השכינות. שלי ושלכם שלה הוא – תורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם – על ידה הוא. שקל מנא – כלי זין, כאילו בא להלחם. אישירוד – באותה מריבה. לא מר איפסיק ולא מר איפסיק – לא אכלו סעודת יום הכפורים שמפסיקין בה אכילה להתענות. סעודה אחרונה של ערב תשעה באב ויום הכפורים קרי סעודה המפסקת, שמפסיקים בה, במסכת תענית (ל.א), **משנה** המורדת על בעלה – בגמרא מפרש מנאי. טרפעיקין – בגמרא מפרש. עד כדי כתובתה – ואחר כך נותן לה גט, ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה לפסוק על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידיה ממנה. שלשה דיריני – בגמרא מפרש מאי שנא הוא מינה ידיה. **גמרא** באומר איני נן – דהיינו תחת מלאכה. והאמר רב יוציא – ומתניתין מוסיפין תנן, ואינו מוציא לאלתר. ולא אימלובי ביה בעי – שמא יחזור בו. ובתוך זמן שאנו נמלכין בו, ומתחזיקין עליו שיחזרו בו – מוסיפין על כתובתה. אחת לי – כולן שוות בתורת מרד, ואפילו שהיא נדה או חולה והיא מורדת. איופה – שאמרה לא אנשא. הכי גרסינן בשלמא למאן דאמר מתשמיש – שפיר. אלא למאן דאמר משום מלאכה, חולה בת מלאכה היא? בשלמא למאן דאמר מתשמיש – שפיר, ואי משום נדה דלאו בת תשמיש היא – אינו דומה מי שיש לו פת בסלו כו', כדלקמן. אלא למאן דאמר כו'. אלא

דרכא שדריה אבוהי לבי רב לקמיה דרב יוסף. פסקו ליה שית שני. כי הוה תלת שני מנא מעלי יומא דכפורי, אמר: איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי. שמע אבוהי, שקל מנא ונפק לאפיה. אמר ליה: זונתך נופרת? איפא דאמרי, אמר ליה: יונתך נופרת? אישירוד, לא מר איפסיק ולא מר איפסיק. **משנה** המורדת על בעלה – פוחתין לה מכתובתה שבעה דיריני בשבת, רבי יהודה אומר: שבעה טרפעיקין. עד מתי הוא פוחת – עד כנגד כתובתה. רבי יוסי אומר: לעולם הוא פוחת והולך, עד שאם תפול לה ירושה ממקום אחר גובה הימנה. וכן המורד על אשתו – מוסיפין על כתובתה שלשה דיריני בשבת, רבי יהודה אומר: שלשה טרפעיקין. **גמרא** מורדת מפאי? רב הונא אמר: מתשמיש המפה, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: מפלאכה. תנן: וכן המורד על אשתו, בשלמא למאן דאמר מתשמיש – לחיי, אלא למאן דאמר מפלאכה – מי משועבד לה? אין, באומר "איני נן ואיני מפרנס". והאמר רב: האומר "איני נן ואיני מפרנס" – יוציא ויתן כתובה! ולא לאמלובי ביה בעי? מיתבי: אחת לי ארוסה ונשואה, ואפילו נדה, ואפילו חולה, ואפילו שומרת יבם. בשלמא למאן דאמר מפלאכה – שפיר. אלא למאן דאמר מתשמיש – נדה בת תשמיש היא? אמר לך: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו. איפא דאמרי: בשלמא למאן דאמר מתשמיש – היינו דקתני חולה,

אלא

אלא למאן דאמר מתשמיש נדה בת תשמיש היא - ואם תאמר: למאן דאמר ממלאכה מאי אפילו דקתני "ואפילו נדה"? ויש לומר: דהוי רבותא, משום דסתם נדות חולות קצת. אי נמי, דאינה בת מלאכה כמו שאר נשים, דאינה מונעת לו הכוס בר.

אינו דומה מי שיש לו פת בסלו בר - ולעיל דגמר מדיר מנדה - משום דמודיר הוי טפי פת בסלו ממורד, שמא ימצא פתח לנדר.

תדע בדמורד מוסיפין אבל לא במדיר.

דיקא נמי דקתני ארבע שבתות - דליכא למימר שמכריזין ארבע שבתות בכל יום, דבהדיא תני בתוספתא דפעם אחת בשבת מכריזין.

ואינהו כמאן סברה - רש"י גריס: ואיהו כמאן סבר. פירוש: רבא דאמר בורכא.

ורצה לומר דלרבא אין הלכה כרבותינו, אלא כמתניתין דפוחתין לה עד כלות כתובתה. ונמלכין

בה - היינו נמי דפוחתין, ולא תפסיד מיד אחר ארבע שבתות. ורבינו תם מפרש: דרמי בר חמא

בא להוסיף על דברי רבותינו. אף על גב דלא קתני דשולחין לה אלא אחר הכרזה, קאמר רבי בר

חמא דהכי נמי דהו אומרים דשולחין לה נמי קודם הכרזה, דרש רב נתנן בר רב חסדא: הלכה

כרבותינו, כלומר: ממש כדבריהם, דלא קתני שלוחין של קודם הכרזה. ופליג ארמי בר תמא.

אמר רבא האי בורכא. אלא הלכה כרמי בר תמא, דפעמים שולחין לו. וגרסינן: אינהו כמאן סברה.

וכן כתוב בספרים ישנים ובהלכות גדולות, ולא קאי ארב נתנן בר יצחק ורב נתנן בר רב חסדא,

דאינהו סברי כרבי יוסי רבי חנינא, שדחה גדול הרבה מרב ששת, אלא ארמי בר חמא ורבא קאי.

הלכה נמלכין בה - פירוש: קודם הכרזה. והלכה אין נמלכין בה - נמי, דהיינו קודם הכרזה. אבל

אחר הכרזה - מודה, כדתניא בהדיא בדברי רבותנו, וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל,

דפסק דאף על גב דאמר רב נתנן בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו - הלכה כרבא דאמר

משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה. דהא רמי בר חמא דאמר פעמים שולחין לה מסייע ליה, ומיהו,

מסקנא דשמעתין דמשעתין לה תריסר ירדי שתא אניטא, ולית לה מזוני - אמורדת דרבא קאי,

ולא אאומרת מאיס עלי, כמו שמפרש רבינו תם.

דהא כיון ששניהם חפצים בגירושין, כמו שנפרש - למה נשאה אותה מלהתגרש? אלא אמורדת דרבא קאי. ומצא רבינו יהודה בכתב רב שרידא, שתקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר, דלא

כשמעתין דכלתה דרב זבד. וכתב נמי רבינו יהודה דרבנן סבוראי תקנו למישקל מינה מאי דתפיסא, ומייתא לה גיטא לאלתר.

אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה - פירש בקונטרס: לא כייפינן לה לעמוד תחתיו, אלא יתן גט ויוצאה בלא כתובה. ויש מפרשים: דכופין אותו להוציא, ואין נראה לרבינו תם, דניחוש

שנא עיניה נתנה באחר, כי הדיא דנתן בפרק בתרא דנדרים (צ.ב.) גבי שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה. ויש לדחות: דהתם נוטלות כתובה דוקא, איכא למיחש שמא עיניה נתנה

באחר. אבל הכא דיוצאה בלא כתובה - לא. ולחכי נמי לא קתני לה עם אותן שכוּפין להוציא, דהתם נותן כתובה. וכן בפרק "דמגרש" (גיטין פה.ב.) דנתן: גט מעושה ביד נכרים פסול, שלא

תהא אשה תולה עצמה ביד נכרי, ומפקעת עצמה מבעלה. אין להקשות אם באומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא - אם כן מה הועיל חכמים בתקנתם? הא יכולה להפקיע עצמה מבעלה

בטענת מאיס עלי, דהא במאיס עלי אין לה כתובה. ולא תפקיע עצמה להפסיד כתובתה! ועוד הקשה רבינו תם: דבריש "הנוקד" (שם מט.ב.) אמר: וכי תימא כי נפקא אידי נתקנו ליה כתובה

מינה - תא שמע: האיש אינו מוציא אלא לרצונו. ואמאי? אי כופין במאיס עלי להוציא - אם כן נתקנו ליה כתובה מינה! ומיהו, יש לדחות דלא מציא למימר מאיס עלי אלא היכא דיש

רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה. ובשביל אותן נשים - לא רצו לתקן כתובה לאיש, כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים. והדדית דביתור דרבי חיאיא דהוויא לה צער לידה דאמרין בפרק

קמא דקדושין (י.ב.) דאמרו: אמרה לי אם דאביה קיבל בה קדושין כי וזטרא - לא רצתה לומר מאיס עלי. ועוד: לפי מה דפרישית אתי שפיר. וזה נמי אין להקשות במתניתין לרבי יוסי:

אמאי פוחת לה מירושה שנפלה לה? תטעון מאיס עלי דקודם כלות הכתובה אינה טוענת ברצון מאיס עלי, כי היא בטוחה שלא ירצה להמתין ולהיות מעוגן עד כלות הכתובה, דכל זמן

דאנידא ביה לא יתביעין ליה אחרינא, ויגרשנה ויתן לה כתובה. אבל אחר שכבר הפסידה כל הכתובה - לא תטעון, דהא כיון דמיתוהא ונאטענה עלה טענה עד כותובתה, דברים ניכרים

דאיערמו קא ערמו. ועוד קשה: משלחי נדרים (צ.ב.) מהווא נואף דהוה מירוק בביתא הוא ואיתלתא, אתא מריה דביתא, פרישה נואף להוצא וערק, אמר רבא: איתלתא שריא. דאם

איתא דעבר איסורא - איכרסיה הוה מירכס - משמע דאי הוה מירכס - הוה איסורא. אם כן לכאורה נראה דבאומרת טמאה אני לך איירי, דאי לא הכי - אמאי הוות מיתסר? הא אין

אָלָא לְמָאן דְּאָמַר מִמְּלָאכָה - הוֹלֵלָה בַּת מִלְאכָה הִיא?

אָלָא, מִתְשַׁמֵּישׁ כּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי דְּהוּא מוֹרְדָת.

פִּי פְלִיגִי - מִמְּלָאכָה. מִרְ סָבַר: מִמְּלָאכָה לֹא הוּא

מוֹרְדָת, וְיִמְר סָבַר: מִמְּלָאכָה נְמִי הוּא מוֹרְדָת. גּוֹפֵא:

הַמוֹרְדָת עַל פְּעֵלָה פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְרִיזִין עָלֶיהָ אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת

דְּיָנִים בְּשַׁבָּת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁכֶּעָה מִרְפָּעִיקוֹן. רַבְחִינוּ חֲזִרוּ וְנִמְנָנוּ שִׁיחֵהוּ מִכְרִיזִין עָלֶיהָ אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת

זו אַחֵר זו, וְשׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין: הֵיוּ יוֹדְעֵת שֶׁאֲפִילוֹ

פְּתוּפְתִיד מֵאָה מִנֶּה הַפְּסָדָת. אַחַת לִי אַרוֹסָה וְנִשְׁוָאָה

אֲפִילוֹ נָדָה, אֲפִילוֹ חוֹלָה, וְאֲפִילוֹ שׁוֹמֶרֶת יָכֶם. אִמֹר

לִיה רַבִּי חֵיאי בַר יוֹסֵף לְשִׁמּוּאֵל: נָדָה בַּת תְּשַׁמִּישׁ

הִיא? אִמֹר לִיה: אִינוּ דוֹמָה מִי שֵׁישׁ לוֹ פֶּת בְּסָלוֹ

לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פֶּת בְּסָלוֹ. אִמֹר רַמִּי בַר חָמָא: אֵין

מִכְרִיזִין עָלֶיהָ אֲלֵא בְּבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת. אִמֹר רַבָּא: דִּיקָא נְמִי, דְּקֶתְנִי: אַרְבַּע

שַׁבָּתוֹת זו אַחֵר זו - שֶׁמַּע מִינֶה. אִמֹר רַמִּי בַר חָמָא: פְּעָמִים שׁוֹלְחִין לָהּ מִבֵּית דִּין: אַחַת

קוֹדֶם הַכְּרִזָּה וְאַחַת לְאַחַר הַכְּרִזָּה. דְּרִשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסָדָא: הַלָּכָה כְּרַבְחִינוּ. אִמֹר

רַבָּא: הֵיא בּוֹרְכָא. אִמֹר לִיה רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק: מָאי בּוֹרְכָתִיה? אֲנָא אֲמָרִיתָהּ נִיחָלִיה,

וּמִשְׁמִיחָה דְּנִכְבָּרָא רַבָּה אֲמָרִיתָהּ נִיחָלִיה, וּמִנּוּ - רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא. וְאִיהוּ כְּמָאן סָבַר? פִּי

הָא דְּאִתְקַמֵּר, רַבָּא אִמֹר רַב שֵׁשֶׁת: הַלָּכָה נִמְלָכִין בָּהּ. רַב הוֹנָא בַר יְהוּדָה אִמֹר רַב שֵׁשֶׁת:

הַלָּכָה, אֵין נִמְלָכִין בָּהּ. הִכִּי דְמָיָא מוֹרְדָת? אִמֹר אֲמִימִר: דְּאֲמָרָה "בְּעֵינָא לִיה וּמִצְעָרָנָא

לִיה", אֲבָל אֲמָרָה "מָאִיס עָלִי" - לֹא כִּי־יִפְּינָן לָהּ. מִרְ וּזְמָרָא אִמֹר: כִּי־יִפְּינָן לָהּ. הֵוָה עוֹבְדָא,

וְאִכְפָּה מִרְ וּזְמָרָא, וְנִפְקַ מִינֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא. וְלֹא הִוָּה, הָתָם סִיעִתָּא דְּשִׁמְיָא הָוָה.

פְּלִתִיה דְּרַב זְבִיד אִימְרָדָא. הָוָה תְּפִיסָא חַד שְׂרִיא, וְיָתִיב אֲמִימִר וְיִמְר וּזְמָרָא וְרַב אֲשִׁי, וְיָתִיב

רַב גְּמָדָא גְּבִיְהוּ. וְיָתִיב וְקֶאמְרִי: מְרָדָה - הַפְּסִידָה בְּלֹאֲוִתִּיהָ קִימִין. אִמֹר לָהּ רַב גְּמָדָא:

מִשׁוּם דְּרַב זְבִיד נִכְבָּרָא רַבָּה מִחֲנִיפִיתוֹ לִיה? וְהָאִמֹר רַב כְּהֵנָא: מִי־פִעָא בְּעִי רַבָּא וְלֹא פָּשִׁיט.

אִיפָא דְּאֲמָרִי, וְיָתִיב וְקֶאמְרִי: מְרָדָה - לֹא הַפְּסִידָה בְּלֹאֲוִתִּיהָ קִימִין, אִמֹר לָהּ רַב גְּמָדָא:

מִשׁוּם

אלא מתשמיש כבולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת - והך מתניתא במורדת מתשמיש. חזרו ונמנו - שלא יהוה אותה לפחות מעט מעט, אלא יפסידה כל כתובתה לאחר ארבע שבתות של הכרזה. דיקא נמי דקתני ארבע שבתות - ימים שאינם של מלאכה, והכל מצוין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. בורכא - דבר שאינו הגון. ואיהו כמאן סבר - רבא דאמר בורכא היא, כמאן סבר: נמלכין בה - משהין את גיטה ומחזירין עליה שתתחור בה. ובתוך כך פוחתין מכתובתה שבעה דיערין בשבת. היכי דמיא מורדת - דכופין אותה, דמשהין גיטה ופוחתין מכתובתה. דאמרי בעינא ליה כו' - שיש לכופה על ידי פזיחת כתובתה. אבל אמרה מאיס עלי - לא הוא ולא כתובתו בעינא. לא כייפינן לה - להשהותה, אלא נותן לה גט, ויוצאה בלא כתובתה. כלתה דרב זבד אימירי - ואמרה מאיס עלי. הוה תפיסא חדא שריא - מעיל אחד שהכניסה לו בכתובה. הפסידה בלאותיה קיימין - אפילו בגדיה שהכניסה לו בגדונותיה ושמאום עליו בכתובתה, ועדיין הבלואות קיימין תפסיד אותם. מיבעיא כע' - אם הפסידה בלאותיה אם לאו. משום

אלא מתשמיש כבולי עלמא לא פליגי דהויא מורדת. ויהי יודעת שהאפילו פתופתיד מאה מנה הפסדת. אחת לי ארוסה ונשואה אפילו נדה, אפילו חולה, ואפילו שומרת יכם. אמר ליה רבי חייא בר יוסף לשמואל: נדה בת תשמיש היא? אמר ליה: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. אמר רמי בר חמא: אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמר רבא: דיקא נמי, דקתני: ארבע שבתות זו אחר זו - שמע מינה. אמר רמי בר חמא: פעמים שולחין לה מבית דין: אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה. דרש רב נתנן בר רב חסדא: הלכה כרבותינו. אמר רבא: האי בורכא. אמר ליה רב נתנן בר רב חסדא, דאינהו סברי כרבי יוסי רבי חנינא, שדחה גדול הרבה מרב ששת, אלא ארמי בר חמא ורבא קאי. הלכה נמלכין בה - פירוש: קודם הכרזה. והלכה אין נמלכין בה - נמי, דהיינו קודם הכרזה. אבל אחר הכרזה - מודה, כדתניא בהדיא בדברי רבותנו, וכן משמע מתוך פירוש רבינו חננאל, דפסק דאף על גב דאמר רב נתנן בר רב חסדא הלכה כדברי רבותינו - הלכה כרבא דאמר משמיה דרב ששת הלכה נמלכין בה. דהא רמי בר חמא דאמר פעמים שולחין לה מסייע ליה, ומיהו, מסקנא דשמעתין דמשעתין לה תריסר ירדי שתא אניטא, ולית לה מזוני - אמורדת דרבא קאי, ולא אאומרת מאיס עלי, כמו שמפרש רבינו תם.

דהא כיון ששניהם חפצים בגירושין, כמו שנפרש - למה נשאה אותה מלהתגרש? אלא אמורדת דרבא קאי. ומצא רבינו יהודה בכתב רב שרידא, שתקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר, דלא

כשמעתין דכלתה דרב זבד. וכתב נמי רבינו יהודה דרבנן סבוראי תקנו למישקל מינה מאי דתפיסא, ומייתא לה גיטא לאלתר.

אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה - פירש בקונטרס: לא כייפינן לה לעמוד תחתיו, אלא יתן גט ויוצאה בלא כתובה. ויש מפרשים: דכופין אותו להוציא, ואין נראה לרבינו תם, דניחוש שנא עיניה נתנה באחר, כי הדיא דנתן בפרק בתרא דנדרים (צ.ב.) גבי שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה. ויש לדחות: דהתם נוטלות כתובה דוקא, איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר. אבל הכא דיוצאה בלא כתובה - לא. ולחכי נמי לא קתני לה עם אותן שכוּפין להוציא, דהתם נותן כתובה. וכן בפרק "דמגרש" (גיטין פה.ב.) דנתן: גט מעושה ביד נכרים פסול, שלא תהא אשה תולה עצמה ביד נכרי, ומפקעת עצמה מבעלה. אין להקשות אם באומרת מאיס עלי כופין אותו להוציא - אם כן מה הועיל חכמים בתקנתם? הא יכולה להפקיע עצמה מבעלה בטענת מאיס עלי, דהא במאיס עלי אין לה כתובה. ולא תפקיע עצמה להפסיד כתובתה! ועוד הקשה רבינו תם: דבריש "הנוקד" (שם מט.ב.) אמר: וכי תימא כי נפקא אידי נתקנו ליה כתובה מינה - תא שמע: האיש אינו מוציא אלא לרצונו. ואמאי? אי כופין במאיס עלי להוציא - אם כן נתקנו ליה כתובה מינה! ומיהו, יש לדחות דלא מציא למימר מאיס עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה. ובשביל אותן נשים - לא רצו לתקן כתובה לאיש, כיון דלא שייך לתקן ברוב נשים. והדדית דביתור דרבי חיאיא דהוויא לה צער לידה דאמרין בפרק קמא דקדושין (י.ב.) דאמרו: אמרה לי אם דאביה קיבל בה קדושין כי וזטרא - לא רצתה לומר מאיס עלי. ועוד: לפי מה דפרישית אתי שפיר. וזה נמי אין להקשות במתניתין לרבי יוסי: אמאי פוחת לה מירושה שנפלה לה? תטעון מאיס עלי דקודם כלות הכתובה אינה טוענת ברצון מאיס עלי, כי היא בטוחה שלא ירצה להמתין ולהיות מעוגן עד כלות הכתובה, דכל זמן דאנידא ביה לא יתביעין ליה אחרינא, ויגרשנה ויתן לה כתובה. אבל אחר שכבר הפסידה כל הכתובה - לא תטעון, דהא כיון דמיתוהא ונאטענה עלה טענה עד כותובתה, דברים ניכרים דאיערמו קא ערמו. ועוד קשה: משלחי נדרים (צ.ב.) מהווא נואף דהוה מירוק בביתא הוא ואיתלתא, אתא מריה דביתא, פרישה נואף להוצא וערק, אמר רבא: איתלתא שריא. דאם איתא דעבר איסורא - איכרסיה הוה מירכס - משמע דאי הוה מירכס - הוה איסורא. אם כן לכאורה נראה דבאומרת טמאה אני לך איירי, דאי לא הכי - אמאי הוות מיתסר? הא אין אשה נאסרת על בעלה עד שיראו כדרך המנאפים, וכיון דבאומרת טמאה אני לך מיירי - אם כן רוצה להפסיד כתובתה, דהא מסתמא ברצון הוה, דבביתה הדי. ועוד: דלא צווחא. אפילו הכי, כי לא מירכס - שריא, דאית לן למימר דעיניה נתנה באחר, כיון דלא מירכס, ואמאי תהא נאמנת במנו דאי בעיא אמרה מאיס עלי? ויש לומר: דלעילם לא מיירי באומרת טמאה אני לך, ואיתתא שריא דקאמר - היינו לבעול, אם גירשה הבעל או מת, אבל אי הוה מירכס - הוה איסורא לבעול, כדאמרין בפרק שני דביבמות (כ.ב.) הוואל ומכוער הדבר - תצא. ומפרש רבינו תם: דתצא מרוכב. וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך - אין נראה כלל להתירה מטעם דאיכרסיה הוה מירכס, כיון דשויה נפשה חתיכה דאיסורא. וכל שכן לפי השאלות דמפרש דהיכא דאיכא עדים בדבר מכוער - תצא אף מן הבעל, דאחי שפיר, ואין להקשות משם כלל. ועוד יש לומר: דהתם איירי בנן שבתחלה כששאלה שחקק, ולאחר שעה אמרה דאינה טמאה, ונתנתה טעם של שתיקה. ועוד דבכל המעשה אינו מוכיז כפיית הבעל, אלא כפיית האשה?

כתובות דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) ריג

52 וּמִיָּהוּ אוֹתוֹ אָדָם גָּדוֹל, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא.
53 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: וְאֵיהוּ – רַבָּא שְׁאִמֵּר עַל הַפֶּסֶק כְּרֻבוּתֵינוּ 'הָאֵי
54 בּוֹרְכָא', בְּמָאן קָבֵר, וְהָרִי אַחֵר שְׁמַע שְׂרָבִי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא פֶּסֶק
55 כֵּן הִיה לֹו לְחוּזָר בּוֹ. מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: כִּי הָא דְּאֶתְמַר, רָבָא אָמַר
56 בְּשֵׁם רַב שְׁשֵׁת, הִלְכָה, נִמְלָכִין בָּהּ – מִשְׁהִים אֶת גִּיטָה וּמִפִּיִּסִים
57 אוֹתָהּ שֶׁתְּחֻזֹּר בָּהּ, וּבִתְוֹךְ כֵּךְ פּוֹחֲתִין לָהּ שִׁבְעָה דִּינָרִין מִכְּתוּבָתָהּ
58 בְּכָל שַׁבָּת, וְהֵינּוּ כְּמִשְׁנֵיתֵינוּ. רַב הוֹנָא בְּרִי יְהוֹדָה אָמַר בְּשֵׁם רַב
59 שְׁשֵׁת, הִלְכָה, אֵין נִמְלָכִין בָּהּ, אֵלָא נוֹהֲגִים כְּרֻבוּתֵינוּ שֶׁבְּבִרְיֵיתָא,
60 שֶׁמִּכְרִיזִים עֲלֶיהָ אַרְבַּע שִׁבְתוֹת וּמִפְסִידָה כְּתוּבָתָהּ.

61 * * *
62 הַגְּמָרָא מְבַאֵר מַה אוֹמֶרֶת הָאִשָּׁה, שְׁבוּהָ הִיא נַעֲשִׂית 'מוֹרְדָת',
63 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: חִיבִי דְּמִיָּא – כִּיצַד נַעֲשִׂית הָאִשָּׁה מוֹרְדָת, שְׁנֵאמְרוּ
64 בַּהּ הַדִּינִים שֶׁהִתְבָּאֵרוּ בְּמִשְׁנָה וּבְבִרְיֵיתָא. מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: אָמַר
65 אֲמִימַר, דְּאָמְרָה בְּעִינָא לִיה וּמִצְעָרָנָא לִיה – בְּאוֹמֶרֶת רוּצָה אֲנִי
66 בְּבַעֲלִי וְאֲנִי רוּצָה שִׁיגְרִשְׁנִי, אֵלָא רְצוּנִי לַצַּעֲרוֹ עֵתָה בְּמִדְרִי, וְלִכְךָ
67 כּוֹפִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי הַפְּחָתָה כְּתוּבָתָהּ, שֶׁתְּחֻזֹּר בָּהּ מִמְרָדָהּ. אָכֵל
68 אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה 'בְּעַלִּי מָאִיס עָלִי' – מֵאוֹס עָלִי, וְאֲנִי רוּצָה לֹא בּוֹ
69 וְלֹא בְּכְתוּבָתוֹ, לֹא בְּיִפְיָנָא לָהּ – אֵין כּוֹפִים אוֹתָהּ לְהִשָּׂאֵר תַּחְתּוּהּ,
70 כִּיּוֹן שְׂאִי אִפְשָׁר לְכַפּוֹתָהּ עַל יְדֵי הַפְּחָתָה כְּתוּבָתָהּ, שְׁהָרִי הוּא
71 מֵאוֹס עֲלֶיהָ וּבּוֹדֵאי לֹא תְּחֻזֹּר בָּהּ עַל יְדֵי כְּפִיָּה זֹו, אֵלָא מִגְרֶשָׁה
72 וְאֵין לָהּ כְּתוּבָה. מְבַאֵר הַגְּמָרָא אֶת דַּעַת הַחוּלָק, מָר וּזְנִיָּא אָמַר,
73 אָף אִם אִמְרָה 'מָאִיס עָלִי', בְּיִפְיָנָא לָהּ – כּוֹפִים אוֹתָהּ עַל יְדֵי
74 הַפְּסִידָה כְּתוּבָתָהּ, כִּיּוֹן שִׁיתְכֵן שֶׁתְּחֻזֹּר בָּהּ.
75 מִסִּיעֵת הַגְּמָרָא לְמַר זוּטְרָא מִמַּעֲשָׂה שְׁהִידָה: הָוָה עוֹבְדָא – הִיא
76 מַעֲשָׂה בָּאִשָּׁה שְׁאִמְרָה עַל בַּעֲלָהּ 'מָאִיס עָלִי', וְאָכְפָה מָר וּזְנִיָּא –
77 וְכַפָּא מִר זוּטְרָא עַל יְדֵי הַפְּחָתָה כְּתוּבָתָהּ, וּמַחֲמַת כֵּן אֵכָן חוּזָרָה
78 בָּהּ וְנִשְׁאַרָה תַּחַת בַּעֲלָהּ, וְנִפְסָק מִיָּנִיָּה – וְגוֹלֵד מֵאוֹתָהּ אִשָּׁה רַבִּי
79 חֲנִינָא מְסוּרָא, שְׁהִידָה אָדָם גָּדוֹל. וְהָרִי זֹו רֹאִיָּה שְׁאֵכָן תִּתְרַצָּה
80 בְּאִמָּתָה, שְׁלוּלִי כֵּן לֹא הִיה גּוֹלֵד לָהּ אָדָם גָּדוֹל כְּמוֹתוֹ, וְאִם כֵּן רֹאִי
81 לְכַפּוֹת כָּל אִשָּׁה שְׁאוֹמֶרֶת 'מָאִיס עָלִי', שְׁמָא תִּתְרַצָּה. דּוּחָה
82 הַגְּמָרָא אֶת הָרֹאִיָּה: וְלֹא הִיא – אֵין זֹו רֹאִיָּה, אֵלָא הָתֵם, בְּיִעֲתָא
83 דְּשִׁמְיָא הָוָה – שֶׁם הִיה זֶה סִיעוֹ מִן הַשָּׁמַיִם שִׁיעָא מִבְּנִינֵיהֶם אָדָם
84 גָּדוֹל, וְאֵין לְלַמּוֹד מֵאוֹתוֹ מַעֲשָׂה, אֵלָא אֵין כּוֹפִים אִשָּׁה הָאוֹמֶרֶת
85 'מָאִיס עָלִי', וְיוֹצֵאת מִיַּד בְּלֹא כְּתוּבָה.
86 מַעֲשָׂה נּוֹסֵף בַּעֲנִין זֶה: בְּלָתִּיה – כְּלָתוֹ דְּרַב זְבִיד, אִמְרָדָא – מִרְדָּה
87 בְּבַעֲלָהּ וְאִמְרָה 'מָאִיס עָלִי', הָוָה תְּפִיכָא חַד שִׁירָא – הִיא תִּפּוֹס
88 בִּידָה מִעִיל הַעֲשׂוֹי מִמִּשֵּׁי שֶׁהַכְּנִיסָה לְבַעֲלָהּ בְּנִדּוּנִיתָהּ. וְתִיב – יִשָּׁב
89 אֲמִימַר, וְיָמַר זוּטְרָא וְרַב אֲשִׁי, וְתִיב רַב נִמְרָדָא נִבְיָהוּ [אִיתֵם], וְדָנוּ
90 בַּעֲנִינָה שֶׁל אוֹתָהּ אִשָּׁה, כְּלָתוֹ שֶׁל רַב זְבִיד. וְתִיב וְקִאָמְרִי – הִיוּ
91 יוֹשְׁבִים וְאוֹמְרִים, אִשָּׁה שְׁמִרְדָּה, הַפְּסִידָה בְּלֹא אִתִּיהָ הַקְּיָמִין – אָף
92 אֶת הַבְּגָדִים שֶׁהַכְּנִיסָה בְּנִדּוּנִיתָהּ, וּבְלֹו, אֵךְ הֵם עַדִּין קִימִים,
93 מִפְּסִידָה אוֹתָם וְאִינָה נּוֹטֶלֶת אוֹתָם עִמָּה, כְּשֶׁבַעֲלָהּ מִגְרֶשָׁה. אָמַר
94 לָהּ רַב נִמְרָדָא לְאִמְיָמַר וְיָמַר זוּטְרָא וְרַב אֲשִׁי, וְכִי מְשׁוּם דְּרַב זְבִיד
95 נִבְרָא רָבָה – אָדָם גָּדוֹל הוּא, מְחַנִּיפִיתוֹ לִיה – אִתָּם מַחֲנִיפִים לֹו
96 וְאוֹמְרִים שֶׁכְּלָתוֹ שְׁמִרְדָּה תִּפְסִיד אָף אֶת בְּלֹאוֹתֶיהָ, וְהָרִי דִּין זֶה
97 אִינוּ בְּרוּר, דְּהָאָמַר רַב בְּהֵנָּא, מִיִּפְעִיָּא בְּעִי רָבָא וְלֹא פָּשִׁיט – רַבָּא
98 הִסְתַּפֵּק בְּדִין זֶה, הָאֵם הִיא מִפְּסִידָה אֶת בְּלֹאוֹתֶיהָ אִם לֹא, וְלֹא
99 פִּשְׁט אֶת סְפִיקוֹ, וְכִיצַד אִתָּם מִכְרִיעִים שֶׁהִפְסִידָה.
100 לְשׁוֹן נּוֹסֶפֶת בְּמַעֲשָׂה זֶה: אִיבָא דְּאָמְרִי – יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּעֲשָׂה זֶה
101 הִיה כֵּךְ, וְתִיב וְקִאָמְרִי, אִשָּׁה שְׁמִרְדָּה, לֹא הַפְּסִידָה אֶת בְּלֹאוֹתֶיהָ
102 הַקְּיָמִין. אָמַר לָהּ רַב נִמְרָדָא,

1 אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר שְׁמִדּוּבֵר מוֹרְדָת מְלֹאכָה, וְכִי חוּלָה בַּת מְלֹאכָה
2 הִיא, וְהָרִי כִיּוֹן שְׁאִינָה רֹאוּיָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה, אֵין לְדוֹנָה כְּמוֹרְדָת.
3 מַחֲמַת בְּרִיִּיתָא זֹו מְבַאֵרֶת הַגְּמָרָא אֶת מַחֲלּוֹקֶת רַב הוֹנָא וְרַבִּי יוֹסִי
4 בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת: אֵלָא, לְגַבִּי מוֹרְדָת מִתְּשַׁמִּישׁ, בּוֹלִי עַלְמָא
5 לֹא פְלִיגִי דְּהוּיָא מוֹרְדָת – הַכֵּל מוֹדִים שֶׁהִיא נַעֲשִׂית כֵּכך 'מוֹרְדָת',
6 וְנוֹהֲגִים בַּהּ הַדִּינִים הָאוֹמְרִים בְּמִשְׁנָה, וּבִזֶּה עוֹסֶקֶת הַבְּרִיִּיתָא
7 הָאוֹמֶרֶת שֶׁאִפִּילוֹ חוּלָה דִּינָה כְּמוֹרְדָת, כִּי פְלִיגִי – וּמַחֲלּוֹקֶתָהּ הִיא
8 רַק בְּמוֹרְדָת מְלֹאכָה, מָר – רַב הוֹנָא קָבֵר, מְלֹאכָה לֹא הוּיָא
9 מוֹרְדָת, וְיָמַר – רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא קָבֵר, מְלֹאכָה נִמִּי הוּיָא מוֹרְדָת.

10 * * *
11 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת אֶת כָּל הַבְּרִיִּיתָא הַמוֹזְכֶּרֶת לַעִיל (ע"א) וְדָנָה בָּהּ:
12 גּוֹפָא, הַמוֹרְדָת עַל בְּעָלָהּ, פּוֹחֲתִין לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ שְׁכַעָה דִּינָרִים
13 בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר שְׁכַעָה טַרְפְּעִיקָן. רְבוּתֵינוּ חוּזִין וְנִמְנוּ –
14 עַמְדוֹ לְמַנְיָן וּפֶסֶק, שְׁאֵין פּוֹחֲתִים מִכְּתוּבָתָהּ מַעַט מַעַט וּבִינֵיתִים
15 הִיא נִשְׁאֲרָת תַּחַת בַּעֲלָהּ, אֵלָא תִּקְנוּ שְׁהִיוּ מְכַרְיִין עָלֶיהָ אַרְבַּע
16 שְׁבָתוֹת זֹו אַחֵר זֹו שְׁמִרְדָה בְּבַעֲלָהּ, כִּדִּי שֶׁתְּבַיִישׁ וְתִחֻזֹּר בָּהּ, וְכֵן
17 יִשְׁמַעוּ קְרוּבִיָּה וְיִדְבְּרוּ עַל לִיבָהּ, שְׁוֹלְחִין לָהּ בֵּית דִּין וְאוֹמְרִים לָהּ,
18 הָיוּ יוֹדְעֵת שְׁאִפִּילוֹ כְּתוּבָתָהּ מָאָה מְנָה הַפְּסִידָתָה אֶת כּוֹלָהּ, וְאִם לֹא
19 חוּזָרָה בָּהּ מִמְרָדָהּ אַחֲרָ אוֹתָם אַרְבַּע שִׁבְתוֹת, מִפְּסִידָה אֶת כָּל
20 כְּתוּבָתָהּ. אַחֲת לִי – אֵין חִילּוֹק אִם הִיא אִרְיָקָה שְׁאִינָה רוּצָה
21 לְהִנָּשֵׂא, וְנִשְׁאָה, אִפִּילוֹ הִיא נִדָּה וְאִפִּילוֹ הִיא חוּלָה, וְאִפִּילוֹ שְׁמִרְדָת
22 יָכֵם שְׁאִינָה רוּצָה לְהִתִּיבֵם, לַעֲלוֹם דָּנִים אוֹתָהּ כְּמוֹרְדָת וּמִכְרִיזִים
23 עֲלֶיהָ וּמִפְסִידִים לָהּ אֶת כְּתוּבָתָהּ.
24 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַבִּי חֲזִיָּא בְּרִי יוֹסֵף לְשִׁמְוָאֵל, וְכִי נִדָּה בַּת
25 תְּשַׁמִּישׁ הִיא, הָרִי אִסּוּרָה הִיא בְּתַשְׁמִישׁ וּמִדּוּעַ הִיא נִחְשַׁבֶּת
26 לְמוֹרְדָת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל, אֵינוּ דוֹקָה מִי
27 שְׁמִתְעַנָּה אֵךְ יֵשׁ לֹו פֶת בְּסִלּוֹ וְיִכּוֹל לֵאכּוֹל, לְמִי שְׁמִתְעַנָּה וְאֵין לֹו
28 פֶת בְּסִלּוֹ, שֶׁתְּעַנִּיתוּ קֶשֶׁה יוֹתֵר, וְכֵךְ גַּם הַבַּעַל שֶׁאֲשַׁתּוֹ אִינָה רוּצָה
29 לְהִיזְקָק לֹו עוֹד, וְיודַע שְׁאִינוּ עֵתִיד לִשְׁמַע עִמָּה, מִצַּטַּעַר יוֹתֵר.
30 הַגְּמָרָא מִפְּרֶשֶׁת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִיִּיתָא, הִיכֵן מִכְרִיזִים עַל אִשָּׁה
31 הַמוֹרְדָת בְּבַעֲלָהּ: אָמַר רַבִּי מְרִי בְּרִי חָטָא, אֵין מְכַרְיִין עָלֶיהָ שֶׁהִיא
32 מוֹרְדָת אֵלָא בְּכַתִּי בְּנִסִּית וּבְכַתִּי מְרִדָּשׁוֹת, וְלֹא בְּשׁוּקִים
33 וּבְרַחוּבוֹת. אָמַר רָבָא, דִּינָא נִמִּי – יֵשׁ לְדִיִּיק כְּדַבְּרֵי רַמִּי בְּרִי חָמָא
34 מִדְּבָרֵי הַבְּרִיִּיתָא, דְּקִתְּנִי בְּבִרְיֵיתָא שֶׁמִּכְרִיזִין עֲלֶיהָ אַרְבַּע שְׁבָתוֹת זֹו
35 אַחֵר זֹו, וְהָרִי שִׁבְתוֹת הֵם יָמִים שְׁאֵין אֲנִשִּׁים מִצּוּיִים בְּשׁוּקִים
36 וּבְרַחוּבוֹת אֵלָא בְּבֵיתִי כְּנִסִּית וּבֵיתִי מִדְּרָשׁוֹת. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֵכָן
37 שְׁמַע מִיָּנָה – יֵשׁ לְלַמּוֹד מִדְּבָרֵי הַבְּרִיִּיתָא כְּרַמִּי בְּרִי חָמָא.
38 דִּין נּוֹסֵף בַּעֲנִין הַהִכְרוּזָה: אָמַר רַבִּי מְרִי בְּרִי חָטָא, פְּעָמִים שׁוֹלְחִין לָהּ מִבֵּית
39 דִּין לְהוֹדִיעָהּ שְׁאֵם לֹא תְּחֻזֹּר בָּהּ תִּפְסִיד אֶת כְּתוּבָתָהּ, פַּעַם אַחֲת
40 קוֹדֶם הַכְּרוּזָה, וּפַעַם אַחֲת לְאַחֵר הַכְּרוּזָה.
41 הַגְּמָרָא מִבְּרֵית אֶת הַהִלְכָה, הָאֵם פּוֹחֲתִים לָהּ כָּל שַׁבָּת שִׁבְעָה
42 דִּינָרִים, כְּמִשְׁנֵיתֵנוּ, אוֹ שֶׁמִּכְרִיזִים עֲלֶיהָ אַרְבַּע שִׁבְתוֹת וּמִפְסִידָה
43 אֶת כָּל כְּתוּבָתָהּ, כְּדַבְּרֵי 'רְבוּתֵינוּ' שֶׁבְּבִרְיֵיתָא: דְּרִשׁ רַב נִחְמָן בְּרִי רַב
44 חֲסִדָּא, הִלְכָה בְּרַבּוּתֵינוּ, שֶׁמִּכְרִיזִים עֲלֶיהָ אַרְבַּע שִׁבְתוֹת וּמִפְסִידָה
45 אֶת כָּל כְּתוּבָתָהּ, וְלֹא כְּמִשְׁנֵיתֵנוּ, כִּיּוֹן שֶׁהִתְפַּשְׁטָה תִּקְנַת רְבוּתֵינוּ
46 וּקְבֻלָּהּ עֲלֵיהֶם. אָמַר רָבָא, הָאֵי בּוֹרְכָא – פֶּסֶק זֶה אִינוּ הֲגוֹן, כִּיּוֹן
47 שְׁאֵין זֶה דְּבַר הַתְּלִי בְּסִבְרָא, אֵלָא תִּקְנָה הִיא, וּמִכְךָ שְׂרָבִי לֹא
48 הִבִּיא בְּמִשְׁנָה תִּקְנָה זֹו מוֹכַח שֶׁבְּרִיִּיתָא מְשׁוּבֶשֶׁת הִיא. אָמַר לִיה רַב
49 נִחְמָן בְּרִי יִצְחָק, מָאִי בּוֹרְכָתִיה – מִדּוּעַ אֵין פֶּסֶק זֶה הֲגוֹן, הָרִי אֲנִי
50 אֲמִרְיָתָה נִיחָלִיה – אֲנִי אִמְרִיתִיו לְרַב נַחֲמָן בְּרִי רַב חֲסִדָּא, וּמִשְׁמִיָּה
51 דְּנִבְרָא רַבָּה אֲמִרְיָתָה נִיחָלִיה – וּמִשְׁמוֹ שֶׁל אָדָם גָּדוֹל אִמְרִיתִיו לֹו כֵּן,

הגמרא מנסה ליישב את הקושיא, ודוחה את היישוב: **אָלָא** – אם
תרצה לפרש את דברי שמואל שכותבים אגרת מרד לארוסה
ולומר שזהו בארוסה **הַבָּאָה מִחֻמָּת מַעֲנָה** – שיש לה טענה מדוע
רוצה היא להנשא, **דְּאִמְרָה, בְּעֵינָא חוּמְרָא לִידָא וּמְרָה לְקַבְרָה** –
רצוני שיהיה לי מקל להשען עליו, וקדרום לחפור את קברי,
כלומר, רצוני ללדת בן שבקנותי יחיו בידי ואשען עליו, וביום
מותי יקברני, ולכן נוקטים לטענתה ונחשב הארוס כמורד, אם כן
הָבָא נָמִי – אף כאן, **בְּשׁוּמְרָת יָבֵם** צריך לפרש ששמואל דיבר
בְּבָאָה מִחֻמָּת מַעֲנָה, ומדוע אין שומעים לה. ומחמת כן אין
להעמיד את דברי שמואל באופן שהיא תובעת שישאנה והוא
מורד.

הגמרא מיישבת באופן אחר את הקושיא מהברייתא, שבה מבואר
שאף שומרת יבם נחשבת כמורדת: **אָלָא, אִידִי וְאִידִי** – גם הברייתא
האומרת שיש מרידה בשומרת יבם, וגם שמואל שאמר שאין בה
מרידה, שניהם עוסקים באופן שֶׁתִּבְעַע הוא אותה, **וְלֹא קָשְׁיָא, כִּיּוֹן**
שָׂאָן, לְחַלּוֹץ – בברייתא האומרת שיש לה דין מורדת, מדובר
כשהוא רוצה לחלוץ, והיא מסרבת לחליצה ורוצה שייבם אותה,
שבוה היא נחשבת כמורדת, **וְכָאן, לִיָּבֵם** – שמואל שאמר שאינה
מורדת, עוסק באופן שהוא רוצה לייבמה, והיא אינה רוצה בכך,
אלא רוצה לחלוץ, ובוה אינה נחשבת מורדת. **דְּאִמְרָה רַבִּי פְּדָת,**
אִמְרָה רַבִּי יוֹחָנָן, אם תִּבְעַע היבם לְחַלּוֹץ, והיא רוצה להתייבם, נִזְקָקִין
לו לכתוב עליה אגרת מרד, אך אם תִּבְעַע לִיָּבֵם, והיא רוצה לחלוץ,
אִין נִזְקָקִין לוֹ.

מקשה הגמרא על תירוצה: **מָאִי שָׂנָא** ו- במה שונה האופן שתבע
לִיָּבֵם והיא רוצה לחלוץ, **דְּלֹא** – שאינה נחשבת כמורדת, הרי זהו
משום דְּאִמְרִין לִיהַּ בַּעַל זֶל וְנָסִיב אִיתְתָּא אַחֲרִיתִי – לך ותשא
אשה אחרת, ובמה שהיא מסרבת להתייבם אינה נחשבת מורדת.
ואם כן, בתבע לְחַלּוֹץ והיא ממאנת נָמִי נִימָא לִיהַּ – גם כן נאמר לו,
יָל וְנָסִיב אִיתְתָּא אַחֲרִיתִי, וכיון שיכול לישא אחרת, אין היא
מורדת.

הגמרא מנסה לתרץ, ודוחה זאת: **אָלָא** יש לומר שהיא מורדת
משום דְּאִמְרָה היבם כשאינה רוצה לחלוץ לו כִּיּוֹן דְּאִמְרָה בִּי –
שהיא קשורה בי בזיקת ייבום, **לֹא קָא יְהִיבֵי לִי אַחֲרִיתִי** – אין נותנים
לי לישא אשה אחרת, ולכן היא נחשבת כמורדת, ואם כן קשה,
הָבָא נָמִי – גם באופן שהוא תובע לייבם והיא רוצה לחלוץ נדון
אותה כמורדת, לפי שהיבם יטען דְּכִיּוֹן דְּאִמְרָה בִּי **לֹא קָא יְהִיבֵי לִי**
אַחֲרִיתִי, ומדוע באופן זה איננו דנים אותה כמורדת. וכיון שנדחה
חילוק זה, חוזרת הקושיא על שמואל האומר שאין לשומרת יבם
דין מורדת. מהמבואר בברייתא שיש לה דין מורדת.

הגמרא חוזרת בה ומתרתצת תירוץ אחר: **אָלָא, אִידִי וְאִידִי** – גם
הברייתא וגם שמואל עוסקים באופן שֶׁתִּבְעַע הוא לִיָּבֵם, והיא
ממאנת ביבום ורוצה לחלוץ, **וְלֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן** – הברייתא האומרת
שיש לשומרת יבם דין מורדת, היינו ב'מַשְׁנָה רַשְׁוֹנָה', שאמרו
שמצות יבום קודמת למצות חליצה, ולכן אם היא ממאנת ביבום
דינה כמורדת, **וְכָאֵן** – שמואל האומר שאין לה דין מורדת, היינו
ב'מַשְׁנָה אַחֲרֹנָה', האומרת שחליצה קודמת ליבום, ולכן אינה
חייבת להסכים להתייבם לו, ואינה נחשבת מורדת. מביאה
הגמרא את המקור לדינים אלו, דְּתַנְן (בכורות יג), **מִצְוַת יְבוּם קוֹדֶמֶת**
לְמִצְוַת חֲלִיצָה, אמנם זהו ב'רַשְׁוֹנָה', שֶׁהִיוּ הַמִּיבָמִים מְתַבָּנִין
לְשׁוֹם מִצְוָה, אבל עֲכָשְׁיוּ שָׂאִין מְתַבָּנִין לְשׁוֹם מִצְוָה אֵלָּא לְשׁוֹם נָוִי
ובדומה, וזרי אשת אח אסורה, אלא שהתירטה התורה לקיום
מצות יבום, וכשבא עליה שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת
אח, ולכן אִמְרוּ שֶׁמִּצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יְבוּם.

* * *

שנינו במשנה: **עַד מָתִי הוּא פּוֹחֵת עַד כִּנְגַד כְּתוּבָתָהּ וְכוּ'** וכן
המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינין בשבת, רבי
יהודה אומר שלשה טרפעיקין. מבררת הגמרא: **מָאִי** – מהו

מִשׁוֹם דְּרַב זְבִיד נִבְרָא רַבָּה הוּא, ומחמת ענותנותו לא יערער על
דינכם, **אֶפְרָתָה לִיהַּ לִיָּנָא עֵלְוִיהַּ** – אתם הופכים ופוסקים את הדין
לחובתו, והאמר רב פְּהֵנָא, **מִיִּבְעָא בְּעֵי לֵה רַבָּא וְלֹא פְּשִׁיט**, וכיון
שרבא לא פשט את ספיקו, כיצד אתם מכריעים שאינה מפסדת
את בלאותיה.

הגמרא מבררת כיצד יש לנהוג בנידון זה. אומרת הגמרא: **הֲשֵׁתָא,**
דְּלֹא אִתְּמַר לֹא הָבִי וְלֹא הָבִי – עתה, שלא נפסקה ההלכה
שהפסידה, ולא נפסקה שלא הפסידה, אם תִּפְסֶכָה את בלאותיה,
לֹא מְפָקִין מִנָּה – אין מוציאים אותם מידה, ואם לא תִּפְסֶכָה, **לֹא**
יְהִיבִין לָהּ – אין נותנים לה אותם.

דין נוסף באומרת 'מאיס עלי': **וּמִשְׁהִינן לֵה תְרִיסר יָרְחֵי שְׁתָּא אִנְיָא**
– ומשהים אותה שנים עשר חדשים עד שנותנים לה גט, שמא
תחזור בה, ופְּהֵנָךְ – ובאותם תְרִיסר יָרְחֵי שְׁתָּא, לִית לָהּ מוֹזִינ מַכְעַל
– אין לה מוזנות מבעלה.

* * *

התבאר במשנה (גו) שאשה המורדת על בעלה פוחתים לה
מכתובתה, וכדי שיוכל הבעל להוכיח שאכן הופחתה כתובתה
כותבים לו בית דין 'אגרת מרד', ומפרשים שם שהאשה מרדה על
בעלה ויהיה הבעל פוחת מכתובתה. וכן כותבים בית דין אגרת
מרד לאשה על בעלה שמרד בה, שהוא חייב להוסיף על כתובתה
כשיעור המבואר במשנה. הגמרא מבארת על מי כותבים 'אגרת
מרד': **אִמְרָה רַב מוֹכִי בַר קִסְנָא, אִמְרָה שְׁמוּאֵל, בּוֹתְבִין אִגְרָת מְרַד עַל**
אִרוּסָה, אם הגיע זמנה להנשא והיא מסרבת. **וְאִין בּוֹתְבִין אִגְרָת**
מְרַד עַל שׁוּמְרַת יָבֵם שאינה רוצה להתייבם.

מקשה הגמרא: מִיִּתְיָב, שנינו בברייתא, דין זה האמור במשנה (גו)
שאשה המורדת על בעלה פוחתים לה מכתובתה, **אִתְתִּי לִי ו-דין**
אחד הוא] **בְּאִרוּסָה** שאינה רוצה להנשא, **וְנִשְׁוֹתָ, אִפְּלִילָה נָדָה,**
אִפְּלִילָה חוּלָה, וְאִפְּלִילָה שׁוּמְרַת יָבֵם שאינה רוצה להתייבם. וכיון שאף
לשומרת יבם פוחתים מכתובתה, מדוע אמר שמואל שאין כותבים
עליה אגרת מרד, שמבואר בזה שאינו מחשיבה כמורדת.

מתרתצת הגמרא: **לֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן** – בברייתא האומרת שיש דין
'מורדת' לשומרת יבם, מדובר שֶׁתִּבְעַע הוא ממנה להתייבם, ואילו
היא מסרבת ורוצה לחלוץ, ולכן דינה כמורדת, **וְכָאֵן** – דברי
שמואל שאמר שאין כותבים עליה אגרת מרד, היינו באופן
שֶׁתִּבְעַע היא להתייבם, והוא אינו רוצה לייבמה, שאין דינו כמורד.
וחילוק זה הוא כמו דְּאִמְרָה רַב תַּחְלִיפָא בַר אֲבִימִי, **אִמְרָה שְׁמוּאֵל,**
תִּבְעַע הוא את יבמתו והיא אינה רוצה, נִזְקָקִין לו לכתוב עליה אגרת
מרד, אך אם תִּבְעַע היא את היבם והוא מורד ואינו רוצה לייבמה,
אִין נִזְקָקִין לֵה.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **כְּמָאִי אִוְקִימָתָא לְהָא דְּשְׁמוּאֵל** –
באיזה אופן העמדת את המימרא של שמואל, שאין כותבים אגרת
מרד על יבמה, **כְּשֶׁתִּבְעַע היא**, ואם כן יש לפרש כך גם את תחילת
דברי שמואל, שכותבים אגרת מרד על ארוסה, שזהו באופן
שתבעה היא אותו שישאנה והוא אינו רוצה, ואם כן קשה לשונו
של שמואל, **הָאִי** – וכי זו הלשון הנכונה, לומר 'בּוֹתְבִין אִגְרָת
עַל אִרוּסָה', שמשמע שכותבים שהיא מורדת, הרי 'בּוֹתְבִין אִגְרָת
מרד לְאִרוּסָה' מִיִּבְעֵי לִיהַּ – היה שמואל צריך לומר, והיינו
שכותבים לה אגרת מרד על בעלה המורד בה. מתרתצת הגמרא:
הָא לֹא קָשְׁיָא, תִּנִּי – אכן יש לשנות בדברי שמואל 'כותבין אגרת
מרד לְאִרוּסָה'.

מקשה הגמרא: אם מדובר באופן שהיא תובעת, **מָאִי שָׂנָא** – במה
שונה דינה של שוּמְרַת יָבֵם, דְּלֹא – שאינה יכולה לתבוע את היבם
שייבמה, ואף אם הוא מסרב אין לו דין מורד, הרי זהו משום
דְּאִמְרִין לָהּ – שאנו אומרים לה, 'לֵיל, לֹא מְפָקֶדָה' – לכי, כלומר
אין לך טענה טובה, לפי שאינך מצווה על פריה ורבייה, אם כן,
אִרוּסָה נָמִי נִימָא לֵה – גם לארוסה נאמר כן, יָל לֹא מְפָקֶדָה, ומדוע
אמר שמואל שכותבים על הארוס אגרת מרד.

ונראה לרבינו תם דהכי פירושו: בעינא ליה, ואינה רוצה לחתגרש בלא כתובה, ומצערנא ליה עד שגרשנה ויתן לה כתובה. אבל אמרה מאיס עלי, ולא בעינא ליה לא הוא ולא כתובתה — לא כיפינן לה שתחזור בה על ידי שנאמר שלא תועיל מחילה, משום דהוי מחילה בטעות, דאגב צערה קא אמרה הכי, ומתוך כך — לא יגרשנה בעלה, שאינו רוצה ליתן כתובה. אלא מחילה נגזרה היא, ומתוך כך יעלה בדעתו לגרשה. מר זוטרא אמר: כיפינן לה, דהויא כמחילה בטעות. והיינו כפיה — דעל ידי כך תשאר תחת בעלה שלא ברצונה, כי בעלה לא יגרשנה, כיון שחייב ליתן כתובתה. ואין חילוק למר זוטרא בין מורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה, בין אומרת מאיס עלי. ורבינו חננאל נמי פירש דאין כופין הבעל ליתן גט, וגם כקונטרס לא פירש שיכופו הבעל ליתן גט. **משום** דרב זבדי גברא רבה הוא אפכיתו לדינא עילויא — ואם תאמר: כיון דלא פשיט — המוציא מחבירו עליו הראיה, וכיון דתפסה — לא מפקינן מניה ויש לומר: דהיה נמי שיראי טובא דלא הות תפיסה. ובלישנא קמא קאמר משום דרב זבדי גברא רבה אתנפיתו ליה, משום דך שירא הדות תפיסה. ובאינא דאמרי קאמר — משום דך שיראי דלא הות תפיסה, אלא הבעל היה תפוס.

תבע לחלוץ נוקקין לו — פירש בקונטרס: והיא אינה רוצה אלא לחתובת. וכן תבע לייבם — פירושו: והיא אינה רוצה אלא לחלוץ. ותנינה: דמאי קא פריך לייבם נמי, כיון דאגידא ביה לא יחבי ליה איתנא אחרינא, וחלוץ לחו ויש לומר: שאינו רוצה לחלוץ, שלא יצטרך ליתן כתובה. ועוד יש לומר: תבע לחלוץ והיא אינה רוצה לא לחלוץ ולא לייבם, וכן תבע לייבם. וכן הא דאמר כאן שתבעה היא הווא אינו רוצה לא לחלוץ ולא לייבם. ואין להקשות אם כן מאי פריך שומרת יבם נמי בבאה מחמת טענה, מאי איריא בבאה מחמת טענה אפילו אינה באה נמי תישיב ליה. מדרגן ב"החולץ" (יבמות טז,א): חזרון אצל גדול, ואומרים לו: עליך דמצעה, או בנסא או פטור. וקאמר בגמרא: דחזרון אצל גדול למיכפיה, אלמא בתבעה היא נמי כיפינן ליה. אפילו אינה באה מחמת טענה דאיכא למימר דכיפינן ליה, אבל אין נוקקין לכתוב עליו אגרת מרד, לחוסף על כתובתה. אי נמי, משום דהיא גופא איכא לפרשי בבאה מחמת טענה. לכך נקט למיפרך מהאי טעמא. **מאי** שנא לייבם דלא — ואם

משום דרב זבדי גברא רבה הוא — ולא יערער על דברינו, מחמת ענותנותו. פפכיתו דינא — לחובתו. ומשתינן לא — אולי תחזור בה. תריסר ירחי שתא — ותו לא. שתבע הוא — והיא מורדת. תבעה היא — והוא מורד. אין נוקקין לה — לכתוב לה אגרת מרד לחוסף על כתובתה. ולקמן מסיק פירושא ואולי: משום דלא מפקדא אפריה ורביה. לארוסה מבעי ליה — וכתובין אגרת על הבעל. דלא מפקדת — בפריה ורביה, כדאמרין ביבמות (סח,ב). חזירא לידא — רוצה אני שיהא לי בן שחוקי בידי בוקנתי ואשען עליו, וביום מוהי יקברני. תבע לחלוץ — והיא אינה רוצה אלא להתייבם — נוקקין לו לכתוב אגרת מרד עליה. אין נוקקין לו — לפי שאין מתכוין לשם מצוה. וכמשנה אחרונה. ואמרינן ליה: זיל נסיב אחרינא. אפתיא — סלע מדינה. פלגא דוואא — זוז צורי, שהוא שש מעה כסף, נמצא טרפעיק שלשה מעות. מעה וחצי ליום — לששת ימי המעשה, ומשבת לא יחבינן לה, כדאמר לקמן. **מאי** שנא איהו דיהבין ליה דשבת — כשהיא מורדת עליו, דהא שבעה טרפעיקים, טרפעיק ליום. כשכר שבת — וכמו שמשחרב בשבת, גזרה משום מוקד וממכר ושכירות. **בוה**

בשתבעה היא, האי פותבין אגרת מרד על ארוסה? לארוסה מיבעי ליה! הא לא קשיא, תני: לארוסה. **מאי** שנא שומרת יבם דלא — דאמרין ליה: זיל, לא מפקדת. ארוסה נמי — ניקא ליה: זיל, לא מפקדת! אלא בבאה מחמת טענה, דאמרה: בעינא חזירא לידא וקרה לקבורה — הכי נמי שומרת יבם — בבאה מחמת טענה! אלא, אידי ואידי שתבע הוא, ולא קשיא; פאן — לחלוץ, וקאן — לייבם. דאמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: תבע לחלוץ — נוקקין לו, תבע לייבם — אין נוקקין לו. **מאי** שנא לייבם דלא — דאמרין ליה: זיל וגסיב איתתא אחרינא. לחלוץ נמי, ניקא ליה: זיל וגסיב איתתא אחרינא! אלא, דאמר פיון דאגידא בי — לא קא יחבו לי אחרינא. הכא נמי פיון דאגידא בי — לא קא יחבו לי אחרינא! אלא, אידי ואידי שתבע לייבם. ולא קשיא; פאן — פמשה ראשונה, פאן — פמשה אחרונה, דתנן: מצות יבום קודמת למצות חליצה. בראשונה, שהיו מתכוונין לשום מצוה. עכשיו שאין מתכוונין לשום מצוה — אמרו: מצות חליצה קודמת למצות יבום. "עד מתי הוא פותח וכו'". **מאי** טרפעיקין? אמר רב ששת: אסתירא. וכמה אסתירא? פלגא דוואא. תנא נמי הכי, רבי יהודה אומר: שלשה מרפעיקין, שהן תשע מעין, מעה וחצי לכל יום. אמר ליה רבי תיאי בר יוסף לשמואל: **מאי** שנא איהו דיהבין ליה דשבת, ומאי שנא איהו דלא יהבין לה דשבת? איהו דמיפחת קא פחית — לא מיהו כשכר שבת, איהו דאוספי קא מוספא —

תאמר: אי מילתיה דרבי יוחנן לפי משנה אחרונה, כדמשמע פשטא דמילתא — אם כן מאי פריך לייבם נמי כיון דאגידא ביה לא יחבי ליה איתנא אחרינא, והא לייבם לא נוכל לכופ אותה לפי משנה אחרונה ואי לחלוץ — והלא הוא אינו רוצה לחלוץ אלא לייבם, ומאי שייך לבופה לרב שאינו תובע הוא! ויש לומר: דעמיקרא סלקא דעתך מילתיה דרבי יוחנן לפי משנה ראשונה, ומשום הכי פריך דאפילו לייבם נמי נוכל לבופה. ולבסוף דמשני כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה — מילתיה דרבי יוחנן נמי לפי משנה אחרונה נוקקין לחלוץ ואין נוקקין לייבם. והוא הדין דאבתי הוה מצי לשנוי כאן לחלוץ כאן לייבם כרבי יוחנן, ואידי ואידי לפי משנה אחרונה, אלא דניחא ליה לאוקמא תריוויהו כשתבע לייבם, דדומיא דארוסה קתני שתובע לבנסו והיא מורדת. רבינו תם. — וקצת קשה: דאיך חיסק אדעתין למימר דאתי לפי משנה ראשונה אדרבה לפי משנה ראשונה איפכא מסתברא: לייבם — נוקקין לו, לחלוץ — אין נוקקין לו ויש לומר: דאפילו לפי משנה ראשונה נוקקין לו לחלוץ, משום דבדידיה תלי דחמנא "אם לא יחפץ האיש" כדאמרין ב"החולץ" (יבמות טז,ב). אבל לייבם — סלקא דעתך שאין מוסרין אותה לייבם על כרחא. אי נמי, יש לומר: תבע אף לחלוץ — נוקקין לו, תבע לייבם דווקא — אין נוקקין לו.

ורדינ חליצה ויבום פירש בקונטרס ב"החולץ" (שם) גבי הא דמיתיה התם מתניתין דבכורות (יג,א) משנה ראשונה ואחרונה דמיתיה זכא, ואמר רב עזר דאין כופין, ופירש בקונטרס: דאפילו למשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת — אין כופין אותו לחלוץ היכא דניחא לתריוויהו לביבמי, דנימא תריוויהו לאו לא למצוה מכוניי סלקא דעתך מילתיה דרבי יוחנן לפי משנה דמצות חליצה קודמת. ומיהו, היכא דאיתו צבי ובעי לביומי, ואיהו אמרה לא בעינא ליה. ואמרה דברים ניכרים, אי מצנין לאטעוי — מטענין ליה, לא מצנין לאטעוי — כייפינן ליה לחלוץ. דאמר רב ששת בפרק קמא דיבמות (דא,א) מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה לפניו בר, ולא תימא מוכה שחין דווקא, אלא כל אמתלא שתתן לדבריה, דתנן ב"הדמיר" (כתובות עז,א) מעשה בצידון בבורסי שמת וכו' אח בורסי, ואמרו חכמים: יבולה דא שתימא: לאדחך הייתי יבולה לקבל ולך איני יבולה לקבל. ועוד פסקינן: דהלכתא, כותבין אגרת מרד על ארוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. מכל הני טעמי כייפינן ליה לחלוץ ושקלה כתובתה. וכל הני אין כופין דזכא — היכא דניחא לחו לתריוויהו, עד כאן לשונו. ואומר רבינו יצחק: דמה שהביא ממוכה שחין ומבורסי — אינה ראיה. דדוקא מוכה שחין ובורסי דהוה דהגך דכופין אותו להוציא. ומה שהביא נמי מאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם — לאו ראיה היא, דהתם אין כותבין אפילו בלא אמתלא, משום דמצות חליצה קודמת. ואם כן, לדרבי אפילו בלא אמתלא הוה לן למימר דכופין, ואדרבה, יש לזכור משום דאין כופין, דבר בר כפיה הוא, — למה לא למימר דאין כותבין אגרת מרד? עדיפא מינה הוה ליה למימר, דכופין אותו לחלוץ ואמרינן נמי בשמעתין: תבע לייבם — אין נוקקין לו, משמע אין נוקקין לו לכתוב אגרת מרד, אדרבה נוקקין לה וכייפינן ליה ולחבי נראה לרבינו יצחק: דרב איירי בכל ענין, דדאי בכל ענין אין כופין. ואף לפירוש רבינו תם, דמפרש דאמר רב אין כופין קאי אמשנה ראשונה, דאין כופין לייבם אף על פי שמצות יבום קודמת, ונפקא מינה בזמן הזה היכא שידוע לנו שמתכוונין למצוה, כגון אותן שבאין לחלוץ, דאותן ודאי אין מתכוונין לא לשום גוי ולא לשום אישיות. אבל היכא דלא ברור לן שמתכוונין למצוה — כופין מבילי, ומרדיקין אותן מן היבום, דקיימא לן כאבא שאול, כמו שפירשו ביבמות (לט,ב). וגם לפירושו, אם תבע לייבם — לא כייפינן ליה לחלוץ, אלא מטענין ליה אם אינה חפצה, אבל אם אינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ — נראה דכופין.

מִיחֻזִּי כשכר שבת — ואם תאמר: והא שכר שבת על ידי הבלעה מותר, כדאמרין בפרק "הזהב" (בבא מציעא נח,א); אם היה שכר שבת שכר חדש שכר שנה — נותנין לו שכר שבתו ויש לומר: דהבא אסור משום דלא הוי כמו הבלעה, דאין מוסיפין לכל שבת יחד אלא מה שעולה בכל יום ויום. שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע — אין מצטרפין כל ימי השבוע זה עם זה.

והצי חצייה לפסול את הנכרייה — דף פסול נכרייה אין זה אותה גורה דשמונה עשר דבר דהאוכל אוכל ראשון כר כמו שפירשנו בפרק "כיצד משתתפין" (עירובין פב,ב). **כמאן** כרבי חידקא כר — ואם תאמר: לדידיה נמי לא ניתא ליה, למאן דאמר אוכלת עמו לילי שבת אוכלת ממש. ושמא היה יכול לומר ולטעמיה. ולפי המסקנא אתי שפיר, דכל היתרון הוי לארחי ופרחי.

אחרי

פוסק לעומתן פירות מקום אחר. ונותן לה מטה, מפני ומחצלת, ונותן לה כפה לראשה ויגדור למתניתה, ומנעלים ממועד למועד, וכלים של חמשים וזו משנה לשנה. ואין נותנין לה לא חרשים בימות החמה, ולא שחקים בימות הגשמים. אלא נותן לה כלים של חמשים וזו בימות הגשמים, והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה, והשחקים שקה. נותן לה מעה כסף לצורפה, ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת. ואם אין נותן לה מעה כסף לצורפה — מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו — משקל חמש סלעים שתי ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל. או משקל עשר סלעים ערב ביהודה, שהן עשרים סלעים בגליל. ואם היתה מניקה — פותחין לה מנעשה ידיה, ומוסיפין לה על מונוניה. כמה דברים אמורים בעניי שבטישראל, אבל במכסבר — הכל לפי פבדו. **גמרא** מני מתניתין? לא רבי יוחנן בן ברוקא, ולא רבי שמעון. דתנן: וכמה שיעורו — מוון שתי סעודות לכל אחד ואחד, מוון לחול ולא לשבת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לשבת ולא לחול, וזה מתכווין להקל. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כפר הלכות בפונדיון. מארבע סאין לסלע. רבי שמעון אומר: שתי ידות לכפר, משלש פפרות לקב. חצייה — לבית המנוגע, וחצי חצייה — לפסול את הגוייה, וחצי חצי חצייה — לקבל טומאת אוכלין. מני? אי רבי יוחנן בן ברוקא — תמני הויין, ואי רבי שמעון — תמני כרי הויין! לעולם רבי יוחנן בן ברוקא, וכדאמר רב חסדא: צא מהן שליש לחנווני. הכא נמי — איתיה תילתא שדי עליהו. אפתי תרתי כרי הויין! אוכלת עמו לילי שבת. הניחא למאן דאמר אכילה ממש, אלא למאן דאמר אכילה תשמיש — מאי איבא למיכר? ועוד: תליסר הויין! אלא, כדאמר רב חסדא: צא מהן מחצה לחנווני, הכא נמי איתא פלגא ושדי עליהו. קשיא דרב חסדא אדרב חסדא! לא קשיא; הא — באתרא דיהבי ציבי, הא — באתרא דלא יהבי ציבי. אי הכי שיתסרי הויין? כמאן — כרבי חידקא, דאמר: ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת? אפילו תימא רבנן, דל חדא לארחי ופרחי. השתא דאתית להכי — אפילו תימא רבי שמעון, לרבנן — דל תלת לארחי ופרחי, לרבי חידקא — דל תרתי לארחי ופרחי. "אמר רבי יוסי לא פסק שיעורין וכו'". אלא באדום הוא דאכלין שעורים, בבבלי עלמא לא אכלי? הכי קאמר: לא פסק שיעורים בפלים בחזין אלא רבי ישמעאל, שהיה סמוך לאדום, מפני ששעורין אדומות רעות הן. ונותן לה חצי קב קימנית. ואילו יין — לא קתני. מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר:

מִיחֻזִּי כְּשֹׁכֵר שֶׁבֶת. **אָמַר לִיה רַבִּי הֵיִיא בְּר יוֹסֵף לְשִׁמּוּאֵל**: **מַה בֵּין מוֹרֵד לְמוֹרֶדֶת? אָמַר לִיה**: **צֹא וְלָמַד מִשּׁוֹק שֶׁל זִנּוּת**. **מִי שׁוֹכֵר אֶת מִי? דָּבָר אֲחֵר**: **זֶה - יִצְרוּ מִבְּחוּץ, וְזֶה - יִצְרָה מִבְּפָנִים**. **מִשְׁנָה הַמְּשֵׁרָה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ - לֹא וַפְחוֹת לָהּ מִשְׁנֵי קֶבֶץ חֲמִין, אוּ מֵאַרְבָּעָה קֶבֶץ שְׁעוּרִין**. **אָמַר רַבִּי יוֹסִי**: **לֹא פָסַק לָהּ שְׁעוּרִין אֲלָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְאֲדוֹם**. **וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קֶבֶץ קִימְנִית, וְחֲצִי לֹזֶג שֶׁמֶן, וְקֶבֶץ גְּרוֹגְרוֹת, אוּ מִנָּה דְבִילָה**. **וְאִם אֵין לוֹ -**

פוסק לעומתן פירות מקום אחר. ונותן לה מטה, מפני ומחצלת, ונותן לה כפה לראשה ויגדור למתניתה, ומנעלים ממועד למועד, וכלים של חמשים וזו משנה לשנה. ואין נותנין לה לא חרשים בימות החמה, ולא שחקים בימות הגשמים. אלא נותן לה כלים של חמשים וזו בימות הגשמים, והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה, והשחקים שקה. נותן לה מעה כסף לצורפה, ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת. ואם אין נותן לה מעה כסף לצורפה — מעשה ידיה שלה. ומה היא עושה לו — משקל חמש סלעים שתי ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל. או משקל עשר סלעים ערב ביהודה, שהן עשרים סלעים בגליל. ואם היתה מניקה — פותחין לה מנעשה ידיה, ומוסיפין לה על מונוניה. כמה דברים אמורים בעניי שבטישראל, אבל במכסבר — הכל לפי פבדו. **גמרא** מני מתניתין? לא רבי יוחנן בן ברוקא, ולא רבי שמעון. דתנן: וכמה שיעורו — מוון שתי סעודות לכל אחד ואחד, מוון לחול ולא לשבת, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: לשבת ולא לחול, וזה מתכווין להקל. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כפר הלכות בפונדיון. מארבע סאין לסלע. רבי שמעון אומר: שתי ידות לכפר, משלש פפרות לקב. חצייה — לבית המנוגע, וחצי חצייה — לפסול את הגוייה, וחצי חצי חצייה — לקבל טומאת אוכלין. מני? אי רבי יוחנן בן ברוקא — תמני הויין, ואי רבי שמעון — תמני כרי הויין! לעולם רבי יוחנן בן ברוקא, וכדאמר רב חסדא: צא מהן שליש לחנווני. הכא נמי — איתיה תילתא שדי עליהו. אפתי תרתי כרי הויין! אוכלת עמו לילי שבת. הניחא למאן דאמר אכילה ממש, אלא למאן דאמר אכילה תשמיש — מאי איבא למיכר? ועוד: תליסר הויין! אלא, כדאמר רב חסדא: צא מהן מחצה לחנווני, הכא נמי איתא פלגא ושדי עליהו. קשיא דרב חסדא אדרב חסדא! לא קשיא; הא — באתרא דיהבי ציבי, הא — באתרא דלא יהבי ציבי. אי הכי שיתסרי הויין? כמאן — כרבי חידקא, דאמר: ארבע סעודות חייב אדם לאכול בשבת? אפילו תימא רבנן, דל חדא לארחי ופרחי. השתא דאתית להכי — אפילו תימא רבי שמעון, לרבנן — דל תלת לארחי ופרחי, לרבי חידקא — דל תרתי לארחי ופרחי. "אמר רבי יוסי לא פסק שיעורין וכו'". אלא באדום הוא דאכלין שעורים, בבבלי עלמא לא אכלי? הכי קאמר: לא פסק שיעורים בפלים בחזין אלא רבי ישמעאל, שהיה סמוך לאדום, מפני ששעורין אדומות רעות הן. ונותן לה חצי קב קימנית. ואילו יין — לא קתני. מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר:

אין

מה בין מורד למורדת — מאי שנא כשהוא מורד אינו נותן אלא חצי טרפעיק ליום, וכשהיא מורדת נותנת טרפעיק? מי שוכר את מי — הוי אומר האיש שוכר את האשה, שמע מינה — צערו מרובה. ויצרו מבחין — קשויו ניכר, ומתנגה. **משנה** המשרה את אשתו על ידי שליש — שנותן לה מזונתיה בבית אפטרופוס, ואינה מתגלגלת עמו. המשרה — המכרה, "יכרה להם כירה" מתרגמין שירותא (מ"ב ו). לא יפחות לה — בשבת. לא פסק שעורים כ' — בגמרא מפרש לה. נרונות — תאנים יבשין. דבילה — תאנים דרוסות בעיגול, ונמכרות במשקל. מפני — רך ממחצלת. כפה — צעיק אחד משנה לשנה. סמועד למועד אמנעלים קאי, מנעלים חרשים לכל שלשת תנאים. חרשים — קשים לה בימות החמה, לפי שהם חמים, ויפים לה בימות הגשמים. אלא נותן לה כלים. חרשים, של חמשים וזו בימות הגשמים כו'. והשחקים שלה — אף כשיקנה לה חרשים. ובגמרא מפרש למאי מיבעי לה. ונותן לה מעה כסף — לכל שבת לדברים קטנים. מעשה ידיה — אוקימנן לעיל (נטא), מותר מעשה ידיה. ואוכלת עמו לילי שבת — שהוא ליל ערובה. שתי — קשה לטווחו כפלים כשל ערב: משקל של יהודה כפלים כשל גליל. **גמרא** הכי גרסינן: מני מתניתין לא רבי יוחנן בן ברוקא ולא רבי שמעון. כמה הוא שיעורו — של עירובי תחומין. מתכווין להקל — רבי מאיר היה רגיל לאכול פת בשבת יותר מבחול, שהיה ממשיך פת לכל מינים הבאין לפניו. ורבי יהודה היה אוכל פת בחול יותר מבשבת, שהיה שבע במיני מעדנים. רבי יוחנן בן ברוקא — נתן שיעור קצוב: ככר הלכות בפונדיון, כשלושקין ארבע סאין בסלע, הן שתי סעודות, וקטלקא דעתן חצי קב, שהרי חסלע ארבעים ושמונה פונדיון, שש מעה כסף דינר, ומעה שני פונדיון — הרי שנים עשר לדינר, וארבעה דינר לסלע — הרי ארבעים ושמונה. וארבע סאין עשרים וארבעה קבין, ארבעים ושמונה חצאי קבין, נמצא לרבי יוחנן לחצי קב שתי סעודות. רבי שמעון אומר — שתי סעודות הן שתי ידות של ככר משלש ככרות לקב, ונמצא הקב תשע סעודות, שלש סעודות לככר ושלש ככרות לקב. חצייה — של ככר. לבית המנוגע — השווה בבית המנוגע כדי אכילת פרס — חצי ככר — מטמא בגדים, כדכתיב: "והאוכל בבית יכבס בגדיו", כשהוא שיעור אכילה הכתוב מדבר, כדנתיא בתורת כהנים. ואף על גב דגבי סעודת עירוב אמרנו שלש סעודות בככר — אין בו אלא שתי סעודות בינוניות, ושל עירוב שיעורו להקל, ובמצומצמות. והיינו דאמרין אכילת פרס בכל שיעור שהיית סעודה, לפי ששיעורו בחצי הככר. וחצי חצייה לפסול את הגוייה — האוכל שיעור חצי פרס אוכלים טמאים נפסל גופו

מלאכול בתרומה עד שיטבול. והוא שתי ביצים. שהכבר של שלש לקב שמונה ביצים הוא. שהקב עשרים וארבע ביצים, חצייה של ככר ארבע ביצים, חצי חצייה — שתי ביצים. תמני סעודות הויין — קביים חטים דמתניתין, וארבעה עשרה סעודות היא צריכה לשבת. ואי רבי שמעון — דאמר תשע סעודות לקב. שמונה עשר הויין — והיא אינה צריכה אלא ארבע עשרה. צא מהן שליש לחנווני — רבי יוחנן לא שיער בחצי קב אלא בככר הלכות בפונדיון מן החנווני, והוא לקח ארבע סאין חטין בסלע, ומשתכר שליש בטורה, נמצאו בחצי קב שלש סעודות. השתים הוא מוכר בפונדיון שנתן, והשלישית משתכר. אפתי — קביים דמתניתין תרתי כרי הויין. ומשנינן: אוכלת עמו לילי שבת — כדתנן במתניתין. הניחא כו' — פלוגתא לקמיה בשמעתין. באתרא דיהבי ציבי — מי שמוכר חטים לחנווני לעשות ככרות ולמכור בשוק, במקום שהוא נותן לחנווני עצים לאפות — אינו משתכר אלא שליש, ובמקום שאינו נותן עצים — מעכב לעצמו מוחצה, שממעט הככרות למכור ביוקר כדי יציאת העצים. כמאן כרבי חידקא — בתמיה: נימא כרבי חידקא סתם לה מתניתין, דאמר ב"ב כל כתבי הקדש" ארבעה סעודות לשבת? רבי שמעון — דאמר תמני כרי הויין. ואי ברבנן סבירא ליה לתנא דידן בסעודות שבת, דל תלת יתירא לארדו ופרחי.

אין

כתובות דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רי"ז

בשיעור מזונות האשה: **בָּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים** שנותן לה מזון
בשיעורים אלו, **בְּעֵנֵי שְׁפִיטָאֵל, אֶבֶל בְּמִכְנֹךְ (עשירי), הַבֵּל לִפִּי**
בְּבוּדוֹ – חייב לתת לה כפי עושרו.

60 * * *

גמרא

אדם הרוצה ללכת בשבת מחוץ לעיר למרחק גדול מאלפים אמה,
שזהו 'תחום שבת' שמותר ללכת בו בשבת, צריך להניח בתוך
אותם אלפים אמה 'עירוב תחומין', והיינו מזון שתי סעודות, ומזון
זה מחשיב את אותו מקום כאילו הוא מקום שביתתו של אותו
אדם, ומותר לו ללכת מאותו מקום אלפים אמה נוספות לכל רוח.
שנינו במשנה: לא יפחות לה משני קבין חיטין'. מקשה הגמרא: **מִנֵּי**
מִתְּנִיתִין – כדעת מי שנויה משנתנינו, הרי לכאורה אינה סוברת לא
כרבי יוחנן **בֵּן בְּרוֹקָא, וְלֹא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**. מבארת הגמרא את
קושייתה: **דִּתְנִן** (עירובין פב) לגבי שיעור המזון שצריך אדם
להניח כדי לעשות עירוב תחומין, **וְכָמָה שְׁעוּרֵי** של העירוב, פת
בשיעור **מִזוֹן שְׁתֵּי סַעֲדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד** שמניחים עבורו את
העירוב, בשיעור **מִזוֹנוֹ לְיוֹם חוֹל, וְלֹא בְּשִׁיעוֹר מִזוֹנוֹ לְשַׁבָּת, דְּבָרֵי**
רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁתֵּי הַסַּעֲדוֹת הֵם בְּשִׁיעוֹר מִזוֹנוֹ
לְשַׁבָּת, וְלֹא לְחוֹל. וְזֶה וְזֶה – רבי מאיר ורבי יהודה **מִתְּנִיתִין לְהִקָּל**
וּלְהַפְחִית את השיעור הנצרך, שרבי מאיר היה אוכל בחול פת
פחות מבשבת, ולכן אמר שדי בשיעור שאוכלים בחול, ורבי
יהודה היה אוכל בשבת פחות פת, ולכן אמר שדי בשיעור
שאוכלים בשבת. **רַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוֹקָא אָמַר, שְׁתֵּי הַסַּעֲדוֹת הֵם**
בְּשִׁיעוֹר קָצוֹב, שְׁהוּא כְּכָר הֶלְקוֹת מִן הַנְּחֻתוֹם בְּפִגְדֵּינָן – שם
מטבע, **מֵאֲרַבַּע סֵאִין לְסֵלַע** – כשמחיר ארבע סאין חיטין הוא סלע,
נמצא ששיעור שתי סעודות הוא ככר העשוי מחצי קב. **רַבִּי שְׁמַעוֹן**
אָמַר, שְׁתֵּי הַסַּעֲדוֹת הֵם שְׁתֵּי דֹת לְכָבֵד – שתי שלישי ככר,
מִשְׁלֹש בְּכֵרוֹת לְכָבֵד – כשעושים שלש ככרות מקב אחד, נמצא
שכל ככר היא שלישי קב, ובככר יש שלש סעודות, ושני שלישי
הככר הוא מזון שתי סעודות.

מביאה המשנה שיעורים נוספים הנמדדים בככר זו, כל אחד לפי
השיעור שנתן בה: **חֲצִיָּה** של ככר זו ששיעורו בה את העירוב, הוא
השיעור לשהייה המטמאת בגדים בבית **הַמְּנוּנָע, כְּלוֹמַר, אִדָּם**
הנכנס לבית המנוגע נטמא מיד, אך בגדיו שהוא לבוש בהם אינם
נטמאים עד שיששה שם שיעור אכילת סעודה, והיינו חצי ככר.
וְחֲצִי חֲצִיָּה – רבע ככר זו, הוא השיעור **לְפִסּוֹל אֶת הַתְּנִיחָה** – אדם
שאכל מאכלים שמאים כשיעור זה, נפסלה גייתו – גופו – מלאכה
בתרומה עד שיטבול. מביאה הגמרא ברייתא שמבואר בה שיעור
נוסף: **וְחֲצִי חֲצִי חֲצִיָּה** – שמינית של ככר זו, הוא השיעור **לְקַבֵּל**
טוֹמְאָת אוֹכְלִין, שֶׁרַק מֵאֶבֶל בְּגוֹדֵל זֶה [או יותר] רְאוּי לְקַבֵּל
טומאה.

מסיימת הגמרא את קושייתה: **מִנֵּי** – כדעת מי שנויה משנתנינו,
האומרת שבעל צריך לתת לאשתו שני קבין חיטין למזונותיה בכל
שבוע. הרי בכל שבוע יש ארבע עשרה סעודות, שתיים בכל יום,
וְאִי מִשְׁנֵיתוֹ כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוֹקָא, הֲרֵי הוּא סוֹבֵר שֶׁבֶקֶב יֵשׁ אֲרֵבַע
סַעֲדוֹת, וְאֵם כֵּן בִּשְׁנֵי קִבִּין תְּנִינָן – רק שמונה סעודות הם,
וכיצד די לה בשני קבין לשבוע. **וְאִי מִשְׁנֵיתוֹ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הֲרֵי הוּא**
סוֹבֵר שֶׁבֶקֶב יֵשׁ תִּשְׁעַ סַּעֲדוֹת, נִמְצָא שֶׁשְּׁנֵי קֶבֶת תְּנִינָן בְּרֵי הַתְּנִינָן –
הם שמונה עשרה סעודות, והרי זה יותר מכדי צורכה.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם מִשְׁנֵיתוֹ סוֹבֵרֵת כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֵּן בְּרוֹקָא, וְזֶה**
שְׁאִמֵּר שְׁשִׁיעוֹר שְׁתֵּי סַעֲדוֹת הוּא 'כְּכָר בְּפִגְדֵּינָן מֵאֲרַבַּע סֵאִין
לְסֵלַע, אֵין כּוּוֹנְתוֹ כְּפִי הַחֲשׁוֹבן הַפְּשׁוּט שֶׁכְּכָר שֶׁל חֲצִי קֶבֶת יֵשׁ בּוֹ
מִזוֹן לְשְׁתֵּי סַעֲדוֹת, אֲלֵא בְּרִאמָּר רַב הִקְדָּם, שְׁשִׁיעוֹר כְּכָר הֶלְקוֹת
בְּפִגְדֵּינָן זֶה הוּא לְאִדָּם הַקּוֹנֶה פֶת מִן הַחוּנְנִי, וְהַחוּנְנִי לְיוֹקָח אֲרֵבַע
סֵאִין חֲטִין בְּסֵלַע, וְצֵא מִהֵן שְׁלִישׁ לְהַנְנוּנִי – הפחת מהככר שלישי
שמשיר החנוני לעצמו בשכר טרחתו, נמצא שהככר הנמכרת

מִיחֵיו בְּשִׁכְרָ שֶׁבֶת – נראה הדבר כאילו היא משתכרת ביום
השבת, ואסרו חכמים ליטול שכר אפילו על מלאכה המותרת
בשבת, לפיכך אין מוסיפים לה אלא כנגד ששת ימי השבוע לבד
משבת.

* * *

הגמרא מבררת מדוע קנסה של המורדת על בעלה גדול מקנסו
של המורד על אשתו. מבררת הגמרא: **אֲמַר לִיה רַבִּי חִיָּא בְּרִי יוֹסֵף**
לְשִׁמְוֵאל, מַה הַחִילוק בֵּין מוֹרֵד לְמוֹרֶדֶת, שִׁמְחָתוֹ הַחֲמִירוֹ בְּקִנְסָה
שֶׁל הַמּוֹרֶדֶת, שְׁהוּא שֶׁבַע דִּינָרִים אוֹ טַרְפַּעֲקִין, וְאִילוֹ שֶׁל הַמּוֹרֵד
הוּא רֶק שְׁלֹשָׁה. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה שְׁמוּאֵל, צֵא וְלִמַּד מִשּׁוֹק
שֶׁל זֵנוּת, מִי שׁוֹכֵר אֶת מִי, הֲרֵי הָאִישׁ הוּא שְׁשׁוֹכֵר אֶת הָאִשָּׁה, הֲרֵי
שֶׁצַּעַר שֶׁל הָאִישׁ בְּלֹא תִשְׁמִישׁ מְרֻבָּה מִצַּעְרָה, וְלִכֵּן קִנְסוֹ אוֹתָהּ
יֹתֵר. דְּבָר אֲמַר – טעם אחר לחילוק ביניהם, **לִפִּי שֶׁזֶה** – הבעל יצרו
מִבְּחֻוֹן, שְׁקִישׁוֹי נִיכָר וְהוּא מִתְּגַנֵּה, וְזוֹ, יִצְרָה מִבְּפָנִים, וְאֵין לָהּ
גִּנְאִי.

משנה

המשנה מבארת מהו שיעור המזונות שחייב הבעל לתת לאשתו,
בזמן שאינה אוכלת עמו. וכן מה הוא שיעור הבגדים שעליו
לקנות לה. כמו כן תבאר המשנה את שיעור המלאכה שחייבת
האשה לעשות לבעלה: **הַמְּשִׁירָה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יַדִּי שְׁלִישׁ** – מי
שנותן לאשתו את מזונותיה על ידי אפוסטרופוס, ואינה אוכלת
עמו, **לֹא יַפְחֹת מִלְּתָהּ לָהּ לְצוֹרֵךְ מִזוֹנוֹתֶיהָ בְּכָל שָׁבוֹעַ מִשְּׁנֵי קִבִּין**
חֲפִין אוֹ מֵאֲרַבָּעָה קִבִּין שְׁעוּרִין, לִפִּי שְׁהַחִיטִים טוֹבוֹת כְּפִלִּים
מִהַשְּׁעוּרִים. אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא פָסַק לָהּ שְׁעוּרִין, אֲלֵא רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל
שֶׁהָיָה כְּמוֹד לְאַרְץ אֲדוּם.

וְנִתְּנָן לָהּ לְמִזוֹנוֹתֶיהָ בְּכָל שָׁבוֹעַ, חֲצִי קֶבֶת קִינִינִית, וְחֲצִי לֹג שְׁמֹן, וְקֶבֶת
גְּרִיזֵנוֹת – תאנים יבשות, או משקל מנה – מאה דינרים – דְּבִלְיָה –
תאנים דרוסות. **וְאֵם אֵין לֹא תֵאֲנִים וְדִבְלִיּוֹת, שֶׁפָּסַק לְעוֹמְקָתָן** – נותן
לה בשיעור דומה לשיעורים אלו, **פְּרִיּוֹת מִמָּקוֹם אֶחָד** – פירות
אחרים תחתיהם.

המשנה מביאה דברים נוספים שצריך הבעל לתת לאשתו: **וְנִתְּנָן**
לָהּ מִמָּה לְשַׁכֵּב עִלֶּיהָ, מִפֶּסֶן – מחצלת של גמי רכה **וּמִחֲצָלָת שֶׁל**
קֶשׁ קֶשֶׁה, לְהַנִּיחַ עַל מִיטָתָה, וְנִתְּנָן לָהּ בָּמָה (עציון) לְכִיסוֹי רִאשָׁה,
וְחִגּוֹר (חגורה) לְמִתְּנִיָּה בְּכָל שָׁנָה, וְנִתְּנָן לָהּ מִנְּעֻלִּים חֲדָשִׁים מִשְּׁוֹעֵד
לְמוֹעֵד – בכל שלשת הרגלים, **וְכָלִים** – בגדים בשווי שֶׁל חֲמִשִּׁים זָזוֹ
לְשִׁנָּה – בכל שנה ושנה. **וְאֵין נִתְּנִין לָהּ אֶת אוֹתֵם הַבְּגָדִים**
הַנִּלְקָחִים בַּחֲנֻשִׁים זֶה, לֹא חֲדָשִׁים בְּיָמוֹת הַחֶמֶק, כִּיּוֹן שֶׁהֵם
מִחֲמַמִּים מוֹדִי, וְלֹא שִׁחְקִים (שחוקים, שנים) בְּיָמוֹת הַנְּשָׁמִים,
שְׂאִינִם מִחֲמַמִּים, אֲלֵא נִתְּנָן לָהּ כָּלִים חֲדָשִׁים בְּשׁוּוֹי שֶׁל חֲמִשִּׁים זָזוֹ
בְּיָמוֹת הַנְּשָׁמִים, וְהִיא מִתְּכַפֶּסֶת בְּכָלִיּוֹתֶיהָ בְּיָמוֹת הַחֶמֶק, וְאֵין אַחֵר
שֶׁעֲבָרוּ יָמוֹת הַחֶמֶק וְהוּא נִתְּנָן לָהּ בְּיָמוֹת הַגִּשְׁמִים בְּגָדִים חֲדָשִׁים,
הַשִּׁחְקִים שֶׁנִּשְׁאָרוּ לָהּ מִיָּמֹת הַחֶמֶק הֵם שְׁלָה, וְאִינָה צְרִיכָה לְהַשִּׁיב
לוֹ אוֹתָם.

כמו כן תקנו חכמים שיחא הבעל נותן לה בכל שבוע **מִנְּעָה בָּסָף**
לְצוֹרְכָה – לצורך דברים קטנים שיש לה, ככביסה ומרחץ וכדומה.
וְאוֹכְלָת עֵמּוֹ מִלִּילִי שֶׁבֶת לִילִי שֶׁבֶת, וְאֵם אֵין נִתְּנָן לָהּ מִנְּעָה בָּסָף
לְצוֹרְכָה, מִנְּעָשָׂה יְרֵיָה שֶׁעֲשֵׂתָהּ יוֹתֵר מִשְׁעוֹר חִיּוּבָה, הֲרֵי הוּא שְׁלָה.
מבארת המשנה: **וְזֶה הִיא עוֹשָׂה לוֹ** – מהו שיעור מעשה הידים
שהיא חייבת לעשות לבעלה במלאכתה, **צְרִיכָה הִיא לְטוֹוֹת כֹּל**
שָׁבוֹעַ מִשְׁקָל חֲמֵשׁ סָלְעִים חוּטִי שְׁתֵּי (החוטנים המונחים לאורך
הבדן) בְּיָהוּדָה, שְׁתֵּן מִשְׁקָל עֶשְׂרִי סָלְעִים בְּגִלְלִיל, אוֹ שְׁתַּהִיָּה טוֹוֶה לוֹ
מִשְׁקָל עֶשְׂרִי סָלְעִים חוּטִי עֶרֶב (החוטנים העוברים לרוחב הבדן)
בְּיָהוּדָה, שְׁתֵּן מִשְׁקָל עֶשְׂרִים סָלְעִים בְּגִלְלִיל.

דין נוסף: **וְאֵם הִיתָה הָאִשָּׁה מְנִיקָה, שֶׁחֲתִין לָהּ מִחִיּוּבָה בְּמַעֲשֵׂה**
דְּרִיָּה, וּמוֹסִיפִין לָהּ יוֹתֵר עַל מִזוֹנוֹתֶיהָ.
מבארת המשנה לגבי מי נאמרו השיעורים שבתחילת המשנה,

המטא, משום צניעות, שְׁנָאֵמַר (שם א ט) וְיִשְׁכְּמוּ בְּכָרָא וְיִשְׁתְּחוּ לְפָנֵי
ה' וְיִשְׁכְּבוּ וְיִבְאוּ אֶל בֵּיתָם הַרְמִיתָה וְיָדַע אֱלֹקֶיךָ אֵת חֲנָה אִשְׁתּוֹ וְיִזְכְּרָהּ
ה', הַשְׁתָּא, אִין – עתה, מִשְׁשֵׁבוּ לְבִיתָם, וְיָדַע אֱלֹקֶיךָ אֵת חֲנָה
אִשְׁתּוֹ, אַבְל מְעִיקְרָא, כַּשְׁדִּי בְּדֶרֶךְ, לֹא. וּמִטַּעַם זֶה גַם לֹא שִׁתְּתָה
חֲנָה יִין דְּהִיּוּתָם בְּדֶרֶךְ, אֵף שִׁבְעָלָה הִיָּה עֲמָה.

הַגְמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֵׂה בַעֲנִין פְּסִיקָתָא יִין לֹאשְׁדֵּי: חוּמָא, דְּבִיתָהּ
וְאִשְׁתּוֹ דְּאַבְיָי, אֲתָאִי לְקַמְיָה דְּרַבָּא – בִּאָה לְפָנֵי רַבָּא לְאַחַר מִיתָת
אַבְיָי, וְאַמְרָה לֵיהּ, פְּסוּק לִי מוֹזְנִי – קָצוּב לִי מוֹזְנוֹת מִנְכִּסִּי בַּעֲלִי,
וּפְסָק לֵהּ, אִמְרָה לֹה, פְּסוּק לִי חֲמָרָא – יִין. אֲמַר לֵהּ רַבָּא, יָדַעְנָא בֵּיהּ
בְּנִחְמֵי דְלֹא הָוֵה שְׁתֵּי חֲמָרָא – יָדַע אֲנִי בְּאַבְיָי שֶׁלֹּא הִיָּה שׁוּתָה יִין,
לְפִי שְׁהִידָה עֲנִי, וּבִיּוֹן שְׁאִינְךָ רִגְלָה בְּכָךְ אִין לְפִסּוּק לָךְ יִין. אֲמַרָה
לֵיהּ, חַיִּי דְמָר וְנִשְׁבַּעָה בְּחַיִּי רַבָּא, דְּהָוִי מְשַׁכְּנִי לֵיהּ בְּשׁוּפְרֵי בִי הָאִי
– שְׁהִי מְשַׁקִּים אֶת אַבְיָי יִין בְּגִבְעִיעִים אֲרוּכִים כְּשִׁיעוּר זֶה, וְהִרְאֵתָה
אֶת שִׁיעוּרָם בְּאַמְתָּה חֲרוּעָה. בְּהָדִי דְקָא מְחֻיָּא לֵיהּ – כַּשְׁהִרְאֵתָה
לֹא אֶת מִדַּת אֲמָתָה חֲרוּעָה, אִיגְלִי דְרַעָא – הַתְּגַלְתָּה זְרוּעָה, וּמְרֹב
יּוֹפִיָה נִפְלַח נְחוּרָא בְּבִי דִינָא – נַעֲשֵׂה אֹרֶךְ בֵּיתִי הַדִּין. קָם רַבָּא עַל
לְבִיתָהּ – עֲמַד רַבָּא וְהֵלַךְ לְבִיתוֹ, תְּבַקֵּעַ לֹאשְׁתּוֹ שְׁהִיתָה בֵּת רַב
חֲסָדָא, לְתַשְׁמִישׁ. אֲמַרָה לֵיהּ בֵּת רַב חֲסָדָא, מָאֵן הָוִי הָאִידֵנָא בְּבִי
דִינָא – מִי הִיָּה הַיּוֹם בְּבֵית הַדִּין, שְׁלַפְיָךְ אֲתָה תוֹבַע אוֹתִי. אֲמַר
לֵהּ, חוּמָא, דְּבִיתָהּ דְּאַבְיָי, נִפְקָא אֲבִתָּהּ – יֵצֵאָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבָּא
אַחֲרֵי חוּמָא, מְחַתָּא לֵהּ בְּקוֹלָפִי שְׁדִּירָא עַד דְּאַפְקָה לֵהּ מְבֹוֹלִי מְחֻזָּא
– הִכְתָּה אוֹתָהּ בְּמַנְעוּל שֶׁל אֲרָגוֹ, עַד שֶׁהוֹצִיאָה אוֹתָהּ מִכֵּל הָעִיר
מְחֻזָּא. וְכָךְ אֲמַרָה לֵהּ אִשְׁתּוֹ רַבָּא, קְטִילָתָא לִידָא תְּלָתָא – כִּבְר הִרְגַּת
שְׁלֹשָׁה בַּעֲלִים שְׁהִי נְשׁוּאִים לָךְ, וְאַתָּה לְמִקְטֵל אֲחֵרֵינָא – וְרִצּוֹנָךְ
עָתָה לְהַרְגוֹ אֲדָם אַחֵר, עַל יְדֵי שֶׁאֵת מְרָאָה לֹא אֵת יוֹפִיָךְ וִירְצָה
לִישָׂא אוֹתָךְ.

מַעֲשֵׂה נוֹסָף: דְּבִיתָהּ וְאִשְׁתּוֹ דְּרַב יוֹסֵף בְּרִיהּ דְּרַבָּא, אֲתָאִי לְקַמְיָה
וְאִשְׁתּוֹ דְּרַב נְחֵמְיָה בְּרִיהּ דְּרַב יוֹסֵף לְאַחַר מִיתָת בַּעֲלָהּ.
אֲמַרָה לֵיהּ, פְּסוּק לִי מוֹזְנִי, וּפְסָק לֵהּ, אִמְרָה לֹה, פְּסוּק לִי גַם חֲמָרָא,
וּפְסָק לֵהּ, אֲמַר לֵהּ, יָדַעְנָא בְּהוּ בְּבִי מְחֻזָּא דְשְׁתֵּי חֲמָרָא – יָדַע אֲנִי
בְּבִי הָעִיר מְחֻזָּא שְׁדֵם רִגְלִים לְשִׁתּוֹת יִין, וְצִרְיָךְ לְפִסּוּק לָךְ יִין.
מַעֲשֵׂה נוֹסָף: דְּבִיתָהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּרִיהּ דְּרַב נְחֵמְיָה מִמְקוֹם שְׁשֻׁמוֹ
דְּוִיל, אֲתָאִי לְקַמְיָה דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַרָה לֵיהּ פְּסוּק לִי מוֹזְנִי, וּפְסָק לֵהּ.
אִמְרָה לֹה פְּסוּק לִי גַם חֲמָרָא, וּפְסָק לֵהּ, אִמְרָה לֹה, פְּסוּק לִי שְׁדִירָא
וְאִשְׁתּוֹ דְּרַב יוֹסֵף מְשִׁי חֲשׁוּבִים. אֲמַר לֵהּ, שְׁדִירָא לָמָּה – מִדּוּעַ אֵת זְקוּקָה
לְבִגְדִים חֲשׁוּבִים. אֲמַרָה לֵיהּ, לָךְ וְלְחִבְרָךְ וְלְחִבְרָךְ – כִּדִּי שֶׁלֹּא
אֲתַבּוּזָה מִכְּבוּדִי הָרָאשׁוֹן, בְּפִנְיָךְ וּבְפִנְיָ חֲבֵרֶיךָ.

שְׁנִינִי בְּמִשְׁנָה: וְנוֹתָן לֵהּ מִטָּה וּמִפָּנִי וְכו'. וּמַחֲצֵלָתָא. מִקְשָׁה הַגְמָרָא:
מִפָּנִי וּמַחֲצֵלָתָא לָמָּה לֵהּ דִּיהָב לֵהּ – מִדּוּעַ הוּא נוֹתֵן לֵהּ גַם מִפָּנִי
וּמַחֲצֵלָתָא. הָרִי נוֹתֵן לֵהּ מִטָּה, וְעוֹר שְׂטוֹחַ עֲלֶיהָ, וְטוֹבָה הִיא
לְשִׁכְבָּהּ יוֹתֵר מִן הַמִּפָּץ. מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲמַר רַב פִּיפְא, מִשְׁתַּנִּינִי
עוֹסֶקֶת בְּאַתְרָא דְּנִהוּיָה דְּמִלּוֹ פּוֹרְיָא בְּחֻבְלִי – בְּמִקוֹם שְׁנוּהִיגִים
לְמַלְאוֹת אֶת הַמִּטָּה בְּסִרְיָהּ שֶׁל חֲבִלִים, וְאִין שׁוֹטְחִין עֲלֶיהָ עוֹר,
דְּדָבָר זֶה כְּבִנְרָא לֵהּ – מַצְעַר וּמוֹקֵין אוֹתָהּ, לְפִי שֶׁחֲבִלִים מְקַלְקְלִים
אֶת בְּשָׂרָהּ, וְלִכְּנָן חַיִּיב בַּעֲלָה לְתֵת לֵהּ גַם מִפָּץ וּמַחֲצֵלָתָא.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בַּחֲבוּב נוֹסֵף שֶׁל בַּעַל לְצִרְכֵּי
אִשְׁתּוֹ: תְּנִי רִבְנָךְ, אִשָּׁה שִׁבְעָלָה מִשְׁרָה אוֹתָהּ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ, אִין
נוֹתֵנָה לֵהּ כֵּר וְכֶסֶת. מִשּׁוּם רַבִּי נִתָּן אֲמַרִי, נוֹתֵנָה לֵהּ כֵּר וְכֶסֶת.
מִבְּרַת הַגְמָרָא: חֲזִיבִי דְמִי – בִּאִיזָה אֲפוֹן עוֹסֶקֶת הַבְּרִייתָא, אִי
בִּאִשָּׁה דְּאוֹרְחָהּ – שְׁדֶרֶךְ בְּנוֹת מִשְׁפַּחָה לִישׁוֹן עַל כֵּר וְכֶסֶת, מִתָּא
מְעִימָא דְתֵנָּא קָמָא שְׁאִין נוֹתֵנִים לֵהּ כֵּר וְכֶסֶת, הָרִי בַּעֲלָה חַיִּיב לְתֵת
לֵהּ אֶת צִרְכֵּיהָ כְּפִי הָרְגֵלָה. וְאִי מְדוּבָר בִּאִשָּׁה דְּלֹא אוֹרְחָהּ לִישׁוֹן
עַל כֵּר וְכֶסֶת, מִתָּא מְעִימָא דְרַבִּי נִתָּן שְׁנוֹתֵנִים לֵהּ כֵּר וְכֶסֶת.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: לֹא צִרְכָּא – לֹא הוֹצֵרְכוּ לְחֻלּוֹק אֲלֵא בְּגוֹן
דְּאוֹרְחִיָה דְּיִדִּיָה, וְלֹא אוֹרְחָהּ דִּידָהּ – שְׁדֶרְכּוֹ שֶׁל הַבַּעַל עֲצָמוֹ לִישׁוֹן
בְּכֵר וְכֶסֶת, וְאִין דְּרַכָּה שֶׁל אִשָּׁה בְּכָךְ, וְלִדְבָרֵי הַכֵּל בִּשְׁעָה שְׁהוּא
עֲמָה עֲלִיוֹ לְתֵת לֵהּ כֵּר וְכֶסֶת, וּבִשְׁאִינוֹ עֲמָה פְטוּר מִכָּךְ, תֵּנָּא קָמָא

אִין פּוֹסְקִין יִינוֹת לֹאשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁהֵינן מְרִגִּילָה לְתַאֲוֹת תַּשְׁמִישׁ. וְאֵם
הַמִּטָּה שֶׁמִּצִּינוּ בְּפִסּוּק בְּדֶרֶךְ מִשְׁל שְׁאוּמֶרֶת הָאִשָּׁה (הוֹשֵׁעַ ב ו) 'אֵלֶכָה
אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי נִתְּנִי לְחָמִי וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שְׁמִנִי וְשִׁקְוִי', וּמִשְׁמַע
ש'שְׁקוּי' הוּא מִלְשׁוֹן מִשְׁקָה, וְהֵינָנו יִין, הָרִי שְׁדֶרֶךְ הָאִשָּׁה לְשִׁתּוֹת
יִין. אִין הַפִּירוּשׁ כֵּן, אֲלֵא 'שְׁקוּי' הוּא מִלְשׁוֹן תְּשׁוּקָה, וְהֵם דְּכָרִים
שְׁהִיאָה מְשִׁתְּוֹקֶקֶת עֲלֵיהֶן וְרִצָּה בָהֶן, וְאִי נִיָּהוּ – וְמָה הֵם, אֲלֹ
תְכִשְׁמִין.

דְּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפָר נְכִירָא, וְאַמְרִי לֵהּ – וִישׁ אֲוֹמְרִים שְׁהִידָה
אִישׁ כְּפָר נְפֹרֹר חֵיל, מִנֵּן שְׁאִין פּוֹסְקִין יִינוֹת לֹאשָׁה, שְׁנָאֵמַר (שְׁמוּאֵל
א א ט) 'וְתִקֵּם חֲנָה אַחֲרֵי אֲבָלָהּ בְּשִׁילָהּ וְאַחֲרֵי שְׁתָּה', 'שְׁתָּה' נִאמַר,
שִׁבְעָלָה הוּא שְׁתָּה יִין, וְלֹא 'שְׁתָּה', שְׁהִיא לֹא שְׁתָּה, וּמוֹכַח
שְׁאִין דְּרַכָּה בְּכָךְ.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֲלֵא מַעֲתָה – אִם כֵּךְ אֲתָה דוֹרֵשׁ אֶת הַפְּסוּק, וְכִי
מִכָּךְ שְׁנֵאמַר 'אֲבָלָהּ' וְלֹא נִאמַר 'אֲבָלָהּ' חֲזִי נָמִי – הֵאֵם גַּם בִּזָּה
נִדְרֹשׁ שְׁפּוֹסְקִים מוֹזְנוֹת לֹאשָׁה וְלֹא לֹאִישׁ, הָרִי וְדֹאִי אִין זֶה כוּוֹנֵת
הַפְּסוּק, וּמִנֵּן לָךְ לְדִרְוֹשׁ מִלְשׁוֹן 'שְׁתָּה' שְׁאִין פּוֹסְקִים לֹאשָׁה יִין.
מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲנִי, מִדְּשִׁנִּי קָרָא דְּבִבְרִיָּה קְאָמְרִין – אֲנִי דִּיקְנִי
אֶת שִׁינוֹי הַלְשׁוֹן שִׁבְפְּסוּק, מְכַדִּי בְּגוֹה קָא עֲסִיק וְאִתִּי – הָרִי הַפְּסוּק
עוֹסֵק בְּחִנָּה, מִתָּא מְעִימָא שְׁנִי – מִדּוּעַ שִׁנָּה הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ וְאִמְר
'שְׁתָּה', שְׁלִשׁוֹן זֶה מִתְפַּרֵּשׁת כִּלְפִי בַּעֲלָה, וְלֹא 'שְׁתָּה', שְׁמַע מִיָּה
'שְׁתָּה' וְלֹא שְׁתָּה – שְׁרַק בַּעֲלָה שְׁתָּה, וְלֹא הִיא.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: מִיִּתְיָב, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, אֲלֵמָנָה הַנִּינוּת מִנְכִּסִּי
יְתוּמִים, אִם הִיָּה רִגְלָה לְשִׁתּוֹת יִין בְּחַיִּי בַּעֲלָה, נוֹתֵנָה לֵהּ. וּמוֹכַח
שְׁפּוֹסְקִים יִין לֹאשָׁה הַרְגִּילָה בְּכָךְ.

מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: 'רִגְלָה' שְׁאִין – שׁוֹנָה הוּא הַדִּין בִּאִשָּׁה הַרְגִּילָה
בְּשִׁתִּית יִין, שְׁאִינוּ חִידוּשׁ עֲבוּרָה וְאִינוּ מְרִגִּילָה לְתַאֲוֹת תַּשְׁמִישׁ.
דְּאֲמַר רַב חִינָנָא בְּרַב בְּהֵנָּא, אֲמַר שְׁמוּאֵל, אִשָּׁה הַרְגִּילָה בֵּינן נוֹתֵנָה
לֵהּ כּוֹס אַחֵר, וְשְׁאִינָה רִגְלָה בֵּינן, נוֹתֵנָה לֵהּ שְׁנִי כּוֹסוֹת. תְּמַחָה
הַגְמָרָא: מִתָּא קָאֵר שְׁמוּאֵל, וְהָרִי מִסְתַּבֵּר לִזְמַר לְהִיפֵךְ, שְׁלִרְגִילָה
בֵּינן נוֹתֵנִים שְׁתֵּי כּוֹסוֹת, וְלֹאִשְׁאִינָה רִגְלָה נוֹתֵנִים כּוֹס אֶחָד. מִתְרַצַּת
הַגְמָרָא: אֲמַר אַבְיָי, חֲזִי קָאֵר, הַרְגִּילָה בְּשִׁתִּית יִין, בְּפִנְיָ בַּעֲלָה
נוֹתֵנִים לֵהּ שְׁנִי כּוֹסוֹת, וְשְׁלֹא בְּפִנְיָ בַּעֲלָה נוֹתֵנָה לֵהּ רַק כּוֹס אַחֵר.
וְלֹאִשְׁאִינָה רִגְלָה בֵּינן, בְּפִנְיָ בַּעֲלָה אִין נוֹתֵנִים לֵהּ אֲלֵא כּוֹס אַחֵר,
וְשְׁלֹא בְּפִנְיָ בַּעֲלָה, אִין נוֹתֵנָה לֵהּ כָּל עִיָּקָר.

תִּירוֹץ נוֹסֵף עַל הַקּוּשִׁיא מִהַבְּרִייתָא עַל רַבִּי אֲלַעְזָר: וְאִי בְּעִית
אִימָא, לַעֲלוּם אִין פּוֹסְקִים שְׁתִּית יִין אֵף לֹאשָׁה הַרְגִּילָה בְּכָךְ, וְמָה
שְׁאִמְרוּ בְּרִייתָא שֶׁלֹּאִשָּׁה הַרְגִּילָה בֵּינן נוֹתֵנָה לֵהּ, הֵינָנו לֹאִינִי
קְדִירָה – לְהַטְעִים אֶת הַתְּבַשִּׁיל.

מְבִיאָה הַגְמָרָא מַעֲשֵׂה בַעֲנִין זֶה: דְּאֲמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
מַעֲשֵׂה בְּכִלְתּוֹ שֶׁל נְקִדְמוֹן בֶּן גּוֹרִיוֹן, שְׁהִידָה מַעֲשִׂירֵי יִירוּשָׁלַם,
שְׁפָסְקוּ לֵהּ חֲכָמִים בְּמוֹנוּתֵיהָ סְאִתִּים וְיִין לֹאִינִי קְדִירָה, מְעַרְבִי שְׁבֵת
לְעִירָה שְׁבֵת. אִךְ הִיָּה זֶה שִׁיעוּר מוֹעֵט בְּעִינָהּ, וְלִכְּנָן אֲמַרָה לָהּ כַּעֲן
קִלְלָה, 'כָּךְ תִּפְסְקוּ לְכִנּוּתֵיכֶם', שִׁיעוּר מוֹעֵט שְׂכֻזָּה. תֵּנָּא, שׁוּמְרַת
יָכֵם הִיָּה אוֹתָהּ אִשָּׁה, וּלְפִיכָךְ, אֵף שְׁבִאמַת זֶהוּ שִׁיעוּר גְּדוֹל
וּכְבִּרְכָה זֶה נֶחֱשֵׁב, מִכָּל מְקוֹם לֹא עָנִי אַחֲרֵיהּ 'אֲמִן', כִּדִּי שֶׁלֹּא
יִתְקִיִּים הַדְּבָר בְּבִנּוּתֵיהֶם שֶׁתְּהִינָה שׁוֹמְרוֹת יָכֵם.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין שְׁתִּית יִין לֹאשָׁה: תֵּנָּא, כּוֹס אַחֵר שֶׁל
יִין יָפָה לֹאשָׁה. שְׁנִינִי, נִיּוּל וְגִנְאִי הוּא לֵהּ. שְׁתָּהּ שְׁלִישָׁה, תּוֹבַעַת
בְּפֶה תַשְׁמִישׁ. שְׁתָּהּ אֲרִבְעָה, אֲפִילוֹ חֲמֹר תּוֹבַעַת בְּשׁוּק וְאִינָה
מִקְפָּדָה. מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: אֲמַר רַבָּא, לֹא שְׁנִי כִלְלִים אֲלֹ אִימָא
כִּשְׁאִין בַּעֲלָה עֲמָה, אֲבָל אִם בַּעֲלָה עֲמָה, לִית לָךְ בָּהּ – אִין לֹא
לְמוֹנָעָה, מִשּׁוּם שִׁבְעָלָה עֲמָה, וְיִכּוּלָה לְהוֹדֵק לֹא.

מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָא תָּחָ, דְּבַעֲלָה עֲמָה הוּא וְהִידָהוּ, וְאֵף עַל פִּי כֵן
מְבֹאֵר בְּפִסּוּק שֶׁלֹּא שְׁתָּה יִין, כִּמוּ שְׁדִרְשָׁה הַגְמָרָא לַעֲלִיל.
מִתְרַצַּת הַגְמָרָא: אֲכַסְנָאִי שְׁאִנִי – שׁוֹנָה הוּא דִינוֹ שֶׁל הַמַּתְאֲכָסֵן
אַצֵּל אַחֲרִים, דְּאֲמַר רַב הוֹנָא, מִנֵּן לְאֲכַסְנָאִי שְׁאֲסוֹר בְּתַשְׁמִישׁ

1 אין בית דין פוסקין יינות לאשה - שהדין מרגילה לתאות תשמיש. רגילה שאני - כיון
2 דאינו חידוש לה, כבר דשה בו ואינו מויד לבה. לציץ קדרה - להטעים בתבשיל. תובעת
3 בפה - תשמיש. ויבאו אל ביתם - והדר "ודיע אלקנה את חנה". חומא - זה שמה.
4 שופרו - גביעים ארוכים שקורין מדיירי"ש ופלידריין. כי האי - כבודת אמתי וזרועי.

5 תבעה לבת רב חסדא - תבע את אשתו
6 לתשמיש. בקולפי רשיה - במגעול של ארגו.
7 קפלת לך תלת - שכבר ניסת לשלשה ומתה,
8 כדאמר ביבמות בפרק "הבא על יבמתו" (סדב).
9 למיקטל אחרינא - שכאת להראות יופי,
10 שיקפוץ איש עליך. לחברך ולחברוך - שלא
11 אתבזה על הבירות מכבודי הראשון, לא בפניך
12 ולא בפני חבריך. מפץ ומחצלת למחלה - הרי
13 עור שטוח על מטה טוב מן המפץ ומשנה
14 באתרא דמלו פוראי בחבלי - במקום שאין
15 רגילין לעשות שטיח עור למטה, אלא סירוגי
16 חבלים. ובגרי לה - מצערי לה ומוקנין אותה,
17 לשון בוגרת. אי דאורחה - דרך בנות
18 משפחתה. אורחיה - דרכו לישן על כרים
19 ובסתות. ואנן קיימא לך עולה עמו. כי אוילנא
20 - ואני משרה אותך על ידי שלישי, שקילנא להו
21 בחדאי. וכי אחינא - ותשכבי עמי, מייחנא
22 להו. ושקלת לדידי - מפץ שלי, או אם אקנה
23 כר ובסת משלי.

17 לה כל עיקר. ואי בעית אימא: רגילה - נותנין לה לציץ קדירה. דאמר רבי אבהו אמר
18 רבי יוחנן: מעשה בכלתו של נקדימון בן גוריון שפסקו לה חכמים סאתים יין לציץ קדירה
19 מערב שבת לערב שבת. אמרה לה: כך תפסקו לבנותיכם. תנא: שומרת יבם היתה, ולא
20 ענו אחריה אמן. תנא: פה אחד - יפה לאשה, שנים - ניוול הוא, שלשה - תובעת בפה,
21 ארבעה - אפילו חמור תובעת בשוק, ואינה מקפדת. אמר רבא: לא שנו אלא שאין בעלה
22 עמה, אבל בעלה עמה - לית לן בה. והא חנה דבעלה עמה הוא! אכסנאי שאני. דאמר
23 רב הונא: מונן לאכסנאי שאסור בתשמיש המטה - שצנאמר: "וישכימו בבקר וישתחוו לפני
24 ה' וישבו ויבאו אל ביתם הרמתה וידע אלקנה את חנה אשתו ויזכרה ה'"/" השתא -
25 אין, מעיקרא - לא. חומא דביתיה דאב"י אתאי לקמיה דרבא. אמרה ליה: פסוק לי מונוי!
26 פסק לה. פסוק לי חמרא! אמר לי: ידענא ביה בנחמני, דלא הוה שתי חמרא. אמרה
27 ליה: חיי דמר, דהוי משקי ליה בשופרו כי האי. בהדי דקא מחווי ליה אוגיל דרעא, נפל
28 והורא בבי דינא. קם רבא, על לביתיה, תבעה לבת רב חסדא. אמרה ליה בת רב חסדא:
29 מאן הוי האידינא בבי דינא? אמר לה: חומא דביתיה דאב"י. נפקא אבתרה, מחתא לה
30 בקולפי דשרדא עד דאפקה לה מכולי מחוזא. אמרה לה: קטלת ליד תלתא, ואתת למיקטל
31 אחרינא? דביתיה דרב יוסף בריה דרבא אתאי לקמיה דרב נחמיה בריה דרב יוסף. אמרה
32 ליה: פסוק לי מונוי! פסק לה. פסוק לי חמרא! פסק לה. אמר לה: ידענא בהו בבני מחוזא
33 דשתו חמרא. דביתיה דרב יוסף בריה דרב נחמיה דרבא אתאי לקמיה דרב יוסף, אמרה
34 ליה: פסוק לי מונוי! פסק לה. פסוק לי חמרא! פסק לה. פסוק לי שריא! אמר לה: שריא
35 למח? אמרה ליה: לך, ולחברך, ולחברוך. "ונתן לה מטה ומפץ וכו'". מפץ ומחצלת
36 למח לה דיהב לה? אמר רב פפא: באתרא דנהוי דמלו פוראי בחבלי, דמבגר לה. תנו
37 רבנן: אין נותנין לה פר וססת. משום רבי נתן אמרו: נותנין לה פר וססת. היכי דמי? אי

38 דאורחה - מאי טעמא דתנא קמא? ואי דלא אורחה - מאי טעמא דרבי נתן? לא צריכא, בגון דאורחיה דידיה ולא אורחה
39 דידה. תנא קמא סבר: אמר לה: כי אוילנא - שקילנא לה, וכי אחינא - מייחנא להו בחדאי. ורבי נתן סבר: אמרה ליה: וימנין
40 דמיתרמי בין השמשות ולא מצית מייח להו, ושקלת להו לדידי, ומגנית לי על ארעא. ונתן לה בפה. אמר ליה רב פפא לאב"י:

1 אחרי אכלה - כמו אחרי אכלה, מפיק ד' משמע. ואף על פי שלא אכלה, כדכתיב "ותבכה
2 ולא תאכל" - מכל מקום אית לן למידרש הכי "ותקם חנה אחרי" - שעת אכילתה
3 שהיה לה לאכול, "ואחרי שותה" אלקנה וביתו חוץ ממנה, שלא היה לה לשתות. ולכך
4 "ותחשבה עלי לשכורה".

5 שותה ולא שותה - מולדא קאמר ואחרי שותותה
6 דומיא דאכילה שותלה בה. אי נמי, "אחרי
7 אכול ואחרי שותה", כדכתיב (משלי ב) "אכול
8 ושתה יאמר לך", ומדשני קרא בדבוריה דריש
9 חכ, כדמפרש לקמן. אכלה ולא אכל -
10 בתמיה: וכי תדרוש כמו כן שאין פוסקים מזונות
11 לאיש? מכרי בוגד קא עסיק קרא - דהא חתיב
12 חנה בקרא, וחתיב נמי אכלה. אם כן לכתוב נמי
13 שותותה, או לא לכתוב קרא בוגד, ולכתוב אבל
14 ושותה. רגילה שאני דאמר רבי חזנא בר -
15 ואם תאמר: ונאי ראיא צריך על זה? דדבריייתא
16 גופה קתני רגילה, משמע - דווקא רגילה! ויש
17 לומר: דרבי אלעזר נמי איירי ברגילה. דאי
18 בשאינה רגילה כלל, בפני בעלה פשיטא דאין
19 פוסקין, דאטו יש לנו ליתן לה שאין בעלה נתן לה
20 כשהיתה עמו! לכך צריך לאתויי מדברי חזנא,
21 שיש רגילה שנותנים לה, כגון שרגילה שני כוסות.
22 אינה רגילה בפני בעלה אלא כוס אחד בר -
23 זהו פירוש דברי שמואל: רגילה נותנין לה כוס
24 אחד - היינו שרגילה בשני כוסות. ודקאמר
25 שאינה רגילה נותנין לה שני כוסות - היינו
26 שאינה רגילה שהיו נותנין לה שני כוסות אלא
27 כוס אחד, אין נותנין לה כלל שלא בפני בעלה.
28 לציץ קדרה - אבריייתא קאי, כלומר:
29 מבריייתא לא תקשי. אבל מילתא
30 דשמואל לא מפרשא אלא בדשנין.
31 ונותנין לה מטה ומפץ - אף על גב דלגבי
32 סדור אמרינן ב"המקבל" (בבא מציעא קיגב)
33 דנותנין לו מטה ומטה ומפץ - משום דשמא גבי
34 אשה לא תסתיידוהו בחימים כל כך, דאפשר לה
35 שתלך ארבע אמות אחר אכילה.

36 מפץ ומחצלת למחלה - רבינו תם לא גרס
37 מפץ ומחצלת. אלא: ומחצלת למחלה.
38 דמפץ הוא רך, ורואי גם לסמיכה. ונתי דלשכיבה
39 אין צריך, דהא אית לה מטה - לסמיכה מיהא
40 צריכה.

41 ושקלת להו לדידי בר - פירש בקונטרס:
42 ושקלת לדידי - מפץ שלי, ואין
43 להקשות: אם כן תסגי לה בשני מפצין! דשמא
44 מתוך שהוא מעונג, שעד עתה הורגל לשכב על
45 כר - יטול שני מפצין לעצמו. ורבינו יצחק בן רבי
46 מאיר דל לא גרס ושקלת לדידי, ואינה
47 מתרעמת, אלא שרוצה לעלות עמו ולשכב על
48 כר, אף על פי שלעצמו אין לו עכשיו. וכן משמע,
49 דלסתור טענה דקא טעין בעלה אליבא דרבנן קא
50 אטי.

הא בגון דאורחיה דידיה ולא אורחה
ידה. תנא קמא סבר: אמר לה: כי אוילנא - שקילנא לה, וכי אחינא - מייחנא להו בחדאי. ורבי נתן סבר: אמרה ליה: וימנין
דמיתרמי בין השמשות ולא מצית מייח להו, ושקלת להו לדידי, ומגנית לי על ארעא. ונתן לה בפה. אמר ליה רב פפא לאב"י:

1 רב אשי אמר תשמשי - אפילו גבול וספן, הואיל ומשרה אותה על ידי שלישי. אבל זן
2 קטני קטנים - וכיפין ליה, ודא דקאמר בפרק "נערה" (כתובות מט,ב). כפו ליה אסיחא
3 - היינו יתרים על שש.

הדרן עלך אף על פי

1 האי תנא - שְׁלִיחַ עֲרֵטְלָאי וְרַמִּי מִסְּאֵנִי! אָמַר לִיה:
2 תִּנָּא בְּמִקּוֹם הָרִים קָאִי, דְּלֹא סָגִיא בְּלֹא תִלְתָּא
3 זֻזֵי מִסְּאֵנִי. וְאַנְבַּב אֹרְחִיהּ קָא מְשַׁמַּע לֵן דִּינִתְבִּינְהוּ
4 יוֹהֵלָה בְּמוֹעֵד, כִּי חִכִּי דִּינְהוּ לָהּ שְׂמֻחָה בְּגִיּוּהוּ.
5 "וְכָלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זֻזִי". אָמַר אֲבִי: חֲמִשִּׁים זֻזִי
6 פְּשִׁיטִי. מִמָּאִי? מִדְּקִתְנִי: בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים - בְּעֵנִי
7 שְׂבִישְׁרָאֵל, אָכֵל בְּמִכּוּבָר - הַכֵּל לִפִּי כְּבוֹדוֹ. וְאִי
8 סָלְקָא דְעֵתְךָ חֲמִשִּׁים זֻזִי מְכֻשׁ, עֵנִי חֲמִשִּׁים זֻזִי מִנָּא
9 לִיה? אֵלֶּא שְׂמַע מִיָּה - חֲמִשִּׁים זֻזִי פְּשִׁיטִי. "וְאִין
10 נֹתֵנִן לָהּ לֹא חֲדָשִׁים וְכו' ". תִּנּוּ רַבֵּנּוּ: מוֹתֵר מוֹזֻנוֹת
11 - לְבַעַל, מוֹתֵר בְּלָאוֹת - לְאִשָּׁה. מוֹתֵר בְּלָאוֹת לְאִשָּׁה
12 לְמָה לָּהּ? אָמַר רַחֲבִי: שְׂמֻתְכֶּפֶה בְּהֵן בִּימֵי נְדִיתָהּ,
13 כְּדִי שְׁלֹא תִתְנַהֵג עַל בְּעֻלָּהּ. אָמַר אֲבִי, נְקִטְמִין: מוֹתֵר
14 בְּלָאוֹת אֲלֻמְנָה - לְיֹדְרִישׁוֹ. הָתָם הוּא דְלֹא תִתְנַהֵג
15 בְּאִפְּיָה, הָכָא - תִּתְנַהֵג וְתִתְנַהֵג. "נֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף
16 וְכו' ". מַאי אוֹכְלָתָּ? רַב נִחְמֵן אָמַר: אוֹכְלָתָּ מְכֻשׁ.
17 רַב אָשִׁי אָמַר: תְּשַׁמִּישׁ. תִּנּוּ: אוֹכְלָתָּ עֲמֹל יֹלִי שְׁבֵת.
18 בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר אֲכִילָה - הֵינּוּ דְקִתְנִי "אוֹכְלָתָּ",
19 אֵלֶּא לְמָאן דְּאָמַר תְּשַׁמִּישׁ - מַאי "אוֹכְלָתָּ"? לִישְׁנָא
20 מַעֲלִיא, כְּדִרְכֵּיבִי: "אֲכִילָה וּמִחְתָּה פִּיהּ וְאִמְרָה לֹא
21 פְּעֻלְתִּי אֵין". מִיחֵיבִי, רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר:
22 אוֹכְלָתָּ בְּלִילִי שְׁבֵת וְשָׁבִת. בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר
23 אֲכִילָה - הֵינּוּ דְקִתְנִי "וְשָׁבִת". אֵלֶּא לְמָאן דְּאָמַר תְּשַׁמִּישׁ - תְּשַׁמִּישׁ בְּשֵׁבֶת מִי אִיכָא?
24 וְהָאָמַר רַב הוֹנָא: יִשְׂרָאֵל קְרוּשִׁים הֵן, וְאִין מְשַׁמְשִׁין מְזוּתֵיהֶן בַּיּוֹם! הָאָמַר רַבָּא: בְּבִית
25 אָפֵל - מוֹתֵר. "וְאִם הִיתָה מִינְקָה". דְּרִשׁ רַבִּי עֲזַרְיָה רַבָּה אֲפִיתָהָ דְּבִי נְשִׂיאָהּ: אָפֵל עַל פִּי
26 שְׂאֵמֻרוֹ אֵין אָדָם זֶן אֶת בְּנֵי וּבְנוֹתָיו בְּשֵׁחָן קִטְנִים, אָכֵל זֶן קִטְנֵי קִטְנִים. עַד כְּמָה - עַד בֶּן
27 שֵׁשׁ. כְּדִרְבִּי אָסִי, דְּאָמַר רַב אָסִי: קִטְנֵי בֶן שֵׁשׁ יוֹצֵא בְּעִירּוֹב אָמוֹ. מִמָּאִי - מִדְּקִתְנִי: הִיתָה
28 מִינְקָה - פּוֹחֲתִין לָהּ מִפְּעֻשָׁה יְדִידָהּ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מוֹזוֹנִתֶיהָ. מַאי טַעְמָא? לֹא מִשּׁוֹם דְּבָעִי
29 לְמִכֵּל בְּהָדָה? וְדִלְמָא מִשּׁוֹם דְּחוֹלָה הִיא. אִם בֶּן לִיתְנִי "אִם הִיתָה חוֹלָה", מַאי "אִם הִיתָה
30 מִינְקָה"? וְדִלְמָא הָא קָא מְשַׁמַּע לָן: דְּסַתָּם מִינְקוֹת חוֹלוֹת גִּינְהוּ. אִיתְמַר, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
31 בֶּן לִוִּי: מוֹסִיפִין לָהּ זֵין, שְׁהֵינן יָפָה לְחֻלָּה.

הדרן עלך אף על פי

32 מְצִיאתָ הָאִשָּׁה וּמַעֲשֶׂה יְדִידָהּ - לְבַעַלָּהּ, וִירוּשָׁתָּה - הוּא אוֹכֵל פִּירוֹת בְּחִיָּהּ. בּוֹשָׁתָה
33 וּפְגָנָהּ - שְׁלֵחָה. רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בְּתִירָא אוֹמַר: בְּזִמְן שִׁפְסַפְתָּ - לָהּ שְׁנֵי חֻלְקִים,
34 וְלוֹ אַחֵר. וּבְזִמְן שִׁפְגָלוּ - לוֹ שְׁנֵי חֻלְקִים וְלָהּ אַחֵר. שְׁלוֹ - יִתְנֵן מִיָּד, וְשְׁלָה - יִלְקַח
35 בְּהֵן קֶרֶקֶע, וְהוּא אוֹכֵל פִּירוֹת. גְּמָרָא מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן? תִּנְיָנָא: הָאֵב זָכָאִי בִּבְתוֹ
36 בְּקִידוּשֶׁיהּ: בְּכֶסֶף, בְּשֹׁטֵר וּבִבְיָאָה. זָכָאִי בְּמִצִּיאָתָהּ וּבְמַעֲשֶׂה יְדִידָהּ וּבְהַפְרַת נְדִירָהּ. מִקְבֵּל
37 אֶת גִּיטָהּ וְאִינוּ אוֹכֵל פִּירוֹת בְּחִיָּהּ, נִישָׂאת - יֵתֵר עָלֶיהָ הַכֵּעַל שֶׁהוּא אוֹכֵל פִּירוֹת בְּחִיָּהּ!
38 בּוֹשָׁתָה וּפְגָנָהּ אֵיצְטְרִיכָא לִיה, פְּלוּגָתָא דְרַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בְּתִירָא וְרַבֵּנּוּ. תִּנּוּ תִנָּא קַמִּיה
39 דְּרַבָּא: מְצִיאתָ הָאִשָּׁה לְעַצְמָהּ, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: לְבַעַלָּהּ. אָמַר לִיה: הֲשֵׁתָא, וְמָה הַעֲדָפָה
דְּמַעֲשָׂה

58 וְהוּא אוֹכֵל פִּירוֹת. אֲבֵל לְמָאן דְּאָמַר: יִתְנֵן שֶׁבֶת גְּדוּלָה לְעַבְדִּי, וְשֶׁבֶת קִטְנָה לִרְבִּי - צִירִךְ לְחַלֵּק בֵּין עַבְדִּי לְאִשָּׁה. בְּזִמְן שִׁבְסַתֵּר בְּמִקּוֹם שְׂאִין בְּנֵי אָדָם יְכוּלִין לְרֹאוֹת. שְׁבָגְלוּ
59 - שִׁפְצָהּ בְּפִינָהּ, בְּמִקּוֹם שֶׁרָאָה לְבָל, וּפְגָמָהּ הוּא עֲצוּמָה עֲמֹה. בּוֹשֶׁת שִׁבְסַתֵּר - שְׁבִיִּישָׁה בִּינָה לְבִינָה, שְׁבָגְלוּ - שְׁבִיִּישָׁה בְּפִנִּי כֹּא אָדָם.

כתובות דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רכא

57 ואמרה לא פעלתי און.
58 מקשה הגמרא על רב אשי מברייתא: מיתבי, שנינו בברייתא, רבן
59 שמעון בן גמליאל אומר, אוכלת כלילי שבת, ושבת. בשלמא למאן
60 דאמר אכילה ממש היינו דקתני – מוכן שהוסיף התנא 'ושבת', שאף
61 ביום השבת היא אוכלת עמו. אלא למאן דאמר שהכוונה לתשמיש,
62 תשמיש בשבת מי אכא – וכי מותר לשמש ביום השבת, והאמר רב
63 הונא, ישראל קדושים הן ואין משמשים בשבתיהן ביום. מתרצת
64 הגמרא: האמר רבא, בבית אפל מותר לשמש ביום, ובאופן זה
65 דיברה המשנה.

* * *

67 שנינו במשנה: ואם היתה מניקה, פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין
68 לה על מזונותיה. הגמרא דנה בחיובו של האב לזון את בניו
69 הקטנים, ומביאה לכך ראייה ממשנתנו: דרש רבי עולא רבה
70 (הגדול) אפיתחא דבי נשיא – על פתח בית הנשיא, אף על פי
71 שאמרו חכמים שאין אדם זן – אינו חייב לזון את בניו ובנותיו בשנה
72 קטנים, אבל זן – חייב הוא לזון אותם כשהם קטני קטנים – קטנים
73 ביותר.

74 מבררת הגמרא: עד כמה – עד איזה גיל הוא נחשב לקטן ביותר.
75 מבארת הגמרא: עד היותו בן שש שנים, ושעור זה הוא בעין
76 המבואר בדינו דרב אשי, דאמר רב אשי לגבי דין עירובי תחומין,
77 שאסור לאדם לצאת בשבת יותר מאלפיים אמה מחוץ לעיר, אלא
78 אם כן הניח בתוך אותם אלפיים אמה 'עירוב', והיינו מזון שתי
79 סעודות עבורה, שאז נחשב הדבר כאילו שביתתו היא באותו
80 מקום, ויכול ללכת מאותו מקום אלפיים אמה נוספות לכל צד,
81 וקפון בן שש, שלא עירבו עבורה, ואביו הניח עירוב בצד דרום של
82 העיר ואמו בצד צפון של העיר, הרי הוא יוצא בעירוב אמו, ולא
83 בעירוב האב, לפי שהקטן כרוך אחר האב, ושביתתו במקום
84 שביתתה. הרי שעד שש שנים כרוך הקטן אחר אימו ואוכל
85 מזונותיה, וכשם שהאב זן אותה כך זן אותו עמה.

86 שואלת הגמרא: כמה – אמנם למדנו שקטן כרוך אחר אימו
87 ואוכל ממזונותיה, אך מנין שפרנסתו מוטלת על האב. משיבה
88 הגמרא: למדנו כן מדקתני במשנתנו, 'אם היתה מניקה פוחתין לה
89 במעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה', מאי טעמא – ומדוע
90 מוסיפים לה מזונות, לאו משום דקני למיכל בהרה – האם אין זה
91 מחמת צורך החלב שהקטן יונק ממנה, ומוכח שחייב הבעל
92 להוסיף במזונות אשתו כדי שיהא הקטן ניזון עמה, והוא הדין בכל
93 קטן עד גיל שש, שהוא כרוך אחר אימו והאב חייב במזונותיו.
94 מקשה הגמרא על הראיה: מנין שהוספת המזונות במינקת הוא
95 משום התינוק, ודלמא – שמא הטעם הוא משום דחולא היא מחמת
96 ההנקה, וצריכה מזונות נוספים. מתרצת הגמרא: אם בן, ליתני –
97 היה התנא צריך לומר 'אם היתה חולה' מוסיפים לה מזונות, והיינו
98 כל מחלה שהיא, מאי – מדוע כתב 'אם היתה מניקה', אלא ודאי
99 כוונתו שמוסיף לה מזונות משום צורך התינוק.

100 ממשיכה הגמרא ומקשה: ודלמא הא קא משמע לן – שמא כוונת
101 המשנה להשמיענו דקתם מניקות חולות נינהו (הן) ואף שלא
102 נראה עליה החולי חייב להוסיף לה על מזונותיה, ושוב אין ראייה
103 ממשנתנו שהאב חייב במזונות קטני קטנים. מתרצת הגמרא: אין
104 לומר שהמזונות הן עבור האשה ולא עבור התינוק, דאיתמר, אמר
105 רבי הושע בן לוי, המינקת, מוסיפין לה זון, כדי להרבות את מזון
106 התינוק, שהיו יפה – מועיל לתינוק החלב, הרי שחיוב הבעל
107 להוסיף למזונות אשתו הוא עבור התינוק, והוא הדין שחייב
108 במזונות בניו הקטנים, עד שיהיו בני שש.

הדרן עלך אף על פי

פרק ששי - מציאת האשה

110
111
112 הפרק שלפנינו עוסק בזכויות שונות של הבעל בנכסי אשתו. כמו

1 הא' תנא – וכי תנא זה, שקצב לאשה בגדים משנה לשנה ומנעלים
2 ממועד למועד, וזכו להיות שליח ערסלא – מופשט מבגדיה, ורמי
3 קסאני – ורק את מנעליו הוא נועל, ולכך הקפיד על המנעלים
4 הניתנים לאשה, שיתנו לה שלש פעמים בשנה, יותר מעל בגדיה,
5 שניתנים לה רק פעם בשנה.
6 מתרצת הגמרא: אמר ליה, תנא זה של משנתנו, במקום הרים קאי
7 – היה מושבו, דלא סגי בלא תלתא זוגי קסאני – ואין די לה
8 בפחות משלשה זוגות נעליים בשנה, מפני האבנים המצויות שם
9 המשחיות את נעליה. ואנא אורחיה קא משמע לן – ואגב כך
10 השמיענו התנא דין נוסף, דניתבינהו ניתלה במועד כי היכי דניתהו
11 לה שמחה בגייהו – שאת אותם שלשה זוגות נעליים יתן לה
12 בשלשת הרגלים כדי שתשמח עמו ברגל.

* * *

13
14 שנינו במשנה: ונותן לה כלים (בגדים) של חמשים וזו משנה
15 לשנה. מבארת הגמרא: אמר אביי, חמשים זוגי הנאמרים במשנה,
16 הם זוגי מדינה פשיטי – הפשוטים בערכם, שאינם שוים אלא
17 שמינית משווי זוגי צורי. קמאי – מהיכן למדנו זאת, מדקתני בסיפא
18 של המשנה, כמה דברים אמורים, בעניי שבישראל, אבל במקור –
19 המתפרנס בעושר ובכבוד, כל – כל צרכיה ומזונותיה לפי עושרו
20 ובכבודו. ואי סלקא דעתך, ואם תעלה על דעתך שאלו חמשים זוג
21 קמשי – זוגי צורי החשובים, עני זה שהמשנה עוסקת בו, חמשים זוג
22 צורי מנא ליה – מנין לו, הלא אם יש ברשותו סכום גדול זה איננו
23 עני. אלא שמע מינה – מוכח שכונת המשנה לחמשים זוגי פשיטי.

* * *

24
25 שנינו במשנה: ואין נותנין לה לא תרשים וכו' בימות החמה, ולא
26 שחקים בימות הגשמים וכו', והשחקים שלה. תנו רבנן, מותר
27 מוונות – מה שהאשה מותרת ממזונה, מחמת שאינה צריכה
28 לאכול הרבה, חוזר לבעל, אולם מותר בלאות – מה שנשאר
29 מהבגדים שנתן לה בעלה, שייכים לאשה, כמבואר במשנה
30 שהשחקים שלה.
31 מקשה הגמרא: מותר בלאות לאשה למה לה – לשם מה צריכה
32 האשה את בגדיה הבלויים, לאחר שכבר קנה לה בעלה בגדים
33 חדשים, ובמה זה שונה ממותר מזונותיה, שהוא של הבעל.
34 מתרצת הגמרא: אמר רבקה, מפני שמתקפה בהן – באותם בלאות
35 בימי נדתה, כדי שלא תתנגה על בעלה, שאם תלבש את בגדיה
36 החדשים בימי נדותה, תתנגה על בעלה כשתלבשם בימי טהרתה.
37 הגמרא מביאה הלכה הנלמדת מברייתא זו: אמר אביי, נקטינן –
38 מקובלים אנו מאבותינו לפסוק להלכה שמוך בלאות – שיידי
39 הבגדים של אלמנה הניזונת מנכסי היתומים, חוזרים ליורשיה של
40 הבעל, ואינם כשיידי בגדי אשה נשואה הנותרים בידה. וטעם
41 החילוק, דקתם, באשה נשואה, הוא – זהו הטעם שאמרו שישארו
42 בידה, דלא תתנגי באפיה – שלא תתנגה בפניו בימי טהרתה, אם
43 תלבש את אותם בגדים גם בימי נדותה, אולם קא – באלמנה
44 תתנגי ותתנגי – לא אכפת לנו שתתנגה, שהרי אין לה בעל.

* * *

45
46 שנינו במשנה: נותן לה מעה כסף וכו' לצורכה, ואוכלת עמו מלילי
47 שבת ללילי שבת. מבררת הגמרא: מאי כוונת המשנה כשכתבה
48 אוכלת. רב נחמן אמר, אוכלת משם. רב אשי אמר, וזה כינוי
49 לתשמיש המטה.

50 מקשה הגמרא על רב אשי: תנן במשנתנו, 'אוכלת עמו מלילי שבת
51 ללילי שבת', בשלמא למאן דאמר – המשנה מובנת לדעת הסובר
52 שהכוונה לאכילה ממש, היינו דקתני לשון אוכלת. אלא למאן
53 דאמר שהכוונה לתשמיש, מאי – מה הוא ביאור לשון 'אוכלת'.
54 מתרצת הגמרא: לישנא מעליא – נקטה המשנה לשון נקה,
55 בקרית – כפי שמצינו שהפסוק מכנה את התשמיש בלשון
56 אכילה, שנאמר (משלי ל ב) 'בן דרך אשה מנאפת אכלה ונחתה פיה

1 דהעדפה זו ממעשה ידיה היא, ויש סברא לומר שתהיה שייכת
2 לבעל כמו עיקר מעשי ידיה, ובכל זאת אמר רבי עקיבא
3 שההעדפה לעצמה, והבעל זוכה רק בשיעור שתיקנו לו חכמים
4 ממעשי ידיה, אם כן מציאתה, שאינה בכלל מעשה ידיה, ופחות
5 מסתבר שיקונה חכמים לבעל, לא כל שכן שיסבור רבי עקיבא
6 שהיא לאשה. ואיך אתה אומר בשם רבי עקיבא שמציאתה
7 לבעלה.

8 ומבאר הגמרא היכן אמר רבי עקיבא שההעדפה שייכת לאשה:
9 דתנן במשנה (נדרים פה), אשה שאמרה לבעלה קונים שאני עושה
10 לפיך – מה שאני עושה במלאכתי יאסר עליך כקרבן, אינו צריך
11 להפיר את נדרה, לפי שהיא משועבדת לו למעשי ידיה, ואין נדרה
12 חל. רבי עקיבא אומר, אף על פי כן יפיר לה הבעל, שמה תעדיף
13 עליו במעשי ידיה יותר מן הראוי לו – יותר מהשיעור שחייבה
14 חכמים לעשות, ועל העדפה זו יחול הנדר. ומוכח מדבריו
15 שההעדפה שייכת לאשה, ולכן בידה לאוסרה על בעלה, וכל שכן
16 שמציאתה שייכת לה.
17 מתרצת הגמרא: אלא, אפי' – יש להפוך את גירסת הברייתא,
18 וכן יש לשנות בה. מציאת האשה לבעלה, רבי עקיבא אומר,
19 לעצמה. ונמצא שלדעת רבי עקיבא גם ההעדפה וגם מציאה שייכים
20 לאשה.

21 הגמרא מקשה על עיקר דברי הברייתא בענין מציאת האשה.
22 מקשה הגמרא: כיצד אתה אומר שנחלקו רבי עקיבא ותנא קמא
23 בדין מציאת האשה, והא' כי איתא – והרי כשבא רבין מארץ
24 ישראל לבבל אמר בשם רבי יוחנן בביאור מחלוקת תנא קמא ורבי
25 עקיבא, שבהעדפה שלא על ידי הדחק – מה שהעדיפה האשה
26 במלאכתה בלי לדחוק את עצמה, בול' עלמא לא פליגי דבעל הוי
27 – לדברי הכל שייכת אותה ההעדפה לבעל, כי פליגי – ומה שנחלקו
28 תנא קמא ורבי עקיבא במשנה בנדרים היינו בהעדפה שעל ידי
29 הדחק – שדחקה עצמה כדי להעדיף, כגון שעבדה בלילה בזמן
30 שבני אדם ישנים, תנא קמא סבר, שאף ההעדפה זו שייכת לבעלה,
31 ואין נדרה חל בכלל, ורבי עקיבא סבר, לעצמה, וכיון שנדרה חל על
32 ההעדפה זו, עליו להפיר לה. ואם כן קשה, שהרי מציאה היא
33 כהעדפה שלא על ידי הדחק, שאין לאשה טורח במציאתה, ואם
34 כן לדברי הכל היא לבעלה, ואילו בברייתא מבואר שנחלקו בה.
35 מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, מציאתה, כהעדפה שעל ידי הדחק
36 דמי – והיא נחשבת, כיון שבדרך כלל יש צורך לטרוח ולחפש
37 מציאות, והעדפה שעל ידי הדחק תלויה בפלוגתא דרבי עקיבא
38 ורבין, וכמו כן נחלקו במציאתה, של מי היא.

39 הגמרא מזכרת מתי נחשבת מלאכתה כהעדפה על ידי הדחק,
40 מסתפקת הגמרא: צני רב פפא, לדעת רבי עקיבא שהעדפה שעל
41 ידי הדחק שייכת לאשה, עשה לה שתיים – שתי מלאכות, כבת
42 אחת, ובשתייהן יחד יש עורף על חיוב מלאכתה, מהו, האם עשיית
43 שתי המלאכות יחד נחשבת כהעדפה שעל ידי הדחק, והיא שלה,
44 או שהעדפה על ידי הדחק היינו רק כשעושה מלאכה בזמן שבני
45 אדם ישנים וכדומה, אך לא כשעשתה שתי מלאכות יחד. ספק
46 נוסף: צני רבין, אף אם עשיית שתי מלאכות אינה נחשבת
47 כהעדפה שעל ידי הדחק, אם עשתה שלשה או ארבעה מלאכות
48 כבת אחת, מהו, האם גם דבר זה נחשב כהעדפה שלא על ידי
49 הדחק, והמלאכות של בעלה, או שזו ההעדפה שעל ידי הדחק,
50 ושייכת לה. אומרת הגמרא: תיקו – שאלות אלו נשארו בספק,
51 ולא נפשטו.

52 שנינו במשנה: בושפתה ופגמה שלה, רבי יהודה בן בתירא אומר,
53 בזמן שבסתר, לה שני חלקים ולו אחד. ובזמן שבגלוי, לו שני
54 חלקים ולה אחד. מקשה הגמרא: מתקוף לה רבא בר רב חנן, אלא
55 מעתה – לדברי רבי יהודה בן בתירא שיש חיוב תשלום בושת
56 לבעל, הגם שלא התבייש בעצמו, יקשה, וכי אם יי'ש אדם את

58 סוכתו של חבירו, הכי נמי דבעי למיתן ליה בושפת – האם גם בזה
59 נאמר שעליו לשלם דמי בושת לבעל הסוסה, והרי ודאי אין הדבר
60 כן, ומדוע כאן עליו לשלם לבעל על ביוש אשתו.

61 תמחה הגמרא על נוסח הקושיא: וכי סוס בר בושפת הוא, הרי אין
62 בעל הסוס מתבייש בכך שמביישים את סוסו, ואילו הבעל מתבייש
63 כשמביישים את אשתו.

64 מקשה הגמרא בנוסח אחר: אלא, כך יש להקשות על משנתינו, אם
65 אדם רקק – וירקן – פגמו של חבירו בשעה שהוא לבוש בו, שבדאי
66 יש לו בושח בדבר אף שלא נעשה מעשה בגופו, הכי נמי דבעי
67 למיתן ליה בושפת – האם תאמר שחייב לשלם לו דמי בושח, וכי
68 תימא הכי נמי – ואם תרצה לומר שאכן יש עליו חיוב בושח, והרי
69 אין הדבר כן, דהתנן במשנה (ביקצא), רקק בחבירו והניע – פגע בו
70 הרוק, וכן אם פרע את ראש האשה בשוק, וכן אם העביר – והוריד
71 את מליטו – ובגדו של חבירו פגעו, חייב המבייש ליתן לו ארבע
72 מאות וזו בדמי בושח. ואמר רב פפא, לא שנו דין זה שהרוקק
73 בחבירו משלם לו דמי בושח, אלא אם הרוק פגע בו ממש, אבל
74 אם פגע הרוק בפגמו, פטור. ומוכח שאם לא נעשה מעשה הביוש
75 בגוף האדם המתבייש אין חיוב תשלומים, ומדוע לדעת רבי יהודה
76 בן בתירא חייב המבייש את האשה לשלם לבעלה.

77 מתרצת הגמרא: פגמו לית ליה וילותא – הרקיקה בבגד אינה
78 מביישת את הלוש, ולכן פטור הרוקק, אבל כשמביישים את
79 אשתו, אית לה וילותא – יש בזה בושח לבעלה, ולכן יש סברא
80 לתת לו חלק מדמי הבושח.

81 ממשיכה הגמרא ומקשה: אמר ליה רביןא לרב אשי, אלא מעתה,
82 אם אדם צניש צני בן טובים – ממשפחה חשובה, דאית להו וילותא
83 – שיש בושח לבוליהו בני משפחה, כיון שהוא עני ומוטל עליו
84 לשומרו, הכי נמי דבעי למיתן להו – האם גם בזה הוא יצטרך
85 לשלם דמי בושפת לכל בני המשפחה. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב
86 אשי, תתם, לאו גופיהו – אין אותו עני נחשב כגופם של קרוביו,
87 אלא מחמת ביושו נגרם להם בושח, ובוזה לדברי הכל אין
88 הקרובים מקבלים חלק מדמי הבושח, שאין חיוב בושח אלא למי
89 שביישוהו בגופו, אבל תתם, אשתו גופיה תנא – היא נחשבת ממש
90 כגופו, והמבייש את האשה נחשב כמבייש את בעלה, ולכן הוא
91 נוטל חלק בבושח.

משנה

92 המשנה עוסקת בהתחייבות הנדוניה של אבי האשה לבעל, ובמה
93 שמתחייב הבעל בכתובת אשתו תמורת הנדוניה: ה'פוסק – אדם
94 שהתחייב לתת סכום מסוים של מעות לחתנו, ולפני הנישואין מת
95 חתנו ללא בנים, ועתה צריכה האשה להתייבם לאחי המת, והלה
96 תובע מאבי האשה שיתן לו את המעות שפסק לאחיו שמת, אמרו
97 תבקים, יכול הוא אבי האשה ש'אמר לאחי המת, לאחיו הייתי
98 רוצה ליתן מעות אלו, ולך אי אפשי – איני רוצה ליתן, אלא חלוץ
99 או יבם, ואיך יכול לעכבה עבור המעות.

100 אשה הנישאת ומכניסה לבעלה ממון או נכסים, צריך לבעלה
101 לכתוב את שווי הדברים בכתובתה, והוא מתחייב בכך שאם ימות
102 או יגרשנה תטול סכום זה מנכסיו. המשנה מבארת עתה כיצד
103 שמים את הנכסים והמעות שהיא מכניסה לו: פסקה – התחייבה
104 האשה להקנים לו בנדוניה אלה דינר, שהם עשרה מנינים, הוא פוסק
105 – וכותב] כנגדן בכתובתה חמש עשרה מנה, שליש יותר ממה
106 שהכניסה לו. והטעם בכך, כיון שהוא עתיד לסחור במעות אלו,
107 וירויח על ידם יותר משווים עתה. וכנגד השום – אבל אם לא
108 הכניסה לו ממון ממש, אלא דברים שצריך לשום את שוויים, כגון
109 בגדים וכלים שמשתמשים בהם, הוא פוסק כנגדם בכתובה פחות
110 חומש משוויים עתה, כגון, אם שמו אותם באלף דינר, הוא מתחייב
111 כנגדם רק שמונה מאות, כיון שדרך הבגדים והכלים לפחות
112 משוויים, וגם משום שדרך הנועדים בבית החתן לשום את הנדוניה
113 ביותר משווייה האמיתי, לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה.
114

כתובות. מציאת האשה – פרק ששי דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רכג

והא כי אתא רבין כו' — זאת גרסת הקונטרס. וקשה: דמאי פריך דבי חיכי דהערפה הוא דבעל — ה'נ מציאתה היא דבעל? והא בריש סוגיא משמע דטפי הוי מציאתה לעצמה מהעדפה, דקאמר: השתא העדפה אמר רבי עקיבא דלעצמה — מציאתה לא כל שכן! אם כן שפיר אפשר להיות דהערפה לכולי עלמא הואי דבעל, ובמציאתה הואי פלוגתא! ועוד קשה לפירוש הקונטרס: דאמר רב

דמעשה ידיה — ושיך למימר שהיא שלו, דמעשה ידיה תחת מוזנות. קונם שאני עושה לפיך — מה שאני עושה — ידא קונם לפיך. אינו צריך להפך — דמשעברא ליה, ואפילו לשמא תעדיף נמי לא חיישינן, דאי מעדפה — נמי לבעל הוא. שמא תעדיף — והעדפה ידיה הוא, והייל עלה קונם. שלא על ידי הרהק — כגון שהיא עירנית ובעלת מלאכה. על ידי הרהק — כגון שדחקה עצמה, והעדפה.

הבי גרסינן: והא כי אתא רבין כו' — וקא סלקא דעתך מציאתה כהעדפה שלא על ידי הרהק היא. והיכי פליגי בה? ומשני. אמר רב פפא מציאתה כהעדפה שעל ידי הרהק היא — דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם, כגון דגים שנשארו ביבשה, או צבי שבור, או לחפש סימא בקרקע. שתיים שלש וארבע בבת אחת — שומרת קישואים, וטוהה פשתן, ומלמדת שיר לנשים בשכר, ומחממות ביצים בחיקה, או ביצי תולעים הנעושים משי, שהנשים מחממות אותן בחיקן, והם נוצרים. מהו — מי הוי כעל ידי הרהק, או לא? מתקיף לה רבא בר רב חנן — אדרבי יהודה בן בתירא. משנה וזת חתנו — הנפלה לפני יבם, והוא תובע מה שפסקו לאחיו. יכול הוא שיאמר כו' — או חלוץ או ייבם. אבל אחיך — או יתן, או תשב עד שילבין ראשה. הוא פוסק בגנין חמשה עשר מנה — שליש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה, לבד תוספת שהוא מוסיף, לפי שמשכבר בהן. אלף דינר הן עשרה מנה. ובגנר השום — אם בא חתן לכתוב קבלה עליו, כנגד אלף דינר של שום שתכניס לו בגדים או כלים המשתמשין בהן, והן פוחתין, או פרקמטיא, ודרך הנועדים למזמוני חתן לשומם יותר משישים, לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה. הוא פוסק פחות חומש — לא מיבעיא דלא מוסיף, אלא שפוחת. שאם הכניסה שום של אלף דינר — הוא כותב ממנה מאות וזו. שום במנה ושוה מנה אין לו אלא מנה — הכניסה שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה, והוא שוה מנה בשוק לכל אדם — אין לו לומר: תנו לי עוד חמישית, שהרי אמרו לפחות חומש מן השום. לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא בשום ששמואלו בבית חתנים והנשואים. ומיהו, תוספת לשומר לא יוסיף, שלא אמרו להוסיף שליש אלא לכספים, שהן ארואים להשתכר מיד. שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר — שום שהוא מקבלו במנה, שאמרו לה כותב מנה בכתובה, והיא תכניס לך שום של מנה — צריך שישומו אותו בבית של חתונה שלשים ואחד סלע ודינר, דהוי מנה וחומש. ובארבע מאות — שום שיקבל עליו לכתוב ארבע מאות. היא נותנת חמש מאות — לפי

דמעשה ידיה היא, אמר רבי עקיבא לעצמה, מציאתה לא כל שכן? דתנן: "קונם שאני עושה לפיך" — אינו צריך להפך, רבי עקיבא אומר: יפה, שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. אלא איפוד: מציאת האשה לבעלה, רבי עקיבא אומר: לעצמה. והא כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: בהעדפה שלא על ידי הרהק — פולי עלמא לא פליגי דבעל הוי, כי פליגי — בהעדפה שעל ידי הרהק, תנא קמא סבר: לבעלה, ורבי עקיבא סבר: לעצמה? אמר רב פפא: מציאתה — בהעדפה שעל ידי הרהק דמי, פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן. בעי רב פפא: עשתה לו שתיים בבת אחת מהו? בעי רבינא: שלשה או ארבעה בבת אחת מהו? תיקו. "בושתה ופגמיה". מתקיף לה רבא בר רב חנן: אלא מעתה, בייש סוסתו של חבירו הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת? וסוים בר בושת הוא? אלא, רקק בבגדו של חבירו, הכי נמי דבעי למיתן ליה בושת? וכי תימא הכי נמי — והתנן: רקק והגיע בו הרוק, ופרע ראש האשה, והעביר טליתו ממנו — חייב ליתן לו ארבע מאות זה. ואמר רב פפא: לא שגו אלא בו, אבל בבגדו — פטור. בבגדו — לית ליה וילוחא, אשתו — אית לה וילוחא. אמר ליה רבינא לרב אשי: אלא מעתה, בייש עני בן טובים, דאית להו וילוחא לכולהו בני משפחה, הכי נמי דבעי למיתן להו בושת לכל בני משפחה? אמר ליה: התם לאו גופייהו, הקא — אשתו גופיה הוא. משנה הפוסק מעות לחתנו וזת חתנו. אמרו חכמים: יכול הוא שיאמר: לא אחיך — הייתי רוצה ליתן, ולך — אי אפשי ליתן. פסקה להכניס לו אלף דינר — הוא פוסק בגנרן חמיש עשרה מנה, ובגנר השום — הוא פוסק פחות חומש. שום במנה ושוה מנה — אין לו אלא מנה, שום במנה — היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר, ובארבע מאות — היא נותנת חמש מאות. מה שחתן

ובכשתן

במעשה ידיה, ומפרש טעמא בגמרא דאין זכאין במציאתה: טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה — משום דלא תהיו לה איבה, הכא — תהיו לה איבה. וגבי מעשה ידיה קאמר: טעמא מאי אמור רבנן דמעשה ידיה לבעלה — משום דקא מיתונא מתיידה, הכא לית לה מוזני. ואי מציאתה תחת מוזנות — הוה ליה למנקט בתריוהו חר טעמא, או משום איבה או משום דמיתונא מתיידה. אלא מעתה בייש סוסתו כו' — תימה: מאי פריך? והלא במתניתין אינו נותן לאשה בושת שלם, ולאיש לבד דמי בשתו. אלא מחלק האשה נותנין לבעל. ואם כן, אם לא היתה האשה בת בושת, שלא היו נותנין לאשה — גם לבעל לא היה נותן כלום. ומאי פריך במישי סוסתו, דלאו בת בושת היא? ענין בן טובים דאית להו וילוחא לכל בני משפחה — שעליהם לשומרו מן המכים אותו. אבל עשיר בן טובים שאין עליהם לשמור אותו — אין מחבישין עליו בני משפחה. פחות חומש — בגונטרס פירש שני טעמים: הרא — משום שפוחת, ואותו טעם משמע מתוך הגמרא (כתובות סו,א) דקאמר: מאי לאו בכלים של כסף דפחתי. ובידושלמי נמי, אמר שמואל: שמו דעתה של אשה שהיא רוצה לכולת כליה. וטעם אחר — דדרך לשומם יותר חומש לכבוד הכלה, ולחבבה על בעלה. ונראה דזה הטעם דקדק דמאיצטריך לאשמעינן שומא רבה ושומא זוטא, דאם היתה עשירה דמשתמשת בכלן הן פוחתין — כך לי רבה כמו זוטא. אבל לטעמא ששמין יותר לכבוד הכלה — שייך לחלק בין רבה לזוטא, כמו שפירש בקונטרס בגמרא. ולכך נקט בקונטרס בגדים ופרקמטיא, בגדים — משמשתשים בהן ופוחתין, ופרקמטיא — לאו דוקא לסחורה, דאם כן הוה כמו כספים והיה מוסיף שליש. (אלא לאו דוקא) אלא כלומר שאין משמשתין בהן, כגון בגדים שאינן תפורין וכיוצא בהן. שום במנה ושוה מנה — פירש בקונטרס: שהכניסה לו שום לקבלו עליו בשטר הכתובה במנה, והיה שוה מנה בשוק לכל אדם. ופירושו מוגזם. ונראה כפירוש רבינו חננאל, דמיייר כגון שפסקה להכניס לו בזה הלשון שכאמורה שום במנה שוה מנה. רוצה לומר: שתכניס לו שום במנה שיכתוב לה בכתובתה, ולא שוה אותו שום אלא מנה — אין לו אלא מנה בלבד, ואין צריך שיחוש שלשים ואחד ודינר. אבל שום במנה סתם — היא נותנת שלשים ואחד ודינר. דהכי קאמרה ליה: שתכניס לו שום במנה, שיכתוב לה בכתובתה — ולכך צריכה לזוסיף חומש. ובכשתן

ובשחתן פוסק פוסק פחות חומש — פירש רבינו חננאל: כשהחתן מייחד לה כלים ושאר תשמישין תוספת לכתובתה, ובא לשומם ולכתוב שוויים בכתובתה — פוחת חומש, ששמים אותו יותר משוויים לכבוד החתן. ולטעם דפוחתי — לפי שהיא משתמשת באותם כלים. **תנא** שומא רבה ושומא זוטא — שומא רבה ההוא דכנגד השום הוא פוסק, דקאי אאלף דינר. ושומא זוטא — דהיינו סיפא,

דכשהחתן פוסק דמשמע פסיקא כל דהו. ובדידה גמי תנא שומא רבה ושומא זוטא; וזטא — היא נותנת שלשים ואחד, רבה — היא נותנת חמש מאות. ולרבינו יצחק נראה כפירוש רבינו חננאל, דלא קאי כנגד השום אאלף דינר, אלא כולל מה שאומר ואחר כך. והא דפריך היינו רישא — קאי אשום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר, ובארבע מאות היא נותנת חמש מאות, דתרווייהו אמאי איצטרך למיתני? וגריס הכי: תנא שומא זוטא וקתני שומא רבה, תנא שומא ידידה ותנא שומא ידידה. ובשחתן פוסק — היינו שומא ידידה, ולא איצטרך למיתני שומא רבה ושומא זוטא בשומא ידידה, דאתרווייהו קאי בשחתן פוסק. **לא** נאמרו דברים הללו אלא בירושלים — והא דאמרין בפרק "טרף בקלפי" (יומא לט,ב): שלא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטרת — ודאי לריח לא היו צריכות להתבשם, אבל צריכות היו לקופה של בשמים, לעדן הבשר ולהשיר השער ולפשט הקמטים. רבינו תם. **ואם** תמצא לומר במנה המתקבל — והוא הדין דמצי למימר אם תמצא לומר במנה דגישום.

ליום ראשון או לכל יום ויום — הרבה תמידות אלו הבעיות — דאם יתן לה לעולם, כדמסיק לכל שנה ושנה, עשר דינר לכל מנה ומנה ליום — כמה במזרח יכלה אותו הממוני? אלא ודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקטש לעולם. ומיבעי ליה אם יתן לה בבת אחת, והיא תשמרנו להתקטש בו עד שתכלה, ומשם ואילך אין קצבה לתבשיתין, ויתן לפי כבודה — או לא יתן לה בבת אחת, אלא כדי קישוטה ליום. **שפסקו** לה ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים — אף על פי שלפי חשבון הכתוב בכתובתה אלף אלפים דינרי זהב היה להם לפסוק יותר, לפי חשבון עשר דינר למנה, כיון שלא היתה צריכה יותר — לא פסקו לה.

וענו אחריה אמן — למעלה (סה,א) לא ענו אחריה, שלא היה בעלה חי. אבל כאן, שהיה חי — ענו אחריה אמן, ובעלה הטיל על חממים שפסקו לה.

וזב

נקדימונן בן גוריון אני. אמר לה: בתי, ממונן של בית אביך היכן הלך? אמרה לו: רבי, לא ברין מתלין מתלא בירושלים: מלח ממונן חסר, ואמרי לה: חסד. ושל בית חמך היכן הוא? אמרה לו: בא זה ואיבד את זה. אמרה לו: רבי, זכור אתה פשתתמית על כתובתי? אמר לה: לך לתלמידיו: זכור אני פשתתמית על כתובתה של זו, והייתי קורא בה: אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה, חוץ משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן זבאי ואמרי: אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום — אין כל אימה ולשון שולטת בהם,

ובזמן שאין עושין רצונו של מקום — מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה. ונקדימונן בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא: אמרו עליו על נקדימונן בן גוריון, פשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו

ובשחתן פוסק כו' — ואם שמו הם תחלה, והכניסה לו, בין שום קטן בין שום גדול — הוא כותב בשטר פחות חומש. ובגמרא מפרש לה למא לי כל הני. **גמרא** תנא שומא רבה — דפחות חומש, רישא דתנא וכנגד השום דקאי אאלף דינר. וקתני שומא זוטא — שום במנה היא נותנת שלשים ואחד

השומאים להעלותו על שווי. אי גמי, שומא זוטא — איכא דמעלו ליה טפי, שלא תתבזה בעיני הנועדים. **תנא** שומא ידידה וקתני שומא ידידה — היכא דקתני חתן פוסק — דרי שומא ידידה, כגון שהיא הכניסה קודם השום, והוא שם אותו בחמש מאות. כשבא לכתוב — יכתוב ארבע מאות, שאף הוא שם אותו חומש יותר על שווי. **שומא** ידידה — היכא דקתני היא נותנת, שהוא כתב הכתובה קודם שבא השום, ועכשיו היא מביאתו וקריביה שמין אותו. וחתן פוסק דתנא תרי זימני — חד לשומא רבה וחד לשומא זוטא. **משנה** פסקה להבנים לו כספים — שהן מוכנים לשכר מיד. פלעה נעשה — לכתוב בדתן, אמ לכל שבת, אמ לכל חודש, אמ לכל לשלש, בדתן לעיל, ובגמרא מפרש הא תו למא לי. לקופה —

בגמרא מפרש, שיתן לה עשרה זוז לכל מנה ומנה שהיא מביאה לו, ויקנו לה מהם בשמים לרחוץ בהם בתמרוקי הנשים. שכך שיעור, שהאשה המביאה לבעלה מנה, ראוייה היא לבשמים של עשרה זוז. ולא פירשו במשנה אם לכל יום, אם לכל שבת, אם לכל חודש, אם לכל שנה. **גמרא** עסקא — כספים קרי עסקא, שהם עומדים להשתכר בהם, להתעסק בהן תמיד. **תנא** עסקא רבה — אלף דינר, שזיסק שליש ויכתוב חמשה עשר מנה. **עסקא** זוטא — סלעה נעשה ששה דינר. **זיונא** — יציאה ואחריות. בירושלים — היו נהוגות להתקטש בבשמים. במנה הגישום או במנה המתקבל — האי "לכל מנה ומנה" דקאמר — לפי חשבון השומא קאמר, או לפי חשבון שהוא מקבל עליו, דהיינו פחות חומש. שבת ראשונה כו' — איני יודע ליישב סדר בעיות הללו לפי שיטת התלמוד. ונראה בעיני שכן סידרן: יום ראשון, או כל יום יום; ואם תמצא לומר כל יום ויום — שבת ראשונה, או כל שבת ושבת; ואם תמצא לומר כל שבת ושבת — חודש ראשון, או כל חודש וחודש; ואם תמצא לומר כל חודש וחודש — שנה ראשונה, או כל שנה ושנה; **שפסקו** לה חממים — שמת בעלה, ובאת לבית דין לפסוק לה צרכיה מנכסיו. לבו ביום — לצורך יום אחד. ולא ברין מתלין מתלא — ולא כך היו מושלין משל בירושלים? פלח ממונן חסר — הרוצה למלוח ממונו, כלומר לגרום לו שיתקיים — יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרנו זהו קיומו. **ואמרי** לה חסר — יעשה ממנו חסד. ושל בית אבא לא עשו צדקה בראוי, וכלה ממונו. כא זה ואיבר זה — לפי שנתערב בו. חוץ משל חמיה — תוספת שהזיסק לה החתן. ערביים — קרי אומה שפלה, ששכנו אהלים הם במדבר.

מציען

מציען

כתובות דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רכה

בנדוניא, נמצא שעשירית משיעור נדונייתה נותן הבעל לקופתה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, הכל כמנהג המדינה, בין השיעור שנותן לקופתה, ובין אופן השומא של הממון והנכסים שהכניסה לו, נעשים כמנהג בני המדינה באותו מקום.

59 * * *

גמרא

שנינו במשנה: 'פסקה להכניס לו כספים, סלעה נעשה ששה דינרין'. מקשה הגמרא: הרי דין זה, היינו – הוא אותו דין האמור במשנה לעיל (ע"א) שאם 'פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן המשה עשר קנה', שבשני הדינים מבואר שהבעל מוסיף שליש על הממון שמכניסה לו אשתו בנדונייתה. מתרצת הגמרא: המשנה באה לחדש שדין זה נוהג בכל האופנים, ולכן תנא עסקא רבה – שנה התנא לעיל דין זה באופן שהכניסה לו ממון רב, והיינו אלף דינר, שהם עומדים לצורך עיסקא גדולה, ותנא עסקא זוטא – ושנה התנא במשנתנו דין זה באופן שהכניסה לו ממון מועט, והיינו ארבעה דינרים. וצריךא – והוצרכה המשנה להשמיענו דין זה בשני האופנים, דאי תנא רק עסקא רבה, היינו סבורים שרק בזה הוא מוסיף שליש, דנפיש ריוחא – כיון שהרווח של הבעל גדול, אבל עסקא זוטא, דיומא ריוחא – שרווחו מועטים, אימא לא – היינו סבורים לומר שאינו צריך להוסיף שליש, צריךא – לכן הוצרכה משנתנו לחדש שאף בעיסקא קטנה מוסיף לה שליש. ואי אשמעינן הוספת שליש בעסקא זוטא, היינו סבורים שזהו משום דיומא ריוחא – שהאחריות וההוצאות בממון זה אינן גדולות, לכן מתחייב הבעל להוסיף שליש, אבל עסקא רבה, דנפיש ריוחא – שהאחריות וההוצאות בממון גדולות, אימא לא – היינו סבורים שאינו מוסיף לה שליש, צריךא – לכך הוצרכה המשנה לעיל להשמיענו שגם בזה מוסיף הבעל שליש.

82 * * *

שנינו במשנה: החתן מקבל עליו ולתת לאשתו עשרה דינר לקופה לכל מנה ומנה. מבררת הגמרא: מאי – מה היא אותה 'קופה', למה היא משמשת. אמר רב אשי, זו היא קופה של בשמים, שבה משתמשת האשה לרחוץ בתמרוקי הנשים ולהתקשט בהם. ואמר רב אשי, לא נאמרו דברים הללו – שיעור זה של עשירית הנדוניא לקופה של בשמים, אלא בירושלים שהיו הנשים נוהגות להתקשט בבשמים ולא בשאר מקומות.

90 * * *

הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין קופה זו של בשמים. מתספקת הגמרא: בעי רב אשי, מה שאמרו במשנתנו שהבעל נותן לאשתו עשרה דינרים כנגד כל מנה ומנה, האם משערים זאת כמנה הנשים – מה ששמו את שווי מנה, אף שלפי האמת הוא פחות ממנה, כמבואר לעיל שהדרך היא להוסיף חומש כששמים את הנדוניא בבית חתנים, או שמשערים זאת כמנה המתקבל – מה שקיבל הבעל בפועל, והיינו הסכום שכתב בכתובה, שהוא לאחר הפחתת החומש. ספק נוסף: אם תמצי לומר שהבעל נותן לקופה כנגד מנה המתקבל, יש להסתפק, האם נותן לה את כל הסכום לקופה ביום ראשון לנישואים, והיא תשתמש בהם כרצונה עד שיכלו, ואז יתן לה הבעל תכשיטים לפי כבודו, או שנותן לה כל יום יום סכום מועט, כפי צרכה, ואינו נותן לה הכל בבת אחת. ואם תמצי לומר שנותן לה בכל יום יום את צורך אותו יום, יש להסתפק, האם דבר זה הוא רק בשבת ראשונה – בשבוע הראשון לנישואים, שאז דרכה להתקשט הרבה ולכן אינו נותן לה את הכל מיד כדי שלא תכלה הכל, אבל אחרי אותו שבוע נותן לה הכל, והיא תשתמש בו כרצונה עד שיכלו המעות, או שכל שבת ושבת

המשך בעמוד צג

שחתן פוסק בכתובה, אחרי שכבר שמו את הנדוניא בבית החתנים, הוא פוסק וכותב בכתובה פחות חומש משומתם, כטעם המבואר לעיל, שהדרך היא לשומם בשיעור חומש יותר משויים האמיתי.

5 * * *

גמרא

שנינו במשנה: הפוסק מעות לחתנו, ומת חתנו, אמרו חכמים יכול הוא שיאמר, לאחזק הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשר ליתן. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, דין זה, שיכול האב לסרב לתת ליבם את הסכום שהתחייב לתת לחתנו, אין צריך לומר שהוא נוהג כשהחתן הראשון היה תלמיד חכם, ואילו השני, היבם, הוא עם הארץ, שבדאי יכול הוא לומר שפסיקת הממון היתה רק עבור התלמיד חכם, אלא אפילו אם הראשון היה עם הארץ ושני תלמיד חכם, יכול לומר, לאחזק הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשר ליתן.

15 * * *

שנינו במשנה: פסקה להכניס לו אלף דינר בו, וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש וכו', שום במנה, היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. ובארבע מאות, היא נותנת חמש מאות. מה שחתן פוסק, הוא פוסק פחות חומש. שואלת הגמרא: היינו רישא – שלשה דינים אלו, שנותנת שלשים ואחד סלע ודינר על כל מנה שהוא כותב לה, ונותנת חמש מאות כשכתב לה ארבע מאות, ומה שחתן פוסק, הוא פוסק פחות חומש, הרי הם כמו הדין שנשנה ברישא של המשנה, שכנגד השום הוא פוסק לה פחות חומש, ומדוע הוצרכה המשנה לכתוב דין זה בארבעה אופנים שונים.

מתרצת הגמרא: בכל אופן שהוחר במשנה יש חידוש מסוים, תנא ברישא 'כנגד השום הוא פוסק פחות חומש', והיינו 'שוקא רבה' – בשומא גדולה של אלף דינר, כעין האופן המזכיר בתחילת המשנה, והחידוש הוא שאף בממון שהוא מרובה מאד מצד עצמו דרך השמאים בבית החתנים להוסיף על שויים, ופחות לה חומש. וקתני בהמשך המשנה 'שום במנה היא נותנת לו שלשים ואחד סלע ודינר', והיינו 'שוקא זוטא' – שומא קטנה, של מנה אחד, והחידוש הוא שאף בנדוניא מועטת אין השמאים מעלים את ערכה ביותר מחומש כדי שלא לביישה, אלא אף בזה שיעור התוספת הוא רק חומש. תנא בסיפא 'מה שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש', והיינו 'שוקא דידה' – שהאשה כבר הכניסה את הנכסים ואחר כך כתב לה הבעל את הכתובה, שאף שהחתן עצמו ראה את הנכסים ושם אותם, דרכו גם כן להוסיף בשומתם חומש, ולכן מפחית את אותו חומש ממנה שכותב. וקתני 'ובארבע מאות היא נותנת חמש מאות', והיינו 'שוקא דידה', שכבר כתב הבעל בכתובה ארבע מאות ועכשיו צריכה האשה להכניס לו את הנכסים כנגד הכתובה, ובאים קרוביה לשום אותם, ואף בזה צריכה האשה להכניס לו חמש מאות, כיון שגם באופן כזה, שהשומא היא לאחר שהתחייב החתן בכתובה, הדרך היא להוסיף בשומתם חומש על שויים האמיתי.

משנה

משנתנו ממשיכה לפרט את דיני הנדוניא: פסקה האשה להכניס לו כספים, והוא כותב את הסכום בכתובתה, ומתחייב להשיבם לה אם יגרשנה, או כשימות, סלעה נעשה עשה דינרין – כנגד כל סלע שהיא מכניסה לו, ששווי ארבעה דינרים, הוא כותב לה ומתחייב לה על ששה דינרים, שליש יותר ממנה שהכניסה לו, כיון שהבעל משתכר ומרויח בכספים שהכניסה האשה על ידי שעושה בהם סחורה. דין נוסף: החתן מקבל עליו לתת לאשתו עשרה דינרים משלו לקופה של האשה, לכל מנה ומנה – כנגד כל מאה דינרים שמכניסה לו

בשוק, ואי אפשר לסחור ולהרויח בהם. אלא לאו – ודאי יש לפרש
בברייתא, שדברי רבן שמעון בן גמליאל נאמרו ארישא של דברי
תנא קמא, וזהו קאמר – וכך הוא פירוש הברייתא, תנא קמא אמר
שזהו הרי הוא בכללים, ומאי בכללים, כלים של כסף, שפוחתים מהם
חומש, וכך גם בחתיכות זהב פוחת הבעל משומתם חומש. רבן
שמעון בן גמליאל חולק ואומר, זהב הרי הוא בדינרין של זהב
במקום שנהגו שלא לפורקן, שכיון שאינם ראויים לסחור בהם אין
מוסיפים עליהם שליש, אך גם אין פוחתים מהם חומש, וסובר רבן
שמעון בן גמליאל שאף חתיכות של זהב שמים כשויים. ועל כל
פנים קשה מדעת תנא קמא, שהלכה כמותו, שהוא סובר שדין
חתיכות של זהב כדין כלים של כסף, שפוחתים מהם חומש, ושלא
כדעת רבי יוחנן שזהב שמים אותו כשווי.
מתרצת הגמרא: לא – אין זה הפירוש בברייתא, אלא מה שאמרה
הברייתא ברישא שזהב הרי הוא ככלים' היינו כלי זהב, וכדברי
רבי יוחנן, שאין פוחתים משומתם, וזוהו אין מחלוקת כלל. ולעולם
רבן שמעון בן גמליאל חולק אפיפא, שנאמר בה 'דינרי זהב הרי
הן ככספים', ומדובר באופן דפסקי על ידי הדחק – שהדינרין
יוצאים בשוק בדוחק, וקשה לסחור בהם, ובהא קמפלג – וזוהו
נחלקו. מר – תנא קמא סבר, בין דמכל מקום נפקי, משפחין לה
– משביחים לאשה את מה שהכניסה, ומוסיפים לה שליש. ומר –
רבן שמעון בן גמליאל סבר, בין דלא נפקי אלא על ידי הדחק, לא
משפחין לה.
תירוצי נוסף: איבעית איפא, שאין בברייתא זו מחלוקת כלל, אלא
פולה – כל הברייתא כרפן שמעון בן גמליאל היא, וחספרי מיפסרא
– יש ללמוד את הברייתא כאילו היא חסירה, וזהו קתני – וכך יש
לשנותה, וזהו הרי הוא בכללים, והיינו ככלי זהב שאין פוחתים מהם
ואין מוסיפים עליהם, וכדברי רבי יוחנן. דינרי זהב הרי הן ככספים,
שמוסיפים עליהם שליש, במה דברים אמורים שמוסיפים שליש,
במקום שנהגו לפורקן, ואפשר לסחור ולהרויח בהם, אבל במקום
שנהגו שלא לפורקן, ואין הדרך להשתכר מהם, שמים אותם והרי
הן בשווייהן, דברי רבן שמעון בן גמליאל, שרפן שמעון בן גמליאל
אומר, במקום שנהגו שלא לפורקן שמים אותם, והרי הן בשווייהן.
ונמצא שדברי רבי יוחנן הם כדברי רבן שמעון בן גמליאל ברישא,
שבחתיכות זהב אין פוחתים חומש.
מקשה הגמרא על שני תירוצים אלו: אמנם תירצת את הקושיא
מהברייתא, אך מפל מקום 'בכללי מיבעי ליה' קשיא – עדיין קשה
הקושיא הראשונה שהקשינו לעיל, מדוע אמרה הברייתא זהב
הרי הוא 'ככלים', שמשמע ככלים אחרים שאינם של זהב, והרי
אם כוונתה לכלי זהב היה לה לנקוט לשון 'ככלי'.
מתרצת הגמרא: איבעית איפא – אם תרצה אמור, שאכן כוונת
הברייתא לומר שזהב הוא ככלים היינו ככלי כסף, שפוחתים מהם
חומש, והא קמא עסקינן – באיזה זהב עוסקת הברייתא, בדינרין
פריקא – חתיכות זהב קטנות שנפסדות כשמשמשים בהם, ולכן
הם ככלי כסף שפוחתים, ומטעם זה הבעל פוחת חומש משומתם
בכתובה. ורב אשי אמר, שהברייתא שדימו זהב לכלי כסף,
עוסקות בממלא – פירורי זהב דקים שנופלים ונאבדים
כשמשמשים בהם, ולכן הם ככלי כסף שפוחתים, והבעל פוחת
מהם חומש. ואילו רבי יוחנן אמר את דינו בחתיכות זהב גדולות,
שאינן נפסדות, ולכן אין פוחתים מהם חומש בכתובה.

* * *

במשנתנו התבאר שאשה המכניסה לבעלה כספים בנדונייתה,
כותב לה בעלה בכתובתה שליש יותר מאותו הסכום, כיון שהוא
עתידי לסחור בממון זה ולהרויח ממנו: אמר רבי ינאי, בשמים של
העיר אנטוכיא, הרי הן ככספים, שכשנכתבים בכתובה מוסיף
עליהם הבעל שליש, לפי שהוא עיקר סחורתן והם מזומנים תמיד
להשתכר בהם.
דין נוסף: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, גמלים של מקום

מיבעין תחתיו – תחת רגליו להלך עליהם, והיו משאירים אותם
במקומם, ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריין ולקחו את אותם
בגדים יקרים לעצמם, הרי שעשה צדקה וחסד בממונו.
מתרצת הגמרא: איבעית איפא – אם תרצה תתיר, לכבודו הוא
דעבד – היה עושה כן כדי להרבות בכבודו, ולא לשם מצוה, וכיון
שעשה שלא לשמה נענש על כך. תירוצי נוסף: ואיבעית איפא,
שאמנם עשה צדקה לשמה, אך בדרך ליה למיעבד לא עבד – לא
עשה צדקה כשיעור שהיה ראוי לו שיעשה לפי רוב עושרו.
ובדאמרי אינשי – בדרך שאומרים בני אדם, לפום גמלא – לפי כחו
וחוזקו של הגמול, שיהא – כך כוונת המשא שמתעניין עליו, וכמו
כן העשיר צריך להרבות בצדקה לפי רוב עשירותו.
הגמרא מביאה מעשה נוסף שהיה בבתו של נקדימון בן גוריון:
תניא בברייתא, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, אראה בנחמה – לא
אזכה לראות בנחמת ציון, אם לא ראיתיך לבתו של נקדימון בן
גוריון שהייתה מלמדת שעורים למאכלה מפין מלפי – רגליו סוסים
פעלו, מרוב עניוניה, וקראתי עליה מקרא זה שנדרש על כנסת
ישראל (שד"ח א ח) 'אם לא תדעי לך הנה פגשים צאי לך פעקבי
הצאן ורעי את נדייתך', שאם לא תדע כנסת ישראל לתת את ליבה
ולשמור את התורה והמצוות, סופה לצאת בעקבי הצאן, ואל תקרי
'רעי את נדייתך', אלא 'רעי את נדייתך', כלומר שיצטרכו לצאת
בעקבי הצאן כדי למצא שם מזון לגופם.

* * *

התבאר במשנה (סו) לגבי התחייבות הבעל לאשתו כנגד מה
שהכניסה לו בנדונייתה, שאם הכניסה לו האשה ממון ממש,
מוסיף הבעל שליש, ואם הכניסה לו נכסים הצריכים שומא, פוחת
לה הבעל חומש. הגמרא דנה כיצד נהגים בחתיכות זהב: אמר רב
שמן בר אבא, אמר רבי יוחנן, הכניסה לו האשה זהב – חתיכות
זהב, שמים אותן, והרי הוא בשווי – הבעל מתחייב בכתובה כשווי
האמיתי של הזהב, לא פחות ולא יותר.
מקשה הגמרא: מיתיבי, שנינו בברייתא, לגבי התחייבות הבעל
בכתובה, 'הזהב, הרי הוא בכללים'. ומאי לאו – האם אין הכוונה,
שמים אותו בכללים של כסף, דפחתי – שהם נפחתים
כשמשמשים בהם, ופוחת הבעל בשומתן חומש. ושלא כדברי
רבי יוחנן שחתיכות זהב נכתבות כשוים האמיתיים.
מתרצת הגמרא: לא – אין זו כוונת הברייתא, אלא כוונתה
שחתיכות זהב נישומות בכללים של זהב, דלא פחתי – שאינם
פוחתים, ואין הבעל פוחת מהם חומש בכתובה, וכמו כן בחתיכות
של זהב אין הבעל פוחת משומתם, וכדברי רבי יוחנן.
הגמרא מנסה לדחות תירוצי זה. מקשה הגמרא: אם בן, שכוונת
הברייתא לדמות חתיכות של זהב לכלים של זהב, לשון 'זהב הרי
הוא בכללי' מיבעי ליה – היה לה לכתוב, והיינו שהחתיכות של
הזהב הם כמו הכלים שעושים מאותו מין, והיינו כלי זהב, ומדוע
כתבה הברייתא 'זהב הרי הוא ככלים', שמשמע שכוונתה לכלים
ממין אחר, שאינם של זהב.
ועוד קשה, שהרי תניא בברייתא אחרת, וזהב – חתיכות זהב, הרי
הוא בכללים. דינרי זהב, שהם טבועים ויוצאים בשוק, הרי הן
בכספים, שהבעל מוסיף עליהן שליש. רבן שמעון בן גמליאל אומר,
במקום שנהגו שלא לפורקן – שאין מחליפים אותם בדינרין כסף
ובפרוטות לצורך סחורה, שמים אותן, והרי הן בשווייהן – כותב
הבעל בכתובה את שוים האמיתי, ללא הוספת שליש וללא
הפחתת חומש. מבררת הגמרא: רבן שמעון בן גמליאל, אחיאי – על
איזה חלק של הברייתא אמר את דינו, אילימא אפיפא – אם נאמר
שאמר בן על האמור בסיפא של דברי תנא קמא, שדינר זהב הרי
הן ככספים, ועל זה אמר רבן שמעון בן גמליאל שאם לא נהגו
לפורטם אין מוסיפים עליהם שליש, מפלל – נמצא אם כן, דתנא
קמא סבר שאפילו במקום שנהגו שלא לפורקן, גם כן מוסיפים
שליש, והרי לא יתכן לומר כן, דהא לא נפקי – הרי אינם יוצאים

וזה הרי הוא כשווי – פירש רבינו חננאל: דבכלי זהב מיירי, כגון נזמים וטבעות. ואם תאמר: מאי קאמר לא בכלים של זהב דלא פחת, דא בכלים איירי ויש לומר, דהכי פירושו: מאי לאו בכלים דכסף דפחתי, דהא זהב, כיון שזוא לובשת תמיד נזמים וטבעות, אף על פי שאינם נפחתים – אשה רוצה להתקשט בהן ולהיות פוחתת חומשי ומשני: לא,

בכלים של זהב דלא פחתי – פירושו: כגון כוסות וקערות של זהב, דאף על גב דכי משתמשי בהן פחתי כשל כסף, מיהו, אגב יוקרם אין משתמשין בהן תמיד, ובהנהו פשיטא שדם כשוויין, דלא משתמשין בהם כולי האי, דפחתי, הכי נמי נזמים וטבעות משום קישוט שלון אינה רוצה לפחות. ככליו מיבעי ליה – פירושו: שעומד בכלותו ובחשיבותו, ואינו פוחת חומש. ומסיק: בדבא פריכא, פירושו: ברייתא בדבא פריכא איירי, פירושו: זהב שבור, והכי קתני: זהב שבור הרי הוא בכלים, דהיינו בכלים של זהב, כמו שאמר רבי יוחנן, אף על פי שהוא שבור, כיון שאינו פוחת – חשוב בכלים:

ממלא – זהב הניטל מן הארץ, ממוצאו. **אלא** ארישא – מדרבנן פריך.

נמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם – פירש בקונטרס: ריוח שליש, שהם ככספים, שמוסיף הבעל שליש. וקשה לרבינו תם: דהוה ליה למימר דרי הון ככספים, כדקאמר רבי ינאי: ונראה לו, דבכתובה איירי, שהאשה גובה כתובתה מזה, דאסמכתיהו עליהו, כמו שפירש בקונטרס עצמו גבי ארנקי דמחזא. ומכאן פוסקין דמטלטלי דירין משתעבדי לכתובה, דהוה כגמלים דעריבא ואשלי דקמחוניא דאסמכתיהו עליהו, ואין נראה לרבינו תם: דאי בקרקע דמו כהני דשמעתא, אם כן אמרינן הבעל תוציא אשתו מיד הלקחות לאחר מותו. ואם כן לדבריהם בטלה תקנת השוק! אלא, מחמת תקנת הגאונים גביא ממשלטי דיתמי, כמו שכתוב בכתב רב שרירא גאון.

אמר אביי תנשים וזי פשיטי כו' – ואם תאמר: אמאי איצטרך למיפשט ממתניתין? תפשוט מדרב יחודה אמר רב, דאמר בפרק קמא דקדושין (יא,ב): בשל דבריהם – כסף מדינה! ויש לומר: דרב יחודה לא נתן סימן אלא אסילעין לחידיה, ולא אוזי ואמנה. דהא אמרינן ב"חחובל" (בבא קמא זא,ב): התוקע לחבירו באזנו – נותן לו סלע, רבי יוסי הגלילי אומר: מנה. ואמרינן: מאי מנה – מנה צורי תנן, ואם מנה מדינה תנן? ופשט דמנה צורי תנן, ולא פריך דרב יחודה. וכתובה נמי, אפילו למאן דאמר כתובה דרבנן – הוי מאתים וזו צוריים, כמו למאן דאמר דאורייתא, דלא פליגי (כתובות ק,ב) אלא בנשא אשה בארץ ישראל וגירשה כפוטקיא, אם נתן ממעט ארץ ישראל או ממעט כפוטקיא. וכן מנה דאלמנה דהוי לכולי עלמא דרבנן הוי מנה צורי, כדמשמע בפרק קמא (כתובות יב,ב) גבי בית דין של כהנים גובים כו', דכתובת אלמנה מחצה כשל תורה.

וחכמים

מצינן תחתיו – תחת רגליו להלך עליהם. לפום נמלא שיחנא – לפי כח הגמל יטעניו ומשא. אם לא תדעי – אם לא תתני לב כנסת ישראל לשמור את התורה צאי לך וגו' סופך לצאת בעקבי הצאן ולרעות את גדיותיך. וזה – חתיכות זהב. והרי הוא כשווי – לא יוסיף שליש ולא יפחות חומש. וזה הרי הוא בכלים – זהב שבור הרי הוא בכלים.

ומפרש ואזיל מאי כלים. דינרי זהב – שדון טבועין. הרי הן ככספים – להוסיף שליש, לפי שמומנים לשכר. לפורטן – שיש להן קצבת מטבע להחליפין תמיד בדינרי כסף ובפרוטות להוצאה ולסחורה: דפחתי – לפי שמשתמשין בהן, והוא מקבל בפחות חומש. אי נימא אסיפא – אדינרי זהב, ואיבעית אימא – בכלים של כסף דפחתי. ולא תקשי לרבי יוחנן, דכי אמר רבי יוחנן – בגרוטאות גדולות, ומתניתין בדבא פריכא – גרוטאות דקות שנפול מהן כשמשמשין בהן. כממלא – דק דק של זהב, שקורין פלאליא. בשפים של אנפוכיא – הוא עיקר סחורתן, ואשה שהכניסה לבעלה שום מהם – הרי הן ככספים להוסיף שליש. פרנא – ריוח שליש. תותבי דבי כפסי – שמלות של אותו מקום. אשלי – חבלים. ארנקי דמחזא – כיסין מלאין מעות. פרנא – לזה שמעתי בכתובה מנכסי יתומים, ולא אמרינן מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל זהב. אסמכתיהו עליהו – וגביין מטלטלי כי הני, שדון להן במקום קרקעות, לפי שבעלי סחורה הם. דשקלי להו – הנשים האלמנות והגרושות שגובות כתובתן. ארישא – הוא – ואין גובות אלא מן הקרקע מן היתומים. **משנה** וכן המשיא את היתומה – גבאי צדקה. **גמרא** וזי פשיטי – וזי מדינה, משונה מזה וזו צורי. להתפרנס – מזהות של צדקה. שכאו

על ידי הדחק. ובהא קמפלגי: מר סבר: פיון דנפקי – משפחין לה, ומר סבר: פיון דלא נפקי אלא על ידי הדחק – לא משפחין לה. איבעית אימא: פולא רבן שמעון בן גמליאל היא, וחספוי מיחספרא והכי קתני: וזה הרי הוא בכלים, דינרי זהב הרי הן ככספים. במה דברים אמורים – במקום שנהגו לפורטן, אבל במקום שנהגו שלא לפורטן – שמין אותם והרי הן כשווייהן, דברי רבן שמעון בן גמליאל שרבן שמעון בן גמליאל. אמר: במקום שנהגו שלא לפורטן – שמין אותם והרי הן כשווייהן. מכל מקום, בכליו מיבעי ליה! קשיא. איבעית אימא: הךא במאי עסקינן – בדבא פריכא. רב אשי אמר: בממלא. אמר רבי ינאי: בשמים של אנפוכיא הרי הן ככספים. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: גמלים של ערביא אשה גובה פרנא מהם. אמר רב פפי: הני תותבי דבי מכסי – אשה גובה פרנא מהם. ואמר רב פפי: הני שקי דרודיא ואשלי דקמחוניא אשה גובה פרנא מהן, אמר רבא: מריש הוה אמינא הני ארנקי דמחזא אשה גובה פרנא מהם, מאי טעמא – אסמכתיהו עליהו, פיון דחזאי דשקלי להו ונפקין, וכי משפחי ארעא וגי בהו – אמינא: אסמכתיהו אארעא הוא. **משנה** המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים וזו. פסק להכניסה ערומה – לא יאמר הבעל – כשאכניסה לביתי אכנסה בכסותי, אלא מכסה ועודה בבית אביה. וכן המשיא את היתומה – לא יפחות לה מחמשים וזו, אם יש בפים – מפרנסין אותה לפי כבודיה. **גמרא** אמר אביי: חמשים וזו פשיטי. מומאי – מדרקתני סיפא: אם יש בפים – מפרנסין אותה לפי כבודיה. ואמרינן: מאי פים? אמר רחבה: ארנקי של צדקה. ואי סלקא דעתין חמשים וזו ממש

– אם יש בפים במה יהבינן לה? אלא שמע מינה חמשים וזו פשיטי. תנו רבנן: יתום ויתומה שבאו להתפרנס – יתום ויתומה, ואחר כך מפרנסין את היתום, מפני שהאיש דרכו לחזור על הפתחים, ואין אשה דרפה לחזור. יתום ויתומה

שבאו

שכאו לינשא – משל צדקה, דאמרינן לקמן: "אשר יחסר לו" – זו אשה. משל עופות – שדמיון יקרים והוא היה מעונג. בליטרא בשר – שדיה בשר ביוקר, והיה צריך בשר בדמי ליטרא מעות. כפר קמן היה – ואין המותר נמכר. אפסולתיה – בשבילו. והיינו רבוחא, ולעולם במשקל ליטרא בשר קאמר. הווא דאתא – עני המבקש פרנסה. כמה אתה סוער – מה אתה רגיל לאכול בסעודתך. בעתו – הבל לפי מה שהוא צריך, כל יחיד ויחיד לפי לימודו. אמר רבא מאי דקמא – מה דבר זה שאירע לפני עתה, שלא הייתי רגיל בכך, שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה. נענתי לך – דברתי יותר מדאי. אין לו – משלו. ואינו רוצה להתפרנס – משל צדקה, יש לו ואינו רוצה להתפרנס – משלו, אלא משל צדקה, ומסגף עצמו ברעב. שתוח דעתו עליו – יגבה לבו לומר: דעתם לחזור ולגבות הימני, הואיל ותבעוני משכון – אין זו אלא הלואה, ויטול בלא בושט. שיאמר: אין לי משכון, והם יאמרו: טול בלא משכון. צינורא דדשא – חור שבמפתח, וציר הדלת סובב בו. הווא יומא – אותו היום שנתן העני לבו לדעת מי נותנם לו. כיון דהוא – העני. אמא שכיחא בנו ביהא – ועניים מוצאין אותי, לפיכך וכו'. גידול ופיקרא הניתי – הנאתי מוזמנת, שאני מחלקת לחם ובשר ומלתא אבל אתה נתן מעות לעניים, והם טורחים וקונים סעודה. מאי כולי האי – למה לחם לברוח ולכנס לתנור? היא מוצאת – וזוהי שלחה"ג. אף על פי שבאתה לישרף, לא גילתה הדבר אלא אם כן יגלה הוא, ואם לא יגלה – נשרפת. עיפיתניו – כפליננהו. סיאנקי – שם מקום. וזוואי קלילי – צידה קלה הכניתי לדרך רחוקה שאני יוצא לה. ומצלי עניה – ומטע עניו כלפי אחוריו, לראות שלא יבא רמאי ויתירה, שעושה עצמו עני, והעניים באים ומתירים אותם.

בטלי

1 **וחכמים** אמרים יש לו ואינו רוצה להתפרנס
2 אין נזקקין לו – דני חכמים הם רבי
3 שמעון דלעיל, ואם תאמר: והא לית ליה לרבי
4 שמעון דברה תורה כלשון בני אדם במסכת ראש
5 השנה (חא), ועוד, הא דדרשין בפרק "אלו
6 מציאות" (בבא מציעא לא.ב) "הקם תקים" "השב
7 תשיב" אפילו מאה פעמים – אטו כולו דלא
8 כרבי שמעון ואומר רבינו יצחק: דכל היכא
9 דאיכא למידרש – דרשין, ולא אמרינן דברה
10 תורה כלשון בני אדם אלא הכא, דלא מסתבר
11 ליה למדרש כרבנן, דקרא משמע דבאין לו מיידי,
12 כדכתיב: "יד מחסורו".
13 **דכתיב** היא מוצאת – רבינו חננאל גריס
14 מוצת, בלא אלי"ף, לשון "יצת אש
15 בציון (איכה ד).
16 בטלי

1 **שכאו לינשא** – משיאין את היתומה ואחר כך משיאין
2 את היתום, מפני שבשעתה של אשה מרובה משל
3 איש. תנו רבנן: יתום שכא לינשא – שוכרין לו בית
4 ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו, ואחר כך משיאין
5 לו אשה, שנאמר: "די מחסורו אשר יחסר לו"; "די
6 מחסורו" – זה הבית, "אשר יחסר" – זה מטה ושלחן,
7 "לו" – זו אשה, וכן הוא אומר: "אעשה לו עוד
8 כנגדו". תנו רבנן: "די מחסורו" – אתה מצווה עליו
9 לפרנסו, ואי אתה מצווה עליו לעשרו. "אשר יחסר
10 לו" – אפילו סוס לרכוב עליו, ועבד לרוץ לפניו.
11 אמרו עליו על הלל הונקן שלקח לעני בן טובים אחד
12 סוס לרכוב עליו, ועבד לרוץ לפניו. פעם אחת לא
13 מצא עבד לרוץ לפניו – ורוץ לפניו שלשה מילין. תנו
14 רבנן: מעשה באנשי גליל העליון שלקחו לעני בן טובים
15 ליתרא בשר מאי רבותא? אמר רב הונא: ליתרא בשר משל עופות.
16 בשר ממש. רב אשי אמר: התם פפר קמן היה, בכל יומא
17 הווא דאתא לקמיה דרבי נחמיה, אמר ליה: במה אתה סוער?
18 אומר לו: לזה שיהרגו עמי בערשים? גלגל עמו בערשים – ומת.
19 נחמיה. אדרבה, אוי לו לנחמיה שהרגו לזה מיבעי ליה! אלא, איהו
20 לקמיה דרבא. אמר לו: במה אתה סוער? אמר לו: בתרנגולת פטומה
21 ליה: אטו מדידהו קאכילנא? מדרחמנא קאכילנא, דתנינא: "עני כל
22 נאמר אלא "בעתו", מלמד שכל אחד ואחד נותן הקדוש ברוך
23 תליסרי שני, ואתיא ליה תרנגולת פטומה ויין ישן. אמר: מאי
24 להתפרנס – נותנין לו לשום הלואה, וחוזרין ונותנין לו לשום
25 מתנה, ונותנין לו לשום מתנה? הא לא שקילו? אמר רבא: לפתוח
26 לו לשום מתנה, וחוזרין ונפרעין ממנו. חוזרין ונפרעין הימנו? תו
27 לא שקילו? אמר רב פפא: לאחר מיתה. רבי שמעון
28 אומר: יש לו ואינו רוצה להתפרנס – אין נזקקין לו. אין לו
29 ואינו רוצה להתפרנס – שנותנים לו לשום הלואה, וחוזרין
30 ונותנין לו לשום מתנה, וחוזרין ונפרעין הימנו לאחר מיתה,
31 דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: יש לו ואינו רוצה להתפרנס,
32 אין נזקקין לו. ואלא מה אני מקיים "תעביטנו" – דברה
33 תורה כלשון בני אדם. מר עוקבא הוה עניא בשיבכוותיה,
34 דהוה רגיל כל יומא דשדי ליה ארבעה זוזי צינורא דדשא.
35 יום אחד אמר: איזיל איחיו מאן קעביד בי ההוא טיבותא.
36 ההוא יומא נהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא, אתיא דביתיה
37 בחדיה. פיון דחיויה דקא מצלי ליה לרשא – נפק בתריהו.
38 רהוט מקמיה, עיילי לההוא אתונא דהוה גרופה נורא, הוה קא
39 מיקליון פרעיה דמר עוקבא. אמרה ליה דביתיה: שקול פרעיה
40 אותיב אפרעאי. חלש דעתיה. אמרה ליה: אנא שכיחנא בגויה
41 דביתא, ומקרבא אהניתי. ומאי כולי האי? דאמר מר זוטרא
42 פר מוביה אמר רב, ואמרי לה אמר רב הונא פר ביונא אמר רבי
43 שמעון חסידיא, ואמרי לה אמר רבי יוחנן משיבוי רבי שמעון
44 בן יוחי: נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילכין
45 פני חברו ברבים. מנא לן – מתמר. דכתיב: "היא מוצאת".
46 מר עוקבא הוה עניא בשיבכוותיה דהוה רגיל לשדורי ליה
47 ארבע מאה זוזי כל מעלי יומא דכיפורה. יומא חד שדרינהו
48 ניהליה. אמר: מאי חזית? הואי דקא מולפי ליה יין ישן, אמר:
49 מפקנ כולי האי? עיפיתניו ושריניהו ויהליה. בי קא ניהא
50 נפשיה אמר: אייתו לי חושבנא דצדקה. אשכח דהוה פתיב
51 ביה שבכע אלפי דינרי סיאנקי. אמר: וזוואי קלילי,
52 ואורחא רחיקתא. קם בוביה לפלגיה ממוניה. היכי עבד הכי?
53 והאמר רבי אילעאי, באושא התקינו: המכבז – אל יכבז
54 יותר מחומשו! הני מילי – מתיים, שמא ירד מנכסיו, אכל
55 לאחר מיתה – לית לן בה. רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה
56 ושדי ליה לאחוריה, וממצי נפשיה לבי עני, ומצלי עניה
57 מרמאי. רבי חנינא הוה עניא דהוה רגיל לשדורי ליה
58 ארבעה זוזי כל מעלי שבטא. יומא חד שדרינהו ניהליה
59 ביד דביתיה. אמר: מאי חזית? שמעי דהוה קאמרי ליה:
60 במה אתה סוער, בטלי

כתובות דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רכט

קאבילאָנאָ – וכי משל הציבור אני אוכל, מדרחמא קאבילאָנאָ – משל
הקדוש ברוך הוא אני אוכל, דתנינא בברייתא, נאמר בפסוק (תהלים
קמז טו) 'עני כל אליך וישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו', פתח
הפסוק בלשון רבים 'עני כל', וסיים בלשון יחיד, שהרי 'בעתם' לא
נאמר, אלא 'בעתו', ופסוק זה מלמד שכל אחד ואחד נותן לו הקדוש
ברוך הוא את פרנסתו בעתו – כפי הרגלו. מספרת הגמרא: אדחבי
– בתוך כדי שאותו עני דיבר עם רבא, אמאי אחתיה דרבא – באה
לשם אחותו של רבא, דלא חויה ליה תליסרי שני – שלא ראתה
אותו שלש עשרה שנים, ואחריא ליה – והביאה לרבא מתנה
תרגולת פטומה ויון ישן. אמר רבא בלבו, מאי דקמא – מזה הדבר
שאני רואה לפני, הרי אין זה דבר רגיל שתבא אחותי לכאן ובזה הדבר
דברים אלו, בודאי זהו סימן מהשמים לתת לעני כבקשתו. אמר
ליה רבא לעני, נענתי לך – דיברתי כנגדך יותר מדי, ובאמת צדקת
בדברך, קום אכול.

* * *

הגמרא מביאה ברייתא בענין מי שאינו רוצה להתפרנס מהצדקה:
תנו רבנן, מי שאין לו מעות בכדי פרנסתו, והוא אינו רוצה
להתפרנס מן הצדקה מחמת צניעותו ובושתו, נותנין לו גבאי צדקה
מעות לשום הלואה, כדי שלא יסרב ליטלם, ואחר כך חוזרין ונותנין
לו אותם לשום מתנה, כלומר, אין תובעים אותו ממנו, דברי רבי
מאיר. והכמים אומרים, נותנין לו לשום מתנה וחוזרין ונותנין לו
לשום הלואה. וסברה הגמרא שלדברי חכמים נותנים לו בתורת
מתנה, ואחר כך תובעים ממנו את המעות בתורת הלואה. מקשה
הגמרא: וכי יתכן שנותנים לו אותם לשום מתנה, הא לא שקיל –
הרי הוא לא ירצה ליטלם, שכן הברייתא עוסקת בעני שאינו רוצה
להתפרנס מן הצדקה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, אף חכמים
סוברים כרבי מאיר שנותנים לו את המעות לשם הלואה, אך
חששו שמא לא ירצה ליטול הלואה, כיון שאין לו מהיכן להחזיר,
ולכן אמרו חכמים שצריך לפתוח לו – להציע לו תחילה לקחת
את המעות לשום מתנה, וכשיאמרו לו אחר כך שיתלם כהלואה,
יבין שכונתם שאינו צריך להחזיר הלואה זו, ולא ימנע מליטלה.
ממשיכה הברייתא: אם יש לו מעות משלו ואינו רוצה להתפרנס
משלו ומסגף עצמו ברעב, מתוך שהוא קמצן וחס על ממנו, ורוצה
להתפרנס משל ציבור, נותנין לו לשום מתנה, כדי שלא ימות
ברעב, וחוזרין ונפרעין ממנו לאחר מכן.
מקשה הגמרא: אם חוזרין ונפרעין הימנו, תו לא שקיל – הרי לא
יחזור ויקח מהצדקה, ואף אם יתנו לו בתורת מתנה כי יודע
שיחזרו ויפרעו ממנו, וימות ברעב. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא,
מה שאמרנו שחוזרין ונפרעין, הכוונה היא שלאחר מיתה של אותו
אדם, יגבו מיורשיו את הסך שאכל מקופה של צדקה.
מביאה הגמרא את המשך הברייתא: רבי שמעון חולק ואומר, מי
שיש לו ואינו רוצה להתפרנס, אין נוקקין לו ליתן לו מזונות, אלא
אם ימות, ימות. ומי שאין לו משלו ואינו רוצה להתפרנס מקופת
צדקה, אומרים לו קבא משכונ וטול מעות כנגדו, כדי שתהיה דעתו
עליו – שיגבה לבו שיאמר, אם ביקשו ממני משכונ הרי שדעתם
לחזור ולגבות ממני, ולא יתבייש ליטול. אמנם כשהם רואים שאין
לו מה ליתן במשכונ יתנו לו בלא משכונ.
ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (דברים טו ח) 'כי פתח
תפתח את דרך לו, והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו',
ודורשת הברייתא את כפילות הלשון 'העבט תעביטנו', 'העבט',
שזו לשון הלואה, זה מלמד על מי שאין לו ממון ואינו רוצה
להתפרנס, שנותנים לו לשום הלואה וחוזרין ונותנין לו לשום מתנה.
והעביטנו, זה מלמד על מי שיש לו ממון משלו ואינו רוצה
להתפרנס משלו אלא משל ציבור, שנותנין לו לשום מתנה וחוזרין
ונפרעין הימנו לאחר מיתה, דברי רבי יהודה. והכמים אומרים, יש
לו ואינו רוצה להתפרנס אין נוקקין לו, כשיטת רבי שמעון בברייתא

שקאוי לינשא, וכל אחד מהם מבקש מקופה של צדקה את הוצאות
נישואיו, משיאין את היתומה תחילה ואחר כך משיאין את היתום,
מפני שבשעתה של אשה בכך שאינה נשואה, מרובה משל איש.
ברייתא נוספת בענין נתינת צדקה: תנו רבנן, יתום שקבא לינשא
אשה, ורצונו לקבל צרכיו מקופה של צדקה, תחילה שוקרין לו
בית שיהא לו מקום לדור בו, ואחר כך מציעין לו מטה, ונותנים לו
כל בלי תשמישו – מטה ושולחן וכדומה. ורק אחר כך משיאין לו
אשה. דורשת הברייתא סדר זה מהפסוק, שנאמר (דברים טו ח) 'כי
פתח תפתח את דרך לו, והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו',
וכך נדרש הפסוק, 'די מחסרו', זה הבית, שהוא חסר לאדם תחילה.
'אשר יחסר', זה מטה ושלחן וכל כלי תשמישו שהוא צריך להם.
לוי זו אשה, וכן הוא אומר – בברייתא האשה (בראשית ב יח) 'אעשה
לו עזר כנגדי', ודורשים שבכשם שהלוי האמור שם הוא באשה, כך
גם לוי האמור בנתינת צדקה היינו אשה.
הגמרא מביאה ברייתא שדורשת דרשה נוספת על פסוק זה: תנו
רבנן, נאמר בפסוק 'די מחסרו', ודורשים מזה, שאמה מצויה עליו
לפרנסו ולתת לו את כל צרכיו, ואי אתה מצויה עליו לעשרו –
לעשותו עשיר. 'אשר יחסר לו', והיינו שיש לתת לו גם דבר שחסר
רק לו ולא לכל אדם, ואפילו כוס לרובב עליו, ועבד לריון לפניו
לכבודו, שאם היה עשיר ורגיל בהם, וירד מנכסיו, נותנים לו
דברים אלו מקופה של צדקה. מביאה הברייתא מעשה בענין זה:
אמרו עליו על הלל הזקן, שלקח לעני בן טובים – (ממשפחה חשובה)
אחד, שהיה עשיר וירד מנכסיו, כוס לרובב עליו ועבד לריון לפניו,
פעם אחת לא מצא הלל הזקן עבד לריון לפניו, ורין לפניו הלל הזקן
בעצמו מרחק שלשה מילין.
ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן, מעשה באנשי גליל העליון,
שלקחו מכספי צדקה לעני בן טובים אחד מציפורי מדה של ליתרא
בשר בכל יום. מקשה הגמרא: ליתרא בשר, מאי רבותא – מה
החידוש בכך, והרי זהו מאכל הראוי לכל אדם. מתרצת הגמרא:
אמר רב הונא, כוונת הברייתא ליתרא בשר משל עופות, שדמיהם
יקרים, וכיון שהיה רגיל בכך נתנו לו בשר עוף. תירץ נוסף:
ואינצית אימא, אין כוונת הברייתא שנתנו לו ליטרא בשר, אלא
בליטרא מעות, בשר ממש, כלומר, שהיה הבשר יקר, וקנו לו בשר
בתורת ליטרא מעות, והיינו כלי בגודל ליטרא מלא מעות, שזהו
סכום גדול מאוד. רב אשי אמר באופן אחר, הָתָם – אותו מקום,
בשר קמח הית, ולא היו די בני אדם שיקנו את שאר הבהמה, ונמצא
שבכל יומא הוה מפסדי חיותא ואטומלתיה – כל יום היו מפסידים
בהמה עבורו, כדי שתהיה לו ליטרא בשר.
מעשה נוסף: הוה דאחא לקמיה דרבי נחמיה – מעשה בעני שבא
לפני רבי נחמיה, כדי שיפרנסו, אמר ליה רבי נחמיה, במה אתה
רגיל להיות סועד. אמר ליה העני, בבשר שמן ויון ישן. אמר לו רבי
נחמיה, האם רצונך שתגלגל עמי בעדשים – לאכול עמי עדשים
שיש לי. גלגל עמו בעדשים, ומחמת שהיה מפונק ורגיל במאכלים
יקרים, מת העני ממאכלו. אמר רבי נחמיה על אותו עני, אוי לו
לזה העני שהרגנו נחמיה, שלא סיפק לו רצונו לאכול בשר שמן ויון
ישן כדרכו. שואלת הגמרא: אדרבה, אוי לו לנחמיה שהרגנו לזה
העני, מיבעי ליה – היה לו לרבי נחמיה לומר, שכן בעבורו הוא
מת. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבי נחמיה נהג כדון, וטענתו היתה על
העני עצמו, דאיהו הוא דלא איבעי ליה לפנוקי נפשיה בולי האי –
העני עצמו אשם במיתתו שלא היה לו לפנק את עצמו כל כך
להתרגל לאכול בשר ויון בלבו, עד שמת מחמת זה שאכל
עדשים.

מעשה נוסף: הוה דאחא לקמיה דרבא – מעשה בעני שבא לפני
רבא שיפרנסו, אמר לו רבא, במה אתה סועד. אמר לו העני,
בתרגולת פטומה ויון ישן. אמר ליה רבא, ולא תיזיש לריוקא
דיציפורא – האם אין אתה חושש שהך דוחק את הציבור
בהוצאותיך המרובות כל כך. אמר ליה העני, אטו מדידהו

חילוק בין מחרישה של כסף או נחושת, ולכן עליו למכורה. אבל
המשנה מדברת בשאר כלי תשמישו, שמאוסים עליו להחליפם
באחרים.
תירוצו נוסף: רב פפא אמר, לא קשיא, כאן – המשנה שאמרה שאין
מחייבים אותו למכור, היינו קודם שביא לידי גיבוי, כלומר, בעני
שאינו בית דין באים להוציא ממנו ממון, אלא זהו סתם עני שאין
לו מאתים זוז, דאף שיש לו כלי תשמיש אין מחייבים אותו
למכור, ורשאי ליטול מתנות עניים. וקאן – הברייתא שאמרה
שמחייבים אותו למכור, עוסקת לאחר שביא לידי גיבוי, כלומר,
שהיו לו מאתים זוז, ופסע ונטל מתנות עניים, ונודע הדבר לבית
דין ובאו לגבות ממנו מה שנטל, ועתה אין לו לשלם, באופן זה
מחייבים אותו למכור אף את כלי תשמישו, ולשלם.

משנה

מדין התורה, קטנה יכולה להנשא רק על ידי שיקבל אביה קדושין
עבורה. אמנם חכמים התקינו שקטנה יתומה שמת אביה, אמה או
אחיה יכולים להשיאה. משנתנו עוסקת בתקנת חכמים, שיתומה
שנשאת מקבלת נדוניה מנכסי אביה: יתומה קטנה שהשיאה אמה
או אחיה מדעתה – מרצונה של היתומה, כפי שתקנו חכמים שיש
להם רשות להשיאה, וכתבו לה אמה או אחיה את נדוניה בכתב
או בפומבי, ולא בלבד, ולא פסקו לה כפי שתקינו לה חכמים,
בשיעור שיבואר להלן, הדין הוא שיבולה היא משתגדיל להוציא
מדין של אחיה מה שהיה ראוי להנחן לה ולא נתנו לה, ואף
שנישאה מרצונה על דעת כן, לפי שמחילת קטן אינה מחילה.
המשנה מפרשת מהו שיעור הנתינה לצורך הנדוניה של יתומה:
רבי יהודה אמר, אם השיא האב בחייו את הבת הראשונה ונתן לה
מעות לנדוניה, ואחר כך מת האב, יתן על ידי אחיה מירושת
האב לבת השנייה שבאה לינשא, בדרך שנתן האב לנדוניה הבת
הראשונה שהשיא בחייו, בין אם שיעור זה הוא יותר מעשירית
הנכסים, ובין אם הוא פחות. ויחזיקו אומרים, אין נותנים לשניה
כדרך שקיבלה הראשונה, לפי שפעמים שאדם [האב] היה בתחילה
עני, ולכן נתן לה מעט, ואחר כך העשיר, ואם היה חי היה נותן לה
יותר, או שפעמים שהיה האב עשיר בתחילה, ואחר כך העני, והיה
פוחת לה, אלא משערים את הנתינה לבת היתומה על ידי ששמן
את הנכסים של האב כמה הם שוים, ונותנין לה עשירית מהנכסים.

גמרא

הגמרא דנה בענין שיעור הנדוניה של יתומה: אמר שמואל,
לפרנקה – יתומה הבאה להנשא, ונותנית לה מעות מנכסי אביה
לנדוניה, ששמן כאב – אומרים את דעתו של האב, כמה היה
רוצה לתת לה, לפי וותנתו או קמצנותו.
מקשה הגמרא: מתיבי, שנינו בברייתא, אדם שמת והניח בנים
ובנות, הבנים יורשים את הנכסים, והבנות נזונות ומתפרנסות –
מקבלות מזון ופרנסה מנכסי אביהן, ביצד – וכמה נותנים להם, אין
אומרים אילו אביה היה כנים, כך וכן היה נותן לה, אלא ששמן את
הנכסים של האב ונותנין לה. מדייקת הגמרא: מאי לאו – האם אין
כוונת הברייתא בפרנסה? שנותנים לה, לפרנסתה הפעל, והיינו
לנדוניה, ומבואר שאין אומרים את דעתו אלא שמין את הנכסים
ונותנים לה עשירית, והיינו שלא כדברי שמואל שאמר שאומרים
את דעתו כמה היה רוצה לתת.
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, לא – אין כוונת הברייתא
בפרנסה לנדוניה, אלא מדובר בפרנסת עצמה – מה שהאחים
מפרנסים אותה במזונותיה לפני שנשאת, אבל לצורך פרנסת
נדוניה ששמן את דעת האב, וכדברי שמואל.
תמזה הגמרא על התירוצו: קא – הרי בברייתא נזונות
ומתפרנסות קתי, ומשמע שנאמרו בזה שני דינים, מאי לאו –

האם בפלי כסף או בפלי זהב – במפות של פשתן לבנות ככסף, או
במפות של משי צבועות כזהב. ומפני שמפות אלו יקרות, הבינה
אשתו של רבי חנינא שעשיר הוא. אמר רבי חנינא על מעשה זה,
היינו דאמר רבי אלעזר, בואו ונחזיק טובה לרמאי, המבקשים
צדקה אף שאינם עניים, שאלמלא הן, היינו חוטאים בכל יום, לפי
שאין אנו נותנים צדקה לכל המבקש, ויש בכך חטא, שגמרא (דברים
טו טז) ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה
כך חטא, אמנם כיון שישנם רמאים שמבקשים צדקה אף שאינם
צריכים לה, אנו יכולים לומר שהרמאים הם שגורמים לנו לא
לתת צדקה.
ותני רבי חייא בר רב מדיפתה, רבי יהושע בן קרחה אומר, כל
המעלים עיניו מן הצדקה, כאילו עובר עבירה בנפשו. ודורשים זאת
בגזירה שוה, מתיבי קמא, לגבי צדקה (שם) 'השקם לך פן יהיה דבר
עם לכתך בלעל וגו' ורעה עינך באחיק האביון ולא תתן לו וקרא
עליך אל ה' והיה כך חטא, וכתוב בתם, לגבי עבודה זרה בפרשת
עיר הנדחת (שם יג יד), 'אזא אנשים בני בלעל מקרבך וידיחו את
ישיבי עינם לאמר גלגה ונעבדה אלהים אחרים, מה להלן,
בפרשת עיר הנדחת, נאמרה לשון 'בלעל' בעבירה בנפשו, אף
כאן, לגבי צדקה, שהפסוק קורא למעלים עיניו מן הצדקה
'בלעל', הכוונה שהרי הוא כעובד עבודה בנפשו.

אגב שהגמרא עסקה ברמאים, הנוטלים צדקה ואינם צריכים לה,
מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, המסמא את עינו – אדם
שמראה עצמו כאילו עינו סמויה, והמצפה את פניו – אדם
שמראה כאילו בטנו נפוחה מחמת חולי, והמקפה את שוקו – אדם
שמראה כאילו שוקו נכוצת, כדי לעורר את לב האנשים שיתנו
לו צדקה, אינו נפטר מן העולם, עד שיבא לידי כך, שיהיה בו אותו
מום. וכן המקבל צדקה ואין צריך לכך, סופו שאינו נפטר מן העולם
עד שיבא לידי כך, שירד מנכסיו ויצטרך לבריות.

הגמרא דנה האם מי שיש לו שוה כסף נחשב כעני: תנן ה'תם –
שנינו במסכת פאה (פ"ח מ"ח), מי שיש לו מאתים זוז, לא יטול לקט
שכחה ופאה וכו', אין מחייבין אותו [את העני] למכור את ביתו
ואת כלי תשמישו לפני שיטול לקט שכחה ופאה, אלא כל זמן שאין
לו מעות ממש, הרי הוא כעני ונוטל מהם, אף שיש ברשותו בית
ובכלים.

מקשה הגמרא: ולא – וכי אין העני חייב למכור את כלי תשמישו
קודם שיטול מעות מן הצדקה, והתניא בברייתא, אדם שעשיר שהיה
משתמש בכלי זהב, וירד מנכסיו והרי הוא עני, קודם שיבא ליטול
מהצדקה ימכור את כלי הזהב שברשותו וישתמש בכלי כסף. היה
רגיל להשתמש בכלי כסף, ימכרם וישתמש בכלי נחושת. הרי שאין
לעני רשות ליטול מעות מן הצדקה כשיש בביתו כלים יקרים,
אלא עליו למכורם תחילה.

מתרצת הגמרא: אמר רב זביד, לא קשיא, קא – הברייתא שאמרה
שצריך למכור כליו, עוסקת במשה ושולחן וכו' וכו', שעליו
למכורם תחילה, וקא – המשנה שאמרה שאינו צריך למכור כליו,
עוסקת בנכסות וקצרות וכדומה, שאדם מקפיד להשתמש בכלים
שלו ודוקא.

מקשה הגמרא על תירוצו של רב זביד: מאי שגא – במה שונים
בנכסות וקצרות, ולא – שאין מחייבים אותו למכור, הרי זהו משום
דאמר מאיסי לי – מאוס בעיני להשתמש בכסות וקצרות שאיני
רגיל בהם. משה ושולחן נמי אמר לא מקבל עילואי – איני יכול
לקבל ולסבול מטה ושולחן שאיני רגיל בהם.

מתרצת הגמרא תירוצו אחר בסתירת המשנה והברייתא: אמר רבא
בריה דרבא, הברייתא עוסקת במחרישה דכסף – מחרישה של
כסף שמגרדים עמה הגוף בבית המרחץ, ובה ודאי שאין לו

בטלי כסף או כפלי זהב – במפות של פשתן לבנות או בשל משי צבועות. היינו חושבים
 – שאנו מעלימין עין מן העניים, אבל עכשיו – הרמאים גורמים לנו. הספמא את עינו
 – מראה את עצמו כאילו עינו סמויה. ספמא שוקו – כאילו שוקו נכודצת. אין מחייבין
 אותו למכור בו' – רישא דמתניתין, מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה.
 אין מחייבין אותו למכור בו' – להשלים
 מאתים זוז, כדי שלא יטול. כאן קודם שיבוא
 לידי גיבוי – הא דתנן אין מחייבין – מעיקרא
 קאי, כשבא ליטול לקט ולא היו לו מאתים זוז,
 ואם היה מוכר כלי תשמישו היה משיג למאתים
 זוז – אין מחייבין אותו למכור. והא דתנן
 מחייבין – לאחר שבא לידי גיבוי, לאחר
 שהביא עצמו לידי כך שבית דין גובין הימנו,
 כגון שהיה לו מאתים זוז ונטל לקט שכחה
 ופאה, ונודע שעשיר היה – בית דין באין וגובין
 הימנו מה שנטל, ואם אין לו כדי לשלם – מוכר
 כלי תשמישו היקרים ומשמשו בפחותים. לוי
 גיבוי – שבית דין גובין הימנו. משנה סרעטה
 – רבוחא קא משמע לן, דאף על פי שנתרצית
 – אין מחללתה מחילה, מה שראוי ליתן לה –
 עישור נכסים. אם שראי – האב בחיי אהבת
 הראשונה. יתן בו' – בין שהוא עשיר, בין
 שהוא פחות, בין שהוא יותר. גמרא לפרנסה
 שמין באב – הבת יתומה שבאה לינשא
 נותנים לה נדוניה כפי אומדן שאנו בקיאים
 באביה, וחתן או קמץ. פרנסת הבטל – נדוניה
 של נשואין. פרנסת עצמה – מזונות, בעודה
 אצל אחין. הא באבילה ושתיה בו' – שמין
 הנכסים, אם עני הוא – נותנין לה כפי מה
 ששנינו ב"אף על פי" (כתובות סדב). במשרה
 את אשתו על ידי שליט, ואם הנכסים מרובים –
 הכל לפי הכבוד. עני בדעת – אין בדעתו
 ליתן לה נדונית עשיר, אלא נדונית עני. נוטלת
 עישור נכסים – ולא שמין באב. הכי גרסינן: לא
 קשיא הא דאמידניה הא דלא אמידניה – הא
 דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה לאב,
 שלא גר ביניה ולא עמדנו על סוף דעתו אם
 וחתן אם קמץ. הכי נמי מסתברא – דהכי
 דאמידניה מודה רבי דשמין באב. ראשונה – קא
 סלקא דעתך הבאה ראשונה לינשא.
 כל

לפרנסה – שמין באב. מתיבוי: תבנות ניונות ומתפרנסות מנכסי אביהן. כיצד? אין אומרים:
 אילו אביה קיים כך וכן היה נותן לה, אלא שמין את הנכסים ונותנין לה. מאי לאו –
 פרנסת הבטל? אמר רב נחמן בר יצחק: לא, בפרנסת עצמה. הא ניונות ומתפרנסות קתני,
 מאי לאו: אחת פרנסת הבטל ואחת פרנסת עצמה?! לא, אידי ואידי בפרנסת עצמה, ולא
 קשיא: הא – באבילה ובשתיה, והא – בלבושא וכיסויא. תנן, ונכסים אומרים: פעמים
 שאדם עני והעשיר או עשיר והעני, אלא שמין הנכסים ונותנין לה. מאי עני ומאי עשיר? אי ניקא עני – עני בנכסים, עשיר
 – עשיר בנכסים מכלל דתנא קמא סבר אפילו עשיר והעני פדמעיקרא תבינן לה, הא לית ליה! אלא לאו, עני – עני בדעת,
 עשיר – עשיר בדעת, וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה, אלא לאו! אוליין בתר אומדנא, ותיובתא דשמואל! הוא דאמר פרבי
 יהודה. דתנן, רבי יהודה אומר: אם השיא בת הראשונה ונתן לשניה בדרך שנתן הראשונה. ונימא הלכה פרבי יהודה! אי אמר
 הלכה פרבי יהודה הוה אמין דוקא השיאה, דנלי דעתיה, אבל לא השיאה לא, קא משמע לן טעמא דרבי יהודה דאוליין בתר
 אומדנא, לא שנה השיאה ולא שנה לא השיאה, והאי דקתני השיאה להודיע דכח דרבנן, דאף על גב דהשיאה וגלי דעתיה,
 לא אוליין בתר אומדנא. אמר ליה רבא לרב חסדא: דרשינן משמך הלכה פרבי יהודה. אמר ליה: יהא רעוא כל פי הני מילי
 מעלייתא תדרשו משמאי. וזו אמר רבא הכי? והתנא, רבי אומר: בת הניונות מן האחין נוטלת עישור נכסים, ואמר רבא: הלכתא
 פרבי! לא קשיא: הא – דאמידניה, הא – דלא אמידניה. הכי נמי מסתברא דאמר רב אדא בר אבהו: מעשה ונתן לה רבי אהר
 משנים עשר בנכסים, קשיין אהררי, אלא לאו שמע מינה הא דאמידניה הא דלא אמידניה, שמע מינה. גופא, אמר רבי: בת
 הניונות מן האחין נוטלת עישור נכסים. אמרו לו לרבי: לדרביך, מי שיש לו עשר בנות וכן, אין לו לבן במקום בנות כלום!
 אמר להן: כך אני אומר: ראשונה נוטלת עישור נכסים, שניה כמה ששיירה, ושלישית כמה ששיירה, וחזרות וחזרות בשורה –

כל

בטלי כסף או כפלי זהב – הוא דלא עייפיהו ושדרינהו כמו מר עוקבא דלעיל – משום
 דבתוך דברים לא שיך פינק, אלא דאי עשיר היה, מלי זהב – מפה צבועה
 בתולעת שני, אדומה כזהב, דומיא דהדוא ר"השוכר את האומניק" (בבא מציעא עחב).
 כאן לאחר שבא לידי גיבוי – פירש בקונטרס: שנטל לקט שכחה ופאה, ונודע שהיה
 עשיר, וכאן בית דין לגבות מה שנטל. אף על גב
 דהוי ממון שאין לו תובעין – איבא למימר
 דמשום קנסא גובין ממנו. ואפילו אם תמצו לומר
 בעלמא כהאי גזנא בבעל חוב מסדרין ואין
 מחייבין אותו למכור, הכא משום קנסא – מחייבין
 אותו למכור. ורבינו תם פירש: קודם שיבא לידי
 גיבוי – שאינו נוטל מקופה של צדקה אלא
 מדברים שהם של הפקר, כגון לקט שכחה ופאה.
 וכאן לאחר שבא לידי גיבוי – שנטל מקופה של
 צדקה – מחייבין אותו למכור. וקשה קצת:
 דמשנה דאין מחייבין אותו למכור גבי לקט שכחה
 ופאה, ומשמע דברייא נמי דמחייבת אותו
 למכור, גבי לקט שכחה ופאה מתיבא. מאי לאו
 בפרנסת הבטל – קצת קשה לרבינו שמשון בן
 אברהם: דהשתא לא הוי שמין את הנכסים
 דנינות ומתפרנסת שהו, דלענין פרנסה הוי שמין
 את הנכסים לתת לה עישור נכסים, ולענין ניונות
 שמין את הנכסים אם עני הוא, ונותנים, כמו
 ששפירש ב"אף על פי" (בבמות סדב). במשרה
 אשתו על ידי שליט, ואם הנכסים מרובים – הכל
 לפי הכבוד.
 לא בפרנסת עצמה – שאין שמין אותו באב,
 הואיל ועל ברחו מתחייב בתנאי בית דין.
 אבל פרנסת הבטל – אין תלוי אלא בדעתו,
 כדאמרין לקמן: האומר אל יתפרנסו בנותי
 מנכסי – שומעין לו, ולכן שמין אותה באב.
 אי ניקא עני עני בנכסים בו' – והשתא אתי
 שמואל שפיר כרבנן, דרבנן נמי סברי דשמין באב.
 והכי קאמר: פעמים שאדם עשיר בשעה שנתן
 לראשונה, ועכשיו העני בנכסים, ולא היה נתון
 לזאת כמו שנתן לראשונה, ולית לן למימר יתן
 לשניה בדרך שנתן לראשונה, אלא שמין את
 הנכסים, כלומר ונותנין לפי מה שהיה נתון האב
 עכשיו מנכסים מועטים הללו, והיינו שמין באב.
 ופריך: מכלל דתנא קמא סבר בו', הא לית ליה,
 כלומר: לית ליה כמו שהיה לו מתחלה – דאי
 הוא שלא נתן עכשיו כמו שנתן מתחלה, ובהא
 דאי לא אמר רבי יהודה יתן לשניה בו', אלא
 לאו, עני – עני בדעת. והשתא אין לפרש שמין
 את הנכסים שישומו באב.

כל

כל חדא וחדא דנפשה שקלה – ואם תאמר: וכי משום דנישאת קודם דנפשה שקלה? למה
לא נחשוב על פי הבנות הנותרות כאילו היו כולן נישאות בבת אחת: ויש לומר: דעישור
נכסים היבין משום דסתם בני אדם כן נותנים לבנותיהם. ואילו היה האב קיים – היה נותן
עישור נכסים לראשונה, ולא היה פותח לה בשביל האחרות הנשארות. **בין** נישאו עד שלא
בגרו בר – לית ליה דרב דאמר בסוף "נערה"
(כתובות גגב.) היה דאירוסין. דאי אית ליה –
הוה ליה למימר נתארוס עד שלא בגרו, דהוי
רבותא טפי, וליכא למימר דנקט נישאו
לאשמועינן דאפילו הכי לא איבדו פרנסתן –
דאם כן לשמועינן דאפילו נישאו ובגרו לא אבדו
פרנסתן. ודחוק לומר דמשום ר"ש ברבי אלעזר
דאמר אף איבדו פרנסתן, נקט נישאו.
הא דמחאי – לא מצי לשניי הא דמיתונא
מנייה, דמשני לקמן, דאיבדו מזונותיהן –
משמע דאין רוצין עוד לזונן. **ומי** אמר רבא הכי
והא איתביה בר – קשה לרבינו שמשון בן
אברהם: אמאי לא פריך מדפסק לעיל רבא כרבי,
דאמר: ודחוק לומר דמחאי מן האחין – נוטלת עישור
נכסים, ניוזנת – אין, שאינה ניוזנת – לאו
והא מעשים בכל יום בר – ואם תאמר: דלמא
הא דמעשים בכל יום היינו משום דרבי אמרנו
ויש לומר: שאמר רב הונא בבית דמדרש לשום
חידוש משמו של רבי. ובהאי גוונא איכא בפרק
"במה בתבואה" (שבת נבא.), אף על גב דרב מספקא
ליה ורבי יוחנן גמי פליג דקמן: האחין ששעבדו
נכסים מדו – בימי רב לא איפשטא אותה
הורא עדיין.
דאילו פרנסה טרפא ממשעבדי – ששעבדו
האחין ולא ששעבד האב, ותנאי כתובה
לא טרפא ממשעבדי, אפילו שעבדו האחין,
כדתנן: אין מוציאין בר. **לרבי** אידי ואדי גביא
– וליכא למימר איפכא, דפרנסה אינה ממוזנת,
דלרבי ממוזנת גביא ממטלטלי ולא פרנסה – דכיון
דמוזנת גביא ממטלטלי, כל שכן פרנסה, דהא
רבא פסיק לעיל כרבי יהודה דפרנסה שמיך באב.
וגביא ממטלטלי, וגבי ממוזנת פסיק לקמן
ממקרקעי ולא ממטלטלי.
מאי פרנסה אינה כתנאי כתובה לכדתנאי –
תימה: דאמאי לא קאמר גמי דפרנסה אינה
כתנאי כתובה, לענין דאם נישאו או בגרו איבדו
מזונותיהן, ולא איבדו פרנסתן, כדאמר רבי גופיה
לעיל: ולענין דפרנסה שמיך באב לרבי, אי
אמידניה, ומזונות אמרינן לעיל דאין אומדין אם
היה אב בר, אלא שמין את הנכסים ונותנין להן!
ויש לומר: דהך פשיטא ליה, ואיכא למפירך והא
מעשים בכל יום בר, כדפריך לעיל. ורבינו תם
תירץ: דלענין נישאו או בגרו דאיבדו מזונות ולא
פרנסה – לא בעי לאוקומא, דאם כן תרתי דרב
הונא למה לי? דהא לעיל קאמר רב נחמן אמר לי
הונא הלכה כרבי. וליכא למימר דהיינו דך גפא
דקאמר לעיל – דהא לעיל לא קאמר בהאי
לישנא. והא דלא מוקי גמי אשמן לפרנסה ולא
למזונות – איכא למימר דהיינו דא קאמרי:
לכדתנאי האומר אל יתפרנסו בר. דהא בהא
תליא, כדפרישית לעיל, דכיון דאב אינו יכול להפקיע מזונות – לא שייך למימש ביה, דאין
תלוי ברצונו, אבל פרנסה דתלוי ברצונו – שמין בו.

תלה

פל חדא וחדא דנפשה שקלה! הכי קאמר: אם באו
פולם להנשא באחת – חולקות בשוה. **מסיע ליה**
לרב מתנה, דאמר רב מתנה: אם באו להנשא פולם
באחת – נוטלות עישור אחד. **עישור אחד סלקא**
דעתך? אלא: נוטלות עישור באחד. תנו רבנן:
הבנות, בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא
בגרו – איבדו מזונותיהן, ולא איבדו פרנסתן, דכרי
רבי. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף איבדו פרנסתן.
פיצד הן עושות? שוכרות להן בעלים ומוציאין להן
פרנסתן. אמר רב נחמן, אמר לי הונא: הלכתא כרבי.
איתביה רבא לרב נחמן: יתומה ששיאתהא אמה
או אחיה מדעתה, וכתבו לה במאה או בחמשים
וזו – יכולה היא משתדיל להוציא מידם מה שראוי
להנחת לה. טעמא – דקטנה, הא גדולה – ויתרה!
לא קשיא, הא – דמחאי, הא – דלא מחאי. **הכי**
גמי מסכתבא, דאם בן קשיא דרבי אדרבי. דתניא,
רבי אומר: בת הניוזנת מן האחין – נוטלת עישור
נכסים. ניוזנת – אין, שאינה ניוזנת – לא! אלא לאו
שמע מיה: הא – דמחאי, הא – דלא מחאי, **שמע**
מיה. אמר ליה רבינא לרבא: אמר לן רב אדא בר
אבהו משמך: בגרה אינה צריכה למחות. נישאת
אינה צריכה למחות. בגרה ונישאת צריכה למחות.
מי אמר רבא הכי? והא איתביה רבא לרב נחמן
יתומה, ושני ליה: הא דמחי הא דלא מחי! לא
קשיא; הא דקא מיתונא מינייהו, הא דלא קא מיתונא
מינייהו. אמר רב הונא, אמר רבי: פרנסה אינה פתנאי
פתובה. מאי אינה פתנאי פתובה? אי נימא דאילו
פרנסה טרפא ממשעבדי, ותנאי פתובה לא טרפא
ממשעבדי – מאי קא משמע לן? **הא מעשים בכל**
יום מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות! ואלא,
דאילו פרנסה גביא גמי ממטלטלי, ותנאי פתובה
ממקרקעי גביא ממטלטלי לא גביא – לרבי אידי
ואדי מיגבא גביא, דתנאי: אחד נכסים שיש להן
אחריות – ואחד נכסים שאין להן אחריות מוציאין
למזון האשה ולבנות, דברי רבי. אלא מאי פרנסה
אינה פתנאי פתובה? לכדתנאי, האומר: אל יזנו
בנותיו מנכסיו – אין שומעין לו. אל יתפרנסו בנותיו
מנכסיו – שומעין לו. **שהפרנסה אינה פתנאי פתובה.**
תלה

תלה

כל חדא וחדא דנפשה שקלה – וחכמים תקנו להם נדוניית נשואין עישור נכסים.
והנישאת ראשון ראשון וכתה בעישור שבפניה, ולמה יחזור ויחלקו עישוריהן שוב בשוה?
אם באו כולם לינשא באחת חזרות וחולקות עישוריהן בשוה – שאין כאן קדמדת לזכות.
הלכך, בשביל הראוי לינשא לפני הבן – נוטלת האחת עישור, והשניה עישור במה
ששירה, וכן כולם, והמותר לבן, אם היו מאה
מנה, האחת נוטלת עשר מנים, והשניה תשע,
והשלישית שמונה מנה ועישור של מנה, וכן
כולם, כדי לברר ירושת הבן, והן חזרות
וחולקות עישוריהן בשוה. **איבדו** מזונותיהן –
שכן כתב להן: או עד דתבגרו, או עד דתלכחו
לגוברין. **אף איבדו פרנסתן** – עישור נכסים.
דקסברי: לא תקון לה נדוניא אלא היכא
דמינסבא בקטנות או בנערות, אבל בגרה –
איתלקא לה מהדיא ביתא לגמרי. וכן נשאת
בנערות, הואיל וגדולה היא ונתרצית – איבדה
פרנסתה, אלא מה שפסקו. אבל בניסת בקטנות
– לא פליג. שוכרות להן בעלים – שישאו אותן
עד שלא יבגרו, ומוציאים להם פרנסתם. **הא**
גדולה – כגון נערה. ויתרה – מחלה על השאר
ואבדתו. אלמא, סתם לן תנא כרבי שמעון בן
אלעזר. **הא דמחאי** – הא דאמר רבי לא איבדו,
ואמר רב הונא הלכתא כותיה – בשמחתה על
מותר עישור נכסיה. והא דקתני מתניתין גדולה
ויתרה – בשלא מיתחת. נוניא אין – אם באה
לינשא בערה ניוזנית, דהיינו בקטנות או
בנערות. **אינה צריכה למחות** – שאפילו לא
מיתחת לא איבדה עישור נכסיה. ושני ליה –
דהא דתני גדולה ויתרה – בדלא מחאי. אלמא,
ניסת בנערות ולא מיתחת, אף על פי שאינה
בוגרת – ויתרה, ואת אמרת ניסת אינה צריכה
למחות, ואפילו נערה. **הא** – דאמר רבא ניסת
בנערות אינה צריכה למחות – כגון דקא
מיתונא מינייהו לאחר שניסת, דמשום דקא
מיתונא מינייהו הוא דקא שתקה, ולא מחלה על
פרנסתה. והא דקתני הא גדולה ויתרה – דלא
קא מתנא. **פרנסה** – נדוניא. **תנאי כתובה** –
מזונות של בת, כדתנן: בנן גובין בר. **ממשעבדי**
– ששיעבדו אחין, ולא ששעבד האב. **לא טרפא**
ממשעבדי – אפילו שיעבדו אחין, דתנן גיטין
מחב, אין מוציאין לאבילות פירות ולשבח
קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים
משועבדים, מפני תיקון העולם. אבל פרנסתה –
טרפא, דשויה רבנן כבעל חוב בעישור נכסים
משמת האב, דרבר קצוב הוא. אבל מזונות אין
להם קצבה, ויש בהן מפני תיקון העולם. **מוציאין**
לפרנסה – ממשעבדי ששיעבדו אחין, אידי
ואידי – פרנסה ומזונות גביא ממטלטלי. למזון
האשה והבנות – וכל שכן פרנסה, ולא מביעיא
פרנסה, אלא אפילו מזונות, דסלקא דעתך
אמינא, כיון דתנאי כתובה ננידו, נידוה בכתובה,
ולא ניגבו ממטלטלי – קא משמע לן. **האומר** –
בשעת מיתותו: הכי גרסינן. **אל יזנו בנותיו**
מנכסיו אין שומעין לו – דהא אישתעבד כתנאי
כתובה. **אל יתפרנסו שומעין לו** – שהפרנסה
אינה חוב עליו כתנאי כתובה, אלא חוב על היתומים הוא, היכא דלא צוה האב שלא
לפרנסם.

תלה

כתובות דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלג

ואינה יכולה לחזור ולתובעם. ובאופן שמחתה פסק רב נחמן כרבי, שיכולה לגבות פרנסתה.

מוכיחה הגמרא כחילוק זה: **הָיָי נָמִי מִסְתַּבְרָא** – אכן כך מסתבר לומר, שבברייתא שנחלקו בה רבי ורבי שמעון בן אלעזר מדובר כשמחתה, **דָּאָם בֵּן** – אם נאמר שמדובר בברייתא גם כשלא מחתה, **קִשְׁיָא דְרַבִּי אֲדָרְבִּי** – תהיה סתירה בין דברי רבי שבברייתא זו לדבריו בברייתא אחרת, **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֲמַר, בֵּת הַנְּיוּזָת מִן הָאֲחִי, וְבָאָה לְהִנְשָׂא, נוֹמְלֵת עֵשׂוֹר נְכָסִים מִנְכִּסֵּי הָאֵב.** מדייקת הגמרא: **נְיוּזָת, אֵין** – רק אם הבת עדיין ניוזת, והיינו שהיא קטנה או נערה, נוטלת עישור נכסים בבואה להינשא, אבל בוגרת, **שְׂאִינָה נְיוּזָת מִהָאֲחִים, לֹא** – אינה נוטלת עישור נכסים, וזהו שלא כמבואר בברייתא הקודמת בדעת רבי, שבוגרת לא הפסידה עישור נכסים, אף שאינה ניוזת מנכסי האחים. **אֲמַר לֹא שְׂמַע מִנָּה** – ודאי מוכח מכאן, שיש חילוק בין האופנים, **וְהָא – מַה שֶּׁאִמְרַת רַבִּי שְׁבִיגָרָא לֹא אִיבִידָה עֵשׂוֹר נְכָסִים, מְדוּבָר דְּמַחְזֵא, וְלֹכֵן לֹא הִפְסִידָה, וְהָא – מַה שֶּׁנִּשְׁמַע מְדוּבָר רַבִּי שְׁבִיגָרָא מִפְּסִידָה עֵשׂוֹר נְכָסִים, הִינּוּ בִּאֲוֹפֵן דְּלֹא מַחְזֵא, אֲלֵא שְׂתַקָּה, וְהִי זֹו מְחִילָה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: אֲכִן שְׂמַע מִנָּה כְּחִילוֹק זֶה.**

אֲמַר לִיָּה רַבִּינָא לְרַבָּא, אֲמַר לֵן רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה מִשְׁמָר, יְתוּמָה שְׁבִיגָרָה, אֵינָה צְרִיכָה לְמַחֲוֹת, אֲלֵא אֵף אֵם לֹא מַחְתָּה לֹא אִיבִידָה אֵת עֵשׂוֹר הַנְּכָסִים, וְיִכּוּלָה לְתוּבַעַם מִהָאֲחִים לֵאחֲרֵי זְמַן. וְכֵן אֵם נִישְׂאָת בְּעוּדָה נְעֵרָה, וּפְתַחְתּוּ לָהּ מַעֲשִׂיֹור נְכָסִים, אֵינָה צְרִיכָה לְמַחֲוֹת בְּשַׁעֲרֵי שְׁנִישְׂאָת, וְיִכּוּלָה לְתוּבַע אֵת הַמּוֹתָר לֵאחֲרֵי זְמַן. אֲבָל אֵם בְּנֵרָה אַחֲרֵי כֵךְ נִישְׂאָת, וּפְתַחְתּוּ לָהּ מַעֲשִׂיֹור נְכָסִים, צְרִיכָה לְמַחֲוֹת, וְאֵם לֹא מַחְתָּה הִפְסִידָה אֵת הַמּוֹתָר.

תמזה הגמרא: וּמִי אֲמַר רַבָּא הָכִי – וְכִי רַבָּא סוּבֵר כֵךְ, שְׁנַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת אֵינָה צְרִיכָה לְמַחֲוֹת, וְהָא אֵיִתִּיבִיהָ רַבָּא לְרַב נַחְמָן – וְהִי הִקְשָׁה רַבָּא עַל רַב נַחמָן שֶׁפִּסַּק כְּרַבִּי, שְׁנַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת אֵינָה מִפְּסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, מְדִין 'תוֹמָה' שְׁבַמְשַׁנְתִּינוּ, שֶׁם מִשְׁמַע שְׁדוּקָא קִטְנָה שְׁנִישְׂאָת אֵינָה מִפְּסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, וְשִׁנִּי לִיָּה – וְתִירֵץ לוֹ רַב נַחמָן, הָא – רַבִּי שֶׁאִמְרַת שְׂאִינָה מִפְּסִידָה, הִינּוּ בְּמַחְזֵי – שְׁהַנְעֵרָה מַחְתָּה, וְהָא – מִשְׁנַתִּינוּ שֶׁאִמְרָה שְׁהִיא מִפְּסִידָה, הִינּוּ בְּרַבָּא מַחְזֵי – שְׁהַנְעֵרָה לֹא מַחְתָּה, וּמִשְׁתִּיקָתָּ רַבָּא נִרְאָה שְׁהַסְכִּים לְחִילוֹק זֶה, וְכִיצַד אִמְרַת רַבָּא אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה בְּשֶׁם רַבָּא שְׁנַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת וְלֹא מַחְתָּה אֵינָה מִפְּסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, הִרִי רַבָּא הַסְכִּים שֶׁמִּשְׁנַתִּינוּ סוּבֵרָת שְׁנַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת וְלֹא מַחְתָּה הִפְסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ.

מתרצת הגמרא: **לֹא קִשְׁיָא, כִּיֹּן שֶׁאֵף בְּנַעֲרָה שְׁלֹא מַחְתָּה, יֵשׁ חִילוֹק, הָא – מַה שֶּׁאִמְרַת רַבָּא שְׁנַעֲרָה שְׁלֹא מַחְתָּה לֹא הִפְסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, הִינּוּ בִּאֲוֹפֵן דְּקָא מִיִּתְנָא מִיִּנְיָהוּ – שֶׁאֲחֵר הַנִּישׁוּאִין הִיא מִמְשִׁיבָה לְקַבֵּל מְזוּנֹת מִהָאֲחִים, וְלֹכֵן אֵין שְׁתִּיקָתָּה נַחֲשַׁבַת כְּמַחְזֵא, אֲלֵא אֲנוּ אֲמֹרִים שְׁהַבְּיִישָׁה לְתוּבַע מַחֲמָה אֵת עֵשׂוֹר הַנְּכָסִים, מַחְמַת שְׁהֵם זֵנִים אוֹתָהּ אֵף שֶׁאֵינֶם חִיבִים בִּכֵךְ. וְהָא – מַה שֶּׁרַבָּא הַסְכִּים שֶׁלִּמְשַׁנְתִּינוּ נַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת וְלֹא מַחְתָּה הִפְסִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, הִינּוּ בִּאֲוֹפֵן דְּלֹא קָא מִיִּתְנָא מִיִּנְיָהוּ, וְלֹכֵן אֲנוּ אֲמֹרִים שְׁשִׁתִּיקָתָּה מוֹכִיחָה שֶׁמַּחְלָה עַל הַמּוֹתָר.**

* * *

הגמרא דנה בגדרה של פרנסת הבנות לנדונייתם: **אֲמַר רַב הוּנָא, אֲמַר רַבִּי, פְּרִנְסָה שֶׁל הַבְּנוֹת לְנִדְוִינִיתָם, אֵינָה בְּתַנְיָא בְּתוּבָה – אֵין דִּינָה שׁוּה לְחִיּוּבִים שְׁהֵם מְתַנִּי הַכְּתוּבָה, כְּגוֹן מְזוּנֹת (לְעִיל נֵב). מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מָאִי – לִגְבִי אֵיזוֹ דִּין הַפְּרִנְסָה אֵינָה בְּתַנְיָא בְּתוּבָה, אֵי נִימָא – אֵם נִאֲמַר שֶׁהַחִילוֹק הוּא בּוֹה, דְּאֵילוּ פְּרִנְסָה, מִרְפָּא מִשְׁעָבָד – יִכּוּלָה הַבַּת לִגְבוֹת גַּם מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבָדִים, וְהִינּוּ מִנְכָּסִים שֶׁמְכָרוּ הָאֲחִים לֵאחֲרֵי שְׁמַת הָאֵב, וְאֵילוּ תַנְיָא בְּתוּבָה, כְּגוֹן מְזוּנֹת, לֹא מִרְפָּא מִשְׁעָבָד – אֵין הַבַּת יִכּוּלָה לִגְבוֹת מִלְּקוּחוֹת שֶׁקֵּנוּ נְכָסִים מִהִיּוּרִשִׁים. לֹא יִתְכֵן לְפִרְשׁ כֵךְ, שֶׁאֵם כֵן, מָאִי קָא מִשְׁעָבָד לֵן – מַה הַחִידוּשׁ בְּדִין זֶה, הָא מְעָשִׂים כְּכָל יוֹם שְׁבִית דִּין מוֹצִיאִין נְכָסִים מִהִלְקוּחוֹת לְצוּרֵךְ פְּרִנְסָה שֶׁל הַבַּת, וְאֵין מוֹצִיאִין**

המשך בעמוד רלח

מקשה הגמרא: מדוע אמר רבי שכל הבנות חולקות בשוה, והרי **כָּל הָאֵב וְהָאֵב דְּנִשְׂאָה שְׂקָלָה** – כל אחת ואחת נוטלת את חלקה הראוי לה מתקנת חכמים, ואף שמחמת כן נמצא שהראשונות מקבלות חלק גדול יותר, מה בכך, ומדוע הן צריכות לחלוק עם האחיות הבאות אחריהן. מתרצת הגמרא: **הָכִי קִאֲמַר רַבִּי, אֵם בָּאָה בּוֹלֵם לְהִנְשָׂא בָּאֲחַת – בְּאוֹתוֹ זְמַן, שֶׁאֵין טַעַם לְהַקְדִּים אֵת הָאֲחַת לְחִבְרָתָהּ, חוֹלְקוֹת בְּשָׁוִה**, אך אם נישאו בזו אחר זו, נוטלת הראשונה עישור מהכל, והבאות אחריה נוטלות עישור ממנה ששיריה האחות שלפניהן.

אומרת הגמרא: ביאור זה בדברי רבי מְסִיעַ לִיָּה לְרַב מִתְנָה, דָּאֲמַר רַב מִתְנָה, אֵם בָּאָה הַבְּנוֹת לְהִנְשָׂא בּוֹלֵם בָּאֲחַת, נוֹמְלֹת מִנְכִּסֵּי הָאֵב עֵשׂוֹר אֲחֵהּ. וְיֵשׁ לְחִמּוּדָה, 'עֵשׂוֹר אֲחֵהּ' קִלְקָא דְּעֵתָה – וְכִי יִתְכֵן שְׂכוּלָן יִיחַד נוֹטְלוֹת רַק עֵשׂוֹר אֶחָד, וְהִי תִיקְנוּ חֲכָמִים עֵשׂוֹר לְכָל אֲחַת ואחת, אֲמַר וְדָאִי כֵךְ הִיא כּוֹנֵנָתָה, שֶׁאֵם נִישְׂאוּ כּוֹלָן בְּאוֹתוֹ זְמַן נוֹמְלֹת עֵשׂוֹר בָּאֲחֵהּ, וְהִינּוּ שְׂכָל אֲחַת מִזֵּהן מִקְבֵּלָת מְדִין 'עֵשׂוֹר נְכָסִים' אֵת אוֹתוֹ סְכוּם, כִּיֹּן שֶׁאֲחֵר שְׁנַטְלָה כָּל אֲחַת עֵשׂוֹר נְכָסִים, חוֹרוֹת וְחוֹלְקוֹת בְּשׁוּה.

* * *

הגמרא מביאה ברייתא בענין זכות הבנות למזונות ופרנסה מנכסי אביהן, לאחר שבגרו או נישאו: **תְּנִי רַבָּנָן, הַבְּנוֹת הִיתוּמוֹת מֵאֲבִיהֶם, שְׁתִּיקְנוּ לָהֶם חֲכָמִים מְזוּנֹת וּפְרִנְסָה מִנְכִּסֵּי הָאֵב, בֵּין אֵם בְּנִי – בּוֹגֵרָת הִיא בֵּת שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים עַד שְׁלֹא נִישְׂאוּ – קוֹדֵם שְׁנִישְׂאוּ, וְבֵין אֵם נִישְׂאוּ עַד שְׁלֹא בְּנִי, אֲיָבִידוּ מְזוּנֹתֵיהֶן – אֵין לָהֶן זְכוּת לְהִיּוֹת נְיוּזָנוֹת מִנְכִּסֵּי הָאֵב, כִּיֹּן שְׁזִכּוּת זֹו הִיא רַק עַד הַנִּישׁוּאִין או עַד שִׁתְּבַגְרוּ, כְּכָתוּב בְּתַנְיָא הַכְּתוּבָה. וּמִכָּל מְקוֹם לֹא אֲיָבִידוּ אֵת פְּרִנְסָתָהּ, שְׁהַבּוֹגֵרָת שְׁנִישְׂאָת נוֹטֶלֶת פְּרִנְסָתָהּ מִנְכִּסֵּי הָאֵב, וְכֵן אֵם נִישְׂאָה בְּנַעֲרוּתָהּ או בְּקִטְנוּתָהּ וְלֹא נִטְלָה שִׁיעוֹר זֶה, יִכּוּלָה אַחֲרֵי כֵךְ לְחַזּוֹר וּלְתוּבַע מִהָאֲחִים שִׁיתְנָהּ לָהּ, דְּכֵרִי רַבִּי. רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אֲמַר, אֵם בְּגֵרוּ או נִישְׂאוּ, אֵף אֲיָבִידוּ אֵת פְּרִנְסָתָהּ, וְהַטַּעַם בְּבּוֹגֵרָת הוּא כִּיֹּן שֶׁהַבּוֹגֵרָת מְסַלֶּקֶת אֵת הַבַּת מִרְשׁוֹת בֵּית אֲבִיהָ, וְכִמּוּ שֶׁאֵין לָהּ מְזוּנֹת כֵךְ אֵין לָהּ פְּרִנְסָה, וּבְנַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת הַטַּעַם כִּיֹּן שֶׁבְּשַׁעֲרֵי שְׁנִישְׂאָה הִתְרַצָּה בְּסָכוּם שְׁתַּנּוּ לָהּ הָאֲחִים, וּמַחְלָה עַל הָשָׂא, וְכִיֹּן שְׁנַעֲרָה כְּבֵר הַגִּיעָה לְגִדּוּלָת וְשִׁהִי הִיא בֵּת שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה, מַחְלִילָתָּה מַחְלִילָה. מוֹסִיף רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר, בְּיַצֵּד הָן עוֹשׂוֹת – מַה תַּעֲשִׂינָה בְּנוֹת הַסְּמוּכוֹת לְבַגְרוֹת וְעַדִּין לֹא נִישְׂאוּ, וְהוֹרֶשְׁתוּ לְאֲבָד אֵת פְּרִנְסָתָן, שְׁזִכּוּרָת לָתֵן בְּעָלִים – מִשְׁלֻמוֹת לְאִנְשִׁים שִׁיִּסְכִּימוּ לְשִׂאת אוֹתָם, וּמוֹצִיאִין לָתֵן אֵת פְּרִנְסָתָן מִן הָאֲחִים.**

הגמרא מביאה את דעות האמוראים בנידון זה: **אֲמַר רַב נַחְמָן, אֲמַר לִי הוּנָא, הִלְכָתָא בְּרַבִּי, שֶׁאֵף בּוֹגֵרָת וְנִשְׁאוֹת לֹא אִיבִידוּ אֵת פְּרִנְסָתָן.**

מקשה הגמרא על פסק זה: **אֵיִתִּיבִיהָ רַבָּא לְרַב נַחְמָן, שְׁנִינוּ מִשְׁנַתִּינוּ (ע"א), יְתוּמָה שְׁהִישְׂאָתָּה אִמָּה או אֲחִיהָ מְדַעְתָּה, וְכִתְּבוּ לָהּ נִדְוִינִיתָה בְּמָאִה או בְּחִמְשִׁים זֹו, וְלֹא נִתְּנוּ לָהּ אֵת כָּל עֵשׂוֹר הַנְּכָסִים הִרְאוּ לָהּ מִנְכִּסֵּי אֲבִיהָ, וְכִיֹּלָה הִיא מְשַׁתְּגָּדִיל לְהוֹצִיא מִיָּדָּם מִה שְׂרָאוּי לְהִנְתֵּן לָהּ. וּמְדִיק רַבָּא, מְעָמָא – הַטַּעַם שִׁיכּוּלָה לְהוֹצִיא אֵת נִדְוִינִיתָה מִיָּדָּם לֵאחֲרֵי שֶׁתְּגַדֵּל הוּא מְשׁוּם דְּקִטְנָתָה הִיתָה בְּשַׁעֲרֵי נִישְׁאוֹתֵין, וְאֵין מַחְלִילָתָּה מַחְלִילָה, הָא – אֲבָל אֵם הִיתָה גְּדוּלָה, אֵף אֵם עַדִּין לֹא הִיתָה בּוֹגֵרָת אֲלֵא נַעֲרָה, הָדִין הוּא שׁוֹתְרָה – מַחְלָה עַל הָשָׂא, וְאֵינָה יִכּוּלָה לְחַזּוֹר וּלְתוּבַע מִהָאֲחִים אֵת הַמּוֹתָר. וְקִשָּׁה עַל רַב נַחמָן שֶׁפִּסַּק כְּרַבִּי, שֶׁאֵף בּוֹגֵרָת לֹא אִיבִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, וְזֶה שְׁלֹא כְּמִשְׁמַעוֹת מִשְׁנַתִּינוּ, שֶׁאֲפִילוּ נַעֲרָה שְׁנִישְׂאָת אִיבִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ.**

מתרצת הגמרא: **לֹא קִשְׁיָא, הָא – מַה שֶּׁאִמְרַת רַבִּי שְׁבִיגָרָא לֹא אִיבִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, מְדוּבָר בִּאֲוֹפֵן דְּמַחְזֵא – שֶׁמַּחְתָּה וְאִמְרָה שֶׁאֵינָה מוֹחֶלֶת עַל הַסְּכוּם שֶׁמִּגִּיעַ לָהּ, וְהָא – מַה שֶּׁמּוּכָח מִהַמְשָׁה שְׁנַעֲרָה או בּוֹגֵרָת אִיבִידָה אֵת פְּרִנְסָתָהּ, הִינּוּ בִּאֲוֹפֵן דְּלֹא מַחְזֵא, אֲלֵא שְׂתַקָּה, וּבְכֵךְ גִּילָתָה דַּעְתָּה שֶׁמַּתְרַצִּית לָמָּה שְׁתַּנּוּ לָהּ אֲחִיהָ,**

לא הכירו אביו, מחמת שכבר עברו שנים עשרה שנה מיום שעזב
את ביתו. הנה קא משאל ליה שמעתא – היה רבי אושעיא בנו
שואלו שאלות בתלמודו, והוא דקא מתחדדי שמעתיה – ראה רבי
חמא ששמועותיו של הנער מחודדות וסדורות לו כראוי, חלש
דעתיה – הצטער רבי חמא ואמר, אי הואי הכא, הנה לי זרע כי האי
– אילו הייתי נשאר כאן, הייתי מלמד את בני תורה, והיה מחודד
כמו הנער הזה. לאחר זמן על לביתיה – נכנס רבי חמא לביתו, על
בריה – נכנס בנו אחריו לביתו, אמנם רבי חמא לא הבין שהנער
בא לשם כיון שזה ביתו, ולכן קם קמיה – קם רבי חמא מפניו, דהוא
סבר – חשב רבי חמא שלמשאליה שמעתא קא בעי – שבא הנער
לשאל אותו עוד בתלמודו, וכיון שהיה מחודד בעיניו קם לכבודו.
אמרה ליה דביתיהו – אמרה לו אשתו, מי איכא אבא דקאמס מקמי
ברא – וכי יש אב שקם לפניו, ומתוך כך הבין שנער זה הוא בנו.
קרי עליה – קרא עליו רבי בר חמא את הכתוב (קהלת ד יב) 'החוט
המשלש לא בטהרה ניתק', זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בר
ביסא, שהוא דור שלישי של חכמים.

* * *

הגמרא מביאה מעשה בתחילת לימודו של רבי עקיבא: רבי
עקיבא, רעיא – רועה צאנו דבן כלבא שבוע הוה, חזיתיה ברתיה,
דהוה צניע ומעלי – ראתה אותו בתו של כלבא שבוע, שהוא צנוע
ובעל מדות טובות. אמרה ליה לרבי עקיבא, אי מקדשנא לך, אולת
לבי רב – אם אתקדש לך, האם תלך לבית מדרש ללמוד תורה.
אמר לה רבי עקיבא, אין ו-כן. וכיון שידעה שאביה לא יסכים
לכן, איקדשא ליה בצניעה – התקדשה לרבי עקיבא בסתר,
ושדרתיה – ושלחה אותו ללמוד תורה. שמע אביה שעשתה כן,
אפקה מביתיה, אדרה הנאה מנכסיה – הוציאה מביתו, והדיר
אותה הנאה מנכסיו. אזיל – הלך רבי עקיבא, ותיב תרי סרי שני
בבי רב – ישב שנים עשרה שנה בבית המדרש. כי אתא – כשחזר
לביתו, איתיה בחדיה תרי סרי אלפי תלמידי – הביא עמו שנים עשר
אלף תלמידים. כשהתקרב לביתו, שמעיה להווא סבא – שמע רבי
עקיבא זקן אחד דקאמר לה לאשתו, עדי כמא

ביקש רבי על בתו של רבי יוסי בן זימרא רחמי שמים, ואיתסיאת
– והתרפאה, וילדה.
מעשה נוסף בענין דומה: רבי חנניה בן חכינאי, הוה קאזיל לבי רב
בשילתי הלוליה – הלך לבית המדרש מעט קודם סיום שבעת ימי
נישואיו דרבי שמעון בן יוחאי, אמר ליה רבי שמעון בר יוחאי לרבי
חנניה בן חכינאי, איצבב לי עד דאתי בחדר – המתן לי עד שאסיים
את שבעת ימי נישואי, ואבוא אתך לבית המדרש. לא איצבב ליה
– לא המתין לו רבי חנניה בן חכינאי, אול יתיב תרי סרי שני בבי
רב – הלך רבי חנניה בן חכינאי וישב שנים עשרה שנים בבית
המדרש. עד דאתי – עד שבא רבי חנניה בן חכינאי בחזרה לביתו,
איתשנו שבילי דמתא – השתנו שבילי העיר, מחמת שנכנו בתים
חדשים, ונסתמו מבואות הרחובות, ולא ידע למיזל לביתיה – לא
הכיר את הדרך כיצד לילך לביתו. אול יתיב אגודא דנהרא – הלך
וישב על שפת הנהר, שמע להחיא רביתא דהוה קרו לה – שמע
שהיו קוראים לנערה אחת 'בת חכינאי, בת חכינאי, מלי קולתך
ותא ניזיל' – מלאי כרך ובואי נלך. אמר בליבו, שמע מינה האי
רביתא דידן – יש להבין מקריאות אלו שנערה זו היא בתי. אול
בתרה – הלך אחריה עד שהגיעה לביתו, ובאותה עת הוה ותיבא
דביתיה וקא נהלה קמחא – היתה אשתו יושבת ומנפה קמח, ול
עניה חזיתיה – הרימה עיניה וראתה אותו, סוי לבה – נדמה פתאום
לליבה שזהו בעלה, ומחמת כן פרח רוחה – פרחה נשמתה. אמר
לפניו – אמר רבי חנניה בן חכינאי לפני ה' רבוננו של עולם, ענייה
זו שהמתנינה זמן כזה רב שאחזור מבית מדרש, וכי זה שברה. בעא
רחמי עליה, וחיה – ביקש עליה רחמים, וקמה לתחיה.
מביאה הגמרא מעשה נוסף באותו ענין: רבי חמא בר ביסא, אזיל
ותיב תרי סרי שני בבי מדרשא – הלך וישב ללמוד שנים עשרה
שנה בבית המדרש. כי אתא – כשחזר לביתו, אמר, לא איצבב
בדעבד בן חכינאי – לא אעשה כפי שעשה רבי חנניה בן חכינאי,
שהגיע פתאום לביתו ונבהלה אשתו ומתה. ולכן עייל ותיב
במדרשא – נכנס וישב בבית המדרש שבעירו, ושלח שליח לביתיה
– להודיע לאשתו שבא. באותו זמן שישב בבית המדרש אתא רבי
אושעיא בריה – בא בנו של רבי חמא ותיב קמיה – ישב לפניו, אך

אגרות קודש

ב"ה, ל' ניסן אדר"ח אייר ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו ביום בו מתאחדים ניסן חדש הגאולה, גאולת הגוף וגאולת הנפש (ממצרים ערות
הארץ) גם יחד, ואייר הוא חדש זיו, זיו ניצניא אשר בארץ, ועל שם האבות שהם זיוותני עולם.

יהי רצון שנוכח בקרוב ממש לשלום אמייתי ולאיחוד הרוחניות והגשמיות, מתחיל מהרוחניות
וגשמיות שבעולם קטן, הוא האדם, הגוף והנפש, ועד לרוחניות וגשמיות בעולם כפשוטו.

וכדברי חז"ל: העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה,
ומבואר באריכות ע"י רבנו הזקן בעל התניא (פנימיות התורה, נשמתא דאורייתא) והשולחן ערוך (נגלה
דתורה, גופי תורה).

והרי זה גם מענין פרשתא דאזלינן מינה, וכפירוש רז"ל בראש הפרשה:

א"ל משה לישראל... כשם שהוא (המקום) יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפני, עיי"ש.

בברכת הצלחה בעבודה"ק

מ. שניאורסאהן

13 שנינו במשנה: החמרים שיוצאים לכפרים להביא תבואה למכור
14 בשוק, עונתם אחת בשבת. הגמלים, עונתם אחת לשלושים יום.
15 הספנים, עונתם אחת לששה חדשים. מקשה הגמרא: אמר ליה
16 רבא בר רב חנן לאבאי, שנינו ברישא שהמדיר את אשתו מתשמיש
17 המטה יוציא אחר שבוע או שבועים, וכי איכפל – טרח התנא
18 לאשמועינן הלכה שאינה נוהגת אלא במייל שעונתו כל יום, ופועל
19 העושה מלאכה בעירו, שעונתו שנים בשבת, שכיון שמדירים
20 אותה לשבוע, ביטלו עונתה. שהרי אפילו החמרים עונתם רק פעם
21 בשבוע, ואין צריך לומר הגמלים שעונתם רק פעם בחודש
22 והספנים שעונתם רק פעם בחצי שנה, ולגביהם אם מדירה לזמן
23 זה הרי לא מסתבר שיצטרך להוציאה. מתרצת הגמרא: אמר ליה
24 אבאי, לא – דין זה אינו שייך רק בטייל ופועל,

1 אותך. אמר ליה, אם בן שאתיש את כוחי כעת ולא יסמכוני, מה
2 אניה כח בעצמי להשתמש בו לעת זקנה.
3 * * *
4 שנינו במשנה: והפועלים עונתם שנים בשבת. מקשה הגמרא:
5 והתנא בברייתא, הפועלים, עונתם אחת בשבת. מתרצת הגמרא:
6 אמר רבי יוסי ברבי חנינא, לא קשיא, פאן – במשנה, מדובר בעושיין
7 מלאכה בעיר, שאז עונתם פעמים בשבת, ופאן – בברייתא,
8 שנאמר שעונתם רק אחת בשבת, מדובר בעושיין מלאכה בעיר
9 אחרת. ומסייעת הגמרא לתירוץ זה מברייתא: תנא נמי הדין,
10 הפועלים עונתם שנים בשבת, במה דברים אמורים בעושיין מלאכה
11 בעיר, אבל בעושיין מלאכה בעיר אחרת, עונתם פעם אחת בשבת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח ניסן, תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"נ וכו' מו"ה נחמן שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"א ניסן.

ת"ח על ברכתו ליום ההולדת י"א ניסן, וכבר מלתי אמורה, אשר כל המברך יתברך וכמ"ש
ואברכה מברכך, וברכתו של הקב"ה הרי היא בתוספת מרובה על העיקר.

נעם לי לקרות במכתבו מהשתתפותו בעניי חב"ד, ובודאי לא יסתפק בהשתתפות שלו, כי אם
יזכה בזה גם את ידידיו ומכריו בכל מקום שידו מגעת, והרי הובטחנו דברים היוצאים מן הלב נכנסים
אל הלב ופועלים פעולתם.

בעת רצון יזכירוהו וכל שכותב אודותם, על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ ז"י"ע מתאים לתוכן כתבו. ויהי רצון שיבשר טוב מכאו"א מהם.

והרי הימים ימי סגולה, חירות אמיתי בכל הפרטים.

וזכות פעולתו בהאמור וזכות פעולות הנעלות של בניו שי' בהפצת היהדות וענייני, תעמוד
לכאו"א מהם בהמצטרך.

בברכת חג שמח,

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א עה"ח והנני חותם בשמו,

ש. מ. סימפסון

המזכיר

60 נותנים לבת בנדוניאה.
 61 מוסיפה הגמרא ומפרשת לפי זה את לשונו של רבי יהודה: והאי
 62 דקתני - ומה שנקטו את דברי רבי יהודה במשנה באופן שהשיאה,
 63 אפילו שהיתה המשנה יכולה לומר חידוש גדול יותר, שאף אם לא
 64 השיא האב את הראשונה גם כן אומדים את דעתו, משום שרצתה
 65 המשנה להודיעך בזה דרכו, שהחידוש בדבריהם גדול יותר, דאף
 66 על גב דהשיאה, וגלי דעתיה - וגילה האב את דעתו כמה רצונו
 67 לתת לנדוניא, אף על פי כן לא אולין ביה אומדינא - אין הולכים
 68 אחר אומדן דעת האב כמה היה נותן עכשיו, אלא שמין את
 69 הנכסים ונותנים לה עשירית.
 70 הגמרא מוסיפה לרין בין נדוניא בת יתומה: אמר ליה רבא לרב
 71 חסדא, דרשינן משמך - האם אדרוש בשמך בבית המדרש שהלכה
 72 ברכי יהודה, ששמין את דעתו של האב. אמר ליה רב חסדא, הוא
 73 רצונו כל כי הני מילי מעלייתא תדרשו משמאי - ידי רצון שאת כל
 74 המימרות המעולות, כגון זו, שהלכה כרבי יהודה, תדרשו בשמי.
 75 הרי שרבא סובר כרבי יהודה ששמין את דעתו של האב כמה היה
 76 רוצה לתת.
 77 מקשה הגמרא סתירה בדברי רבא: ומי אמר רבא קמי - וכי כך
 78 אמר רבא, שהלכה כרבי יהודה, והתניא בברייתא, רבי אומר, בת
 79 יתומה הניזונת מן האחין - מתפרנסת מהנכסים שירשו אחיה
 80 מאביהם, נוטלת בשביל נדוניא לנישואין עישור נכסים מירושת
 81 האב, שכן תקנו חכמים ליתומה. ואמר רבא על ברייתא זו, הלכתא
 82 ברכי, ומשמע שאין אומדים כלל את דעתו של האב, אלא לעולם
 83 נותנים לה עישור נכסים, ושלא כדבריו לעיל שפסק כרבי יהודה,
 84 שאומדים את דעת האב.
 85 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - מה שפסק רבא כרבי יהודה
 86 שאומדים את דעת האב, היינו באופן דאמרינן - שאמדנו את
 87 דעתו, כגון שהיה דר בינינו, ובזה אף רבי מודה שהולכים אחר
 88 אומדן דעתו. והא - מה שרבא אמר שהלכה כרבי, שאין אומדים
 89 את דעת האב אלא נותנים עשירית מנכסי הירושה, מדובר באופן
 90 דלא אמרינן - שאין אנו יכולים לאמוד את דעתו, כגון שלא דר
 91 בינינו, ובזה גם רבי יהודה סובר שמקבלת עישור נכסים.
 92 אמרת הגמרא: קמי נמי מסתברא - אכן כך מסתבר לומר, כחילוק
 93 זה, מכח מעשה שהיה, דאמר רב אדא בר אבהו, מעשה היה
 94 ביתומה שבאה להנשא, ונתן לה רבי בנדוניא אחד משנים עשר
 95 בנכסיה, ולכאורה קשיין אהדי - קשים דברי רבי זה על זה,
 96 שבברייתא לעיל אמר רבי שנותנים לה עישור נכסים, ואילו
 97 במעשה זה נתן לה רבי רק חלק אחד משנים עשר מהנכסים. אלא
 98 לאו שמע מינה - ודאי מוכח מזה, דהא - מה שנתן רבי ליתומה
 99 אחד משנים עשר, היה באופן דאמרינן - שהיה האב אמוד
 100 בעיניהם לתת רק סכום כזה ולא יותר, והא - מה שאמר רבי
 101 בברייתא שנותנים לבת עישור נכסים, היינו באופן דלא אמרינן -
 102 שאין האב אמוד בעיניהם, ואין מכירים אותו. מסיקה הגמרא: אכן
 103 שמע מינה.

* * *

104 הגמרא מביאה את הברייתא שהובאה לעיל, שהתבארה בה דעת
 105 רבי: גופא, אמר רבי, בת יתומה הניזונת מן האחין, כשבאה להנשא
 106 נוטלת לנדוניאה עישור נכסים מנכסי האב. אמרו לו חכמים לרבי,
 107 לדרבך, נמצא שמי שיש לו עשר בנות וכן אחד, אין לו לבן במקום
 108 בנות בלוב, שהרי כל אחת נטלה עשירית מהנכסים, ועשר הבנות
 109 נטלו את כל הנכסים, והבן אינו יורש מאומה. אמר להן רבי, כך
 110 אני אומר - כך כוונתי לומר, הראשונה נוטלת עישור נכסים מכל
 111 הירושה, והשניה נוטלת עשירית במה ששיירה הראשונה, ולא
 112 מכל מה שהיה בתחילה, וכן השלישית נוטלת עישור רק במה
 113 ששיירה האחות שלפניה, וכן הלאה, וחזירות כל הבנות ומשפחות
 114 את חלקן, וחולקות בשווה. ונמצא שאף אם יש לאדם עשר בנות,
 115 אינן נוטלות יחד אלא קרוב לשני שליש מהירושה, ואת השאר
 116 יורש הבן.

1 האם אין כוונת הברייתא בלשון זו שאחת פרנסת הפעל ואחת
 2 פרנסת עצמה - בין פרנסת בעל, והיינו מה שמכנסת לבעלה
 3 בנדוניא, וזהו מתפרנסות, ובין פרנסת עצמה, והיינו מה שניזונת
 4 מהאחים קודם נישואיה, וזהו ניזונות, בשניהם נותנים לה לפי
 5 שומת הנכסים, ושלא כדברי שמואל שנותנים את פרנסת הבעל
 6 לפי אומדן דעתו. שכן אם נאמר כדברך שגם 'מתפרנסות' היינו
 7 למזונות, מדוע כפלה הברייתא ואמרה 'ניזונות ומתפרנסות'.
 8 מתרצת הגמרא: לא - אין פירוש הלשון 'מתפרנסות' לנדוניא,
 9 אלא אידי ואידי - גם 'ניזונות' וגם 'מתפרנסות' המזכירים בברייתא
 10 מדובר בפרנסת עצמה, ולא קשיא מדוע כפלה הברייתא את
 11 לשונה, שכן הא - לשון 'ניזונות' שאמרה הברייתא היינו מה
 12 שמקבלות הבנות מהאחים בשביל אביהן ובשביל שתייה, והא -
 13 לשון 'מתפרנסות' שאמרה הברייתא היינו מה שמקבלות בשביל
 14 לבושא וביסויא - ללבוש ולהתכסות, וכל זה ניתן להם לפי שומת
 15 הנכסים. ואין הברייתא עוסקת כלל במה שנותנים לה האחים
 16 מנכסי האב לצורך נדוניאה, אלא יתכן שהדין הוא כדברי שמואל,
 17 שאומדים את דעת האב.
 18 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי שמואל ממשנתנו. מקשה
 19 הגמרא: תנן במשנתנו, והכמים אומרים, אין נותנים לבת השניה
 20 כפי שנתן האב לראשונה, לפי שפעמים שפדן היה עני בתחילה
 21 ואחר כך העשיר, ואם היה חי היה נותן לשניה יותר, או שהיה
 22 עשיר והעני, והיה רוצה לפחות לה, אלא שמין את הנכסים של
 23 האב, ונותנין לה מהם עשירית לנדוניאה. ויש לברר, מאי עני
 24 ומאי עשיר' האומרים בדברי חכמים, אי נאם - אם נאמר שעני
 25 היינו עני בנכסים ועשיר' הוא העשיר בנכסים, מכלל - נמצא לפי
 26 זה, דתנא קמא - התנא הקודם, רבי יהודה, שאומר שנותנים לבת
 27 השניה כפי שנתן האב לבת הראשונה, כבר, שאפילו היה עשיר
 28 ואחר כך העני, מכל מקום בדרעיקרא יהיבין לה - נותנים לשניה
 29 כמו שנתן האב לראשונה. והרי לא יתכן לפרש כן, דהא לית ליה
 30 - הרי אין לו כעת ממון כפי שהיה לו בזמן שנישאה הראשונה,
 31 ובדאי לא אמר כך רבי יהודה. אלא לאו - ודאי כוונת חכמים
 32 שנכסי נשאר כמו שהיו, ומה שאמרו 'עני', היינו עני בדעת -
 33 שדעתו היתה לתת לבתו נדוניא עני, מחמת קמצנותו, ועשיר'
 34 היינו עשיר בדעת, שהיתה דעתו לתת לה נדוניא עשיר, כי היה
 35 וותרן. ולדעת רבי יהודה אומדים את דעתו לפי מה שנתן לבת
 36 הראשונה, אם הוא קמצן או וותרן, וקתני במשנה שחכמים
 37 חולקים וסוברים שממין שאין ראייה נשאר בדעתו כפי שהיה
 38 אצל הבת הראשונה, אין אומדים כלל את דעתו, אלא שמין את
 39 הנכסים ונותנין לה עשירית, אלא - מוכח שלדעת חכמים לא
 40 אולין ביה אומדינא - אין הולכים אחר אומדן דעת האב, והייתא
 41 דשמואל - והרי זו קשיא על שמואל, הסובר שאומדים את דעתו.
 42 מתרצת הגמרא: הוא דאמר - שמואל סובר ברכי יהודה במשנתנו.
 43 דתנן, רבי יהודה אומר, אם השיא האב את הבת הראשונה, נתן
 44 לבת השניה והיתומה) בדרך שנתן לראשונה בחייה, בקמצנות או
 45 בוותרנות, הרי שאומדים את דעת האב, ולפי זה נותנים לבת.
 46 תמחה הגמרא: אם כן, ששמואל סובר כרבי יהודה, ונאם - יאמר
 47 שמואל 'הלכה ברכי יהודה', ומדוע אמר שמואל את דבריו בסתם,
 48 לפרנסה שמין באב, כאילו זה דין מחדש שלו. מתרצת הגמרא:
 49 אי אמר שמואל הלכה ברכי יהודה, הוה אמינא - היינו סבורים
 50 לומר, שרבי יהודה אמר כן דוקא באופן שכבר השיאה האב לבת
 51 הראשונה, דגלי דעתיה - שכבר גילה דעתו כמה הוא רוצה לתת,
 52 אכל אם עדיין לא השיאה, ולא ראינו כמה דעתו לתת, לא - אין
 53 אומדים את דעתו, אלא שמין את הנכסים ונותנים לה עשירית,
 54 וכדעת חכמים, קא משמע לן - השמיענו שמואל, דמשמא דרכי
 55 יהודה הוא דאולין ביה אומדינא - שהולכים אחר אומדן דעת האב
 56 בכל מקרה, לא שניא השיאה ולא שניא לא השיאה - ואין חילוק בין
 57 אופן שכבר השיא האב את הבת הראשונה, וידוע לנו כמה רצונו
 58 לתת, לבין אופן שלא השיאה ואין הדבר ידוע לנו בבירור, בכל
 59 אופן אומדים את דעת האב לפי וותרנותו וקמצנותו, ולפי זה

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' א

8 והכסת שאקנה לעצמי, ואני אצטרך לישן על הארץ. ולפיכך צריך
9 הבעל לתת לאשתו כר וכסת שיהיו בביתו תמיד.

10 * * *
11 שנינו במשנה: ונותן לה כסף לראשה וחגור למתניה, ומנעלים
12 ממועד למועד. מקשה הגמרא: אמר לה רב פפא לאביי,

1 סבר שאין נותנים לה כר וכסת, משום שאמר לה, כי אוילנא
2 שקילנא להו - כשאלך לדרכי אטול עמי את הכר והכסת, וכי
3 אתינא מייתינא להו כהראי - וכשאשוב אביא אותם איתי ותשכבי
4 עמי בהם. ורבי נתן סבר שנותנים לה, משום דאמר לה, ליה, וימנין
5 דמיתרמי בין השמשות - פעמים יקרה שתבוא בבין השמשות של
6 ערב שבת, ולא מצית מייתי להו - ולא תוכל להביאם עמך, ושקלת
7 להו לדידי ומננית לי על ארעא - ותיקח את המפץ שלי, או את הכר

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמ' א

12 בכתובתה מנה, ולא שמו אותו בשוק אלא בבית החתנים, היא
13 נותנת - עליה להכניס לו דבר שישומו את שווייו בבית החתנים
14 בשווי שלשים ואחד פלע ודינר, והיינו מנה וחומש, כיון שבבית
15 החתנים מוסיפים חומש על השומא האמיתית, ונמצא שאם ישומו
16 אותו במנה וחומש, יהיה שווייו לפי האמת מנה, וכפי שהתחייב
17 בכתובתה. דין נוסף: ופארבע מאות - אם כתב בכתובה שהכניסה
18 לו דברים בשווי ארבע מאות זו, היא נותנת - עליה ליתן לו
19 דברים שישומו אותם בבית חתנים בקמץ מאות, שאז שויים
20 האמיתית הוא ארבע מאות, כפי שכתב לה.

21 דין נוסף מחמת כללים אלו: וכן מה

1 ממשיכה המושנה לבאר את אופני השומא בכתובה: שום כמנה -
2 הכניסה האשה בנדוניא דבר שצריך שומא, בכדי שיכתוב
3 בכתובתה שקיבל דבר ששוה מנה, ואותו דבר אכן שוה מנה
4 בשומא אמיתית שעושים בשוק לכל אדם, אין לו אלא מנה - אינו
5 יכול לתובעה שתוסיף ותיתן לו עוד חומש על המנה שכתב
6 בכתובה, בטענה שהרי אמרו חכמים שפוחתים חומש משווי
7 האמיתי של הדבר וואם כתבו שומתו במנה, הרי הוא צריך להיות
8 שוה מנה וחומש, כיון שלא אמרו כן אלא לגבי שומא הנעשית
9 בבית חתנים, שדרך להוסיף על השומא חומש, אבל בשומא
10 רגילה לא נאמר כלל זה, ומכניסה לו כפי השומא.
11 אבל אם הכניסה לו שום כמנה - דבר שצריך שומא וכתב כנגדו

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ צנמ"ס כו'

מו"ה שלמה יוסף שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ו' ניסן והקודמו.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי
לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - מכל דבר המעכב עבודת ה'
בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל
היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בברכת החג ולמילוי משאלותיו לטובה,

מ. שניאורסאהן

לכתבו ע"ד השו"ב... - גם מלכתחילה לא חוו"ד בגוף הטענות ומי הצודק וכו' - כ"א רק שישנן
טענות מבהילות ובמילא מוכרח בירור. ותל"מ.

בהתקבל הידיעה ע"ד הבחרו למוהר"ר - מובן שנהנתי מזה שהבחרים הכירו בכת"ר וכו' וכו';
מאידך גיסא נבדך הייתי בנוגע "להנבחר" האם זהו ענין לכתובת מז"ט כו', או כו' - כיון שזוהי כניסה
לתפקיד מלא נסיונות, ומסובכים דוקא. ויה"ר שיצא מכל הנסיונות בשלום ובשלמות ועוד יותר - וזה
יוכיח על תחילתו שהי' זה ענין של ברכת מז"ט והצלחה.

לעיל. ואלא מה אני מקיים – כיצד אני דורש את כפל הלשון
 'העבט תעביטנו', דברה תורה כלשון בני אדם, שרגילים לכפול את
 דבריהם, ולא באה לדרשה מיוחדת.

* * *

הגמרא מביאה כמה עובדות בענייני נתינת צדקה: מר עוקבא, הוה
 עניא בשיבובתיה – היה עני בשכונתו, דהוה רגיל כל יומא דשדרי ליה
 ארבעה וויי בציונא דרשא – שהיה מר עוקבא רגיל בכל יום לזרוק
 לו ארבעה זוזים במפתח דלתו, בתוך החור בו סובב ציר הדלת, כדי
 שלא ידע העני מי נתן לו את הצדקה, ולא יתבייש ממנו. יום אחר,
 אמר אותו עני לעצמו, אייל איחוי – אלך ואראה מאן קעביד בי
 ההוא מיבובתא – מי הוא אותו אדם העושה לי טובה זו. והוא יומא
 – באותו היום, נהא ליה למר עוקבא לבי מדרשא – התאחר מר
 עוקבא בבית המדרש ולא רצה לילך לבדו, ולכן אתא דביהו
 ברהי – באה אשתו עמו לבית העני להניח אצלו את המעות, בין
 דהיוה דקא מצלי ליה לרשא – כיון שראה העני את מר עוקבא
 מתכופף לעבר אותו חור שבדלת, נפק ברהייהו – יצא אחריהם,
 רהוש מקמיה – רצו וברחו מר עוקבא ואשתו מפני העני כדי שלא
 יראה שהם נותני הצדקה, וכדי להסתתר מפניו עיילי להווא
 אתווא דהוה רופא נורא – נכנסו לתוך תנור שהיה גרוף מאש, אך
 היה עדיין חם מאד, הוה קא מיפלגין ברעיה דמר עוקבא – היו
 ניכוות ונשרפות רגליו של מר עוקבא מחמת החום. אמרה ליה
 דביהו – אשתו, שקול ברעיה אותיב אפרעאי – הרים את רגליו
 ודחנ אותם על רגלי שרגלי אינן ניכוות. חלש דעתיה – נחלשה
 דעתו של מר עוקבא על כך שרגליו נכוות, ואילו אשתו חשובה
 ממנו ואינה ניזוקת וניכוית. אמרה ליה אשתו, הטעם שרגלי אינם
 ניכוות הוא משום דאנא שכיחנא בניה דביהו, ומקרבא אהניתי –
 אני מצויה בתוך הבית כל היום, ואני נותנת לעניים לחם ובשר
 ומלח המזומנים להם מיד לאוכלם, ואילו אתה נמצא בבית
 המדרש ונותן להם רק מעות, וצריכים הם לטרוח ולקנות בהם
 צרכי סעודה.

מקשה הגמרא: ומאי בולי האי – מדוע עשו זאת מר עוקבא
 ואשתו, שברחו מפני העני עד שהסתכנו ונכנסו לתנור חם.
 מתרצת הגמרא: דאמר מר זוטרא בר טוביה, אמר רב, ואמר לה –
 ויש אומרים שאמר כן רב הונא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא,
 ואמר לה, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, נח לו לאדם
 שימסור עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילחין פני חברו ברבים.
 מבררת הגמרא: מנא לן – מנין למדנו דין זה. משיבה הגמרא:
 מתמר אשת יהודה, דבתיב בה (בראשית לח כה) 'היא מוצאת והיא
 שוקה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה וגו', שאף
 על פי שהוציאהו לשריפה משום שחשבו שהרתה לזנונים, לא
 גילתה שליהודה היא הרה כדי שלא לביישו, אלא שלחה את
 הערבון שנתן לה בביאתו עליה את המטה והחותם, שאם יגלה
 ויודה, תינצל, ואם לא יודה, תשרף.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמ' ב

מהלקוחות נכסים לצורך מוונות של הבת, ולא היה רבי צריך
 לומר זאת. ואלא אם תפרש שכונת רבי היא לחילוק זה, דאילו את
 הפרנסה גביא הבת נמי ממטלטלי – גם ממטלטלין שהוריש האב,
 ואילו תנאי בתובה רק ממקרקעי גביא, וממטלטלי לא גביא. אין
 לפרש כן, שהרי לדעת רבי, שרב הונא אמר חילוק זה משמו, אידי
 ואידי – גם פרנסה וגם מוונות מוונא גביא – נגבים גם ממטלטלין.
 ומכיוצא זאת הגמרא: דתנאי בבריתא, אחד נכסים שיש להן
 אחריות – קרקעות, ואחד נכסים שאין להן אחריות – מטלטלין,
 מוציאין – גובים מהאחים לצורך מוון האשה ולקנות, דבר רבי. הרי
 שלדעת רבי גם למוונות האשה והבנות שהם מתנאי הכתובה
 גובים ממטלטלין.

מעשה נוסף בענין נתינת צדקה: מר עוקבא, הוה עניא בשיבובתיה
 – היה עני בשכונתו, דהוה רגיל – שהיה רגיל מר עוקבא לשדורי
 ליה ארבע מאה וויי כל מעלי יומא דכיפורה – לשלוח לו ארבע
 מאות זוז בכל ערב יום כיפור. יומא חד – יום אחד, בערב יום
 כיפור, שדרינהו ניהליה ביד בריה – שלח מר עוקבא את המעות
 לעני ביד בנו. אתא אמר ליה – חזר הבן ואמר למר עוקבא, לא
 צריך – אותו העני אינו זקוק למעות צדקה, מפני שעשיר הוא. אמר
 מר עוקבא לבנו, מאי הוית – מה ראית בביתו שאתה אומר שאינו
 צריך צדקה. ענה לו בנו, הווא דקא מולפי ליה יין וישן – ראיתי
 שמוזלים לו יין וישן על רצפת ביתו לריח טוב, שכך היה מנהג
 העשירים. אמר מר עוקבא, מפנק בולי האי – כל כך מפונק הוא
 אותו עני, אם כן יש לפרנסו לפי צורכו, ולכן עייפניהו – הכפיל מר
 עוקבא את סכום הכסף ששלח לו מתחילה, ושדרינהו ניהליה –
 ושלח שוב את בנו ליתן לו סכום של שמונה מאות זוז.

מעשה נוסף בענין צדקתו של מר עוקבא: בי קא ניהא נפשיה –
 בשעה שעמד מר עוקבא להיפטר מן העולם, אמר לסובבים אותו,
 אייתי לי חושבנאי דצדקה – הביאו לי את ספרי החשבונות של
 צדקה שנתתי בחיי. אשכח דהוה בתיב ביה שבעת אלפי דינרי
 סיאנקי – מצא שכתוב בספרי החשבונות שנתן בסך הכל שבעת
 אלפים דינרים ממקום ששמו סינא לצדקה. אמר מר עוקבא, וזוראי
 קלילי – צידה קלה הכנתי, ואורקא דחיקתא – והדרך שאני הולך
 אליה, רחוקה היא. וכוונתו היתה שהכין מעט מצוות לעולם הבא.
 קם מר עוקבא, בוביה לפלגיה מוניה – ובזבז חצי ממונו לצדקה.
 מקשה הגמרא: היכי עבד הכי – כיצד נהג כן מר עוקבא, שנתן חצי
 ממונו לצדקה, והאמר רבי אילעאי, באושא התקינו חכמים
 שהמבזבז לצדקה אל יבזבז יותר מחומש. מתרצת הגמרא: הני מילי
 מתיים – דין זה הוא רק באדם המחלק צדקה מחיים, וטעם התקנה
 הוא שפא ירד מנכסיו ויצטרך לצדקה, אבל לאחר מיתה, כלומר,
 המחלק ממונו כשעומד למות, כמר עוקבא, לית לן בה – לא נאמר
 בו איסור זה, ויכול לבזבז יותר.

מעשה נוסף בענין נתינת צדקה: רבי אמא הוה צייר וויי בסודריה –
 היה נוהג לצור בסודרו מעות, ושדרי ליה לאחוריה – ולהשליך את
 סודרו על כתפיו מאחוריו, וממצי נפשיה לבי עניי – ומסתובב
 במקום שמצויים עניים כדי שיתירו את סודרו ויקחו את המעות.
 ומצלי עיניה מרמאי – והיה מסתכל בעיניו לאחוריו בכדי
 שהרמאים שיש להם מעות לא יבואו ליטול ממנו מעות.
 מעשה נוסף בענין נתינת צדקה: רבי חנינא, הוה ההוא עניא דהוה
 רגיל לשדורי ליה ארבעה וויי כל מעלי שבתא – היה עני אחד, שהיה
 רבי חנינא רגיל לשלוח לו בכל ערב שבת ארבעה זוזים, יומא חד,
 בערב שבת אחד, שדרינהו ניהליה ביד דביהו – שלח את המעות
 ביד אשתו, אתאי – חזרה אשתו מבית העני, ואמרה ליה לרבי
 חנינא, לא צריך העני למעותיך, שעשיר הוא. שאל אותה רבי
 חנינא, מאי הוית – מה ראית בביתו שאת אומרת שעשיר הוא.
 אמרה לו אשתו, שמעי דהוה קאמרי ליה – שמעתי שאומרים לו
 בביתו, במה אתה סוּע – במה תרצה לסעוד השבת,

מפרשת הגמרא: אלא, מאי כוונת רבי שפרנסה אינה בתנאי
 בתובה, לדתנאי בבריתא. אב האמר בשעת מיתתו אל וזונו
 בנותיו מנכסיו, אין שומעין לו, אלא הבנות ניזונות מנכסיו, לפי
 שחיבוהו חכמים בכך בתנאי כתובה. אבל אם אמר אל יתפרנסו
 בנותיו מנכסיו – לא יקבלו נדונייתו, שומעין לו, משום שהפרנסה
 אינה חוב עליו בתנאי בתובה, אלא אמרו חכמים את דעת סתם
 בני אדם שרצונם לתת נדוניה לבנותיהן, ומוציאים ממון זה
 מהאחים. אבל אם זה גילה דעתו שאינו רוצה בכך, שומעים לו.
 וזו היא כוונת רב הונא בשם רבי שפרנסה אינה כתנאי כתובה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

הנהלת בנות ירושלים בעיה"ק ירושת"ו ע"י
משיח צדקנו, אמן

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מ"ט ניסן, הנה נעם לי לקרות במכתבם אשר תקותם שיתוספו ספסלי[ם]
במוסדות החינוך שלהם ויה"ר מהשי"ת שיצליחו בחינוך בנות ישראל בדרך ישראל סבא אשר נקראים
הם בתוה"ק בשם עקרת הבית בית ישראל להיות בית כל אחת מהן מקדש לשכינתו ית' וכמבואר
בארוכה במכתבי הכללי וידוע פסק רז"ל הבא לטהר מסייעין אותו ובפרט כשמעלין בקדש.

בברכת הצלחה ובברכת החג.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום.

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

...מ"ש אודות המאורע שקרה לו ששינה איזה ענינים בהשיבה מבלי להתייעץ כדבעי עם
המנהל... הנני מעתיק כאן סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, והוא:

ידוע אשר בישיבת תו"ת בכלל ובהנהגת התלמידים בפרט, הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר המנהל
פועל. והנה פעם קרה אשר אחד התלמידים קנסוהו בקנס חמור, וכיון שנגע ללבו הרי באופן יוצא
מהכלל השתדל התי' הזה לפגוש את כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) ני"ע ובכה לפניו בדמעות שליש. וכ"ק
אדמו"ר מוהרש"ב ני"ע אמר להנהלה אשר יבטלו את הקנס או עכ"פ יקילו בו. כשבא כ"ק מו"ח
אדמו"ר ונודע לו הדבר, נכנס לכ"ק אביו אדמו"ר ואמר לו, אשר מובן מעצמו שאין ח"ו מהרהר
על גוף הענין, אבל כיון שעשוהו למנהל פועל ובמילא מוטלת עליו האחריות במדה ידועה של המוסד
והמשמעת בזה הוא עיקר ויסוד, במילא אינו יכול לשאת עליו אחריות בהנהגה כמו זו אשר מבטלים
החלטת המנהל פועל וכו' ובמילא מתפטר הוא ממשרה זו. וסוף דבר הי' אשר כ"ק אביו אדמו"ר שינה
את כל הענין. איני יודע בפרטיות באיזה אופן, אבל התנהל הענין רק ע"י המנהל פועל והנהלה.

מובן מעצמו שאין אני מדמה את המנהל פועל בישיבת... לכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל מובן ג"כ
שאין אני מדמה את כבודו לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ני"ע.

והמוסר השכל מסיפור הנ"ל אשר כ"ק מו"ח אדמו"ר פרסמו ובודאי היתה בזה כוונתו להורות
לנו איך להתנהג בענינים כמו אלו אשר לא רק מכאן ולהבא צריך להתנהג כמסקנת כ"ק אדמו"ר
מוהרש"ב ני"ע בהנ"ל אלא שכל האפשרי צריך לתקן גם את העבר בזה, ואין בזה ח"ו מענין מיעוט
הדמות ופשיטא שאין בזה פסק בנוגע לגוף הדבר וכנ"ל בהסיפור, אבל אחד מיסודי קבלת קיום התורה
בכלל ואפשריות קיום ישיבת תו"ת [ו]תפקידה בפרט הוא ענין המשמעת הן של התלמידים והן של [ה]
הנהלה, הר"מ והר"י שיחיו.

תקותי חזקה שלא יקפיד על הערתי זו וימלאה... והשי"ת יזכה את כאו"א מאתנו להיות המוח
שליט על הלב שזה מוסיף בריאות בגשמיות ובריאות ברוחניות.

בברכה, המחכה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ד ניסן, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

...באופן עבודת הרשת, הנה כבר כתבתי כמה וכמה פעמים, ובכ"ז לחשיבות הענין הנני כופל עוד הפעם, אשר תמיהני ביותר על יחס כמה מהמורים לעבודת הרשת, וגם חלק ממורי אני"ש וגם הוא בכלל, שמביטים על זה כעל משרה שהם עובדים אצל אחרים, ובמילא באים אליהם בטענות, ואם אין שמים לב להטענות למלאות אותם במילואם הרי המסקנה הראשונה היא שצריך לחפש משרה אחרת כי מה נ"מ לו באיזה אופן יקבל פרנסתו ופרנסת ב"ב שי'.

והנה כל גישה זו מופרכת היא מעיקרא. הבעה"ב של הרשת הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר שמו נושאים המוסדות. ומובן אשר כל אלו שהשי"ת הצליחם והעמידם על חלק היפה, להשתתף במוסד זה, הרי זהו השער וצנור דרך בו נמשכים ההמשכות - בשלו ושל ב"ב שיחיו - הן ברוחניות והן בגשמיות.

אלא, שכמו בכל דבר בעולם, יש כאן חילוק תפקידים, שאלו שזכו ביותר הרי תפקידם הוא העיקר שבהמוסד היינו החינוך בפועל, משא"כ אחרים - אינם אלא מנהלים, תמכין דאורייתא וכו' וכו'.

ומובן אשר אחרי הנחה זו - הרי זה מעורר תמי' ופליאה, שבר-שכל שזכה והצליח בחלק הנ"ל בא להמנהל ואומר לו: שמעני, הנני עושה לך טובה במה שמשותף הנני בכאן, ובמילא אם תמלא את כל תביעותי טוב, ובאם לא אעזוב את המוסד כו'! והאריכות בזה אך למותר.

ואם היתה הנחה הנ"ל אצל המורים מאני"ש, הרי גם בד"מ, ונוסף ע"ז ע"י השתדלות, היתה נחדרת גם באלו המורים והמורות אשר, לע"ע, אינם מאני"ש, ובמילא היתה עבודתם ע"ד המבואר בהמשך רס"ו בעבודת עבד נאמן, שאפילו כשעובד רק בקבלת עול פשוטה, בכ"ז מהדר לא רק במילוי עבודתו אלא גם בההידור.

ופשיטא, אשר מי שיש לו אוצר גדול לא יבוא לאחרים לאמר, אם תמלא משאלותי אשתמש בהאוצר, ואם לאו - אשליך האוצר חוצה ואסובב בשוקים וברחובות בעד אגורת כסף. וכנ"ל, וד"ל.

ובטח יבאר את כל הענין הנ"ל לא רק לעצמו, אלא גם להמורים והמורות שמכירים או שיכול להכירם. והלואי ששורתי הנ"ל - המעטים בכמות - יפעלו ככל תוכנם באיכות.

מובן מעצמו, שאין כוונתי בהנ"ל לאמר שכל התביעות שלהם אינן צודקות, או שכל חברי ההנהלה צודקים במאה אחוז בכל הנהגותיהם. וכוונתי הוא רק, שהחלק היפה בהרשת הוא, חלק המורים והמורות ומקבלים ברוחניות הרבה יותר מחברי ההנהלה, וכיון שאצל איש הישראלי הגשמי הוא מסובב מהרוחני, וכמ"ש אם בחקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם, הרי מקבלים הם גם בגשמיות יותר מחברי ההנהלה - אם על אתר ובגלוי, או במשך הזמן ובאופן גם שאין בעל הנס מכיר בנסו. וכבר ידוע המבואר במאמרי דא"ח מכ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, אשר באמת ענין הפרנסה בדורותנו הוא באופן נסי וע"ד המן במדבר. ובמילא ח"ו שיחבלו בעצמם ע"י יציאה ממוסד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

...כן בנוגע לאופן החינוך של תלמידי הרשת בהנוגע להנהגות ע"פ שו"ע והנהגה דיראת שמים, הנה גם בזה אי אפשר לקבוע מסמרות, כי בודאי שונה המצב מתלמידי ב"ס אחד לתלמידי ב"ס שני, בהתאם להסביבה שם נתגדלו ונתחנכו. אבל, בכלל - בענין שאין בו חילול השם מובן שיש לנסות באופן דלאט לאט אגרשנו. ומובן שגם בזה כדאי שיתיעצו המורים ביניהם, ותשועה ברוב יועץ.

בודאי יתעסק בהרשת במרץ המתאים, והשי"ת ירבה גבולם בתלמידים ותלמידות טובים, שיהיו לתפארת לכל הרשת ובצדק יוכלו המורים-ות לאמר: ראו גידולים שגדלנו.

בברכת הצלחה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ח. ... ויש אומרים שאפלו קדם מנחה קטנה צריך להקדים מנחה בכל ענין ויש לחוש לדבריהם ולזהר
- 2 ביום הפורים שמאריכים בתפלת שחרית שיתחילו מוסף קדם שש ומחצה כדי שלא יצטרכו להתפלל
- 3 מנחה תחלה לפי סברא זו²⁸ כמו שיתבאר בסימן תר"כ²⁹.
- 4 ומפל' מקום אם ארע שהאריכו בשחרית עד אחר שש ומחצה ואפלו אם ארע שלא התחילו מוסף עד
- 5 שהגיע זמן מנחה קטנה לא יתפללו מנחה תחלה בצבור כדי שלא יטעו ההמון לעשות בן פעם אחרת³⁰
- 6 ולא אמרו להתפלל מנחה תחלה אלא ביחיד שארע לו בן יחיד³¹:

סימן רפז דיני תפילת מוסף בשבת סעיף ה

הלכתא רבתא

אין שהות להתפלל את שתייהם קודם החשכה - יתפלל מנחה ולא מוסף³².
 ימ' דינים נוספים הקשורים לתפילת מוסף: אחר התפילה אומרים פרשת לחם הפנים³³, ושש זכירות³⁴.
 אין מנהגנו לומר 'שיר הכבוד'³⁵.
 הזהירות בקיפול הטלית נתבארה בסימן ש"ב סעיפים ח-ט.

מזן סברא זו - היינו שיש לחוש לדבריהם ולא לאחר תפילת שחרית, אמנם אם יאחרו והגיע זמן תפילת מנחה - אין לחוש לדבריהם ויתפלל קודם מוסף²⁸.
 ין פעם אחרת - ויתפללו מנחה קודם מוסף - אף קודם חצות³⁰.
 יח' לו בן - המנהג בפועל שגם היחיד מתפלל מוסף קודם מנחה - גם כשהגיע זמן מנחה קטנה³¹, אבל אם

ציונים והוספות

תמידין ומוספין), וכשם שנידחה כדי שלא יטעו ההמון בפעם אחרת, כן נדחה מפני מעלת תפילת מוסף קודם מנחה.
 ויתירה מזו י"ל שכיון שחפץ להתפלל מסיבה מסוימת מוסף ולא מנחה - אינו נחשב שב' התפילות לפניו ממש ולא חל בזה הכלל של 'תדיר ושאינו תדיר'.
 (32) קו"א ס"ק א: מש"כ המג"א דאם אין שהות כו', צע"ג דאישתמיטתיה דברי הירושלמי שהביא הרא"ש, דבכה"ג פשיטא דמנחה עדיפא דתדירה אף לדחות לגמרי ע"ש.
 (33) סידור: מוספין קודמין לבזיכין, לזאת נכון לומר פ' בזיכין ולחם הפנים אחר תפילת מוסף (ואומרים אותו גם בשבת חוה"מ פסח (ראה התוועדויות תשמ"ו ח"ג ע' 186) וביוה"כ שחל בשבת (אגרות קודש ח"ג ע' שלב וע' תצג)).
 וראה שער הכולל פכ"ז ס"ז.
 (34) כשם שאומרים אחר תפילת חול (קצות השלחן סי' פג בדה"ש ס"ק כה שכן פשוט).
 (35) 'שיר הכבוד' לא הובא בסידור.
 בשיחת שמח"ת (לפנות בוקר) ה'תשכ"ב: תורת מנחם חל"ב עמ' 112: ישנם כמה ענינים שאע"פ שאדמו"ר הזקן לא הכניסם בסידורו, מ"מ יש להם מקום, וגם תורת החסידות גופא מבארת ענינים אלו... עד"ז גם 'שיר הכבוד', שאע"פ שאדמו"ר הזקן לא הכניסו בסידורו, מ"מ הרי זה ענין נעלה, וכפי שהלבוש (או"ח סו"ס קלג) מפליג בשבח השיר.

(28) ואפילו ביחיד, והראיה לזה שהביא בתור דוגמא את תפילת יוה"כ שהיא תפילת הרבים שלעולם מתפללים מוסף קודם מנחה (כמבואר בסוף הסעיף), אלא ע"כ שהמדובר לחוש ולהתפלל שחרית מוקדם ולא להתפלל מנחה קודם מוסף אפילו בדיעבד.
 ולכך המתפללים שחרית באריכות וביחידות והגיע זמן מנחה גדולה - יתפללו קודם מוסף ולאחמ"כ מנחה, וראה להלן לעניין מנחה קטנה.
 (29) סעיף א: טוב שלא להאריך בתפלת שחרית כדי למהר בענין שיוכל להתפלל מוסף קודם ו' שעות ומחצה ואם האריך החזן יותר מדאי ואי אפשר שלא יאחרו מוסף עד לאחר ו' שעות ומחצה יש לדלג סליחות ואבינו מלכנו כדי להתחיל תפלת מוסף קודם שיגיע זמן תפלת המנחה דהיינו ו' שעות ומחצה שאז מן הדין צריך להתפלל מנחה תחלה כמ"ש בס' רפ"ו.
 ומכל-מקום אם אירע שאיחרו להתפלל מוסף עד ו' שעות ומחצה אעפ"כ יתפללו מוסף תחלה קודם מנחה מטעם שנתבאר שם ע"ש.
 (30) א"ר ס"ק יד.
 (31) כיון שכן נכון לנהוג על-פי הקבלה (ראה שער הכוונות דרושי שבת דרוש יח ענין מנחת שבת), וכיון שתדיר ושאינו תדיר הוא למצווה מן המובחר בלבד (ראה מנחות מט, ב, תוס' פסחים נח, ב, ד"ה העולה, כסף-משנה רפ"ט מהל')

ב.

שולחן ערוך הלכות שבת – לפי לוח רב יומי

לענין שבת וההוצאה היתה ג"כ מלאכה חשובה במשכן
שנאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש
ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה שהיו מביאין
מביתם שהוא רשות היחיד אל משה העומד במחנה לוויה
שהיא רשות הרבים נקראת הבאה זו מלאכה.

ומנין כל המלאכות שהיו במשכן הן ל"ט והן נקראות אבות
מלאכות שיש עוד תולדות שלמדו מפי השמועה שלא אותן
המלאכות בלבד שהיו במשכן נקראו מלאכות אלא כל
מלאכה הדומה למלאכה שהיתה במשכן היא נקראת ג"כ
בשם מלאכה כמותה והרי היא בכלל לא תעשה כל מלאכה
כגון הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד היא תולדת
ההוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים (שהיא דומה לה
ממש[.]).

ואפילו כל מלאכה הדומה במקצת למלאכה שהיתה במשכן
הרי היא תולדתה אע"פ שאינה דומה לה ממש כגון הטוחן
הוא אב מלאכה שהיתה במשכן בשחיקת סממני הצבע
והמחתך הירק דק דק הוא תולדת הטוחן שהטוחן לוקח גוף
אחד ומחלקו לגופים דקים הרבה וכל העושה דבר הדומה
לזה היא תולדת הטוחן אע"פ שאינה דומה לו לגמרי
שהטוחן משנה את גוף הראשון לגמרי מה שאין כן המחתך
אף על פי כן הואיל ודומה לו בהעשותה גופים רבים מגוף
אחד הרי זו תולדתו וכן יש בשאר כל המלאכות (ומתוך
הצעה זו יתבאר לך טעם כל הדברים שאמרו עליהם שהם
אסורים בשבת מן התורה כמו שיתבאר כל אחד ואחד
במקומו):

ב כל המלאכות כולן אינן אסורין בשבת מן התורה אלא
לעשותן בשבת כדרך שעושה אותן בחול אבל אם
עושה אותן בשינוי מדרך החול שאין דרך בחול לעולם
לעשותן כן מלאכה זו פטור מן התורה אבל אסור לעשות
כן מדברי סופרים שמא יבא לעשותה כדרכה בחול כיצד
כגון שהוציא חפץ לאחר ידו או ברגליו או בפיו או בין
אצילי ידיו או במנעלו וכל כיוצא בזה שאין דרך להוציא
כן בחול הרי זה פטור אבל אסור ואוכלין שהוציאן בפיו
חייב שזה ג"כ דרך הוצאתן בחול.

וכל דבר אינו חייב עליו אלא אם כן הוציאו דרך משוי אבל
אם הוציאן דרך מלבוש שלבשו והוציאו או אפילו לא לבשו
אלא תלאו במלבושיו לתכשיט או שתלאו באחד מאיבריו
לתכשיט אע"פ שדרך להוציאו כן בחול פטור מן התורה
ויש מהם דברים שמותרים אפילו מדברי סופרים ויש מהם
דברים שאסורים מדברי סופרים לאשה ולא לאיש והם כל
תכשיט שאפשר לה לשלפה ממנה להראות נוי לחברתה
כדרך הנשים ויש דברים שאסורים אף לאיש והם כל תכשיט
שהוא רפוי עליו שאפשר לו בקל ליפול מעליו מאליו וכמו
שיתבאר:

ג וכל דבר שאוחזו בידו והוציאו חייב עליו בכל ענין
אע"פ שהוא תכשיט או מלבוש שדרך ללבושו או

א לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת בכל מיני סידור
הנהוגים אצלו בעריכת השלחן לסעודה גמורה אע"פ
שעכשיו לא יאכל אלא כזית הן מחמת שאין לו יותר הן
מחמת שאינו תאב ליותר מכל מקום יש לו לעשות הכנה
בסידור השלחן כגון פריסת מפה וכיוצא בזה כמו לסעודה
גמורה כדי ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו
בכניסתו כמו שנתבאר בסי' ר"ס[ב]:

ב ולכן יש נוהגים להרבות נרות במוצאי שבת יותר משאר
לילות החול ונוהגים ג"כ לומר פיוטים וזמירות אחר
הבדלה ללוות את השבת אחר שיצא כדרך שמלוין את המלך
אחר שיצא מן העיר:

ג וטוב לבשל בשר או דבר אחר במוצאי שבת לכבוד
סעודה זו ובזמננו שמאחרין כל כך סעודה ג' שאין
יכולים לאכול במוצאי שבת יכולים לקיים סעודה זו בפירות
(ואין צריך להקדים סעודה ג' בשביל שיאכלו סעודה זו
כראוי שסעודה זו אינה חובה כל כך אלא מצוה מן המובחר
בלבד):

ד יש מהמדקקים שהיה לו טלית (מיוחד) של מצוה
מיוחדת לשבת ובכל מוצאי שבת היה קופלה כדי
להתעסק במצוה מיד:
השלמה לתחלת הסימן:

חלק ב סימן ש שיסדר שלחנו במוצאי שבת:

א אם תשיב משבת רגלך וכו' וכברתו מעשות דרכיך וגו'
שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול לפיכך אסור
לרוץ בשבת או לקפץ דהיינו לעקור שתי רגליו בבת אחת
או לדלג דהיינו לעקור רגלו השניה קודם שיניח הראשונה
או לפסוע פסיעה גסה דהיינו כל שיש בה יותר מאמה
מראש גודל רגל זו עד ראש גודל רגל השניה אם אפשר לו
בפחות דהיינו שאין שם רפש וטיט או אמת המים כמו
שיתבאר ואף בחול אין לפסוע פסיעה גסה מפני שנוטלת
אחת מחמש מאות ממאור עיניו של אדם:

ב במה דברים אמורים בהולך לדבר הרשות אבל אם
(חסר):

עד כאן מצאנו:

חלק ב סימן שא האין יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו:

א אף על פי שנאמר בתורה סתם לא תעשה כל מלאכה
ולא נתפרש בה איזה עשייה נקראת מלאכה ואיזה
עשייה אינה נקראת מלאכה ומצד הסברא שההוצאה
וההכנסה מרשות לרשות אינה נקראת בשם מלאכה כלל
אע"כ ממה שסמכה תורה פרשת שבת למלאכת המשכן
ללמוד שאין מלאכת המשכן דוחה את השבת מכאן אנו
לומדים שכל מלאכה שהיתה חשובה במשכן נקראת מלאכה

1 להתקשט בו באחד מאיבריו מכל-מקום דרך הוא ג"כ
2 להוציאו בידו לפעמים.
3 ויש דברים שאפילו לא אחזן בידו אלא תלאן במלבושיו או
4 באחד מאיבריו חייב עליהם אם דרך להוציאן כן בחול
5 לפעמים כגון איש היוצא בסייף החגורה לו במתניו או
6 בקשת או במגן או ברומח התלוין עליו במקום שדרך
7 תלותן שם בחול לפעמים הרי זה חייב כיון שהוציאן כדרך
8 הוצאתן בחול והן אינן לא מלבוש ולא תכשיט שאם היו
9 תכשיט לא היו בטלין לעתיד לבא שנאמר וכתתו חרבותם
10 לאתים וגו'.
11 אבל אם יצא לבוש בשריון או ככובע של ברזל או
12 באנפלאות של ברזל העשויות למלחמה הואיל והן דרך
13 מלבוש הרי זה פטור אבל אסור מדברי סופרים משום
14 שנראה כיוצא למלחמה בשבת.
15 וכן אם יצא לבוש בתפילין פטור אבל אסור מדברי סופרים
16 אפילו אם הוא בענין שאין איסור בלבישתן משום כל תוסף
17 כגון שאינו מתכוין לשם מצות תפילין כמו שנתבאר בסי'
18 כ"ט ו"א מכל-מקום אסור לצאת בהן מדברי סופרים גזירה
19 שמא יצטרך ליכנס לבית הכסא ויסירן מעליו וישכח ויביאן
20 בידו ד' אמות ברשות הרבים או מרשות הרבים לרשות
21 היחיד כדי להצניען.
22 וכן לא יצא אדם קטן במנעל שהוא גדול ממדת רגליו שמא
23 יפול מעל רגלו וישכח ויביאנו בידו אבל יוצא הוא בחלוק
24 גדול שאין לחוש שמא יפול מעליו וכן לא יצא אדם במנעל
25 אחד ברגלו אחת ורגלו השנית בלי מנעל כי שמא ישחקו עליו
26 על שהולך במנעל אחד ויסירו מעל רגלו וישכח ויביאנו בידו
27 ואם יש לו מכה ברגלו השניה שאי אפשר לו לנעול בה מנעל
28 מותר לו לצאת במנעל שברגלו האחת שאין בה מכה שאין
29 לחוש שמא ישחקו עליו לפי שמכתו מוכחת עליו שאי אפשר
30 לו לנעול בה (וכל איסורים שנתבארו ושיתבארו בסי' זה אם
31 אסורים ג"כ בחצר ובבית יתבאר בסימן ש"ג):
32 ד' לא יצא אדם בין איש בין אשה במחט בין נקובה בין
33 שאינה נקובה התחובה לו בבגדו באותן מקומות
34 שבבגדו שאין דרך לעולם לתחובה שם בחול אף-על-פי
35 שאין זה הוצאה כדרכה מכל-מקום אסור מדברי סופרים.
36 אבל איש שיצא במחט הנקובה התחובה לו בבגדו לחבר
37 קצותיו כגון מפתחי חלוקו וכיוצא בזה מהמקומות שבבגדו
38 שדרך לתחוב שם מחט בחול אע"פ שהיא לצורך הלבישה
39 חייב חטאת לפי שאין דרך לתחוב שם מחט הנקובה אלא
40 מחט שאינה נקובה וזה שתחב מחט נקובה משוי הוא לו
41 אע"פ שהיא צריכה לו ללבישתו שאין אדם רשאי לצאת עם
42 כל חפצים הצריכים לו כשאין לא תכשיט ולא דרך מלבוש
43 (ואין זו נקראת הוצאה שלא כדרכה לפי שלפעמים בחול
44 כשרוצה להוליך מחט הנקובה לאיזה מקום תחובה לפעמים
45 בבגדו בהמקומות שתחובין מחט שאינה נקובה ומוליכה כך
46 ברשות הרבים עד המקום שהוא חפץ) ולפיכך הרי זו
47 הוצאה כדרכה וחייב עליה וכל-שכן אם אינה תחובה לו
48 לצורך לבישתו רק תחובה בהמקומות שבבגדו שדרך
49 לתחוב בהם מחט בחול לפעמים כשמוליכה לאיזה מקום:

50 ה' אבל מחט שאינה נקובה התחובה בבגדו אפילו
51 במקומות שדרך לתחוב בהם בחול פטור מפני שמחט
52 זו הואיל ודרכה לשמש באותן המקומות שבבגד לצורך
53 הלבישה הרי היא כבית יד לאותן מקומות ותורת מלבוש
54 עליה ומכל-מקום מדברי סופרים אסור לצאת בה מפני
55 שראשה העב שאינו נקוב יש עליו תורת תכשיט ויש לחוש
56 שמא ישלפנו מבגדו להראות נזיה לאחרים וישכח ויביאנו
57 בידו ואף אם אין עליו תורת תכשיט כלל אין להקל לפי
58 שיש חולקים ואומרים שאיש היוצא במחט שאינה נקובה
59 התחובה בבגדו לצורך הלבישה הרי זה חייב.
60 (ואף לפי סברא הראשונה אין להתיר במחט שאינה נקובה
61 שאין עליה תורת תכשיט כלל אלא בזמן שדרך האנשים
62 לתחוב מחט שאינה נקובה בבגדיהם לצורך הלבישה
63 שנעשית מחט זו להם כבית יד לבגדיהם הואיל ודרכה
64 לשמש לצורך לבישתם אבל בזמן שאין דרכם בכך אם היא
65 תחובה בשבת במקום שדרך לתחובה בו בחול לפעמים
66 כשרוצה להוליכה לאיזה מקום חייב ואם לאו פטור אבל
67 אסור מדברי סופרים כשאר כל הוצאה שלא כדרכה בחול).
68 וכל זה באיש אבל דין האשה הנקובה ושאינה נקובה
69 יתבאר בסי' ש"ג:
70 ו' טבעת שיש עליה חותם היא מתכשיטי האיש ולא
71 מתכשיטי האשה וטבעת שאין עליה חותם היא
72 מתכשיטי האשה ולא מתכשיטי האיש ולפיכך האיש שיצא
73 בטבעת שאין עליה חותם שבאצבעו חייב שמשוי הוא לו
74 ואין זו הוצאה שלא כדרכה לפי שלפעמים נותנת אשה
75 לבעלה טבעתה שאין עליה חותם שיוליכנה לאומן לתקנה
76 והוא משים אותה באצבעו עד שמגיע אצל אומן נמצא
77 שדרך הוצאה היא אף לאיש לפעמים להוציא טבעת שאין
78 עליה חותם באצבעו וכיון שאינה תכשיט לו חייב עליה
79 אבל אם יצא בטבעת שיש עליה חותם שהוא תכשיט לו
80 פטור אבל אסור מדברי סופרים גזירה שמא ישלפנה
81 מאצבעו להראות נזיה לאחרים ואח"כ ישכח ויביאנה בידו.
82 ויש אומרים שלא גזרו גזירה זו אלא בנשים לפי שהן
83 שחצניות ודרכן בכך להראות נזי תכשיטיהן זו לזו אבל איש
84 אינו שחץ ואין דרכו בכך ולכן מותר לו לצאת בטבעת שיש
85 עליה חותם שהיא תכשיט לו וכן בשאר תכשיטיו ואע"פ
86 שאינם מחוברים לכסותו שאפשר לו לשלפם וליטלם בידו
87 להראותם לאחרים אין חוששין לזה הואיל ואין דרכו בכך
88 וכן עיקר.
89 במה דברים אמורים במיני תכשיטין הדומין לטבעת שיש
90 עליה חותם שהיא תכשיט לאיש ולא לאשה וכן כל מיני
91 תכשיטין שהם תכשיטין לאיש ולא לאשה שאין דרך האשה
92 להתקשט בהם כלל אבל מיני תכשיטים שהם תכשיט לאיש
93 ולאשה שגם הנשים דרכן להתקשט בתכשיטין הללו כגון
94 מחט שאינה נקובה לפי סברא הראשונה שנתבאר למעלה
95 וכל כיוצא בה הרי הם אסורים אף לאנשים לדברי הכל כדי
96 שלא לחלק באיסור מין תכשיט אחד בין אנשים לנשים.
97 (ולפיכך אף בזמן הזה שנהגו האנשים להתקשט בחול אף
98 בטבעת שאין עליה חותם והרי הוא עכשיו להם תכשיט ולא

18 נאות של כסף כמין תכשיט אע"פ שתלאן בשלשלת
19 שבצוארו או בחגורתו או בשאר מקומות שבבגדיו כדי
20 להתקשט בהן בלבד אסור לצאת בהן מפני שהרואה יאמר
21 שלצורך תשמיש הוא מוציאן ולא כדי להתקשט בו כלל.
22 ויש חולקין על זה ומתירין במפתחות של כסף שכיון שאין
23 דרך לעשות מפתחות של כסף הרי עיקר עשייתן משום
24 תכשיט ואף שמשמשים בו ג"כ מכל-מקום כיון שעיקרו
25 לתכשיט עשוי לו אינו נחשב לו כמשוי ומותר לצאת בו וכן
26 המנהג במקצת מדינות אלו ובלבד שיהא בענין שאין לחוש
27 בו שמא יפסוק ויפול לארץ וישכח ויביאנו בידו וגם שיהא
28 בענין שאין האשה יכולה לשלפה משם להראותה
29 לחברותיה או שאינה צריכה לשלפה משם שיכולה להראותו
30 בעודו תלוי שם שאם לא כן אף לאיש אסור לצאת בה כיון
31 שהוא תכשיט גם לאשה (ועיין סי' ש"ג שעכשיו נהגו להקל
32 בתכשיטין).

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת
ובאיזה מהם אסורים:

1 משוי אעפ"כ אסורים לצאת בה בשבת הואיל והוא תכשיט
2 ג"כ לנשים ולפי זה אף בטבעת שיש עליה חותם אין לצאת
3 בזמן הזה שהנשים נהגו ג"כ להתקשט אף בטבעת שיש
4 עליהן חותם והרי הן תכשיט לאיש ולאשה אלא שעכשיו
5 נהגו היתר אנשים ונשים בכל הטבעות ואין למחות בידם
6 כמו שיתבאר בסי' ש"ג עיין שם הטעם[()]:
7 ז טבעת שקבוע בה אבן חלקה או אפילו כתובין בה
8 אותיות על האבן או על הטבעת אין זה נקרא חותם שלא
9 נקרא חותם אלא אם כן חקוקים בה אותיות או צורות כדי
10 שאם יחתמוהו על השעוה יהיו על השעוה אותיות או צורות
11 בולטות וכן אם בולטין בה אותיות או צורות שאם יחתמוה
12 על השעוה יהיו על השעוה אותיות או צורות שוקעות כל
13 זה נקרא חותם ומותר לאיש לצאת בטבעת שיש עליה חותם
14 זה (אם אין דרך הנשים להתקשט בה) ובלבד שלא יהיה
15 בולט בחותמת צורת אדם שלימה או שאר צורות האסורות
16 אפילו בחול כמו שיתבאר ביו"ד סי' קמ"א:

17 ח דבר העשוי לתכשיט וגם להשתמש בו כגון מפתחות

לקוטי תורה

24 "תעשו", שהי' משמע שהם העושים את השבת
25 הנ"ל על ידי כוחם ועוצם ידם, בעליות נפשם
26 להוי"ו - כי באמת השבת היא מתנה מאת הקב"ה
27 ("מתנה טובה יש לי כו' ושבת שמה"), לפי
28 שהעילוי הרוחני הנפעל באדם ביום השבת
29 (הביטול לאלקות) אינו תוצאה מעבודתו, ממה
30 שהוא מזכך את עצמו עד שבא לידי ביטול
31 לאלקות, אלא הוא מתנה מלמעלה הבאה בדרך
32 ממילא על ידי "עליית העולמות", שהיא נעשית
33 מאליה מצד התגלות אלקות מלמעלה. ולפיכך לא
34 שייך לומר שהאדם עושה את השבת.
35 ועיקר עבודתו היא רק - לשמור על מתנה זו,
36 שלא לקלקל אותה, ע"י עשיית דברים המונעים את
37 הגילוי האלוקי לפעול פעולתו, וזהו פירוש
38 "תשמרו", לשמור שלא לקלקל.

39 [והולך ומפרש מאיזה קלקולים צריך להשמר:]

40 כמו אפילו "דברים שאדם דש בעקביו", שקר
41 וגסות, וכמ"ש דובר שקרים לא יכון לנגד עיני,
42 ובגסות אין אני והוא יכולים לדור בעולם אחד.
43 אפילו דברים הנראים לבני אדם כקלים, כמו
44 שקר וגסות הרוח, הם סתירה להשראת אלקות
45 באדם, ובמילא הרי הם מונעים ומעכבים את גילוי
46 קדושת שבת בנפשו הפועל ביטול אמיתי לה'.

1 תוכן הפרק: ענין "שמירת שבת", כאדם השומר
2 מתנה שניתנה לו, והקשר ל"ומקדשי תיראו"
3 [בפרק זה ישוב לבאר דיוק הלשון "את שבתותי
4 תשמרו", וכן המשך הכתוב "ומקדשי תיראו"].

5 וזהו את שבתותי תשמורו. פירוש שבתותי,
6 היינו בחינת שבת תתאה שהוא ביטול היש
7 לאין, ושבת עילאה שהוא ביטול האמיתי, שב'
8 שבתות אלו ישנן בכל שבת כנ"ל.

9 בכל שבת ישנן שתי העליות, הן שבת תתאה
10 והן שבת עילאה, היינו שחיות העולמות עולה עד
11 בחינת חכמה דאצילות, שמצד עלי' זו ביכולת
12 האדם להגיע לידי ביטול היש; ואח"כ ישנה עלי'
13 נעלית יותר, שהחכמה עצמה עולה ונכללת בסובב
14 כל עלמין, שמצד עלי' זו אפשר להגיע לידי
15 "ביטול אמיתי".

16 ופירוש תשמורו, שבאמת שבת הוא בחינת
17 מתנה שנותנים אותה לנו מה', רק שאנו
18 צריכים לשמור שלא יפסידו אותה ח"ו על ידי
19 איזה קלקול וגרמא בנוקין המונע גילוי זה.

20 ע"פ כל מה שנתבאר לעיל בפירוש "את
21 שבתותי", דקאי על שתי בחינות ביטול שישנן
22 בשבת, מחמת עליית העולמות ביום זה - יובן דיוק
23 ל' הכתוב "את שבתותי תשמורו" ("ולא אמר

36 שבא "מאת ה'", הרי זה ביטול עמוק יותר, שאין
37 כאן ההרגש ש"הוא ביטל עצמו על ידי כוחו".

38 ועל זה מזהיר הכתוב "את שבתותי תשמרו" -
39 שצריכים לזכור שאתם צריכים רק "לשמור" את
40 הביטול, כלומר: "אין הכוונה לעשות הכנות
41 בנפשו לבטל את עצמו, כי כל הפעולות וההכנות
42 יכולות לפעול "הרגשת" הביטול, שזהו היפך ממש
43 מביטול האמיתי, אלא כל ההכנות יהיו באופן זה
44 שישמור את עצמו בתכלית אפילו מפירוד דק כל
45 שהוא, ובזה יהי' כלי מוכן שישרה בנפשו בחינת
46 ביטול היש (הבאה מלמעלה), שע"י "תשמרו"
47 בלבד יתגלה במילא בנפשותיכם שתי שבתות".

48 כי הגם שהבחירה ניתנה בידי האדם, עם כל זה
49 אלמלא עוזרו אין יכול לו, וגם אמרו רז"ל היה
50 בעיניך כרשע בו'.

51 ואין להקשות, איך אפשר לומר שלא יהי'
52 לאדם שום רגש של ישות מפני ש"הכל מאת ה'",
53 והלא הבחירה נתונה לכל אדם, וא"כ עכ"פ זה
54 שהוא "שמר" את הביטול הוא מצד עבודתו
55 ובחירתו הוא (ולא "מאת ה'")?

56 אך הענין הוא, דהא אמרו "אלמלא הקב"ה
57 עוזרו אין יכול לו", היינו שכל עבודה איזו שהיא
58 שעושה האדם היא ע"י הסיוע מלמעלה (שלכן
59 אמרו רז"ל "הי' בעיניך כרשע", שיש לבארו, כי
60 גם כשמצליח להתגבר על יצרו אין זה בכח עצמו
61 אלא רק מצד העזר מלמעלה), ובהתבוננו בזה לא
62 יתערב בביטולו שום רגש של ישות.

63 וזהו את שבתותי [שבתות שלי], שב' השבתות
64 - גם שבת תתאה (ביטול היש) - הם שלי בו'.

65 ומקדשי תיראו, פירוש "מקדשי" [מקדש שלי
66 דייקא] קאי על התורה, כי המקדש שלמטה הוא
67 מעשה ידי האדם, שלמה המלך בנה אותו, אבל
68 התורה היא מקדשו של הקב"ה ממש, וכמאמר
69 רז"ל אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של
70 חלבה.

1 והנה הרבותא היא על שבת תתאה, שהוא
2 ביטול היש, שגם זה אינו אלא בחינת תשמרו.
3 נתבאר לעיל ההבדל בין "ביטול היש" לביטול
4 אמיתי - שביטול אמיתי אפשרי רק ע"י גילוי אור
5 אלקי בנפשו, משא"כ "ביטול היש", בכוחו של
6 אדם להגיע אליו מעצמו, ע"י שמכניע ומבטל את
7 ישותו לעשות רצון קונו.

8 וזהו החידוש, שבשבת, גם "ביטול היש"
9 (שבת תתאה) בא בדרך מתנה מלמעלה - וכפי
10 שנתבאר לעיל בארוכה, שגם "שבת תתאה" (ביטול
11 היש) באה מצד עליית העולמות; דאף שבשאר
12 אופני ביטול היש צריך האדם לעבוד על זה, הנה
13 בשבת תתאה אין צריך לעשות פעולות והכנות
14 לבטל את ישותו, אלא עליו רק לשמור את עצמו
15 מלקלקל את הביטול שבא באופן ממילא מלמעלה.

16 דהיינו שצריך להיות שלא יהיה ביטול זה גופא
17 בבחינת יש, שהוא ביטל עצמו על ידי כחו,
18 אלא הכל מאת ה'.

19 ותוכן האזהרה ד"תשמרו" בשייכות לבחינת
20 "שבת תתאה" - "לשמור שלא יפסידו אותה":

21 היות וניתן להגיע לידי "ביטול היש" בכח
22 עצמו, עלול אדם "להפסיד" את העילוי דשבת
23 תתאה, שגם היא באה "מאת ה'", בחשבו "שהוא
24 ביטול עצמו על ידי כוחו".

25 כלומר:

26 יש מעלה ב"ביטול היש" דשבת (שבת תתאה)
27 על העבודה דביטול היש בכלל.

28 דהנה, כשאדם מבטל ומכניע את ישותו בכח
29 עצמו, הרי גם לאחר הביטול נשאר מקום לישותו,
30 שהרי מרגיש שהוא הוא שביטל את עצמו, ונמצא
31 שהביטול גופא הוא "בבחינת יש"; משא"כ
32 כשהביטול בא מאת ה' (היינו מצד גילוי אור
33 מלמעלה) - הרי אין מקום להרגשת מעלת עצמו
34 (שהוא ביטל את עצמו).

35 וזהו העילוי ב"ביטול היש" דשבת, דהיות

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (יד) **ובכ"ז** יובן מה שאמר המן יביאו לבוש מל' כו'
 2 וסוס אשר רכב כו' דהמן הוא בחי' הגסות
 3 דקליפה ולכן אמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות
 4 יקר יותר ממני כו' דהנה מבואר למעלה דלבוש מל'
 5 הוא אור לבוש דתורה, והסוס אשר כו' הן בחינת
 6 המשכות המצות באו"י ואו"ח כנ"ל שזה שייך לישראל
 7 דוקא מצד השפלות העצמית ומצד מס"נ שלהם בעצם
 8 כנ"ל והוא אשר אנו אומרים בברכת המצות אשר
 9 קדשנו במצותיו קדשנו דוקא וקדושה זאת היא בחי'
 10 רוממות קדושת העצמות ממש כמ"ש כי גאה גאה
 11 למעלה מעלה גם מגאות דמל' דה' מלך גאות לבש הרי
 12 הוא בבחינת לבוש לבד וגאה גאה מתנשא ומרומם
 13 בקדושת עצמותו ממש וזהו שבחינת קדש זה נקרא יקר
 14 והוא שנקרא יקר תפארת כו' כתרונם כבודו זיו יקריה
 15 כו' והנה מפני גאותו והתנשאותו ביותר רצה שיומשך
 16 אליו בחינת יקר קדושה עליונה זו והוא רק חוצפה
 17 יתירה מצד הגסות שבו ולכן אמר איש אשר המלך
 18 חפץ ביקרו דוקא שהוא יקר קדושה עליונה הנ"ל יביאו
 19 לבוש מלכות וסוס כו' שהן התו"מ שנקרא אור לבוש
 20 קדש העליון ביותר ומגודל גאותו סבר בלבו למי
 21 יחפוץ המלך הקדוש לעשות יקר שלו יותר ממני ושגה
- 22 ברואה כי לישראל דוקא ניתן היקר העליון הזה שהוא
 23 קדושת התו"מ ולא יחפוץ לעשות יקר זה לזולתם כלל
 24 וכמו כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם כתר מל'
 25 וע"כ צוה להמן להלביש את מרדכי היהודי היקר הזה
 26 דלבוש מל' וסוס כו' כי מרדכי אומן את הדסה כו'
 27 ולע"ל כתיב ואתם תהיו לי ארץ חפץ תקרא חפצי בה
 28 דוקא וד"ל וזהו שעתידים המלאכים לומר לפני
 29 הצדיקים קדוש וזה פלא דאיך ידמו צדיקים לעצמות
 30 האלקות לומר לפניהם קדוש כו' אך ידוע דקדוש בוי"ו
 31 הוא בחינת המשכה קטנה מקדש העליון הנ"ל מהעלם
 32 קדושת העצמות לגילוי קצת והיינו כמו ענין לבוש מל'
 33 אשר לבש בו המלך והסוס אשר רכב עליו כו' שהן
 34 לבושי יקר דקדושת העצמות שמלבישים לנשמות
 35 הצדיקים בתו"מ בעה"ז כי חפץ המלך לעשות להם
 36 יקר דוקא וכמ"ש אשר קדשנו דוקא וע"כ המלאכים
 37 יאמרו לפניהם קדוש היינו להלבישם מלבוש קדש ויקר
 38 העליון דתו"מ וכמו שהמלך יצוה לשריו לעשות יקר
 39 שלו למי שיחפוץ ביקרו שמביאין לבוש מל' כו'
 40 וכמ"ש ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך
 41 הפרתמים דוקא וכמו"כ לע"ל המלאכים יאמרו לפני
 42 הצדיקים קדוש וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

- 1 **אמר** ריב"ל כשעלה משה למרום אמרו המלאכים מה
 2 אנוש כי תזכרנו אשר תנה הודך על השמים,
 3 אמר להם משה כלום יצה"ר יש ביניכם שאתם
 4 מבקשים את התו' והודו לו וזהו מ"ש אח"כ מה אדיר
 5 שמך בכל הארץ כו'. והנה לכאורה אינו מובן זה שהרי
 6 כשביקשו את התורה מסתמא לא בקשו כמו שהיא
 7 נמשכה למטה רק שבקשו את התורה כמו שהיא
 8 למעלה, וא"כ מה זו תשובה ע"ז כלום יצה"ר יש
 9 ביניכם שהרי תורה זו שייך גם בלי יצה"ר, וכמו
 10 שמצינו דקא מיפלגי במתיבתא דרקיע אם בהרת קדמה
 11 לשיער לבן כו', הרי שלומדים את התורה גם נשמות
- 12 בלי גופים ולומדים אותה באופן אחר ברוחניות וא"כ
 13 המלאכים בקשו את התורה באופן זה, וא"כ מה זו
 14 תשובה ע"ז כלום יצה"ר יש כו'.
 15 אך הנה מתחלה י"ל קצת מ"ש וראיתי אני שיש יתרון
 16 לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מתוך החושך
 17 כו', ובזהר הקשה ע"ז מה ששלמה משבח א"ע ואמר
 18 ראיתי אני, ששלמה לפי שהי' ויחכם מכל האדם הוא
 19 ראה שיש יתרון לחכמה מן הסכלות וכי שאר בני נשא
 20 דלא ידעי חכימתי' דשלמה לא ידעין זה שיש יתרון
 21 לחכ' כו', ומה משבח א"ע בזה שא' וראיתי אני דייקא
 22 כו'.

א' דשבועות תרס"ו

אמר ריב"ל כשעלה משה למרום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

19 הנה היא מוסתרת ונעלמת, וע"י בחי' התבוננות יכול
20 כל אחד להוציאה מהעלם אל הגילוי, מאחר שכבר
21 ישנה בהעלם בטבע תולדתו, שלכן נק' אהבה טבעית.
22 אבל פי' הב' בפי' ואהבת ל' הבטחה, היינו סופך לבוא
23 לידי אהבה, זהו מעלת ומדריגת אהבה דאהרן שהיא
24 בחי' אה"ר שלמעלה מן הטו"ד שאין זה ביכולת האדם
25 לבוא ע"י התבוננות, כ"א כשנותנים לו מלמעלה, ואינו
26 דומה לבחי' אהבה הטבעית שנמשכת מהתבוננות
27 שזהו ע"פ השגת השכל, וה"ז בבחי' הגבלה, שזה"ע
28 לאהבה את ה' כי הוא חיך, והיינו כמו האדם אוהב
29 חיי נפשו כן כאשר יתבונן שאו"ס ב"ה הוא חיי
30 החיים כו', מהתבוננות זו נמשך לו בחי' אהבה.
31 משא"כ אה"ר דאהרן היא אהבה שבלי גבול לצאת
32 מהכלי כו' היפך הגבלת השכל כו', היא הבאה
33 מלמעלה כו' ע"י המשכת אהרן כה"ג כי אהרן הוא
34 אותיות נראה, והיינו בחי' באורך נראה אור, באורך
35 דוקא הבא מלמעלה כו'. וזהו שורש ההפרש בין אהבה
36 דאהרן לאהבה דאברהם אוהבי.

בזאת יבוא אהרן

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב.

1 **ולהבין** זה צ"ל שורש ענין אהרן ופעולתו בנפש
2 האדם הוא להעלות הנרות הם נר ה' נשמת
3 אדם, פי' שהוא מדליק הנרות הם הנשמות לפי שהוא
4 הי' מז' רועים הממשיכים חיות אלקות לכלליות
5 הנשמות, והוא ממשיך להעלות אהבה עזה לה'
6 ולהגדיל מדורת אש האהבה כרשפי אש שלהבת
7 מתלהטת בקרב איש ולב עמוק. ויובן זה בביאור ענין
8 מעלת אהרן על אברהם שנק' ג"כ אברהם אוהבי, והוא
9 הי' הראשון מז' רועי, והמשיך ג"כ בחי' אהבה בנש"י.
10 דהנה בפי' ואהבת יש שני פי', הא' ל' ציווי, והב' ל'
11 הבטחה. ולכאור' איך שייך ל' ציווי על מדה שבלב. אך
12 הענין דהציווי הוא על התבוננות שיתבונן בגדולת
13 או"ס ועי"ז יבא לבחי' אהבה הטבעית שיש בכאור'א
14 מישראל בירושה לנו מאבותינו. ולכן יתכן ל' ציווי על
15 בחי' אהבה זו שהרי ביכולת האדם להוציאה מהעלם
16 אל הגילוי ע"י ההתבוננות בפסוק ראשון דק"ש איך
17 שה' אחד, ועי"ז בא לבחי' ואהבת כו', וזהו בחי'
18 האהבה שהמשיך אאע"ה בנש"י בטבע תולדותם, אך

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

6 ויש לומר – מחדש הרבי נ"ע, שיש בכל זאת הבדל בין
7 "גבול" ל"תחום": דגבול הוא ההגבלה באופן הגילוי אם
8 בריבוי או במיעוט כו', - אופן ההתגלות של האור
9 בספירה, אם מתגלית בריבוי או מיעוט, הנה זה "גבול"
10 המידה.

1 והנה הזוהר אומר שלכל ספירה יש (מלבד "מידה")
2 גבול ותחום, ועל זה מפרש הרבי נ"ע: וענין גבול ותחום
3 איתא בלקוטי תורה³⁹ בהביאור דוידר הגבול, שם נאמר
4 - גבול ותחום שהוא ענין אחד, כלומר ששניהם
5 מבטאים ענין של הגבלה.

אלא הוא ע"י התלבשות האורות בכלים שעל ידי זה נתלבש חסד בגבורה
או בנצח כו' כפי סדר התהגהג. והנה הכלים הם מגבילים את האור שהאור
נגבל בכלי. הן מצד שהאור הוא אור פשוט ונגבל בכלי להיות מחי' ומהרה
כלי החסד א"כ הכלי מגבילתו הן שהאור הוא בחינת א"ס והכלי מגבילת
לדיות ההשפעה בבחינת גבול. וכיון שעיקר התכללות זו להיות נעשה י"ב
בחינת הוא ע"י התלבשות האורות בכלים דוקא דאילו האור מצד עצמו
הוא אור פשוט כו' לכן נק' י"ב גבולים או י"ב תחומין ורינו הגבלות שהאור
נגבל בכלים ומתכללים לי"ב גבולים י"ב תחומין.

39. פ' מסעי צד, א. וזה לשונו שם: וכדאיתא בזהר פ' במדבר
(דק"ח ע"ב). תריסר שבטין תריסר תחומין כו' דהא אילנא עילאה קדישא
ברו אחתם בחותמו. וזה ע"ד מ"ש בפרדס שכ"א פ"ו בשם ספר הבורי
אילן א' יש לו להקב"ה ובו י"ב גבול אלקטון כו'. וגבול ותחום ענין א'
הוא. והטעם שנק' בשם גבולים ותחומים. כי הנה ענין י"ב גבול האלו הם
בחינת התכללות הו"ק שהם הששה מדות חג"ת נה"י כשמתכללים זה עם
זה כמו התכללות החסדים בגבורות או התכללות גבורה בנצח כו' או
התכללות הקוין כי חז"ן קו ימין ובג"ה קו שמאל והתכללותן הוא ע"י
גבולי אלקטון כו' והתכללות זו אינה בעצם האור כי האור הוא אור פשוט

37 יותר "מעלה" מאיר בה אור רב יותר, וכמו כן לא רק
38 בגילוי האור אלא בחינת המעלה ומטה בעצם מדרגתו
39 שהחכמה תחיה באופן כך וכך וכינה באופן כך וכך כו'
40 — הנה כל הבדלים אלו בין הספירות — הכל הוא מן
41 הקו, שהוא המודד לכל ספירה כפי מהותה ועניינה.
42 כלומר, אחרי שלמדנו שיש בעשר הספירות של עולם
43 האצילות מעלה ומטה, המתבטאים במהויות שונות,
44 גבול תחום ומידה, מבאר הרבי נ"ע — כי מה שיוצר את
45 השוני וההבדל בין ספירה לחברתה הוא הקו. וכפי
46 שלמדנו באריכות במאמרים הראשונים, שעיקר השוני
47 בין מדרגה למדרגה היא לא רק מצד הכלים אלא גם
48 מצד האור עצמו, ששרש כל האורות הוא אור הקו,
49 הנקרא "קו המידה" על שם שמודד את כל האורות.
50 ומבאר הרבי נ"ע, כי הכח שיש בקו למדוד, הוא בגלל
51 שהוא בעצמו מדוד ומוגבל באופן האצלות: להיות
52 שהקו בשרשו יש בחינת עשר ספירות שהן עשר ספירות
53 הגנוזות כו'. כפי שהתבאר בהרחבה במאמרים
54 הראשונים שאף לפני הצמצום יש בחינה של התחלקות
55 של עשר ספירות. והמשכת הקו הוא על ידי הצמצום
56 שנמשכים ספירות פרטיות כו', — כלומר גם בשורשו
57 לפני הצמצום יש גדר של עשר ספירות, אלא שלפני
58 הצמצום הם מאוחדים וכלולים יחד, וכשנאצלו לאחר
59 הצמצום — באור הקו — הרי הם בהתחלקות של נקודות
60 נקודות.
61 כלומר, אם הקו בעצמו היה פשוט ולא מדוד, הוא לא
62 היה יכול למדוד אחרים — כפי שסרגל המודד, הרי בו
63 עצמו יש מדידה. ולכן מבאר ששרש הקו הוא בעשר
64 ספירות הגנוזות לפני הצמצום, שאף שהכל פשוט שם,
65 הרי יש בכל זאת גדר של עשר בחינות.
66 ועם היות שבהקו הן בבחינת פשיטות עדיין שהרי
67 מדובר על האור לפני התלבשותו בכלים, שזהו ענין מה
68 שהקו הוא מריבוי נקודות כו' כמו שנתבאר לעיל פרק
69 ל"א, שהנקודות שבקו הוא מפני שהכל שם בפשיטות,
70 ללא ציור, מכלי מקום הרי הן בבחינת קו המדה למדוד
71 מהות הספירות להיות באופן כך וכך דוקא, כלומר זה
72 גופא שאותם נקודות נמצאות בקו שעניינו למדוד

1 ותחום הוא ההגבלה והתפסק של המידה לא מצד
2 עצמה, היינו מצד האור שבה, אלא שעל ידי הכלים,
3 וכמו שכתוב שם בהביאור בלקוטי תורה בביאורי הזוהר
4 אמאמר (על מאמר) הזוהר דבמדבר דף קי"ח עמוד ב'
5 כמה שכתב הזוהר: דהא אילנא עילאה קדישא בהו
6 אתחם בתחומי — שזהו מצד הכלים⁴⁰ כו', הנה מכאן
7 שהגבלת התחום היא הגבלת הכלים⁴¹.
8 כמה מתבטאת ההגבלה שבספירה שמצד הכלי (ענין
9 התחום) — והוא ענין המיעוט שבהספירה עצמה
10 שמתמעט אורה בהמדרגות תחתונות שבה בכדי שיהיה
11 אצילות הספירה שלמטה ממנה כו', — כלומר בחלק
12 התחתון של הספירה יש הגשמה יותר כדי שתוכל
13 להימשך ממנה הספירה הנמוכה ממנה, דהגבלה הזאת
14 הוא על ידי הכלים כו', להיות שהכלים כשם שמגבילים
15 את האור להיות בבחינת מציאות דבר- כפי שנתבאר
16 במאמר הראשון שהכלי מגשם את הספירה, כפי שהוא
17 במשל הנשמה והגוף, שהנשמה רואה רק עניינים
18 רוחניים, וכשהיא מתלבשת בגוף היא רואה רק עניינים
19 גשמיים. כלומר כלי הגוף מגשמים את כח הראיה
20 שבנשמה. וזה תפקיד הכלי — לגשם את אור הספירה,
21 כמו כן מגבילים את ההתפשטות של האור דער פה
22 תבוא כו' ולא יותר, בכדי שתוכל להאצל ממנה ספירה
23 נמוכה יותר.
24 (ועיין מה שיתבאר לקמן פרק רפ"ה⁴²). שם נתבאר שיש
25 חילוק בין פנימיות הכלים לחיצוניות הכלים, באופן
26 ההגבלה.
27 לסיכום, הזוהר אומר שיש שוני בין ספירה לספירה,
28 והשוני מתבטא ב"מידה גבול ותחום". מידה — המהות
29 העצמית של כל ספירה שהיא שונה מחברתה. גבול —
30 אופן גילוי עוצמת האור של הספירה בריבוי או
31 במיעוט. תחום — ההגבלה שבספירה שמצד הכלי שבה.
32 וכללות המדידה בהעשר ספירות הוא על ידי הקו
33 שמודד אופני הגילויים בהעשר ספירות — כמה אור
34 יתגלה בכל ספירה וספירה, ועושה בהם מעלה ומטה
35 שהחכמה היא מעלה והבינה היא מטה וכדומה, בבחינת
36 ריבוי ומיעוט בהאור והגילוי כו', שכלל שהספירה היא

אלקות ממש וע"כ הן רק כח הגבול לבד כו'. ולכן מהנע"ט דאצי' א"א להיות עדיין התהוות העולמות כ"א ע"י הפרטא שבין אצי' לבי"ע כו'. אבל לולא הפרטא א"א להיות ההתהוות גם מבחי' חיצ' הכלים ואפי' מהמדר' התחתונות שבאצי' כו', וכמ"ש בלקו"ט ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים דגם מבחי' המל' ה' העולם מתפשט בלי גבול וקץ ושירי' ההתהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה כו' הוא ע"י מלאך סנדל שהוא בחי' נעל החופה על הרגל בחי' מל' כו', והוא בחי' מנעל של עוד המעלים לגמרי כו' וכמשי"ת לקמן בענין המסכים והפרטאות כו', ומ"מ בחי' חיצוניות הכלים הן בבחי' נבדל מן האור כו'.

40. ראה לשונו שם בהערה הקודמת.

41. וצריך עיון מה הראיה מדברי הצ"צ בביאורי הזוהר שם, הרי בפירוש כותב שענין הגבול וענין התחום אחד הוא.

42. על פי שולי הגיליון. וזה לשונו שם: וכמ"כ בכלים דאצי' הוא שהפעולה בבי"ע דהיינו כמו שבאה חוץ לאצי' תהי' בבחי' הגבלה אבל באצי' הן בבחי' בל"ג כו', וכמא' מדתן עשר שאין להם סוף דקאי על הכלים (דו"ע מדתן עשר דהיינו כמו שהאורות באים בבחי' מדידה שזהו בבחי' הכלים כו'). דבאצי' גופא הן בבחי' א"ס כו' וכמ"ש במ"א. די"ל דכמו"כ הוא גם בבחי' חיצוניות הכלים, שהרי כללות הכלים דאצי' הן

20 האר"י ז"ל צריכה ביאור, מה השייכות לזה שהקו דק
21 להשתלשלות עשר ספירות?
22 ויש לומר פירוש הדברים בשתי אופנים הא' לפי
23 שהמשכנתו הוא על ידי צמצום לכן הוא קו דק, וממילא
24 להיות ספירות מיוחדות בו, שלפי הסבר זה הרי הסיבה
25 להאצלת עשר ספירות באופן של גדר והתחלקות, היא
26 לפי שאור הקו נמשך על ידי הצמצום שיוצר הגבלה
27 והתחלקות (אך לא מצד הגדר בשרש אור הקו).
28 והב' יש לומר על פי מה שנתבאר לעיל פרק כ"ז דרשני
29 האורות של עשר הספירות הגנוזות הרי הם מיוחדים
30 באור אינסוף הכליגבול והן מעין המאור (שזהו ענין
31 מה שהציע צריכה להיות מין בנף בו), - וכך בנמשל
32 אור הגבול הוא מאוחד ודבוק לאור הכליגבול, דמשום
33 זה הן בבחינת פשיטות בגלל דביקותם באין-סוף,
34 ומכל-מקום אין זה כמו פשיטות האינסוף ממש בו,
35 כלומר הם בעצם בחינה אחרת, של אור הגבול, אך כיון
36 שהם כלולים באור הכליגבול הרי גם הם בבחינת
37 פשיטות ממש,

1 ולהגביל, מראה שיש שם כבר איזה גדר ומדידה. אלא
2 שמדידה זו לא ניכרת כל כך באור הקו, רק אחרי
3 שמתלבשים האורות בכלים - שזה ניכר ביותר בעשר
4 ספירות ראשונות להיותם בבחינת התלבשות בכלים
5 וכמו שנתבאר לעיל פרק ל"ב, שנעשים על ידי זה
6 האורות בבחינת מציאות, על כן הם גם כן במדרגה
7 ניכרת בבחינת מעלה ומטה שבהם במהותם ומדרגתם
8 בו. - כלומר הכח המודד קיים עוד לפני התלבשות
9 האורות בכלים, וההבדלים בספירות קיימים כבר
10 באורות עצמם, שאור החכמה שונה מאור הבינה, עוד
11 לפני התלבשותם בכלים, אלא שהמדידה ניכרת בעיקר
12 לאחר התלבשות האורות בכלים בספירות של האצילות.
13 ויש לומר שרעיון זה נרמז בעץ-חיים, שזהו מה שכתוב
14 בעץ-חיים⁴³ שעל ידי הקו נקראים הנאצלים - כלומר
15 הספירות של האצילות, יו"ד מרות ויו"ד ספירות בו,
16 שזהו להיות עשר ספירות בהתחלקות מהותיים מיוחדים
17 בו, וכתב שם שזהו לסיבת היותו קו דק ולא
18 בהתחברות גדולה בו. כלומר בגלל שהקו יש בו דקות,
19 הרי ממנו נאצלים ספירות מחולקות. ולשון זו של

שבת פרשת דברים תער"ב

אית ליה מדה ולא שם ידיע כגונא דספירן בו. דכל ספ' אית לה שם ידיע
ומדה וגבול ותחום ובריות הקו דק ימשיך להם שפע כדי צרכם בלבד
בערך היותם נאצלים ולא יותר מדאי בערך היותם מאצילים. ולהעיר
שבפנים המאמר הרבי נ"ע מצטט מדברי העץ חיים: - "ולא
בהתחברות" ואילו לפנינו מופיע "ולא התרחבות".

43. שער א' ענף ב', וזה לשונו שם: כי אם היה האור נמשך
להם דרך גם מכל סביבותיהם היו הנאצלים בבחינת המאציל עצמו בלתי
גבול וקצבה ולא עוד אלא אפי' גם הקו הוא דק מאד ולא בהתרחבות
גדול כדי שיהיה האור הנמשך אל הנאצלים במדה וקצבה אשר לסיבה זו
נקרא הנאצלים י' מדות וי"ס להורות שיש להם מדה וקצבה ומספר קצוב
משא"כ בא"ס וכמ"ש בס"ה פ' פנחס פקודא תליטר דא ק"ש כי אבל דלא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים חלק ב'

1 ברכת יוצר - התבוננות בעבודת המלאכים והנשמות. בשמו"ע - עמידה בתכלית
2 הביטול, קול דממה דקה. סולם התפילה מחבר הארת הנשמה עם שרשה
3 ואחר-כך הוא ההתבוננות בהשגת האופנים וחיות
4 הקדש והשרפים, ואפן השגת הנשמות ב"כרופ
5 שם פבור מלכותו לעולם ועד" ב"חודא תתא"ט
6 וב"ש"מע ישראל" ב"חודא עלאה', דעבודה זו הגם
7 שהיא עבודת הלב בהתפעלות הנפש, הגה עקרה היא
8 בידיעה והשגה להתבונן בפרטי השגת ועבודת
9 האופנים שהם ברעש גדול מפני העדר ידיעתם בהאור

ט. ביחוד תחתון. י' ביחוד עליון.

שְׂבָגוּף. וְזֶהוּ שֶׁהַתְּפִלָּה נִקְרָאת סֵלֶם, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "וְהִנֵּה
סֵלֶם מִצֵּב אֶרְצָה", וְאֵיתָא בְּזֵהר "סֵלֶם – דָּא צְלוּתָא"⁹,
דְּסֵלֶם יֵשׁ בָּהּ שְׁלִיבוֹת, כִּךְ הַתְּפִלָּה נִחְלָקֶת לְחֻלְקִים, וְזֶהוּ
"מִצֵּב אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה", דְּהַסֵּלֶם דְּתְּפִלָּה
מִחִבֵּר הָאֶרֶץ שֶׁהִיא הָאֶרֶת הַנִּשְׁמָה הַמְּלִכֶשֶׁת בְּגוּף עִם
הַשְּׁמִים שֶׁהִיא עֵצָם הַנִּשְׁמָה, אָבֵל קִדְּם הַתְּפִלָּה הִנֵּה
"נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ" הוּא רַק בְּחִינַת "וְאֵתָה נִפְחֶת בִּי", וְרַק
עַל-יְדֵי הַתְּפִלָּה נַעֲשֶׂה הַהֶתְחַבְּרוּת.

קונטרס ב' ניסן ת"ש

דְּכְתִיב "וְאַחֲרֵי הָרוּחַ רֵעַשׁ, וְאַחֲרֵי הָרֵעַשׁ אֵשׁ, וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ
קוֹל דְּמִמָּה דְּקָה", דְּרוּחַ הוּא הָעֵבֻדָּה דְּפִסְקִי דְּזִמְרָה,
וְאַחֲרֵי הָרוּחַ רֵעַשׁ הוּא הָעֵבֻדָּה דְּ"יוֹצֵר אֹר" בְּעֵבֻדַּת
הַמְּלָאכִים שֶׁהוּא בְּרֵעַשׁ, וְאַחֲרֵי הָרֵעַשׁ הָעֵבֻדַּת הַמְּלָאכִים
אֵשׁ, שֶׁהוּא הָעֵבֻדָּה דְּיַחְוָדָא תַּתְּמָה, וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ קוֹל
דְּמִמָּה דְּקָה, שֶׁהִיא הָעֵבֻדָּה בְּכַטּוּל עֲצָמֵי בְּשָׂמוֹנָה-
עֶשְׂרֵה, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "דְּתַמָּן קָאֵתִי מִלְּכָא"¹⁰,
שֶׁהוּא גְלוּי בְּחִינַת שְׂרָשׁ הַנִּשְׁמָה הַמִּתְחַבְּרֶת עִם הַנִּשְׁמָה

יא. ששם בא המלך. יב. זו התפילה.

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

יום ב', כ"ד אדר ראשון

בהיותו בחדר מאלאמאזנא באערדאראם¹ - קודם נסיעתו צלחה לארצות הברית

אלא, אדם הוא עשר ספירות, והוי' הוא המדריגה
שלמעלה מעשר ספירות. זה ענין הוי' "לא ינום ולא
ישן שומר ישראל"⁶, בעשר ספירות דאצילות שייכת
עבודה, שכן עשר ספירות דאצילות הן הרי כנגד שכל
ומדות – שם היא העבודה של שכל ומדות. ואילו שם
הוי' שלמעלה מעשר ספירות הוא הוי'⁷ בעתיקא
עינא פקיחא דלא נאים⁸ והוא למעלה מענין העבודה.
ובשם הוי' אומר הלשון "לחסות", להורות שעל-
ידי הענין של לימוד התורה וקיום המצוות והרבצת
התורה ברבים נזכה למדריגת עינא דעתיקא ועינא
פקיחא דלא נאים תדיר ונייעור, שתומשך בחסד
וברחמים הגאולה האמיתית ונזכה לביאת גואל צדק
במהרה בימינו אמן.
אמור לכל היהודים שהים הגדול אינו דבר
המפסיק אלא דבר המחבר, הוא מחבר בין אלה
הנמצאים בצד זה של כדור הארץ לבין אלה
הנמצאים בצד ההוא של כדור הארץ, הוא מחבר בין
המים עליונים לבין המים התחתונים.
אמור לכל היהודים: אני נמצא יחד אתכם
כולכם⁹.

א. אני² מאחל ליהודי לטביה שישארו במעמדם
ומצבם הטוב, הם נמצאים במלוכה תחת הנהגתו של
הנשיא הנערץ ק. אולמאניס, שאינו מבדיל בין העדות
והאמונות ומנהיג את המלוכה בחכמה ובטוב. אני
מאחל לו, שילך לו טוב ושכל בני ישראל יהיו
מאושרים תחת ממשלתו.
ב. (אחר-כך אמר כ"ק אדמו"ר להר"מ חפץ):
רציני³ לדבר עם הקהל, אלא שלא מרשים לי,
ואני עושה אותך כשליח.
אמור לקהל שלפני תשע שעות, בשעה שלש
אחרי חצות הלילה, היה אצלי אבי, ואמור לקהל שיש
לי דרישת-שלום טרי מאבי.
אבי אמר לי חסידות על "טוב לחסות בה" מבטוח
באדם"⁴ – אני אומר תוכן הענין – את המאמר
אשלח לך – ושאל, כיצד הוא מדמה שני דברים
שאִינם בדומה כלל זה לזה: אדם והוי' אינם בדומה
זה לזה. (וכן, מה לו לומר טוב לחסות כו'. ומדוע
לגבי הוי' אומר "לחסות" ולגבי אדם – "מבטוח",
לכאורה היה צריך לומר הלשון בטח לגבי הוי'
("לבטוח בהוי'")⁵, כמו שכתוב "אשר יבטח בהוי'".

(5) ראה ד"ה טוב לחסות בה' בלקו"ת דרושים לשמע"צ (צ,ד). סד"ה
ולא זכר עזר"ת, תרפ"ח. ועוד.
(6) תהילים קכא, ד. ראה מקומות שצויינו בהערה 8.
(7) תיבה זו אינה ברורה ברישימת השיחה שתח"י.
(8) ראה זהר ח"ג קכט, ב. תו"א תוספות קיז, א. תו"ח וירא קג, א.
קו, ג. קיח, א.
(9) בעיתון שבהערה 2: הרבי מסביר על פי חסידות המאמר טוב
לחסות בה' מבטוח באדם. הוא מסיים, שעל ידי שיהודים ישמרו על
לימוד התורה וקיום המצוות, יזכו לביאת משיח ולגאולה שלמה.

(1) = שדה תעופה.

(2) סעיף זה הועתק ממאמר שהופיע בעיתון בריגא כ"ה אדר ראשון
ה'ש"ת. ושם לפני זה כ': על כורסא מונסן הרבי לחדר הביקורת של שדה
התעופה... זמן ארוך עומד רבי יצחק [מתמיד] ליד הרבי ואינו יכול
להוציא הגה. הלב הלום רעם ומהענינים זולגות דמעות. לרגע נעשים פניו
של הרבי רציניים, הרבי שוקע במחשבה ואומר לרבי יצחק כמה מילים.
גם לכותב שורות אלו יש הזכות לדבר עם הרבי.
(3) סעיף זה על פי רשימת השומעים בלתי מוגה.
(4) תהילים קיח, ח.

12 השייכות להם, נשים - על המצוות השייכות להן.
 13 שימרו על שבת, תפילין, כשרות. הצטרפו כולכם
 14 לאגודת-ישראל, חיזקו את מוסדות התורה, שילחו
 15 את ילדיכם ל"חדרים".
 16 לימדו משכנכם הטוב ליטא, שם התורה האהובה
 17 מאד חזקה, כשבכל עיירה קטנה ישנה ישיבה קטנה
 18 ובכל עיר גדולה - ישיבה גדולה.
 19 הרביצו תורה. יתן השי"ת שאנו וכל בני ישראל
 20 נזכה להתראות עם משיח בארץ ישראל.
 21 היו כולכם בריאים!¹¹

שיחות ה'ש"ת

דער רבי הויבט אן צו ריידן צום עולם הערשט א טויטע שטילקייט. דער
 רבי ווענדעט זיך צום עולם מיט א ווענדונג, וועלכע מיר גיבן איבער
 בקיצור: [ההמשך בפנים].

(11) וממשיך בעיתון הנ"ל: הרב נפרד מהקהל, מכל הצדדים נשמע
 סעו לחיים ולשלום. ע"כ.

משם נסע רבינו באוירן לשטקהולם. וביום ג' כ"ה אדר ראשון עזב
 את שוטקהולם ונסע במסילת הברזל לגעטעבארג. ביום ה', כ"ז אדר
 ראשון הפליגה הספינה בדרך לניר-יוק והגיע לניר-יוק ביום ג', ט' אדר
 שני ה'ש"ת.

1 (בשעה 21:00: אמר להר' יצחק מתמיד: זה כבר
 2 תשע שעות מהפרישת-שלום של אבי).
 3 ג. (לאח"ז יצא כ"ק אדמו"ר ואמר):
 4 היו¹⁰ כולכם בריאים, היו כולכם רגועים, שכן
 5 אנו חיים באמונה ובבטחון. בגלל חטאים גלינו
 6 מארצנו הקדושה והשי"ת נשבע לנו שהוא יחזיר
 7 אותנו לארצנו הקדושה.
 8 עוברים אנו כעת הגלות הקשה ביותר, כעת
 9 'עקבתא דמשיחא', הראש מבין, הלב מרגיש, הרגלים
 10 מחזיקות. מעמדנו הוא מצוות מעשיות.
 11 יהודים שימרו על המצוות, אנשים - על המצוות

צריכים לדעת, שהים הגדול אינו ים המפסיק, אלא הים המחבר. הוא
 לא מפריד בינינו, אלא מקשר בינינו. אני נשאר קשור לכולכם, וכולכם
 השארו קשורים אלי.

(10) מכאן ואילך הועתק מעיתון הנ"ל. ושם לפני"ז כ': ...הזמן כבר
 קצר נשארו עוד עשרים רגעים לטיסת המטוס.

מנהל שדה התעופה מרשה להוביל את הרבי על האוטוסטרדה של
 שדה התעופה ולהיפרד מקהל האלפים. הרבי קם מהכסא, [אם כאפט
 אונטער דר. ארענטאם, וועלכר פירט אים ארויס אין דערויסן. דער רבי
 בלייבט שטיין אף די פיס, קלאמערנדיק זיך פעסט אן די פאסטן. בעת

אגרות קודש

[אמצע טבת תרפ"ד]

מוה"ר יהודא ליב שי

19 יקבע לו. (ב) דבר שילוח מכתבי התעוררות לכל עיר ועיר,
 20 ושיהי' לו איש קבוע בכל עיר אשר אתו עמו יעמוד
 21 בחילופי דברים בענין זה, ויאמר בעצמו האם בזה ששלח
 22 ג' או ד' מכתבים לדאקשיץ, דולהינוב הלובראקע ודיסנא
 23 כבר גמר את מלאכתו לעשות, הלא ישנם ת"ל הרבה
 24 והרבה מקומות, ואם נמצא שם גם מעט מאנ"ש שי' הוא
 25 דבר גדול, וגם איש אחד יהי' יקר וחביב אצלו כעולם מלא
 26 וכמאמר כל המקיים נפש כו', וישנם מן המכתבי' באם
 27 שנדרש לו הלא יכול גם להעתיקם בהעקטאגראף דבר
 28 המצוי והמותר אצלם. (ג) אם באיזה מקום נדרש הוצאה
 29 גדולה צריכי' למצוא מקור על זה. בכל אופן הוא צריך
 30 לידע מזה, ויודיע לי, ואפשר כי יעזור לי השי"ת ואוכל
 31 בעזרתו ית' למלאות זאת, ובזה יחי' את אנ"ש שי'
 32 התאבים וגם צמאים, וירים קרן התו' והעבודה, והכל
 33 תלוי רק בו ובעבודתו ויגיעתו, ודבר זה ניתן לו לעבדה
 34 ולשמרה. ובגלל הדבר הזה יברכהו השי"ת בברכה מרובה
 35 כפולה ומשולשת.

36 ע"ד שאלתו אודות הקונט' מה יהי' כתוב על השער
 37 "קונטרס התפלה" מאת כ"ק אדמו"ר אור עולם נזר
 38 ישראל ותפארתו קש"ת מוה"ר שלום דובער זצוק"ל
 39 נבג"מ זי"ע, מליובאוויטש. וכמובן שצריך להיות מסודר

1 שני מכתבי' מה' וז"ך כסלו מונחים לפני, וכאלו הנני
 2 מדבר אתך פנים בפנים. והנני חושב אשר מכתביי לידידינו
 3 תלמידינו הררי"נ שי' כבר נשלחו, והוא כעת בעיר ריגא,
 4 ואקוה אשר בטח ישיב מענה ארוכה ומפורטת בענין זה
 5 כראוי.
 6 אמנם כן, לא המדרש עיקר אלא המעשה, ואחרי אשר
 7 זכיתיך כי לך ניתן דבר זה של התיסדות אגודת דא"ח,
 8 עליך לתת עצמך על זה בכל לבך ונפשך, ולילה כיום יאיר
 9 לך להצליחך בכל אשר תפנה מנפש ועד בשר, למען אשר
 10 תוכל לשקוד על מלאכתך מלאכת ד' ומלאכות הוד כ"ק
 11 אבותינו רבותינו הק'.

12 ופרטי העבודה בזה הלא כבר הוגד לך בהרבה
 13 (מכתבים, א) דבר קביעת אנשים בתור שוד"רים אשר יסעו
 14 בסדר מסודר, וכמו התלמיד ר' לעמיל שי' מארדער בפלך
 15 ואהלין באיזה מקומות שימצא לטוב ונכון (אמנם
 16 המקומות צריכי' להיות ידוע גם אצלו), והרב ר' שמעון
 17 נח שי' נימאייטין בהמקומות אשר ימצא טוב ונכון לפניו,
 18 והרב רי"נ שי' חאצקעוץ בריגא והסמוכים אלי' כפי אשר

11 בלתי ידועי לי האדרעסין הנני שולחם על ידו, ובטח
12 ימצא להם המכתבי, וכן מכי לר"ש שי קאנטעראוץ,
13 אשר בטח ישלחנו בהקדם.
14 ובדבר בקשתו ימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה
15 ולברכה, וביום ב' העבר הייתי בהיכל קדש הוד כ"ק
16 אממו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והזכרתים בתוך
17 שאר ידידיו אנ"ש שי לטובה ולברכה כפולה ומשולשת,
18 והשומע תפלה ית' יקבל תפלתו וימלא משאלות לבביו
19 לטובה ולברכה.

אג"ק מוהררי"צ נרד יד

1 הנק' אפ גישטעלט. ונכון להכריך אותו דרוק באנד.
2 וכאשר יקבלו ישתדל להפיצו ויהי אצלו רשימה לאיזה
3 מקום שלח. וידיפסנו איזה אלפים, וכאשר יוגמר הדפסתו
4 ישאל א' אצל רש"י האוולין שי' כמה ישלח איליו, ב' אצל
5 ר"ד שי' שיפרין כמה ישלח איליו, ג' אצל הרב ר' מנחם
6 צבי שי' ריבקין כמה ישלח לו, ד' אצל ר' לעמיל שי', ה'
7 צריכים להשתדל שיגיע אלינו ע"י רשיון, והנני חושב כי
8 אפשר דבר זה להשיגו, ואי"ה אודיעו בזה.
9 לתלמידינו הרב ר' גדלי' שי' עניתי מפה, כן הנני כותב
10 היום לגראדנא תלמידינו רמ"ל שי' ולר"יי בלאט, ובאשר

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' ב

27 ידיה שייכים לבעלה. שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה
28 השמיענו התנא בדינים אלו, שמציאת האשה ומעשה ידיה
29 שייכים לבעלה, הרי כבר תנינא – שנינו דינים אלו במשנה לעיל
30 (מז), וכך שנינו שם, האב ופאי בבתו הקטנה או הנערה, בקידושיה
31 בקנה – שיכול לקדשה למי שירצה, והכסף של האב, ובקידושי
32 שטר – שהאב מקבל את שטר הקדושין, ובקידושי פאה, שמוסרה
33 לקידושי ביאה בעל כרחו. ופאי האב במציאתה, ובמעשה ידיה,
34 ובקפדת נדריה – שיכול להפר את נדריה, ומקבל את גיטתה – אם
35 בעלה מגרשה מן האירוסין, האב מקבל עבורה את הגט. ואמנם,
36 אם יש לה נכסים, אינו אוכל מהם פירות בתייה. ממשיכה המשנה
37 ומפרטת את זכויות הבעל: אם נישאת, זוכה הבעל בזכויות אלו
38 שהיו של האב, ויתר עליו הפעל ו– על האב, שהוא אוכל פירות
39 מנכסיה בתייה. וכיון שכבר התבאר שהבעל זוכה בכל הזכויות
40 שהיו של האב, ומעשה ידיה ומציאתה בכלל, מה חידשה
41 משנתנו.
42 מתרצת הגמרא: אכן בדינים אלו אין כל חידוש, אך דיני בוששתה
43 ופנקסה איצטריבא ליה – הוצרך התנא לשנות את דיני בושט ופגם
44 של הנשואה, שיש בזה פלוגתא ו– מחלוקת דרבי יהודה בן בתירא
45 ורבנן, שדין זה לא נשנה במשנה לעיל, ואגב מחלוקת זו הביאה
46 המשנה זכויות נוספות שיש לבעל באשתו.

* * *

47 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדין מציאת האשה: תני תנא
48 קמיה דרבא – אחד האמוראים שקיבל ברייתא זו מרבו, שנה
49 ברייתא זו לפני רבא, מציאת האשה, לעצמה. רבי עקיבא אומר,
50 לבעלה. אמר ליה רבא לאותו אמורא, השתא – עתה, ומה העדפה
51 – אפילו מלאכתה העודפת על הסך שהיא חייבת לעשות לבעלה,
52 כשיעור המבואר לעיל (סד),
53

1 כן יבוארו בפרק זה דיני הנדוניה שמכניסה האשה לבעלה,
2 ויתפרש אלו חובות יש על האב והבעל לתת לאשה בנישואיה.

משנה

3 משנתנו עוסקת בממונות ובזכויות האשה, אלו מהם שייכים
4 לבעל ואלו לאשה: מציאת האשה, וכן מעשה ידיה – מה שהרויחה
5 במלאכתה, שייכים לבעלה, ואין לאשה בהם כלום. וירושיתה – אם
6 ירשה האשה ממון מבית אביה, הוא אוכל פירות – הבעל נוטל את
7 הרווחים של הירושה בתייה של אשתו, והקרן נשארת ברשות
8 האשה, ככל נכסי האשה שכך הוא דינם, שהקרן של האשה
9 והבעל אוכל פירות.
10 דין נוסף: אם אדם הכה אשה נשואה, וביישה או הזיקה, בוששתה –
11 דמי הבושט שהוא צריך לשלם לה, וכן תשלום פנקסה – דמי הנזק,
12 אם פחתה מדמיה, שפלה, ולא של בעלה. רבי יהודה בן בתירא
13 אומר, דמי הבושט מתחלקים בין הבעל לאשתו, ותלויים באופן
14 הביוש, בן זמן שביישה בפתר – בינו לבינה, ולא היו שם בני אדם
15 אחרים, משלם לה שני חלקים ו– שני שלישי, ולו – לבעל, חלק אחד
16 ו– שלישי, כיון שרוב הבושט היא לאשה, ומיעוטה לאיש. ובזמן
17 שביישה בגלוי – בפני בני אדם, משלם לו שני חלקים, כיון שרוב
18 הבושט היא שלו, ולו חלק אחד. מבארת המשנה שאף בחלק
19 הניתן לאשה יש לבעל זכות: שפלו – התשלום המגיע לבעל, ונתן
20 לו מיד, ואין לה חלק בו, והתשלום שפלה – המגיע לאשה, אינו
21 מגיע לידה מיד, אלא ילקח בהן קרקע, והוא ו– הבעל אוכל פירות,
22 ורק לאחר שיגרשנה או ימות תגיע הקרקע לידה לגמרי.
23

* * *

גמרא

24 הגמרא דנה בחלק הראשון של המשנה, שמציאת האשה ומעשה

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:18	6:25	8:58	8:53	9:33	9:28	10:38	10:34	19:02	19:06	19:29	19:33	18:46	19:43
חיפה (ק)	6:16	6:24	8:56	8:51	9:31	9:27	10:37	10:33	19:06	19:10	19:29	19:34	18:39	19:44
ירושלים (ק)	6:16	6:23	8:56	8:51	9:31	9:26	10:36	10:32	19:06	19:10	19:27	19:32	18:29	19:42
תל אביב (ק)	6:17	6:25	8:58	8:53	9:32	9:28	10:38	10:34	19:04	19:08	19:29	19:34	18:47	19:44
אוסטריה, וינה (ק)	6:14	6:26	8:53	8:45	9:40	9:33	10:47	10:42	19:30	19:39	20:04	20:13	19:19	20:27
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:42	6:37	8:51	8:53	9:28	9:30	10:28	10:28	18:10	18:01	18:36	18:28	17:44	18:39
אוקראינה, אודסה (ק)	6:19	6:30	8:58	8:51	9:43	9:37	10:50	10:45	19:31	19:39	20:04	20:12	19:19	20:26
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:48	6:00	8:28	8:20	9:14	9:07	10:21	10:16	19:04	19:13	19:38	19:47	18:53	20:01
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:59	6:11	8:38	8:30	9:25	9:18	10:32	10:27	19:15	19:24	19:50	19:59	19:05	20:13
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:21	6:34	9:00	8:52	9:49	9:42	10:57	10:52	19:43	19:53	20:19	20:29	19:33	20:43
אוקראינה, קייב (ק)	6:14	6:27	8:53	8:44	9:42	9:35	10:50	10:44	19:36	19:45	20:12	20:22	19:26	20:37
איטליה, מילאנו (ק)	6:46	6:57	9:26	9:19	10:10	10:03	11:17	11:12	19:58	20:06	20:28	20:36	19:47	20:49
אקוואדור, קיטו (ח)	6:12	6:14	8:45	8:43	9:13	9:12	10:16	10:14	18:20	18:18	18:42	18:41	18:01	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:14	7:09	9:26	9:27	10:01	10:02	11:01	11:01	18:44	18:36	19:10	19:02	18:20	19:13
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:11	8:05	10:16	10:18	10:54	10:57	11:53	11:54	19:30	19:21	20:00	19:50	19:04	20:02
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:36	6:45	9:16	9:10	9:55	9:50	11:01	10:57	19:34	19:40	20:03	20:09	19:21	20:21
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:24	6:33	9:04	8:58	9:44	9:38	10:50	10:46	19:24	19:31	19:54	20:01	19:12	20:13
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:24	6:34	9:05	8:58	9:45	9:39	10:51	10:47	19:25	19:31	19:55	20:01	19:12	20:13
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:58	7:08	9:39	9:32	10:20	10:14	11:26	11:22	20:02	20:09	20:33	20:40	19:50	20:52
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:59	7:06	9:39	9:35	10:13	10:09	11:18	11:15	19:43	19:47	20:08	20:12	19:28	20:22
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:26	6:34	9:07	9:02	9:43	9:38	10:48	10:44	19:16	19:20	19:43	19:47	19:01	19:58
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:02	7:08	9:42	9:37	10:14	10:10	11:19	11:15	19:40	19:42	20:04	20:07	19:24	20:17
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:19	6:29	8:59	8:53	9:40	9:34	10:46	10:42	19:21	19:27	19:51	19:58	19:08	20:10
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:17	6:27	8:58	8:51	9:38	9:32	10:45	10:40	19:20	19:27	19:50	19:57	19:08	20:10
בוליביה, לה-פס (ח)	6:40	6:39	9:05	9:05	9:35	9:35	10:36	10:36	18:31	18:27	18:54	18:50	18:10	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:57	7:10	9:35	9:26	10:26	10:18	11:34	11:28	20:21	20:31	20:58	21:08	20:12	21:23
בלגיה, בריסל (ק)	6:58	7:11	9:36	9:27	10:26	10:19	11:34	11:29	20:21	20:31	20:57	21:08	20:11	21:23
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:19	6:16	8:40	8:40	9:11	9:11	10:12	10:11	18:06	18:01	18:26	18:21	17:44	18:30
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:06	6:04	8:28	8:28	8:59	8:59	10:00	9:59	17:51	17:45	18:15	18:09	17:28	18:19
בריטניה, לונדון (ק)	6:14	6:28	8:53	8:44	9:44	9:36	10:52	10:46	19:41	19:51	20:16	20:27	19:35	20:42
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:19	6:34	8:57	8:47	9:51	9:43	10:59	10:54	19:51	20:02	20:29	20:41	19:45	20:57
גרמניה, ברלין (ק)	6:19	6:33	8:57	8:47	9:49	9:42	10:57	10:52	19:48	19:59	20:25	20:36	19:39	20:51
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:42	6:54	9:21	9:12	10:10	10:02	11:17	11:12	20:03	20:12	20:39	20:49	19:53	21:03
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:21	6:18	8:40	8:41	9:12	9:13	10:13	10:12	18:08	18:02	18:26	18:20	17:45	18:30
הודו, מומבאי (ח)	6:25	6:30	9:03	8:59	9:34	9:30	10:38	10:35	18:53	18:55	19:17	19:18	18:37	19:28
הודו, פונה (ח)	6:21	6:26	8:59	8:56	9:30	9:27	10:34	10:31	18:49	18:50	19:13	19:14	18:32	19:23
הונגריה, בודפשט (ק)	6:04	6:15	8:43	8:36	9:29	9:22	10:36	10:31	19:18	19:27	19:52	20:01	19:07	20:15
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:28	6:38	9:09	9:02	9:49	9:43	10:55	10:51	19:29	19:35	19:59	20:06	19:16	20:18
יוון, אתונה (ק)	6:56	7:05	9:37	9:31	10:15	10:09	11:21	11:16	19:51	19:57	20:20	20:26	19:38	20:37
מלדובה, קישינב (ק)	6:25	6:37	9:05	8:57	9:50	9:44	10:58	10:53	19:39	19:47	20:12	20:21	19:28	20:34

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:22	6:26	9:00	8:56	9:31	9:27	10:35	10:32	18:51	18:52	19:14	19:16	18:34	19:26
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	6:51	6:59	8:58	9:01	9:40	9:43	10:38	10:40	18:13	18:02	18:44	18:33	17:45	18:46
נפאל, קטמנדו (ח)	5:44	5:50	8:23	8:19	8:57	8:52	10:01	9:58	18:23	18:26	18:48	18:52	18:08	19:02
סינגפור, סינגפור (ח)	7:02	7:04	9:35	9:33	10:04	10:02	11:06	11:04	19:11	19:10	19:33	19:32	18:52	19:41
פולין, ורשא (ק)	5:49	6:02	8:27	8:18	9:19	9:11	10:27	10:21	19:16	19:27	19:53	20:05	19:07	20:20
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:41	8:40	9:10	9:09	10:12	10:10	18:09	18:05	18:32	18:28	17:48	18:37
צרפת, ליון (ק)	7:03	7:14	9:43	9:36	10:27	10:21	11:34	11:29	20:14	20:22	20:46	20:54	20:02	21:08
צרפת, פריז (ק)	7:09	7:21	9:48	9:40	10:35	10:28	11:43	11:38	20:28	20:37	21:01	21:11	20:18	21:25
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:54	8:26	8:24	8:54	8:52	9:57	9:55	18:04	18:04	18:27	18:26	17:46	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:42	6:52	9:22	9:15	10:05	9:58	11:11	11:07	19:51	19:59	20:20	20:28	19:39	20:40
קנדה, מונטריאול (ק)	6:16	6:28	8:57	8:49	9:40	9:34	10:47	10:43	19:28	19:36	20:00	20:08	19:17	20:21
קפריסין, לרנקה (ק)	6:20	6:28	9:00	8:54	9:36	9:31	10:42	10:38	19:09	19:14	19:37	19:42	18:55	19:53
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	7:04	7:19	9:41	9:31	10:37	10:29	11:46	11:40	20:40	20:52	21:20	21:32	20:32	21:49
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:36	6:51	9:12	9:01	10:10	10:02	11:19	11:13	20:18	20:30	20:56	21:09	20:10	21:26
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:42	6:53	9:21	9:14	10:07	10:00	11:14	11:09	19:55	20:04	20:29	20:38	19:44	20:51
שווייץ, ציריך (ק)	6:46	6:58	9:26	9:18	10:11	10:05	11:19	11:14	20:05	20:13	20:34	20:43	19:54	20:57
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:08	6:12	8:45	8:42	9:15	9:12	10:18	10:16	18:30	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מְזַכֵּה לְכָל מִי שְׂרוּצָה לְזָפוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל־עֲרוֹב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפת, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

פְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוֹב: בְּדִין יְהִי שְׂרָא לָנָא לְאַפּוּי וּלְבִשּׁוּלִי וּלְאַטְמוּנִי וּלְאַדְלוּקִי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעַבְדּ פֿל־צִרְכְּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשִׁפְתָא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בְּעִיר הַזֹּאת: [=בְּזֶה יְהִי מִתֵּר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכֹל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת פֿל צִרְכְּנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּ, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדָּרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ושבט אחרון של פסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

בחול"ל - או בארץ ישראל כשחל חג בערב שבת - נותנים בהדלקה של היום הראשון גם עבור היום השני.

ערב שביעי של פסח

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות שלמחרת. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים. במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו

בחול"ל ערב שבת קודש – אחרון של פסח

מדליקים את הנרות מנר דולק ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חִסֵּר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00472
05/04/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

